This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

**Usage guidelines**

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

**About Google Book Search**

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

3 3433 06826314 8

EX LIBRIS
HENRICI VANDEN BLOCK,
Pbtri & inſignis Collegiatæ
Eccleſiæ DD. Michaelis &
Gudilæ Bruxellis Capellani.

# MONVMENTA
## VETERIS
# LITVRGIAE
## ALEMANNICAE.

*PARS ALTERA.*

COMPLECTITVR EA,

QVAE AD CELEBRATIONEM SACRAMENTORVM, OFFICIA QVAEQVE ECCLESIASTICA PERTINENT.

ACCEDIT

*PARS III.* RITVALIS,

*PARS IV.* HERMENEVTICA.

EX ANTIQVIS MANVSCRIPTIS CODICIBVS COLLEGIT ET DIGESSIT

MARTINVS GERBERTVS
MONASTERII ET CONGREG. S. BLASII IN SILVA NIGRA ABBAS
S. Q. R. I. P.

ASTOR LIBRARY
NEW-YORK

*PERMISSV SVPERIORVM.*

TYPIS SAN-BLASIANIS MDCCLXXIX.

# ELENCHUS
## MONUMENTORUM
### IN SECUNDA HAC PARTE CONTENTORUM.


Ordo baptiſmi ex codice *Turicenſi* ſæc. IX. circ. pag. 1.
Ordo baptiſmi ex cod. bibl. Cæſ. *Vind.* ſæc. X. 5.
Ordo Confirmationis. 10.
Benedictiones ſuper confirmatos ex cod. *Vind.* ſæc. XII. vel XIII. 11.
Iudicium pœnitentis ex antiquiſſimo *Alemanniæ* ſacramentario an. M. circ. 12.
Excarpſus de aliis pluribus pœnitentiis & canonibus; de vitiis gulæ & ebrietate &c. 14.
De Canon. anchoritanis. De inceſtis. 17.
De furto & incendio, & ſepulcrorum violatoribus &c. 19.
De periurio & falſo teſtimonio. 20.
De Homicidio & ſanguinis effuſione ſine morte &c. 20.
De ira, triſtitia, odio, maledicto, detractione &c. 21.
De baptiſmo Reiterato. 22.
De miniſterio eccleſiæ, & reædificatione, de Miſſis, & diverſis negligentiis. 22.
De ſancto ſacrificio. 23.
De Reconciliatione & diverſis multis malis. 24.
Ordo ad dandam pœnitentiam ex cod. Mſc. bibl. Cæſ. *Vindob.* ſæc. X. 25.
Ordo ad reconciliandos pœnitentes ex codice Mſc. bibl. *Vindob.* ſæc. X. vel XI. 27.
Orationes ad viſitandum infirmum ex cod. Mſc. bibl. *Vind.* ſæc. X. 29.
Confeſſio peccatorum *Theotiſca.* 31.
Ordo ad viſitandum infirmum ex cod. *Rhenaug.* ſæc. XI. circ. 36.
Ordo quatuor temporum ex Mſc. *Turicenſi* ſæc. IX. circ. 38.
Sabbato Pentecoſtis in XII. lectionib. 39.
Ordo, qualiter in *Romana* eccleſia presbyteri diaconi & ſubdiaconi eligendi ſunt. 40.
Capitula S. Gregorii Papæ. *ib.*
Ordinatio Subdiaconi &c. *ib.*
Benedictio Epiſcoporum ex cod. *Vindob.* ſæc. IX. 42.
Ex Pontificali Mſc. Biblioth. *San-Blaſ.* ſæc. XIV. Ad faciendum Ordines ſacros &c. 44.
Ordo ad Sponſas benedicendas. Ex cod. bibl. Cæſ. ſæc. IX. 45.
Oratio ad viſitandum infirmum. Ex cod. *Vindob.* ſæc. IX. *ib.*
Ordo, quomodo eccleſia debeat dedicari ex cod. *Turicenſi* ſæc. IX. circ. 47.
Ordo, quomodo in *S. Romana* eccleſia reliquiæ conduntur. 49.


X 2 Be-

Benedictio ornamentorum pontificalium. Ex Mſc. *Rhenaug.* ſæc. XI. 52.
- - - - it. presbyteralium. *ib.*
Benedictio linteaminum & omnium vaſorum & inſtrumentorum in uſum eccleſiæ. 55.
Conſecratio Cymeterii ex cod. *Vind.* ſæc. XII. vel XIII. 58.
Ordo in dedicatione baptiſterii ex cod. *Vindob.* ſæc. X. vel XI. 59.
Ordo ad benedicendum eccleſiæ ſignum ex cod. 61.
Reconciliatio violatæ eccleſiæ ex codice *Vindob.* ſæc. XII. 63.
Benedictio eccleſiæ novæ. *ib.*
Benedictio maior aquæ & ſalis ex cod. *Vindob.* ſæc. X. vel XI. 64.
Benedictio ſalis & aquæ ex Mſc. *Vindob.* ſæc. XII. vel XIII. 66.
Exorciſmus ſalis & aquæ ſuper infirmos S. Gregorii Papæ ex cod. *Vind.* 68.
Benedictio cereorum IV. Non. *Febr.* ex cod. *Vind.* ſæc. X. 70.
Eadem ex cod. *Rhenaug.* ſæc. XI. circ. 71.
Benedictio ſuper Ramos palmarum ex ſacramentario *Rhenaug.* 73.
Eadem ex cod. *Vind.* ſæc. IX. *ib.*
- - - It. 74. It. ex cod. *Rhenaug.* 75.
In Cœna Domini ex cod. *Vindob.* ſæc. X. 76.
Feria VI. in Paraſceven. 80.
Sabbato ſancto. 81.
Verſus in Cœna Domini, in Paraſceve & Sabbato ſancto ex cod. *Vindob.* ſæc. X. 84.
Benedictio ignis novi ex eodem cod. 86.
Incipiunt Letaniæ ex eodem cod. *Vindob.* 87.
Benedictiones variarum rerum ex eodem codice *Vindob.* 92.
Ordo ad Clericum faciendum, it. nachum &c. ex cod. *Rhenaugienſ* XI. 93.
Conſecratio ſacræ Virginis, quæ in phania vel in ſecunda feria Pa aut in natalitiis Apoſtolorum ce tur. Ex cod. *Vind.* ſæc. X. 95. &
Conſecratio Viduæ &c. Ex cod. 9
Ordinatio Abbatiſſæ canonicam prc tis regulam. 98.
- - - It. monaſticam, ex canone T dori Archiepiſcopi *Anglor.* Ex monaſt. *Murenſis* ſæc. circ. XI.
Benedictio & oratio ad monachas f das. 102.
Profeſſio regularis. 103.
Ordinatio Abbatis ex canone Theo Ex cod. *Vind.* ſæc. X. 104.
Ordo ad Regem benedicendum ex *Vind.* ſæc. XII. vel XIII. 105.
Benedictio Reginæ. 109.
Benedictio vexilli ex cod. *Vind.* cit. 110.
Benedictio ſuper capſellas & fuſt eodem cod. 111.
Conceſſio ingenuitatis, quando quiſ cerum ſervum ſui iuris ire ad ordines permiſerit ex cod. Mſc. *Blaſ.* ſæc. IX. 112.
- - - it. ex cod. *Rhenaug.* ſæc. X.
Charta commendatitia, ſeu literæ f tæ ex eod. cod. *Rhenaug.* 113.
Ordo excommunicationis, qualiter quisque incorrigibilis anathema debeat ex cod. *Vind.* ſæc. XII XIII. 115.
Benedictio ferri iudicialis ex cod. olim *Augienſi* ſæc. IX. 117.

]

Benedictio ignis & ferri ſive aquæ ex cod. *Vindob.* ſæc. X. vel XI. 118.
Iudicium aquæ frigidæ ex cod. *Vindob.* ſæc. X. 119.
Ordo probandi per aquam, ignitos vomeres, panem & caſeum ex cod. *Rhenaug.* ſæc. XI. aut XII. 121.
Benedictio ferri iudicialis. 122.
- - - - it. aquæ. 123.
Iudicium ad vomeres. 124.
Benedictiones variarum rerum. 125.
Adiuratio virorum. 126.
Impoſitio manuum energumeno Catech. ex cod. *Rhenaug.* antiquiſſimo. 127.
Orationes contra dæmoniacum ex cod. *Vind.* ſæc. X. 128. &c.
Impoſitio manuum ſuper energumenum Caticuminum. 134.
Unctio Olei ſuper dæmoniacum. *ib.*
Benedictio aquæ cum ligno S. Crucis, it.
Benedictio ſalis & aquæ contra phantaſiam ſatanæ. 135.
Oratio ſuper dæmoniacum ex cod. *Vind.* ſæc. XII. vel XIII. 136.
Incipit obſequium circa morientes ex cod. *Vindob.* ſæc. X. 137.
Charta confœderationis inter S. HUGONEM Abbatem *Cluniacenſem* & monaſt. *S. Blaſii.* Ex Autographo manu S. HUGONIS ſignato. 139.
Charta confœderationis a Congregatione *Fructuarienſi* cum *S. Blaſii* initæ. *ib.*
Confœderationis a fratribus *S. Blaſii* cum monaſt. *Hirſaugienſi* &c. initæ inſtrumentum. 140.

## Monumentorum Vet. Liturg. *Alemann.* Pars. III.

Incipiunt Decretalia INNOCENTII Papæ. Ex Mſc. *San-Gall.* ſæc. IX. 142.
Ordo proceſſionis ad eccleſiam ſive ad Miſſam ex cod. *Turicenſi* ſæc. IX. circ. collato cum Mſc. *Einſidlenſi* ſæc. X. circ. 144.
De officio Miſſæ. 149.
Liber de officio Miſſæ, ſeu expoſitio ethica, atque theorica per interrogationem & reſponſionem a quodam edita. Ex Mſc. *San-Blaſ.* ſæc. IX. circ. 156.
Incipit ratio canonum pœnitentiæ presbyteris dandæ. 166.
Incipit capitulare eccleſiaſtici ordinis. Ex Mſc. *San-Blaſ.* ſæc. IX. circ. 168.
De curſu diurno vel nocturno, qualiter hor. canonic. nuntiantur. Ex cod. *San-Gall.* ſæc. IX. 174.
Incipit inſtructio eccleſiaſtici Ordinis ex cod. *San-Gallenſi* ſæc. IX. 175.
Breviarium eccleſiaſtici Ordinis ex Mſc. *San-Blaſii* ſæc. IX. 177.
De Auctoritate ſacræ Scripturæ, quæ legitur in eccleſia in circulo Anni ex Mſc. *San-Blaſ.* ſæc. VIII. 179.
Ex Mſc. *Turicenſi* ſæc. IX. circ. 180.
Ex Mſc. *San-Gallenſi* ſæc. IX. 181.
Ex Cod. *Rhenaug.* ſæc. XI. vel XII. *ib.*
Ex Rituali Mſc. ſæc. XIV. Ordinis *Melitenſis.* 182.
De convivio ſeu prandio atque cœnis monachorum &c. Ex Mſc. *San-Gall.* ſæc. IX. 183.
De totius anni officiis ac miniſteriis. Ex codice Bibliothecæ Cæſ. *Vindob.* ſæc. XII. 186.
In Vigil. Nativit. Domini leguntur lectiones tres de HYSAIA Proph. &c. 186.
Ordo in vigilia natalis S. STEPHANI. *ib.*

In vigilia S. Ioannis Apoſt. In natale SS. Innocentum, in octavis Domini, in vigilia &c. Theophaniæ. 187.
Ordo alius in Theophania. 188.
- - - in octava eiusdem, in purificatione S. Mariæ, in cathedra S. Petri. *ib.*
In Annuntiatione S. Mariæ, in prima veſpera Septuag. de Sexageſ. de Quinquageſ. de Quadrag. in Capite Ieiunii. 189.
Confeſſio pœnitentis. 190.
Miſſa pro Confeſſione. 192.
Incipit ordo vel denuntiatio ſcrutinii ad electos, quod tertia hebdomada in Quadrageſ. ſecunda feria inchoatur. 195.
- - - ordo a dominica mediana uſque in octavis paſchæ; diei Sabbati ante palmas; in die Palmarum. *ib.*
Benedictio frondium olivæ & palmarum. 196.
Oratio in communem benedictionem omnium. 197.
Ordo de officiis divinis in Cœna Domini feria quinta. 199.
Exorciſmus olei pro infirmis; it. Oratio ad conſummandam Chriſmatis benedictionem. 201.
Sermo de Chriſmate. 202.
Ordo in Paraſceve. 203.
Ordo in nocte Sabbati ſancti. it. in die, qualiter catechizantur infantes. 205.
Benedictio cerei & ceræ. 206--7.
Expoſitio S. Anastasii *Alexandrini* Epiſcopi de fide Catholica. 211.
In monaſteriis quomodo fiat in Sabbato ſancto. 216.
Ordo in vigilia Paſchæ. *ib.*
Benedictio Agni in Paſcha & aliarum Carnium. 218.
Ordo eodem die ſancto ad veſperam & uſque ad octavas Paſchæ. 219.
Ordo in letania maiore. 220. de eadem. 221.
- - - in inventione S. Crucis, in vigilia Aſcenſionis Domini, in Sabbato ſancto Pentecoſtes. 222.
- - - in nocte Pentecoſtes, in octava Pentecoſten, de ieiunio quatuor temporum. 223.
De Adventu Domini ex ordine operis Dei *San-Blaſ.* Mſc. ſæc. XIV. 224.
De ieiunio decimi menſis, de vigilia Natalis Domini. 225.
De Natali Domini. 226.
A feſto S. Stephani uſque ad octavam SS. Innocentum. 228.
In Purificatione B. M. V. in Septuageſima. 230.
In feſto S. Patroni Blasii. *ib.*
De primis Veſperis in Septuageſima. 231.
In Annuntiatione B. M. V. *ib.*
In Feria IV. Cinerum. 231.
In Dominica Palmarum, in Feria IV. ante Cœnam Domini, in Cœna Domini, 232.
In Paraſceve. 234.
In Sabbatho ſancto. 235.
In die S. Reſurrectionis Domini. 236.
In feſto S. Marci. In feſto Inventionis S. Crucis; de feriis Rogationum. 238.
In feſto Pentecoſtes. 239.
De Miſſa pro Abbate & Congregatione *Blaſiana*; Miſſa pro Congregatione, Miſſa matutina de SS. Trinitate; de Natalitiis Sanctorum, qualiter in Dominicis &c. peragantur 240.
Quando ſequentiæ in Miſſa omittendæ. 241.
Ordo feſtorum & ſacrarum Veſtium in choro. *ib.* De Lectionibus & Reſp. *ib.*

De

ɔceſſionibus ad altaria in eorum de-tione & feſtis Patronorum. 242.
ɔceſſionibus in privatis diebus. 243.
ɔceſſione de S. Cruce & ad Capel- B. M. V. 244.
ſſa & proceſſione in tribulatione; quando Campanæ pulſandæ. *ib.*
ndelis, quas cuſtos ad eccleſiam iſtrare debet. 245.
rte & ſepultura Abbatis, it. eius, in infirmaria moritur. 246.
ultura Converſi, qui in veteri mo-rio mortuus. 247.
odo Anniverſaria & Vigiliæ mor-um peragendæ. *ib.*
gentenis pro defunctis. 248.
, qui petunt conſortium confra-itatis noſtræ. *ib.*
o Conventus ſuper genua in cho-rocumbere ſoleat. 249.
ndato fratrum in Sabbato, it. de dato pauperum. *ib.*
o eundum ad laborem, & in æſta-cenandum. 250.
De Pſalmis familiaribus & proſtratis. 251.
De fratribus in viam dirigendis & revertentibus, Benedictio lectoris, Hebdomadarii coquinæ, de Hebdomadario chori. 253.
De hoſpitibus ſuſcipiendis. 254.
Ritus varii. 255.
Lectiones ad menſam in dominicis & feſtis Domini. 256.
Sermones in menſe Auguſto. 259.
- - - in menſe Septembri. *ib.*
- - - in menſe Octobri, Novembri. In feſtis Sanctorum in menſe Novembri, Decembri, Ianuario, Februario. 260.
- - - in menſe Martio, Aprili, Maio, Iunio, Iulio, Auguſto. 261. Item in menſe Septembri, Octobri, Novembri. 262.
De mutationibus, quæ ſub IOANNE I. Abbate acceſſerunt. *ib.*
Eiusdem conſtitutio circa Scholares monaſtici habitus. 263.


## Monumentorum Vet. Liturg. *Alemann.* Pars. IV.


RIUS *Trevirenſis* Archiepiſc. ad CA-UM M. de Cæremoniis baptiſmi ex *San-Blaſ.* ſæc. IX. vel X. 264.
expoſitio Miſſæ ex cod. *Turicenſi* IX. 269.
io ſuper Miſſam ex cod. *Einſid-* ſæc. X. circ. 276.
: eodem. 282.
ſtimentis ſacerdotalibus. 290.
ramentis Eccleſiæ, de officio Miſ-de ordine Miſſæ. 291.
ta quædam ex eruditorum virorum Voluminibus de catholica eccleſia, & eius miniſtris, &c. *ib.*
De gradibus eccleſiaſticis, de ceteris fidelibus, de Baptiſmo. 292.
De myſteriis ſacri Baptiſmatis. 293.
Incipit opuſculum de actione Miſſarum ex Mſc. *San-Blaſ.* ſæc. XIII. circ. *ib.*
Incipit expoſitio de actione Miſſar. ex eod. 299.
De corpore & ſanguine Domini. 324.
Item in urbe *Roma* coram GREGORIO VII. Papa. 326.


De

## De eccleſiaſticis obſervationibus Opuſculum poſt PAMELII & HITTORPII editiones ad Mſc. *San-Blaſianum* ſæc. XIII. recognitum.


De Introitu Miſſæ. 327.
De *Gloria in excelſis*, & *Dominus vobiſcum*. 328.
De prima oratione in Miſſa. *ib.*
De numero orationum in Miſſa. *ib.*
De authenticis orationibus. *ib.*
De concluſione orationum. 329.
De epiſtola ad Miſſam legenda. *ib.*
De evangelio, in qua parte ſit legendum. *ib.*
De oblatione in altari componenda. 330.
Quid ſuper oblatione ſit dicendum. *ib.*
Quid auctum ſit in canone. 331.
Quid ſuperfluum ſit in canone. *ib.*
De ſignis, quæ ſuper oblatam fiunt. 332.
De acceptione oblationis in manus. *ib.*
De commemoratione dominicæ paſſionis. 333.
De commemoratione mortuorum, & reliquis obſervantiis uſque in finem canonis. *ib.*
De panis fractione & comunicatione. 334.
De vitanda intinctione. *ib.*
Repetitio a ſuperioribus Miſſæ. *ib.*
De benedictione poſt Miſſam. 335.
Quid ſacerdos agat poſt Miſſam. *ib.*
Brevis deſcriptio celebrandæ Miſſæ. 336.
De ieiunio vernali. 338.
De ieiunio æſtivali. 339.
De ieiunio autumnali. 340.
De ieiunio hyemali. 341.
De officiis eorundem ieiuniorum. *ib.*
De vacantibus Dominicis. 342.
De Adventu Domini. *ib.*
De evangelio, *Cum appropinquaret*. 343.
De hiſtoria, *Clama*. *ib.*
De ſeptem diebus ante natale Domini. *ib.*
In natali Domini. 344.
De ſecunda veſpera S. STEPHANI. *ib.*
De Innocentibus. *ib.*
De officio, dum medium ſilentium. 345
De eodem officio in alia Dominica repetendo. *ib.*
De octava Domini. *ib.*
De Epiphania. 346.
De Dominicis poſt Epiphaniam. *ib.*
De duobus feſtis in unum diem concurrentibus. 347.
De Martyribus *Romanis* pontificibus. *ib*
De octavis Sanctorum. *ib.*
De priori veſpera Dominicali. 348.
De Aqua aſperſionis, *Gloria in excelſis Deo*, *Ite Miſſa eſt*, & *Credo*. *ib.*
De Septuageſima. *ib.*
De feſtis infra Septuageſimam vel Quinquageſimam occurrentibus. *ib.*
De capite Ieiunii. 349.
De Quadrageſima. *ib.*
De oratione ſuper populum. 350.
De diebus Dominicæ paſſionis. *ib.*
De Sabbato ſancto. 351.
De Paſchali obſervatione. *ib.*
De feſtis infra Paſchale tempus. 352.
De Paſcha annotino. *ib.*
De Litaniis. *ib.*
De hebdomada Pentecoſtes. 353.
De octavis Pentecoſtes. *ib.*
De officio ſanctæ Trinitatis. *ib.*
De concordia & ordine officiorum. 354
De Dominicali officio non facile prætermittendo. 354.


MO-

# MONUMENTA VETERIS LITURGIÆ ALEMANNICÆ.

## PARS II.

*Ex Codice Turicenſi ſæc. IX. circ.*

### Incipit Ordo vel Denuntiatio (1) ad Electos (2)

*quod tertia Hebdomada in Quadrageſima ſecunda Feria initiatur.*

Scrutinii diem, dilectiſſimi fratres, quo electi noſtri divinitus inſtruantur, imminere cognoſcite; ibidemque ſollicita devotione ſuccedente ſequente quarta feria circa horam tertiam convenire dignemini, ut cœleſte myſterium, quo diabolus cum ſua pompa deſtruitur, ianua regni cœleſtis aperitur, inculpabile Domino iuvante miniſterium peragere valeamus. *Ut autem ad eccleſiam venerint, ſicut diximus, quarta feria bora tertia, ſcribantur nomina infantum, vel eorum, qui eos ſuſcepturi ſunt, ab acolito, & vocantur ipſi infantes ab acolito in eccleſia per nomina vel ordine ſicut ſcripti ſunt, ita dicendo:* Ille puer, *& ſic per ſingulos eorum, ſtatuuntur maſculi ſeorſum ad dexteram partem;*

Illa

(1) Suppl. *Scrutinii*, ut paſſim in veteribus ordinibus ad faciendum ſcrutinium legimus: quo nomine omnia illa exercitia ſacra veniunt, quibus catechumeni certis quadrageſimæ feriis ad baptiſmum præparabantur; ſcilicet preces, exorciſmi, traditio & redditio ſymboli, ac dominicæ orationis. Quæ omnia eo fine antiquitus inſtituta ſunt, ut innoteſceret ſacrorum miniſtris, quibus conferendus, quibusve diutius differendus foret baptismus. Periculum profanationis S. baptismatis neglecto ſcrutinio prodit Theodulphus *Aurel.* cap. 8. de baptiſmo, ubi, *qui illius ſunt ætatis*, inquit, *ut rationem credulitatis ſuæ reddere poſſint, diligenti examine ſcrutandi ſunt, utrum veraciter credant, an alicuius falſitatis in eis macula celetur, ne dum aut timore aut favore terrenarum poteſtatum, aut adquiſitione quarumdam rerum ad baptiſmatis ſacramentum ignorantibus miniſtris Eccleſiæ perveniant, tradatur ſanctum canibus, & margaritæ mittantur ante porcos, & lupi ovina pelle veſtiantur.*

(2) Electorum tertia fuit catechumenorum claſſis, prima vero audientium, ſecunda competentium. Sed quandoque etiam promiſcue ſumebantur hæc nomina, nec ſcrupuloſe adeo una poſt alteram ſeſe mutuo inſequebantur hæ claſſes, ut invicem ſe excluderent. Certe dominica palmarum *Paſcha petitum*, ſeu competentium dicebatur; cum hic feria ſecunda poſt dominicam quartam denunciatio ſcrutinii ad electos fiat, celebrioris nimirum proxima feria quarta celebrandi, cui reſpondet miſſa *cum ſanctificatus fuero* perinde ac ſabbati inſequentis officium. Scrutinia autem omnino ſeptem erant; quorum duo prima fiebant feria IV. & ſabbato hebdomadæ tertiæ in quadrageſima, tertium feria IV. quartæ hebdomadæ, quartum & quintum diebus ab epiſcopo aut presbyteris quinta hebdomada aſſignatis, ſextum & ſeptimum ad eorundem arbitrium in ultima hebdomada, ut notat Martenius ex antiquiſſimo codice cœnobii *Wertinenſis* diœceſis *Monaſterienſis.* Porro ritus, quem hic damus non ad uſque baptiſmum pertingit, concluditur quippe in codice *Turicenſi* miſſa feriæ IV. maioris hebdomadæ manca quidem, exciſo folio, ut tamen agnoſcatur officium ex ultimis verbis orationis poſtcommun. *Vitam nobis dediſſe perpetuam confidamus. Per eundem.* Super populum. *Reſpice Domine quæſumus ſuper hanc familiam tuam pro qua Dominus noſter IESUS Chriſtus non dubitavit manibus tradi nocentium, & crucis ſubire tormentum.*

Illa virgo, *& ſic per ſingulas, ſtatuuntur feminæ ſeorſum ad ſiniſtram partem; & imprimis faciat presbyter in ſingulorum frontibus crucem cum pollice ita dicendo*: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti; *& imponit manum ſuper capita eorum dicit:* Omnipotens ſempiterne Deus, reſpicere digneris &c.

*Item ſuper feminas facit ſimiliter. Et poſtea benedicit ſal hoc modo*: Exorcizo te creatura ſalis &c. *Et mittit de ipſo ſale in ore infantum per ſingulos dicens*: Accipe il. tal. ſalem ſapientiæ propitiatus in vitam æternam. *Inde vero exeant foras eccleſiam & expectent horam, quando revocentur. Tunc primum incipiat clerus antiphonam ad introitum:* Dum ſanctificatus fuero; *qua finita dicit:* Oremus. Da, quæſumus, Dne, electis noſtris digne atque ſapienter ad confeſſionem tuæ laudis accedere, ut dignitati priſtinæ, quam originali transgreſſione perdiderant, per tuam gratiam reformentur. Per Dnm. *Et poſtea ſedet in ſella ſua, & dicit Diaconus:* Catecumeni procedant, *& vocantur infantes ab acolito per nomina vel per ordinem, ut ſcripti ſunt, & ſtatuuntur ut prius; & poſtmodum admonentur a diacono:* Orate electi; flectite genua: *Et poſtquam oraverint, dicit:* Levate, complete orationem veſtram in unum, & dicite: Amen. *Et reſpondent omnes:* Amen. *Item dicit diaconus:* . . . . . . . . . . . .

Adnuntiante propheta ſignati ſunt, ne forte ſine hac ordinis ratione vel cauſa ſtuporem vobis in mentibus relinquamus; & quia ad hoc veniſtis, ut aures vobis aperiantur, ne incipiat ſenſus veſter obtundi; evangelium dicitur proprie bona adnuntiatio, quæ utique adnuntiatio eſt Ieſu Chriſti Dni noſtri. Deſcendit autem evangelium ab eo, quod adnuntiet & oſtendat, quod is, qui per prophetas ſuos loquebatur, venit in carnem; ſicut ſcriptum eſt: qui loquebar, ecce adſum. Explicantes autem breviter, quid ſit evangelium, vel qui ſint hi quatuor, qui per prophetas ante monſtrati ſunt. Nunc ſua quæque nomina ſingulis adſignemus indiciis; ait enim propheta Ezechiel: Et ſimilitudo vultus eorum, & facies hominis, & facies leonis a dextris illius, & facies vituli, & facies aquilæ a ſiniſtris illius. Hi quatuor has figuras habentes, evangeliſtas eſſe, non dubium eſt; ſed nomina eorum, qui evangelia ſcripſerunt, hæc ſunt: Mathæus, Marcus, Lucas, Iohannes.

*Et adnuntiat diaconus dicens:* State ci lentio, audite intente; *& dicit:* Dnus vobis *& incipiens legit* initium evangelii ſecundur thæum: Chriſti autem generatio ſic erat; ipſe autem ſalvum faciet populum ſuum a pe eorum. *Iterum adnuntiet diaconus ut ſ* ſtate cum ſilentio, *& poſt hac tractet pre bis verbis*: Filii chariſſimi! ne diutius erg teneamus, exponimus vobis, quam figura nusquisque in ſe contineat, & quare Mathæ guram hominis habeat, qui initio ſuo nihil agit, niſi nativitatem Salvatoris pleno ordin nerationis enarrat, ſicut enim cœpit Liber rationis Ieſu Chriſti filii David filii Abr videtis, quia non immerito huic hominis nata perſona eſt, quando ab hominis nati initium comprehendit; nec immerito, ut mus, huic myſterio adſignata eſt Mathæi pe

*Iterum adnuntiat diaconus ut ſupra*, cum ſilentio, audientes intente: *& legit* Initiu cti evangelii ſecundum Marcum, *uſque* Ego b vos aqua, ille vero baptizavit Spiritu ſanct *proſequitur presbyter bis verbis:* Marcus ev liſta, leonis gerens figuram a ſolitudine i dicens: Vox clamantis in deſerto, parate Domini; ſive quia regnavit invictus. Huiu nis multifarie (1) invenimus exempla, ut git (2) dictum illud: Iuda filius meus c leonis de germine mihi aſcendiſti. Recuban mivit ut leo, & ſicut catulus leonis, quis tavit eum?

*Iterum adnuntiat diaconus ut ſupra*: cum ſilentio audientes intente; *& legit* i ſancti evangelii ſecundum Lucam, *uſque* Parar plebem perfectam. *Et ſequitur presbyter hi bis*: Lucas evangeliſta vituli ſpeciem geſta cuius inſtar Salvator noſter eſt immolatus. Chriſti evangelio locutus ſic concepit de Z ria & de Elyſabeth, de quibus Iohannes B in ſumma natus eſt ſenectute; & ideo Luc tulo comparatur: quia duo cornua duo teſt ta, & quatuor pedum ungulas quatuor evar quaſi tenera firmitate naſcentia, in ſe plen continebat.

*Iterum adnuntiat diaconus ut ſupra*, cum ſilentio, audientes intente: *& legit* i ſancti evangelii ſecundum Iohannem, *uſqu* num gratia & veritate; *& proſequitur pre bis verbis:* Iohannes habet ſimilitudinem a

(1) Marten. L. I. cap. I. Art. XII. de antiq. Eccleſ. rit. n. XII. *multifaria.*

(2) Mabillon. in Sacram. *Gallic.* T. I. Muſ. *Ital.* P. II. p. 311. & Marten. l. c. *ut non vace* reliqua aliquantiſper variant.

nimis alta petierit; ait enim: In prin-
at Verbum, & Verbum erat apud Deum,
erat Verbum, hoc erat in principio apud
Et David de perſona Chriſti: Reno-
ſicut aquilæ iuventus tua, id eſt Ieſu
Dni noſtri, qui reſurgens a mortuis aſcen-
cœlos. Unde iam vobis conceptis præ-
loriatur eccleſia, omni feſtivitate votorum
tendere chriſtianæ legis exordia, ut ad ve-
diem paſchæ lavacrum baptiſmatis rena-
ſicut Sancti omnes mereamini fidele mu-
ntiæ a Chriſto Dno noſtro percipere, qui
regnat in ſæcula ſæculorum. Amen.

## pit Præfatio Symboli ad Electos.

*uam dicas Symbolum, his verbis proſequeris:*

iſſimi nobis accepturi ſacramenta baptiſ-
& in novam creaturam ſancti Spiritus pro-
, fidem qua credentes iuſtificandi eſtis,
de concipite, & animis bonam conver-
mutate ad Deum, qui mentium veſtra-
illuminator. Accedite ſuſcipientes e-
i ſymbolum Sacramenti, a Deo inſpira-
apoſtolis inſtitutum, cuius pauca qui-
ba ſunt, ſed magna myſteria; ſanctus
piritus, qui magiſtris eccleſiæ iſta dicta-
i eloquio talique brevitate ſalutiferam con-
em, ut, quid credendum nobis eſt, ſem-
roſitendum, nec intelligentiam poſſit la-
c memoria fatigari.. Intentis itaque a-
mbolum diſcite; & quod vobis, ſicut ac-
, tradimus, non alicui materiæ, quæ
i poteſt, ſed paginis veſtri cordis adſcri-
Confeſſio itaque fidei, quam ſuſcepiſtis,
oatur exordio. *Poſt hæc accipiens aco-
rum ex ipſis infantibus maſculum, tenens
ro brachio, ponens manum ſuper caput
interrogat presbyter*, qua lingua con-
nm Ieſum? ℟. *acolytus*: latina; *& di-
byter:* Adnuntia fidem ipſorum qualiter
*& ille cantat ſymbolum:*

in Deum Patrem omnipotentem creato-
i & terræ; & in Ieſum Chriſtum Filium
cum Dnum noſtrum, qui conceptus eſt de
ancto; natus ex Maria Virgine; paſſus
io Pilato; crucifixus, mortuus; & ſe-
deſcendit ad inferna; tertia die reſurre-
ortuis; aſcendit ad cœlos; ſedet ad dex-
ei Patris omnipotentis; inde venturus
vivos & mortuos. Credo in Spiritum
; ſanctam eccleſiam catholicam; Sancto-
rum communionem; remiſſionem peccatorum; carnis reſurrectionem; vitam æternam amen.

*Et dum hoc cantat, ſemper manum ſuper caput infantis tenet; hoc finito iterum accipiens alter acolitus ex ipſis infantibus feminam ſicut ſupra, & interrogat presbyter ſicut antea, & ipſe cantat ſymbolum ſicut ſupra ſcriptum eſt. Hoc expleto ſequitur presbyter his verbis:*

Hæc ſumma fidei veſtræ, dilectiſſimi nobis! hæc verba ſunt ſymboli, non ſapientiæ humanæ ſermone ſunt facta, ſed vera divinitus ratione diſpoſita, quibus comprehendendis atque ſervandis, nemo non idoneus, nemo aptus; hic Dei Patris & Filii una æqualis pronuntiatur poteſtas; hic unigenitus Dei de Maria Virgine & Spiritu ſancto ſecundum carnem natus oſtenditur; hic eiusdem crucifixio & ſepultura, ac die tertia reſurrectio prædicatur; hic aſcenſio ipſius ſuper cœlos, & confeſſio in dextera paternæ maieſtatis agnoſcitur, venturus atque ad iudicandos vivos ac mortuos declaratur; hic Spiritus ſanctus in eadem qua Pater & Filius Deitate indiſcretus accipitur; hic poſtremo eccleſiæ vocatio, peccatorum remiſſio, & carnis reſurrectio prædicatur; quæ breviſſima plenitudo ita debet veſtris cordibus inhærere, ut omni tempore præſidio huius confeſſionis utamini; invicta eſt enim talium armatorum poteſtas, & contra omnes vobis inſidias diaboli, tamquam bonis Chriſti militibus, profutura. Diabolus, quia hominem tentare non deſiſtit, munitos nos hoc ſymbolum inveniat, ut devicto adverſario, cui renuntiaſtis, gratiam Dni incorruptam & immaculatam uſque in finem ipſum, quem confitemini, protegentem ſervetis. In quo peccatorum remiſſionem accipitis, in eo gloriam reſurrectionis habetis. Ergo dilectiſſimi, præfatum Symbolum catholice in præſenti cognoviſtis; nunc euntes edocimini nullo mutato ſermone; potens eſt enim Dei miſericordia, quæ & vos ad baptiſmi fidem currentes perducat, & nos, qui vobis myſteria tradimus, una vobiſcum ad regna cœleſtia faciat pervenire, per eundem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Filium tuum, qui tecum &c.

## Item Præfatio Orationis dominicæ.

*Diaconus dicit:* ſtate cum ſilentio, audientes intente; *& ſequitur Presbyter his verbis:* Dominus & Salvator noſter Ieſus Chriſtus inter cætera ſacra præcepta diſcipulis ſuis, petentibus quemadmodum orare deberent, non ſolum formam orationis conceſſit, verum etiam qua mente & purita-

te precarentur, oſtendit, ut in præſenti ſacra hæc lectio demonſtravit: Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio ora Patrem tuum. Cubiculum, quod nominat, non occultam domum oſtendit, ſed cordis noſtri ſecretum; id eſt, ut malæ cogitationi pectus noſtrum myſtica fidei clave claudamus, ac labiis clauſis incorrupta mente Deo loquamur; Deus enim noſter fidei non vocis author eſt; ergo unde ſermo eſt, id eſt ſapientia Chriſtus Dns noſter hanc orationem nos docuit, ut ita oremus:

*Pater noſter, qui es in cœlis!*

Hæc libertatis vox eſt & plena fiducia. Ergo his nobis moribus eſt vivendum, ut & Filii Dei & fratres chariſſimi eſſe poſſimus; nam Patrem ſuum Deum qua temeritate dicere præſumit, qui ab eius voluntate degenerat? unde vos dilectiſſimi dignos exhibete adoptione divina, quoniam ſcriptum eſt: Quotquot autem crediderunt in eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri.

*Sanctificetur nomen tuum.*

Id eſt, non quod Deus noſtris ſanctificetur orationibus, qui ſemper eſt Sanctus, ſed petimus, ut nomen eius ſanctificetur in nobis, ut qui in baptiſmate eius ſanctificamur, in id, quod eſſe cœpimus, perſeveremus.

*Adveniat regnum tuum.*

Deus namque noſter quando non regnat, maxime cuius regnum eſt immortale? Sed c
cimus: adveniat regnum tuum, regnum p
advenire a Deo nobis promiſſum, Chriſti
ne & paſſione quæſitum.

*Fiat voluntas tua ſicut in cœlo, & in t*

Id eſt, fiat voluntas tua, ut, quod tu
cœlo, hoc nos in terra irreprehenſibili
ciamus.

*Panem noſtrum quotidianum da nobis h*

Hic ſpiritalem cibum intelligere debemus;
ſtus enim panis eſt noſter, qui dixit: Eg
panis vivus, qui de cœlo deſcendi; quem
dianum dicens ita nos ſemper immunes p
eſſe peccati, ut digni ſimus cœleſtibus
tis. (1)

*Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & mittimus debitoribus noſtris.*

Hoc pactum eſt ſignificans, non nos alit
catorum poſſe veniam promereri, niſi pri
in nobis delinquentibus aliis veniam rela
ſicut in evangelio Dns noſter dicit: Niſi
ritis peccata hominibus, nec vobis Pate
dimittet peccata veſtra.

*Et ne nos inducas in tentationem.*

Id eſt, ne nos patiaris induci ab eo, q
tat pravitatis auctor (2) eſt, nam dicit ſcriptura
enim intentator eſt malorum: diabolus v
tent

---

(1) Obſcurius hic quarta orationis dominicæ petitio de pane ἐπιουσίῳ ſuperſubſtantiali, id eſt euchariſtia explanatur, aliquando etiam exſplicari omiſſa, myſtica idcirco quoque oratio dicta: veluti S. CHRYSOSTOMO Hom. XIV. in epiſt. ad *Rom.* n. 3. T. IX. p. 578. *Quodnam illud?* in quo clamamus abba Pater! *Hoc autem quantum ſit ſciunt initiati, quod myſtica precatione hæc primo dicere iubeantur. Quid ergo, inquies, an non & illi Deum vocabant Patrem? Non audis Moyſen dicentem*: Deum, qui te genuit dereliquiſti? *Non audis Malachiam exprobrantem ac dicentem:* Deus unus creavit nos, & unus Pater eſt omnium noſtrum? *Verum licet hæc & multo plura dicta fuerint, nusquam invenimus eos hoc nomine Deum vocantes, neque ſic precantes. Nos autem omnes ſacerdotes & idiotæ & principes & ſubditi ſic precari iuſſi ſumus, & hanc primam emittimus vocem, poſt mirabiles illos natales, poſt novam & ſtupendam incunabulorum legem.* Propius vero ad rem omnem illam, quam hic præ oculis habemus idem *Hom.* XL. in epiſt. I. ad Cor. T. X. in illa verba: *Alioqui quid facient qui baptizantur pro mortuis?* ob catechumenos tacite omnia illa innuit fidelibus, quæ proxime ante immerſionem fiebant circa profeſſionem etiam fidei in utraque eccleſia orientali & occidentali frequentatam: *Vobis*
(pergit CHRYSOSTOMUS pag. 579.) *qui myſte*
*initiati, volo in memoriam revocare eam di*
*quam in illa veſpera iubent vos dicere qui myſt*
*tiant: & tunc quid dicat Paulus explicabo.*
*hoc quoque vobis erit dilucidius. Nam poſt ali*
*hoc addimus, quod nunc dicit Paulus. Et volo*
*aperte hoc dicere, non audeo autem propter e*
*non ſunt initiati: ii enim expoſitionem nobis*
*difficiliorem, ut qui nos cogunt vel non aperte*
*aut eis arcana enunciare. Sed tamen dicam*
*eius a me fieri poterit, tecte & adumbrate.*
*myſticorum illorum & terribilium verborum en*
*nem, & horrendas regulas dogmatum, quæ a c*
*demiſſa, hoc quoque in fine addimus, quand*
*baptizandi, iubentes dicere, Credo in reſurr*
*mortuorum: & in hac fide baptizamur. Poſtqu*
*hæc confeſſi ſumus cum aliis, tunc demittimur*
*tem ſacrorum illorum fluentorum.* Perinde hoc
latino, ſed catechumenis prius explicabatur tu
bolum cum oratio dominica, viciſſimque hi i
competentium conſtituti reddebant. Vid. Diſ
in Vet. lit. *Alem.* cap. 1. T. II. p. 430. &c.

(2) MARTEN. l. c. n. XIV. *pravitatis auc*

tentator, ad quem vincendum Dns dicit: Vigilate & orate, ne intretis in tentationem.

*Sed libera nos a malo.*

Hoc ideo ait: quia dixit Apoſtolis: Neſcitis, quid vobis oporteat orare. unde Deus omnipotens ita a nobis orandus eſt, ut quidquid humana fragilitas capere non prævalet, hoc ille propitius nobis conferre dignetur Ieſus Chriſtus Dominus noſter, qui vivit & regnat cum Deo Patre & Spiritu ſancto per omnia ſæcula ſæculorum. *Et dicit diaconus:* State cum ſilentio, audientes intente, *& proſequitur presbyter his verbis:*

Audiſtis dilectiſſimi dominicæ orationis ſancta myſteria; nunc euntes ea veſtris cordibus innovate, ut ad exorandam & ad percipiendam Dei miſericordiam perfecti in Chriſto eſſe poſſitis. Potens eſt Dns Deus noſter, ut & vos, qui ad fidem curritis, ad lavacrum aquæ regenerationis perducat, & nos, qui vobis myſterium fidei catholicæ & una tradidimus, vobiſcum ad cœleſtia regna faciat cum Deo Patre pervenire in unitate Spiritus ſancti per &c. *Ipſa expleta adnuntiat Diaconus:* catecumeni recedant: ſi quis catecumenus eſt, recedat; omnes catecumeni exeant foras; *egreſſi vero parentes cum infantibus eorum foris, relinquunt ipſos infantes in cuſtodia.* (1)

## *Ex Cod. theol. 685. bibl. Cæſ. Vind. ſæc. X.* Incipit ecce ſacri rectus baptiſmatis ordo. (2)

*Primum vero ante ianuas eccleſiæ presbyter incipiat ſacramentum baptiſmatis ita dicendo:* Abrenuntias ſatane ℟. Abrenuntio. Et omnibus operibus

(1) Puto hic ſecretarium eccleſiæ indigitari. Cuſtodiæ nomen vero mutuatum exiſtimo ab actione pœnitentiæ publica uſitata tunc temporis, quo hic codex exaratus eſt circa ſæc. IX. dum nimirum tempore quadrageſimæ includebantur, uti legere eſt in antiquioribus ſacramentariis *& incluudis &c.* Olim autem ab ineunte eccleſia præparatio ad baptiſmum rationem quandam ſatis rigidæ pœnitentiæ per haud abſimiles ſtationes habebat, nempe *ipſis diebus* (ut cum S. AUGUSTINO loquar de fide & oper. c. 6.) *quibus catechizantur, exorcizantur, ſcrutantur, quanta vigilantia conveniant, quo ſtudio ferveant, qua cura pendeant &c.* S. CHRYSOSTOMUS hom. I. in Act. Apoſt. T. IX. p. 10. quæſtionem præoccupans cur ſuo tempore baptiſmus in Pentecoſte non daretur, *reſpondebimus*, inquit, *gratiam eandem tunc fuiſſe, quæ nunc eſt; ſed mentem ſublimiorem nunc eſſe, quod ieiunio præparetur. Pentecoſtes vero tempus habet aliquam rationem non ineptam. Quænam illa eſt? exiſtimaverunt patres noſtri baptiſma eſſe frenum idoneum malæ concupiſcentiæ, magnamque doctrinam continere, ut vel tempore deliciarum temperantes ſimus.* Palam hinc fit initiandos ſe etiam tempore paſchali ieiunio præparaſſe ad baptiſmum. In veteribus vero liturgiis id tempus ubique officio quadrageſimæ innectitur, tempusque communis ieiunii iam IUSTINUS M. in Apologia ad ANTON. deſignat: *Primum*, inquit, *docentur, ut ieiunantes petant remiſſionem peccatorum a ſe commiſſorum nobis una orantibus & ieiunantibus.* Sane non tantum adulti, ſed nec ipſi infantes ſeculo demum VII. ab omni pœnitentia, ſaltem in *Hiſpania*, erant exemti, ut patet ex S. ILDEPHONSI *Tolet.* Adnot. de ord. baptiſ. cap. 21. ubi de catechumenis, *ſi maiores ætate ſunt*, inquit, *cum actione pœnitentiæ veniunt. Si minores ſunt, in ſignum pœnitentiæ per ſtramenta ciliciorum a miniſtris deducuntur ad Sacerdotem, ut qui per ſe non poſſunt agere pœnitentiæ opus, in ſe habeant pœnitentiæ ſignum, propter ætatis minimæ tempus, & hoc teneatur in pœnitendi effectu, quod notatur in pœnitentiæ ſigno.* Vid. Gabr. ALBASPINÆUS obſerv. eccleſ. lib. II. obſer. 1. & 2.

(2) Nihil hic præmittitur de ſcrutiniis, aut ſtatis baptiſmi temporibus. Quin exordium ſtatim aliud indicat. Scriptus eſt equidem hic codex antequam ſtata baptiſmi ſolemnis tempora paulatim a medio circiter ſæc. XII. antiquarentur. Neque tamen hic ordo eiusmodi eſt, quales paſſim in antiquioribus, noſtris etiam ſuperiori volumine relatis ſacramentariis referuntur *ad ſuccurrendum*, urgente nimirum morbi mortisque articulo. *Fit hoc*, ſunt S. AUGUSTINI verba in lib. de fide & oper. c. 6. *ubi quemquam forte dies urget extremus, ut ad verba pauciſſima, quibus tamen omnia continentur, credat, ſacramentumque percipiat, ut ſi ex hac vita migraverit, liberatus exeat a reatu præteritorum omnium peccatorum.* Et ante S. CYPRIANUS: *Audientibus etiam*, inquit, ep. 13. *ſi qui periculo praventi & in exitu conſtituti, vigilantia veſtra ne deſit.* Severus vero is cum aliis Patribus in *Novatianum* aliosque Clinicos fuerat, qui procraſtinabant baptiſmum & quandoque ad finem uſque vitæ differebant, in quos ſæpe SS. Patres invehuntur atque inter alios S. IO. CHRYSOSTOMUS in IOAN. e. c. T. VIII. opp. p. 104. & 147. multis vero in cap. I. act. Hom. I. T. IX. pag. 11. ſeqq. graviſſimum ob oculos ponit periculum, ſic concludens p. 13. *Quantum putatis me diſcruciari, cum audio quempiam non*

ribus eius ℟. Abrenuntio. Et omnibus pompis eius ℟. Abrenuntio. *Deinde catechuminum tribus vicibus in faciem exſuffla & dic:* Recede diabole ab hac imagine Dei increpatus ab eo, & da locum Spiritui ſancto. *Deinde crucem fac in fronte dicendo*: ſignum ſanctæ crucis Dni nri Ihu Xpi in frontem tuam pono. *Et in pectore ſimiliter crucem fac dicendo:* Signum Salvatoris Dni nri Ihu Xpi in pectus tuum pono. *Deinde pone manum ſuper caput infantis dicens hanc orationem.* Accipe ſignaculum crucis Chriſti tam in fronte quam in corde. Sume fidem cœleſtium præceptorum: talis eſto moribus ut templum Dei eſſe iam poſſis. Ingreſſusque eccleſiam Dei evaſiſſe te laqueos mortis lætus agnoſce: horreſce idola, reſpue ſimulacra, cole Deum Patrem omnipotentem & Ieſum Chriſtum Filium eius, qui cum Spiritu ſancto vivit & regnat in ſæcula ſæculorum. Amen.

*Alia.*

Te deprecor Domine ſancte Pater omnipotens æterne Deus ut huic famulo tuo, qui in ſæculi huius nocte vagat incertus & dubius viam veritatis & agnitionis tuæ iubeas demonſtrare, quatinus reſeratis oculis cordis ſui te unum Deum Patrem in Filio & Filium in Patre cum ſancto Spiritu recognoſcat, atque iſtius confeſſionis fructum hic in futuro ſæculo percipere mereatur. Per.

*Alia.*

Preces noſtras quæſumus Dne clementer exaudi & hunc electum tuum crucis dominicæ cuius impreſſione eum ſignamus virtute cuſtodi, ut magnitudinis tuæ rudimenta ſervans per cuſtodiam mandatorum tuorum ad regenerationis gloriam pervenire mereatur. Per.

*Alia.*

Accipe ſignaculum Dei Patris & Filii & Spiritus ſancti. *Mox autem ad eundem parvulum catechumenum id eſt doctum faciendum iſta ſequitur oratio.* Oremus. Omnipotens ſempiterne Deus, Pater Dni nri Ihu Xpi reſpicere dignare &c.

Oremus. Exorcizo te creatura ſalis in Dei Patris omnipotentis &c. *Expleta aut oratione interroget nomina ſingulorum & de ipſo ſale in ore infantum ita dicendo*: pe ſalem ſapientiæ propitiatus in vitam æ pax tibi.

## Benedictio poſt datum ſalis tam ſ maſculos quam ſuper feminas.

Oremus. Deus patrum noſtrorum, De verſæ conditor veritatis &c. *Hic iterun dos faciens crucem in fronte infantum quentes ſtatim dicat orationes. Ecce iſta tionem ſuper maſculum.* Oremus. Deu ham, Deus Iſaac, Deus Iacob Deus qui famulo tuo &c. Ergo mal. &c.

## Oratio ſuper feminas ſimili modo c faciens in frontibus earum.

Oremus Deus cœli, Deus terræ, Deu lorum, Deus archangelorum &c.

## Repulſo diabolo de utriſque maſ ſimiliter & feminis.

Ergo maledicte diabole recognoſce ſen tuam, & da honorem Deo vivo, & ver honorem Ihu Xpo Filio eius & Spiritui ſar recede ab hoc (hac) famulo (famula) Dei, qu (iſtam) ſibi Deus & Dominus noſter Ieſus ( ad ſuam ſanctam gratiam & benedictionen temque baptiſmatis dono vocare dignatus hoc ſignum ſanctæ crucis fronti eius qu damus, tu maledicte diabole nunquam violare.

## Item ſuper maſculos.

Oremus. Audi maledicte ſatanas adiura nomen æterni Dei, & Salvatoris noſtri Fil cum tua victus invidia tremens gemensque de. Nihil tibi ſit commune cum ſervo D cœleſtia cogitanti, renuntiaturo tibi a ſæc & beatæ immortalitati victuro. Da igitur

---

*initiatum obiiſſe*; *& cogito intolerabilia illa ſupplicia inevitabilemque cruciatum.* Hæc *Conſtantinopoli* gravius ingerenda regni optimatibus ipſisque imperatoribus cenſebat S. Pater exemplis præteritis incitatus; etſi S. AMBROSIUS in oratione funebri de obitu VALENTINIANI Imp. mitius iudicet de hoc pio principe, qui a S. AMBROSIO baptizari deſideraverat, ſed antequam conſequeretur, fuit interfectus. Unde *Mediolanenſes* ſollicitos de eius ſalute, ſolatus, *Audivi*, inquit, *vos, dolere, quod non acceperit ſacramenta baptiſmatis. Dicite mihi, quid aliud in nobis eſt, luntas, niſi petitio? Atqui etiam dudum hoc habuit, ut antequam in Italiam veniſſet, init & proxime baptizari a me velle ſignificavit &c.* porro tunc canonibus præſcripta tempora extra cepto neceſſitatis articulo non licebat baptizar tra vero, immutata diſciplina, differri vetaba ptiſmus ultra menſem in infantibus. Vid. LA de priſcis & ſolemnibus baptiſmi temporibus opp. P. II. p. 731.

'enienti Spiritui ſancto, qui ex ſumma :e deſcendens perturbatis fraudibus tuis onte purgatum pectus idem ſanctificatum iplum & habitum perficiat, & ab omnibus ıoxiis præteritorum criminum liberatus 'ei gratias perenni Deo referat ſemper & t nomen eius ſanctum in ſæcula ſæculo-n. Ergo maledicte &c.

## Oratio ſuper feminas.

ıs. Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Ia-

## tem oratio ſuper maſculum.

ıs. Exorcizo te immunde ſpiritus &c.

## Hæc oratio ſuper feminas.

ıs. Exorcizo te immunde ſpiritus per Pat- Fi†lium & Spiritum † ſanctum &c.

## oratio unde ſupra ſtatim dicenda.

ıus. Æternam ac iuſtiſſimam pietatem precor Domine &c.

*oſt iſta diaconus legat evangelium ſuper* · Dominus vobiscum. Seq. ſancti evangelii n Matthæum. In illo tempore oblati parvuli, ut manus eis imponeret & o- iſcipuli autem increpabant eos. Ieſus ve- lis: Sinite parvulos, & nolite eos prohi- me venire. Amen dico vobis, talium eſt cœlorum. Et cum impoſuiſſet eis manus, e. *Poſt hæc autem ſacerdos tenens ma- 'er caput infantis ſilenter cantet ſymbo- ıod eſt* Credo in Deum, *& orationem do- , quæ eſt* Pater noſter. *His autem ita , hæc ſequens oratio publice dicatur ad ındos infantes*: Oremus. Nec te lateat mminere tibi pœnas &c. *Hic remitte ſa- : ore tuo in primos digitos duos, id eſt & indicem, & ſic apprehendens pinnu- ra auris dic.* Effeta quod eſt aperire. *Et ım capiens nares infantum dic.* In odo- 'itatis. *Deinde retinens pinnulam ſiniſtra ıc dic.* Tu autem effugare diabole appro- t enim iudicium Dei. *Iſtis omnibus ita peractis ante eccleſiam iubeat presbyter parvulos fieri in eccleſiam.*

## Benedictio fontis. (1)

Kyrie eleiſon. Chriſte eleiſon. Chriſte audi nos.
Salvator mundi adiuva nos.
Sancta virgo virginum. Ora pro nobis.
Sancta Dei genitrix. Ora pro nobis.
Sca Maria. Ora pro nobis.
Sce Michahel. Ora pro nobis.
Sce Gabrihel. Ora pro nobis.
Sce Raphahel. Ora pro nobis.
Omnes ſancti Angeli & Archangeli. Orate pro.
Omnes ſancti Patriarchæ & Prophetæ. Orate.
Sce Iohannes Baptiſta. Ora pro nobis.
Sce Petre. Ora pro nobis.
Sce Paule. Ora pro nobis.
Sce Andrea. Ora pro nobis.
Sce Iacobe. Ora pro nobis.
Sce Iohannes. Ora pro nobis.
Omnes ſancti Apoſtoli & Evangeliſtæ. Orate.
Sce Stephane. Ora pro nobis.
Sce Line. Ora pro nobis.
Sce Clete. Ora pro nobis.
Sce Clemens. Ora pro nobis.
Sce Pancrati. Ora pro nobis.
Sce Ciriace. Ora pro nobis.
Sce Ferruci. Ora pro nobis.
Sce Albane. II. Ora pro nobis.
Omnes ſancti Martyres. Orate pro nobis.
Sce Silveſter. Ora pro nobis.
Sce Gregori. Ora pro nobis.
Sce Martine. Ora pro nobis.
Sce Remigi. Ora pro nobis.
Sce Benedicte. Ora pro nobis.
Omnes ſancti Confeſſores. Orate pro nobis.
Omnes ſancti Monachi & Eremitæ. Orate.
Sca Felicitas. Ora pro nobis.
Sca Perpetua. Ora pro nobis.
Sca Agatha. Ora pro nobis.
Sca Cæcilia. Ora pro nobis.
Sca Scholaſtica. Ora pro nobis.
Sca Margaretha. Ora pro nobis. Om-

---

ı diſquiſitionibus liturgicis T. I. p. 436. 439. ıs aquam conſecratam a fidelibus domum a- fuiſſe. Habes id in rubrica huius ordinis eiuscemodi: *Hic aqua benedicta aſpergatur ſu- nſtantes, & quicunque velint, ſumant extra ndum, quo velint. Poſt hæc accipe chriſma culo & infunde illud in modum crucis ſuper ıam baptiſmatis invicem miſcens &c.* Nempe quiſ. liturg. p. 436. ex de MOLEON *itinere liturgico* notavimus, aquam conſecratam a fidelibus hauſtam antequam S. oleum miſceretur, qui mos etiamnum in partibus noſtris viget. Neque vero olim ut poſtea ac etiam nunc aquam ſemper conſervatam per annum ad baptiſmum aliis quam ſtatis diebus conferendum, argumento eſt præſens hic ordo baptizandi extra ſtata tempora, ut tamen conſecratio aquæ baptiſmalis immediate præcedat.

Omnes ſanctæ Virgines. Orate pro nobis.
Omnes Sancti. Orate pro nobis. II.
Propitius eſto. Parce nobis Domine.
Propitius eſto. Libera nos Domine.
Ab omni malo. Libera nos Domine.
Ab ira tua. Libera nos Domine.
A morte perpetua. Libera nos Domine.
A clade & peſte. Libera nos Domine.
Per nativitatem tuam. Libera nos Domine.
Per crucem & paſſionem tuam. Libera.
Per reſurrectionem & aſcenſionem tuam. Libera.
Per adventum Spiritus ſancti paracliti. Libera.
In die iudicii. Libera nos Domine.
Peccatores. Te rogamus audi nos.
Ut pacem nobis dones. Te rogamus.
Ut ſanitatem nobis dones. Te rogamus.
Ut fructum terræ nobis dones. Te rog.
Ut aeris temperiem bonam nobis dones. Te.
Ut Eccleſiam tuam conſervare digneris Te.
Ut regem noſtrum cum plebe conſervare dig. Te.
Ut eis vitam & ſanitatem atque victoriam dones. Te.
Ut exercitui chriſtianorum ſalutem & ſanitatem atque victoriam dones. Te rogamus audi.
Ut fontem iſtum benedicere & conſecrare digneris. Te rogamus audi nos.
Agnus Dei qui tollis peccata mundi. Parce nobis D.
Agnus Dei qui tollis peccata mundi. Exaudi nos D.
Agnus Dei qui tollis peccata mundi. Miſerere nob.
Chriſte audi nos. Kyrie eleiſon. Xpe el.

*Mox ſacerdos dicens* Dominus vobiſcum, *quod prius nunquam dicere debet, hanc ſequentem orationem legat ſuper fontem.* Oremus. Omnipotens ſempiterne Deus adeſto magnæ pietatis tuæ myſteriis &c. *Hanc deinceps benedictionem ſacerdos canendo proferat iuxta canonicam auctoritatem.* Dns vobiſcum. Et cum Spiritu tuo. Surſum corda habemus ad Dominum. Gratias agamus Domino Deo noſtro. Dignum & iuſtum eſt. Vere dignum & iuſtum eſt æquum & ſalutare. Nos tibi ſemper & ubique gratias agere Domine ſancte Pater omnipotens æterne Deus. Qui inviſibili potentia ſacramentorum tuorum mi-

rabiliter operaris effectum, & licet nos
myſteriis exſequendis ſimus indigni; tu t
gratiæ tuæ dona non deſerens etiam ad n
preces aures tuæ pietatis inclines. Deus
Spiritus ſuper aquas inter ipſa mundi prim
ferebatur &c. *Hic aquam manu tanga*
*modum crucis.* Qui hanc aquam regenerandi
*Hic manu tangat ut ſupra.* Sit hæc ſanc
innocens creatura libera ab omni impugnator
curſu, & totius nequitiæ purgata diſceſſu.
fons vivus, aqua regenerans, unda purificar
omnes hoc lavacro ſalutifero diluendi, ope
in eis Spiritu ſancto, perfectæ purgationis i
gentia conſequantur. Unde bene✝dico te cre
aquæ per Deum vivum, per Deum ſanctum, c
in principio verbo ſeparavit ab arida: qui
paradiſo manare, *Hic aquam in quatuor*
*nu divide ita* ✠ & in quatuor fluminibus
*Hic muta cantici vocem, quaſi lectionem*
Hæc nobis præcepta &c. *Hic pone cereum*
*dentem in aquam, & inclinato ſuper fonten*
*iſtum verbum*, deſcendat in hanc plenitud
fontis virtus Spiritus ſancti. *Poſt hac inſuff*
*per fontem tribus vicibus in hunc modu*
& totam huius aquæ ſubſtantiam regenerand
cundent effectu. *Hic ſume cereum extra aq*
*& iſta quæ ſecuntur, ſtatim ſubinfer.* Hic
nium peccatorum maculæ deleantur &c. *Hic*
*benedicta aſpergatur ſuper circumſtantes, &*
*cunque velint ſumant extra aſpergendum qu*
*lint. Poſt hac accipe chriſma cum vaſculo*
*funde illud in modum crucis ſuper ipſam a*
*baptiſmatis invicem miſcens ita dicendo:* Ir
chriſmatis Dni nri Ihu Xpi Paracliti, in no
ſanctæ Trinitatis. Amen. *Et alio modo:* Ir
mine Patris & Filii & Spiritus ſancti ſanctific
& fecundetur fons iſte. Amen. *Hoc autem*
*præſententur infantes ſecundum ordinem ant*
*cerdotem, his namque in brachiis tenentibus*
*eos de baptiſmo ſuſcepturi ſunt. Et tunc de*
*ſacerdos ſingulos ſpecialiter* (1) *prænominan*
*terrog*

(1) Deſiderantur hic præmitti ſemper ſolitæ abrenunciationes ſatanæ, ipſaque profeſſio fidei, ut plerumque in huiusmodi ordinibus baptizandi antiquis lingua latina legitur. Abrenuntiatio hæc diaboli & fidei profeſſio ſæc. VIII. lingua Theotiſca adhibita primum a *Luca* HOLSTENIO ex cod. *Palatino* eſt in lucem protracta, extatque T. I. Conc. *German.* p. 51. in hæc verba: „Forſachiſtu Diobolæ? *& reſpons.* Ec forſacho Diobolæ. En allum Diobol gelde? *Reſp.* End ec forſacho allum Diobol galde. End allum Diobo-
les wercum? *Reſp.* End ec forſacho allum Di
wercum, und wordum thuna eren de woden
Saxnote, ende albam them unholdum, the hi
notas ſint. Gelobiſtu in Got almehtigan Fadaer.
Ec gelobo in Got almahtigan Fadaer. Gelobi
Chriſt Godes Suno? *Reſp.* Ec gelobo in Chriſt
Suno. Gelobiſtu in halogan Gaſt? *Reſp.* Ec g
in halogon Gaſt.“ Plura ECCARDUS ſuppeditat i
techeſi ſua Theotiſca §. 13. præfat.

*terroget, ſic firmiter ſymbolum in Deum habeant his verbis de credulitate. Ita:* Credis in Deum Patrem omnipotentem creatorem cœli & terræ. *Et compater infra ſic reſpondet.* Credo. *Item ſacerdos.* Credis & in Ieſum Chriſtum Filium eius unicum Dominum noſtrum, natum & paſſum. ℟. Credo. *Sacerdos.* Credis & in Spiritum ſanctum, ſanctam Eccleſiam catholicam, Sanctorum communionem, remiſſionem peccatorum, carnis reſurrectionem, vitam æternam ℟. Credo. *Poſt talem vero parvulorum reſponſionem presbyter faciens crucem cum exorcizato oleo in pectore, & inter ſcapulas infantum, eos nominando, ita dicat:* Et ego te linio oleo ſalutis in Xpo Ihu Dno nro in vitam æternam. Amen. *Eo autem ordine ſic peracto presbyter accipiens infantes a parentibus eorum ſicut iuſtum eſt, & ab eis rogatus ſub trina merſione primum maſculos & poſtmodum feminas nominando baptizet his verbis.* N. Vis baptizari. ℟. Volo. Baptizo te in nomine Patris. *Et intinguit ſemel.* Et Filii, *Et inferat ſecundo.* Et Spiritus ſancti. *Et mergat tertio. Sed & hoc in modum crucis facere memento. Primum vero in orientalem plagam fer infantem pedibus extenſis in occidentalem plagam. Secundo in dexteram, quod eſt in auſtralem plagam. Tertio in ſiniſtram, hoc eſt in aquilonarem partem. Cum autem infantes elevati fuerint a fonte, compater ſingulorum accipiens eos habeat intra cubam, pedibus infantis adhuc in aqua conſiſtentibus donec presbyter chryſma requirens præferat, interim quoque iſta dicente:* Deus omnipotens Pater Dni nri Ihu Xpi, qui te regeneravit ex aqua & Spiritu ſancto, quique dedit tibi remiſſionem omnium peccatorum. *Hic presbyter faciens ſignum crucis cum chryſmate in vertice infantis, & eum nominans ita dicat,* ipſe te linit chriſmate ſalutis in Xpo Ihu Dno noſtro in vitam æternam. Amen. *Poſt hac ponens cappam ſuper caput eius & eum nominans ſic dicat.* Accipe veſtem candidam ſanctam & immaculatam quam præferas ante tribunal Chriſti in nomine ſanctæ Trinitatis. Amen. *Tunc demum extrahatur infans foras cuballam & ſtatim in illa die uſque dum miſſa percelebratur quanti ſint in eccleſia maneant. Poſt miſſam autem antequam ſumant corpus & ſanguinem Domini hæ orationes dicantur ſuper infantes noviter chriſtianos.* Oremus. Omnipotens ſempiterne Deus, qui regeneraſti famulum tuum ex aqua & Spiritu ſancto, tribue ei continuam ſanitatem, ad agnoſcendam unitatis tuæ veritatem. Per.

*Alia.*

Omnipotens ſempiterne Deus, maieſtatem tuam ſupplices deprecamur, ut hunc famulum tuum digneris ſerenis aſpectibus præſentare, & cui donaſti baptiſmi ſacramentum longævam tribuas ſanitatem. *Poſt has autem orationes detur eis eucariſtia ita dicendo.* Corpus & ſanguis Dni nri Ihu Xpi cuſtodiat te in vitam æternam. Amen. *Hoc autem expleto revertantur in pace domum & cottidie ab eodem die donec expleantur ſeptem dies tempore etiam ſperata* (1) *miſſa reviſent eccleſiam.*

## Explicit ſacri ordo baptiſm.

*Si autem infirmus infans venerit ad baptizandum, faciat ſuper ſcriptum ordinem &* æternam ac

(1) Ita etiam habet apud MARTENIUM T. I. de rit. p. 203. ordo XIV. monaſterii *Gladbacenſis;* videtur tamen mendum irrepſiſſe ac legendum *tempore etiam veſpertinæ miſſæ.* Forte ſcribæ ſequioris ævi ita textum mutarunt ignari notionis miſſæ antiquioris pro ſynaxi, aut collecta, ut T. I. Diſquiſ. IV. c. 1. oſtendimus auctoritate inter alia Conc. *Agathenſis* an. 506. in quo can. 30. ita ſtatuitur: *in concluſione matutinarum vel veſpertinarum miſſarum poſt hymnos capitella de pſalmis dici, & plebem collecta oratione ad veſperam cum benedictione dimitti.* Integra hac hebdomada paſchali veſpertinam celebratam fuiſſe ſynaxin ex conc. *Matiſconenſi* an. 585. diſcimus, in quo can. 11. ſancitum eſt de hebdomada paſchali: *ut illis ſanctiſſimis ſex diebus nullus ſervile opus audeat facere, ſed omnes ſimul coadunati hymnis paſchalibus indulgentes, perſeverationis noſtræ præſertim quotidianis ſacrificiis oſtendamus, laudantes creatorem, & regeneratorem noſtrum veſpere, mane, & meridie.* Alias ſynaxes ſeu ſacrificia *veſpertina* ex eodem concilio notavit MABILLONIUS De lit. *Gall.* lib. I. c. 5. quæ can. 9. dicuntur *ordine quadrageſimali* celebrari, atque in conc. *Vaſenſi* an. 529. can. 3. quadrageſimales vocantur, quibus horam *nonam* vel *decimam* aſſignat conc. II. *Bracarenſe*, can. 9. In concilio *Aureliacenſi* III. c. 29. ſancitur: *ſacrificia vero matutina miſſarum, ſive veſpertina, ne quis cum armis pertinentibus ad bellorum uſum ſpectet.* Quæ qualiacunque ſint, ad priorem certe cenſum pertinet, quod in eodem conc. can. 14. ſtatuitur de miſſarum celebritate in præcipuis ſolemnitatibus, *ut hora tertia miſſarum celebratio inchoetur, quo facilius intra horas competentes poſſint ad veſpertina officia, id eſt in veſpertino tempore convenire.*

Altiſſimi ſine peccato cuſtodiat vos. Amen. *Alia.* Omnipotens ſempiterne Deus, qui regnare &c. *Et dicit epiſcopus* Confirmo te in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti. Amen. Pax tecum & cum Spiritu tuo. Signum Xpi in vitam æternam. Amen. Pax tecum. Et cum Spiritu tuo. Deus qui apoſtolis tuis &c. *Tunc pronunciat diac.* Humiliate vos ad benedictionem. Deo gratias. *Et epiſcopus det benedictionem.* Omnipotens Deus, qui vos fecit aqua baptiſmatis renaſci, ipſe vos corroboret dono ſeptiformi Spiritus paraclyti: quia ſic benedicetur omnis homo, qui timet Dominum ut habeat regni cœleſtis introitum. Amen. *Alia.* Benedicat vobis ex Sion, ut videatis bona Ieruſalem omnibus diebus vitæ noſtræ, & in omnibus ſumatis ſcutum fidei, ut mereamini in c ſtris æterni regis aſſcribi. *Alia.* Cuſtodiatque v timore ſanctiſſimo ſui, & tribuat vobis pacis un tatem, & contra omnes hoſtes victoriam triu phalem, ut ſignaculum fidei, quod tenetis, uſq in finem impollutum cuſtodiatis. Amen. Quo ipſe præſtare dignetur, qui cum Patre & Spirit ſancto vivit & gloriatur Deus per omnia ſæcula ſæ culorum. Amen. Benedictio Dei Patris & Fil & Spiritus ſancti deſcend. *Benedictio item ſup confirmatos.* Benedicat vos &c. *ut ſupra.* *Ali* Benedictio Dei Patris & Filii & Spiritus ſancti Et pax Domini ſit ſemper vobiſcum. Et cu ſpiritu tuo. Ite in pace. Deo gratias.

*Ex antiquiſſimo Alemanniæ ſacramentario Rhenaug. ann. M. circ.*

# IUDICIUM POENITENTIS.

Diverſarum (1) culparum diverſitatem facit penitentiarum; nam & corporum medici diverſa medicamenta generibus componunt; aliter enim vulnera, aliter morbum, aliter tumores, aliter putredines (2) curant. Ita igitur & ſpirituales medici diverſis curationum generibus animarum vulnera, morbum, culpas, dolores, egritudines, infirmitates ſanare debent. (3) Sed quia hec paucorum ſunt, ad purum ſcilicet cuncta cognoſcere, & curare, atque ad (4) integrum ſalutis ſtatum debent revocare; ideoque vel pauca iuxta ſeniorum traditiones, (5) iuxta noſtram ex parte intelligentiam: ex parte namque prophetamus, & ex parte cognoſcimus; aliqua proponamus, quod ad remedium animæ pertinet, de remediis vulnerum ſecundum priorum Patru diffinitiones dicturi; ſacri tibi eloquii, fideliſſim frater, antea medicamina compendii ratione i timemus. (6)

Prima eſt itaque remiſſio, qua baptizamus (7) in aqua, ſecundum illut: *Niſi quis renatus fueri ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt videre r gnum Dei.* (8)

Secunda, caritas (9) effectus, ut eſt illud: *Qu niam dilexit mundum.* (10)

Tertia, elimoſinarum fructus, ſecundum hoc *Sicut aqua extinguit ignem, ita elimoſina exti guit peccatum.* (11) Quarta

bro de baptiſ. c. 8. de hoc ſacramento luculenter explicat. Ed. MARTENIUS porro lib. I. de ant. eccl. rit. c. 2. art. 4. inter varios confirmationis ritus eum etiam qui hic habetur humiliandi ſe ad benedictionem affert ex ſacramentario *Moyſſacenſi* &c. In Pontificali Romano hodieque præſcribitur §. 9. *Nullus confirmatus diſcedat, niſi benedictione accepta, quam pontifex poſt omnium confirmationem dabit.* Quod paſſim negligitur.

(1) Præfatio hæc integra habetur in collectione antiqua canonum pœnit. (apud MARTENIUM Theſaur. nov. anecd. T. IV. col. 53.) cum inſcriptione: *Incipit de diverſis malis*: unde codicis noſtri errata corrigere licet. Ac quidem ſtatim initio legendum: *Diverſitas culparum.*

(2) l. c. additur: *aliter caligines, aliter confractiones, aliter combuſtiones.*

(3) In Lib. pœnit. ex ſcrin. Eccl. *Rom.* apud CANISIUM T. II. p. 129. ed. BASNAG. ita legimus: „Ita & ſpirituales medici, diverſis curationum generibus animarum vulnera curare debent. Sed quia h paucorum eſt ad purum cuncta cognoſcere, & curare & mederi, atque ad integrum ſalutis ſtatum revoc re; ideo ſolerter admonemus doctum quemque Sac dotem Chriſti, ut non ex ſuo ſenſu, ſed ſecund canonum ſtatuta, & traditiones Patrum univerſa ſponat, & contradictionem (f. conditionem) utrinq ſexus, ætatem, perſonas, paupertatem, cauſam, ſ tum cuiusque pœnitentiam agentis, ipſumque cor p nitentis inſpiciat; & ſecundum hæc, ut ſibi viſu fuerit, ut ſapiens medicus ſingula quæque diiudicet.

(4) leg. *ad quem integrum ſalutis ſtatum debeant r vocare.* (5) Add. *&* iuxta.

(6) Hinc emendari poſſunt, quæ obſcuriſſima ſu apud MARTENIUM.

(7) l. *baptizamur.* (8) Ioh. III. 5.

(9) l. *Caritatis* (10) Luc. VII. 4.

(11) In vulgata Eccli III. 33. ita legimus: *Ign ardentem extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccati*

Quarta, perfuſio lacrimarum, Domino dicente: *Quia flevit in conſpectu meo & ambulavit triſtis coram me, non ducam malum in diebus eius.* (1)

Quinta, criminum confeſſio, pſalmiſta teſtante: *Dixi confitebor adverſum me iniuſtitias meas Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei.* (2)

Sexta, afflictio cordis & corporis, apoſtolo conſolante: *Dedi eiusmodi hominem in interitum carnis ſatane, ut ſpiritus ſalvus fiat in die Domini noſtri Iheſu Chriſti.* (3)

Septima, emendatio morum, hoc eſt abrenunciatio vitiorum, Evangeliſta conteſtante: *Ecce iam ſanus es, noli ultra peccare, ne quid tibi deterius fiat.* (4)

Octava, interceſſio Sanctorum, uti illud: *Si quis infirmatur, inducat presbyteros eccleſie; & orent pro eo, & multum valet apud Deum deprecatio iuſti aſſidua.* (5)

Nona, miſericordia & fidei meritum, ut eſt hoc: *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.* (6)

Decima, converſio & ſalus alienorum, Iacobo adteſtante: *Qui converti fecerit peccatorem ab errore vie, ſalvet animam ſuam a morte, & operit multitudinem peccatorum;* (7) ſed melius eſt tibi (8) infirmus ſis & vitam ſolitariam ducere, quam perire cum plurimis. (9)

Undecima, indulgentia & remiſſio noſtra, veritate promittente & dicente: *Dimitte & dimittetur vobis.* (10)

Duodecima, paſſio martyrii ſpe unica ſalutis indulgente & latroni crucifixo Deo reſpondente: *Amen dico tibi, quia hodie mecum eris in paradiſo.* (11) His ergo de canonis auctoritate prolatis, patrum diffinitionis etiam ſtatuta Domini ore ſubrogatorum inveſtigare te convenit, ſecundum illud: *Interroga patrem tuum, & adnunciabit tibi, presbyteros tuos & dicent tibi.* (12)

Item (13) cauſa deferatur ad eos. Statuunt ergo ut octo principalia vitia humane ſaluti contraria his octo contrariis remediis ſanantur. Qui enim inlicita licenter commiſit, a licitis licet (14) cohercere ſe debet. In alio loco: ſed hoc in omni penitentia ſolerter eſt inducendum; quantum quis tempore in delictis remaneat, qua eruditione imbutus, quali impugnatus (15) paſſione, quali exiſtat fortitudine, quali videtur affligi lacrimabilitate, quali conpulſus eſt gravatione peccare; omnipotens etenim Deus, qui cor omnium novit, diverſisque naturis (16) indidit, ne qua lentie penitudinis (17) peccaminum penſavit, ut illud propheticum: *Non enim ſeris* (18) *triturabitur gibt, neque rota plauſtri ſuper ciminum circumiit, ſed virga excutietur gibit & ciminum;* (19) in baculo autem panis comminuetur, ut eſt illud: *potentes potenter tormenta pacientur.* (20) Unde quidam ſapiens ait: *Cui plus committitur, plus ab eo exigitur.* (21) Diſcant igitur ſacerdotes Domini, qui hecceleſiis præſunt, quia pars eis data eſt cum his, quorum delicta repropiciaverint. Quid eſt autem repropiciare delictum, niſi cum adſumſeris peccatorem, & monendo, ortando, docendo, adduxeris eum ad penitentiam, ab errore correxeris, a vitiis emendaveris, & ſi feceris eum ei talem converſum, propicius ſit Deus pro delicto repropiciaſſe diceris. (22) Cum ergo talis ſis ſacerdos, & talis ſit doctrina tua (23), pars tibi datur eorum, quos correxeris, ut illorum meritum tua ſit merces, & illorum ſalus tua gloria ſempiterna.

Incipit

(1) Reſpexiſſe videtur auctor anonymus ad IV. Reg. XXII. 19. 20. ubi ad Iosiam Regem *Iuda* dicitur: „Perterritum eſt cor tuum, & humiliatus es coram Domino – & fleviſti coram me, & ego audivi, ait Dominus: Idcirco colligam te ad patres tuos – ut non videant oculi tui omnia mala, quæ inducturus ſum ſuper locum iſtum." Certe alibi laudata verba non occurrunt in S. ſcriptura.

(2) Pſal. XXX. 5. (3) 1. *Cor.* V. 5.

(4) Ioh. V. 14. (5) Iac. V. 14.

(6) Matth. V. 7. (7) Iac. V. 20. (8) Add. *ut.*

(9) Hinc colligere pronum eſt, præſentem canonum pœnitentialium collectionem inſcriptam eſſe monacho.

(10) Luc. VI. 37. (11) Luc. XXIII. 43.

(12) Deut. XXXII. 7.

(13) Collect. antiq. add. *iterum.*

(14) *licet* deleatur. (15) ib. *impugnatur.*

(16) ib. *diverſasque naturas.*

(17) ib. *non æqualentiæ pœnitudinis &c.* i. e. non æqualem pro omnibus peccatis pœnitentiam, ſed pro diverſis diverſam, pro maioribus maiorem, pro minoribus minorem, pro ſingulis congruam exigit, ut ex decurſu patet.

(18) Is. XXVIII. 27. (19) *Serris.* (20) Sap. VI. 7.

(21) S. Bened. Reg. cap. 2.

(22) In edit. *Et feceris eum, ut ei taliter converſo propitius ſit Deus?*

(23) In ed. additur: *Et ſermo tuus.*

## Incipit excarpſus de aliis pluribus pœnitentiis & canonibus de vitiis gule & ebrietate vel vomitu. Et diſcretione ciborum mundis & inmundis inventis.

Si quis epiſcopus & alius ordinatus in conſuetudine vitium abuerit ebrietatis, aut deſinat, aut deponatur. Si monachus per ebrietatem vomitum facit, XXX. dies peniteat. Si presbyter aut diaconus XL. dies peniteat. Si vero pro infirmitate & quo (1) longo tempore ſe abſtinuerit, & in conſuetudine non erat ei multum bibere vel manducare, aut præ gaudio in Natale Domini, aut in Paſcha, aut pro alicuius Sanctorum commemoratione faciebat, (2) tunc plus non accepit, quam decretum eſt a ſenioribus, nihil nocet. Si epiſcopus iuſſerit, non nocet, niſi ille ſimiliter faciat. Si laicus fidelis per ebrietatem vomitum facit XII. dies pen. Sacerdos in ebriet. per ignorantiam VII. dies pen. Si per contemptum XL. dies peniteat. Diaconus & monachus IIII. ebdomades: ſubdiaconus acolitus III. clerici II. laici ebdomades (3) peniteant. Qui cogit hominem, ut inebrietur humanitatis iniuſtæ gratia, ut ebrioſus peniteat; ſi per odium, ut homicida iudicetur. (4) Qui pſallere non poteſt ſtupens in linguis (5) ſuperponat. (6) Qui anticipat orationem canonicam & ſuaviorem (7) cæteris ſumit gulæ tantum obtentu, a cœna careat, vel duos dies in pane & aqua. Qui ſuperflua ventris diſtentione dolotemque ſaturitate ſentit I. diem: ſi autem ad vomitum ſine infirmitate VII. dies. Si ſacrificium evomerit XL. peniteat; ſi infirmitatis cauſa VII. dies. Si in ignem proiecit C. pſalmos cantet: ſi vero canis lambuerit talem vomitum, qui evomuit, centum dies peniteat. Qui furatur cibum XL. dies peniteat: ſi iterum III. XLmas: ſi ter-
tio, annum peniteat: ſi vero IIIIto iugi
ſub alio abbate peniteat. Qui manducat c
inmundam, aut morticinam, aut dilacera
beſtiis, XL. dies peniteat; ſi neceſſitas co
hil eſt; & ſi pro neceſſitate manducat a
qui inmundum videtur, vel avem vel beſtiar
nocet; qui caſu quis inmunda manu cibun
git, vel canis vel pilax, aut animal inm
ſanguinem edit, non nocet. (8) Qui ſang
(9) vel quocunque inmundo polluetur, ſi
qui manducat, nihil eſt; ſi autem ſcit, p
iuxta modum pollutionis. Qui ſanguinem a
men biberit, III. annos peniteat. Si ave
corant in quacunque ligore, tollatur ab e
cus, & ſanctificetur aqua, & mundus e
bus. Si ceciderit ſorix in ligore, tollat
ras, & hoc potum aſſpergatur aqua ſan
ta, & ſumatur, ſi vivens ſit, ſi mortua i
fuerit, proiiciatur foras & mundetur vas. Ani
que a lupis ſeu canibus lacerantur, non ſunt
edenda, niſi forte ab hominibus adhuc viv
dantur prius, ſed porcis & canibus dentur; n
vus nec capra ſi mortui fuerint; aves vero,
malia cetera, ſi in retibus ſtrangulantur, no
comedenda ab hominibus; nec ſi accipite
preſſerit, ſi mortui inveniuntur; Quia IIII. ca
actus apoſtolorum precipiunt abſtinere a fo
tione & ſanguine & ſuffocato & idulatria.
licet comedere, quia alterius naturæ ſunt
quum non prohibet, tamen conſuetudo no
Leporem licet comedere. Apes ſi occide
minem, ipſa quoque occi. . . . . (10) feſtin
mel tamen manducetur. Si caſu porci vel g
ſanguinem hominis comedunt, non habiciend
dimus, ſed manducantur; ſed quia cadaver
tuorum lacerantes manducaverint, carnem
n

(1) In libello de remediis peccatorum apud MARTENIUM (Theſaur. nov. anec. T. IV. col. 21.) legitur: *vel quia*. (2) l. c. *Et tunc*.

(3) l. hebdomadem. Nam ſeptem dierum pœnitentia laico ob eandem culpam iniungitur in collect. antiq. cit.

(4) In excerptis ex libro DAVIDIS inter canones *Hibernenſes* l. c. col. 10. „qui vero affectu odii ſeu luxuriæ, ut turpiter confundat, vel irrideat, ad ebrietatem alios cogit, ſi non ſatis pœnituerit, ſic pœniteat, ut homicida animarum.“ (5) *Elinguis*.

(6) i. e. *ieiunet*. Sic GILDA can. VI. de pœnit. (apud MART. l. c. col. 7.) „Si monachus exundante ventre evomuerit ſacrificium in die: cœnam ſuam non præſumat. Et ſi non infirmitatis cauſa, VII. ſuperpoſitionibus: ſi infirmitatis, & non voracitat
ſa, IIII. ſuperpoſitionibus deleat culpam &c.“
mox can. VII. „Si quis autem ebrietatis cau
lere non poteſt ſtupens elinguis: cœna privatur.

(7) *Suaviora*, ut habet lib. cit de remed. pec

(8) Hic canon in libello de remed. peccat.
fertur ex THEODORO *Cantuarienſi*: „Quod
quis immunda manu cibum tangit, vel canis,
lax, vel mus, vel immundum animal, quod
nem biberit, non nocet.“ Sed etiam in hoc i
none pro primo quartus caſus legendus eſt,
*&c.* Eſt vero pilax MARTENIO cattus murile

(9) l. Sanguine.

(10) THEOD. *Cant.* canon inter *Hibern.* „F
ter occidendi ſunt.“

ucare non licet, uſque dum macerentur, & nni circulum. Animalia coitu hominum pol- occidantur, carneſque canibus proiciantur, uod genuerant, ſint in uſum, & coria ad- t; (1) ubi autem eſt dubium, non occidan- Infirmis licet omni hora cibum ſumere & , quando deſiderant vel poſſunt; ſi opor- non poſſunt (2) qui ederit aliquos ligo- in quo fuerit multila (3) vel mortua inve- III. ſuperpoſiti, (4) peniteat. Si in fari- it in aliquo ſiccato cibo aut pultato coacu- vel lacte iſte inveniantur beſtiole, quod ſi corpora eorum foris proiciantur; (5) omne um ſana ſumatur fide. Si ſanguinem ſine tate de dentibus biberit, id eſt cum ſaliva, eſt peccatum. Si quis venationes aliquas nque exerceat, ſi clericus anno I. ſi diaco- . ſi ſacerdos III. peniteat. Catecumeni man- e non debent cum baptizatis, neque gen- Uxor que ſanguinem viri proredium (6) gu- it, XL. peniteat. Sic & illa, que ſemen ui in cibum miſcens, ut inde plus amato- cipiat, (7) III. annos peniteat. Qui con- indicto ieiunio in Eccleſia, & contra de- ſeniorum fecerit, ſine XL.ma XL. dies pe- ; ſi autem in XLma annum peniteat, ſi nter fecerit, & conſuetudinem habuerit, ex- abitur ab Eccleſia, Domino dicente: qui lizaverit unum de puſillis iſtis, qui in me nt, & reliqua &c. ſi infra XLmam, annum at. Qui de ſui comedens corporis cute, abie ſive vermiculo, qui peducle (8) nun- tur: ſuam nec non bibens urinam, ſterco- comedens, cum impoſitione manuum Epi- annum integrum cum pane & aqua peniteat.

## Fornicat. & reliq. ingenita luxoriandi vel inmundis puerilibus.

iſcopi, presbyteri, diaconi fornicationem facientes degradari, debent, & penitere, iudicio epiſcopi tamen communicent. De ſodomitis, Epiſcopi XIII. annos peniteant, prbr. XII. diac. VIII. ſubdiac. III. Clerici VI. Laici V. annos peniteant. & nunquam cum alio dormiat. Frater cum fratre naturali fornicatione per commixtionem carnis XV. an. peniteat, ab omni carne ſe abſtineat, ſi ſemen in os miſerit, ſeptem an. penit. alii dicunt uſque ad finem vitæ. Viri inter femora fornicantes primo annum peniteat, ſi iterans vero inter crura fornicantes, ſi pueri ſint anni II. ſi viri anni III. ſi autem in conſuetudinem vertunt, & modus penitentie addatur iudicio ſacerdoti. (9) Vir ſemetipſum coinquinans, primo C. dies, & ſi iterans, annum; ſi cum gradu eſt, addatur penit. per XII. annorum XL. dies. Qui concupiſcit in te (10) fornicare ſed non potuit, annum peniteat, maxime in III. XLmis. Qui per turpiloquium, vel aſpectu coinquinatus eſt, tamen non voluit fornicari corporaliter XX. vel XL. dies peniteat. Si autem in cogitationes violenter (11) coinquinatus eſt, VII. dies peniteat. Qui diu inluditur a cogitatioue, tepidus ei repugnans III. vel II. vel plurimos dies; qui tantum exegerit, diuturnitas cogitationis peniteat. (12) Pueri qui fornicantur inter ſemetipſos, iudicavit (13) ut fabulenter (14); pueri ſoli ſermocinantes & transgredientes ſtatuta ſeniorum, inſuper poſt emendent oſculum ſimplicum facientes VI. ſuppoſ. Inlecebroſum oſculum ſine coinquinamentum VIII. cum quo inquinamento ſine amplexu X. pos. (15) Poſt annum XX. id eſt adulti item (16) committentes XL. dies ſeparati a menſa extorresque ab Eccleſia cum pane & aqua; minimi vero fornicatione imitentes ſe invicem, (17) ſed inquinati non ſunt propter ætatis maturitatem XX. dies. Si vero frequenter XL. dies. Pueri ante XX.

Clarius in antiq. collect. can. pœnit. (apud EN. l. c. col. 41. init.) *ſed coria adſumantur.*
Supple: *manducare.* (3) *Muſtella.* (4) Supernibus. (5) In pœnit. *Rom.* HALITG. apud CAIM Lect.antiq. T. II. P. II. ed. BASNAG. p. 138. it canon haud multum abſimilis, ubi melius; d circa corpora earum eſt, proiiciatur."
In collect. antiq. l. c. col. 52. *pro remedio.*
l. c. *ut inde plus eius amorem accipiat.*
*Pediculi.* (9) *Sacerdotis.* (10) Pro *in te* le- in lib. de remed. peccat. melius *mente.*
i. e. ex imaginatione vehementi. Hic canon llect. antiq. his verbis refertur: „Qui impugnamentis violenter coinquinatus eſt, VII. dies pœ- , vel quousque cogitatio vincitur."

(12) i. e. Qui tantum temporis in pœnitentia exegerit, quin tamen vicerit tentationem, tamdiu pœniteat, quamdiu turpi cogitatione impugnatur, ut habetur in can. mox laud. (13) Forte ſubint. *canon.* (14) *vapulent.*
(15) Locus integer in pœnitentiali *Romano* ab HALITGARIO Ep. *Cameracenſi* deſcripto Tit. IX. *de minutis cauſis*, ita habet: „Pueri ſoli ſermocinantes & transgredientes inſtituta ſeniorum, tribus ſuperpoſitionibus emendentur. Oſculum ſimpliciter facientes ſeptem ſuperpoſitiones (l. ſuperpoſitionibus). Inlecebroſum oſculum ſine inquinamento, VIII. ſuperpoſitiones: cum inquinamento autem ſive amplexu, XV. ſuperpoſitionibus corrigantur." Apud MORINUM de pœnit. p. 567. ed. *Venet.* 1702. (16) l. *idem.*
(17) l. fornicationem imitantes in ſe invicem.

XX. annos ſe invicem manibus coinquinantes, & confeſſi antequam communicent XX. dies; ſi iteraverint poſt penitentiam C. dies. Si vero frequentius, ſeparentur & annum peniteant. Puer oppreſſus a maiore infra X. annos, ebdomadem ieiunat. Qui conſentit, XL. dies. Molles unum annum peniteant. Qui in ſomnis voluntate pollutus eſt, ſurgat, canatque genuflectendo VII. pſalm. in craſtino in pane & aqua, vel XXX. pſalmos flectendo in fine unumquemque canat gloria Patri: Volens quaſi in ſomno peccare, ſive pollutus eſt ſine voluntate, XII. pſalmos cantet, & ſuper uniuſcuiusque pſalmi dicat ter Deus in adiutorium meum. Qui ſemen in eccleſia dormiens fuderit, III. dies ieiunet, peccans non pollutus XXIIII. pſalm. cantet. Epiſcopus faciens fornicationem, degradare debent, ſive ſeptem aut XII. annos penit. Presbyter, aut diaconus fornicationem naturalem faciens (1) prolato ante monachi votum (2) III. annos peniteat, veniam omni hora roget; ſuperpoſito (3) faciat in unaquaque hebdomada, exceptis quinquageſimis, poſt ſuperpoſitionem (4) panem ſine menſura utatur,
& ferculo aliquatenus butero inpinquato, ho
quadrante, & die dominica ſic vivat: ceteri
ro diebus taxati panis menſura & miſſo
inpinguato horto oleris, (5) ovis paucis
matico imina lactis per flagilitatem corpo
tenuicula vel pabtuto lactis ſeſtario pro ſiti
tia & aquatili potu, ſi operarius eſt, lectu
non multo fœno habeat inſtrati per III. qu
geſimæ annos addat aliquid prout virtus ei
miſerit, ſemper ex intimo cordis deffleat
pam ſuam, obedientie quæ omnibus libent
excipiat poſt annum & dimidium euchariſtia
mat & ad pacem veniat; pſalmos cum fra
canat, ne penitus anima tanto tempore co
medicina (6) ieiuna intereat; (7) ſi inf
gradu prius quis monachus, III. quidem
péniteat, ſed menſura non gravetur panis, ſ
rarius eſt, ſextario de lacte romane & ali
nucla & aqua, quantum ſufficit pro ſitis a
ſumat. Si vero ſine voto monachi presby
diac. ſi (8) peccaverit, ſicut monachus ſin
du peniteat, & poſtea recipiat gradus ſuos
ſi autem presbyter aut diaconus poſt tale
t

(1) Gilda addit in ſua præf. de pœnit. n. I. *ſive ſodomitam.* (2) l. *voto.* (3) l. Superpoſitionem.

(4) Apud Gildam l. c. *exceptis I. diebus poſt paſ.*

(5) Gilda l. c. *Et miſſclo parvum impingnato. Horti oleribus, ovis paucis, britannico formello utatur. Himina Romano lactis pro fragilitate corporis iſtius ævi. Tenuclæ vero vel Baltbutæ lactis ſextario Romano ſitis gratia & aquæ talimpulo, ſi operarius eſt. Lectum non multo fæno inſtructum babeat. Par III. quadrageſimas ſuperaddat aliquid prout virtus admiſerit, ſemper ex intimo corde defleat culpam ſuam. Obedientiam pro omnibus libentiſſime excipiat. Poſt &c.* (6) *Medicinæ.*

(7) Apud Gildam l. c. n. II. „Si quis inferiore gradu poſitus monachus III. annis pœniteat: ſed menſura gravetur panis. Si operarius, ſextarium de lacte *Romanum*, & alium de tenucla, & aquam quantum ſufficiat pro ſitis ardore ſumat.“

(8) Si, redundat.

(9) Hæc verba, *& poſtea recipiat gradus ſuos*, apud Gildam non comparent. Palam hinc fit, circa ſæc. VIII. & IX. quo ſcriptus eſt hic codex, unde canones pœnitentiales excerpſimus, non defuiſſe, qui tenuerint, licere clericis in peccatum carnale prolapſis poſt peractam pœnitentiam ad ſuos redire gradus. Contrariam tunc univerſim diſciplinam obtinuiſſe probandum ſumpſit Eminent. Cardinalis De Aguirre prolixa diſſertatione in Concilium *Toletan.* X. nuper typis noſtris cum aliis illuſtriſſimorum Virorum eruditiſſimis lucubrationibus de adminiſtrando ſacramento pœnitentiæ recuſa.
Fortene in *Anglia* aut *Hibernia*, quorum popu
gnorum ſerius ad fidem converſi ſunt, alia o
diſciplina, epiſcopis aliquid remittentibus de
quo rigore? Canones pœnitentiales, quos hic e
maximam partem ex conciliis *Angliæ* & *Hiberni*
depromtos, ex notis hinc inde a nobis adiectis
fit; codex vero, quo continentur, Abbatiæ *Rhein*
*ſis*, eo forte delatus eſt a S. Findano, qui
initia ſæc. IX. ex *Hiberniæ* provincia *Langenienſ*
fectus, poſtquam *Turonis* S. Martinum ad
ac *Franciam* & *Alemanniam* peragraſſet atque *I*
ubi beatorum Apoſtolorum limina atque urbis lo
cra luſtravit, redux tandem *Rhinaugiam* ſe re
ſerius quam putat Mabillonius. Annal. L. X
T. II. p. 351. Sacramentarium tamen cui pr
tur hoc pœnitentiale ad uſum regni *Francici* co
tum eſt, una manu exaratum characteribus ad
*vingicos* accedentibus. In *Germania* noſtra ſpen
ricis lapſis ad priſtinum gradum redeundi fuiſſe
vatam ſæc. VIII. dubitari poteſt; quum in G
rii II. epiſtola canonica ad S. Bonifacium
*gunt.* cap. III. legamus, presbyterum de crimin
cuſatum, ſed non convictum, manere in propri
du poſſe; atque in concilio quodam *Germania*
dem S. Bonifacii auctoritate an. 742. cel
can. VI. clerici & monachi in crimen fornicationi
lapſi ad ſeveram quidem condemnantur pœnite
quin tamen veſtigium adpareat reſtitutionis in p
dignitatis gradum.

luerit monachus fieri in diſtricto propoſi-
lli I. annum & dimidio peniteat. habet ta-
ıbas huius rei modorandi facultatem, ſi
tia eius placita ſit Deo & Abbati ſuo.

## lulterio, & raptos & inceſtos, &
dimiſſas: inlicita tempora nubendi, vel
ecoribus; & qui, poſtquam ſe Deo voverit;
ad ſeculum rediit, vota ſtulta.

quis adulterium commiſerit id eſt, cum
iliena, aut ſponſam vel virginem corrum-
ıut ſanctemonialem aut Deo dicatam, Lai-
annos peniteant, unnm ex his in pane &
i clericus V. II. in pane & aqua: Diaco-
Monachi VII. III. ex his in pane & aqua:
er X. epiſcopus XII. V. ex iis in pane &
Si clericus ſuperioris gradus, qui uxorem
& poſt confeſſionem vel honorem cleri-
erum eam cognoverit, ſciat ſibi adulterium
iſſe, ſicut ſuperiore ſententia unusquisque
ordine ſuo peniteat. Si quis concupiſcit
m alienam, & non potens peccare cum
: non vult eum ſuſcipere mulier, ſi laicus
es. ſi clericus aut monachus annum peni-
nedium in pane & aqua. ſi diaconus II.
er III. Si quis clericus aut monachus,
n ſe devoverit (1) ad ſæcularem habi-
rum reverſus fuerit, aut uxorem duxerit,
os peniteat; III. ex his in pane & aqua,
m poſtea in coniugium copuletur; quod
erit, ſancta ſinodus, vel ſedes apoſtolica.
it eos a communione & convivio catholi-
ſimiliter & mulier poſtquam ſe Deo vo-
verit, ſi tales ſcelos admiſerit, pari ſententia ſubiacebit. Si presbyter vel diaconus uxorem extraneam duxerit, in conſcientia populi deponatur. Si quis adulterium perpetraverit cum illa, & in conſcientiam advenit populis, deponatur, proiiciatur extra eccleſiam, & peniteat inter laicos, quamdiu vixerit. Si quis cum matre fornicaverit, XII. annos peniteat: Et nunquam mutet, niſi in die dominico. Qui cum ſorore, hoc modo XII. annos ieiunet.

## De Canonis Anchoritanis. (2) De inceſtis. (3)

Si quis more pecorum cum propinquo ſanguine inceſti commixti ſunt ante XX. etatis ſuæ annum, X. annis deinde peniteat; exacti oratione tantum incipiant communicare; poſt XX. vero annos communionem cum oblatione ſuſcipiantur; diſcutiatur autem & vita eorum, qui fuerit tempore penitentiæ, & ita hanc humanitatem conſequantnr: quodſi abuſi ſunt hoc crimine, prolixiore tempore XX. etate ut uxores habentes hoc crimen inciderint, XXV. an. peniteat, penitentia acta ad communionem orationum permittantur; Et ita poſt alium quinquennium ad plenam communionem cum oblatione ſuſcipiantur. Quodſi aliqui uxores habentes, & poſt etatis ſuæ annum in hoc prolapſi ſunt, ad exitum vitæ tantum communionem mereantur. Si quis nupſerit cum muliere ſua retro, XL. dies peniteat primo: aut ſi in terga nupſerit, ſic peniteat, quomodo de animal. (4) Si quis menſtruo tempore coierit cum muliere

---

n antiq. collect. cit. *Deo voverit.*
. De canonibus Ancyranis.
Plenior inſcriptio habetur in collect. antiq. can.
(T. I. Spicileg. LUC. D'ACHERII, p. 525.
fol.) nempe: „De his qui fornicantur irra-
ter, id eſt, qui miſcentur pecoribus, vel ſi
ı propinquis iunguntur, aut cum maſculis pol-
? In ipſo tamen canone l. c. ſubiecto neque
tu, neque de ſodomia quidquam ſtatuitur. Ad
n obſcuritatem, cui involutus eſt canon co-
ſtri atque, explendas lacunas, quas librarii oſci-
peruit, interpretationem ISIDORI MERCAT. hic
re viſum eſt, qui canonem XV. qui ipſi XVI.
ncilii *Ancyrani* ita reddidit: “ Quotquot igitur
geſimum annum tale crimen admiſerint, quin-
nnis in pœnitentia peractis orationi tantum in-
communicare, & quinquennium alterum in
ıione orationis ſolius perdurantes, poſt vige-
cum oblatione ad communionem ſuſcipiantur
tunc demum. Diſcutiatur autem & vita eorum, qualis fuerit tempore pœnitentiæ: & iuxta hanc, humanitatem conſequantur. Quodſi quis perſeverantius abuſus fuerit hoc crimine, hic prolixius tempus, viginti annorum pœnitentiam, ſuſcipiat. Qui vero exacta viginti annorum ætate, & uxores habentes, in hoc crimen inciderint, poſt viginti & quinque annos pœnitentia acta, ad communionem orationum admittantur. In qua communione orationum altero quinquennio perdurantes, ad plenam communionem cum oblatione ſuſcipiantur. Quodſi aliqui & uxores habentes, & excedentes quinquageſimum ætatis ſuæ annum in hoc prolapſi ſunt ſcelere, ad exitum tantum vitæ communionem mereantur.“

(4) Canon integer in antiq. collect. MARTEN. l. c. col. 52. is eſt: „Si vir cum muliere ſua retro nupſerit, pœniteat quomodo de animalibus, id eſt ſi conſuetudine erit, III. annos. Si vero in tergo nupſerit, & conſuetudo erit, VII. annos pœniteat.

muliere, XL. dies peniteat. Mulieres menſtruo tempore non intrent in eccleſiam, neque communicent, nec ſanctemoniales nec laicate, (1) ſi præſumant, III. ebdomades peniteant. Similiter penit. qui (2) in eccleſia ante mundum ſanguinis partum, id eſt, XL. dies. Qui nupſerit & his temporibus; XX. dies peniteat. (3) Qui nubet die Dom. III. dies penit. (4). Qui in matrimonio eſt, quadrageſimis anni & in ſabbatis & dominicis nocte diei & in diebus plurimis maxime III. dies peniteat, antequam communicent, & concepto ſemine uſque ad modum ſanguinem conſumendi, & menſtruum tempore continens fieri debet. (5) Bigamus peniteat I. annum. III. & VI. feria & in III. XLmis abſtineat ſe a carnibus, non dimittat tamen uxorem; Trigamus ut ſuperius, id eſt in quarto vel quinto (6) vel plus. VII. ann. peniteat in quarta & in VI. feria, & in XLmis abſtineat ſe a carnibus, non ſeparentur tamen, Baſilius hoc iudicavit, in canones autem IIII. ann. In quinta generatione coniunguntur, quarta ſi inventa fuerit, non ſeparentur. In tertia tamen propinquitate non licet uxorem accipere poſt obitum eius. (7) Equaliter vir coniungitur in matrimonio eis, qui ſibi conſanguinei ſunt, & uxoris ſuæ conſanguineis poſt mortem uxoris.

Duo quoque fratres duas ſorores in coniugic
ſunt habere, & pater filiusque matrem & ſi
Si laicus fornicaverit cum vidua, II. an. 
reddito tamen humiliationis pretio parentibus
ſi uxorem non habet, ſi voluntas parentibu
rum eſt, ipſa ſit uxor eius; ita annum V
niteant ambo. Si quis laicus cum iumento
nicaverit, II. annos peniteat, ſi uxorem hab
non habet, I. annum. Si clericus II. dia
III. presbiter V. duos ex his in pane & aqua
clericus ſemel fornicans annum I. peniteat i
ne & aqua; ſi genuerit filium VII. annos pe
exul, ſic & virgo. Qui dimiſerit uxorem
aliter coniungens ſe, VII. an. peniteat cum
latione vel XII. levius. Si ab aliquo ſua di
rit uxor, & iterum reverſa fuerit, ſuſcipiet
& ipſe annum unum cum pane & aqua per
vel ſi ipſe aliam duxerit. Si quis intrat a
cillam ſuam, venundet eam, & annum I. pe
Si genuerit filium ex ea, libera eam (8) dir
Mulier adultera IIII. annos peniteat. Mulie
(9) ſeipſa coitum habens III. annos peniteat.
lieres qui fornicantur, & partus ſuos negan
de his que agant ſecum ut uterus concepto
cutiant, X. annos peniteat. (10) Si mulie
muliere (11) III. annos penit. Si quis m

---

(1) Martenii codex habebat *Letatæ*, cuius loco legendum putavit vir doctus *velatæ*. Sed canon eſt 36. ex capitulis Theodori Cant. T. I. ſpicileg. ed. fol. p. 487. Unde ſic reſtituitur: „nec *laicæ*. . . Similiter pœniteant, quæ intrant Eccleſiam ante mundum ſanguinem poſt partum, id eſt, XL. diebus.“

(2) Suppl. ex Mart. l. c. col. 53. *intrat.*

(3) Canon mutilus ita reſtituendus: „Mulier abſtineat ſe a viro III. menſes, quando concepta eſt, antequam pariat, & poſt partum XL. dies. Qui autem nupſerit his diebus, XL. dies pœniteat, vel XXX. vel XX.“ v. Mart. l. c. col. 52.

(4) Theod. *Cant.* „Qui nubet Dominico, petat a Deo indulgentiam, & II. vel III. diebus pœniteat.“ *Nubere* hic non pro ceremoniis nuptialibus, ſed pro concubitu maritali accipiendum eſſe, contextus ſuadet.

(5) Oedipus ſit, qui ex canone hoc ſanum ſenſum eliciat. Videtur tamen idem eſſe, qui in collect. antiq. apud Mart. l. c. col. 52. ita legitur: „Qui in matrimonio ſunt, abſtineant ſe in III. quadrageſimis, & in Dominica nocte, & in ſabbato & fer. IV. & VI. quæ legitimæ ſunt, & III. noctes abſtineant ſe antequam communicent.“ Additur ib. „Qui in quadrageſima ante paſcha cognoſcit mulierem ſuam, annum
unum pœniteat.“ Pars poſterior canonis noſtri
tanda familiaritate mulieris menſtruatæ l. c. in
remed. peceat. col. 24. his verbis exprimitur:
menſtruo tempore coierit, XX. dies pœniteat.“

(6) l. *Sexto.*

(7) Undecunque adſcitus ſit hic canon, pa
tem, antiquiorem eſſe iis, quos laudavit Gr
nus C. XXXV. Q. II. ubi can. 16. 17. 18.
conſanguinitas in gradibus remotioribus impedim
matrimonii dirimens ſtatuitur.

(8) l. liberam.

(9) In collect. antiq. additur *cum.*

(10) Integer canon *Ancyranus*, qui Isidoro
geſimus primus, ex eiusdem interpretatione ita
„De mulieribus quæ fornicantur, & partus ſu
cant; ſed & de his quæ agunt ſecum, ut uter
ceptos excutiant, antiqua quidem definitio eſt,
ad exitum vitæ eas ab Eccleſia removeri. Hu
autem nunc definimus, ut eis decem annorum
pœnitentiæ tribuatur.“

(11) In collect. antiq. „Si mulier cum m
annos III. id eſt, ſi mulier quæ ſe more forni
ad alteram coniunxerit, III. annos ſicut for
pœniteat.

quæ mulier votum habens virginitatis adiun-
uxori, (1) poſtea non dimittat uxorem, ſed
eat tres (2) annos; vota ſtulta frangenda ſunt,
ɔortabilia. Mulieri non liceat votum vove-
ıe licentia viri: ſed ſi voluerit (3) dimitti
t, & peniteat iudicio ſacerdotis. (4) Sacer-
ſi oſculatus eſt per (5) fœminam per deſi-
m, XX. dies peniteat; ſi per oſculum vel
ndo coinquinatus fuerit XL. dies peniteat.
r cogitationem ſemen fuderit, VII. dies pe-
t. Mulier ſi duobus fratribus nupſerit, abici
debere uſque in diem mortis reconciliari o-
t: ita tamen, ut ſi forte ſanitatem recupe-
it, matrimonio ſoluto ad penitentiam admit-
; Quodſi defuncta fuerit mulier huiusmodi
rtio conſtituta dificilis erit penitentia rema-
: quam ſententiam tam viri quam mulieres
e debent. (6) Puellæ quæ non parentnm co-
imperio, ſed ſpontaneo iudicio virginitatis
ſitum atque habitum ſuſceperunt, ſi poſtea
as diligunt, prævaricantur etiamſi conſecra-
n acceſſit, cuius utique non fraudarentur
re, ſi in propoſito permanerent.

## furto & incendio, & ſepulcrorum
ores, qui patrem expul. & de preda in ho-
& captivitate & fortia, vel qui martirio
diſpoliat.

:unia eccleſiaſtica furata ſive rapta reddatur
uplum, popularia dupliciter. Si quis ali-
de miniſterio ſanctæ eccleſiæ furaverit, aut
xerit VII. annos peniteat: III. ex his in pa-ne & aqua, & reddat integrum quod abſtulit. Si quis furtum fecerit, ſi puer, XL. diebus, ut etas, & qualitas eruditionis: Laici annum I. Clericus II. ſubdiaconus III. diaconus IV. presbiter V. epiſcopus VI. annos peniteat. Si laicus ſemel furtum fecerit, reddat quod furavit, & in XLmis cum pane & aqua peniteat: ſi ſæpius fecerit, & non habet, unde reddat, annos II. in pane & aqua peniteat, & aliis quadrageſimis, & ſic poſtea in paſca reconcilietur. Qui ſepe furtum faciebat, VII. annos peniteat, vel ut ſacerdos iudicat, iuxta quod conponi poteſt, quibus nocuit: & ſemper debet reconciliare, quem offendebat, & reſtituere iuxta quod ei nocuit, & multum poſt iuvabit penitentia eius: ſi vero noluerit, aut non poteſt conſtitutam temporis per omnia, (7) puer annorum X. aliquid furti comedens (8) VII. dies peniteat. Qui furatur cybum XL. dies peniteat. ſi iterum III. quadrageſimas: ſi tertio, annum peniteat: ſi quarto, iugi exilio ſub alio abbate peniteat. Si laicus monachum furtum duxerit (9) aut intret in monaſterio Deo ſervire, vel humanum ſubeat ſervitium. Si quis ſervum aut quemcunque hominem quolibet inienio in captivitate duxerit, aut transmiſerit, III. annos in pane & aqua. Si quis patri vel matri expulſerit, impius vel ſacrilegus iudicandus eſt, & peniteat equali tempore, quamdiu (10) impietate exteteret. Qui præbent ducatum barbaris, ſi baſilicas incenderent, & ſi clericum ſive ſanctemonialem bonos occiderint & innocentes ab eccleſia traxerint, ductor XIIII. annos peniteat (11), pecuniaque in alie-
na

---

l. c. col. 47. melius, *matrimonio*, *poſtea non*
*at illud.*

l. c. *quatuor.* (3) l. c. *voverit.*

ı Sequentia verba: „Vota ſtulta frangenda ſunt
portabilia - - - - Et pœniteat iudicio ſacerdotis“
o deſunt apud MARTENIUM. (5) Omitt. *per.*

Canon 2. Conc. *Neocæſareenſis* ex interpretatio-
IDORI eiusmodi eſt: „Mulier ſi duobus nupſe-
tribus, abiiciatur uſque ad diem mortis. Sed
r humanitatem in extremis ſuis ſacramentis re-
iari oporteat; ita tamen, ut ſi forte ſanitatem
raverit, matrimonio ſoluto, ad pœnitentiam ad-
ur. Quodſi defuncta fuerit mulier in huiusmo-
ſortio conſtituta, difficilis erit pœnitentia rema-
Qua ſententia tam viri quam mulieres teneri
unt.“

) Add. exequi, pœnitentiam ipſemet augeat. Sic
llect. antiq. cit. col. 42. „Qui furtum commi-
& non compoſuit illis quibus nocuit; . . . . de-
lis aut propria reddere, vel componere. Si vero non habuerit ſubſtantiam unde componere poteſt, vel neſcierit, quibus nocuerit, plus augeat pœnitentiam.“ (8) l. committens.

(9) l. *furto abduxerit.* (10) l. *in impietate extiterit.*

(11) Hic canon in duo capitula diviſus apud LUC. D'ACHERY (Spicileg. T. I. in fol. inter Capit. ſelect. can. Hib. Lib. LVII. p. 506.) ita legitur: „Cap. II. De pœnitentia ducentium barbaros. Synodus Hibernenſis ait: Qui præbet ducatum barbaris, XIV. annis pœniteat. Barbarus, id eſt, alienus: quis eſt alienus, niſi qui more crudeli & immani cunctos proſternit. Cap. III. De iure quo iudicant ſenatores XIV. annos pœnitentiæ ductorum. Synodus Hibernenſis ait: XIV. annos hac de cauſa nancti ſunt (f. ſanxerunt) ſenatores, ſi baſilicas epiſcoporum incenderint, vel ſi hominem religioſum ſive ſanctimonialem occiderint, vel proſtraverint, ſive innocentes de eccleſia ſubtraxerint: ductor VII. annos ſui cauſa, VII. annos alios cauſa ductorum pœniteat.“

na provincia ab hoſte rapta fuerit, id eſt rege alio ſuperato, tertia pars ad eccleſiam tribuatur vel pauperibus, quod iuſſio regis erat dies XL. peniteat. Si quis domum vel aream (cuiuscumque igne concremaverit, III. annos penit. unum ex his in pane & aqua.

## De periurio & falſo teſtimonio & mendacio.

Si quis periurium fecerit, laici III. annos, clerici V. ſubdiac. VI. diaconi VII. presbit. X. epiſcopi XII. (1) Qui periurium fecerit in eccleſia XI. annos peniteat. Si in manu epiſcopi aut presbiteri vel diaconi, ſeu in altari vel in cruce conſecrata (2) mentitus eſt III. annos peniteat. Si in cruce non conſecrata, unum annum peniteat. Si quis laicus per cupititate periurat, totas res ſuas vendat, & donet pauperibus, & converſus in muniſterio uſque ad mortem ſerviat Deo. Si autem non per cupiditatem mortis periculum incurrit, III. annos inermis exul in pane & aqua penit. & duos abſtineat ſe a vino & carnibus, & dimittat pro ſe ſervum aut ancillam ingenuam & per II. annos elemoſinam faciat, & poſt IIII. annos ad iudicium ſacerdotis communicet; qui vero neceſſitate coactus ſit, III. quadrageſimis. Qui ductus eſt in periurio ignorans, & poſtea recognoſcit, annum peniteat; qui vero ſuſpicatur, quod periurio ducitur, tamen iurat per conſenſum, II. annos peniteat. Pro falſo teſtimonio laici unum annum, clericus II. ſubdiaconus III. diaconus IIII. presbiter V. epiſcopus VI. annos penit. Falſum teſtimonium dicens placeat proximo ſuo (3) primo, quale fratri impoſuit, tali iudicio damnetur iudicio ſacerdotis. Mendax vero per ignorantiam & non nocuit, confiteatur ei, cui mentitus eſt, & ſacerdoti, hora tacendi damnetur, vel XII. pſalm. cantet. Si vero de induſtria, III. dies tacendi vel XXX. ſi poteſt. (4) Mendax per cupiditatem, placeat largitate ei, cui frauſtravit.

## De Homicidio & ſanguinis effuſion[e]

morte, & qui parvulos oppreſſos hic qui ſi[ne ba]ptiſmo moriuntur, & abortus, & qui m[…] en[…] abſcindunt, & qui præbent ducat[um] Barbaris.

## Canones Anchonitani. (5)

Qui voluntarie homicidium fecerint, ad [pœni]tentiam ſe iugiter ſubmittant, circa exitum vitæ communione digni habeantur. Qui n[on vo]luntate ſed caſu homicidium perpetratur, [… an]nos peniteat. (6) Mulieres qui fornicant[ur …] partus ſuos negant, & eas que agunt ut conceptos excutiant, antiqui Patres inſtit[…] uſque ad exitum vitæ, nunc humanius adſ[…] eſt, X. annos peniteant. (7) Si quis oc[ciderit] monachum vel clericum, arma relinquat [&] ſerviat, vel VII. annos peniteat. Qui aute[m epi]ſcopum vel presbiterum occiderit, regis iu[dicium] eſt de eo. Si Laicus alium occiderit odii [medi]tatione (8) ſi non vult arma relinquere[…] annos peniteat ſine carne & vino. Qui [occi]derit hominem XL. dies abſteneat ſe ab [eccle]ſia, & poſtea ſuperſcriptam penitentiam[…] Qui iuſſione Domini ſui hominem hocciderit[…] dies peniteat; & qui hocciderit hominem [in pu]blico bello, cum rege XL. dies penit. ſi p[er pe]culum vel per artem aliquam malam, VII. [annos] peniteat, aut plus. Si mater filium ſuum [oc]ciderit, XII. (9) annos peniteat, & nu[nquam] mutet, niſi die Dominico. Mulier paup[ercula] IIII. annos peniteat. (10) Mulier ſi occid[erit fi]lium ſuum in utero ante XL. dies, ann[um] peniteat; ſi vero XL. dies a conceptione, [ut ho]micida peniteat III. annos. Si quis cleric[us ho]micidium fecerit, X. annos penit. exul, [… ex] his in pane & aqua. Si quis homicidiu[m] fecerit non volens, V. annos penit. III. [… ] in pane & aqua. Si ad homicidium conſe[nserit] & factum fuerit, VII. annos peniteat. Si

---

(1) Ita etiam in pœnit. *Rom.* HALITG. *de Periurio*, verbis tantum tranſpoſitis.

(2) In collect. antiq. MART. l. c. col. 42. *& mentitus eſt.*

(3) l. *placet proximum ſuum.*

(4) In lib. de remed. peccat. MART. l. c. col. 25. fin. integre: *Si vero non per ignorantiam, duobus diebus taceat, vel triginta pſalmos, ſi praeſt, cantet, præſules enim tacere non poſſunt.*

(5) l. *Ancyrani.*

(6) In edit. ex interp. ISIDORI can. 22. conc. *Ancyr.* „Eos vere qui non voluntate, ſed ca[ſu ho]micidium fecerint, prior quidem regula poſt [… ] annorum pœnitentiam communioni ſociavit ſec[undum] gradus conſtitutos. Hæc vero humanior definiti[o …]quenni tempus tribuit.“

(7) Vid. ſup. p.

(8) Apud MART. collect. antiq. col. 41. a[…] „vel poſſidendæ hæreditatis eius.“

(9) Apud MART. l. c. XV. *annos.*

(10) l. c. *Mulier paupercula ſi occiderit filium VII. annos peniteat.*

ɔn potuerit, III. annos penit. Si quis hom fecerit, laici III. Clericus V. Subdia-VI. Diaconus VII. Presbiterus X. Epiſco. l. annos peniteat. Si laicus proximum cciderit V. annos exul penit. Si quis ercuſſerit & ſanguinem effuderit, X. dies & aqua; ſi dicam ſeptem menſes, pres-annum peniteat. (1) Cuius parvulus in itia ſine baptiſmo mortuus fuerit, III. an-ex his in pane & aqua. (2) Si laici in-uum obpreſſerint, annum I. in pane & nit. & II. a vino & carne, & abſtineat xore tempore penitentiæ. Si mulier abor-erit voluntarie III. annos in pane & aqua

Qui per rixam ictum (3) debilem vel m hominem fecerit, reddat inpenſis me-4) & egritudine reſtituat, & medio anno & aqua peniteat: ſi non habuerit, un-at, unum annum peniteat. Si laicus per m ſanguinem effuderit, reddat ill. tantum nocuit, & ſi non habeat, unde reddat, pera proximi ſui, quamdiu ille infirmus peniteat XL dies in pane & aqua. Qui roximo dederit & non nocuit, I. vel II. quadrageſim. in pane & aqua peniteat. cus, annum vel dimidium ſi quis quodli-lbrum voluntate truncaverit III. annos. I. in pane & aqua. Parvoli invicem percu-VII, dies. Si vero adoleſcentes XL. dies it. Si per vindictam fratribus (5) ho-occiderit, III. annum penit. ſi cpont (6) uis dimidio ſpatium (7). Qui præbent barbaris, III. annos peniteat. qui ho-on recepit in domo ſua, ſicut Dominus it, & regna celorum promiſit, ubi dicit: benedicti & reliqua; quanto tempore ho-on recepit, & mandata evangelica non t, nec pedes lavavit, nec elemoſinam fe-to tempore peniteat in pane & aqua, ſi endaverit. Qui permanet in avaritia, alienetur, theſaurizans ſuperflua in craſtinum tempus, per ignorantiam, tribuat illa pauperibus, ſi autem per contemptum arguentium, elemoſina & ieiunio, iudicio ſacerdotis. Permanens autem in avaritia alienetur (8). Qui repetit auferenti quæ ſua ſunt contra (9) interdictum, tribuat indigentibus, quæ repetivit. Clericus habens ſuperflua, donet ea pauperibus, ſin autem excommunicetur (10); ſi autem poſt penitentiæ tempus quo vivit in contradictionem in penitentiam remotus vivat. Si quis cupidus aut avarus, aut ſuperbus, aut ebrioſus, aut fratrem ſuum hodio habuit, vel alia his ſimilia quæ dinumerare longum eſt, III. annos peniteat, & iuxta vires ſuas elemoſinas faciat.

## De ira, triſtitia, odio, maledicto, detractione, invidia, dilaturas (11), cogitationes malas, hereſim.

Qui verba aceruiora in furore, non tamen iniurioſa protulerit, ſatisfaciens fratri ſuperponanatur. Si autem cum pallore & rubore vel tremore maledicens, cui maledixit placeat, & VII. dies peniteat, remotus cum pane & aqua. Qui odit fratrem ſuum quamdiu non repellit odium, cum pane & aqua ſit, & ei quem hoderit caritate non ficta conpelletur. (12) Qui cauſa invidiæ detrahit, vel libenter audit detrahentem, IIII. dies in pane & aqua ſeparetur: ſi vero de eo, qui præeſt, IIII. dies peniteat & ſerviat ei libenter reliquo. Detrahentes laici VI. diebus. Clerici hebdomad. II. Subdiaconus III. Diac. IIII. presbiteri V. epiſcopi VI. Si quis cum alio iram tenet in corde, homicida iudicetur: ſi non vult reconciliari fratri ſuo, quem hodio habet, tamdiu in pane & aqua peniteat, uſque dum reconcilietur ei: reticens peccatum fratri quod eſt ad mortem, arguet eum cum fiducia, & quanto tempore reticuit, tanto cum pane & aqua vivat. Si peccatum parvum reticuit, arguit quidem eum

ɔolle&. antiq. Mart. col. 41. „Si quis alium rcuſſerit, & ſanguinem effuderit, XL. dies & vulnus reſtituat. Si diaconus VI. menſes, pter unum annum pœniteat."

. c. col. 42. *Si moritur infans ſine baptiſmo, os babens; pater & mater III. annos pœniteat, s in pane & aqua.*

. *ictu.*

. *impenſas medicinæ.* In lib. de remed. pecc. l. c. col. 26. *Reddet impenſa in medicos, & pretium, & opus donec ſanetur reſtituat* (ſc. tantum, quantum ſuo labore adquirere potuiſſet) *& dimidio anni pœniteat.* (5) l. *fratris.*

(6) l. *componit*, i. e. ſatisfacit.

(7) l. *Spatio.* (8) i. e. excommunicetur.

(9) Suppl. *Domini* ex Theod. Cant.

(10) Pœna hæc nonniſi gravium ſcelerum reis unquam inflicta eſt. Igitur anonymus noſter innocentes haud exiſtimavit Clericos de bonis ſuperfluis tanquam ſuis ſtatuentes

(11) l. *delatione.* (12) ſ. *copuletur.*

eum, ſed pſalmis ſive iudicio ſacerdotis peniteat. Qui peccatum putendum fratri imputat, priusquam ſeorſum arguat eum, ſatisfaciens ei III. dies in pane & aqua peniteat. Si quis monachus ſolus cum ſola fœmina locutus fuerit, vel ſub eodem tecto maneat, cena careat: ſi vero poſt interdictum XL. dies cum pane & aqua peniteat. Si quis Dilaturas fecerit, quod & ſtabile (1) eſt, annos III. peniteat in pane & aqua. Si quis laicus per ignorantiam cum hereticis communicaverit, ſtet inter Catecumenos, id eſt, ſeparatos ab eccleſia XL. diebus & aliis XL. in extremis peniteat, & ſic culpam ſuam diluat; ſi vero poſtquam ſacerdos predicavit, ut cum heretico non communicaret, & iterum fecerit, annum I. peniteat, & III. quadrageſimis, & III. annos abſtineat ſe a vino & a carnibus. Si quis ab heretico ordinatus fuerit, iterum debet ordinari; (2) ſi prehenſibilis fuerit, ſin minus, deponi oportet. Si quis a catholica eccleſia ad hereſim tranſierit, & poſtea reverſus non poteſt ordinari, niſi poſt longam abſtinentiam aut magna neceſſitate; hunc innocentius Papa nec poſt penitentiam clericum fieri canonum auctoritate adſerit permitti. Si quis a fide Dei diſceſſerit ſine ulla neceſſitate, & poſtea ex toto animo penitentiam accepit, III. annos extra eccleſiam id eſt, inter audientes iuxta Nicenum Concilium annos VII. in eccleſia inter penitentes, & annos II. adhuc extra Communionem.

## De Baptiſmo Reiterato.

Qui bis baptizati ſunt ignorantes, (3) indigent pro eo penitentiam, niſi quod ſecundum canones non poſſint ordinari, niſi pro magna neceſſitate. Qui autem non ignari iterum baptizati ſunt, quaſi iterum Chriſtum crucifixerunt, annos VII. peniteant, IIII. & VI. feria, & in tres quadrageſimis (4) ſi pro vitio aliquo fueri[t] ſi autem pro mundicia licitum putaverunt, III. peniteant.

## De miniſterio eccleſiæ, & reædifi[catione] ne vel Miſſas, & diverſas negligenti[as] de ſancto ſacrificio.

Eccleſiam licet ponere in alio loco, ſi ... ſe ſit, & non debet iterum ſanctificari, ... presbiter aqua aſpergere debet, & in loc[o] ... ris crux debet componi. (6) ligna eccleſ[iæ] ... debent ad aliud opus iungi, niſi ad aliam ... ſiam, vel igne comburenda, vel ad pro[fectum] ... in monaſterio fratribus coquere cum eis ... licet, nam talia in laicata opera non debe[nt] ... cedere. Sacrificium non eſt accipiendum ... nu ſacerdotis, qui orationes vel dilection[es] ... ſecundum ritum implere non poteſt pro ... rebus (8) offerre debemus, pro malis ... quam, presbit. vero pro ſuis, ſi epiſcop[us] ... eſt, prohibentur offerre. (9) Qui comm[unica]verit nec ignorans excommunicato ab ... XL. dies peniteat. Ante conſumationem ... tentiæ penitentes ſecundum canones non ... communicare, (10) nos autem pro miſer[icordia] ... poſt annum aut VI. menſes licentiam ... Qui multa mala fecerit, id eſt homicidium, ... terium vel cum quadrupedia fornicaveri[t] ... furta multa fecerit, eat in monaſterium & ... teat uſque ad mortem. Si quis presbite[r] ... tentiam morientibus abnegaverit, reus e[st] ... marum, quia Dominus dicit: quacunque di[e] ... verſus fuerit peccator, vita vivet & non ... tur; vera enim converſio in ultimo tempo[re] ... teſt eſſe, quia Dominus non ſolum tem[poris] ... ſed cordis inſpector eſt, ſicut latro uniu[s] ... menti meruit eſſe in paradiſo in unius m...

(1) l. *deteſtabile.*

(2) Non unam quoad omnes hæreticos fuiſſe obſervatam diſciplinam ex hiſtoria eccleſiaſtica ſatis conſtat.

(3) Suppl. ex Theod. Cant. (apud Acher. ſpicil. T. I. fol. p. 486.) *non.*

(4) Suppl. *ieiunent.* ex can. *qui bis* 117. diſtinct. IV. de conſec.

(5) Suppl. ex eod. can. Grat. *ſimiliter.*

(6) Idem hic canon editus eſt inter capitula Theodori *Cant.* n. XV. exceptis poſterioribus verbis, quæ *& in loco altaris &c.* quæ ibidem deſunt. Cæterum notat D. De la Barre ad cit. can. (T. I. ſpicil. n. ed. p. 487.) in priori editione lectum: „Et tunc debet iterum ſacrificari, nec tantum aqua ſancta adſpergi.“ Quæ ſane lectio cum can. IX. & ... Diſt. I. de Conſecr. ubi moto altari, inſtaurata ... cleſia, nova præcipitur conſecratio.

(7) l. *lectiones*, ut apud Theod. l. c. n. V...

(8) l. *regibus.* Eſtque hic can. XVI. Gild. ... IV. Theſaur. nov. anecd.). Aliter ſane viſu[m] ... ſtolo.

(9) Gildas can. XVII. „Presbyteri ve[l] ... Epiſcopis non prohibentur offerre.“

(10) In cap. XXI. Theodori inſerta haben[tur] ... quentia: „Theodorus dicit.“ Unde conii[cio] ... eſſe hunc canonem concilii cuiusdam Anglican[i] ... interfuerit Theodorus.

ır. (1) Pro defunčto monacho miſſas agan- ſepulture eius, & tertia diæ & poſtea n voluerit Abbas. Pro laico bono tercio l ſeptimo poteſt ieiunium pro penitentia dies vel VII, & propinquis eius oportet : VIImo die (2) & oblationem offerre ad ſicut in Iheſu filio ſirach legitur, & pro ii Iſrael ieiunaverunt, poſtea quantum vo- resbiter; Miſſa ſecularium mortuorum III. o, tercio die & nono die, & trigeſimo uia tertia diæ ſurrexit Dominus, & hora miſit ſpiritum, & XXXmo diæ Moyſen unt filii Iſrael: Mulieres poſſunt ſub ni- amine accipere ſacrificium; ſančtus Baſilius licavit.

## De ſančto ſacrificio.

non communicat, non accedat non ad , neque ad hoſculum, & qui prius man- ad hoſculum non permittitur; qui acce- acrificium poſt cybum VII. dies peniteat; monachus neglexerit accipere ſacrificium, interrogat, nec aliquid cauſæ excuſabilis t, ſuperponatur; & qui acceperit ſacrifi- ollutus nočturno, ſimiliter peniteat; ſi ſa- m terratenus negligendo ceciderit, ſuper- ſit; qui ſacrificium aliquo perdit, relin- illud feris devorandum, ſi excuſabiliter III. geſimas, ſin vero annum I. Qui non be- odierit ſacrificium, & mus comedit illud, es peniteat. Qui autem perdiderit in ec- aut pars ceciderit, & non inventa fuerit, XX. dies peniteat. Qui perdiderit ſuum Criſma, aut ſolum ſacrificium in regione qualibet, & non inveniatur, III. quadrag. vel annum I. peniteat. Perfundens aliquid de calice ſuper altare, quando aufert linteamen, VII. dies penit. aut ſi habundantius ſuperpoſitionibus VII. penit. ſi ſuper altare ſtillaverit calix, ſorbeat miniſter ſtillam & ternis diebus peniteat. Et ſi per lintea ad alia tranſierit VII. dies peniteat; ſi uſque tertio VIIII. dies, ſi uſque quarto XII. dies, & linteamina quæ tetigerit ſtilla III. perabluat feces calice ſubter poſito, & aqua ablutionis ſumatur; ſi vero per negligentiam de calice aliquid ſtillaverit in terra, lingua bibatur, tabula radatur, ſi non fuerit tabula, mittat, ut non conculcetur, igni ſumatur, (3) ut ſupra ſacerdos L. dies penit. ſi quando interluetur calix ſtillaverit; prima vice XII. pſalmos cantet. Qui in flumen mergit, ſacrificium continuo bibat aquam quæ in Criſma fuerit, ſacrificium ſumat & emendet per X. dies culpam ſolus. (4) Qui negligentiam erga ſacrificium fecerit, aut ſiccans, vermibusque conſumtum ad nihilum devenit III. Quadrag. cum pane & aqua penit. ſi integrum inventum fuerit, igne comburatur, & cinis ſub altare abſcondatur, & qui neglexerit XL. dies ſuam negligentiam ſalvat. Si cum amiſſione ſaporis decoloratur ſacrificium, XX. diebus expleatur ieiunium, conclutinatum vero VII. diebus; ſi ceciderit ſacrificium de manibus offerentis terratenus, & non inveniatur (5) omne quodcumque inventum fuerit.

Hic canon *Si quis presbyter* ex ep. 2. COELE- I. ad Epiſcopos *Galliæ*, quantum ad ſenſum , deſumtus eſt.

In capit. THEOD. n. XXXIV. „Pro laico tertia die vel ſexta, poſt ieiunium; pro pœ- trigeſima die vel ſeptima; & propinqui eius debent quinque dies, & oblationem offer- r

L ut in decret. GRAT. Diſt. II. de Conſecr. can. umto ex THEODORI Cant. pœnit. *Si non fue- la, ut non conculcetur, locus corradetur, & ſumetur, & cinis intra altare recondetur, & XL. diebus pœniteat.* In primo pœnit. ex Scri- w. Eccl. apud CANIS. T. II. P. II. ed. BA- p. 126. Sic. legimus: *Si de calice aliquid it, per negligentiam, in terram, lingua lambe- bula radatur: igne comburatur: & L. dies pœ-*

In altero ab HALITGARIO deſcripto ib. p. intum quadraginta dies pœnitentiæ aſſignantur, d GRATIANUM. Verum verba illa maxime , *ſi non fuerit tabula mittat*, illuſtrantur luculentius ex can. XLVI. Lib. pœnit. editi a MABILLONIO T. I. Muſ. *Ital.* p. 394. ubi: *ſi fuerit tabula, radat. Si non fuerit, mittat tabulam, ut non conculcetur ſanguis Chriſti.*

(4) Extat apud MARTEN. de antiq. Eccl. rit. L. I. cap. 5. fragmentum libri pœnit. ex mſc. cod. Biblioth. *Colb.* quem ſua iam ætate MARTENIUS 800. annorum eſſe iudicavit, ubi hic canon ita refertur: „Qui mergit ſacrificium, continuo bibat aquam, quæ in chrismal fuerit, ſumat ſacrificium, & emendet per X. dies culpam ſolus.“ Chrismal ſeu chrismale hic loci intelligimus vaſculum, quo Euchariſtia aſſervata aut ad ægros deportata eſt, quo ſenſu in Lib. ſacram. S. GREGORII habetur *præfatio Chrismalis*, quæ in Ordine *Romano* eſt *præfatio vaſculi, in quo Euchariſtia reconditur.* v. DUCANGE. *Solus* vero, i. e. ſolitarius, & ab hominum conſuetudine abſtračtus culpam emendare iubetur ſacerdos delinquens.

(5) In pœnit. *Rom.* HALITG. *& inveniatur aliquid &c.*

rit, in loco, in quo ceciderit, conburatur, & cinis ut ſupra abſcondatur: ſacerdos deinde medio anno damnetur. Si vero inventum fuerit ſacrificium de manibus offerentis, locus ſcopis mundetur eſt (1) ſtramine, vel, quid ibi inventum fuerit, ut ſupra ignitur, & ſacerdos XX. dies peniteat; ſi uſque altare lapſum fuerit, ſuperponatur. (2) Quicumque alicui capitale crimen admittenti per ignorantiam communicaverit, VII. dies peniteat. Qui evomit ſacrificium, & canis ſumit, annum I. penit. ſin autem, XL. dies, Si in die, quando communicaverit, ſacrificium evomuerit, ſi ante mediam noctem III. ſuperpoſitiones faciat; ſi poſt mediam noctem II. ſuperpoſitiones; ſi poſt matutinos, I. ſuperpoſitionem faciat; ſi infirmitatis cauſa ſacrificium evomuerit, VII. dies peniteat. Si in ignem ipſum proicit, C. pſalmos cantet. Si vero canes lambuerint talem vomitum C. dies, qui evomit, peniteat.

## De Reconciliatione, & diverſis & multis malis.

Qui multa mala fecerit, id eſt homicidium, adulterium cum muliere & cum pecore, & furtum, eat in monaſterium, & peniteat uſque ad mortem.

Greci omni Dominica communicant, Clerici & laici: & qui in tribus Dominicis non communicaverint, excommunicantur, ſicut c
nones habent. Romani ſimiliter commun
qui volunt, qui autem noluerint, non e
municantur. Greci & Romani tribus dieb
ſtinent ſe a mulieribus, ſicut in lege ſc
eſt ante panis propoſitionem (3) ante co
tionem penitentiæ penitentes ſecundum C
non debent communicare; Nos autem p
ſericordia poſt annum & VI. menſes lic
damus; qui autem implere quod in penit
ſcriptum, bonum eſt; & qui non poteſt
conſilium damus; (4) pro I. die in pane &
pſalmos L. flectendo genua, aut ſine flexu
infra eccleſia, aut in loco uno per ordinem
lat; & pro uno menſe, quod in pane &
debet penitere pſalmos mille CC. triginta,
ſtea omnibus, diebus reficiat ad ſextam
quarta & ſexta feria ieiunet ad nonam. A
& vino abſtineat, alium cibum, (5) po
pſallit, (6) ſumat, & qui pſalmos non no
pro unoquemque die denarium valente
in helemoſina, (8) pro uno autem anno
ne & aqua elemoſina ſolid. XXVI. in una
hebdomate unum diem ieiunet ad nonam,
ad veſperum, & in III. quadrageſimis de
tum ſumat penſet & tribuat medietatem in
ſina Secundo autem (9) remiſſior peniten
de Natali Domini uſque Epiphaniam, &
u

---

(1) l. & *Stramen.* MART. ex cit. cod. colb.

(2) i. e. ieiunio puniatur ſacerdos.

(3) l. *ante panes propoſitionis* ut apud MARTEN. T. IV. theſ. col. 46.

(4) Integre ex pœnit. *Rom.* apud CANIS. T. II. P. II. p. 129. „Qui poteſt ieiunare, & implere, quod in pœnitentiali ſcriptum eſt, bonum eſt, & Deo gratias referat. Qui autem non poteſt, per miſericordiam Dei conſilium damus tale, ut nec ſibi, nec alicui neceſſe ſit vel perire, vel deſperare. Pro uno die, quem ieiunare debet in pane & aqua, 50. pſalmos cantet flexis genibus, ſi poteſt fieri, in Eccleſia, vel in alio convenienti, & unum pauperem paſcat. Vel ſi tamdiu flexis genibus ſtare non poteſt, 70. pſalmos erectus cantet, & pauperem paſcat. Vel centies genibus flexis veniam petat.“ Nulla deinceps inter *Romanum* & noſtrum pœnitentialem librum convenientia. In ſæpius iam laudata collectione antiq. can. pœnit. MARTEN. l. c. col. 55. ſub nomine THEODORI *Cantuarienſis* nimirum, plures occurrunt canones ad pœnitentiarum redemtionem ſpectantes, qui cum noſtris maximam partem conveniunt. Sic ib. poſt verba, *bonum eſt*, pergit THEOD. „*Et hic eſt* ordo idem pſalmodiæ pro pœnitentia, pro uno hoc
quando in pane & aqua debet pœnitere. H
pſalmi L. flectendo genua, aut ſine genua f
LXX infra Eccleſiam, aut in unum locum p
nem pſallat. Pro hebdomada quando in pane
debet pœnitere, CCC. pſalmos flectendo genua
dinem pſallat infra Eccleſiam, aut in unum
aut ſine genua flectendo CCCCXX. Et pro un
ſe, quando in pane & aqua debet pœnitere,
pſalmos M. CC. cum genua flectendo, aut ſine
flectendo M. DC. LXXX. &c.“

(5) THEOD. l. c. addit: *quem ei dederit.*

(6) ib. *pſallat.*

(7) additur ib: *Et ita pœnitere debet, & i
non poteſt,*

(8) THEOD. pari obſcuritate: *per unumquemq
redemtio valenti denarium in pauperibus eroget.* i.
redemtione prometitæ pœnitentiæ numum *valori*
denarii eroget. Plura ſequuntur apud THEO
hic aut deſunt, aut tranſpoſita.

(9) THEOD. *In ſecundo anno remiſſio pœn
eſt de Natali Domini &c.*

in Pentecoſten; & qui ſic non poteſt (1) 10 anno (2) elemoſinam donet ſolid. XXVI. 1obus (3) XX. pro III. (4) XVIII. Potenutem pro criminalibus culpis faciant, ut us dixit: Domine omnium bonorum meo. limidium do pauperibus, & ſi aliquid iniubſtuli, in quadruplum reſtituam; & ſi hic ınt, cui abſtulit, aut non poſſunt, animus ıuantum ipſe penſat in argentum medieta. onet, & in Elemoſina. (5)

## rdo ad dandam pœnitentiam. (6)

### od. Mſc. Bibl. Cæſ. Vindob. Theol. N. 685 Sæc. X.

*rrogat ſacerdos dicens*: Credis in Patrem & ı & Spiritum ſanctum. ℟. Credo. Credis iſtæ tres perſonæ quæ modo diximus, Palius & Spiritus ſanctus tres perſonæ ſunt s Deus. ℟. Credo. Credis, quod in carn quo nunc es, in ipſa habes reſurgere in dicii, & recipere ſive bonum ſive malum geſſiſti. ℟. Credo. Vis dimittere illis pecquæcunque in te peccaverunt Domino dicen. NON REMISERITIS HOMINIBUS PECCATA I, NEC PATER VESTER COELESTIS DI. IT VOBIS PECCATA VESTRA. *Et require iligenter, ſi eſt inceſtuoſus, & ſi non vult nceſta dimittere, non potes ei dare pœnin. Nam ſi vult ipſa inceſta dimittere, dic m* Dne ne in furore tuo. *Et dic orationem* (7) Cuius indulgentia cuncti indigent. O. Memento famuli tui ill. & qui lubrica tercorporis fragilitate nudatus eſt, quæſumus, veniam confitenti. Parce ſupplici, ut qui meritis accuſamur, tua miſeratione ſalve. Per. *Deinde dicis pſalmum* Benedic anima Domino *uſque* renovabitur. *Et dic. orat.* Oremus. Deus ſub cuius oculis omne cor trepidat, omnesque conſcientiæ contremiſcunt, propitiare omnium gemitibus & cunctorum mederе vulneribus, & ſicut nemo noſtrum eſt liber a culpa, ita nemo ſit alienus a venia. Per. *Et dicis pſalmum quinquageſimum* Miſerere mei Deus. *uſque* omnes iniquitates meas dele. *Et dicis hanc orat.* Oremus Precor Domine clementiæ & miſericordiæ tuæ maieſtatem, ut famulo tuo ill. peccata & facinora ſua confitenti, veniam relaxare digneris & præteritorum criminum culpas indulgeas, qui humeris tuis ovem perditam reduxiſti, qui publicani preces confeſſione placatus exaudiſti, tu etiam huic famulo tuo placare Domine; tu huius precibus benignus aſpira, ut in confeſſione placabilis permaneat fletus eius, & petitio perpetuam clementiam celeriter exoret, ſanctisque altaribus & ſacrariis reſtitutus ſpei rurſus æternæ ac cœleſtis gloriæ mancipetur. Per. *Interroga eum ſi iam confeſſus fuiſſet, & propter hoc interroges ſi ipſe aliquid de malo ingenio habet aut de furtu, aut de aliqua cauſa iniuſtificata contra directum. Si confeſſus fuerit, quod habet, inſtrue illum quod non eſt licentia de aliis peccatis iudicium recipere, antequam ipſum malum reddiderit, aut eiecerit. Poſtea ſi fecerit, interroges eum, ſi iracundiam, contra qualemcunque hominem habeat. Si confeſſus eſt admone eum, quod ſcriptum eſt, quod non proficit abſtinentia eius. Et ſi talis eſt interroges eum, ſi fugitivus ſit, quia non licet pœnitentiam agere antequam ſe reconciliet. Tunc fac eum confiteri omnia peccata ſua ita dicendo* Feciſti omicidium aut caſu, aut nolens aut pro vindicta parentum, aut per iuſſionem domini tui, aut in publico bello, vel facere voluiſti & non potuiſti? quinque aut tres vel quadraginta dies. Similiter ſi ſervum occiderit duos annos. *M.* Feciſti periurium per cupiditatem ſæculi, aut coactus vel pro neceſſitate vel pro vita parentum aut neſciens

Suppl. ex THEOD. *agere pœnitentiam.*
THEOD. *in primo anno.*
THEOD. *Et in ſecundo.*
THEOD. *Et in tertio* XVIII. *hoc ſunt ſolidi*

Clariora non ſunt, quæ habet THEODORUS, olixiora; hic enim loci in codice noſtro integra eſt pagina.

In antiquo ordine ſiculo, qui alias cum hoc plerumque convenit, præmittitur hæc, ut alibi, rubrica in append. MORINI de pœnit. „More ſolito cum aliquis venerit ad ſacerdotem confiteri peccata ſua, mandet ei ſacerdos, ut exſpectet modicum donec intret in cubiculum ſuum adorare: ſi autem non habuerit cubiculum, prius in ſecreto cordis dicat hanc orationem: *Dne Deus omnipotens propitius &c.*" Quæ omnia, ut ipſe ordo, privatam pœnitentiam indicant, diverſam ab ea, quæ publice in capite ieiunii indicebatur, agebaturque.

(7) Apud MORINUM in cod. Siculo ſic legitur *Deus cuius indulgentia &c.*

ſciens aut ſi alios in periurium induxiſti ſcienter. Septem annos vel tres & quadraginta dies. *M.* Feciſti furtum, id eſt, effracturam, quadrupedia vel fortiorem cauſam valentem. Solidos quadraginta vel centum. annos ſeptem vel quinque. *M.* Et de minoribus furtis annum unum vel tres quadrageſimas, ſeu & quadraginta dies. *M.* Feciſti adulterium cum uxore aliena aut cum ſponſata. Vel virginem corrupiſti, aut cum ſanctæ monialæ vel Deo dicata. quinque vel tres annos. *Int.* Nupſiſti cum uxore tua retro, vel cum ancillá. XI. dies. *Int.* Feciſti fornicationem ſicut ſodomitæ fecerunt, vel cum fratre aut cum matre, vel cum pecoribus vel ullo ingenio. quindecim, aut duodecim vel ſeptem annos, vel unum. *Int.* Dixiſti falſum teſtimonium per cupiditatem. ſciens aut neſciens. tres vel duos aut unum annum. *Int.* Percuſſiſti hominem, ut ſanguis exiret ab homine, vel oſſa fregiſti. annum unum vel quadraginta dies. *M.* Truncaſti ei ullum membrum propter iram. annos tres. *Int.* Odiſti fratrem tuum. quamdiu in ipſo odio fuiſti, tamdiu pœniteas in pane & aqua. *Int.* De miniſterio eccleſiæ abſtraxiſti aliquid. detraxiſti ullum hominem aut ſeniorem vel ad parentes propter invidiam. annum unum vel quadraginta dies. *Int.* Nubſiſti cum uxore tua aut cum alia fœmina quadraginta dies ante partum aut poſt partum, quadraginta dies pœniteas. *Int.* Nubſiſti die dominico unum diem, vel tres. *Int.* Violaſti ſepulcra propter furtum, annos tres, aut duos. *Int.* Contigit tibi ulla negligentia de ſacrificio. Centum dies vel quadraginta. *M.* Feciſti uſuras. quinque annos vel tres. *M.* Tuliſti res alienas malo ordine per malum ingenium. tres annos. *M.* Feciſti ſacrilegium, id eſt quod aruſpices vocant, & auguros faciunt & ſortilogos, vel vota quæ ad arbores vel ad fontes ſeu & cancellos, aut per ullum ingenium voviſti, aut ſortitus fuiſti, aut avorſum feciſti. quinque annos vel quatuor. *M.* Feciſti raptum de virgine vel vidua. tres annos pœniteas. *M.* Tuliſti aliquid pecuniæ in eccleſia contra directum. tres annos, aut quadruplum reſtituas. *M.* Prodidiſti aliquam rem per iniuſtam dilaturam, tres annos pœniteas. *M.* Deduxiſti aut transmiſiſti per ullum ingenium ſervum tuum aut alium hominem in captivitate chriſtianum. quinque annos pœniteas aut tres. *M.* Cremaſti domum aut area. tres annos. *M.* Feciſti vomitum propter ebrietatem. quindecim dies ſi per contentionem quadraginta dies. Si neſciens ſeptem dies. *M.* Cogiſti ullum hominem bibere, ut inebriaretur, aut per odium hoc feciſti tum dies. *M.* Bibiſti ſanguinem aut mand de ullo pecude vel homine tres annos pœr Aliorum theſaurum ſumpſi pro quo debitas tiones non implevi. *M.* Manducaſti m na, aut dilacerata a beſtiis. quadraginta *M.* Bibiſti de liquore in quo mus vel m mortuæ inventæ fuerunt. *M.* Contempſiſti ctum, ieiunium in eccleſia, vel contra d ſeniorum. quadraginta dies. *M.* Et ſi qu tempora anni vel quadrageſima. annum *M.* Oppreſſiſti infantem tuum vel alium ut retur. ſeptem annos, aut quinque vel tres Bibiſti ullum maleficium, id eſt erbas, vel cauſas, ut non potuiſſes infantes habere; alio donaſti, aut hominem per potionem o re voluiſti, aut de ſanguine, vel de ſemi riti tui, ut maiorem de te haberet amore guſtaſti, aut urinam bibiſti. ſeptem annos teas vel quinque aut tres. Necaſti partus decem annos pœniteas. *M.* Et ſi filium liam occidiſti. duodecim annos pœniteas. ſi in utero ante conceptum. annum unum Si poſt conceptum annos tres. *M.* Si infa negligentiam mortuus fuerit ſine baptiſmo. unum, & nunquam ſine aliqua pœnitentia. ciſti aliud paganias, quæ in Kal. Ian. faci cervulo aut in vagula. tres annos pœniteas. Miſiſti filium tuum ſuper tectum aut in cem pro aliqua ſanitate, quinque annos teas. *Et ad ultimum dicendum eſt pœni* Multa ſunt peccata mea in factis, in verl cogitationibus. *M.* Habes fidem confeſſan & ſacerdoti, ut remittantur tibi peccata tu Credis hoc. ℟. Credo. *M.* Habes volun quod egiſti contra mandata Dei in hoc em ℟. Sic habeo. *M.* Unde confeſſus fuiſti, dicium recipere & illud bene cuſtodire, nibus adinventionibus diaboli renuntiare, nitatem credere? ℟. Volo. *Dices ei:* Dc ſit tibi adiutor & protector, & præſtet ind tiam de peccatis præteritis, præſentibus, turis. *Tunc da illi pœnitentiam, & iud cundum modulum criminum eius. Data pœnitentia dic pſalmum* Deus in nomine *Et dices orationes has ſuper eum.* Collecta audi Domine preces noſtras, & confitenti bi parce peccatis, ut quos conſcientiæ accuſat, indulgentia tuæ miſerationis ab Per. *Alia.* Præſta Domine huic famulo tu dignum pœnitentiæ fructum, ut eccleſi ſanctæ a cuius integritate deviaverat pec ad

admiſſorum veniam conſequendo reddatur innocuus. Per. *Alia.* Præveniat hunc famulum tuum N. ablutio criminum dare & veniam præſtare peccatoribus, qui dixiſti pœnitentiam te malle peccatorum, quam mortem. Concede ergo Domine hoc ut tibi pœnitentiæ excubias celebret, & correctis actibus ſuis conferri ſibi ante ſempiterna gaudia gratuletur. Per. *Alia.* Adeſto Domine ſupplicationibus noſtris, & me, qui etiam miſericordia tua primus indigeo, clementer exaudi, ut quem non electione meriti, ſed dono gratiæ tuæ conſtituiſti operis huius miniſterum, da fiduciam tui muneris exequendi & ipſe in noſtro miniſterio, quod tuæ pietatis eſt, operare. Per.

## Ordo ad reconciliandos pœnitentes. (1)

### *Ex Codice MS. biblioth. Cæſar. Vindob. ſæc. X. vel XI. Theol. N.* 359.

*Sedente pontifice pro foribus eccleſiæ pœnitentibus in atrio eccleſiæ eminus cum arcbidiacono iuſſum illius præſtolantibus. Antequam eos offerat poſtulat arcbidiaconus bis verbis*: Adeſt venerabilis pontifex &c. (2) *Tunc dicit pontifex*: Venite. *Et diaconus ex parte pœnitentium.* Flectamus genua. *Tunc omnes genua aſtantes flectunt pœnitentes. Quo facto dicit diaconus ex parte pontificis.* Levate. *Similiter agatur ſecundo repetente epiſcopo:* Venite venite. *Subſequente diacono.* Flectamus genua. *ut antea. & ſic ad medium uſque atrii pavimentum ſolotenus veniant. Quando autem tertio domnus epiſcopus annuntiaverit antiphonam.* Venite venite venite. *proſequatur diaconus* flectamus genua. *Mox cum diacono pœnitentes corruant ad pedes epiſcopi. ſicque proſtrati maneant uſque domnus epiſcopus ſurgens innuat alteri diacono* levate *proſequente clero antiphonam*: venite filii audite me timorem Domini docebo vos. Benedicam Domino in omni. *Et ad finem uſque dicente. Quamdiu vero pſalmus canitur a clero cum antiphonis* venite filii. *ſemper manuatim pœnitentes plebeſanis a arcbidiacono. & ab arcbidiacono redduntur Epiſcopo. Et ab epiſcopo reſtituuntur eccleſiæ gremio proſtrati omni tempore in terram. Deinde imponat epiſcopus antiphonam.* Cor mundum crea in me Deus ſpiritum rectum innova in viſceribus meis. *Pſalm.* Miſerere mei Deus. *Quo finito proſternat ſe Epiſcopus unacum pœnitentibus in oratorio. Clero faciente lataniam. Qua expleta. poſtquam dicatur* Kyrie eleiſon. *Erectus a terra dicat.* Pater noſter. *Et preces*:

Salvos fac ſervos tuos Domine. Deus meus ſperantes in te.

Convertere Domino uſquequo. & deprecabilis eſto ſuper ſervos tuos.

Mitte eis Domine auxilium de ſancto. & de Sion tuere eos.

Illuſtra faciem tuam ſuper ſervos tuos. ſalvos fac eos Domine nec confundas.

Domine vide humilitatem meam & laborem meum. & dimitte univerſa delicta.

Exaudi me Domine quoniam benigna eſt miſericordia tua ſecundum multitudinem miſeric.

Ne memineris iniquitatum noſtrarum antiquarum. Cito anticipient nos.

Adiuva nos Deus ſalutaris noſter. & propter gloriam nominis tui Domine libera.

Domine exaudi orationem meam. & clamor meus.

*Oratio.* Adeſto Domine ſupplicationibus noſtris &c. (3)

*Alia.* Exaudi Domine preces noſtras &c. (4)

*Alia.* Præveniat hos famulos &c. (5)

*Alia.* Deus infinitæ miſericordiæ, veritatisque immenſæ. propitiare iniquitatibus noſtris & omnibus animarum noſtrarum medere languoribus. ut miſerationum tuarum remiſſione percepta in tua ſemper benedictione lætemur. Per.

*Alia.*

(1) Idem ordo quem hic ex cod. *Vindob.* edimus ſeorſim, in alio, ex quo ordinem divini officii per annum P. III. edemus, habetur ſuo loco Fer. V. in Cœna Domini, qua eam fieri *Romanæ eccleſiæ conſuetudo demonſtrat* teſte INNOCENTIO I. in epiſt. ad DECENTIUM *Eugubinum.* Idque in Capitul. regum *Franc.* lib. VII. c. 73. notatur his verbis: „Omnes publice pœnitentes quinta Feria ante Paſcha, quæ eſt Cœna Domini, ad civitatem in cinere & cilicio in præſentiam epiſcopi proſtrato vultu conveniant, & ibi ab epiſcopo canonice & ordinabiliter, ſicut in ſacramentario, & *Romano* ordine continetur, reconcilientur atque diiudicentur.“ In eccleſia tamen *Mediolanenſi* facta Feria VI. ex epiſt. XX. S. AMBROSII ad MARCELLINAM ſororem n. 20. colligitur, itemque lib. V. Hexamer. ſerm. ultimo. Eundem ritum in *Hiſpania* obtinuiſſe ex Conc. *Tolet.* IV. Can. 6. perſpicuum eſt: atque etiam in *Gallia* alicubi ita uſuveniſſe MARTENIUS lib. I. de antiquis eccl. rit. c. 6. art. 5. n. 10. perhibet.

(2) Ut Tom. I. Monum. pag. 69.

(3) Tom. I. Mon. pag. 69.

(4) ib. pag. 71.

(5) ib.

*Alia.* Deus ſub cuius oculis omne cor trepidat omnes conſcientiæ paveſcunt. propitiare omnium gentibus. & cunctorum medere vulneribus. ut ſicut nemo noſtrum eſt liber a culpa. ita nemo ſit alienus a venia. Per.

*Alia.* Præſta quæſumus Domine his famulis tuis dignum pœnitentiæ fructum &c. (1)

Omnipotens ſempiterne Deus confitentibus tibi &c. (2)

Omnipotens & miſericors Deus qui peccatorum indulgentiam. (3)

Domine ſancte Pater omnipotens æterne Deus. reſpice propitius &c. (4)

Deus miſericors Deus clemens qui ſecundum multitudinem miſerationum tuarum peccata pœnitentium deles &c. (5)

*Alia.* Maieſtatem tuam quæſumus Dne &c. (6)

*Alia.* Famulos tuos quæſumus Domine ab ira tua &c. (7)

*Alia.* Deus qui confitentium tibi corda purificas. & accuſantes ſuas conſcientias ab omni vinculo iniquitatis abſolutis. Da indulgentiam reis. & medicinam tribue vulneratis. ut percepta remiſſione omnium peccatorum in ſacramentis tuis ſincera deinceps devotione permaneant. & nullum redemptionis æternæ ſuſtineant detrimentum. Per.

*Alia.* Deus humani generis benigniſſime conditor & miſericordiſſime reformator. qui in reconciliatione lapſorum etiam me qui miſericordia primus indigeo ſervire effectibus gratiæ tuæ per ſacerdotale miſterium voluiſti. ut ceſſante merito ſupplicis mirabilior fieret indulgentia remittentis. Deus qui iuſtitiæ legis miſericordiæ ſemper multiplicatione moderaris. dum delinquentibus pœnitentiam adhibes. dum etiam malis providentiæ tuæ dona non ſubtrahis. & vindictam moderando ſuſpendis. Deus qui hominem invidia diaboli ab æternitate deiectum unici filii tui ſanguine redemiſti. vivifica hos famulos tuos. quos tibi nullatenus mori deſideras. & quos non dereliquiſti devios. aſſume correctos. Moveat pietatem tuam fletus iſte merorum tuorum medere vulneribus. tu benignam iacentibus manum porrige. Ne eccleſia tua aliqua ſui corporis portione privata temeretur. Ne grex tuus detrimentum ſuſtineat. Ne de familiæ tuæ damno inimicus exultet. Ne renatas lacrymis ſalutaribus animas ſecunda mors poſſideat. Tibi ergo humiliamur omnes. Tibi Domine ſupplices fundimus preces. tibi fletum noſtri cordis offerimus. tu parce confitentibı imminentes pœnas futurique iudicii ſententia miſerante non incidant. Neſciant quod terı tenebris. Quod ſtridet in flammis. & ab err via ad iter iuſtitiæ iam reverſi nequaquam novis vulneribus ſaucientur. Propitiare erg mine trementibus atque ſupplicibus ſub ſent tuæ exſpectatione. ad humilitatem iacentium vandam dexteram ſalutis extende. Nobis que ſervis tuis. quos apoſtolicæ clavis ſace liſque officii miniſtros. non electione meriti dono gratiæ tuæ conſtituiſti. da fiduciam tanı neris exequendi. Et ipſe in noſtro min quod tuæ poteſtatis eſt operare. Agnoſc ſime paſtor oves tuæ redemtionis & conſ vinculis peccatorum. eccleſiæ tuæ precibu ratus abſolve. Redeant ad unitatem ec tuæ. & poſt illam diram inopis exilii f redeuntes veſte ſplendida ornatæ. gaudea paterno receptas eſſe convivio. nihil de re adoptionis Nihil de hæreditatis ſorte pe ſed integrum ſit eis atque perpetuum. quo tia tua contulit, & quod miſericordia re vit. Per.

### *Abſolutio Presbyteri.*

Dominus Ieſus Chriſtus qui dignatus eſt pulis ſuis dicere: quæcunque ligaveritis ſup ram. erunt ſoluta & in cœlo. de quorum ro quamvis indignum & peccatorum vinc ſtrictum me eſſe ſua dignatione voluit. Ipſ largifluo pietatis ſuæ dono. ac meæ ſimul tatis miniſterio abſolvere dignetur ab omnib gilitatis veſtræ exceſſibus interius exteriusq manitus contractis. Amen. Et ſicut pecca tius mundi ſua traditione atque immacula guinis effuſione dignatus eſt expurgare, it que veſtrorum peccaminum maculas miſeri ter non dedignetur emundare. Eiusdem ſanguinis interventione. qui fuſus eſt in pe rum remiſſionem. Amen. Adiuvante Dn Ieſu Ch. Devotionem quoque veſtram ita de adiutorio gratiæ ſuæ non dedignetur corrob quatenus & in hoc ſæculo ſubrepentium l delictorum valeatis evadere. & in futuro æternam Chriſti ſanguine comparatam ſin poſſidere. Amen. Adiuvante Domino noſtı Ch. qui fecit nos cum non eſſemus. & r cum perditi eſſemus. ad laudem & gloria minis ſui per omnia ſæcula ſæculorum Am

A

(1) Tom. I. Mon. pag. 69. & 70. (2) ib. pag. 70. (3) ib. (4) ib. (5) ib. pag. 71. (6) ib. (7) ib.

*Abſolutio Sign.*

principali ſententia conſtat QUIA IN MUN-
:NDIMUS OMNES. Unde ingemiſcimus.
:ipali ſententia conſolamur : QUIA SI CON-
UR PECCATA NOSTRA. FIDELIS ET IU-
T IESUS CHRISTUS CONDITOR ET RE-
R AC SALVATOR NOSTER. QUEM HABE-
VOTATUM IUSTUM APUD PATREM. ET
PITIATIO PRO PECCATIS NOSTRIS. ET
ELLAT PRO NOBIS FIDELITER CONFI-
US, ET DIMITTIT NOBIS PECCATA NO-
T MUNDAT NOS AB OMNI INIQUITATE.
ter frater noſter confitenti tibi peccata
eccleſiaſticæ auctoritatis poteſtatem. quam
s noſter Ieſus Ch. tradidit diſcipulis &
ſuis dicens. ACCIPITE SPIRITUM SAN-
QUORUM REMISERITIS PECCATA REMIT-
R EIS. & per eosdem apoſtolos ſuos ſuc-
s. quorum vices licet indigni tenemus.
merito tamen nomine. atque officii ſu-
e eamdem poteſtatem donavit. & in ſe
fideliter dixit : FIAT TIBI SECUNDUM
TUAM. gratia & potentia ſua. virtute Spi-
cti qui eſt remiſſio peccatorum omnium
tibi omnia peccata tua. & liberet te ab
alo. conſervet in omni opere bono. &
e in vitam æternam. & ad Sanctorum con-
ſupernorum civium amen.

*io.* Præſta quæſumus Domine his famulis
undum piiſſimam miſericordiam tuam. iux-
m eorum abſolutionis peccaminum ſuorum
ut ſint tibi dignum habitationis tuæ tem-
& mereantur deinceps cum iuſtis atque
in conſpectu tuo aſtantibus abſoluti ma-
omnium criminum labe. Per I. Ch.

Nos etiam ſecundum auctoritatem nobis
a Deo commiſſam abſolvimus vos vincu-
ctorum veſtrorum. ut mereamini habere
æternam. Per eum qui vivit.

*Alia abſol. ſign.*

r N. Dominus I. Ch. qui diſcipulis ſuis
QUÆCUNQUE LIGAVERITIS SUPER TER-
RUNT LIGATA ET IN COELO. ET QUÆ-
E SOLVERITIS ERUNT SOLUTA ET IN
de quorum numero quamvis nos indig-
ſe voluit. Ipſe te abſolvat per miniſterium
n ab omnibus peccatis tuis. quæcunque co-
e luſione atque operatione negligenter e-
t a nexibus peccatorum abſolutum perdu-
lignetur ad regnum cœlorum amen.

*Alia ſing.*

er N. abſolutionem & remiſſionem pecca-
tuorum per invocationem nominis Dei. &
pér miniſterium noſtrum percipere merearis hic & in æternum amen. *Hic aſpergat eos aqua benedicta & poſtea dicat :* EXURGE QUI DORMIS. EXURGE A MORTUIS. ET ILLUMINABIT TE CHRISTUS. *Poſt hac ſurgant pœnitentes. & moneantur ab epiſcopo ut quod pœnitendo diluerunt. iterando non revocent. Item ordo unde ſupra.*

## Orationes ad viſitandum infirmum.
## *Cod. Tb. V. 683. ſæc. X.*

Deus qui famulo tuo Ezechiæ ter quinos annos ad vitam donaſti, ita & famulum tuum a lecto ægritudinis tua potentias erigas ad ſalutem. Per.

*Alia.* Reſpice Dne famulum tuum infirmitate ſui corporis laborantem, & animam refove quam creaſti, ut caſtigationibus emendata continuo ſe ſentiat tua medicina eſſe ſalvatam. Per.

*Alia.* Omnipotens & miſericors Deus, qui immenſam pietatem tuam, ut ad introitum in tuo nomine humilitatis noſtræ hunc famulum tuum in habitaculo iacentem feſſum ſalutifere viſitare digneris, ſicut viſitaſti Dne Tobiam & Saram, ſocrum Petri, puerumque centurionis, ita & iſtum priſtina ſanitate viſitare digneris. Per.

## Item aliæ orationes.

Domine ſancte Pater omnipotens æterne Deus, qui fragilitatem conditionis noſtræ infuſa virtutis tuæ dignatione confirmas, ut ſalutaribus remediis pietatis tuæ corpora noſtra & membra vegetentur, ſuper hunc famulum tuum propitiatus intende, ut omni neceſſitate corporeæ infirmitatis excluſa gratia in eo priſtinæ ſanitatis perfecta reparetur. Per.

*Alia.* Deus qui facturæ tuæ pio ſemper dominaris affectu, inclina aurem tuam ſupplicationibus noſtris, & famulum tuum N. ex adverſa valetudine corporis laborantem placatus reſpice, & viſita in ſalutari tuo ac cœleſtis gratiæ præſta medicinam. Per,

*Alia.* Deus qui humano generi & ſalutis remedium & vitæ æternæ munera contuliſti, conſerva famulum tuum tuarum dona virtutum, & concede, ut medelam tuam non ſolum in corpore ſed etiam in anima ſentiat. *Item alia.* Virtutum cœleſtium Deus ; qui ab humanis corporibus omnem languorem, & omnem infirmitatem præcepti tui poteſtate depellis, adeſto propitius huic famulo tuo N. ut fugatis infirmitatibus, & iuribus receptis nomen ſanctum tuum inſtaurata protinus ſanitate benedicat. Per.

*Alia.* Deus qui beatum Petrum apoſtolum tuum miſiſti ad Thabitam famulam tuam, ut eius precibus reſuſcitaretur ad vitam, exaudi nos pro famulo tuo N. quem in tuo nomine viſitat noſtra fra-

fragilitas ut exorata medicina tuæ medicinæ ei ſubveniat. Per.

*Alia.* Dne ſancte Pater omps æterne Deus, qui es via veritas & vita, exaudi & conſerva famulum tuum, quem precio magno redimendo vivificaſti ſacro ſanguine Filii tui dni nri Ihu Xpi. Qui.

*Benedictio ſuper infirmum.*

Sanet te Deus Pater omps qui te creavit, nec erit tibi dolor in capite tuo nec in capillis tuis, nec oculis tuis, neque in pectoribus tuis, nec in mente tua, nec in auribus tuis, nec in omni corpore tuo. Surge, ſurge Domine, diabolum fugere facias, & proiice illum de capite, de capillis, de fronte, de oculis, de lingua, de ſub lingua, de ore, de gutture, de corde, de humeris, de ventre, de omnibus membris iſtius. Per. Benedictio Dei Patris.

Omnipotens æterne Deus, qui ægritudines animarum depellis & corporum auxilii tui ſuper infirmum hunc oſtende virtutem, ut omni ſanitate recepta gratiarum tibi in eccleſia tua referat actionem. Per.

*Alia.* Omps & miſericors Deus, qui ſubvenis in periculis laborantibus, & qui temperas flagella, te ſupplices exoramus, ut viſitatione tua ſancta erigas famulum tuum N. de hac ægrotatione, qua tenetur, & præſentes eum eccleſiæ tuæ ſanctæ incolomem ad laudem & gloriam nominis tui. Per.

*Benedictio ſuper unum hominem.*

Benedicat te Deus cœli, adiuvet te Chriſtus Filius Dei corpus tuum in ſervitio tuo cuſtodire & conſervare dignetur. Per.

*Alia.* Mentem tuam illuminet & ſenſum tuum cuſtodiat, gratiam ſuam ad profectum animæ tuæ tibi porrigat, ab omni malo te liberet, dextera ſua te defendat, & qui ſanctos ſuos ſemper adiuvat, ipſe te adiuvet & ad cœleſtia regna perducat. Qui vivit & regnat Deus.

*Alia.* Dne Ds æterne qui utrumque ſexum de interitu perpetuæ mortis per Ieſum Chriſtum filium tuum de Maria virgine natum miſericorditer redemiſti, hunc famulum tuum devota mente tibi ſervientem omni benedictione ſpiritali benedicere digneris, ut inter gratiam fidem habeat, & in præceptis legis tuæ ſemper perſeveret, terrena & tranſitoria deſpiciat, æterna & inviſibilia intenta meditatione diligat, ut in numero Sanctorum tuorum permanens cœleſti ſponſo cum lampadibus bonorum fiducialiter occurrat. Amen.

*Alia.* Benedicat te Deus, qui in principio cuncta creavit. benedicat te Deus Filius, qui d pernis ſedibus pro nobis ſalvator deſcendit. dicat te Spiritus ſanctus, qui in ſimilitudin lumbæ in Iordane flumine requievit in Ch ipſeque te in Trinitate ſanctificet, quem o gentes futurum exſpectant ad iudicium, qui Patre vivit & regnat Deus per omnia ſæcul culorum. Amen.

*Alia.* Benedicat te Deus Pater, cuſtodi Ieſus Chriſtus, illuminet te Spiritus ſanctu nibus diebus vitæ ſuæ. Confirmet te virtus ſti. Indulgeat tibi Dns univerſa delicta tua in Trinitate perfecta vivit & regnat Deu omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

*Alia.* Ille Deus omnipotens benedicat te de cœlis, qui per glorioſam nativitatem ſua admirabilem reſurrectionem, venerandamque cem & ſacratiſſimam genitricem & precioſ guinis effuſione nos venit redimere de t Amen.

Benedicat te Deus Pater, ſanet te Deus F illuminet te Deus Spiritus ſanctus, corpus ſalvet, animam tuam cuſtodiat, cor tuum diet, ſenſum tuum dirigat, & ad ſupernam te perducat. Amen.

*Alia.* Dns Ihs Xps apud te ſit, ut te ref circum te ſit, ut te ducat, ſuper omnia ſi te benedicat, pro te ſit, ut pro te interc Præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui e nor & gloria per omnia ſæcula ſæculorum. A

*Alia.* Ille te benedicat, protegat, atqu fendat cunctis diebus vitæ tuæ, & perduc ad regnum gloriæ ſuæ, quem omnes gente ſpectant venturum iudicem. Amen.

*Alia.* Deus qui non vis mortem peccat ſed ut convertatur & vivat; huic famulo ad te toto corde converſo peccata dimitte perennis gratiam vitæ concede. Per.

*Hic detur ſecretior locus languidis confiten*

Confiteor Domino & omnibus ſanctis ei tibi ſacerdos Chriſti, quia peccavi nimis i mea in cogitatione, in locutione, in actu commeſſatione, in crapula, in ebrietate, i ris huius mundi, in concupiſcentia carnis, in ritia, in luxuria, in immunditia, in polluci in ſuperbia, in vana gloria, in arroganti iactantia, in velatione, in inobedientia, in tumacia, in duritia mentis, in contradiction murmuratione, in indignatione, in deſpecti in detractione, in via, in odio, invidia, in ledictione, in pertinacia, in fornicatione, i ſurratione, in muſitatione, in periurio, in

dac

n furtu, in neglegentia, in triſtitia huius
in lætitia vana, in loquendo, in reticen-
:repando immoderate, in remittendo in-
. dilectione vana, in inclementia, in ſimu-
in riſu, in ioco, in ſcurrilitate, in diſcor-
nando diſcordiam, in pace falſa, in ficta
, in ignavia, in ſegnitia, in auditu,
, in tactu, in viſu, in odoratu, in dan-
accipiendo, in contentione, accipiendo

*Item Confeſſio peccatorum.* (1)

hun. gode. almahdigen. unde. allen. godes.
unde. allen. godes. heilegon. unde. dir.
oden. allero. minero. ſundino. unde. uuili.
igihdig. uuerdan. ſuo. ſochſegi. uremidi.
. ſoih. unrehdes. giſahrode. unrehdes. gi-
unrehtero. uuordo. unrehtero. uuerco. un-
gidanco. ubilero. luſto. ubiles. uuillen.
ınes. hogannes. biſprachidu. unrehtes. ſta-
ınrehdes. ſedales. In. uncidin. ſclaphun.
uuachun. In. uncidigimo. mazze. unci-
dranche. Thaz. unmezzon. uehonti. Mi-
iungu. huores. Thiubu. manslahdu. meine-
). minero. faſtu. ferbrocheneru. mina chi-
ſo. niſuohda. ſo. ih. ſolda. ſunnon. daga.
ndere. heilega. daga. ſo. ne ereda. noh.
ienc. ſo. ih. ſolta. heilegan. uuizzuht. ſo.
elt. ſo ih. ſolta. minan. curſ. ne. iruulta.
lda. ghorſam. ni. uuas. ſo ih ſolta. Thurph-
ıint. phiec. ſo. ih. ſolta. alamuoſa. nigab.
olta. Ana. urlaub. gab. unde. na. dazih.
Zuene. nibeſuonda. ſo ih ſolta. ſunda. ni
thien. ih. ſolta. mine. nahiſton. ſo. ni. min-
ı ih. ſolta. thes. alles. unde. anderes. ma-
hes. ih. uuidar. got. ſculdic. ſi. thes. ih.
ro. criſtanheidi gehiezi. unde. ih. daz. bemi-
:nisgin. ferliezzi. unde. bemineru. chindes-
ıridi. ſo. mir. iz. slafanti. geburiti. ſo uua-
ſo. ih. iz. ſelbo. gefremidi. oder. ande-
;ehancti. oder. anderen. geſpuoni. ſo. ih.
uge. ſo. ni. gehuge. ſo ih. es. ge. dahti.
oder. ge. ſahi. oder. ih. iz. ge. dadi. order. ge-
ſprachi. ſo uuirdon. ih. es. alles. bigihdig. gode.
almahdigen. unde. allen. godes. heiligon. unde.
thir. godesmanne.

*Cum venerit aliquis ad ſacerdotem confiteri peccata ſua, ita imprimis interrogetur.* *Int.* Credis in Deum Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum. ℟. Credo. *Int.* Credis quod iſtæ tres perſonæ ſicut diximus Pater & Filius & Spiritus ſanctus tres ſunt perſonæ, & unus Deus. ℟. Credo. *Int.* Credis quod in ipſa carne in qua nunc eſt recipere debes ſive bonum, ſive malum, quod geſſiſti. ℟. Credo. *Int.* Vis dimittere his qui in te peccaverunt, ut Deus dimittat tibi peccata tua, dicente Domino in Evangelio: DIMITTITE ET DIMITTETUR VOBIS. SI AUTEM VOS NON DIMISERITIS HOMINIBUS PECCATA EORUM NEC PATER VESTER COELESTIS DIMITTET VOBIS PECCATA VESTRA.

*Et ſacerdos benedicat, & oret, & dicat illi.*

Omps Ds, qui dixit: QUI ME CONFESSUS FUERIT CORAM HOMINIBUS, CONFITEBOR ET EGO EUM CORAM PATRE MEO, ille te benedicat, & cuſtodiat, & det tibi remiſſionem omnium peccatorum, & ſcelerum tuorum. Amen. Miſereatur tui omnipotens Deus & dimittat tibi omnia peccata tua. Amen. Liberet te ab omni malo, & conſervet te, in omni bono. Amen. donetque tibi veram humilitatem, & veram pœnitentiam, ſobrietatem, & tolerantiam, bonam perſeverantiam, & bonum finem, & perducat te in vitam æternam. Amen. Indulgeat tibi Dominus omnia peccata tua, præterita præſentia & futura. Amen. Illuminet te Spiritus ſanctus a Patre & Filio procedens. Amen. Salvum te faciat Dns ſervum ſuum. Amen. Dominus cuſtodiat te ab omni malo. Amen. Benedicat te Dominus ex Sion. Amen. Mittat tibi Dominus auxilium de ſancto. Amen. Dominus conſervet te, & vivificet te Chriſtus Filius Dei ſalvator mundi. Amen. Propitius ſit tibi omnipotens Deus, hic & in perpetuum. Amen. *Inde*

*poſt*

---

lanu LAMBECII in bibl. Cæſarea hoc in co-
ptum eſt: *ſub Ottone primo videtur ſcriptus.*
: celebri cod. *Augienſi* eiusdem biblioth. Cæſar.
149. edidit antiquiorem adhuc confeſſionem
ım lib. II. bibl. Cæſ. c. 5. p. 318. Eam repetit
*:us* VON STADE in ſpecimine lect. antiq. *Fran-*
p. 20. ſeq. Similem edidit *Seb.* MUNSTERUS
ogr. ſermone vulgari etiamnum apud nos uſita-
*·änkiſch* dicto: multaque in ea notat dialecti
*ıxonica* GRUPENIUS in formulis veterum confeſſionum: ſequitur brevior illa, quam poſt *Achil.* GASSARUM GOLDASTUS T. II. Rer. *Alem.* pag. 145. ECCARDUS *Franc.* Orient. pag. 930. SCHILTERUS Theſ. T. I. p. 87. cum variis verſionibus ac lectionibus variantibus ex BROWERI Antiq. *Fuld.* lib. II. c. 14. ediderunt, ex codice *San-Gallenſi* deſcriptam, cui GRUPENIUS tertio loco *Lambecianam* codicis itidem *Alemannici Augienſis* ac demum *Anglo-Saxonicam* ex canonibus an. 967. ſub EDGARO R. addidit *Hannov.* an. 1767.

*poſt acceptam pœnitentiam, & fidem explicitam, redeant viſitatores, & tunc incipiunt pſalmum cantare cum Ant.* In virtute tua exaudi me Domine. *Pſ.* Domine exaudi orationem. *Sequitur oratio dominica cum capitulis bis.*

Salvum fac ſervum tuum. ℟. Deus meus ſperantem.

Mitte ei Dne auxilium de ſancto. ℟. Et de Sion tueatur.

Nihil proficiet inimicus in eo. ℟. Et filius iniquitatis.

Dominus conſervet eum & vivif. ℟. Et beatum faciet eum.

Dns opem ferat illi ſuper lectum. ℟. Univerſum ſtratum.

Exurge Dne Deus meus, & exalt. ℟. Ne obliviſcaris pau.

Tibi Dne derelictus eſt pauper. ℟. Pupillo tu eris adiu.

Deſiderium pauperum exaud. ℟. Præparation.

Mirifica miſericordias tuas. ℟. Qui ſalvos fac.

Tu autem in ſancto habitas. ℟. Laus Iſrael.

In te ſperaverunt patres n. ℟. Speraverunt & l.

Ad te clamaverunt & ſalvi f. ℟. In te ſperaverunt & n.

Multæ tribulationes iuſtorum. ℟. Et de his omnibus.

Redimet Dns animas ſervorum ſuorum. ℟. Et non derel.

Ne tradas beſtiis animas confit. ℟. Animas paup.

Exurge Dne adiuva nos. ℟. Et libera nos propter.

*Orationes.*

Præſta quæſumus Dne huic famulo tuo dignum pœnitentiæ fructum, ut Eccleſiæ tuæ, a cuius integritate deviarat peccando, admiſſorum veniam conſequendo reddatur innoxius. Per. *Alia.* Præveniat hunc famulum tuum quæſumus Dne miſericordia tua & omnes iniquitates eius celeri indulgentia tua deleantur. Per. *Alia.* Exaudi Dne ſupplicum preces & confitentium tibi parce peccatis, ut quos conſcientiæ reatus accuſat, indulgentia tuæ miſerationis abſolvat. Per.

*Item alia.*

Omnipotens ſempiterne Deus, confitenti huic famulo tuo pro tua pietate peccata dimitte, ut non plus ei noceat conſcientiæ reatus ad pœnam, quam indulgentia tuæ pietatis ad veniam.

*Poſtea unguatur ægrotus de oleo ſanct cruces faciendo in quinque corporis locis, catur ad eum.* N. In nomine Patris & Filii ritus ſancti accipe ſanitatem. Unguo fr tuum de oleo ſancto in nomine Patris, & & Spiritus ſancti in remiſſionem omnium torum, ut ſit tibi hæc unctio olei ſancti nis ad purificationem mentis & corporis, non lateat in te ſpiritus immundus, ne membris, neque in medullis, nullaque m rum compagine tuorum, ſed in te habitet Chriſti altiſſimi, & Spiritus ſancti amen. *tur antiph. cum pſalmis canendis.* San infirmum iſtum cuius oſſa turbata ſunt, & ſpiritus turbatus eſt Domine convertere, eum. *Pſ.* Dne ne in furore tuo. I. *Pſ.* Ad levavi. *Pſ.* Beati quorum. *Pſ.* Domine furore tuo. II. *Pſ.* Beatus qui intelligit. Miſerere mei Deus. I. *Pſ.* Miſerere mei De *Pſ.* Deus miſereatur noſtri. *Pſ.* Deus in rium meum intende. *Pſ.* Inclina Domine Domine exaudi. I. *Pſ.* De profundis. *P* exaudi. II. *cum letania, donec unctio fin Poſtea faciat crucem ad aures eius dicend* In nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti ſanitatem. Unguo & has aures ſacrati quore in nomine Patris & Filii & Spiritus ut quidquid peccati delectatione nocivi a admiſſum eſt, medicina ſpiritualis evacuet. *Deinde ſuper oculos faciens crucem dicat.* nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti acc nitatem. Unguo oculos tuos de oleo ſan to in nomine ſanctæ Trinitatis, ut quidq licito viſu deliquiſti, huius olei unctione tur. *Deinde unguantur nares.* N. In n Patris & Filii, & Spiritus ſancti accipe ſani Unguo has nares de oleo ſancto in nomin ctæ Trinitatis, ut quidquid noxiæ ſuperflu tractum eſt odore iſta emundet inunctio. *labia ungantur.* N. In nomine Patris & Filii ritus ſancti accipe ſanitatem. Unguo lab conſecrati olei medicamento in nomine Trinitatis, ut quidquid ocioſa vel etiam cr ſa locutione peccaſti divina clementia mi expurgetur hac unctione. *Poſtea pectus tur.* (1) N. In nomine Patris & Filii & S ſa

(1) Inungi hæc pars corporis deſiit, quam olim ſolam etiam unctam fuiſſe iam MABILLONIUS in præfatione ad ſæc. I. *Benedictinum* a Chriſto vero nato ſextum obſervavit ex vita S. AUGENDI, qui extremo decumbens morbo, *vocato uno ad ſe de fratribu cum libertate peculiari olim etiam perungendi opus iniunxerat, ſecretiſſime quoque ſibi pectuſcul tiit, ut moris eſt, inungi.*

ccipe ſanitatem. Unguo pectus tuum de ıcto in nomine ſanctæ Trinitatis ut hoc s proſpectu certare fortiter valeas adveras catervas. Præſtante Dno nro Ihu X. ı Patre. *Deinde fac crucem inter ſcapumedium ſcapularum* N. In nomine Pa-Filii & Spiritus ſancti accipe ſanitatem. ſcapulas has ſive medium ſcapularum de ro, ut ex omni parte ſpirituali protectiotus iacula diabolici impetus viriliter cone ac procul poſſis cum robore iuvaminis : In nomine Dni nri Ihu Xpi qui cum Spiritu ſancto vivit & regnat Deus per ecula ſæculorum. Amen. *Poſtea fac cru-'almis.* N. In nomine Patris & Filii & ſancti accipe ſanitatem. Unguo & has ı nomine ſanctæ Trinitatis de oleo con- ut quidquid inlicito vel noxio opere nt, per hanc unctionem evacuetur. *De-es unguantur dicendo.* N. In nomine Nazareni ſurge & ambula. Unguo hos oleo benedicto in nomine Dni nri Ihu quidquid ſuperfluo vel nocivo inceſſu 'unt iſta aboleat perunctio, ut hac unrroboratus aerias valeas ſuperare catervas.

*Sequitur Oratio.*

otens Deus, qui per os beati Iacobi ui hoc miniſterium infirmis omnibus fa:epiſti, conſerva famulo tuo N. tuarum tutum, & concede, ut medelam tuam m in corpore, ſed etiam in mente perer.

Domine ſancte Pater omnipotens æterne ıi es via & veritas & vita, exaudi & hunc famulum tuum, quem pretio mamendo vivificaſti ſacro ſanguine filii tui ıri Ihu Xpi qui tecum vivit & regnat. *nunicetur.* (1) Pax & communicatio & ſanguinis Dni nri Ihu Xpi conſervet :uam in vitam æternam. Amen.

*Alia Orationes.*

ɜ fratres Dnm nrm pro fratre noſtro, re ad præſens malum languoris affligit, )omini pietas cœleſtibus dignetur curare , ut qui dedit vitam det ſalutem. Per. : Ieſu Chriſte, qui corripiendo parcis & remittis, qui flagellando corripis & convertis, argue famulum tuum N. in lia tua, & non in furore, qui cum correctione tua corrigatur, indulgentia conſoletur, diſciplina erudiatur, medicina curetur, verbere caſtigetur, pietate ſanetur. Placeat ergo tibi Domine eum liberare, corripere, eripere & non diſperdere. Per.

*Alia.* Da nobis Dne ut ſicut publicani precibus & confeſſione placatus es, ita & huic famulo tuo placare, & precibus eius benignus aſpira, ut in confeſſione flebili permanens & petitione perpetua clementiam tuam celeriter exoret, ſanctisque altaribus & ſacramentis reſtitutus rurſus cœleſtis gloriæ mancipetur. Per.

*Alia.* Deus miſericors, Deus clemens, qui ſecundum multitudinem miſerationum tuarum peccata pœnitentium deles, & præteritorum criminum culpas venia remiſſionis evacuas, reſpice ſuper hunc famulum tuum, & remiſſionem ſibi omnium peccatorum ſuorum tota cordis confeſſione poſcentem deprecatus exaudi, renova in eo piiſſime Pater, quidquid terrena fragilitate corruptum, vel quidquid diabolica fraude violatum eſt vel in unum membrum corporis Chriſti & in unitatem Eccleſiæ tuæ membrorum perfecta remiſſione reſtitue. Miſerere Dne gemituum, miſerere lacrimarum; & non habentem fiduciam niſi in tua miſericordia ad ſacramentum quæſumus reconciliationis admitte. Per.

*Alia.* Maieſtatem tuam Dne ſupplices deprecamur, ut huic famulo tuo longo ſqualore pœnitentiæ macerato miſerationis tuæ veniam largiri digneris, ut nuptiali veſte recepta ad regalem menſam unde eiectus fuerat mereatur introire. P.

*Alia.* Benedicat te Deus Pater, ſanet te Deus Filius, illuminet te Spiritus ſanctus. Corpus tuum cuſtodiat, animam tuam ſalvet, cor tuum irradiet, & ad ſuperna te perducat, perſeverare te Chriſtus in ſuo ſancto ſervitio faciat, & perducat te in vitam æternam. Partem merearis habere cum ſanctis & electis Dei. Indulgeat tibi Deus omnia peccata tua, miſereatur tibi Chriſtus filius Dei, ſemper te ſanum & incolomem & protectum ab omnibus inſidiis inimicorum omnium cuſtodiat Pater omnipotens qui te creavit per unicum filium ſuum Dnm nrm qui cum eodem Patre & Spiritu ſancto vivit & regnat in ſæcula ſæculorum. Amen.

*Alia.* Adeſto Dne ſupplicationibus noſtris, nec ſit ab hoc famulo tuo clementiæ benigna miſeratio,

. LAUNOII liber cui titulus: *Explicata vetraditio de data infirmis poſt unctionem Eu-* ınde pauca de hoc ritu, qui ubique obtinuit, dicendum exiſtimavi P. II. Diſquiſ. V. c. 3. n. 3. p. 486.

tio, ſana vulnera, eiusque remitte peccata, ut nullis a te iniquitatibus ſuis ſeparatus tibi ſemper Dne adhærere valeat. Per.

*Alia.* Parce Domine parce famulo tuo quem redemiſti Chriſte ſanguine tuo, ne in æternum iraſcaris ei. *Hic decantentur pœnitentiales pſalmi VII. cum lætania infra inſerta.*

Kyrie el. Xpe el. Xpe audi nos.
Salvator mundi adiuva nos.
Sancta Maria ora pro nobis.
Sancta Maria Dei genitrix ora pro famulo tuo.
Sancta & perpetua virgo ſuccurre in anguſtiis conſtituto.
Omnes ſancti Angeli orate pro hoc infirmo.
Omnes ſancti Archangeli orate p. h. inf.
Omnes ſancti Patriarchæ orate p. h. inf.
Omnes ſancti Prophetæ orate p. h. inf.
Sancte Iohannes Baptiſta ora p. h. inf.
S. Petre ora pro hoc infirmo.
S. Paule ora pro hoc infirmo.
S. Andrea ora pro hoc infirmo.
S. Iohannes & cæteri qui ſequuntur. orate p. h. inf.
Omnes ſancti Apoſtoli & Evangeliſtæ. orate pro hoc infirmo.
Omnes ſancti Martyres. orate p. h. inf.
Omnes ſancti Confeſſores. orate p. h. inf.
Omnes ſanctæ Virgines. orate p. h. inf.
Omnes ſancti ab inicio mundi uſque ad præſens. orate pro hoc infirmo.
Propitius eſto & libera eum Dne.
Propitius eſto & parce ei Dne.
Ab omni malo libera eum Dne.
Ab ira tua libera eum Dne.
Ab iniqua morte libera eum Dne.
Ab omni immunditia cordis & corporis lib. e. D.
A vinculis diaboli libera eum Dne.
Per crucem tuam libera eum Dne.
Per paſſionem tuam libera eum Dne.
Per adventum tuum libera eum Dne.
Peccatores. Te rogamus audi.
Ut pacem perpetuam ei dones. Te rog.
Ut fontem lacrymarum ei dones. Te rog.
Ut gratiam ſancti Spiritus cordi illius infundere digneris. Te rogamus.
Ut ſpacium pœnitentiæ, ſi fieri poteſt ei dones. Te rogamus.
Ut interceſſionem & ſolatium ſanctorum ei dones. Te rogamus.
Ut in præſenti periculo ei ſuccurrere digneris. Te rogamus.
Ut repellas ab eo omnes principes tenebrarum. Te rogamus.
Ut ad gaudia æterna eum perducere dig Te rogamus.
Ut Eccleſiam tuam in eo exaltare digneris.
Ut nos exaudire digneris Te rogamus.
Fili Dei. Te rogamus audi nos. III.
Agne Dei qui tollis peccata mundi. Parce iſt
Agne Dei qui tollis peccata mundi. Miſerere
Xpe audi nos. III. Kyrie el.
Xpe eleiſon. Kyrie eleiſon.
Pater noſter. Et ne nos ind.
Salvum fac ſervum tuum.
Mitte ei Domine.
Exurge Domine.

*Sequitur Oratio.*

Omnipotens mitiſſime Deus reſpice pr preces noſtras, & libera cor famuli tui de rum temptatione cogitationum, ut ſancti S dignum fieri habitaculum inveniatur. Per.

*Alia.* Deus qui illuminas omnem homin nientem in hunc mundum, illumina qua cor famuli tui gratiæ tuæ ſplendore, ut maieſtati tuæ cogitare, & diligere valeat.

*Alia.* Dimitte Dne peccata noſtra & nobis miſericordiam tuam qua oris noſtri a deprecatus, famuli tui humilitatem & ang adtendas, vincula ſolvas, delicta deleas, lationem inſpicias, effectumque peticioni largiens clementer exaudias. Per. *His ita citis roget ſacerdos confeſſor infirmi alios ſ tes, ut dicant ſuper eum orationes has, qu de reconciliatione pœnitentis ad mortem.*

*Oratio.*

Deus miſericors, Deus clemens. *Alia.* ſtatem tuam. *Alia.* Maieſtatem tuam qu Dne ſancte Pater omnipotens æterne De non mortem, ſed peccatorum vitam ſem quiris; reſpice flentem famulum tuum, a proſtratum, eiusque planctum in gaudiu miſeratione converte. Scinde delictorum ſ & indue eum lætitia ſalutari, ut poſt peregrinationis famem de ſanctis altaribu ſatietur, ingreſſusque cubiculum regis, i aula benedicat nomen gloriæ tuæ ſempe *Deinde faciant aquam benedictam ſale a & aſpergant eam, cum antiph. & orat ſuper ipſum infirmum, & in domo, qu Poſt hæc a ſacerdote dicatur oratio.*

Domine Deus, qui per apoſtolum tuum es, infirmatur quis in vobis inducat pres Eccleſiæ, & orent ſuper eum, unguent oleo ſancto in nomine Domini, & orat ſalvabit infirmum, & allevabit eum Domi

ꝫccatis ſit, dimittuntur ei. Cura quæſu- demtor noſter gratia Spiritus ſancti lan- iſtius infirmi, eiusque ſana vulnera, ac peccata, atque dolores cunctos cordis ac ab eo expelle, & plenam ei interius que ſanitatem miſericorditer redde, ut ericordiæ tuæ reſtitutus, & ſanatus ad pietatis tuæ reparetur officia. Qui cum vit & regnat Deus. *Et ſic flectat genua, languidus ad dextram ſacerdotis ſic & ur Ant.* Sana Dne infirmum iſtum cuius turbata ſunt, & cuius anima turbata eſt ſed tu Domine convertere & ſana eum, animam eius a morte. *Pſ.* Domine ne e. *Cum* Gloria.

o. Oremus Dnm nrm Ieſum Xpm, & cum ipplicatione rogemus, ut hunc famulum r angelum ſuum ſanctum viſitare, & con- dignetur. Qui vivit.

*tur Antiph.* Dnus locutus eſt diſcipulis nomine meo dæmonia eiicientur, ſuper manus imponite, & bene habebunt. *Pſ.* orum. *Cum* Gloria. *Sequitur Orat.* Deus ulo tuo Ezechiæ. *Iterum Ant.* Cor con- & humiliatum Deus non deſpicias. *Pſal.* : mei Deus. *cum* Gloria. *Orat.* Reſpice ulum tuum in infirm *Ant.* Succurre firmo iſti in præſenti ægritudine & medi- , ut in priſtina ſanitate a te reſtitutus n tibi in eccleſia tua ſanus referat actio- *Pſ.* Ad Dnm. *cum* Gloria. *Orat* Adeſto Dne tionibus noſtris, nec ſit ab hoc. *Alia.* Xpe, qui es ſalvatio & redemtio noſtra, ; vera ſalus & medicina, & a quo omnis & medicamentum venit: qui apoſtoli tui s inſtruis, ut languidos olei liquore tan- tuæ poſtulemus miſericordiam pietatis; propitius ſuper hunc famulum tuum ab ibili ſumitate cœlorum, ut quem languor d exitum, & virium contractio iam per- l occaſum, medela tuæ gratiæ ſaluti re- aſtigatum. Extingue in eodem libidinum m actus, dolorum ſtimulos, ac vitiorum cruciatus, ægritudinum, & cupiditatum a diſſolve, ſuperbiæ inflationem, timo- compeſce, ulcera & putredines vitiorum evacua, viſcerum interna, cordiumque ac me- dullarum & cogitationum ſana diſcrimina, con- ſcientiarum atque plagarum obducito cicatrices, phyſicis, typicisque adeſto periculis, veteres im- menſasque remove paſſiones, opera carnis ſan- guinisque materiam compone, ac delictorum illi veniam propitiatus attribue, ſique illum iugiter cuſtodiat pietas tua, ut nec ad corruptionem a- liquando ſanitas, nec ad perditionem te auxi- liante nunc perducat infirmitas: fiatque illi hæc olei ſacra perunctio contra morbi præſentis ex- pulſio, & peccatorum omnium optata remiſſio, te concedente, Salvator mundi, qui vivis & regnas.

*Alia.*

Propitietur Dnus cunctis iniquitatibus huius in- firmi, & ſanet omnes languores illius, redimat- que de interitu perpetuæ mortis vitam eius, & corroboret ac faciet in bonis omnibus deſide- rium ipſius, qui ſolus in Trinitate unus Deus vivit & regnat per immortalia ſæcula ſæculorum. Amen. *His ita peractis, ſeptem continuos dies* (1) *ſi neceſſitas contigerit, tam de communio- ne, quam de alio officio faciant illi,* & ſuſcitabit eum Dominus ad ſalutem, & ſi in peccatis fue- rit, dimittuntur ei, *ut apoſtolus dicit. Debent etiam ex miniſtris ſanctæ Eccleſiæ cum ſumma reverentia infirmis decantare per ſingulos dies veſpertinales & matutinales laudes cum antiph. & reſponſor. ſive lectionibus & orationibus ad hoc pertinentibus. Oratio.* Omnipotens ſempi- terne Deus, qui ſubvenis in periculis & in ne- ceſſitate laborantibus maieſtatem tuam ſuppliciter exoramus, ut mittere digneris ſanctum angelum tuum, qui famulum tuum in anguſtiis & neceſſi- tatibus laborantem conſolationibus ſuis adtollat, quibus & de præſenti conſequatur auxilium & æ- terna remedia comprehendat. Per.

*Miſſa quando anima in agone exitus laborat.*

*Ant.* Circumdederunt me gemitus mortis. *Pſ.* Diligam te Dne. Omnipotens ſempiterne Deus, conſervator animarum, qui quos diligis corripis, & quos recipis pia emendatione coerces, te in- vocamus Dne, ut medelam tuam conferre digne- ris famulo tuo, qui in corpore patitur membro- rum

---

unc ritum continuandi per ſeptem integros emam unctionem ſequuntur plerique rituales oſt annum Chriſti milleſimum ac etiam ſe- culum XII. quo GAUFRIDUS *Vindocinenſis* epiſt. 19. IVO *Carnotenſis* apud eundem epi- uenti, THEOBALDUS *Senonenſis S. Columbæ* abbas aliique infirmorum unctionem non ſolum in eadem ægritudine, ſed in diverſa etiam non magis iterandam cenſebant quam baptiſmum confirmationem, & ordines. Quorum ſententiam refutavit PETRUS *Cluniacenſis*, *Lombardus* & alii.

rum debilitatem, vim laboris, ſtimulos infirmitatum; da ei Domine gratiam tuam in hora exitus illius de corpore, ut abſque peccati macula tibi datori proprio per manus ſanctorum angelorum repræſentari mereatur eius anima. Per.

*Alia.*

Afflictionem famuli tui quæſumus Dne intende placatus, ut indulta venia peccatorum de tuis ſemper beneficiis glorietur. Per. *Alia.* Præſta Domine famulo tuo quæſumus conſolationis auxilium, & diuturnis calamitatibus laborantem propitius reſpirare concede. Per.

*Lect. Hieremiæ Prophetæ.*

In diebus illis dixit Hieremias. Domne, omnes, qui te derelinquunt confundentur. Recedentes a te in terra ſcribentur, quoniam dereliquerunt venam aquarum viventium Dominum. Sana me Domine & ſanabor, ſalvum me fac & ſalvus ero, quoniam laus mea tu es. Ecce ipſi dicunt ad me, ubi eſt verbum Domini? veniat. Et ego non ſum turbatus te paſtorem ſequens, & diem hominis non deſideravi. Tu ſcis quod egreſſum eſt de labiis meis, rectum in conſpectu tuo fuit. Non ſis mihi tu formidinis ſpes mea tu in die afflictionis. Confundantur qui me perſecuntur & non confundar ego; paveant illi, & non paveam ego. Induc ſuper eos diem afflictionis, & duplici contricione contere eos Domine Deus noſter.

*Grad.* Adiutor meus & liberator meus eſto, Domine, ne tardaveris. ℣. Confundantur & revereantur inimici mei, qui quærunt animam meam. *Secundum Iohannem.* In illo tempore Dixit Ihs diſcipulis ſuis. Amen amen dico vobis, quia plorabitis, & flebitis vos. Mundus autem gaudebit, vos autem contriſtabimini. Sed triſtitia veſtra vertetur in gaudium. Mulier cum parit triſtitiam habet, quia venit hora eius. Cum autem pepererit puerum, iam non meminit preſſuræ propter gaudium, quia natus eſt homo in mundum. Et vos igitur nunc quidem triſtitiam habetis. Iterum autem videbo vos, & gaudebit cor veſtrum. Et gaudium veſtrum nemo tollet a vobis.

*Offert.* Benedictus es Domine doce me iuſtificationes tuas. Benedictus es Dne doce me iuſtificationes tuas, in labiis meis pronunciavi omnia iudicia oris tui.

*Secreta.* Adeſto Dne pro tua pietate ſupplicationibus noſtris, & ſuſcipe hoſtiam, quam tibi offerimus pro famulo tuo N. iacente in grabatto præſtans ſalutem non corporis, ſed animæ ſuæ petente prs omps Dns indulgentiam ei om iniquitatum ſuarum propter immenſam miſe diam tuam, & per interceſſionem omnium ctorum tuorum, ut per hoc quod ſuſtine gellum, a ſanctis angelis tuis ſuſcepta eius ma pervenire mereatur ad tuæ gloriæ regnum *Infra act.* Hanc igitur oblationem quam til ferimus pro famulo tuo N. quæſumus Dne ut tus accipias, & des ei cœleſte deſiderium in de corpore ſuo, & ſpiritum refrigerii. Per.

*Com.* Redime me Deus Iſrael. *Ad co dum.* Gratias agimus Dne multiplicibus la tibus tuis, ex quibus animas in te ſpera ſanare conſueviſti. Nam confiſi de tua p precamur, ut miſerere digneris famulo tuo prævaleat adverſus eum adverſarius in hora tis illius de corpore, ſed tranſitum mereat vitam. Per.

## Incipit Ordo ad viſitandum infirmu
## *Ex Cod. Rhenaug. ſæc. XI. circ*

*Cum ungendus eſt infirmus, tunc ſacerd dutus alba & ſtola, præcedit cum oleo in rum, aqua benedicta, cruce, & duobus c labris, & conventus ſequitur, pſalmo Mi impoſito, dicendaque primo hac collecta a dote.* Omnipotens ſempiterne Deus, qui pe tum apoſtolum tuum dixiſti. Infirmatur qu vobis, inducat presbyteros eccleſiæ, & ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine mini: & oratio fidei ſalvabit infirmum, & viabit eum Dominus, & ſi in peccatis ſit mittuntur ei. Te ſuppliciter exoramus, u famulus tuus per miniſterium noſtræ unctio donum tuæ ſanctæ pietatis, peccatorum ſu veniam conſequi, & ad vitam æternam pe re mereatur. Per.

*Imponuntur VII. pſalmi cum antiphonis i*

*Ant.* Sana me Domine, quoniam contu ſunt oſſa mea, & anima mea turbata eſt v ſed tu Domine convertere, & eripe animan am. *Pſal.* Domine ne in furore.

*Ant.* Erat quidam regulus, cuius filius mabatur Capharnaum: hic cum audiſſet, qu ſus veniret in Galileam, rogabat eum, ut ſa filium eius. *Pſ.* Beati, quorum.

*Ant.* Domine puer meus iacet paralitic domo, & male torquetur. Amen dico tibi veniam, & curabo eum. *Pſ.* Dne ne in fi

*Ant.* Cor contritum, & humiliatum De

de

deſpicias; ſed propter magnam miſericordiam tuam miſerere mei Deus. *Pſ.* Miſerere.

*Ant.* Domine deſcende, ut ſanes filium meum, priusquam moriatur: Dicit ei Ieſus: vade filius tuus vivit. *Pſ.* Domine exaudi.

*Ant.* Domine non ſum dignus, ut intres ſub tectum meum, ſed tantum dic verbo, & ſanabitur puer meus. *Pſ.* De profundis.

*Ant.* Cum ſol autem occidiſſet, omnes qui habebant infirmos variis languoribus ducebant illos ad Ieſum & curabantur. *Pſ.* Domine exaudi.

*Interim ſacerdos hoc modo facit unctionem: Pollici oleum illinit, & cum pollice ſignum imprimit ſuper utrumque oculum ita dicendo, ſingulis autem vicibus repetendo:* Per iſtam unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam indulgeat tibi Dominus (Ieſ. Chriſt.) quidquid peccaſti (deliquiſti) per viſum, per auditum, per guſtum, per odoratum, per tactum, per inceſſum (pedum), per ardorem libidinis.

*Poſtea preces iſta cum ſeq. collectis dicuntur:*

Salvum (ſalvam) fac ſervum (ancillam) tuum. (tuam)

Mitte ei Domine auxilium de ſancto.

Nihil proficiat inimicus in eo (ea).

Eſto ei Domine turris fortitudinis.

Dominus vobiscum. *Oremus*

Deus, qui famulo tuo ter quinos annos ad vitam donaſti, ita & famulum tuum a lecto egritudinis tua potentia erigat ad ſalutem. Per.

Reſpice Domine famulum tuum infirmitate ſui corporis laborantem, & animam refove, quam creaſti; ut caſtigationibus emendatus continuo ſe ſentiat tua medicina ſalvatum. Per Chriſtum Dom. noſtrum.

Deus qui facturæ tuæ pio ſemper dominaris affectu, inclina aurem tuam ſupplicationibus noſtris, & famulum tuum ex adverſa valetudine corporis laborantem placatus reſpice, & viſita in ſalutari tuo, ac cœleſtis gratiæ præſta medicinam. Per Chriſtum.

Deus qui humano generi, & ſalutis remedium, & vitæ æternæ munera contuliſti; conſerva in famulo tuo tuarum dona virtutum: & concede, ut medelam tuam non ſolum in corpore, ſed etiam in anima ſentiat. Per.

Virtutum cœleſtium Deus, qui ab humanis corporibus omnem languorem, & omnem infirmitatem præcepti tui poteſtate repellis, adeſto propitius huic famulo tuo; ut fugatis infirmitatibus, & viribus receptis nomen ſanctum tuum inſtaurata protinus ſanitate benedicat. Per X.

Domine ſancte Pater omnipotens æterne Deus, qui fragilitatem conditionis noſtræ infuſa virtutis tuæ dignatione confirmas, ut ſalutaribus remediis pietatis tuæ corpora noſtra, & membra vegetentur ſuper hunc famulum tuum, propitiatus intende: ut omni neceſſitate corporeæ infirmitatis excluſa gratia in eo priſtinæ ſanitatis perfecta reparetur. Per Dominum.

Exaudi Domine preces noſtras, & tibi confitentis parce peccatis; ut quem conſcientiæ reatus accuſat, indulgentia tuæ miſerationis abſolvat. Per.

Præveniat hunc (hanc) famulum (famulam) tuum (tuam) quæſumus Domine miſericordia tua: ut iniquitates eius celeri indulgentia deleantur. Per.

Domine Deus noſter, qui offenſione noſtra non vinceris, ſed ſatisfactione placaris, reſpice quæſumus ad hunc famulum tuum, qui ſe tibi peccaſſe graviter confitetur, tuum eſſe ablutionem dare criminum, & veniam præſtare peccantium, qui dixiſti: pœnitentiam te malle peccatorum, quam mortem; concede ergo Domine hoc; ut tibi pœnitentiæ excubias celebret, & correctis actibus ſuis conferri ſibi a te ſempiterna gaudia gratuletur. Per.

Adeſto Domine ſupplicationibus noſtris, nec ſit ab hoc famulo tuo N. clementiæ tuæ longinqua miſeratio: ſana vulnera, eiusque remitte peccata, ut nullis iniquitatibus a te ſeparatus tibi Domino ſemper valeat adhærere. Per.

Adeſto Domine ſupplicationibus noſtris; & me qui etiam miſericordia tua primus indigeo, clementer exaudi: ut quem non electione meriti ſed dono tuæ gratiæ conſtituiſti operis huius miniſtrum; da fiduciam tui muneris exequendi, & ipſe in noſtro miniſterio, quod tuæ pietatis eſt, operare. Per.

Præſta quæſumus Domine huic famulo tuo N. dignum pœnitentiæ fructum, ut eccleſiæ tuæ ſanctæ, a cuius integritate deviarat peccando, admiſſorum reddatur innoxius veniam conſequendo. Per.

Deus humani generis benigniſſime conditor & miſericordiſſime reformator, qui hominem invidia diaboli ab æternitate deiectum unici filii tui ſanguine redemiſti; vivifica hunc famulum tuum, quem tibi nullatenus mori deſideras; & qui non dereliquiſti devium, aſſume correctum. Moveant pietatem tuam quæſumus Domine, huius famuli tui lacrymoſa ſuſpiria. Tu eius medere vulneribus; tu iacenti manum porrige ſalutarem, nec eccleſia tua aliqua ſui corporis portione vaſtetur; ne grex tuus detrimentum ſuſtineat, ne de fami-

liæ tuæ damno inimicus exultet, nec renatum lavacro ſalutari mors ſecunda poſſideat. Tibi ergo Domine, ſupplices preces, tibi fletum cordis effundimus; tu parce confitenti, ut ſic in hac mortalitate peccata ſua te adiuvante defleat, qualiter in tremendi iudicii die ſententiam æternæ damnationis evadat, & neſciat, quod terret in tenebris, quod ſtridet in flammis; atque ab erroris via ad iter reverſis iuſtitiæ nequaquam ultra vulneribus ſaucietur, ſed integrum ſit ei, atque perpetuum, & quod gratia tua contulit, & quod miſericordia reformavit. Per eundem.

Deus infirmitatis humanæ ſingularis præſidium, auxilii tui ſuper infirmum noſtrum oſtende virtutem, ut ope miſericordiæ tuæ adiutus eccleſiæ tuæ ſanctæ repreſentari mereatur. Per.

Domine ſancte Pater omnipotens æterne Deus, qui benedictionis tuæ gratiam ægris infundendo corporibus facturam tuam multiplici pietate cuſtodis, ad invocationem nominis tui benignus aſſiſte, & hunc famulum tuum liberatum ab ægritudine & ſanitati donatum dextera tua erigas, virtute confirmes, poteſtate tuearis, & eccleſiæ tuæ, ſanctisque altaribus tuis cum omni deſiderata proſperitate reſtituas. Per.

Deus miſericors, Deus clemens, qui ſecundum multitudinem miſerationum tuarum peccata pœnitentium deles, & præteritorum criminum culpas venia remiſſionis evacuas, reſpice ſuper hunc famulum tuum. & remiſſionem ſibi omnium peccatorum ſuorum tota cordis confeſſione poſcentem deprecatus exaudi.

Renova in eo piiſſime Pater, quidquid terrena fragilitate corruptum, vel quidquid diabolica fraude violatum eſt; & in unitate corporis eccleſiæ tuæ membrorum perfectam remiſſionem reſtitue. Miſerere Domine gemituum, miſerere lacrimarum, & non habentem fiduciam niſi in tua miſericordia ad ſacramentum reconcili admitte. Per.

Maieſtatem tuam Domine ſupplices deprec ut huic famulo tuo ſqualore pœnitentiæ ma miſerationis tuæ veniam largiri digneri nuptiali veſte recepta ad regalem menſam, eiectus fuerat, mereatur introire. Per.

Abſolve Domine animam famuli (æ) tu per interceſſionem beatiſſimæ Dei genitrici riæ, & beati Petri, & omnium Sanctor omni vinculo delictorum, antequam ſepar membrorum compagine terrenorum, & p ut cum cœperit a corpore ſeparari; mere beatiſſimis & benigniſſimis angelis ſuſcipi, tuis piiſſimis conſpectibus præſentari, & in beatæ requiei te donante deduci. Per.

*Si exitus eius tardior fuerit agenda Domno Abbate vel Priore pronuntiante l hoc modo:*

## Ordo Quatuor Temporum.

### *Ex Mſc. Turicenſi ſæc. IX. cir*

*Ieiunii primi, quarti, ſeptimi, & menſis, id eſt in primo menſe a quarta feria vel ſabbato in prima ebdomada de primo, primum ieiunium celebretur. Sec temporis ieiunium celebretur in quarto quod facit ipſe menſis IIII.ta & VI.ta fe ſabbato conſumatur. Tertium temporis iei* (1) *evenit ſeptimi menſis, id eſt Septembe tia ebdomada ipſius menſis quarta & ſexta vel ſabbato conſumatur. Quartum temp iunium* (2) *evenit decimi menſis id eſt ber, IIII.ta & VI.ta feria vel ſabbato p ante natale Dni; & ſi vigilia natalis l ſabbato venit, in antecedente ebdomada ſcriptum ieiunium die ſabbati celebretur.* (

(1) In Cod. *Einſidl.* ſæc. X. circ. leg. venit ſeptimi menſis tempore.

(2) *Ibid.* venit decimi menſis tempore.

(3) Ita hæc quatuor temporum ieiunia in Concilio *Moguntino* an. 813. can. 34. ordinata leguntur; ut ieiunium primum in prima hebdomada menſis *Martii* ageretur, non attento tempore quadrageſimæ, prout deinceps hebdomadæ primæ, ad hodiernum uſque diem affixum eſt, unacum ipſa ſacrorum ordinum collatione: quæ *benedictiones* tempore S. LEONIS M. *in die reſurrectionis dominicæ, cui a veſpera ſabbati initium conſtat adſcribi*, tantum tribuebantur. Ut ad DIOSCORUM *Alexandrinum* ep. 80. vel 81. ſcribit, memoratque alia huiusmodi ſtata ieiunia, quibus *ſacerdotalis vel levitica ordinatio celebretur . . p ſabbati eius noctis, quæ in prima ſabbati eluceſc* LASIUS in epiſt. ad *Lucaniæ & Brutiorum* epi tantum ea determinat tempora, quorum in eius mentario apud nos Tom. I. Monument. ſolemn ſcribitur denunciatio, additis præterea ordin ſtatis temporibus, quæ hodieque ſunt in uſu: *quarti menſis ieiunio, ſeptimi & decimi, ſe quadrageſimalis initii, & medianæ hebdomadæ bati ieiunio circa veſperam &c.* Vid. MURA diſſert. *de IV. temporum ieiuniis.*

*Hora tertia vel quali voluerit, ingrediuntur pontifex vel levitæ in ſacrarium, & induunt ſe veſtimentis religioſis, cum quibus debent celebrare miſſarum ſollempnia, canentibus interim clericis antiph. ad ipſum diem pertinentem ad introitum; ipſa finita dicunt* Kyrie eleiſon; *dein pontifex dicit:* Oremus; *diaconus:* Flectamus genua; *& ut ſurrexit* (1) *dicit* Levate; *proſequitur ſacerdos orationem primam ſicut in Sacramentorum continet. Sequitur lectio; & tunc pronuntiat lector:* Lectio libri; *& legitur in ſenſu lectionis ſicut epiſtola Pauli diebus dominicorum; deinde reſponſorium; inde dicit ſacerdos:* Oremus. *Diaconus ut ſupra, & dicit orationem poſt primam lectionem, & ſuper unamquamque lectionem ſicut ſuperius; expleta autem lectione, quæ eſt Danibelis prophetæ, canit benedictionem, & dum benedictio canitur, qui ordinandi ſunt, ſtent in pogo* (2) *ſub gradibus; & tunc deſcendit ad eos archidiaconus, & reveſtit eos; ſi enim diaconi ordinandi ſunt, orarios & dalmaticas; ſi vero presbyteri, orarios & planetas. Porro orarii, qui dandi ſunt primum, per totam noctem ſuper altare ſint repoſiti, & de altari ab archidiacono tollunter, & ipſe ſuper eorum colla ponat.* (3) *Benedictione completa incipit clerus letaniam, & dum ipſa canitur, qui ordinandi ſunt, ante altare ſemper proſtrati iaceant, adſtante ſuper eos pontifice inclinato capite ad altare; letania vero finita ſurgit pontifex, aſcendit ad ſedem, ſtans verſus ad orientem, conſecrans illos.*

## SABBATO PENTECOSTEN.

### In XII. lectionibus Statio ad ſanctum Petrum.

*Si autem ipſa ebdomada in menſe quarto evenerit ieiunium, faciant quarta & VI. feria & in Sabbato uſque ad horam nonam; & eæ lectiones legantur, quæ in menſe quarto ſcriptæ ſunt, cum reſponſoriis quatuor & benedictione, ſic autem in antea tempore ſuo rogatur* (4), *cum autem leguntur, non pronuntiat lector lectio libri, ſed incboat plane; ſi vero tempore ſuo agitur, tunc pronuntiant* (5). *& in ſenſu lectionis ſicut epiſtolæ Pauli legantur. Similiter & in reliquis tribus temporibus.*

### Ordo (6) ſacris Ordinibus.

*Pſalmiſta, id eſt cantor, poſteaquam ab archidiacono inſtructus fuerit, poteſt absque ſcientia Epi, ſola iuſſione presbiteri officium ſuſcipere.* Vide, ut quod ore cantas, corde credas, & quod corde credis, operibus probes.

*Oſtiarius cum ordinatur, poſtquam ab archidiacono inſtructus fuerit, qualiter in domo Dei debeat converſari, ad ſuggeſtionem archidiaconi tradet ei Epiſcopus claves eccleſiæ de altare dicens:* Sic age quaſi redditurus ſis Deo rationem pro his rebus quæque (7) iſtis clavibus recluduntur *Et tradet ei diaconus oſtium eccleſiæ.*

### Præfatio Oſtiarii.

Deum Patrem omnipotentem ſuppliciter deprecamur, ut hunc famulum tuum nomine ill. benedicere dignetur, quem in officium Oſtiarii eligere dignatus es, ut ſit ei fideliſſima cura in diebus ac noctibus ad diſtinctionem horarum certarum ad invocandum nomen Dni, per.

### Benedictio eiusdem.

Dne ſancte Pater omnipotens æterne Deus, benedicere digneris hunc famulum tuum ill. oſtiarium, ut inter ianitores eccleſiæ paret obſequia, & electos tuos partem tuam mereantur habere mercedis, per.

### Ordinatio Lectoris.

*Lector cum ordinatur, facit de illo verbum Epiſcopus ad plebem, iudicans eius fidem ac vitam, atque ingenium. Poſt hæc expectante plebe* (8) *tradet ei codicem, de quo lecturus eſt* (9), *dicens ad eum:* Accipe & eſto verbi Dei relator, habiturus, ſi fideliter & utiliter impleveris officium, partem cum his, qui verbum Dei miniſtraverint; eligunt te fratres tui, ut ſis lector in domo Dei tui, & agnoſcas officium tuum, ut impleas illud; potens eſt enim Deus tuus, ut augeat tibi gratiam, quod ipſe præſtare dignetur, qui regnat cum Patre in unitate Spiritus ſancti, per omnia ſæcula ſæculorum, amen.

*Quæ hic loci in codice Turicenſi ob folium exciſum deſiderantur, integra damus ex Einſidlenſi. Sac. X. circ.*

### Ordinatio Exorciſtæ.

Domine ſancte Pater.. *Exorciſta cum ordinatur, accipiet de manu Epiſcopi libellum, in quo ſcripti ſunt exorciſmi dicente ſibi epiſcopo.* Accipe & commenda memoriæ. & habeto poteſtatem inponendi manum ſuper energuminum ſive baptizatum ſive caticuminum.

Præfat.

(1) *Ib.* ſurrexerunt. (2) *Ib.* in poio. (3) *Ib.* Et a Pontifice ſuper eorum colla ponantur. (4) *Ib.* rogatur. (5) *Ib.* pronuntiat. (6) *Ib.* de ſacris &c. (7) Ib. *quæ iſtis clavibus conduntur.* Reliqua deſunt. (8) *Ib.* expectat plebem. (9) *Ib.* tradet ei codicem dicens &c.

### Præfat. Exorc.

Deum Patrem omnipotentem. *Bened. Exorciſ.* Domine ſancte Pater omnipotens æterne Deus.

### Ordinatio Acoliti.

*Acolitus cum ordinatur primum ab epiſcopo doceatur qualiter in officium eius agere debeat. ſed ab arcbidiacono accipiat cereoferarium cum cereo, ut ſciat ſe accendenda eccleſiæ luminaria mancipare. accipiat & orciolum vacuum ad ſuggerendum vinum in choriſtia corporis.* Domine ſancte Pater.

### Item ordo qualiter in Romana ſedis apoſtolicæ presbiteri diaconi & ſubdiaconi eligendi ſunt.

*Menſis primi quarti ſeptimi & decimi ſabbatorum die in XII. lect. ad ſanctum Petrum ubi miſſa celebratur. poſtquam autem ad introitum dixerint data oratione adnuntiat Pontifex in populo dicens.* Auxiliante Domino Deo & Salvatore noſtro Ieſu Chriſto. *Iterum dicit* auxiliante Dno & Salvatore noſtro Ieſu Chriſto. Elegimus in ordine diaconi ſive presbyteri. ill. ſubdiaconum de titulo illo. ſi quis autem habet aliquid contra hos viros pro Domino & propter Dominum cum fiducia exeat, dicat. Verumtamen memor ſit communioni ſuæ, *& poſt modicum intervallum mox incipiunt omnes* Kirie eleiſon *cum latania. Hac expleta aſcendunt ipſi electi ad ſedem pontificis. & benedicit eos a quo vocati ſunt & deſcendunt ſtant in ordine ſuo benedic. pcepta.*

### Capitula ſancti Gregorii Papæ.

Sicut qui invitatus renuit queſitus refugit ſacris eſt altaribus removendus; ſic qui ultro ambit vel inportunus ſe ingerit, eſt procul dubio repellendus; nam qui nititur ad altiora conſcendere, quid agit, niſi ut creſcendo decreſcat, cur non perpenditur (1) quia benedictio illi in maledictum convertitur, quia ad hoc, ut fiat hæreticus, promovetur. Paulus apoſtolus præcepit Timotheo, Manus cito nemini inpoſueris, neque communicaveris peccatis alienis; quid eſt, cito nemini manum inpoſueris, niſi ante ætatem maturitatis? ante tempus examinis? ante meritum laboris? ante experientiam diſciplinæ? ſicut boni operis confortat (2) fructus, qui rectum ſcrutatur in eligendo ſacerdote iudicium, ita gravi ſemetipſum efficit damnum, qui in ſuæ dignitatis collegium ſublimat indignum.

### Ordinatio Subdiaconi. (3)

Subdiaconus cum ordinatur, quia manus inpoſitionem non accipit, patenam de manu Epiſcopi accipiat vacuam & calicem vacuum; de manu vero Archidiaconi accipiat orciolum cum aquamanile ac manutergio.

### Præfatio Subdiaconi.

Oremus Deum ac Dominum noſtrum Ieſum Chriſtuum, ut ſervum ſuum ill. quem ad ſubdiaconatus officium evocare dignatus eſt, infundat benedictionem & gratiam ſuam, ut in conſpectu ſuo fideliter ſerviens, prædeſtinata ſancti prœmia conſequantur, per.

### Benedictio Subdiaconi.

Dne ſancte Pater omnipotens æterne Deus benedicere digneris hunc famulum tuum ill. quem ad ſubdiaconatus officium ellegere dignatus es uti eum ſacrario tuo ſancto ſtrenuum ſollicitumque cœleſti militiæ inſtituas, & ſanctis altaribus fideliter ſubminiſtrent, & requieſcant ſuper eum ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilii & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis; reple eum ſpiritu timoris tui, ut eum miniſterio divine confirmes, ut obediens facto, atque dicto parens, tuam gratiam conſequatur, per.

### Ordinatio Diaconi.

Diaconus cum ordinatur, ſolus Epiſcopus, qui eum benedicit, manum ſuper caput illius ponat; quia non ad ſacerdotium, ſed ad miniſterium conſecratur.

### Benedictio Eiusdem.

Oremus dilectiſſimi Deum patrem omnipotentem ſuper hunc famulum tuum ill. quem in ſacro ordine dignatus es aſſumere, benedictionis ſuæ gratiam clementer effundat, eique donum conſecrationis indulgeat, per quod eum ad prœmia æterna perducat.

### *Alia.*

Exaudi Dne preces noſtras, & ſuper hunc famulum tuum ill. ſpiritum tuæ benedictionis emitte, ut cœleſti munere ditatus & tuæ gratiæ poſſit maieſtatem adquirere, & bene vivendi aliis exemplum præbere.

### Conſecratio.

Adeſto quæſumus omnipotens Deus, honorum datur, ordinumque diſtributor, & officiorum diſpoſitor, qui in te manens innovas omnia, & cuncta diſponis; per verbum & virtutem ſapientiamqúe

(1) C. E. *perpendit.* (2) C. E. *comportat.* (3) In C. E. deeſt titulus.

ıe tuam Ieſum Chriſtum filium tuum Dnm
m ſempiterna providentia præparas, & ſin-
quibusque temporibus aptanda diſpenſas;
corpus eccleſiam tuam cœleſtium gratia-
varietate diſtinctam, ſuorumque connexam
tione membrorum, per legem mirabilem
conpaginis unitam, in augmentum templi
eſcere, dilatarique largiris ſacri muneris
m, trinis gradibus miniſtrorum nomini tuo
e conſtituens, electis ab initio Levi filiis,
nyſticis operationibus domus tuæ fidelibus
s permanentes hæreditatem benedictionis
e ſorte perpetua poſſiderent; ſuper hunc
e famulum tuum ill. quæſumus Dne placa-
tende, quem tuis ſacris ſerviturum in offi-
Diaconatus ſuppliciter dedicamus, & nos
n tamquam homines divini ſenſus & ſum-
tionis ignari huius vitam, quantum poſſu-
æſtimamus. Te autem Dne ea, quæ no-
nt ignota, non tranſeunt, te occulta non
; Tu cognitor es ſecretorum, tu ſcrutator
dium, tu eorum, eius, vitam cœleſti po-
xaminare iudicio, quo ſemper prævales &
a purgare, & ea quæ ſunt agenda concedere.
tte in eum Dne quæſumus Spiritum ſan-
quod in opus miniſterii fideliter exequendi
rmis gratiæ munere roborentur, habundet
ı totius forma virtutis, auctoritas, mode-
ıudor conſtans, innocentiæ puritas, & ſpi-
obſervatio diſciplinæ, in moribus eorum,
præcepta tua fulgeant, ut ſuæ caſtitatis
lo inmitationem ſanctæ plebis adquirant,
ıum conſcientiæ teſtimonium proferentes,
& ſtabilis perſeveret, dignisque ſucceſſi-
: inferiori gradu per gratiam tuam capere
ı mereatur, per.

## Ordinatio Presbiteri.

ıbiter cum ordinatur, Epiſcopo eum bene-
e, & manum ſuper caput eius tenente,
omnes presbiteri, qui præſentes (1) manus
ıxta manus Epiſcopi ſuper caput illius te-

## Benedictio Presbiterorum.

mus dilectiſſimi Deum Patrem omnipoten-
ut ſuper hunc famulum ſuum ill. quem ad
erii munus elegit, cœleſtia dona multipli-
t qui eius dignationem ſuſcipiunt, & eius
ıntur auxilio, per.

*Sequitur Oratio.*

udi nos Dne Deus noſter, & ſuper hunc famulum tuum benedictionem ſancti Spiritus, & gratiæ ſacerdotalis effunde virtutem, ut quem tuæ pietatis aſpectibus offerimus conſecrandum, perpetuam muneris largitatem conſequaris, per.

## Conſecratio.

Domine ſancte Pater omnipotens æterne Deus, honorum auctor & diſtributor omnium dignitatum, per quem proficiunt univerſa; per quem cuncta firmantur, amplificatis ſemper in melius naturæ rationalis incrementis per ordinem congrua ratione diſpoſitum; unde & ſacerdotales gradus, atque officia levitarum Sacramentis miſticis inſtituta creverunt; ut cum Pontifices ſummos regendis populis præfeciſſe ad eorum ſocietatis & operis adiumentum ſequentis ordinis viros & ſecundæ dignitatis elegeris; ſic in heremo per ſeptuaginta virorum prudentium mentem Moyſi ſpiritum propagaſti, quibus ille adiutoribus uſus in populo innumeras multitudines facile gubernavit. Sic in Eleazaro & in Ithamaro paternæ beatitudinis habundantiam transfudiſti, ut ad hoſtias ſalutares & frequentiores officiis Sacramenta miniſterium ſufficeret Sacerdotum; hæc providentia Dne Apoſtolis filii tui doctores fidei presbiterii comites addidiſti, quibus illi orbem totum ſecundis prædicatoribus inpleverunt; quapropter infirmitati quoque noſtræ Dne quæſumus hæc adiumenta largire, qui quanto magis fragiliores ſumus, tanto his pluribus indigemus. Da quæſumus omnipotens Pater in hunc famulum tuum presbiterii dignitatem, innova in viſceribus eius Spiritum ſanctitatis, acceptum a te Deus ſecundum meriti munus obtineant, cenſuramque morum exemplo ſuæ converſationis inſinuent, ſint probi cooperatores ordinis noſtri, eluceat in eum totius forma iuſtitiæ, ut bonam rationem diſpenſationis ſibi crediturі æterna beatitudinis præmia conſequatur, per.

## Presbiterorum Conſecratio Manuum. (2)

Conſecrare & ſanctificare digneris Dne manus iſtas per iſtam hunctionem & noſtram benedictionem, ut quæcunque conſecraverint conſecrentur. *Cætera deſunt, quæ, uti in cod. Einſidl. habentur, hic addimus.*

## Ordinatio Epiſcopi.

*Epiſcopus cum ordinatur, duo epiſcopi teneant & ponant evangeliorum librum ſuper cervicem eius, & unus fundat benedictionem. Reliqui omnes*

C. E. *ſunt.*

(2) In C. E. deſideratur.

*omnes Epiſcopi qui adſunt manibus ſuis caput eius tangant.*

### Benedictio Epiſcoporum.

Adeſto Domine. *Sequitur.* Propitiare Domine. *Conſecratio.* Deus bonorem omnium. *Oratio ad miſſam.* Deus bonorem omnium. *Super oblata.* Hæc hoſtia. *Infra accione.* Hanc igitur oblationem. *Ad Communionem.* Hæc nos communio. *finit.*

### *Ex Cod. Vind. Th. 149. ſæc. IX. olim Augienſis monaſt.* (1)

### Benedictio Epiſcoporum.

Adeſto ſupplicationibus noſtris omnipotens Deus, & quod humilitatis noſtræ gerendum eſt miniſterio tuæ virtutis impleatur effectu. Per Dom.

*Alia.* Propitiare Dne ſupplicationibus noſtris. & inclinato ſuper hunc famulum tuum cornu gratiæ ſacerdotalis benedictionis tuæ in eo effunde virtutem. Per Dom.

### Conſecratio.

Deus honorum omnium, Deus omnium dignitatum, quæ gloriæ tuæ ſacratis famulantur ordinibus. Deus qui Moyſen famulum tuum ſecreti familiaris afflatu inter cetera cœleſtis documenta culturæ de habitu quoque indumenti ſacerdotalis inſtituens electum Aaron myſtico amictu veſtiri inter ſacra iuſſiſti, ut intelligentiæ ſenſum de exemplis piorum caperet ſecutura poſteritas, ne eruditio doctrinæ tuæ ulli deeſſet ætati. Cum & apud veteres reverentiam ipſa ſignificationum ſpecies optineret & apud nos certiora eſſent experimenta rerum quam enigmata figurarum. Illius namque ſacerdotii anterioris habitus noſtræ mentis ornatus eſt. Et pontificalem gloriam non iam nobis honor commendat veſtium, ſed ſplendor animarum. Quia & illa, quæ tunc carnalibus blandiebantur optutibus. ea potius quæ in ipſis erant intelligenda poſcebant. Et idcirco huic famulo tuo, quem ad ſummi ſacerdotii miniſterium elegiſti, hanc quæſumus Domine gratiam largiaris, ut quicquid illa v in fulgore auri, in nitore gemmarum, ir modis operis varietate ſignabant, hoc moribus actibusque clareſcat. Comple in te tuo myſterii tui ſummam & ornament glorificationis inſtructum cœleſtis unguei ſanctifica. Hoc Domine copioſe in eius c fluat, hoc in oris ſubiecta decurrat, hoc corporis extrema diſcendat. Ut tui Spiritus & interiora eius repleat & exteriora tegat. Abundet in eo conſtantia fidei, dilectionis, ſinceritas pacis. Tribuas e dram epiſcopalem ad regendam eccleſia & plebem univerſam. Sis ei auctoritas, mitas, ſis poteſtas, multiplices ſuper eu dictionem & gratiam tuam, ut ad ex miſericordiam tuam tuo munere ſemper tua gratia poſſit eſſe devotus. Per Dom.

### Super Oblata.

Hæc hoſtia Domine quæſumus emunde delicta, & ſacrificium celebrandum ſub tibi corpora menteſque ſanctificet. Per D.

Hanc igitur oblationem ſervitutis noſt & cunctæ familiæ tuæ quam tibi offerimu pro famulo tuo ill. quem ad epiſcopatus promovere dignatus es, quæſumus Dne . catus accipias, & propitius in eo tua d ſtodias, ut quod divino munere conſecu Divinis effectibus exſequatur, dieſque &

### Ad C.

Hæc nos Communio Domine purget : ne, & cœleſtibus remediis faciat eſſe c Per Dnum. (1)

### Ad ordinandum Presbyterum

*Oratio.* Oremus dilectiſſimi Deum Patr nipotentem, ut ſuper hunc famulum ſuur ad presbyterii munus elegit, cœleſtia do: tiplicet. Per Dom.

*Alia.* Exaudi nos quæſumus Domine I ſter, &. &c.

---

(1) In mſc. bibl. Cæſ. Theol. 277. habetur peculiaris *ordo qualiter epiſcopus in Romana eccleſia ordinatur*, ibique poſt Introitum, *Gloria in excelſis* & orationem proceſſionemque iam conſecrandi. Incipit examinatio in ordinatione Epiſcopi ſecundum *Gallos*, eadem quæ in pontificali *Romano* habetur; *Antiqua ſanctorum Patrum inſtitutio docet &c.*

(2) In eodem codice immediate ante Miſſas votivas, quarum prima eſt die dominica de Sca Trinitate, additur de ordinatione Epiſcopi: *Ad Pontificem ordinandum quæ addi debeant in conſecration initium eſt*: Deus honorum omnium *ad locu* circo huic famulo tuo quem apoſtolicæ Sed lem & primatum omnium qui in orbe terrai ſacerdotum ac univerſalis eccleſiæ tuæ docto ſti & ad ſummi ſacerdotii miniſterium elegiſ quæſumus Domine gratiam largiaris. Trib thedram pontificalem ad regendam eccleſiam plebem univerſam.

### Conſecratio.

›mine ſancte Pater omnipotens æterne Deus, rum auctor &c.

*Sequitur Ordinatio Diaconi.*

### Ad ordinandum Diaconum.

·emus dilectiſſimi Deum Patrem omnipoten- &c.

*'ia.* Exaudi Domine preces noſtras, & ſuper famulum tuum &c.

### Conſecratio.

leſto quæſumus omnipotens Deus honorum · Ordinum.

*·ationes iſtæ dicendæ ſunt a Domno Papa ſuper Archiepiſcopum ante pallium. Ex Mſc. Vindob. Theol. 277. ſæc. XII. vel XIII.*

›mine Deus omnipotens Pater, qui non pro- ſuffragantibus meritis, ſed ſola ineffabili ɛ tuæ largitate iſtum famulum tuum N. po- tuo præeſſe iuſſiſti; tribue ei per gratiam :us ſancti tui digne tibi perſolvere miniſte- ſacerdotalis officii, & eccleſiaſticis conve- er ſervire miniſteriis, plebemque commiſ- ad gloriam tui nominis te in omnibus pro- ıte gubernare concede. Per. eiuſdem.

*'ia.* Deus innocentiæ reſtitutor & amator, di- hunc famulum tuum N. Spiritus tui fervo- ut in fide inveniatur ſtabilis, & in operi- :uis efficax, illumina eum lumine ſapientiæ, la eum & ſanctifica, da ei conſilium re- , doctrinam ſanctam, ut qui eum inter ıos ſacerdotes voluiſti numerare, concede, ɟuod humano ore eum voluiſti vocari, hoc ɪnſpectu tuo per gratiam tuæ pietatis poſſit ut cum electis tuis æternæ vitæ beatitu- ı percipere mereatur. Per.

*Dato pallio dicitur Oratio.*

›minc ſancte Pater omnipotens æterne Deus n & Dominus dominantium, clementiam tu- umiliter exoramus, nec non & unigeniti Filii tui Dni nri Ihu Xpi, qui omnes æterno pontificatu ſupereminens, ſolus ſine macula ſacerdotale miniſterium implevit, ſimulque ſancti Spiritus, cuius ſeptiformis gratia cœleſti virtute cuncta ſanctificat, ut hunc famulum tuum N. divinæ providentiæ gratia largiente a minoribus uſque ad maiora per gradus aſcendentem ſupernæ pietatis tuo gremio gratanter ſuſcipias, & quia nobis indignis, quos Sedis apoſtolicæ ſummæque miniſtros ſervitutis, non exigentibus meritis, ſed dono clementiæ tuæ conſtituiſti, ſalutaribus indumentis ad ſacri altaris officium foras veſtitus in præſenti apparet, ab omnibus criminum contagiis caſtigatus, perpetuo Spiritus tui ſanctificatione intus impleri mereatur, vivisque fontis fluentis irrigatum virtutum fructibus creſcere, & coram omnibus clareſcere concedas, ut eius vita aliis poſſit exempla præbere. Sit ei honor pallii ornamentum animæ, & unde advenit faſtigium viſibile, inde floreſcat amor inviſibilis, tua divina potentia eum corroboret, tui Filii virtus viſcera eius fœcundet, tui Spiritus gratia interiora eius impleat: per te firmitatem fidei catholicæ non ſolum ſibimet ſervandi, ſed etiam alios docendi cauſa conſervet: per te cathedræ epiſcopalis eccleſiæ ſcutum non ſolum a ſpiritualibus, ſed etiam a corporalibus huius ſæculi adverſitatibus habere mereatur: per te apoſtolicæ dignitatis in cœlis & in terris, ſolvendi, & ligandi non ſolum corpora, ſed & animas divina Deitatis gratia dominicum ſuſcipiat, ut ita dignis ſucceſſibus devote degens ad deſtinata Sanctis præmia perveniens, æternam accipiat beatitudinem. Per. (1)

*Gregorius Victori Epiſcopo. Ex Mſc. Vindob. Theol. 277. ſæc. XII. vel XIII.*

Quisquis metropolitanorum, quod minime credimus, ſine pallio aliquem ordinare præſumſerit, & ordinatur, & qui ordinatur, & cooperatores irrecuperabiliter ab omni ordine deponantur.

---

) Nuper BENEDICTUS XIV. qui de Synodis lib. 6. oſtendit Pontificem R. etiam epiſcopis pote- ı dediſſe λόγιον, πολυςαύριον, ſeu φαι- ν, ut Græcis pallium dicitur, geſtandi, benedi- m etiam ſolemnem pallii ordinavit. Licet enim, ngulari bulla eam in rem edita loquitur, non ıverit, quin pallii traditioni ſeu transmiſſioni nis ſemper præmiſſa fuerit benedictio, *quia ta- ·uiusmodi benedictionis ritus nonnullus mutationes ·lutione temporum ſubiiſſe dignoſcitur, officii noſtri, , eſſe iudicavimus illius formam perpetuis futuris temporibus obſervandam conſtituere, ac præſentium literarum auctoritate firmare.* Conſtitutionem hanc dedit integram *Ioſ.* CATALANUS T. I. Cæremonialis S. R. E. p. 341. legi etiam merentur, quæ item in Cæremoniali epiſc. T. I. c. 16. §. commentatur de forma pallii decurtari cœpta SIXTI IV. ætate. Vid. idem ad Pontificale R. lib. I. tit. 14. DUCANGIUS de inferioris ævi numiſmatibus §. 6. 7. 9. *Io.* MARAGONIUS in proleg. ad chronologiam R. P. baſilicæ *Oſtienſis* c. IO. BARTHELIUS de Pallio.

tur. Oremus dilectiſſimi fratres, ut Deus & Dns nr Ihs Xps nos & electum noſtrum gratia Spiritus ſancti illuſtrare dignetur. Per. in unitate eiusdem. *Deinde dicatur iſte verſiculus.* Et exaltent eum in eccleſia plebis. Et in cathedra Seniorum laudent eum. *Poſt mittatur in cathedram, & dicatur hac oratio.* Omnipotens Pater ſancte Deus æterne, tu hominem dignatus es in cœleſtibus ſedibus ordinare, ut ait pſalmiſta. Domine in æternum permanet verbum tuum in cœlo, angelos & archangelos ſuo tibi ordine mancipari voluiſti, in veteris teſtamenti privilegio Moyſen & Aaron & Samuelem inter eos in ſacerdotibus ſuis, qui invocant nomen eius prædeſtinati, patriarchas & prophetas perungi ordinaſti, in novo per Filium tuum Ieſum Chriſtum apoſtolos ſanctos nobis omnibus tuis ſervis ad ſolatium elegiſti, primum Petrum apoſtolum in cathedram honoris enumeraſti, & in numerum ſanctorum omnium apoſtolorum evocaſti, ut Spiritus ſanctus ait per prophetam: In cathedra ſeniorum laudet eum. In illis temporibus divino nutu de aliis ſimilibus his ſimilia contigerunt. Et tu Domine pro tua immenſa miſericordia in noſtris temporibus da ſimilem gratiam fratri noſtro N. adinſtar ſanctorum apoſtolorum tuorum ſedentium in cathedra honoris & dignitatis, ut in conſpectu maieſtatis tuæ dignus honore appareat, & in ipſo honore omnibus ſibi ſubiectis, omnigenarum exempla virtutum dictis & factis omni humilitate præbendo mereatur, ut poſt hanc vitam inter angelicos choros æternarum ſedium ſolio ſublimetur. Per eundem.

## *Pontificale Mſc. Biblioth. San-Blaſ. ſæc. XIV.*

### Ad faciendum Ordines ſacros ſtatutis temporibus *Ritum ſimiliter a pſalmiſta orditur ſecus ac pontificale Romanum a quo etiam paſſim differt, ita vero incipit:*

*Ad celebrandum ſacros ordines Epiſcopus indutus plenis pontificalibus ut ſupra notatum eſt, cum debito ordine miniſtrorum miſſam dicturus ad Altare procedat & dicta prima collecta, vocentur ordinandi, & ſedens ſuper ſedem ſuam legat vel per alium legi faciat probibicionem iſtam.*

Auctoritate Dni nri Ieſu Chriſti & Eccleſie omnibus vobis ſub excomunicacionis pena firmiter precipimus & mandamus, ut nulli ſervi dominorum niſi manumiſſi ſint, nulli clerici alterius dyoceſis abſque licencia ſeu litteris dimiſſorialibus ſui Epiſcopi, nulli excommunicati, n legitime nati, niſi cum eis ſufficienter fu ſpenſatum, nulli furtive aut in membı enormiter viciati, niſi ex certa ſciencia natorum probati ſint, & admiſſi, nulli minores cum aliquo ordine ſacro, aut et crum cum ſacro ſimul recipiendo, nulli ſufficientem non habentes, nulli per ſal nulli, qui prophanaverunt contra mandat ſtolica, niſi cum eis ſufficienter fuerit d tum. Aut quibus alias canonicum obſtat mentum, hic expreſſum vel non expreſſur ſumant accedere, nec ad hos ſacros ordi cedant. Si ſecus attemptatum fuerit a qı irritum cernimus & inane, & penam ſupr excommunicacionis ſe noverit incurriſſe.

*Lecta probibicione iſta, arcbidiaconus v cui Epiſcopus iniunxerit ad faciendum, dum lectionis dicat.* Poſtulat ſancta Ma cleſia reverende pater hos viros ordinibu a veſtra paternitate conſecrari. *Epiſcopus* Vide, ut natura, ſciencia & moribus tal te introducantur, immo per nos tales in Dni ordinentur perſone per quas dyabolı cul pellatur, & clerus Deo multiplicetur. *clericus* Quantum ad humanum ſpectat e natura ſciencia & moribus digni habent probi cooperatores in his Deo volent poſſunt. *Epiſc.* Auxiliante Dno Deo & ſa noſtro Ieſu Chriſto eligimus hos viros con dos: ſiquis autem habet aliquid contra pro Deo & propter Deum cum fiducia e dicat. Verumtamen memor ſit condicioı *Poſt bec Epiſcopus procumbat ſuper ſeden flexis genibus, & cantetur a duobus cler tania prout ſupra notatum eſt, in qua l ſurgat, & converſus ad ordinandos dic* iſtos ordinandos ben†dicere ſancti†ficare ſe†crare digneris. Te rogamus audi nos. *Epiſc. iſtud repetat. Et poſtea ub illis compleatur letania.* Ut Pontificem nrm in religione conſervare digneris. Te rogamus a

*Item Epiſc. reponat ſe ſuper ſedem ſuan ad finem letanie. Qua finita ſedeat ſuper ſuam, & ordinandis tradat antipbonari cens:* Videte, ut quod ore cantatis, corde tis, & quod corde creditis, operibus compı *Quo dicto, ſurgat & dicat ſuper eos orat Stando ſine mitra.*

Dnus vobiſcum.

Oremus dilectiſſimi fratres Dnm nrm Chriſtum pro his famulis ſuis, qui ad de

ɔmas capitum ſuorum pro eius amore fe-
, ut donet eis Spiritum ſanctum, qui ha-
religionis in eis perpetuum conſervet, &
di impedimento atque a ſeculari deſiderio
eorum defendat, ut ſicut immutantur
ıs, ita manus dextera Dei eis virtutum
incrementa, & ab omni cecitate ſpiritali
ımana oculos eorum aperiat, & lumen eis
gracie concedat. Qui vivit & regnat Deus
ɔnia ſecula ſeculorum. *Clerus* Amen *Epiſc.*
ıs. *Dyaconus.* Flectamus genua. Levate.
*ıus orationem dicat:* Tradat ſuperpelicium:
Domine ſupplicationibus noſtris, & hos
s tuos bene†dicere dignare, quibus in tuo
ɛ habitum religionis imponimus, ut te au-
e devoti in eccleſia tua perſiſtere & vitam
ɛre mereantur eternam. p. Dnm. *Epiſc.*
*& dicat:* Tu es Dne, qui reſtitues here-
ı meam mihi &c.

## ɪratio ad Sponſas benedicendas.
### ɔd. Bibl. Cæſ. Th. 149. ſæc. IX. olim Augienſis monaſterii.

udi nos omnipotens & miſericors Deus, ut
ıoſtro miniſtratur officio, tua benedictio-
ius impleatur. Per.

*eta.* Suſcipe quæſumus Domine pro ſacra
bii lege munus oblatum, & cuius largitor
eris, eſto diſpoſitor. Per.

*fatio.* VD. & iuſtum eſt æquum & ſalutare.
ɛdera nuptiarum blando concordiæ iugo &
ɔili pacis vinculo nexuiſti, ut adoptionem
n ſanctorum connubiorum fecunditas pu-
ervaretur. Tua enim Domine providentia
atia utrumque diſpenſat, ut quod genera-
undi edidit ad ornatum, regeneratio ad
æ perducat augmentum. Et ideo cum an-
& archangelis. 'Hanc igitur oblationem fa-
ɔm tuorum quam tibi offerunt pro famula
l. quam perducere dignatus es ad ſtatum
ræ & ad diem nuptiarum pro qua maieſtati
ſupplices fundimus preces, ut eam propi-
ɔm viro ſuo copulare digneris. Quæſumus
ıe ut placatus accipias. *Antequam dicatur*
ɔomini, *dicit orationem.*

Propitiare Domine ſupplicationibus noſtris, & inſtitutis tuis quibus propagationem humani generis ordinaſti, benignus adſiſte, ut quod te auctore iungitur, te auxiliante ſervetur. Per D.

*Benedictio.* Deus qui poteſtate virtutis tuæ de nihilo cuncta feciſti: qui diſpoſitis univerſitatis exordiis hominem ad imaginem Dei facto ideo inſeparabile mulieris adiutorium condidiſti, ut femineo corpori de virili dares carne principium, docens quod ex uno placuiſſet inſtitui, nuňquam liceret disiungi. Deus qui tam excellenti myſterio coniugalem copulam conſecraſti, ut Chriſti & Eccleſiæ ſacramentum præſignares in fœdere nuptiarum. Deus per quem mulier iungitur viro & ſocietas principaliter ordinata ea benedictione donatur, quæ ſola nec per originalis peccati pœnam, nec per diluvii eſt ablata ſententiam. Reſpice propitius ſuper hanc famulam tuam, quæ, maritali iungenda conſortio, tua expetit protectione muniri. Sit in ea iugum dilectionis & pacis. Fidelis & caſta nubat in Chriſto, imitatuſque Sanctorum permaneat feminarum. Sit amabilis ut Rachel viro, ſapiens ut Rebecca, longæva & fidelis ut Sara. Nihil in ea ex actibus ſuis ille auctor prævaricationis uſurpet. Nexa fidei mandati permaneat uni toro iuncta, contactus inlicitos fugiat; muniat infirmitatem ſuam robore diſciplinæ. Sit verecunda, gravis, pudore venerabilis, doctrinis cœleſtibus erudita. Sit fecunda in ſobole, ſit probata & innocens, & ad beatorum requiem, & ad cœleſti regna perveniant, & videant filios filiorum ſuorum uſque in tertiam & quartam progeniem, & ad optatam perveniant ſenectutem. Per. Pax Domini ſit ſemper vobiſcum. *Ad Com.* Quæſumus omnipotens Deus, inſtituta providentiæ tuæ pio amore comitare, ut quos legitima ſocietate connectis, longæva pace cuſtodias. Per. (1)

## Oratio ad viſitandum infirmum.
### Ex Cod. Vindob. Theol. 149. ſæc. IX. Sacramentar. Augienſi.

Deus qui famulo tuo Ezechiæ &c. *Alia.* Reſpice Dne famulum tuum &c.

Oratio

Quæ hodieque in rituali *Romano* legitur rubri-
ritu celebrandi matrimonii Sacramentum, reſpi-
ım antiquiſſimum, quo veluti benedictonis nu-
vice erat miſſa, quam Vol. I. p. 258. adduxi-
ɛandem fere, quæ in *Leonino*, *Gelaſiano*, *Gre-*
*ſ* ſacramentariis antiquis, & recentioribus ſeu
ıis miſſalibus legitur, tantum quod in noſtro
entario ea deſideretur, rubrica, quæ locum & modum benedictionis proprie ſpectat: *Et dicis orationem dominicam, & ſic eam* (ſponſam) *benedicis his verbis:* Deus qui mundi creſcentis exordium &c. Sic autem habet rubrica ritualis *Romani* poſt benedictionem annuli: *His expletis, ſi benedicendæ ſint nuptiæ, parochus Miſſam pro ſponſo & ſponſa, ut in miſſali Romano celebret, ſervatis omnibus, quæ præſcribuntur.*

## Oratio ſuper pœnitentem.

Da nobis Domine, ut ſicut publicani precibus & confeſſione placatus es, ita & huic famulo tuo ill. placare, & precibus eius benignus aſpira, ut in confeſſione flebili permanens, & petitione perpetuam clementiam tuam celeriter exoret, ſanctisque altaribus & Sacramentis reſtitutus, rurſus cœleſti gloriæ mancipetur. Per.

## Oratio ad agape pauperum.

Da Domine famulo tuo ill. ſperata ſuffragia obtinere, ut qui tuos pauperes vel tuas eccleſias memoratur, Sanctorum omnium ſimul, & beati martyris tui Laurentii mereatur conſortia, cuius nunc eſt exempla ſecutus. Per dnm.

## Oratio ad Capillaturam.

Omnipotens ſempiterne Deus reſpice propitius ſuper hunc famulum tuum ill. quem ad novam tondendi gratiam vocare dignatus es, tribuens ei remiſſionem omnium peccatorum, atque cœleſtium donorum conſortium eſſe percepturum. Per.

## Oratio ad Clericum faciendum.

Præſta quæſumus omnipotens Deus, & huic famulo tuo ill. qui ad deponendam comam capitis ſui propter amorem Chriſti filii tui feſtinat, da Spiritum ſanctum, qui habitum religionis in eo perpetuo cuſtodiat, & a mundi impedimentis vel ſæculari deſiderio cor eius defendat, ut ſicut immutatur in vultu, ita manus dexteræ tuæ in eum virtutis perfectionem tribuat, ut ab omni cæcitate humana oculos eius aperiat, & lumen æternitatis gratiæ concedat. Per.

## Oratio ad barbas tondendas. (1)

Deus cuius ſpiritu creatura omnis incrementi adulta congaudet, exaudi preces noſtras ſuper hunc famulum tuum ill. iuvenilis ætatis decore lætantem, & primis auſpiciis ad tondendum; exaudi Domine, ut in omnibus protectionis tuæ munitus auxilio cœleſtem benedictionem accipiat, & præſentis vitæ præſidiis gaudeat & æternæ. Per.

## Oratio ad Diaconam faciendam.

Exaudi Domine preces noſtras & ſuper hanc famulam tuam ill. ſpiritum tuæ benedictionis emitte, munere ditata, & tuæ gratiam poſſit maieſtatis adquirere, & bene vivendi aliis exemplum præbere. Per dnm.

## Oratio ad ancillas Dei velandas.

Famulas tuas Domine tuæ cuſtodia muniat pietatis, ut virginitatis ſanctæ propoſitum, quod te inſpirante ſuſceperunt te protegente in cuſtodiant. Per.

## Oratio ad Abbatem faciendum Abbatiſſam.

Concede quæſumus omnipotens Deus & lum tuum ill. vel illam, quem ad regim marum elegimus gratiæ tuæ dono proſe ut te largiente cum ipſa tibi noſtra el placeamus. Per.

## Oratio tempore Belli.

Omnipotens & miſericors Deus, a b nos quæſumus turbine fac quietos: qui nobis cuncta præſtabis, ſi pacem ded mentis & corporis. Per Dnm.

*Alia.* Omnipotens Deus Romani nomi micos virtute quæſumus tuæ comprime ma ut populus tuus, & fidei integritate læte temporum tranquillitate ſemper exultet.

## Oratio pro his qui iter agun

Exaudi nos Domine & iter famuli tui ter vitæ huius pericula tuo ſemper pro auxilio Per.

## Oratio pro pluvia poſtulanda

Terram tuam Dne quam videmus noſt quitatibus tabeſcentem cœleſtibus aquis i atque irriga beneficiis gratiæ ſempiternæ.

*Alia.* Da nobis Domine, quæſumus ſalutarem, & aridam terræ faciem flu cœleſtibus dignanter infunde. Per Dnm

*Alia.* Omnipotens ſempiterne Deus, qu omnes & neminem vis perire aperi font nignitatis tuæ, & terram aridam aquis flu cœleſtibus dignanter infunde. Per Dnm.

## Oratio quando multum pluit

Domine Deus, qui in myſterio aquarum tuæ nobis Sacramenta ſanxiſti, exaudi ora populi tui, & iube terrores inundantium pluviarum, flagellumque huius elementi a ctum tui converte myſterii, ut qui ſe reg tibus aquis gaudent renatos, gaudeant hi gantibus eſſe correctos. Per. *Alia.* Qu omnipotens Deus clementiam tuam, ut in tiam cohærceas imbrium, & hilaritatem t tus nobis impertiri digneris. Per.

## Oratio in Area.

Multiplica Domine hanc aream frume dona repleta (ſic) & ſicut fidelibus tuis mum atque ſexageſimum vel centeſimum f do

---

(1) In pontificali *Rom.* variat. leguntur in eo etiam tres ſequentes orationes.

donare conſueviſti, ita & famulo tuo ill. præſentis temporis uberius tua dona concede. Per Dom.

## Oratio pro peſte animalium.

Deus qui laboribus hominum etiam deminutis animalibus ſolatia ſubrogaſti, ſupplices te rogamus, ut ſine quibus non habetur (1) humana conditio, noſtris facias uſibus non perire. Per.

## Oratio de mortalitate

Deus qui non mortem ſed pœnitentiam deſideras peccatorum, populum tuum quæſumus ad te converte (2) propitius, ut dum tibi devotus extiterit, iracundiæ tuæ ab eo flagella amoveas. Per. *Alia.* Populum tuum quæſumus omnipotens Deus ab ira tua ad te confugientem paterna recipe pietate, ut qui tuæ maieſtatis flagella formidant, de tua mereantur venia lætari. Per Dnm.

## Oratio quando levantur reliquiæ.

### *Ex eodem Codice.*

Aufer a nobis quæſumus Domine iniquitates noſtras, ut ad Sancta ſanctorum puris mereamur mentibus introire. Per Dom.

## Oratio in Dedicatione eccleſiæ. (3)

Domum tuam quæſumus Domine clementer ingredere, & in tuorum tibi corde fidelium perpetuam conſtitue manſionem, ut cuius ædificatione ſubſiſtit, huius fiat habitatione præclara. Per.

## Oratio poſt velatum Altare.

Deſcendat quæſumus Domine Deus noſter Spiritus ſanctus tuus ſuper hoc altare, qui & populi tui dona ſanctificet, & ſumentium corda dignanter emundet. Per.

## Ad Miſſas.

Deus qui inviſibiliter omnia contines &c. *ut in miſſali Rom.*

*Alia.* Deus qui ſacrandorum tibi auctor es munerum. *Alia.* Deus qui ex omni coaptatione.

*Secreta.* Omnipotens ſempiterne Deus, altare nomini tuo dicatum &c.

*Præfatio.* VD. & iuſtum eſt æquum & ſalutare, nos tibi ſemper & ubique gratias agere, Dne ſce Pater omnipotens æterne Deus per Chriſtum Dominum noſtrum. Per quem te ſupplices deprecamur, ut altare hoc ſanctis uſibus præparatum cœleſti dedicatione ſanctifices, ut ſicut Melchiſedech ſacerdotis præcipui oblationem dignatione mirabili ſuſcepiſti, ita inpoſita novo huic altari munera ſemper accepta ferre digneris; ut populus, qui in hanc eccleſiæ domum ſanctam convenit, per hæc libamina cœleſti ſanctificatione ſalvatus, animarum quoque ſuarum ſalutem perpetuam conſequantur. *Ad Com.* Quæſumus Domine; ut hoc in loco, quem nomini tuo &c.

# ORDO

## Quomodo Eccleſia debeat dedicari.

### *Ex Cod. Turicenſi ſæc. IX. circ.*

*Primitus enim, antequam Pontifex introeat in eccleſiam, inluminantur XII. candelæ per circuitum eccleſiæ, & induunt ſe veſtimentis ſacris, & cum venerint ad hoſtium eccleſiæ percutiens terram ſuper liminare de cambuta ſua dicit antiphonam:* Tollite portas principes veſtras, & elevamini portæ æternales. *Pſ.* Dni eſt terra. *Canunt ipſum pſalmum totum ante hoſtium, & aperto hoſtio intrantes dicunt:* Pax huic domui. *Deinde incipit clerus Letaniam, & cum venerint Sacerdotes vel Levitæ ante altare, proſternunt ſe ſuper ſtramenta uſque dicunt* Agnus Dei qui tollis peccata. *ut autem ſurrexerint ab oratione, non dicit Pontifex* Dominus vobiſcum, *ſed tantum* Oremus *& Diaconus* Flectamus genua, *& poſtquam oraverint dicit:* Levate, *& ſequitur* oratio: Magnificare Dne Deus noſter in ſanctis tuis, & hoc in templo ædificationis appare, ut qui omnia in filiis adoptionis operaris, ipſe ſemper in tua hæreditate lauderis, per. *Deinde incipit pontifex de ſiniſtro angulo ab oriente ſcribens per pavimentum cum cambita ſua: a. b. c. durium* (4) *uſque in dextro angulo orientalis; incipiens iterum ſimiliter de dextro orientalis a. b. c. durium ſcribens uſque in ſiniſtro angulo baſilicæ occidentalis. Deinde veniens ante altare dicit:* Deus in adiutorium meum intende, *cum* Gloria *abſque* alleluia. *Inde benedicit ſalem & aquam cum cinere mixto, & dicit hanc orationem:* Deus, qui ad ſalutem humani generis, maximaque ſacramenta in aquarum ſubſtantia condidiſti

(1) *Pontificale Rom.* alitur.

(2) *Idem:* Ad te revertentem propitius reſpice.

(3) Quæ ſequunrur partim in pontificali, partim in miſſali *Rom.* leguntur.

(4) Id eſt Alphabetum, ut apud MART. (T. II. de antiq. Eccleſ. rit. L. II. c. XIII. p. m. 726.) ubi integrum exhibetur, antiquis litteris græcis exaratum, quarum quælibet in vertice gerit adſcriptam quantitatem numericam I. II. III. & ſic deinceps. Conf. Pontif. R. de Dedicat. Eccl. ubi in formam crucis græcum ſimul ac latinum alphabetum ſcribi præcipitur.

didiſti &c. *Ipſa expleta incipit antiph.* Introibo ad altare Dei; ad Deum qui lætificat iuventutem meam. *Pſ.* Iudica me Deus. *Ipſa canendo cum ipſo pſalmo vadit ante altare, & fundit, quod remanſit de ipſa aqua ad baſem altaris, & extergitur altare de linteo; poſtea incenſum offert, & mittit oleum ſuper altare in medio crucem faciens, & ſuper quatuor angulos altaris cum antiphona canendo:* Erexit Iacob lapidem in titulum, fundens oleum deſuper. *Pſ.* Quam dilecta. *totum; & unguet eum mann ſua lapide ipſo, ſemper incenſum in circuitu ipſius altaris alius ſacerdos faciendum. Poſt expleto pſalmo mittit iterum oleum ſimiliter ſicut prius canendo antiph.* Sanctificavit Dnus tabernaculum ſuum & firmavit eam ſuper firmam petram. *Pſ.* Deus noſter. *Ipſo pſalmo expleto mittit chryſma ſimiliter canendo ant.* Ecce odor filii mei ſicut odor agri pleni, quem benedixit Dnus Deus. *Pſ.* Fundamenta eius. *Deinde in circuitu eccleſiæ per parietes de dextro in ſiniſtro faciens crucem cum pollice de chryſma ipſa; inde faciens crucem incenſi ſuper altare; inde dicit:* Oremus; *& diaconus ut ſupra dicit hanc orationem ſuper altare:* Dei Patris omnipotentis miſericordiam, dilectiſſimi fratres, deprecemur, ut hoc altare ſacrificiis ſpiritalis conſecrandum vocis noſtræ exorandus officio præſenti benedictione ſanctificet, ut in eo ſemper oblationes famulorum ſuorum ſtudio ſuæ devotionis inpoſitas benedicere & ſanctificare dignetur, & ſpiritale placatus incenſum (1) familiæ promptus exauditor exiſtat,per. *Iterum dicit* Oremus: *Diaconus ut ſupra.*

## Sequitur Benedictio. (2)

Deus omnipotens, in cuius honorem altare ſub invocatione (3) tui conſecramus, clemens & propitius preces noſtræ humilitatis exaudi, & præſta, ut in hanc menſam ſint tibi libamina accepta, ſint grata, ſint pinguia, ut Spiritus ſancti tui ſemper rore perfuſa; ut omni tempore in hoc loco ſupplicantis tibi familiæ tuæ anxietates releves, ægritudines cures, preces exaudias, vota ſuſcipias, deſideria confirmes, poſtulata concedas, per Dnm. *Deinde dicit antiphonam:* Confirma hoc Deus quod operatus es in nobis
a templo ſancto tuo, quod eſt in Hieru
*cum* gloria. *Deinde tenentes Subdiac. vel*
*liti linteamina, vel omnia ornamenta e*
*ſeu vaſe ſacra quæcunque ad cultum Dei*
*cleſiam pertinere debetur, benedicit Ponti*
*verbis:*

## Præfatio (4) Linteaminum.

Dne Deus omnipotens, ſicut ab initio h
bus utilia & neceſſaria creaſti, & quæ a
dum (5) veſtimenta pontificialia ſacerdoti
levitis ornamentaque & linteamina fieri
tuo Moyſi per quadraginta dies docuiſti
etiam ea, quæ Maria texit & fecit in uſ
niſterii tabernaculi fœderis, (6) ſanctificar
ſecrareque digneris hæc linteamina in uſ
taris tui, ad tegendum involuendumque
& ſanguinem filii tui Dni noſtri Ieſu Chri
vivit & regnat Deus in ſæcula ſæculorum.

## Item Benedictiones ad omnia
## uſum Baſilicæ.

Dignare Deus omnipotens, Rex regum
minus dominantium, Sacerdos omnium, P
univerſorum, per quem unacum Patre ſan
Spiritu facta ſunt univerſa, Chriſte Ieſu b
cere, conſecrare & ſanctificare digneris va
cum hoc altare, linteaminibus, cæteriſque
& quemadmodum ſanctificaſti officia tabe
teſtimonii olim cum archa oracula Cherubi
ſis (alatis) velis, columnas, candelabra,
argenteis baſibus, tabulis deauratis, holoc
hoſtiis, æreo altare cum æneis vaſis, ter
funibus, oleum unctionis, & cæteris aliis
guram noſtri, per manus ſanctorum ſanc
Sacerdotum; ita nunc manens in æternum
me Sacerdos ſacerdotum ſecundum ordinen
chiſedech, ut diximus, patenam hanc, &
cem hunc, & omnia inſtrumenta altaris
Eccleſiæ ſeu baſilicæ, quæ inter noſtras
habentur, corde precamur, ut benedicas,
fices, conſecres, & conſummes, quibus int
& æternam unitatem in ſupremo meatu ſin
conſtare credimus, per.

*Deinde vadunt ad locum, in quo reliqui*
*terita nocte cum vigiliis fuerunt, & ele*

---

(1) In Ord. IX. apud MARTEN. l. c. p. 751. leg. *Et ſpiritali placatus incenſo precanti familiæ ſuæ promtus exauditor adſiſtat.*

(2) In pontificali *Romano* initium variat: etiam ſequens *Præfatio lintean.*

(3) MARTEN. l. c. ſub invocatione tui r indigni conſecramus.

(4) MART. l. c. Benedictio.

(5) *Ibid.* Quemadmodum veſtimenta ponti ſacerdotalia, & levitica, ornamentaque &c.

(6) *Ib.* Ita ſancti†ficare, benedicere &c.

*feretro cum honore & laudes decantan- n crucibus & turibulis & luminibus venientes ante altare extenſo velo inter ɔpulum; recondit ipſe pontifex manu ſua iquias in locum altaris, canentes*: Ex- Sancti in gloria, lætabuntur in cubili- *cum pſalmo*: Cantate Dno, laus. *Inde ɾtitur pontifex in ſacrario cum ordini- ſ, & induunt ſe veſtimentis aliis ſol- ſ, & interim veſtiuntur altare vel ec- ſ accenduntur luminaria. Poſt hac om- : incipiunt antiph. ad Introitum, ant.* s eſt locus iſte; hic domus Dei eſt & ɛli, & vocabitur aula Dei. *cum* pſalmo & *Interea procedit pontifex de ſacrario cum ſ ſuis ſicut conſuetudo eſt.*

## Oratio ad Miſſam.

qui ſacrandorum tibi auctor es mune- funde ſuper hanc orationis domum be- ıem tuam, ut ab omnibus invocantibus ıum defenſionis auxilium ſentiatur, per *Sequitur lectio. Grad.* Locus iſte a Deo ſt. ℣. All. Adorabo ad templum ſanctum *Sequitur Evang. ſecundum. Offert.* Dne ſimplicitate. ℣. Super oblatam. ɔotens ſempiterne Deus, effunde ſuper hunc gratiam tuam, & ab omnibus te invo- auxilii tui munus oſtende, ut horum ıtorum virtus omnium fidelium corda con-

*tio.* VD. Per Chriſtum Dnm noſtrum, per ſupplices deprecamur, ut altare hoc ſan- us præparatum cœleſti dedicatione ſancti- ſicut Melchiſedech ſacerdotis præcipue ɛm dignatione mirabili ſuſcepiſti, ita in- ova huic altari munera ſuper accepta fer- ɛris; ut populus tuus in hac eccleſiæ tuæ ncta convertens per hæc pura libamina ſanctificatione ſalvatus, animarum quo- rum ſalutem perpetuam gratiam conſe- Per quem.

## Infra Actionem.

igitur oblationem famuli vel famulæ tuæ illius, quam tibi in huius templi ſancti- : offerunt immolandam, quæſumus Dne, ɛr intende, ut aulam, quam beati marty- llius meritis æquiparare non potuit, tuæ s vultus inluſtret, fiatque tua propitiatio- ſacris ſanctisque digna myſteriis; ſit æ- ucis habitaculum temporale, nihil hic æ ſordes obſcuritatesque poſſideant, ut veniens hic populus tuus ſuæ conſequatur oratio- nis effectum, dignumque locum hunc tuæ ſentiat maieſtati, dum ante poſtulata fuerit conſecutus, ſitque ædificantibus imperatio delictorum, dum a te non pro ſui operis quantitate, ſed pro offe- rentum fuerit devotione ſuſcepta. Diesque noſtros.

## Ad Complendum.

Copioſa beneficia, quæſumus Dne, chriſtianus populus adſequatur, ut qui in honore ſanctorum ſacrandis tibi liminibus devotus occurrit, & vitæ ſubſidia præſentis accipiat, & gratiam ſempiternæ redemptionis inveniat, per.

## DENUNTIATIO
### Cum Reliquiæ ſanctorum Martyrum ponendæ ſunt.

Dilectiſſimi fratres! Inter cætera virtutum ſol- lempnia, quæ ad gloriam pertinent Chriſti Dni noſtri, hoc quoque ſuis præſtitit Martyribus, qui pro nominis eius confeſſione morte ſuſcepta cœ- leſtia præmia meruerunt, ut fidelium votis eorum præclaris reliquiis conlocatis integritas ſancti cor- poris eſſe credatur; & ideo monemus dilectio- nem veſtram, quoniam illa feria, illo loco reli- quiæ ſancti illius Martyris conlocandæ ſunt, quæſumus, ut veſtram præſentiam nobis monen- tibus non negetis.

## INCIPIT ORDO
### Quomodo in ſancta Romana Eccleſia Reliquiæ conduntur.

*Primum vadit Epiſcopus in eccleſiam, ubi re- liquiæ ſunt poſitæ, & facit letaniam, & dat orationem hanc:*

Aufer a nobis Dne iniquitates noſtras, ut ad Sancta ſanctorum puris mereamur mentibus in- troire. Per. *Poſtea ponit reliquias in patena, & porrigit eas presbytero in ulnas ſuas ſuper ſin- donem, quam habet in collo ligatam, & cooperit ipſas, & exeunt pſallendo antiph*: Cum iocunditate exibitis. *Et pergit Epiſcopus in eccleſia nova ubi recludi debent reliquiæ, & intrant in eccleſiam cum eo miniſtri duo vel tres, & claudet hoſtium eccleſiæ, & facit aquam exorcizatam, & dicit orationem hanc:*

Oremus.

Deus qui ad ſalutem humani generis maxima quæque Sacramenta in aquarum ſubſtantia con- didiſti &c. *Et mittit in ea chriſma, & condit ex ipſa aqua calce, & facit maldam, unde re- claudere debet ipſas reliquias; & baptizat ipſum altare*

*altare de ipſa aqua cum ſpongia una vice; deinde dicit ſcola letaniam; ipſa completa egreditur Epiſcopus, & dat orationem ante boſtium.*

Deus qui in omni loco tuæ dominationis dedicator adſiſtis; exaudi nos quæſumus, ut inviolabilis huius permaneat conſecratio, ut beneficia tui muneris univerſitas, quæ ſubplicat, mereatur; per. (1)

*Ipſa finita ſuſcipit ipſas reliquias a presbytero, & portat eas cum letania ad altare intus in eccleſia, & ponit ſuper altare novo; & antequam recludantur, ponit chryſma intus in confeſſione per angulos quatuor in cruce intra dicendo:* In nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti pax tibi. ℟. Et cum ſpiritu tuo. *Deinde ponit tres portiones corporis Dni intus in confeſſione, & tres de incenſo, & recluduntur reliquiæ intus in confeſſione, & dum recluduntur, canunt antiph:* Sub altare Domini ſedes accepiſtis; intercedite pro nobis, per quem meruiſtis. *Et ponit tabulam, & dat orationem hanc:*

Oremus. Deus qui ex omni coaptatione Sanctorum æternum tibi condis habitaculum, da ædificationis tuæ incrementa cœleſtia, ut quorum hic reliquias pio amore complectimur, eorum ſemper meritis adiuvemur, per.

*Deinde linit eam calce, quæ antea fuerat præparata; & poſtquam fuerit linita, facit deſuper cum chryſma dicendo ut ſupra, & facit crucem ſimiliter cum chryſma, & per quatuor angulos altaris deſuper dicendo ut ſupra; & tunc velat altare, & dat orationem hanc:*

Oremus.

Deſcendat, quæſumus Dne Deus noſter, Spiritus ſanctus tuus ſuper hoc altare, qui & populi tui dona ſanctificet, & ſumentium corda emundet. Per. *Et tunc conſpargit aquam cum byſopo per totam eccleſiam; ipſam namque tabulam, quam ſuper reliquias ponit, debet antea confirmare cum chryſma faciens, crucem dicendo ut ſupra. Hoc peracto canit ſcola antiph. ad Introitum, & poſt* Kyrie eleiſ.[3] *dicitur* Gloria in excelſis Deo, *& completur Miſſa ordine ſuo, & poſtea ebdomada Miſſa publica in ipſa eccleſia celebra quedum octo: dies completi ſunt.*

## Ad Patenam conſecrandam.

Conſecramus & ſanctificamus hanc paten
conficiendum in ea Corpus Dni nri Ieſu
facientes crucem pro ſalute noſtrorum o
qui cum Patre & Spiritu ſancto vivit &
Deus] per cuncta ſæcula ſæculorum, amen
*inde facis ſignum crucis de oleo ſuper ipſa tenam:*

Conſecrare & ſanctificare digneris Dne
nam per iſtam unctionem, & noſtram
ctionem in Chriſto Ieſu Dno nro, qui vivit
gnat in ſæcula ſæculorum, amen.

## Ad Calicem benedicendum.

Oremus dilectiſſimi fratres, ut Dnus De
ſter calicem ſuum in miniſterio conſecrandu
leſtis gratiæ inſpiratione ſanctificet, ut ad
nam benedictionem plenitudinem divini
accommodet, per,

*Alia.* Dignare Dne calicem iſtum in uſu
ſterii (2) tui, pia famuli tui devotione forr
ea ſanctificatione perfundere, qua Melchi
famuli tui ſacramentum (3) calicem perf
& quod arte vel metallo officii (effici) non
altaribus tuis dignum fiat tua benedictione
tioſum, (4)

## Præfatio Chryſmalis. (5)

Oremus dilectiſſimi fratres! ut Deus o
tens hoc miniſterium Corporis Filii tui D
Ieſu Chriſti gerulum, benedictionis, ſancti
nis tutamine, defenſionis donationis impl
gnetur orantibus nobis, per.

*Alia.* Omnipotens ſempiterne Deus, T
inſeparabilis, manibus noſtris opem tuæ
dictionis infunde, ut per noſtram benedic
hoc vaſculum ſanctificetur, & corporis Chriſti
ſepulchrum Spiritus ſancti gratia perficiatur,

## Ad Tabulas benedicendum.

Singulare illud repropitiatorium, quod ſ
tare crucis nobis redimendis obtulit im
d

(1) Sequentes orationes etiam in Pontificali *Rom.* leguntur.

(2) MART. l. c. miniſterii.

(3) Ib. Sacratum cal.

(4) P. R. ſanctificatum. Cæterum calices etiam vitreos uſitatos fuiſſe oſtendunt ARINGHUS & BOSIUS *Roma* ſubterr. lib. IV. c. 28. BONAROTIUS in obſervationibus ad vaſa vitrea p. 57. Anonymus de vetuſtate & forma monogrammatis SS. Nominis IESU *Roma* 1747. Præfat. p 12.

(5) In Ord. III. apud MART. l. c. p. 70
nedictio Euchariſtialis vaſculi. Oremus dilecti
fratres cariſſimi, ut Deus omnipotens hoc my
corporis filii ſui Domini noſtri Ieſu Chriſti g
benedictione ſanctificationis, tutamine defenſio
dominatione (l. *donatione*) ſalutis implere d
orantibus nobis. Per.

dum; cuius præfiguratio (1) patriarcha Iacob lapidem erexit in titulum, quo fieret ſacrificium, & portæ cœli deſuper aperiretur oraculum; ſuppliciter tibi Dne preces fundimus, ut metallis huius expoliata materia ſupernis ſacrificiis imbuenda, ipſe ſuæ dotare ſanctificationis ubertate præcipiat, qui quondam lapideas legem ſcripſit in tabulas (2) per Dnm.

*Alia.* Deus omnipotens, univerſarum rerum rationabilis artifex, creaturas formam lapideæ metalli ad obſequium tui ſacrificii condidiſti, ut legis libaturi tuo pareretur altari (3), annue dignanter huius inſtitutor myſterii, ut quotquot (4) hic oblatum ſacrum (5) fuerit, nomini tuo adſurgat, religione proficiat, ſpei initur fidei ſit honore (6), per.

*Item alia.*

Dne ſancte Pater omnipotens æterne Deus, clemens & propitius preces noſtræ humilitatis exaudi, & reſpice ad hoc altaris tui holocauſtum, quod (7) tam igne probatur, ſed infuſam ſancti Spiritus tui gratiam in honorem tuæ ſuavitatis accendat (8), ut accipientibus ac ſumentibus nobis legitimum permaneat, euchariſtiaque erigat (9) in viſceribus nris, & vitam concedat æternam.

## Præfatio.

VD. Dne ſancte Pater omnipotens æterne Deus, qui poſt offendiculam lapſus primi hominis inſtituiſti tibi propitiatorii deliniamenta libaminis, ut culpa, quæ præceſſerat, futuris temporibus expiaretur pro munere, quibus ornarentur altaria, honorificatur & templum, quod tibi primus Noe præparavit officio, rurſus inſtruxit Habraam immolaturus filium; dehinc electus Iacob erexit & unxit in titulo; adſit redemptoris mundi pietas & expiata (10) ut lapides ſanctificandi myſterium, qui penetrabilis (11) & lapis angularis eſt, conſecrare digneris benedictionis inlapſum (12) & hic in aereas placitus maieſtas æternales obtuto (13), & quicquid ſacrum ritu ſuper hoc immolatur ſicut Melchiſedech oblatum placeat tibi hoc holocauſtum, & reportet per hoc præmium quicquid intulerit votum, ſacrificare, benedicere, conſecrareque digneris, tu & pro manibus noſtris (14) opem tuæ benedictionis infunde, qui te angularem lapidem & ſaxum ſine manibus exciſum nominare ipſe voluiſti; tu lapides iſtos divinis cultibus apparatos benedic atque ſanctifica, & ſacri huius myſterii ſicut inſtitutor, ita etiam ſanctificator appare, per Dnm.

## Benedictio Crucis.

Sanctifica Dne ſignaculum paſſionis tuæ iſtud, ut ſit inimicis tuis obſtaculum, & credentibus in te efficiatur vexillum, per.

Rogamus te Dne ſancte Pater omnipotens æterne Deus, ut digneris benedicere hoc lignum crucis tuæ, ut ſit remedium ſalutare generi humano, ſit ſoliditas fidei, profectuum (profectus P. R.) bonorum operum, redemptio animarum, protectio ac tutela contra ſæva iacula inimicorum, per.

Omnipotens ſempiterne Deus, cuius ſanctum & terribile nomen inter cæteras viſibiles creaturas ligna quoque fructifera laudare ac benedicere non ceſſant, qui in figuram unigeniti ſapientiæ tuæ ligno vitæ a principio paradiſum voluptatis ornaſti, ut eiusdem fructu ſacroſancto myſterio protoplauſto parentis noſtri generis mortem cavere, & vitam ammoneris cuſtodire perpetuam; qui nos vetitæ arboris adtactu vitæ mortem aditus, eiusdem coæternæ tibi ſapientiæ tuæ Dei & Dni nri Ieſu Chriſti innoxia mortem ad vitam mi-

ſeri-

(1) In Ord. IX. MART. l. c. p. 754. *Quod præfigurante.* Sed melius in Ord. II. p. 694. *Cuius præfiguratione .... & portæ cœli deſuper aperiretur oraculum &c.*

(2) Ord. ut metalli huius expolitam materiam ſupernis ſacrificiis imbuendam ipſe ſuæ ſanctificationis ubertate percipiat, qui quondam lapideis legem ſcripſit in tabulis. Per. At in Ord. II. *ut* metalli huius expoſita materies ſupernis ſacrificiis imbuendo, ipſe tuæ dotari ſanctificationis ubertate præcipias, qui quondam lapideis legem ſcripſiſti in tabulis.

(3) Ib. Artifex, qui inter creaturas formam lapidis & metalli ad obſequium tui ſacrificii condidiſti, ut legislatori tuum pararetur altare ... conf. P. R. ubi clarius.

(4) Ib. quod hic oblatum fuerit.

(5) l. *ſacratumve fuerit*, ut habetur in pluribus ordinibus apud MART.

(6) P. R. Spei innitatur, fidei ſit honori.

(7) Ord. I. MART. Quod non tam igne probatur.

(8) l. ſed infuſâ &c. .. gratia &c.

(9) l. c. hæreat.

(10) In Ord. I. Pietas exorata, ut lapidis &c.

(11) l. Qui penetralis ... es.

(12) l. Illapſu.

(13) l. c. Et inhæreas placitus maieſtas æternalis obtutu. *fort. legendum:* ... placito maieſtatis æternalis obtutu.

(14) l. per manus noſtras.

ſericorditer revocare dignatus es,te ſupplices deprecamur, ut hoc ſingulare ſignum, quod ad exemplum primi illius ſacratiſſimi vexilli pretioſo Filii tui ſanguine triumphalis famulus tuus ill. devotus erexit, cœleſte hic tua benedictione ſanctificare digneris; ut omnibus hic genuflectentibus, ac tuæ ſupplicantibus Maieſtati, largior & cordis compunctio, & indulgentia concedatur admiſſorum; atque intercedente ipſa victorioſiſſima Filii tui paſſione & tibi placita poſtulare, & citius valeant poſtulata percipere. Da quæſumus clementiſſime Pater, in quo vivimus, movemur & ſumus, ut quotiens triumphum divinæ humilitatis, quæ ſuperbiam hoſtis noſtri deiecit, oculis intuemur, quotiens mente recolimus, & contra hoſtem ipſum fiduciam fortitudinis, & maiorem tibi devotæ humilitatis gratiam conſequamur, quatenus in illo tremendæ tuæ Maieſtatis examine cum paventibus elementis, cœlorumque commotis virtutibus, ſignum illud glorificum redemptionis noſtræ paruerit in cœlo, ipſi de morte ad vitam tranſire, ac perpetua beatæ reſurrectionis gaudia videre mereamur, per.

## AD BENEDICENDUM ORNAMENTA PONTIFICALIA.

### *Ex Mſc. Rhenaug. ſæc. XI.*

### Ad Cambagos.

Totius honeſtatis auctor omnipotens Deus! ad reprimendas antiqui hoſtis inſidias per noſtre humilitatis myſterium iube ſanctificari caligas iſtas, ut & in ingreſſu earum reſplendeat evangelii veritas, & in mente fidei exerceatur integritas. Per Chriſtum Dominum noſtrum.

### Ad Pedules bened.

Benedic Dne Ieſu Chriſte hec calciamenta iuſtitie. que Iohanes vidit veſtitus podere - ut quicunque ex hiis veſtitus fuerit, valeat aliis prebere bonum exemplum, & tibi omni tempore cum timore ſervire. Qui vivis.

### Ad Cyrothecas.

Immenſam clemenciam tuam omnípotens & piiſſime Deus humiliter rogamus: ut manus famulorum tuorum, ſicut exterius obducuntur manicis iſtis! ſic interius aſpergantur rore tue Benedictionis, ut quecunque per eas ſint benedicenda vel conſecranda, per te bene†dicantur, & conſe†crentur. Per eundem Dnm nrm Ieſum Chriſtum filium tuum &c.

### Ad Annulum benedictio . :

Deus totius creature principium & finis in quo clauſa ſunt omnia hunc Annulum benedicere † & ſanctifi†care dignere, ut qui per eum famulo tuo honoris inſignia concedis, virtutem & premia largiaris! quibus & diſcretionis habitum ſemper retineat, & vere fidei fulgore prefulgeat, ſancte Trinitatis quoque armatus munimine miles, in expugnabilem aciem dyaboli conſtanter evincat. Per Chriſtum Dnm nrm.

### Ad Baculum . . . . . .

Omnipotens & miſericors Dominus! qui ineffabili bonitate votis ſupplicancium aſſiſtis? quique ex tue pietatis habundancia affectum petendi tribuis? huic baculo, quem ad paſtoralis officii ſignum in tuo nomine dedicamus, tue benedictionis vim copioſe infunde, ut eo paſtor inſignitus ſic ſollicite cuſtodiat, quatenus ab unitate eccleſie nullatenus deviare permittat, ſed confractum redintegret, quaſſatum conſolidet, ſeque una cum grege ſuo integrum tibi atque immaculatum conſervet, ut a te nunquam ſeparetur indignus. Per Chriſtum Dnm nrm.

### Ad Mitram benedictio ...

Omnipotens ſempiterne Deus, qui veterum figurarum veritas es & finis, benedic hoc typicum priſcorum prm inſigne. per cornua moyſes famuli tui utrumque teſtamentum figurative declarans. Per Chriſtum Dnm nrm.

## AD BENEDICENDUM ORNAMENTA PRESPITERALIA.

### Caſulam, Dalmaticam & Subtile... (1)

Omnipotens ſempiterne Deus, qui per Moyſen famulum tuum pontificalia &c.

### Ad Mappas benedictio...

Dne Deus omnipotens, qui ab inicio &c.

### Ad Albas, Stolas, Manipulos, Cingulos & Amictus.

Deus invicte virtutis auctor & omnium rerum creator &c.

### Item alibi ad id.

Dne Deus Pater omnipotens Rex & magnificus triumphator, qui per ſanctos patres noſtros, qui tibi in ſacerdotali ordine placuerunt, diverſi generis ornamenta & veſtimenta ſacerdotalia fieri, & in his ſacerdotes tibi ſervientes ornare iuſſiſti, exaudi

(1) Sequentes benedict. etiam in P. R. leguntur.

propicius orationem noſtram, ut hanc hanc caſulam, ſtolam, planetam ſeu po- ac cingulum, orarioſque dextra tua ſan. e†dicere, conſe†crare ſancti†ficare & pu- e digneris, quatenus hoc veſtimentum mi- tuis levitis atque ſacerdotibus ad divinum ornandum explendumque proficiant, ſan- altaribus tuis munde & ornate in hac ſa- te miniſtraturi irreprehenſibile in actu & terius exteriuſque appareant, tibique ſoli ro corde & mundo corpore placere, omni- bus vite ſue irreprehenſibiliter ſanctorum exempla ſequentes ſervire valeant, hiſque miniſteriis ſecundum tuam voluntatem, qn acuerit, expletis cœleſtis regni gloriam mnibus ſibi commiſſis percipere mereantur. m nrm Ieſum Chriſtum &c.

## Ad Caſulam.

fons pietatis & iuſticie, qui tui operis os ad extremum veſtimento caſule, cuius ine omnia tegerentur veſtiri ſanxiſti; con- eticionibus noſtris, ut omnes hac planeta enumeratis intus omnium virtutum or- is vinculum pacifice caritatis ſuper omnia t, quo perficere, que deſiderant, te pre- raleant. Per Chriſtum Dnm.

## Ad Corporalia.

entiſſime Dne, cuius inenarrabilis virtus, niſteria archanis mirabilibus celebrantur; queſumus, ut lintheamina tue propiciacio- nedictione ſancti†ficentur ad conſecrandum lla Corpus Dni Ieſu Chriſti, qui tecum vivit nat &c.

## Item alia benedictio ad idem.

nipotens ſempiterne Deus, benedic linthea- ſta ad tegendum involvendumque corpus uinem Dni nri Ieſu Chriſti, qui tecum &c.

## edictio Patene, Calicis & aliorum vaſorum eccleſiæ . . . (1)

ſecra†mus Dne & ſancti†ficamus hanc pa- ad confrigendum in ea corpus Dni noſtri hriſti pacientis crucem pro ſalute omnium qui cum Patre & Spiritu ſancto &c.

## Item alia ad idem . . .

nipotens ſempiterne Deus, qui legalium inſtitutor es hoſtiarum, quique inter eas con- ſperſam ſimilaginem deferri in patenis aureis & argenteis ad altare tuum iuſſiſti, bene†dicere & ſancti†ficare digneris hanc patenam in ammini- ſtracionem evkariſtie Ieſu Chriſti filii tui Dni nri, qui pro noſtra omniumque ſalute tibi Deo patri in patibulo crucis elegit immolari, qui tecum vivit & regnat &c. *Hic faciat crucem cum criſmate ſuper patenam trabens pollicem ex ad- verſo in longum & in latum & dicat :* Conſe- cra†re, & ſancti†ficare digneris Dne patenam hanc per iſtam unctionem & per nram benedi- ctionem in Chriſto Ieſu Dno noſtro, qui tecum.

## Ad Calicem . .

Pax tecum. Et cum ſpiritu tuo. Oremus di- lectiſſimi fratres ? ut Deus & Dnus noſter Ieſus Chriſtus calicem hunc in uſum ſui miniſterii con- ſecrandum celeſtis gratie inſpiracione ſancti†ficet (2) ut humanam benedictionem plenitudinem di- vini favoris accomodet, qui vivit.

## Item alia benedictio.

Dignare Domine Calicem iſtum bene†dicere in uſum miniſterii tui & pia famulatus devocione formatum ea ſanctifi†cacione perfunde (3) qua melchiſedech famuli tui ſacratum calicem per- fudiſti ? & quod arte vel metalli officio eſt com- poſitum (4) altaribus tuis dignum fiat tua bene- dictione ſanctificatum per Chriſtum Dnm noſtrum. *Hic faciat crucem cum criſmate infra concavum trabens pollicem ex adverſo in longum & latum & dicat :* Conſe†crare & ſancti†ficare digneris Dne calicem hunc per iſtam unctionem & no- ſtram benedictionem in Chriſto Ieſu Dno noſtro, qui tecum.

## Benedictio ſuper Calicem iam conſe- cratum.

Omnipotens ſempiterne Deus, manibus noſtris quæſumus opem tue benedictionis infunde; ut per noſtram benedictionem hoc vaſculum ſancti- ficetur, & corporis & ſanguinis Dni nri Ieſu Chri- ſti novum ſepulchrum Spiritus ſancti gratia per- ficiatur. Per Chriſtum Dnm. ***Et tunc aſpergat patenam & calicem cum aqua benedicta, & di- cat :*** In nomine Pa†tris, & Fi†lii, & Spiritus† ſancti benedictus ſit.

Ad

Quæ ſequuntur in P. R. variant,

In Ord. VIII. MART. p. 745. Et ut in hu- &c.

l. perfundere.

(4) In Ord. IV. p. 715. **Et quod arte vel metal- lo effici non poteſt altaribus tuis dignum, fiat tua benedictione dignum, atque ſanctificatum. Per.**

## Ad vaſculum Eukariſtie.

Oremus kariſſimi fratres, ut Deus omnipotens hoc vaſculum corporis Filii ſui Dni noſtri Ieſu Chriſti gerulum ſue benedictionis tutamine Filiique ſui Dni noſtri munere ac Spiritus ſancti virtute implere dignetur per Chriſtum Dnm noſtrum. *Hac oratione dicta aſpergatur vaſculum aqua benedicta, & dicatur:* In nomine Patris & Fil. *ut ſupra.*

## Benedictio Vexillorum & Ymaginum.

Omnipotens ſempiterne Deus, qui es cunctorum benedictio, & tryumphancium fortitudo, reſpice propicius ad preces humilitatis noſtre, & hoc vexillum, quod bellico uſui præparatum eſt, celeſti benedictione ſancti†fica, ut contra adverſarias & rebelles naciones ſit validum, tuoque munimine circumſeptum. Sitque inimicis chriſtiani populi terribile, atque in te confitentibus ſolidamentum, & victorie certa fiducia. Tu es enim Deus, qui conteris bella, & celeſte preſidium in te ſperantibus ſemper addis ſecurum & optatum. Per Dnm nrm.

## Ad Ymagines benedictio.

Queſumus omnipotens Deus indefectivam clemenciam tuam, ut hoc inſtrumentum Sanctorum tuorum honorificum dextra Maieſtatis tue dignanter extenſa, miſericors & placidus bene†dicas, ut quicunque illorum patrocinia, vel quo minus expectentes, vel eminus recolentes, pietati tue fideli devocione de quacunque neceſſitate ſupplicaverint, optata conſolacione ac iuvamine pociatur, per Dnm nrm.

## Benedictio Linteaminum, Veſtium & vaſorum ſacrorum.

### *Ex Cod Vindob. Theol.* 359.

*Deinde tenent Subdiaconi vel Acoliti linteamina* (1) *vel omnia ornamenta eccleſiæ ſeu vaſa ſacra, quæcunque ad cultum Dei & eccleſiæ pertinere videntur, & benedicat ea pontifex iuxta hunc morem.*

## Benedictio Corporalis.

Oremus. Omnipotens ſempiterne Deus, benedic linteamen iſtud ad tegendum & involvendum corpus & ſanguinem Filii tui Dni nri Ihu Xpi. Qui tecum. (2)

## Benedictio Lintaminum.

Domine Deus omnipotens, qui ab initio hominibus utilia & neceſſaria creaſti veſtimenta quoque pontificalia ſacerdotibus & levitis tuis & ornamenta & lintamina facere famulum tuum Moyſen per quadraginta dies docuiſti, ſive etiam ea quæ Maria texuit, & fecit in uſum altaris tui ad tegendum involvendumque corpus & ſanguinem Filii tui Dni nri Ihu Xpi. Qui tecum vivit & regnat.

## Item benedictio ad Linteamen. (1)

Exaudi Domine preces noſtras, & hoc linteamen ſacri miniſterii uſui præparatum benedicere & ſanctificare digneris. Per.

Item

---

(1) Poſt ritum dedicationis & altarium, ſequitur immediate in cod. *Vindob.* Theol. 359. uti alias etiam benedictio linteaminum veſtium ac vaſorum ſacrorum. Teſtatur SOZOMENUS lib. II. Hiſt. eccl. 25. in dedicatione templi *Hieroſolymitani* a CONSTANTINO M. exſtructi, benedicta fuiſſe ab epiſcopis varia munera, a fidelibus oblata. Idque poſtea ſolemne fuiſſe, ut in ipſa ſtatim eccleſiarum dedicatione a miniſtris offerrentur ornamenta, vaſa & linteamina ſacra ex REMIGII *Altiſiodorenſis* Tract. de dedic. eccl. c. 7. conſtat.

(2) *Ex Mſc. Theol. n.* 277. *ſolo.*

*Alia.* Domine Deus, qui iam ſanctificare dignatus es hoc genus ſpecierum, quando eo dignatus es involvi corpus dni nri Ihu Xpi unigeniti tui in beata paſſione concede quæſumus per eundem Dominum nobis quamquam indignis famulis tuis, ut præſens linteum cœleſti benedictione ſanctum & aptum fiat dominico ſepulchro, altari videlicet tuo, ut placabiliter poſſit in eo imponi corpus & ſanguis eiusdem dni nri Ihu Xpi, qui eſt vita omnium fideliter ſumentium, vivit & regnat per omnia ſæc. ſæc. Amen. *Alia.* Clementiſſime Domine, cuius inenarrabilis virtus, cuius myſteria archanis mirabilibus celebrantur, tribue quæſumus, ut hoc linteamen tuæ propitiationis benedictione ſanctificetur ad conſecrandum ſuper illud corpus & ſanguinem Dei & dni nri Ihu Xpi. Qui tecum.

(1) *Ex Cod. Theol.* 27. *Alia oratio.*

Deus qui digne tibi ſervientium deſideras famulatum, reſpice propitius ad humilitatis noſtræ ſervitutem, & hæc linteamina tuæ ſervitutis uſibus præparata, cœleſtis virtutis benedictione ſanctifica, & conſecra, quatenus ſuper ea Spiritus ſanctus tuus deſcendat, qui & populi tui oblationem benedicat, & corda ſive corpora ſumentium benignus reficiat. Per.

## ːnedict. ad Linteamina & ad omvaſa & inſtrumenta in uſum eccleſiæ.

ıotens ſempiterne Deus Rex regum & Doɔminantium, ſacerdos omnium pontifex um, per quem unacum Patre ſanctoque acta ſunt univerſa, Chriſte Ieſu benediınſecrare, & ſanctiſicare digneris vaſa his altaris linteaminibus cæteriſque cunquemadmodum officia tabernaculi teſtiim cum arca oraculi, ſcilicet Cherubin elis, columnas, candelabra, altare aurgenteas baſes, tabulas deauratas, holoıoſtias, æneum altare cum baſibus æneis, funes, oleum unctionis, & cætera in noſtri tempotis per manus ſanctorum ſti Sacerdotum; ita nunc manens in æume ſacerdos Sacerdotum ſecundum orlelchiſedech, vaſa hæc & omnia inſtrutaris huius eccleſiæ, quæ inter noſtras abentur, benedicas, purifices, conſecres, mmes, quibus inter nos, & æternam in ſupremo meatu ſine fine conſtare . Per te Ieſu Chriſte qui Patre in unidem Spiritus ſancti Deus. (1)

## ːnedictio veſtimentorum Sacerdon, ſive Leviticorum, atque ſeıentis ordinis miniſtrantium.

ıotens Deus, qui per Moyſen famulum ɔntificalia atque levitica veſtimenta ad m in conſpectu tuo miniſterium eorum, corem ſeu laudem nominis tui fieri deadeſto propitius invocationibus noſtris, ıdumenta ſacerdotalia famuli & ſacerdo, eſuper gratia tua irrigante, tua ingenti one per noſtræ humilitatis ſervitutem ː benedicere & conſecrare digneris, ut ːultibus & ſacris miniſteriis apta & beːxiſtant. His quoque ſacris veſtibus ſavel levitæ tui induti, defenſi ab omniſſionibus ſeu temptationibus malignorum ſpirituum eſſe mereantur, tuiſque eos miniſteriis apte & condigne ſervire & inhærere, in hiſque placide & devote tribue perſeverare. Per.

## Bened. Ad Albas, Planetas, Stolas, & Cingulos benedicendos.

Domine Deus Pater omnipotens rex & magnificus triumphator, qui per ſanctos patres noſtros, qui tibi in ſacerdotali ordine placuerunt, diverſi generis ornamenta & veſtimenta ſacerdotalia fieri, & his ornari Sacerdotes tibi ſervientes iuſſiſti exaudi propitius orationem noſtram & hanc planetam famuli tui N. ſeu poderem ac cingulum, orariumque dextera tua ſancta benedicere, ſanctificareque, & purificare digneris, quatenus hæc veſtimenta miniſtris tuis levitis ac ſacerdotibus ad divinum cultum ornandum explendumque proficiant, ſanctiſque altaribus tuis munde & ornate in his ſacris veſtibus miniſtraturi, inreprehenſibilis in actu & victu interius, exteriusque appareant, tibique ſoli Deo puro corde & mundo corpore omnibus diebus vitæ ſuæ inreprehenſibiliter ſanctorum patrum exempla ſequentes ſervire valeant, hiſque ſacris miniſteriis ſecundum tuam voluntatem, quando tibi placuerit, expletis, cœleſtis regni gloriam cum omnibus ſibi commiſſis percipere mereantur. Per.

## Benedictio Stolarum.

Domine Deus omnipotens, qui ab initio hominibus utilia & neceſſaria creaſti, & veſtimenta pontificalia aliaque ornamenta & linteamina ſacerdotibus ac levitis in uſum tabernaculi fœderis fieri Moyſi famulo tuo iuſſiſti, eumque Spiritu ſapientiæ ad id peragendum repleſti, hoc ornamentum in uſum miniſterii tui ſanctificare, benedicere, & conſecrare, atque miniſtros altaris tui qui illud portaverint ſeptiformis Spiritu ſancto dignanter replere digneris, atque caſtitatis ſtola & indumento lætitiæ ſempiternæ & beata facias, cum bonorum operum fructu miniſteriis congruenti, immortalitate veſtiri. Per.

Præ-

---

*lenedictio ad omnia ornamenta in uſum ·ſiæ vel altaris. Ex Mſc. Tb. 277. ſolo.*

otens ſempiterne Deus, qui ab initio utilia & hominibus creaſti, templaque manu homia nomini tuo ſancto dicari, tuæque habitaa vocari voluiſti, qui per Moyſen famulum timenta pontificalia & ſacerdotalia, ſeu levialia quæque diverſi generis ornamenta ad decorem tabernaculi & altaris tui fieri decreviſti; exaudi propitius preces noſtras, & omnia hæc diverſarum ſpecierum ornamenta in uſum huius baſilicæ vel altaris ad honorem & gloriam tuam præparata purificare & ſanctificare, benedicere & conſecrare per noſtræ humilitatis ſervitutem digneris, ut divinis cultibus, ſacriſque miniſteriis apta exiſtant, hiſque in confectione corporis & ſanguinis Ihu Xpi Filii tui Dni nri dignis tibi pareat famulatibus. Qui tecum vivit.

## Præfatio Euchariſtialis, id eſt vaſculi, in quo Euchariſtia reconditur.

Oremus dilectiſſimi fratres, ut Deus omnipotens hoc vaſculum corporis Filii ſui Dni nri Ihu Xpi gerulum ſuæ benedictionis tutamine ſuique Filii Domini noſtri munere, ac ſancti Spiritus virtute implere dignetur.

### Sequitur benedictio.

Oremus. Omnipotens Deus Trinitas inſeparabilis, manibus noſtris opem tuæ benedictionis infunde, ut per noſtram benedictionem hoc vaſculum ſanctificetur, & corporis Chriſti novum ſepulchrum ſancti Spiritus gratia perficiat. Per.

### Præfatio ad Patenam conſecrandam.

Oremus fratres kmi ut divinæ gratiæ benedictio conſecret & ſanctificet hanc patenam ad conficiendum in ea corpus Dni nri Ihu Xpi patientis crucem pro ſalute omnium noſtrum. Qui cum Patre.

*Alia.* Conſecramus & ſanctificamus hanc patenam ad conficiendum in ea corpus Dni nri Ihu Xpi patientis crucem pro ſalute omnium noſtrum. Qui cum Patr. *Inde faciat ſignum crucis de chriſmate ſancto ſuper patenam & dicat.* Conſecrare & ſanctificare digneris Domine patenam hanc per iſtam ſanctam benedictionem in Xpo Ihu Dno nro, Qui vivit & regnat.

### Præfatio Calicis.

Oremus dilectiſſimi fratres, ut Deus & Dominus noſter hunc calicem in uſum miniſterii ſui conſecrandum cœleſti gratiæ inſpiratione ſanctificet & ei ad humanam benedictionem plenitudinem divini favoris accommodet.

### Sequitur benedictio.

Dignare Domine calicem iſtum in uſum miniſterii tui pia famuli tui devotiotione formatum ea ſanctificatione perfundere, qua Melchiſedech famuli tui ſacratum calicem perfudiſti, & quod arte vel metalli officio non poteſt altaribus tuis eſſe dignum tua fiat benedictione pretioſum . ſanctificatum. Per. *Et faciat crucem d mate, ſuper ipſum calicem.* Omnipotens

### Benedictio Crucis. *Ex utroqu*

*Primitus fiat benedictio ſalis & aquæ. de ſequatur benedictio crucis.* Benedic I *Alia.* Rogamus &c. Per omnia ſæcula ſæc Dnus vobiscum. Et cum ſpiritu tuo. VD. Deus. Cuius ſanctum &c.

### *Alia. Fx Mſc. Th. 277.*

Rogamus te Domine ſuppliciter invoca ſignum iſtud ſanctæ Crucis ſit ſalus crec in te per paſſionem crucis tuæ, & per ſanctitatis tuæ, ſignum ſit Dei vivi, ſig lutis ſignum beatæ Trinitatis, ſignum gloriæ, ſignum Salvatoris Ieſu Chriſti Dn Hæc eſt crux Salvatoris Chriſti, crux pa rum, crux prophetarum, crux apoſtolo ctorum, crux martyrum Chriſti, crux Dei, crux omnium credentium in ſan perfectam Trinitatem. Per.

*Alia.* Te Domine quæſumus, qui das bus ſalutem per ſignum crucis tuæ, ut ac domibus, ubi crux iſta fixa (2) ma gentur dæmones, & immundi ſpiritus, fer pellatur inimicus, morbiſque careant, munditiis, ac omnes adverſæ poteſtates, co tua, ſint procul depulſæ, & virtute tuæ ctionis ſit benedicta hæc crux & ſanctifi mundata dignanter, ut in quocunque l neat, in tuo nomine omnes terrores m & nocturni, & omnes terrores livoresque tis excludantur, abſcedantque inſidiæ lat mici, & fantaſmata pereant. Per. *Ali* qui beatæ crucis &c.

*Alia.* Sanctifica Dne &c. *Hic aſpergat qua ſancta, addens odorem incenſi dicen* ctificetur &c. *Benedictio crucis metallizat* gloriæ excelſæ ſabaoth &c. (3)

B

---

(1) Ab antiquiſſimo orientalis & occidentalis Eccleſiæ uſu figendi crucem in locis ſacris ſeu eccleſiis nomen *tituli* eſt, indeque ipſæ eccleſiæ *tituli* ſunt dicti.

(2) *Alia.* Deus qui Moyſi famulo tuo in Oreb monte ſervanda populo tuo præcepta diſponens, templum ſanctum tuum, qualiter ædificet, inſtituſti, ſacra quoque vaſa, quæ inferri altari tuo deberent inſtar vaſorum cœleſtium fieri docuiſti, præcamur, ut hunc calicem, in quo celebraturi ſumus ſacroſancta myſteria emiſſione ſancti Spiritus tui cœleſti benedictione ſanctifices, gratumque & acceptabilem habeas, atque benedicas, ut digne vaſculis tuis ſoci acceptabilem tibi deferat famulatum, & di myſteriis conſecretur Per Dom. n. in un. ei

(3) Eadem oratio & in veteri ordine *Ro* in novo Pontificali *Romano* legitur. Vid. po TENIUM P. *Ioſ.* CATALANUS comment. in *Rom.* T. II. p 274. ſeq. Et quæ idem in Ri II. differit contra eos, qui cruces & alias ſacras non præmiſſa benedictione in altaribu cant, non ſine eccleſiaſticæ diſciplinæ detrime reſtaurandæ multum allaboravit S. CAROLUS ut oſtendit.

## Benedictio Thuribuli.

ɔmine Deus,qui dum filios Iſrael ob rebellem :ontumaciam durum vaſtaret incendium Aa-ſacerdotem tuum inter vivos ac mortuos o-ɔ ſtantem tibique incenſum offerentem ex-·e dignatus es, populumque de incendio li-·e, benedic hoc quæſumus thuribulum, & a, ut quotiens tibi in eo offerimus incen-, nos ipſos Chriſto tuo efficias boni odoris ɔtabile templum. Qui cum Deo.

### *ex Cod. Vind. Tb. 277. ſæc. XII. vel XIII.*

ımine ſancte Pater omnipotens æterne Deus, n deſerto profanæ multitudinis murmuratio-, flamma multante, cum Aaron ſacerdos tuus to de altaris igne thuribulo tuæ maieſtati pro liberatione humiliter ſupplicaret incenſo pla-, precibusque eius clementer annuiſti, be-; hoc quæſumus thuribulum tua maieſtate, æſta, ut quod in eo tibi offertur incenſum, ıga dæmonum, repulſio fantaſmatum, inmun-n abſceſſio cogitationum, ſitque in illius odore ı tibi oratio ſemper accepta. Per.

## enedictio Incenſi vel Thimiamatis.

### *Cod. Bibliotb. Caſar. Theol. 359.*

'us omnipotens Deus Abraham, Deus Iſaac, Iacob, immitte in hanc creaturam incenſi, ıimiamatis, vim odoris tui, atque virtutem, ſervis vel ancillis tuis munimentum, tute-defenſionis, ne intret hoſtis in viſcera eo-nec habitum ibi vel ſedem poſſit habere. (1)

*ia Oratio.* Deus qui Moyſi famulo tuo per :um ſanctum revelare dignatus es, quæ ad m ſanctuarii neceſſaria decreviſti, ex quibus ama boni odoris ad opus Eccleſiæ tuæ ob m religionis iugiter permanere iuſſiſti, ut ce nobis ſignificationem ſpiritualium virtu-fragrans oſtenderet odorem ſuavitatis, tua ımus omnipotens Deus inmenſæ maieſtatis :ra hanc creaturam benedicere ex diverſa-rerum commixtione confectam dignare, ut :e ſancti nominis tui omnesque inmundo-ſpirituum fantaſmaticos incurſus effugare, ſque morbos reddita ſanitate expellere, ubi-cumque fumus aromatum eius afflaverit, mirabi-liter poſſit, atque in odorem fragrantiſſimum ti-bi Domino perpetua redoleat ſuavitate. Per Dnm . . . in unitate eiusdem.

## Præfatio in conſecratione Capſarum (pro reliquiis.)

Oremus dilectiſſimi &c. *Conſecratio in modum Præfationis.* Deus inæſtimabilis &c. *Alia.* Dne. Deus omnipotens qui mur. &c. *Alia oratio* Dne ſancte Pater omnipotens æterne Deus, qu per unigenitum Filium tuum beatum Paulum a-poſtolum vas electionis appellari voluiſti, & ipſo evangelizante ac dicente fidelibus vos eſtis tem-plum Dei vivi, & Spiritus Dei habitat in vobis, omnibus Dni nri Ihu Xpi membris eandem ſpem conceſſiſti, te humiliter imploramus, ut hanc capſam capiendis ſanctorum tuorum membris vel exuviis vel pignoribus artificioſe compactam & ornatam, rorem divinæ ſanctificationis infundas, & non ſolum ad illorum præſentiam venientes & ibidem ſuppliciter exorantes exaudias, ſed & quippiam de memoriis eorum pro benedictione reportantes, aut fideliter accipientes immenſæ pietatis tuæ gratia conſolari, refovere, tutari ac remunerare digneris. Per.

*Item unde ſupra in transcurſu.*

Quæſumus omnipotens Deus indefectivam cle-mentiam tuam, ut hoc inſtrumentum ſanctorum tuorum reliquiis honorificum, dextera maieſtatis tuæ dignanter extenſa misericors & placidus be-nedicas; ut quicunque illorum patrocinia vel comminus exſpectantes, vel eminus recolentes pietati tuæ fideli devotione de quacunque neceſ-ſitate ſupplicaverint, optata citius conſolatione ac iuvamine potiantur. Per.

## Præfatio Ciborii id eſt Umbraculi altaris.

Oremus fratres dilectiſſimi Deum rectorem, ac gubernatorem omnium ſæculorum, ut in memor omnium delictorum & facinorum iuventutis & ignorantiæ, ſive prævaricationis meæ iſtud in-ſtrumentum ad honorificentiam nominis tui com-pactum placidus ac miſericors illuſtratione vultus ſui benedicere & ſanctificare dignetur.

### Conſecratio.

Omnipotens ſempiterne Deus, qui Moyſi fa-mulo

(1) *Alia ex Cod. Theol. 277.* Domine Deus omni-t, cui aſtat exercitus angelorum; dignare re-e, & benedicere hanc creaturam incenſi, ut om-nguor dæmonumque inſidiæ odorem ipſius ſen-tientes fugiant, & ſeparentur a plaſmate tuo, quod tibi Filii tui pretioſo ſanguine redemiſti, ut nunquam lædantur a morſu ſerpentis antiqui. Per eund.

mulo tuo præcepiſti, ut duos Cherubim ſuper arcam teſtamenti collocaret, quam extenſis ad alterutrum alis protegerent, verſis vultibus in propitiatorium, quæſumus ineffabilem clementiam tuam, ut hoc tegimen venerandi altaris tui in quo ipſa unigenitus Filius tuus Dns nr Ihs Xps, qui eſt propitiatio pro peccatis noſtris fidelium manibus immolatur, & ſub quo Sanctorum tuorum corpora quæ veraciter fuerunt archa teſtamenti tui receptacula videlicet Spiritus ſancti per eundem conſubſtantialem tibi Filium, qui factus eſt nobis a te ſanctificatio & redemptio in virtute eiusdem Spiritus veritatis univerſa antiqui hoſtis falſitate cum ſatellitibus ſuis depulſa, cum omnibus ornamentis ad ipſum umbraculum pertinentibus, vel ab illo dependentibus aut eidem ſuppoſitis, tua ſancta benedictione perfundere & conſecrare, atque ad tuitionem pignorum ſanctorum, ac roboranda ſive multiplicanda vota fidelium tuorum diutino tempore conſervare digneris, annuente eodem Dno nro Ihu Xpo Filio eius. Qui tecum vivit & regnat Deus in unitate eiusdem Spiritus ſancti per infinita ſæcula ſæculorum.

## Item conſecratio minoris itinerari borii. (1) *Ex Cod. Tb.* 277.

Oremus dilectiſſimi indulgentiam omnip
Dei, ut poſtpoſitis humanæ fragilitatis a
conſuetæ miſericordiæ tuæ munere hoc r
rium ſacris uſibus præparatum per unig
Verbum, virtutem ſcilicet & ſapientiam ſ
Spiritu ſanctificationis conſecrare dignetu
eundem. in unit. eius.

## Conſecratto Cymiterii. *Ex Cod. Vind. Tb.* 277. *ſæc. XII XIII.*

*Canantur VII. pſalmi, & illuminentu candelæ.* (2)

Deus qui es totius orbis conditor &c.
Omnipotens ſempiterne Deus trina maieſ
una Deitas, Pater & Filius, nec non
ſanctus, iuſtitiæ auctor, veniæ largitor, b
dator, ſanctitatis origo, cariſmatum diſt
omniumque venientium pius receptor,
propitius, ut hoc cymiterium in honore

---

(1) Vocatur hic ciborium, quod mox in oratione repoſitorium appellatur: voce parum differente, &, ut exiſtimo, notione eadem, qua in antiquo ordine *Romano* apud MABILLONIUM conditorium vocatur, locus ſeu vaſculum, in quo Euchariſtia recondi ſolebat, ut MABILLONIUS adnotavit. Unde recte a ciborio, id eſt umbraculo altaris diſtinguitur, cuius hic conſecratio præmittitur, quod nempe pompæ & ornatus cauſa ſuper altare expandi ſolebat, ut P. I. Diſquiſ. III. c. 1. n. 9. oſtendimus. Ex his maioribus ciboriis pendebant, quæ hodierno uſu ciboria vocantur, in quibus Euchariſtia ipſa, vel eius vaſculum ſeu pixis aſſervatur, quæ olim periſteria dicebantur, ut l. c. meminimus ex teſtamento etiam PERPETUI epiſcopi *Turonenſis*, qui inter alia legavit *Amalario presbytero capſulam unam communem de ſerico, item periſterium, & columbam argenteam ad repoſitorium.* Euchariſtiæ ſc. vel etiam reliquiarum, ut l. c. oſtendimus, eſtque generalis enunciatio in oratione conſecratoria minoris itinerarii ciborii, dum vocatur *hoc repoſitorium ſacris uſibus præparatum.*

(2) Nihil hic de præmittenda aqua benedicta quam pontificale EGBERTI *Eboracenſis*, ut alia pleraque omnia præſcribit: *Primitus cum aqua benedicta epiſcopus cum Clericis ſuis circumdare debeat omne cæmiterium cum pſalmo* Miſerere mei Deus, *& antiphona* Aſperges me &c. Sic CALLISTUS II. P. M. ad *Matiſconenſem*
*& Cabillonenſem* epiſcopos de conſecratione
& cœmeterii *Trenortienſis* monaſterii ſcribit:
*conſecravimus, cimiterium benediximus, ibique*
*benedictam fundentes, terminos circumquaque p*
*cepimus.* In pontificali CHRISTIANI archi
*Moguntini* ſæc. XIII. præſcribitur benedictio
*aquæ, cineris & vini ſicut in conſecratione*
Breviſſima eſt apud *Ioſ.* CATALANUM in Pon
T. II. p. 222. ex Mſc. pontificali eccleſiæ
quod aſſervatur *Romæ* in bibliotheca angelica O
Eremitarum, *benedictio poliandri, ſeu cimiteri*
iam mox inſcribitur apud eundem ibidem Ord
mſc. pontificali *Guilielmi* DURANDI, qui in
bibl. extat n. 4744. ac ſic incipit: *Quamquan*
*que aſſerant, cimiterii benedictionem neceſſariam*
*ſe, dicentes ad hoc ſufficere circuitus extra eccle*
*cimiterii aſperſiones, quæ fiunt quando eccleſia d*
Quæ quidem aſſertio veteribus monumentis l
adverſatur uſuique recentiori, & antiquo: q
gimus iam ſæculo VI. ita inveteratum religioſ
ſervatum, ut abbatiſſam monaſterii anxiam
derit ac perplexam cum de corpore B. RA
DIS *Francorum* reginæ ageretur: *Quid faciem*
quitur S. GREGORIUM *Turon.* ipſo teſte in
Gloria Confeſſ. c. 106.) *ſi epiſcopus urbis non ad*
*quia locus ille, in quo ſepeliri debet, non eſt*
*tali benedictione ſacratus.*

tui compoſitum benedicere & ſanctificare concedas, qui Habrahæ beato patriarchæ famulo tuo terram a filiis Ebron comparatam cauſa ſepulturæ benedixiſti, & qui populo Iſrahelitico promiſſionis tellurem in ævo durantem conceſſiſti, famulorum famularumque tuarum corporibus in hoc cymiterium intrantibus quietis ſedem ab omni incurſione malorum ſpirituum tutelam benignus largitor tribuas, ut poſt animarum corporumque reſurrectionem coadunatam te donante atque concedente beatitudinem ſempiternam percipere mereantur. *Alia.* Domine Deus paſtor æterne &c.

## Benedictio Sepulchri & Loculi.

Rogamus te Domine ſancte Pater omnipotens æterne Deus, ut digneris benedicere & ſanctificare hoc ſepulchrum & loculum in eo collocatum, ut ſit remedium ſalutare in eo quieſcenti, & redemtio animæ eius, atque tutela & munimen contra ſæva iacula inimici. Per.

*Alia.* Sanctificetur iſtud habitaculum Domine Deus per noſtram ſupplicationem, & fugetur ab eo inmundus ſpiritus per virtutem Dni nri Ihu Xpi, placidaque ſit requies corporum in eo poſtmodum quieſcentium, te protegente, ac conſervante maieſtate tua Ihu Xpe. Qui cum.

*Alia.* Adeſto Domine ſupplicationibus noſtris, & nihil de noſtra conſcientia præſumentibus ineffabili miſeratione tua nobis ſucurre, ut quod non habet noſtrorum fiducia meritorum, tuorum conferat largitas invicta donorum. Per.

## Benedictio Tabulæ itinerariæ. (1)

### *Ex utroque Theol.* 359. & 277.

Quæſumus omnipotens Deus indefectivam clementiam &c. (2)

*Alia.* Deum omnipotentem, fratres dilectiſſimi, votis exultantibus deprecemur, ut qui per omnem mundum fidem ſpargit, & eccleſiam congregavit, qui es lapis exciſus de monte ſine manibus angularem compagem ſolidavit, hanc petram ſerenus illuſtret, eamque æterno lumine irrigatam ita multiplicibus ac diverſis cariſmatibus locupletet, ut ſuper illam adminiſtrandam corporis ſui hoſtiam benedicat, & ſuſcipiat conſecratam. Qui cum.

## Conſecratio.

Exaudi nos Deus noſter, & precum noſtrarum libenter accipe vota, & hoc altare ad celebranda divina myſteria præparatum odore unguenti cœleſtis aſperge, & aromata illi divinæ ſanctificationis infunde, & ſicut lapidem Iacob patriarchæ erectum unguenti perfuſione dedicaſti, & angelicis viſionibus per ſcalam gradus eccleſiæ figuraſti, ſic ſuper hunc quoque lapidem altari coaptandum cœleſtis gratiam benedictionis inmitte, ut dum tibi ſuper eum ſacri corporis, & ſanguinis Unigeniti tui myſteria conſecrantur, petentibus peccata deleantur, merentibus influat gratia ſempiterna. Per. *Et accipiens tabulam aſpergat eam aqua benedicta, addens odorem incenſi, & confirmet eam cum chriſmate ita dic.* In nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti. Pax tecum. Et cum ſpiritu tuo.

## Ordo in dedicat. Baptiſterii. (3)

### *Ex Cod. Vind. Th.* 277.

Omnipotens ſempiterne Deus fons &c.

## Conſecratio Fontis.

Omnipotens ſempiterne Deus, hoc baptiſterium cœleſti viſitatione dedicatum Spiritus ſancti illuſtratione ſanctifica, ut quoscunque fons iſte loturus eſt trina ablutione purgati indulgentiam omnium delictorum tuo munere conſequantur. P.

*Alia.* Multiplica Domine benedictionem tuam, & Spiritus tui munere fidem noſtram corrobora, ut qui in hæc fluenta deſcenderunt, in libro vitæ aſcribi mereantur in regno tibi Deo Patri in reſurrectione tradendos. Per.

## Ordo in Dedicatione Baptiſterii.

### *Ex Cod. Mſc. Bibl. Cæſar. Vindob. ſæc. X. vel XI. N.* 359. *olim* 351.

*Primitus fiat aqua benedicta cum latania deinde dicatur oratio.*

Omnipotens ſempiterne Deus fons omnium virtutum & plenitudo gratiarum dignare hoc faſculum ſacro baptiſmati præparatum Maieſtatis tuæ præſentia conſecrare; ut qui ubique totus es, etiam hic adeſſe te noſtris precibus ſentiamus. Per. *Alia.* Propitiare Domine familiæ tuæ. & benignus humilitatis noſtræ vota ſanctifica, & omnes in hoc fonte regenerandos. univerſali adoptione cuſtodi. Per. *Tunc*

---

(1) Ven. BEDA vocat *tabulam altaris vice dedicatam* in Hiſt. *Angl.* lib. V. c. 11. de duobus EWALDIS loquens, qui in itinere conſtituti ſacrificium Deo victimæ Salvatoris offerebant quotidie.

(2) Oratio hæc in eodem cod. poſt alia poſita inſcribitur *præfatio tabulæ itinerariæ* cætera reſpondent.

(3) *Primitus fiat aqua benedicta cum letania.* Deinde dicatur oratio O. ſ. D. fons &c. Sequitur alia quæ cum proxima poſtea inſcribitur *Conſecratio fontis* O. ſ. D. hoc bapt. &c. *alia* Multiplica &c. *alia* Propitiare &c.

*Tunc aſpergat ipſum Baptiſterium aqua benedicta, addens odorem incenſi. Deinde redeat Pontifex ad oſtium Eccleſiæ. ubi latania vel laudes circa feretrum celebrantur, & dicat præ foribus hanc orationem ſignificans oſtium & Eccleſiam.*

Deus qui ſacrandorum tibi auctor es munerum, effunde ſuper hanc orationis domum benedictionem tuam, ut ab omnibus hic invocantibus nomen tuum, defenſionis tuæ auxilium ſentiat. Per.

*Et tunc portantes feretrum magno honore cum reliquiis ſimul & crucibus & luminaribus circumeant Eccleſiam ſequente clero has antiphonas vel reſponſoria pſallendo, & populo cum mulieribus & paruolis Kirieeleiſon decant.*

*A.* Surgite ſancti de manſionibus veſtris loca ſanctificate plebem benedicite & nos homines peccatores in pace cuſtodite. a e v i a.

*A.* Ambulate ſancti Dei ad locum deſtinatum qui vobis præparatus eſt ab origine mundi.

*A.* Plateæ Hieruſalem gaudebunt & omnes vici eius canticum lætitiæ dicunt.

℟. Sancti tui Domine mirabile conſecuti ſunt iter ſervientes præceptis tuis ut invenirentur inleſi in aquis validis terra apparuit arida & in mari rubro viam ſine impedimento.

℣. Quoniam percuſſit petram & fluxerunt aquæ & torrentes inundaverunt.

℟. Tradiderunt corpora ſua propter Deum ad ſupplicia & meruerunt habere coronas perpetuas.

℣. Iſti ſunt qui venerunt ex magna tribulatione & laverunt ſtolas ſuas in ſanguine agni. Et meruerunt.

℟. Sancti mei qui in iſto ſæculo certamen habuiſtis mercedem laborum ego reddam vobis.

℣. Venite benedicti Patris mei percipite regnum. Mercedem.

℟. Exultabunt ſancti in gloria, lætabuntur in cubilibus ſuis.

℣. Iuſti epulentur & exultent in conſpectu Dei & delectentur in lætitia.

℟. Fulgebunt iuſti ſicut lilium & ſicut roſæ in Hiericho florebunt ante Dominum.

℣. Iuſti autem in perpetuo vivent, & apud Dominum eſt merces eorum. Et ſicut.

*His ita per ordinem geſtis, cum redierit iterum ad oſtium Eccleſiæ facto ſilentio habeat pontifex verbum ad plebem de honore Eccleſiaſtico, & de decimis, vel oblationibus Eccleſiarum, ac de anniverſaria ipſius Eccleſiæ dedicatione. Ipſe autem Dominus & conſtructor ipſius Eccleſiæ admoneatur de dote illius, & qualem honorem vel curam Eccleſiæ & presbytero exhibere debeat. Illo autem profitente in omnibus ita ſe agere velle Pontifex hæc confirmari a Dno poſtulans, antequam intret Eccleſiam dicat hanc orationem.* (1)

Domum tuam quæſumus Domine clementer ingredere, & in tuorum cordibus fidelium perpetuam tibi conſtrue manſionem, & præſta ut domus hæc quæ tua ſubſiſtit dedicatione ſolemnis, tua fiat habitatione ſublimis. Per.

*Tunc accipiat Pontifex feretrum cum presbyteris & ingrediendo ſcola antiph. cant.*

Ingredimini benedicti Dei parata eſt vobis a Domino habitatio ſedis veſtræ ſed & populus fidelis cum gaudio inſequitur iter noſtrum ut oretis pro nobis Maieſtatem Domini. *Cum Reſponſ.* Sancti Dei dedit vobis.

*A.* Benedicta gloria Domini de loco ſuo aevia. *cum verſ.* Cantate Domino canticum novum, laus eius in Eccleſia ſanctorum. *Et cum intraverint extenſo velo inter populum & altare. Pontifex recondat reliquias in altari & presbyteri qui cum eo ſunt cantent antiph.*

*A.* Exultabunt ſancti in gloria lætabuntur in cubilibus ſuis. *Cum pſalmo.* Cantate Domino canticum novum, laus eius in Eccleſia ſanctorum.

*Et antequam recludantur reliquiæ dicat hanc orationem.*

Deus qui omni loco Dominationis tuæ clemens ac benignus dedicator aſſiſtis. Exaudi nos quæſumus & concede ut inviolabilis huius loci permaneat conſecratio, & beneficia tui muneris univerſitas ſanctæ Eccleſiæ quæ ſupplicat mereatur. Per.

*Hæc*

(1) De antiquiſſimo uſu conſecrandi baptiſteria *Sidonii* APOLLINARIS habetur teſtimonium lib. IV. ep. 15. ad ELAPHIUM: *Nam*, ſcribit, *baptiſterium, quod olim fabricabamini, ſcribitis iam poſſe conſecrari.* Altaria vero olim, quando recens baptizati ſtatim etiam communionem corporis & ſanguinis Domini ſumebant iuncta fuiſſe ex S. PAULINI carmine in Nat. X. ubi baptiſterium deſcribit, diſcimus: Dum gemina antiſtes gerit illic munera Chriſti. In geminos aditum venerabile conſecrat uſus. Caſtifico ſocians pia ſacramenta lavacro. Eiusmodi eſt baptiſterium *Piſanum*, quod MABILLONIUS deſcribit in itinere *Ital.* Eodemque pertinent oratoria, quæ ANASTASIUS biblioth. a nonnullis pontificibus in baptiſteriis feciſſe narrat.

*: expleta ponat chriſma in confeſſionem per* *ıs quatuor in crucem dicendo.* In nomine & Filii & Spiritus ſancti. Pax tecum. n ſpiritu tuo.

*ıde ponat tres portiones* (1) *corporis Dni feſſionem*, & *tres de incenſo*, & *tunc re- tur reliquiæ in confeſſione* & *dum reclu- · canunt antiph.* Sub altare Domini ſedes ɫtis intercedite pro nobis ad Dominum qui egit. *Cum pſalmo.* Exultabunt ſancti in lætabuntur in cubilibus ſuis.

## atio ad dedicandum Altare poſt impoſitas reliquias.

ɜ qui Altaria nomini tuo dicanda ſanctifi- ræſta quæſumus ut quod noſtra fragilitas ıeretur interceſſione beati N. huc Spiritus ɜnitudo deſcendat, qui & munera noſtra ɜet, & indulgentiam nobis tuæ pietatis .t. Per.

*ıccipiens tabulam de ſubtus confirmet eam ɿriſmate in crucem ita dicens.* In nomine & Filii & Spiritus ſancti. Pax tecum. ı ſpiritu tuo. *Tunc imponat tabulam ſu- ɨquias* & *det orationem hanc.* Deus qui ıi coaptatione ſanctorum æternum Maieſtati ıdis habitaculum, da ædificationi tuæ in- ta cæleſtia & præſta, ut quorum hic re- pio amore complectimur eorum ſemper adiuvemur. Per.

*c lineat eam cum calce qua ante fuerat ıta*, & *poſtquam linita fuerit faciat cru- ſuper cum chriſmate dicendo.* In nomine. *tat chriſma per quatuor cornua altaris ɿraſcripta ubi dicendo* & *crucem faciendo A.* Corpora ſanctorum in pace ſepulta vivent nomina eorum in æternum. *Ad- ɨloria Patri.* *Tunc diaconi veſtiant altare ɛ dic. antiph.* Circumdate Syon levitæ Domini veſtite veſtimentis albis eſtote & ıentes ymnum novum dicentes benedictus ✝. Mirabilis Deus in ſanctis ſuis. Et glo- ri. *Alia A.* In Velamento clamabunt ɜui Domine ævia ævia ævia. *Poſteaque incenſum*, *verſusque dicatur.* Omnis ter- et te Deus & pſallat. *Preces.*

Fundata eſt domus Domini ſuper verticem mon- tium. Bene fundata eſt ſuper omnes colles.
Dominus in templo ſancto ſuo. Dominus in cœ- lo ſedes eius.
Domus mea dicit Dominus. Domus orationis vo- cabitur.
Exultabunt Sancti in gloria. Lætabuntur in cu- bilibus ſuis.
Exultent Juſti in conſpectu Dei. Et delectentur in lætitia.
Pretioſa eſt in conſpectu Domini. Mors Sancto- rum eius.
Exurge Domine adiuva nos. Et libera nos pro- pter nomen tuum.
Domine exaudi orationem meam. Et clamor meus. Dns vobiscum. Et cum Sp. t.

*Et dicat pontifex orationem hanc.*

Deſcendat quæſumus Domine Deus noſter Spi- ritus tuus ſanctus ſuper hoc altare, qui & populi tui dona ſanctificet, & ſummentium corda puri- ficet. Per.

*Alia.* Omnipotens ſempiterne Deus altare hoc nomini tuo dicatum, cæleſtis virtutis benedictio- ne ſanctifica, & omnibus in te ſperantibus au- xilii tui munus oſtende, ut hic ſacramentorum virtus & votorum obtineatur effectus. Per.

*Deinde revertatur pontifex in ſacrarium donec ornetur eccleſia*, & *accendantur luminaria*, & *incipiat cantor antiphonam ad Introitum.* Ter- ribilis eſt locus iſte. *Et procedat pontifex cum ordinibus ſuis ſicut conſuetudo eſt in feſtivitati- bus*, & *celebretur ſolemniter miſſa ſicut ſacra- mentorum libro continetur cum* Gloria in excelſis Deo. & *poſtea per totam ebdomadam fiant miſſa publica* (2) *in ipſa eccleſia uſque ad dies octo completos.*

## Ordo ad benedicendum Eccleſiæ ſignum. *Ex Cod. Mſc. Bibl. Cæſar. Vindob. ſæc. X. vel XI. N. 359. olim 351.*

*Imprimis dicitur letania poſtea VI. pſalmi ve- niales*, Miſerere mei Deus ſecundum. Deus in nomine tuo. Miſerere mei Deus miſerere mei. Deus miſereatur noſtri. Deus in adiutorium meum intende. Inclina Domine aurem tuam. Se-

ɿaſſim hoc in libris ritualibus legere eſt de ortionibus corporis Chriſti ponendis in altari o. Quod quidem DURANDUS in Ration. div. 7. n. 23. faciendum vult cum corpore Do- ɜuando reliquiæ nullæ ſunt præſto, uti etiam ɿontificale DURANDI: *Deficientibus reliquiis rpus Chriſti.*

(2) Hæc rubrica in ſacramentario *Gregoriano* paſſim- que in ordin. dedicationis eccl. legitur ritu antiquiſſi- mo, quem in dedicatione baſilicæ *Hieroſolymitanæ* ſer- vatum, EUSEB. lib. IV. de vita CONSTANTINI te- ſtatur, commemoratque SIDONIUS APOLLINARIS *fe- ſta hebdomalia* in dedicatione *Lugdunenſis* eccleſiæ lib. IX. epiſt. 3. ad FAUSTUM epiſc.

## Sequitur exorciſmus Salis.

Exorcizo te creatura ſalis per Deum vivum, per Deum ſanctum, per Dominum totius creaturæ, qui divina voce oris ſui locutus eſt, ad diſcipulos ſuos dicens, Vos eſtis ſal terræ. & qui per apoſtolum ſuum Paulum dignatus eſt dicere, ſit ſermo veſter ſapientiæ ſale conditus, ut efficiaris ſal exorcizatum, ad evacuandum & expellendum ab hoc eccleſiæ ſigno inimicum, omnemque virtutem putredinis eius & omnes qui ex te ſumpſerint, ſint ſanctificati animis, atque corporibus & ubicunque fueris aſperſum, præſtes omnibus remiſſionem peccatorum, ſanitatem mentis, protectionem ſalutis. In nomine Domini noſtri Ihu Xpi qui venturus eſt.

## Benedictio Salis.

Virtutis tuæ fortitudinem deprecantes, Domine ſancte Pater omnipotens æterne Deus, qui inter omnia neceſſaria quæ per Ihm Xpm Dominum noſtrum procreari iuſſiſti. Non minimam gratiam conferre dignatus es ſali, ut ex illo poſſint univerſa condiri, quæ hominibus ad eſcam per eumdem Filium tuum Dominum noſtrum procreaſti. Te ſupplices exoramus, ut hoc ſal digneris aſpicere, quatenus ex Maieſtatis tuæ virtute contra omnes ſpiritus immundos vigorem poſſit accipere. Expellat ab hoc Eccleſiæ ſigno, & ab omni loco ubi fuerit tua invocatione aſperſum, quidquid poteſt eſſe peſtiferum, & exhibeat plenum ſalutis effectum, deterreat omnia præſtigia vel portenta inimici & omnium monſtrorum genera, longius faciat effugari. Gravedines omnes, phantaſiaſque compeſcat, & per ſignum crucis Filii tui Domini noſtri Ihu Xpi tutelam fideliſſimam deſiderantibus præſtet. Per eumdem.

## Exorciſmus Aquæ.

Diſcede immunde ſpiritus ab omnibus, quibus fides noſtræ uſura eſt religionis officii ſacramentis. Nec prætendas culpam criminis, qui agnoſcis potentiam ſalvatoris. Non eſt meriti confidentia ſed præcepti, licet ipſa poteſtas myſterii... Te igitur per communem Dominum aquæ creatura convenio, ut conſervare motum ſenſibilitatis intelligens, ſubiici ſervicio quo placare Deum nitimur non recuſes, omnem a te dæmonum communionem, omne collegium iniquitatis expurges, totam phantaſmatis labem, capax dominicæ protectionis extermines, ut gratia ſanctificationis adepta, tuo noſtroque pariter creatori deſerviens, omnem ſpirituum pravorum nequitiam ab hoc Eccleſiæ deiicias, & in quocunque loco fueris aſperſa, ſanctæ copiam benedictionis inducas. Præſtante ipſo Domino redemptore noſtro Ihu Xpo, qui cum Patre & Spiritu ſancto vivit & regnat in ſæcula ſæculorum amen.

## Benedictio Aquæ.

Benedic Domine hanc aquam benedictione cœleſti, & aſſiſtat ſuper eam &c. *ut in pontificali de benedictione campanæ.*

*Hic mittatur ſal in aquam.*

Fiat hæc commixtio & conſecratio ſalis & aquæ in nomine Patris & Filii & Spiritus S.

*Oratio poſt commixtionem.*

Omnipotens æterne Deus, qui nobis a te conditam creaturam aquæ vividæ diſtinxiſti, ut liquorem ſimplicem ad lavacrum, ſalſam ſoliditatem præberes ad condimentum, quatenus & ſordida poſſent ablui, & fatua imbui, quo & noxia tollerentur & originalis corrigeretur error ad viam ſalutis. Te officii noſtri functionem immeriti deprecemur, ut hæc ſalis & aquæ in tuo nomine facta permixtio, clementiæ tuæ dono ſanctificetur, ad purificandum hoc eccleſiæ ſignum, quodque miniſterialiter baptiſmo commodum, culpæ inimicum ſapientiæ aptum, errori præſtas adverſum, ſancti Spiritus tui ſanctificatione reddas ſanctificatum, nec ullo contagio reddatur inmundum, quod tua fieri credimus maieſtate beatum, ſed ita per te plenum præbeat ſanctificationis effectum, ut ubicunque invocato tuo nomine manu fuerit emiſſum, vel modo quolibet aſſumtum expulſis & exploſis omnibus inſidiis contrariæ poteſtatis non ſolum diabolica machinamenta ex eodem loco fugata deficiant, ſed etiam ſanctorum angelorum cuſtodia ſemper inibi manſura conſiſtat, te præſtante omnipotente Deo, qui cum Filio tuo & Spiritu ſancto regnas in ſæcula ſæculorum, amen.

*Poſt hæc cantantur pſalmi iſti:* Lauda anima mea Dominum. Laudate Dominum quoniam bonus. Lauda Hieruſalem Dominum. Laudate Dominum de cœlis. Cantate Domino canticum. Laudate Dominum in ſanctis eius. *Qui dum cantantur lavet pontifex ſignum de aqua benedicta & ſale benedicto cum oleo ſancto cruces in eo faciendo & dicat hanc orationem:* Deus qui per beatum Moyſen legiferum tubas argenteas fieri præcepiſti &c. *ut in pontificali uſque ad illa verba:* Ante ſanctæ crucis in eo depictum vexillum. *ubi hæc oratio finitur, omiſſis illis, quæ in pontificali adduntur.* cui flectitur omne genu &c.

*Tunc extergat illud cum linteo mundo & cantatur antiphona:* Vox Domini ſuper aquas Deus Maieſtatis intonuit. Dominus ſuper aquas multas.

*Pſal.*

*Pſal.* Vox Domini in virtute. *uſque ad finem pſalmi cum* Gloria.

*Poſt hac tangat illud cum chryſmate a foris ſeptiés, intus quater & dicat hanc orationem:* Omnipotens ſempiterne Deus, qui ante arcam fœderis &c. *ut in pontificali.*

*Tunc ponatur in incenſorio ignis & thimiama tus & mirra, & erigatur ſignum ſuper incenſorium, ut totum illum fumum colligat & dicatur antiphona:* Deus in ſancto via tua, quis Deus magnus ſicut Deus noſter. Viderunt te aquæ Deus. *uſque ad finem pſalmi cum* Gloria.

Omnipotens Dominator Xpe, quo ſecundum aſſumtionem carnis dormiente in navi, dum oborta tempeſtas maria conturbaſſet. Te protinus excitato & imperante diſſiluit. Tu neceſſitatibus populi tui, benignus ſuccurre, tu hoc tintinnabulum ſancti Spiritus rore perfunde, ut ante ſonitum illius ſemper fugiat inimicus, invitetur ad fidem populus Xnus, hoſtilis terreatur exercitus, confortetur in Domino per eum populus evocatus, atque ſicut per Davidicam cytharam delectatus deſuper deſcendat Spiritus ſanctus, atque ut Samuele crinigero agnum mactante in holocauſto ſuo rex æterni imperii fragore aurarum turbam repulit adverſantem, ita dum huius vaſculi ſonitus tranſit per nubila eccleſiæ tuæ conventus conſoletur, manu ſerventur angelica fruges, credentium mentes & corpora ſalvet protectio ſempiterna. Per te Salvator mundi.

## Reconciliatio violatæ Eccleſiæ.
## *Ex Cod. Vindob. Theol.* 277. *ſæc. XII. vel XIII.*

*Primitus veniat epiſcopus ante ipſam eccleſiam cum clero & populo dicatque hanc orationem.*

Omnipotens & miſericors Deus, qui ſacerdotibus &c. *Alia.* Aufer a nobis &c. *Tunc intret pontifex in eccleſiam cum clero & letaniis. His peractis dicit* Oremus. *Et diaconus:* Flectamus genua. *Poſt paululum* Levate. *Oratio*: Deus qui peccati veteris &c. *Et benedicat aquam & ſalem cum vino & cinere mixtam, & circumeat tribus vicibus intrinſecus eccleſiam ſpargendo & cantando antiph.* Aſperges me Domine. *Pſ.* Miſerere mei Deus. *lavando ac purificando loca contaminata & dicat hanc Præfationem.* Deum indultorem criminum &c. *Conſecratio*: Deus cuius bonitas &c. *Sequitur antiph.* Confirma hoc Deus. *Pſ.* Exurgat Deus & diſſip. *Et antequam recludantur reliquiæ dicit pontifex:* Oremus. *Et diaconus:* Flectamus genua, Levate. *Sequitur oratio:* Deus qui omni loco &c. *Tunc reliquiæ reponantur. Require cætera in dedicat eccleſiæ. Et cantent. Ant.* Confirma hoc Deus. *cum verſu* Narrabo nomen. *Et* Gloria Patri. *Sequitur* Deus qui eccleſiam tuam &c.

## Benedictio Eccleſiæ novæ.
## *Ex Codice Vindobon. Theol.* 277.

Deus qui ſuper myſticam petram apoſtolicæ dignitatis ædificatæ principaliter eccleſiæ tuæ portas inferni numquam prævalituras eſſe promiſiſti, cunctos ab eadem remove placatus errores, ut quod adverſus eam præſumtio falſitatis extollit, Spiritus veritatis evincat. Dirige quæſumus eam diſpenſatione cœleſti, ut quæ ante mundi principium in tua ſemper eſt præſentia præparata, usque ad plenitudinem gloriamque promiſſam te moderante permaneat, & in tuorum cordibus fidelium perpetuam tibi conſtrue manſionem, ut plebs hæc, quæ deiecto in terram vultu benedictionis tuæ poſtulat domum æternum a te percipiat præmium. Præſta quæſumus Domine, ut hæc baſilica, cuius hodie nunciamus incenia, quæ tua dedicatione ſubſiſtit ſolemnis, tua ſemper fiat habitatione præclara. Per.

## Benedictio ſuper munus, quod quis Eccleſiæ offert honori. (1) *Ex eodem.*

Deus cuius verbo & potentia facta ſunt omnia, cuius dono percepimus, quæ ad vitæ remedium poſſidemus, te ſupplices obnixis precibus exoramus, ut de ſede maieſtatis tuæ huic oblationi fidelium ſanctificator accedas, ſuſcipe de manu famulorum tuorum munus oblatum, quod a tua clementia benedictum in uſum huius ſanctuarii maneat conſecratum. Sint hæc in conſpectu tuo libenter accepta, ſicut quondam Abel alumni tui, vel Melchiſedech munera tibi placuerunt oblata, & quia ad honorem tui amoris eccleſiam tuam ſummis nituntur decorare obſequiis, tu eis Domine magna pro parvis recompenſa, ut devotionem eorum accipiens, fide eos repleas, indulgentia foveas, miſericordia protegas, adverſa deſtruas, proſpera concedas, habeant in hoc ſæculo bonæ actionis documentum, caritatis ſtudium, ſancti amoris effectum, & in futuro cum ſanctis angelis adipiſcantur perpetuum regnum. Amen.

Maior

(1) Mendoſe hic titulus in ſacramentario *Gallicano* quod MABILLONIUS edidit T. I. *Muſ. Ital.* P. II. p. 389. ex Cod. monaſt. *Boblenſis*, ſic legitur: *Benedictio omni, quod in eccleſia offertur.*

## Maior (1) benedictio Aquæ & Salis.
## *Ex Codice mſc. Theol. Bibl. Cæſ. Vindob. ſæc. X. vel XI. N. 359. olim 351.*

Deus in adiutorium meum intende, *cum* Gloria. *A.* Hæc eſt generatio. *Pſ.* Domini eſt terra. Afferte Domino. Ipſum. *A.* Secundum magnam miſericordiam. *Pſ.* Miſerere mei Deus ſecundum. *Deinde letaniam.* Kyrieeleiſon. Xpeeleiſon. Xpe audi nos. Sca Maria ora pro nobis. *Deinde* Dominus vobiscum. & cum ſpiritu tuo.

*Or.* Deus cujus antiqua miracula etiam in omni ſæculo coruſcare ſentimus, dum quod uni populo perſecutione Ægypti ad liberandum dexteræ tuæ potentia contuliſti. Id in ſalutem gentium per aquæ regenerationem operaris, præſta ut in Habrahæ filios & in Hiſraheliticam dignitatem totius mundi tranſeat plenitudo. Per Dnm.

*Lectio Epiſtolæ beati Pauli Apoſt. ad Corinthios.*

Fratres nolumus autem vos ignorare, quoniam patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, & omnes mare tranſierunt, & omnes in Moyſe baptizati ſunt, in nube, & in mari, & omnes eamdem eſcam ſpiritalem manducaverunt, & omnes eumdem potum ſpiritalem biberunt. Bibebant autem de ſpiritali, conſequente eos petra, petra autem erat Chriſtus. *Or.* Adiutor in oportun. ℣. quoniam non in finem.

*Secundum Mattheum.*

In illo tempore dixit Ieſus diſcipulis ſuis. Vos eſtis ſal terræ: Quod ſi ſal evanuerit, ad nihilum valet ultra, niſi ut mittatur foras & conculcetur ab hominibus. Vos eſtis lux huius di. Non poteſt civitas abſcondi ſuper m poſita. Neque accendunt lucernam, & p eam ſub modio ſed ſupra candelabrum, ut omnibus qui in domo ſunt. Sic luceat lu ſtra bona coram hominibus, ut videant veſtra opera, & glorificent Patrem veſtrum eſt in cœlis.

### Benedictio Aquæ.

Dominus vobiſcum. Oremus.

Exorcizo te creatura aquæ per Deum v per Deum ſanctum, per Deum totius creatur te mundam exhibeas contra omnem morbu que inſidias inimici, ut ubicunque aſperſa ſit propitio Deo domus ipſa defenſa, ſicut d fuerunt domus Hebræorum per ſignum ſan agni. Sic defendantur Domine domus ſi rum famularumque tuarum per aſperſionem aquæ. In ipſius nomine te exorcizo aqua verbo ſuo fontes emanare præcepit. In nomine te exorcizo, qui filios Iſrael per m mare eduxit. In ipſius nomine te exorcizo ſuper te ſuis pedibus ambulavit. In ipſi mine te exorcizo, quem Ioannes in te ba vit, ut omnis ſpiritus erroris, & omnes fa dæmonum tua aſperſione effugentur, & ſe tur. Per virtutem Domini noſtri Ieſu X venturus eſt iudicare.

*Alia.* Exorcizo te creatura aquæ in n Dei Patris omnipotentis, & in nomine Domi

(1) *Græcis* μέγας ἁγιασμὸς dicitur benedictio aquæ baptiſmalis olim in pervigilio, nunc in ipſo die Epiphaniæ Domini celebratur. Vid T. II. diſquiſ. V. c. 1. n. 18. ubi de veteri uſu ſolemnis baptiſmi apud nos etiam in feſto Epiphaniæ Domini ac benedictione aquæ hodierna, cum qua hoc in nonnullis convenit. Locum ibi p. 439. S. CHRYSOSTOMI attulimus de mirifica huius aquæ infidelium domibus ſervatæ virtute. Idem T. VIII. opp. p. 433. moris communis meminit, manus ante ingreſſum eccleſiæ lavandi, ad quem in uſum fontes (eodem cum aliis teſte T. III. p. 289.) ad eccleſiarum atria erant (talem etiamnum videre eſt in vicina nobis eccleſia primaria *Friburgenſi*) uti nunc ad aſperſionem ſaltem vaſa aqua benedicta repleta. Perſeverat vero mos lavandi manus in ipſa ſynaxi ab eccleſiæ incunabulis uſitatus in utraque eccleſia, ut de presbyteris *Græcis*, *Maronitis*, *Armenis*, cæteriſque orientalibus apud RENODOTIUM videre eſt; de fidelibus autem ſacram communionem accedentibus S. CHRYSOST. in hom. *& ſimultate*, *Non audes*, inquit, *illotis manib cram hoſtiam attrectare*, *etiamſi mille neceſſitatib maris*, *ne igitur illota accedas anima.* Et S. C *Arelat.* ſerm. 229. *Omnes viri*, inquit, *quand municare deſiderant lavant manus ſuas.* Quia ni viri nuda manu accipiebant S. Hoſtiam, mulier tem linteis ſeu mappis, ut ex vita S. WIBO notavit MABILLONIUS ſæc. V. *Bened.* p. 51. In tum vero huius diſcriminis apud S. CYRILLUM extat teſtimonium Catech. Myſtag. III. initio Catech. V. de communi fidelium uſu lavandi a rationem manus. De quo *Cæterum*, ait TE LIANUS c. 11. de Oratione, *quæ ratio eſt*, *m ablutis*, *ſpiritu vero ſordente orationem obire.* N illum communem fuiſſe diſcimus ex hom. XLII CHRYSOST. in ep. I. ad *Corinth.* T. X. p. 405. in IOANN. T. VIII. pag. 313. & 433. ante nem etiam ſacram manus lotas teſtatur.

u Xpi, ut omnis inmundus ſpiritus & in-
ſatanæ ſeparetur ab hac creatura aquæ.
e ergo efficere aqua exorcizata ad effu-
n omne fantaſma inimici, & ipſum inimi-
radicare & explantare. In nomine Dei Pa-
nnipotentis, & in nomine Domini noſtri
pi, qui venturus.
. Te autem creatura aquæ adiuro per Deum
, per Deum ſanctum, per eum te adiuro,
in principio ſeparavit ab arida. Adiuro te
um vivum, qui fontes paradyſi emanare
it, & in quatuor fluminibus exire iuſſit,
m terram rigare præcepit. Adiuro te per
qui in te Neaman Syrum a ſua lepra mun-
& per manus Heliſæi prophetæ inmiſſione
vit. Efficere ergo aqua ſancta, aqua be-
, aqua lavans ſordes, & mundans pecca-
liuro te per Deum vivum, ut te mundam
ıs, nec in te aliquam fantaſiam retineas; ſed
s fons exorcizatus, ut ubicunque aſperſus
ſive in domo, ſive in angulis cubiculo-
ive in agro, ſive ſuper homines, ſive ſuper
, vel iumenta, vel ſi quis ex te guſtave-
s ei defenſaculum vitæ, remedium ſani-
Ipſe quoque diabolus elongetur & effuge-
mquam elongatum eſt cœlum a terra, lux
ris, iuſtum ab iniuſto, dulce ab amaro, ſic
ır ille ſpiritus inmundus ab omni habita-
ımulorum famularumque Dei, vel ab his
ubi hæc unda reſperſa fuerit, per verbum &
n Domini noſtri Ieſu Xpi. Qui venturus eſt.

### Benedictio Aquæ.

cizo te creatura aquæ in nomine Dei Pa-
nipotentis, & in nomine Domini noſtri
pi Filii eius, ut fias aqua exorcizata ad
dam omnem poteſtatem inimici. Et ipſum
m eradicare & explantare valeas cum
ſuis apoſtaticis. Per virtutem Domini no-
ı Xpi Qui venturus eſt.
. Deus qui ad ſalutem humani generis maxi-
ıque ſacramenta &c.

### Benedictio Salis.

cizo te creatura ſalis per Deum vivum,
um verum &c.

### Benedictio Salis.

cizo te creatura ſalis per Deum vivum,
um ſanctum, per Deum totius creaturæ,
per Heliſæum prophetam in aquam mitti
t ſanaretur ſterilitas aquæ, qui divina vo-
ſui locutus eſt ad diſcipulos ſuos dicens,
tis ſal terræ: qui per apoſtolum ſuum
Paulum dicere dignatus eſt, ſit ſermo veſter ſa-
pientiæ ſale conditus, ideoque efficere ſal exor-
cizatus, ad evacuandum & expellendum inimi-
cum, & omnem virtutem putredinis eius. In
nomine Domini noſtri Ihu Xpi. Qui venturus
eſt iudicare vivos & mortuos.

*Alia.* Benedic omnipotens Deus hanc creatu-
ram ſalis tua benedictione cœleſti in nomine Do-
mini noſtri Ihu Xpi, & in virtute ſancti Spiri-
tus tui, ad effugandum inimicum, quam tu Do-
mine ſanctificando ſanctifices, & benedicendo be-
nedicas, fiatque omnibus accipientibus perfecta
medicina permanens in viſceribus ſummentium.
In nomine Dni nri Ihu Xpi. Qui venturus eſt.

*Alia.* Deus inviſibilis, Deus inæſtimabilis, qui
per cuncta diffuſus es, pietatem tuam & miſeri-
cordiam per ſanctum & tremendum filii tui no-
men ſupplices deprecamur, ut ſuper hanc crea-
turam ſalis benedictionem tuam per potentiam
inviſibilis operationis infundas, ut iumenta, quæ
neceſſitatibus humanis tribuere dignatus es, cum
ex eadem acceperint, vel guſtaverint, hæc be-
nedictio & ſanctificatio tua inlæſa reddat, & ab
omni temptatoris incurſu te protegente cuſtodiat. P.

*Alia.*

Immenſam clementiam tuam omnipotens æter-
ne Deus humiliter imploramus, ut hanc creatu-
ram ſalis, quam in uſum generis humani tribuiſti
benedicere & ſanctificare tua pietate digneris, ut
ſit omnibus ſumentibus ſanitas animæ & corporis;
ut quidquid eo tactum vel reſperſum fuerit, ca-
reat omni immunditia, omnique impugnatione
ſpiritalis nequitiæ. Per.

### Benedictio amborum pariter.

*Hic ſufflat ter & miſcet.*

Deus cui ſuper Cherubim & Seraphim ſublimi
throno ſedenti omnis profunditas abyſſi, omnis
latitudo perſpicua eſt. Deus cuius æternis legi-
bus omnis natura concluditur. Deus cuius vo-
luntati quidquid reſiſtit infirmum eſt, quidquid
ſævit inimicus & inmundus ſpiritus tuis ſermoni-
bus ſanctis evictum eſt. Deus qui malignorum
deſtruis vires, & adverſantia per famulos tuos
temptamenta inimici extinguis. Te Domine ſup-
plices exoramus, ut ad defenſionem noſtram pla-
catus aſpicias, & ſalis & aquæ huius creaturam
gratiæ tuæ benedictione ſanctifices, & neceſſariis
purificationibus facias efficaces, ut quidquid fue-
rit liquore eius aſperſum, ab omni immunditia
ſpirituum immundorum vacuum fiat & liberum.

Nihil ibi peſtilentia morbidum nihil ullius terroris ſit inquietum, omne illic dæmonium, omnem adverſariam poteſtatem per huius creaturæ tuæ ſalis & aquæ aſperſionem deprecatio tuæ invocationis expellat. Nec ullas ibi diaboli miniſtrorumque eius inſidias nocere aut lædere permittas, ubi de tuo auxilio præſumitur & virtus tui nominis invocatur. Per.

*Alia.* Præſta quæſumus Domine tuum ſalubre remedium ſuper hanc creaturam ſalis & aquæ, ut ubicunque interceſſerit, ad animæ & corporis proficiat ſanitatem. Per.

*Alia.* Æterne Domine Deus omnipotens officii noſtri functione immeriti deprecamur, ut hæc ſalis & aquæ permixtio, in nomine clementiæ tuæ ſanctificata, cum per noſtras fuerit manus emiſſa, vel quolibet modo aſſumta, expulſis cunctis machinamentis dæmonum ex eodem loco fugata deficiant, & ſanctorum angelorum cuſtodia ſemper inibi manſura conſiſtat. Per Dnm.

Dominus vobiſcum. Et cum ſpiritu tuo. Surſum corda. Habemus ad Dominum. Gratias agamus Domino Deo noſtro. Dignum & iuſtum eſt.

## Præfatio.

Domine Deus cœli & terræ, cuius virtuti ſubiecta ſunt univerſa, cuius verbo procurata ſunt omnia, ſubmitte Spiritum tuum ſanctum ſuper hanc creaturam aquæ, ut fiat aqua ſanctificata in nomine Dei Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Ipſa te cognovit altiſſima ſalus & reſpector tuus aqua. Ergo humiles exoramus, ut exaudias & miſerearis precibus noſtris, ut ubicunque aſperſionis & purificationis te iubente aſperſa fuerit hæc aqua, habeat ibi domus gaudium, ſpem, honorem perpetuum, ut omnis malivoli invidia expellatur & ſeparetur, per virtutem Domini noſtri Ieſu Chriſti quem laudant angeli, & non ceſſant clamare dicentes. Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus ſabaoth.

*Oremus.*

Præceptis ſalutaribus moniti & divina inſtitutione formati audemus dicere. Pater noſter. Libera nos quæſumus Domine ab omnibus malis præteritis, præſentibus, & futuris, & cuſtodi nos in omni opere bono, per liberatorem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Filium tuum, qui tecum vivit & regnat. Credo in Deum.

## Benedictio amborum pariter.

Deus invictæ virtutis auctor, & inſup imperii Rex &c.

## Benedictio minor Salis & Aqua

Exorcizo te creatura ſalis per Deum vi per Deum verum, per Deum ſanctum, pe minum qui te per Heliſæum &c.

## Benedictio Salis & Aquæ. *Ex Mſc. Vind. Th. 277. ſæc. XII. XIII.*

Deus in adiutorium meum intende. D ad adiuvandum me feſtina. *cum* Gloria Patri rie eleiſon. Xpe el. Kyrie el. Pater noſter. do in Deum. *Et letania ſequitur ſi vis.* ctio Salis. Exorcizo te creatura ſalis in n Dei Patris omnipotentis, & in caritate Dni n Xpi, & in virtute Spiritus ſancti. Exorci per Deum vivum, per Deum verum, qui tutelam humani generis procreavit, & p venienti ad credulitatem per ſervos ſuos crari præcepit. Proinde rogamus te Dne noſter, ut hæc creatura ſalis in nomine T tis efficiatur ſalutare ſacramentum ad effuga inimicum: quod tu Domine ſanctificando ſ ces, & benedicendo benedicas, ut fiat on accipientibus perfecta medicina permanens ſceribus eorum in nomine Dni nri Ihu Xpi venturus.

*Lectio libri Regum.* In diebus illis. Dixeru civitatis ad Helyſeum. Ecce habitatio civitatis optima eſt, ſicut tu ipſe perſpicis, ſed amariſſimæ ſunt, & terra ſterilis. At il afferte mihi vas novum, & mittite in ill Quod cum attuliſſent, egreſſus ad fontem rum miſit in eum ſal, & ait: hæc dicit nus. Sanavi aquas has, & non erit in ei mors, neque ſterilitas. Sanatæ ſunt ergo uſque ad diem hanc iuxta verbum Helyſei, locutus eſt. *Secundum Iohan.* (1). In ill pore. Vidit Iohannes Ieſum venientem ad ait: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccat di. Hic eſt enim, de quo dixi; Poſt me vir, qui ante me factus eſt, quia prior rat, & ego neſciebam eum. Sed ut manif tur in Iſrael, propterea veni in aqua bap Et teſtimonium perhibuit Iohannes dicens:

(1) Hodierna benedictio aquæ in Epiphania evangelium habet quidem de baptiſmo IOANNIS, ſed ſecundum LUCAM; concordant vero tres ſequentes orationes cum hodierno ritu, ex quibus colligitu dictionis deſtinatio in domibus fidelium.

ritum deſcendentem quaſi columbam de & manſit ſuper eum. Sed qui miſit me re in aqua, ille mihi dixit: Super quem Spiritum deſcendentem ſuper eum, hic baptizat in Spiritu ſancto. Et ego vidi, ionium perhibui, quia hic eſt Filius Dei.

## Benedictio Aquæ.

:izo te creatura aquæ per Deum vivum, m ſanctum, per Deum totius ſæculi crea- ut mundam te exhibeas contra omnem atque inſidias inimici, ut ubicumque a- ueris, ſit propitio Deo defenſa domus icut defenſæ fuerunt domus Hebræorum gnum ſanguinis Chriſti, ſic defenda- iine domus famulorum famularumque tua- n ipſius nomine te exorcizo, qui filios Iſ- medium mare eduxit. In ipſius nomi- xorcizo, qui ſuper te pedibus ſuis am- In ipſius nomine te exorcizo, quem lo- in te baptizavit, ut omnis ſpiritus erro- omnes fantaſiæ dæmonum per hanc aquam iis effugentur & ſeparentur per Xpm Do- nrm, qui venturus eſt iudicare.

Præſta Domine tuum ſalutare remedium :nc creaturam ſalis & aquæ, ut ubicunque erit, ad animæ & corporis proficiat ſani- Per Dnm nrm. *Hic ſuffla ter in modum & miſces ſalem & aquam & dices bis verbis.* :izo te creatura ſalis per Deum vivum, per Heliſæum prophetam in aquam mitti qui divina voce ore ſuo locutus eſt ad os ſuos, dicens: vos eſtis ſal terræ. Qui oſtolum Paulum dixit cor veſtrum ſale n ſit; ideoque efficere ſal exorcizatum ıgnandum inimicum & omnem incurſum s per virtutem & nomen Dni nri Ihu Qui venturus eſt iudicare ſæculum, & te per ignem. Dominus vobiſcum. Et cum uo. Surſum corda. Habemus ad Domi- Gratias agamus Domino Deo noſtro. Di- : iuſtum eſt.

## Præfatio.

& iuſtum eſt æquum & ſalutare nos tibi & ubique gratias agere Dne Deus cœli e, cuius virtuti ſubdita ſunt univerſa, erbo procreata ſunt omnia; ſupermittendo tte Spiritum ſanctum ſuper hanc creatu- uæ, ut fiat aqua ſanctificata in nomine & Filii, & Spiritus ſancti. Ipſa te co- altiſſima ſalus & reſpector perpetuus. Ad quem humiles oramus & petimus, ut exau- dias & miſerearis precibus noſtris, ut ubicunque aſperſionis & purgationis, te iubente, aſperſa fuerit hæc aqua, habeat domus illa gaudium, ſpem, honoremque perpetuum, ut omnes mali- voli, & invidi expellantur & ſeparentur. Ite- rato te alloquar aqua, qui lucis ſimilitudinem habes. Tu ſub cœlo, tu ſuper cœlum, tu ſub terra, tu ſuper terram. Super te invoco nomen ſanctum, atque mirabile Dei, qui te ſua potentia ſuſpendit ſuper cœlos, congregavit in terra, miſcuit in mari: qui te archanis, & limpidis atque velocibus ventis pluere præcepit, & ad uſus hominum carnis lavacrum dedit, & ſitienti- bus potum ſubminiſtravit, ſuper quam etiam Spiritus Domini ferebatur ſed etiamnum fertur. Adiuro te per vocem tonitrui corruſcantis, & per virtutem tremendi cœleſtis regis, adiuro te per lignum myſterii, de quo aqua percuſſa ſtatim dulcis facta eſt. Adiuro te per eum, qui omnia creavit, ne contempnas vocem humilitatis meæ, ſed expellas omnem umbram, omnem ſatanam, & omnes machinationes diabolicas ſpirituum im- mundorum ſive biothanatum, (1) ſive errantium, ſive ex invocatione magicæ artis, ſive præcanta- torum argumenta, ſive draconum, ſive volucrum & viperarum, quia imperat tibi Dns Ihs Xps Filius Dei vivi, ut mox cum aſperſa fueris in nomine Dei omnipotentis ſabaoth ſive in domo ſive in vineis, ſive in pecoribus, ſive in ſemi- natis campis, ſive in qualicunque creatura, ſive in potu data fueris homini valetudine detento, & a maligni infeſtatione percuſſo, mox expellas, & excludas omnem malignum, ut poſſit homo velocius ſalvus fieri per virtutem & nomen Dni nri Ihu Xpi, qui neque dici, neque ſcribi, ne- que computari poteſt, cui nomen eſt Deus. Qui per angelum tuum Domine fontem Agar o- ſtendiſti, & ex eo Iſmahel ſitientem potaſti: qui pueri Abrahæ in Meſopotania preces audiſti, & omnia deſideria cordis eius impleſti: qui famu- lum tuum Moyſen in deſerto petram percutere, & ex ea aquam producere, & populum rigare iuſſiſti: qui aquam amaram immiſſo ligno dulco- raſti, ita benedicere digneris hanc aquam in no- mine Patris & Filii & Spiritus ſancti, ut ubicun- que aſperſa fuerit in tuo nomine omnes iactatio- nes ſævas inimici expellas. Illud etiam rogamus, ut ſicut ad domum Raguel angelum Raphael mittere dignatus es, & Aſmodeum dæmonium colli-

(1) In editis damnatorum.

colligavit, ſimili beneficio domui huic præſtes, ut mox, cum aſperſa fuerit nunquam illic vel in anima vel in eadem domo conſiſtentibus habeat aliquam poteſtatem, ſed confuſus & diſtrictus abſcedat. Per Xpm Dnm nrm, per quem maieſtatem tuam.

## Benedictio Salis.

Sancte Dne creator omnium creaturarum, & totius naturæ artifex, & unus magiſter gignentium, origo nationum, utilitasque virtutum, cuius providentia in hac quoque creatura liquentes aquas cœleſti igne ſolidaſti, uti hæc cætera humanis uſibus admixta condiret, & in longiorem uſum incorrupta ſervaret; da ei Dne exorantibus nobis eam ex tua benedictione ſubſtantiam, ut cuiuscumque viſcera penetraverit, effuget ex his atque depellat, quidquid erroris, confuſionis, malignitatis fraudes diabolicæ temptationis infuderint, omni hoſtis nri infeſtatione depulſa, id in homine tantum quod a te factum eſt relinquatur.

*Alia.* Domine ſancte Pater omnipotens æterne Deus, te ſuppliciter deprecamur, ut benedicere digneris hanc creaturam ſalis, quam in uſum humani generis tribuiſti, ut qui ex ea guſtaverint, non moriantur in æternum, ſed te ſapiant, in te roborentur, atque ad æterna dona per tuam gratiam venire mereantur in nomine Dni nri Ihu Xpi, qui venturus eſt.

## Benedictio Salis ad pecora.

Deus inviſibilis & inæſtimabilis, qui per cuncta diffuſus es, pietatem tuam & miſericordiam per ſanctum & tremendum Filii tui nomen ſupplices deprecamur, ut in hanc creaturam ſalis benedictionem & potentiam inviſibilis operationis infundas, ut iumenta, quæ neceſſitatibus humanis dignatus es tribuere cum ex eadem acceperint, vel guſtaverint, hæc benedictio & ſanctificatio tua illæſa reddat, & ab omni temptatoris incurſu te protegente cuſtodiat. Per.

*Alia.* Defende Domine pecora per hanc creaturam ſalis a lupis rapacibus, a latronibus, a morbo, a mortibus, a laqueis diaboli, ab omni infirmitate, a temptatione, a malitia, ab odio, ab invidia, a malo homine, a malis eloquiis (*i. e.* incantationibus, execrationibus) a malis oculis, a veneficiis, ab omni temptatione ſacrare & ſalvare digneris Domine pecora noſtra, & omnia quadrupedia, quæ morbo & infirmitate vexantur per hanc creaturam ſalis in nomine tuo Pater, Filiique tui Ihu Xpi & Spiritus ſancti. Qui in Trinitate perfecta.

## Benedictio Salis & Aquæ ad ſparg in domo.

Domine ſancte Pater omnipotens inſta conditor omnium elementorum, qui p Dnm Filium tuum hanc creaturam ſalis tera eſſe iuſſiſti, te deprecamur Domine creaturam ſalis & aquæ benedicere dign ubicunque aſperſa fuerit, omnis ſpiritus dus effugiat, ne ulterius in eo loco ha teſtatem commorandi. Per.

*Alia Oratio.* Præſta Domine per h turam aſperſionis (*vel* huius creaturæ aſp ſanitatem mentis, integritatem corporis ſalutis, ſecuritatem ſpei, corroboration hic & in æterna ſæcula.

## Benedictio Aquæ ad ſpargend

Deus qui ad ſalutem humani generis

*Item alia.* Exorcizo te creatura ſalis in nomine Dei Patris omnipotentis, & i Ihu Xpi Filii eius, & Spiritus ſancti, o tus adverſarii, omnis incurſio diaboli, inimici poteſtas eradicare & effugare ab tura aquæ per Deum verum, per Deur per Deum ſanctum, & Dnum nrm Ih ut efficiaris aqua ſancta, aqua benedicta cunque effuſa fuerit, vel aſperſa ſive i ſive in agro, effuges omnem fantaſiam poteſtatem inimici: Spiritus ſanctus h domo hac. Per Dnm nrm. Qui venturu

## Item exorciſmus Salis & Aquæ ſu firmos Sci Gregorii Papæ.

### *Ex Cod. Vindob. Theol. 685*

Deus in adiutorium meum intende. *cibus cum* Gloria. Kyrie el. Pater noſtr in Deum. *Lectio libri Regum.* In diebu xerunt viri civitatis ad Heliſeum. Ecce civitatis huius optima eſt, ſicut tu ipſ cis, ſed aquæ amariſſimæ ſunt & terra ſterili ait: Afferte mihi vas novum, & mittite in Qui cum attuliſſent, egreſſus ad fontes miſit in eum ſal & ait: Hæc dicit D Salvavi aquas has, & non erit ultra in neque ſterilitas. Sanatæ ſunt ergo aq ad diem hanc, iuxta verbum Heliſei, qu tus eſt in Dom. *Secundum Iohan.* In pore vidit Iohannes Ieſum venientem ad Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata Hic eſt de quo dixi: Poſt me venit vir te me factus eſt, quia prior me erat, neſciebam eum. Sed ut manifeſtaretur

ropterea ego veni in aqua baptizans. Et
nium perhibuit Iohannes dicens: Quia vidi
m deſcendentem quaſi columbam de cœlo,
it ſuper eam, & ego neſciebam eum. Sed
ſit me baptizare in aqua, ille mihi dixit:
uem videris Spiritum deſcendentem & ma-
ſuper eum, hic eſt, qui baptizat in Spi-
ncto. Et ego vidi & teſtimonium perhibui,
ic eſt Filius Dei.

## Benedictio Salis.

cizo te creatura ſalis in nomine Dei Pa†-
ni†potentis, & in caritate Dni nri Ihu
& in virtute Spiritus ſancti: Bene†dico te
um vi†vum per Deum ve†rum, qui te ad
humani generis procreavit, & populo
i ad credulitatem per ſervos ſuos conſe-
ræcepit. Proinde rogamus te Domine Deus
ut hæc creatura ſalis, in nomine ſanctæ
tis efficiatur ſalutare ſacramentum ad ef-
m inimicum: quam tu Domine ſanctifican-
tifices, & benedicendo benedicas, ut fiat
s accipientibus perfecta medicina perma-
viſceribus eorum in nomine Dni nri Ihu
ii ventur.

## Benedictio Aquæ.

cizo te creatura aquæ per Deum vi†vum
m ſan†ctum per Deum totius mundi crea-
ut mundum te exhibeas contra omnem
n, atque inſidias inimici, ut ubicunque
fuerit ſit propitio Deo defenſa domus. Sic
nſæ fuerunt domus Hebræorum per ſignum
is Chriſti, ſic defendatur Domine domus
rum famularumque tuarum. In ipſius no-
e exorcizo, qui verbo ſuo fontes emana-
cepit. In ipſius nomine te exorcizo, qui
ſrael per medium mare eduxit. In ipſius
te exorcizo, qui ſuper te ſuis pedibus
vit. In ipſius nomine te exorcizo quem
es in te baptizavit, ut omnis ſpiritus er-
t omnes fantaſiæ dæmonum per hanc a-
aſperſionis effugentur & ſeparentur per Xpm
rm qui ventur.

. Præſtes Dne tuum ſalutare remedium ſu-
nc creaturam ſa†lis & a†quæ, ut ubicunque
fferint ad animæ & corporis proficiant ſa-
i. Per Xpm. *Hic ſufflat ter in modum*
, *& miſcens ſalem*, *& dic.* Exorcizo te
ra ſalis per Deum vi†vum, per Deum ve†-
er Deum ſan†ctum, per Deum, qui te per
m prophetam in aquam mitti iuſſit: qui
voce, ore ſuo, locutus eſt ad diſcipulos
icens, Vos eſtis ſal terræ; qui per apo-
ſtolum Paulum, Cor veſtrum ſit ſale conditum.
Ideoque efficere ſal exorcizatum ad expugnandum
inimicum & omnem incurſum dæmonis per virtu-
tem & nomen Dni nri Ihu Xpi qui venturus eſt.
Dominus vobiſcum. Et cum ſpiritu tuo. Surſum
corda. Habemus ad Dominum. Gratias agamus
Domino Deo noſtro. Dignum & iuſtum eſt. VD. &
iuſtum eſt æquum & ſalutare Domine Deus cœli
& terræ cuius virtuti ſubdita ſunt univerſa, cuius
verbo procreata ſunt omnia, ſupermittendo ſu-
permitte Spiritum tuum ſanctum ſuper hanc crea-
turam aquæ, ut fiat aqua ſanctificata. In nomine
Pa†tris & Filii & Spiritus † ſancti. Ipſum te
cognoſcimus altiſſima ſalus & reſpector perpe-
tuus, ad quem humiles oramus & petimus, ut
exaudias & miſerearis precibus noſtris, ut ubi-
cunque aſperſionis & purgationis, te iubente,
aſperſa fuerit hæc aqua, habeat ſibi domus gau-
dium, ſpem, honorem perpetuum, ut omnes
malivoli, invidi expellantur, & ſeparentur. Ite-
rato te alloquor aqua, quæ lucis ſimilitudinem
habes: tu ſub cœlo, tu ſuper cœlum: tu ſub
terra, tu ſuper terram. Super te invoco nomen
ſanctum atque mirabile Dei, qui te ſua potentia
ſuſpendit ſuper cœlos, congregavit in terra,
miſcuit in mari: qui te archanis & limpidis,
velocibus ventis pluere præcepit, & te ad uſus
hominis lavacrum carnis dedit, ſitientibus potum
per te ſubminiſtravit, ſuper quem etiam Spiritus
Domini non ſolum ferebatur, ſed etiam fertur.
Adiuro te per Spiritum Dei vivi. Adiuro te per
vocem tonitrui coruſcationis tremendæ cœleſtis
regis. Adiuro te per lignum myſterii de quo
aqua percuſſa ſtatim dulcis facta eſt. Adiuro te
per eum, qui omnia creavit, non contempnas
vocem humilitatis meæ, ſed expellas omnem
umbram, omnem ſatanam, & omnes machinatio-
nes diabolicas ſpirituum immundorum, ſive er-
rantium: ſive ex invocatione magicæ artis, ſive
præcantorum argumenta, ſive draconum & om-
nium volucrum & viperarum. Imperet tibi Do-
minus noſter Ieſus Chriſtus Filius Dei vivi, ut
mox cum aſperſa fueris in nomine Dei omnipo-
tentis ſabaoth ſive in domo, ſive in vineis, ſive
in pecoribus, ſive in ſeminatis campis, ſive in
qualicunque creatura, ſive in potu data fueris
homini invalitudinem detinenti, a maligni infe-
ſtatione percuſſo, mox expellas, & excludas
omnem malignum, ut poſſit homo velocius ſal-
vus fieri per virtutem & nomen Dni nri Ihu
Xpi, qui neque dici, neque ſcribi, neque com-
putari poteſt: cui nomen Deus, qui per ange-

lum tuum Domine fontem Agar oſtendiſti, & ex eo Iſmaelem ſitientem potaſti. Qui pueri tui Abrahæ in Meſopotamia preces exaudiſti, & omnia deſideria cordis eius impleſti: qui famulum tuum Moyſen in deſerto petram percutere, & populum potare iuſſiſti: qui aquam amaram immiſſo ligno dulcoraſti; ita benedicere digneris hanc aquam in nomine Pa†tris & Filii & Spiritus †ſancti, ut ubicunque aſperſa fuerit iu tuo nomine omnes iactationes ſævas inimici expellas. Illud etiam rogamus te Domine, ut ſicut domum Raguel angelum Raphahel mittere dignatus es, & Aſmodeum dæmonem colligavit, ſimile Domine beneficium domui huic præſtes, ut mox cum aſperſa fuerit, numquam illic vel in anima, vel in eadem domo conſiſtentibus habeat aliquam poteſtatem, ſed confuſus & diſtrictus abſcedat. Per

## Exorciſmus Aquæ.

Exorcizo te creatura aquæ. *Ut ſupra.*

*Alia.* Deus qui ad ſalutem humani gen. *Ut ſup.* Deus invictæ &c. *Ant.* Aſperges me. *Pſal.* Miſerere.

## Oratio poſt aſperſionem Aquæ.

Præſtes (Prs) Domine per hanc creaturam aſperſionis ſanitatem mentis, & corporis integritatem, tutelam ſalutis, ſecuritatem ſpei, corroborationem fidei, hic & in æterna ſæcula ſæculorum. Amen.

## BENEDICTIO CEREORUM.

## IIII. Non. Febr. Ypapanti. (1) Ad ſanctam Mariam. *Ex Cod. Vind. Theol. N. 685. ſæc. X.*

Domine Deus omnipotens creator cœli & terræ rex regum Dominus dominantium, exaudi nos famulos tuos clamantes & orantes ad te. Precamur te Domine ſancte Pater omnipotens æterne Deus, qui omnia ex nihilo creaſti, & iuſſu tuo per opera apum hunc liquorem ad perfectionem ceræ evenire feciſti, & qui hodierna die petitionem iuſti Simeonis impleſti, te humiliter deprecamur, ut has can†delas ad uſus hominum, & ſanitatem corporum & animarum ſive in terra ſive in aquis per invocationem ſancti tui nominis, & per interceſſionem ſanctæ Mariæ genitricis tuæ, cuius hodie feſta devote percolimus, & per preces omnium Sanctorum tuorum bene†dicere & ſancti†ficare digneris, ut hæc plebs tua illas in manibus honorifice portans, te cantando, teque laudando tu exaudies voces illius, de cœl ſancto tuo, & de ſede maieſtatis tuæ Propitiu ſis omnibus clamantibus ad te, quos redemiſt precioſo ſanguine tuo, qui vivis & regnas pe omnia ſæcula ſæculorum. Amen. Dominus vobis cum. Et cum ſpiritu tuo. Surſum corda. Habemus ad Dominum. Gratias agamus Domino Dec noſtro. Dignum & iuſtum eſt. Vere dignum & iuſtum eſt, æquum & ſalutare. Quia per ſereniſſimam ac placidiſſimam ſtellam genitricem tuam, cuius ſacratiſſimum nomen per ineffabile & inenarrabile meritum ſtella maris interpretatur, humanum genus illuminare dignatus es. Pro hoc maxime gaudio hodierna die ovantes, & has candelas in manibus noſtris venerabiliter ferentes, & inceſſabili voce clamantes, ut pro dulciſſimo amore, & clementiſſima interceſſione tuæ digna genitricis ſemperque Virginis nos indignos, ſed tamen pretioſo ſanguine tuo redemptos te æterno ac vero lumine facias clementer perfrui. Per.

Oremus. Omnipotens ſempiterne Deus, qui hodierna die Unigenitum tuum ulnis ſancti Symeonis in templo tuo ſancto ſuſcipiendum præſentaſti, tuam ſupplices deprecamur clementiam, ut hos cereos, quos nos tui famuli in tui nominis magnificentia ſuſcipientes geſtare cupimus bene†dicere & ſancti†ficare atque lumine ſupernæ benedictionis accendere digneris: quatinus eos tibi Dno Deo noſtro offerendo, digni, & ſancto igne tuæ dulciſſimæ caritatis ſuccenſi in templo ſancto gloriæ tuæ repræſentari mereamur. Per.

*Tunc dividantur candelæ per ſingulos, & accendantur, ſtantibusque omnibus in eodem loco cantatur hæc antiphona.*

*Ant.* Ave gratia plena Dei genitrix virgo, ex te enim ortus eſt Sol iuſticiæ illuminans, quæ in tenebris ſunt. Lætare & tu ſenior iuſte ſuſcipiens in ulnas liberatorem animarum noſtrarum, donantem nobis reſurrectionem.

*Oratio.* Exaudi quæſumus Dne plebem tuam, & quæ extrinſecus annua tribuis devotione venerari, interius aſſequi gratiæ tuæ luce concede. Per.

*Tunc primum exeuntes inde procedant uſque ad crucem cantando Ant.* Reſponſum accepit Symeon a Spiritu ſancto. Non viſurum ſe mortem, niſi videret Chriſtum Dominum. Et cum inducerent puerum in templum, accepit eum in ulnas ſuas & benedixit Deum, & dixit. Nunc dimittis Domine ſervum tuum in pace. Verſiculi Qui

(1) *Io.* Beletho, qui vixit ſæc. XII. in explicatione divinorum offic. hæc celebritas etiam *Candelaria* dicta memoratur ab antiquiſſima *Romanorum* conſuetudine in principio *Februarii* urbem luſtrandi, eam circumeundo ſeu ambiendo cum candelis ardentibus in manibus, unde etiam *Amburbale* vocatum feſtum.

ſine peccato templi eſt oblatus ad aram.
bis clemens crimina quæque demat.
horus vatum venerandus olim Spiritu ſan-
init repletus, in Dei factum genitrice con-
: Maria. Qui ſine peccato.
Deum cœli Dominumque terræ virgo con-
peperitque virgo. atque poſt partum me-
mere inviolata. Qui ſine.
n ſenex iuſtus Symeon in ulnis in domo
Domini gaviſus. Ob quod optatum pro-
deret lumine Chriſtum. Qui.
libens votis, petimus precantis, regis. æ-
enitrix, faveto, clara quæ celſi retinens
regna petiſti. Qui.
Deo noſtro decus & poteſtas. Sit ſalus
ſit honor perennis. Qui poli ſumma re-
arce trinus & unus. Qui.
*io.* Illumina Domine quæſumus populum
& ſplendore gloriæ tuæ cor eius ſemper
: , ut Salvatorem ſuum, & inceſſanter
t, & veraciter apprehendat. Per eundem.
*c procedentes inde veniant ad altare ſan-
aria canendo. Ant.* Adorna thalamum
ion, & ſuſcipe regem Chriſtum. Ample-
lariam, quæ eſt cœleſtis porta. Ipſa enim
regem gloriæ. Novi luminis ſubſiſtit vir-
dducens manibus filium ante luciferum.
accipiens Symeon in ulnas ſuas prædicavit
: Dominum eum eſſe vitæ & mortis, &
rem mundi. *Oratio.* Oremus. Da quæ-
populo tuo Domine inviolabiliter fidei fir-
n ut qui unigenitum tuum in tua tecum
ſempiternum in veritate noſtri corporis
de matre virgine confitentur, & præſen-
liberentur adverſis, & manſuris gaudiis
tur. Per. *Indeque incipiente cantore Ant.*
ducerent puerum. *Pſ.* Benedictus. Ore-
erfice in nobis quæſumus Domine gratiam
qui iuſti Symeonis exſpectationem impleſti,
t ille mortem non vidit priusquam Chri-
ominum videre mereretur, ita & nos vi-
tineamus æternam. Per eundem. (1)

*: Codice Rhenaug. ſæc. XI. circ.*

Ave gratia. ℣. Suſcepimus &c. Dns
vobiscum. Oremus:

li (2) quæſumus Domine plebem tuam; &
trinſecus annua tribuis devotione venera-
ri, intrinſecus aſſequi gratiæ tuæ lucem concede.
Per Dnm noſtrum.

Domine Deus creator cœli & terræ, rex re-
gum & Dominus dominantium, exaudi indignos
famulos tuos, clamantes & orantes ad te: pre-
camur &c.

Deus Pater omnipotens, lumen indeficiens,
conditor omnium luminum! exaudi nos, & bene✝
dic hoc lumen, quod a te ſanctificari atque be-
nedici rogantes offerimus, ut accendamur & il-
luminemur igne claritatis tuæ; & ſicut igne il-
luminaſti Moyſen, ita quæſumus ut illumines cor-
da, & ſenſus noſtros, & mittere digneris ſanctum
angelum tuum Raphahelem: ut qui evulſit & re-
pulit a Sara & Tobia dæmonem mortiferum infe-
ſtantem, conterat illum, & diſperdat de cunctis
habitationibus colentium Dominum; de baſilicis,
de domibus, de angulis, de lectulis, de refe-
ctoriis, de univerſis locis in quibuscunque famu-
lantes Domino habitant, & requieſcunt, dormiunt,
vigilant, ambulant, conſiſtunt; nec amplius va-
leat inquietare, vel pavores inmittere ſuper illos,
quos ſancti criſmatis tui unctio fecit eſſe munitos.

Bene✝dico te cera in nomine ſanctæ Trinitatis:
ut ſis exterminatio diaboli, & omnium contuber-
nalium eius. Per eum, qui vivit & regnat Deus
per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

Adeſto ſupplicationibus noſtris omnipotens Deus!
& has candelas tua bene✝dictione perfunde; qua-
tenus fidelis populus eas in manibus portans non
ſolum exteriori lumine gaudeat, ſed cecitate cor-
dis repulſa, ſic lumen, quod in tenebris lucet,
apprehendat: ut nequaquam a via veritatis aber-
ret. p. D. n. I. Ch. F. t. q. tec. v. & r. in u. Sp. S.
D. per om. ſc. Amen.

Dominus vobiscum &c. Surſum corda &c.
Gratias agamus Dno &c.
Vere dignum &c. æterne Deus.

Fons, & origo totius lucis, qui mundum illu-
minaſti lumine tuæ claritatis, mittendo nobis uni-
genitum tuum per uterum intemeratæ virginis;
& quem longe ante promiſiſti Prophetarum ora-
culis, temporibus noviſſimis ipſum miſiſti lucem,
populis ſedentibus in tenebris, in regione umbræ
mortis in ipſo claritas exorta eſt eis: Tu quoque
benedictione tua digneris bene✝dicere has cande-
las

Pleraque huius ritus feſtivi orationes, & an-
: cum uſu hodierno *Romano* conveniunt, de cuius
nte diximus P. III. Diſquiſ. IX. c. 2. n. 12.
m vero quidpiam in noſtris Monumentis li-
occurrit de benedictione novi ignis e ſilice
excuſſi, unde cerei accenderentur. Cuius meminit
S. BERNARDUS initio ſermonis I. de Purif. variique
libri rituales apud MARTENIUM.

(2) Miſſ. R. Exaudi &c.

las Nomini tuo præparatas; qui nos tranſtuliſti a poteſtate tenebrarum in lucem, & regnum dilecti filii tui, per quem exortum eſt in tenebris lumen rectis corde, & gaudium ſalutis æternæ. Et qui iuſtum Simeonem fideli repleſti exſpectatione, ut non prius videret mortem, antequam Chriſtum Domini videret indutum carne: totius mundi lumen & ſalutare; ipſe nos lumine tuæ claritatis ſic repleas, ut omnes infidelitatis tenebras a nobis repellas; & ſicut hodie ſervum tuum dimiſiſti in pace, ita nos in pace tuæ ſanctæ Eccleſiæ digneris gubernare: ut portum quietis æternæ valeamus intrare, quatenus radiis ut (1) lucis perfuſi ibi in die iuſti Examinis læti cum ymnidicis Angelorum choris valeamus videre faciem indefeſſi ſolis. Per eundem D. n. I. Ch. F. t. q. t. v. & reg. in unit. Sp. S. D. per o. ſecla ſeclum. Amen.

*Deinde aſpergantur, thurificentur, diſtribuantur.*

*Ant.* Lumen ad Revelation. &c. ℣. Accipiens Simeon puerum in manibus: gratias agens dicit Dominum.

Omnipotens ſempiterne Deus! qui unig
tuum ante tempora de te genitum, ſed te
liter de Maria virgine incarnatum, lumen
& indeficiens ad depellendas humani gene
nebras, & ad incendendum lumen fidei &
tis in mundum miſiſti; concede propitiu
ſicut exterius corporali, ita etiam interi
ſpirituali mereamur irradiari. Per eund. Cl

## Benedictio Cinerum.

Dnus vobiſcum. Oremus.

Deus, qui humilitate flecteris, & ſati
ne placaris; aurem tuæ pietatis inclina p
noſtris, & capitibus ſervorum tuorum hor
nerum aſperſione ac tactis (2) effunde pr
gratiam tuæ bene†dictionis: ut eos &
compunctionis repleas; & quæ iuſte poſtula
efficaciter tribuas, & conceſſa perpetua ſta
manere intacta decernas. Per. (3)

† Be

---

(1) leg. tuæ. (2) leg. attactis.

(3) Unam hanc, quæ etiam in miſſali *Romano* habetur in mſc. *Rhenaug.* 600. circ. annorum reperi orationem pro benedictione cinerum, quam primum monachi ex diſciplina pœnitentiæ hac die cum impoſitione cinerum æmulati videntur. Iuvat hic ex ordine operis Dei mſc. ſæc. XIV. qui uſque ad ſæc. XVI. in uſu fuit in monaſterio *S. Blaſii* ritum ſingularem deſcribere: „ Feria IV. in capite ieiunii legatur expoſitio de evangelio *cum ieiunatis*, non tamen a diacono pronuntietur. Ad omnes horas dicantur capitula de ieiunio, & collecta pro peccatis. Ordo autem proceſſionis ipſo die ita agatur. Conſuetudinali hora generali facta oratione canatur ant. *Exurge Domine* cum ℣. *Deus auribus*, ipſo tamen die ſine *Gloria*, duobus interim reſonantibus ſignis Poſt quem cap. *Domine non ſecundum. Kyrie eleiſon*, *Pater noſter.* Pſal. *Deus miſereatur.* Cap. *Ne reminiſcaris*, *Dominus vobiſcum*, oratio *Exaudi.* Tunc ſacerdos indutus ſtola ſuper albam ſurgens veniat ante altare cum converſis, qui crucem cineresque teneant, & ſtet ipſe medius, ita ut converſum, qui tenet crucem, habeat a ſiniſtris, illum vero, qui cineres tenet, a dextris. Aquam benedictam nullus tam ibi debet tenere in manibus. Tunc ſacerdos ſtans nudis pedibus dicat cap. *Adiuva nos Deus ſalutaris*, quo dicto ſubiungat & hanc orationem, *Deus qui iuſte iraſceris.* deinde benedictio ſuper cineres incumbentibus orationi ceteris ſuper formas. Nec dicatur iſta oratio ſolemniter, ſed plane, ſicut & anteriores, *Omnipotens ſempiterne Deus.*

Exin ſurgentibus ſimul omnibus imponatu
tore ant. *Immutemur.* cum ℣. *Deus miſereatur.*
quoque ſine *Gloria* fiat repetitio antiphonæ, &
more & reverentia eant diſcalceati, cunctis inte
neres ſuper capita ſua tollentibus flectendo
priusquam eos ſibi unusquisque ſuſcipiat. Iſtos
debet ſecretarius mane ante tertiam exuſtos ha
olivis, quos ſeniores præterito anno in die Pa
ad manus ſacerdotis offerebant. Debet eti
bene purgatos habere per vas tale, per quod
purgatur. Tunc demum exeuntibus qui ſancta
de eccleſia, inprimis ſc. aqua benedicta, dein
cruce, poſtea ſacerdos canat antiph. *Propitius.*
*iuva nos Deus.* item *iuxta veſtibulum*, ſicque c
dicta antiphona ingrediantur capellam B. M.
autem dicit ſacerdos cap. *Exaudi nos.* ſubiungat
orationem *Dominus vobiſcum* ſolemniter, o
*Concede nobis Domine præſidia militiæ chriſtian*
inde orationem de B. M. Virgine, qua finita
nant ſe, & orent cum ſilentio: inde facto ſi
gentes ſignent ſe, faciantque ante & retro,
piant letanias, cum quibus revertentes ad mat
cleſiam pergant, ut moris eſt, per ambitum
capite quoque ieiunii cantor pronuntiabit ad
lum mandatum quotidianum in charta, quod
bet pauperibus, & ea die incipiatur ſecundu
ordinatum (intimatum) eſt, & ordinarius doce
dem die fiat proceſſio, & hoc idem obſervetu
ni feria 4ta & 6ta uſque ad Paſcha.

## † Benedictio ſuper Ramos Palmarum.
*Ex antiquiſſimo ſacramentario Rhenaug.*

Bone Redemptor noſter Domine, qui ad paſſionem redemptionis noſtræ ſpontaneus adpropinquas, cum Tibi ramis arboreis certatim ſternitur via, & triumphatricibus palmis cum voce laudis occurritur, quæſumus Maieſtatem tuam divinam, ut oris noſtri confeſſionem atque corporis in ieiunii humiliatione libens ſuſcipias, & fructum noſtræ viriditatis habere concedas, ut ſicut illi intui fuerunt obviam cum arboreis virgis egreſſi, ita nos te redeunte in ſecundo adventu cum palmis victorie mereamur occurrere læti. Per Dnum.

## Benedictio dp. Palmæ & Olivæ.

Omnipotens & miſericors Deus, prætende nobis miſericordiam tuam, ut quod ſperantes ad te petimus, te donante conſequi mereamur. Per.

*Alia.* Petimus te ſancte Pater omnipotens æterne Deus, ut reſpicere digneris ſuper hanc creaturam olivæ &c.

*Alia.* Omnipotens ſempiterne Deus, qui diſperſa congregas &c.

*Alia.* Deus, qui Filium tuum Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum pro ſalute noſtra &c.

(✠)re inter cætera mirabilium tuorum præcepta laudare † & benedicere, qui Lamech ſemen iuſtum dediſti Noe; cui revelaſti per Spiritum aquas diluvii, futura cognoſcens; cuius arcam ad noſtram ſalvationem teſtaretur mater eccleſia; de qua emiſſa columba volans ſpiritualis (ſpecialis) olivæ fructuoſum ſurculum retulit, quam ad ſe revertentem Noe gaudens ſuſcepit; quam ad ſe revertentem cum ſpiritali (ſpeciali) fructu libenter ſuſcepit, de cuius rami unctione Iacob electi titulum erexit Domino, votum vovit & oleum deſuper fudit. Hæc eſt indictio rami illius manantis de cœlis gratiæ ſeu & populi vaſa replentis. Hæc eſt gratia, quæ & viduam benedixit in oleo; hæc eſt indictio rami illius plantati ſecus decurſus aquarum, cuius folium non defluit, per quod quotidie per lavacrum baptiſmatis eccleſia procreatur, & noſtra delentur peccata. Hæc eſt tua Domine plantatio bona valde, & tu es vita & reſurrectio mortuorum; qui quadriduanum Lazarum reſuſcitaſti a mortuis; propterea & turba cum ramis palmarum obvians tibi clamabat: Oſanna benedictus qui venit in nomine Domini rex Iſrael; quapropter quæſumus Domine clementiam tuam, ut nos famulos tuos, qui huius rei gratiam & fidem veritatis percepimus, eruas de ore inferni, & adiutorio gratiæ tuæ nobis tribuere digneris, ut iuſte & pie ſancteque viventes, cum Electis & Sanctis tuis facias habere conſortium. Per Chr.

## Benedictio. Palmarum.
*Ex Cod. Vindob. Th. 149. olim Augienſi ſæc. IX.*

Deus omnipotens qui pro ſalute generis humani de cœlo deſcendiſti ad terras, & appropinquante hora paſſionis tuæ Hieroſolymam in aſino veniſti, & a turbis rex nominari, ab eis laudari voluiſti, bene†dicere dignare hos palmarum cæterarumque frondium ramos, ut omnes qui eos accipiunt ita benedictionis tuæ dono repleantur, quatinus & in hoc ſæculo hoſtis antiqui temptamenta ſuperare, & in futuro cum palma victoriæ, & fructu bonorum operum tibi valeant apparere. Per Dnm nrm.

*Alia Benedictio.*

Omnipotens ſempiterne Deus, qui in diluvio Noae famulo tuo oſtendiſti effuſione per ora columbæ geſtantis ramos olivæ pacem terræ redditam nunciaſti; te ſupplices deprecamur ut hanc creaturam quam ante conſpectum gloriæ tuæ offerimus veritas tua ſancti†ficet ut eam devotus populus ſuſcipiens, benedictionis tuæ gratiam conſequi mereatur. Per.

*Alia.* Omnipotens æterne Deus mundi creator & redemtor qui noſtræ liberationis & ſalvationis gratia ex ſumma cœlis arce deſcendere, carnem ſumere ac paſſionem ſubire dignatus es quique ſponte propria loco eiusdem appropinquans paſſionis a turbis cum ramis palmarum obviantibus benedici, laudari, & rex benedictus in nomine Domini veniens, elevata voce appellari voluiſti, tu nunc noſtræ laudationis confeſſionem acceptare & hos palmarum ac florum ramos bene†dicere & ſancti†ficare digneris, ut quicunque in tuæ ſervitutis obſequio exinde aliquid tulerit cœleſti bene†dictione ſancti†ficetur, remiſſionem peccatorum & vitæ æternæ præmia percipere mereatur, per te Salvator mundi qui vivis & regnas in ſæcula ſæculorum. Amen.

*Aliæ orationes in die Palmarum ad flores benedicendos vel Palmas.*

Deus qui Filium tuum Ieſum Xpm Dnm nrm pro ſalute noſtra in hunc mundum miſiſti &c.

*Alia oratio.*

Omnipotens ſempiterne Deus, qui de cœlis ad terram deſcendere dignatus es, & ad paſſionem volun-

voluntatis tuæ venire voluiſti, ut humanum genus per tuum ſanguinem pretioſum liberares, qui in monte oliveti miſiſti diſcipulos tuos, & præcepiſti aſinam & pullum ſubiugalem cum eis adducere, quia tu Deus dignatus es ſuper eam aſcendere, & pueri Hebræorum cum ramis palmarum in occurſum tibi venerint, te laudantes & dicentes Oſanna filio David benedictus qui venit in nomine Domini rex Iſrahel Oſanna in excelſis. Qui Noe in archa ſuper undas diluvii gubernaſti, & ipſe ex ea columbam dimiſit, ut perſpiceret mundum, & reverſa ipſa ad eum ore ſuo ramum olivæ proferebat, & ex ea naſcitur unctio. Unde Iacob erigens lapidem in titulum, & ex ramis olivarum oleum benedictionis in cacumen tituli infundit, unde unxit reges & prophetas tuos oleo. Proinde te rogamus omnipotens Deus ut benedicas hos ramos olivarum, quos tui famuli in ſuis manibus ſunt ſuſcepturi, & venientes in occurſum tuum te benedicentes & dicentes, benedictus qui venit in nomine Domini rex Iſrahel Salvator mundi qui vivis & regnas in ſæcula ſæculorum.

*Alia.* Deus qui diſperſa congregas & congregata reſtauras, qui populis tuis &c.

*Alia.* Adhuc petimus Domine ſancte Pater, ut reſpicere digneris ſuper hanc creaturam olivæ vel arborum quam ex ligni materie producere iuſſiſti, qua columba rediens ad archam proprio detulit ore, benedicere & ſanctificare digneris, ut quicunque ex ea acceperint accipiant ſibi ad defenſionem animæ & corporis: fiat Domine nobis ad ſalutis remedium tuæ gratiæ ſacramenta. Per Dnm.

## Dominica in Palmis ad ſanctum Iohannem in Lateranis.

### *Ex Cod. Vind. Th. 685. ſæc. X.*

*Imprimis legitur evangelium ſecundum Matthaum.* In illo tempore cum adpropinquaſſent Iheroſolym. *Deinde ſequitur benedictio palmarum vel aliorum frondium.* Deus cuius Filius pro ſalute generis humani de cœlis deſcendit ad terras, & appropinquante hora paſſionis ſuæ Hieroſolymam in aſino venire & a turbis rex appellari ac laudari voluit bene†dicere dignare hos ramos palmarum cæterarumque frondium,
nes qui eos laturi ſunt, hic & in futu
palma victoriæ & fructu bonorum oper
leant apparere. Per eundem.

*Alia.* Deus qui per olivæ ramum pace
nuntiare iuſſiſti, præſta quæſumus &c.

*Alia.* Omnipotens ſempiterne Deus, qui D
Ihm Xpm hodierna die ſuper pullum aſin

*Exorciſmus frondium.*

Exorcizo te omnis creatura foliorum
rum) vel frondium in nomine Patris omni
tis, & in nomine Ieſu Chri†ſti Filii eius
virtus adverſarii omniſve exercitus diaboli
nis ſpiritus inimici, omniſque incurſio da
eradicare & explantare ab hac creatura,
gerentes, & ad Dei gratiam feſtinantes
quietare, non illudere præſumas, interc
per Dnum nrm Ihm Xpm qui vent.

Oremus. Deus qui Filium tuum unigenit
redemtione noſtra dignatus es dirigere, u
lum tuum ab initio in peccati profundo
ſum a morte revocares ad vitam, & chir
letali deleto ſanguine Filii tui gentibus in
regnum. Deus qui diſperſa congregas &
gata conſervas, qui populis obviam Ch
mos portantibus benedixiſti, bene†dic e
ramos palmæ & arborum, quos tui fa
nominis tui benedictionem fideliter ſuſcip
in quocunque loco introducti fuerint, ben
nem tuam conſequantur, ut omni adve
tudine effugata, dextera tua protegat,
demit. Per eundem.

Dominus vobiſcum. Et cum ſpiritu tu
ſum corda. Habemus ad Dominum. G
gamus Domino Deo noſtro. Dignum &
eſt. *Præfatio.* Vere dignum & iuſtum eſt,
& ſalutare, Domine ſancte Pater omnip
terne Deus. Mundi conditor omniumq
turarum mirabilis diſpoſitor &c. *Divi
miniſtris ramos per populum clerus decant*
Turba multa. *cum pſalmo* Cantate Domin
& Gloria Patri.

*Oratio in Choro poſt acceptos ram*

Adiuva Domine fragilitatem plebis tu
votivum magnæ feſtivitatis effectum inte
beato Albano martyre tuo (1), & cor

(1) Ad latus in codice hic legitur *beata Dei genitrice Maria* cui beatiſſimæ virgini dicatum fuit monaſterium *S. Margarethæ* ord. *S. Ben.* in *Waldkyrch* ad quod ex monaſterio *S. Albani* extra muros *Moguntiæ* putamus perveniſſe hunc codicem Theol. 685. bibl. Cæſar. ex quo multa deſcripta referimus. In
eo miſſa S. MARGARETHÆ eadem quidem
betur extra ordinem poſita, SS. SCHOLAS
MARGARETHÆ nomina in canone poſt co
nem addita ANASTASIÆ, EUPHEMIÆ.
ſecrationem poſt verba COSMÆ & DAMIA
*Albani*, *Sergii*, & *Bachi*, *Dionyſii* &

ıata recurrat, & ad perpetuam vitam te
nte perveniat. Per.

*Ad Proceſſionem.*

:. Occurrunt turbæ. *Alia Ant.* Ante quin-
ies ſolemnis Paſchæ. *Alia.* Cum audiſſet
ıs. *Alia.* Collegerunt pontifices. Unus au-
: ipſis. *Alia.* Cum appropinquaſſet. *Ver-*
Gloria laus. (ut fere in miſſali *Romano.*)
*ur ſalutatio puerorum ad crucem. Ant.* Pue-
ri Hebræorum. ℟. Ingrediente Domino. ℣. Cum audiſſent. (1)

## Benedictio in palmis.
### *Ex Cod. Rhenaug. ſæc. XI. circ.*

*Ant.* Sitientes. ℣. Attendite. Gloria. Dominus vobiscum. Omnipotens ſempiterne Deus qui Dnm nrm Ihm Xpm hodierna die ſuper pullum &c.

*Lectio*

---

i, *Benedicti; nec non & illorum ſanctorum,*
*ſolempnitas hodie in conſpectu maieſtatis tuæ*
*ur Domine Deus noſter in toto orbe terrarum,*
*ium ſanctorum &c.* Poſt orationem domini-
. oratione *libera nos &c.* poſt S. ANDREAM
; „*Sed & ſanctis martyribus tuis Albano &*
*Cyriaco, Pancratio, Vincentio; nec non*
*tis Confeſſoribus tuis Martino, Bothardo, Be-*
*cum omnibus Sanctis, da propitius pacem &c.*
litaniis poſtremis Rogationum: *O Bodarte con-*
*Martineque pariter nos cum confeſſoribus adiu-*
*ecibus.* Et paulo ante *Martyr Chriſte Theo-*
*atroneque Albane &c.* Eodem ordine in pri-
aniis ſeparatim ponuntur SS. THEODOLUS, &
US; hic vero omnium frequentiſſime in omni-
aniis alicubi etiam nomine ALBANI litteris
us diſtincto cum cifra ad repetendum. Bis
. MARGARETHA ultimo inter virgines occurrit
Notanda porro verba: *Ut Ottonem regem &*
*ercitum Dominus conſervet.* Et: *Ut rex no-*
*o eius & exercitus hinc & inde ſervetur Ora-*
*iſte audi nos. Ut ſæviens gladius, & paga-*
*ulus depellatur a nobis &c.* Quod ad *Hunga-*
. X. *Alemanniam* cum aliis regionibus conti-
urſantes ac monaſteria paſſim depopulantes per-

Magna imprimis celebritate hæc peracta legun-
a S. UDALRICO *Auguſtæ Vindelicorum* in no-
*mannia.* Dominica Ramorum ibat is ſummo
d eccleſiam *S. Afræ*, ubi canebat miſſam de
te, & faciebat ramorum benedictionem, quos,
tibus clericis, & populo, deferebat cum evan-
cruce, vexillis, & imagine Dominum noſtrum
Chriſtum ſuper aſinam repræſentante, uſque
tum locum, quo illi occurrebat canonicorum
, & magnus populi cœtus, qui ramos, aut
nta proſternebant in via. Diviſæ ac mutuo
urrentis proceſſionis monachorum modum ita
t ordo operis Dei Mſc. ſæc. XIV. qui ſæc.
dhuc obtinuit in monaſterio *S. Blaſii*: „Poſt
iam miſſam faciant aquam benedictam, dein-
proceſſio per clauſtrum. Interim canunt Ter-
& ſint omnes reveſtiti albis, ſine aliis ſacris
veſtibus. Poſt tertiam legat Diaconus Evangelium, *Cum appropinquaſſet.* deinde ſacerdos incipiat benedictionem ſuper palmas; hac expleta aſpergat palmas aqua benedicta, dein oblato incenſo ſuper altare & poſtea ſuper palmis incipiat cantor Ant. *Pueri Hebræorum*, tunc ſecretarius det ſingulis palmas, & cum omnes habuerint receptas palmas, proceſſionem faciant in hunc modum: Primo aqua benedicta, deinde thuribulum & 2. candelabra, poſtea Crux, deinde textus Evangelii, atque totus chorus; & eant per ambitum ad valvas monaſterii, & ibi faciant ſtationem.

Item poſt exitum ſeniorum de choro remaneant ibi aliqui de ſchola, qui habeant etiam ordinatam proceſſionem, ut ſupra ſcriptum eſt, qui etiam exeant de choro, & faciant ſtationem retro imaginem Chriſti, & finitis a ſenioribus proceſſionalibus antiphonis incipiant pueri, *gloria laus*, & cantent totum verſum, deinde ſeniores repetant *gloria laus*; deinde pueri, *Iſrael es tu Rex*, item ſeniores, *cui puerile*; & ſic faciant uſque in finem hymni *gloria laus*, & poſtea redeat minor proceſſio in maiorem proceſſionem, ſinguli in ordinem & in locum ſuum.

Tunc cantor incipiat *occurrerunt turbæ.* poſtea Domnus Abbas offerat palmam Redemtori flexis genibus cantando ant. *Fulgentibus*, it. *cœperunt omnes.* Ad introitum *ingrediente*, poſtea *Collegerunt.* Interim duo bene vociferati ad gradus cantent ℣. *Unus autem* ℟. Chorus, *ne forte veniant.* Ad Miſſam *Domine ne longe*, duo fratres cantent graduale, tres primum verſum Tractus ante gradus, dexter chorus ſecundum, ſiniſter chorus tertium, ſupradicti tres quartum, & ita totus tractus alternetur, ultimus autem verſus ab omnibus dicatur, dextro vero canente ſuum verſum ſedeat ſiniſter chorus: ſiniſtro choro cantante ſedeat dexter chorus; cantantibus illis ad gradus poteſt uterque chorus ſedere.

Et nota, in hac die facto prandio eant fratres in dormitorium, & pauſent. Et cum tempus fuerit, excitentur fratres cum parva ſcylla, & poſtea pulſetur ad nonam.

Hæc conſuetudo reincipienda eſt in die S. Paſchæ, & ſervatur per totam æſtatem.

*Lectio libri Exodi. c. 15. v. 22.*

In diebus illis Egreſſi ſunt filii Iſrael in deſertum Sur: ambulaveruntque tribus diebus &c. *uſque ad ℣. 2. ſeq. Capitis.* ℟. Collegerunt Pontifices & Phariſæi &c.

*Init. Evang. ſecundum Marcum:*

Cum appropinquaret Ieſus Ieroſolymæ, & veniſſet Bethaniæ ad montem olivarum; tunc miſit duos ex diſcipulis ſuis, & dixit illis: ite in Caſtellum &c. *c. 11. uſque ad v. 11.*

Dns vobiſcum. *in directum.*

Deus, cuius filius pro ſalute generis humani de cælo deſcendit ad terras; & appropinquante hora paſſionis ſuæ Hieroſolymam in aſino venire, & a turbis rex appellari voluit; bene†dicere dignare hos palmarum, ſeu ceterarum frondium ramos: ut omnes, qui eos laturi ſunt, ita benedictionis tuæ dono repleantur, quatenus & in hoc ſeculo hoſtis antiqui temptamenta ſuperare, & in futuro cum palma victoriæ, & fructu bonorum operum tibi valeant apparere. Per eund &c.

Deus, qui Filium tuum unigenitum pro redemtione noſtra dignatus es ad nos dirigere, ut populum tuum in peccati profundo ab initio demerſum a morte ad vitam revocares, & chyrographo lætali deleto ſanguine Filii tui gentibus innovares regnum. Deus, qui deſperſa congregas, & congregata conſervas; qui populis obviam Chriſto ramos portantibus benedixiſti; bene†dic etiam hos palmarum & ceterarum frondium ramos, quos tui ſupplices ad nominis tui gloriam fideliter ſuſcipiunt; ut in quocunque loco allati fuerint, inibi manentes tuam benedictionem conſequantur: & omni adverſa valitudine fugata dextera tua protegat quos redemit. Per eundem &c.

Deus qui per olivæ ramum pacem terræ nuntiari iuſſiſti, præſta quæſumus: ut hos palmarum, ceterarumque frondium ramos ita tua cœleſti benedictione ſanctifices; ut omnibus locis, ad quæ portati fuerint, contra antiqui hoſtis inſidias pacem & benedictionem valeant ſine fine conferre. Per &c.

Bene†dic Domine quæſumus hos palmarum, ſeu olivarum ramos; etiam Domine deprecamur: ut prædicta arborum germina ita ſancti†ficare digneris, ut loca, ad quæ portata fuerint, ſanctificata efficiantur: quo omnis iniquitas ſeu illuſio dæmonum abſcedat, & tua nos ſemper dextera protegere dignetur. Per D. n. I. Ch. F. t. qui t. v. & r. &c. per omnia ſæcula ſæculorum. Am.

Dominus vobiſcum. Et cum ſpiritu tuo.
Surſum corda. Habemus &c.
Gratias agamus &c. Dignum &c.

Vere dignum & iuſtum eſt &c. æterni Conditor mundi, omniumque creaturaru bilis diſpoſitor, qui inter ipſa mundi pri cum ex nihilo cuncta conderes; ligna fructifera, & diverſo uſui congrua terra ducere iuſſiſti; ac poſt maledictum in arboris univerſa nobis per obedientiam tui in benedictionem convertiſti: bene†di hos multigenarum arborum ramos, int præcipue arbor olivæ pinguedine cuncta lit; per quam etiam cum crimina mundi quondam expiarentur diffuſo, columba eiusdem deferens pacem terris redditam vit: nec non & innocens turba Spirit afflata, unigenito tuo Domino noſtro Ieſu pro totius mundi ſalute paſſuro obvia rens, palmarum, & huius arboris ram dens, ac veſtigiis eius ſubſternens ia triumphatorem de mortis principe oſten

Te Domine ſuppliciter deprecamur: annua devotione eiusdem Redemptoris n cratiſſimam paſſionem prævenire nitimu adiuvante palmam victoriæ tenentes, atq miſericordiæ intrinſecus refulgentes, in e cta reſurrectione præmium vitæ & immo coronam percipere mereamur. Per eund.

## IN COENA DOMINI.

### *Ex Cod. bibl. Caeſ. Vind. ſæc. X. Theol. num. 359.*

*Ipſo die ſonentur campanæ ad Miſſam cæteras horas, ſicut mos eſt diebus ſolle ut omnes veniant ad Eccleſiam, in qua mos eſt conſecrari, & ſic ſileant uſque in tum ſanctum. Presbiteri vero & cæteri hora tertia induant ſe veſtimentis ſolle & diaconi dalmaticis, atque ſubdiaconi ricis induantur, & ſtent in ordine ſuo in Eccleſia exſpectantes, uſque dum veni nus pontifex cum proceſſione plenaria ſam, ſicut diebus ſollemnibus ſolet, cum conibus & totidem ſubdiaconibus & cero & VII. cereoſtatis & duobus turribulis cenſa. Cantor autem & ſcola ſtatim ut fuerit imponat introitum ad Miſſam:* N gloriari. *cum pſalmo &* Gloria. *& verſu* leiſon.

*Tunc dicat pontifex:* Gloria in excel *quo finito dicat orationem plenitur. ſic diebus*, Pax vobis. ℟. Et cum ſpiritu tu

quo & Iudas proditor. *Tunc legatur epi-uli ad Corinthios:* Fratres convenientibus ı unum. *uſque*, ut non cum hoc mundo ıur. *Gr.* Chriſtus factus eſt. ℣. Propter :us. *Ante Evangelium portentur cande-ıcenſum ſicut mos eſt, legitur Evangelium m Ioannem*: In illo tempore. Ante diem 'aſcæ ſciens Ieſus quia venit hora eius. *uſ-*ıemadmodum ego feci, vobis ita & vos

*Perlecto Evangelio facto ad populum ſer-licat pontifex:* Dominus vobiscum. Et cum ℟ Oremus. *deinde canitur offertorium* Dex-nini. *Offerentibus presbiteris & cæteris qui ıt, tunc dicatur ſecreta.* Ipſe Tibi Domine *t Tom. I. Mon. pag.* 72.)

*tur* Præfatio, *& dicat pontifex* Te igitur *ſuo ubi uſque dicitur* Communicantes & cratiſſimum celebrantes, quo Dominus no-ıs Chriſtus pro nobis eſt traditus. ſed & ım venerantes. *Sequitur* Hanc igitur ob-n ſervitutis noſtræ & cunctæ familiæ tuæ bi offerimus ob diem in qua Dominus Ieſus Chriſtus tradidit dıſcipulis ſuis corpo-ınguinis ſui myſteria celebranda quæſumus ut placatus accipias & reliq. *uſque* Qui ıuam pateretur pro noſtra omnium ſalute hodie accepit panem in ſanctas ac ve-:s manus ſuas.

: *offeratur pontifici oleum de ampullis quas populi ad unguendos tam infirmos quam ıenos, & in ultimo antequam dicatur,* em hæc Domine ſemper bona creas. *exor-*℟ *benedicat illud tam ipſe quam omnes ri qui aſſunt, ut tantum poſſit a circum-ıs audiri.*

## Exorciſmus Olei.

cizo te inmundiſſime ſpiritus omnisque in-ſatanæ & omne fantaſma, in nomine Pa-Filii, & Spiritus ſancti, ut recedas ab :o, ut poſſit effici unctio ſpiritalis ad cor-ıdum templum Dei vivi, ut in eo poſſit ı ſanctus habitare, per nomen Dei Patris omnipotentis, & per nomen dilectiſſimi Filii eius Domini noſtri Ieſu Chriſti. *Et non peragatur concluſio.*

*Alia.* Emitte Domine Spiritum tuum paraclitum de cœlis in hanc pinguedinem olivæ, quam de viridi ligno producere dignatus es ad refectionem corporis, ut tua ſancta benedictione ſit omni tangenti unguentum ſalubre medicina cœleſtis, tutamen mentis & corporis, ad evacuandos omnes dolores, omnesque infirmitates, omnemque ægritudinem mentis & corporis, unde unxiſti ſacerdotes, reges, & prophetas, & martyres. Chriſma tuum perfectum Domine nobis a te benedictum permanens in viſceribus noſtris. In nomine Domini noſtri I. Ch. (1)

*Tunc dicatur:* Per quem hæc omnia &c. Præceptis ſalutaribus moniti & divina inſtitutione formati audemus dicere. Pater noſter. *Et oleum reportetur & in loco ſuo conſervetur. Miſſa vero in ordine ſuo agatur, uſque dum benedictiones epiſcopales ſolvantur.*

*Tunc communicet ſolus pontifex ante altare, & diaconus ei offerat calicem & non frangat oblatas niſi eam ſolam unde ille communicat illo tantum in die. Poſtquam communicaverit, ponat diaconus calicem ſuper altare. Deinde acceptam a ſubdiacono patenam ponat iuxta calicem de altare ſiniſtro, & ſtatim a duobus diaconibus utrumque cooperiatur de ſindone munda, quam prius præparaverant in ora altaris e regione poſt corporalem expanſam. Tunc Domnus epiſcopus vadat ad ſedem ſuam cum diaconibus & exſpectet.*

## De Conſecratione principalis Chriſmatis.

*Exſpectante vero in ſede ſua pontifice veniant ad ſacrarium XII. presbyteri & cæteri clerici quantum opus ſit ad deferendum cum omni decore oleum chryſmale, & oleum catecuminorum & neophytorum uſque in eccleſiam ante epiſcopum. Sint enim idem parati presbiteri & cum eis cæteri clerici caſulis & ſollemnibus veſtimentis.* *Tunc*

(1) In cod. *Vind.* Th. 277. ſæc. XII. vel XIII. alio ſequentia adduntur.
*n peragatur concluſio; Item Benedictio eiusdem*, Domine qui ſtudio ſalutis humanæ creaturis ı benedictionis indidiſti, ut animarum noſtra-nctificationis utilitas creaturarum etiam corpo-miniſterio noſtris ſalus temporibus tribueretur; ſanctificationem tuam huic oleo, ut quæ un-embra fugatis inſidiis adverſariæ poteſtatis ſu-e præſentis olei Spiritus ſancti gratia ſalutaris debilitatem expellat, & plenam conferat ſoſpitatem in nomine dni nri Ihu Xpi.“ *Et non peragatur concluſio.* Item benedictio eiusdem olei ad omnem languorem quocunque tempore, *& nulla in huius olei benedictione concluſio dicatur antequam ſub inferatur.* „Per quem hæc omnia Domine ſemper bona creas. In tuo nomine Deus Pater omnipotens, & Ihu Xpi filii tui dni nri ſigno & in virtute Spiritus ſancti hanc creaturam olei exorcizamus.“ *Hic dicatur.* „Per quem &c.

*Tunc duo accoliti accipientes duas ampullas, quæ ad chryſma & ad oleum catecuminorum conſecrari debent, & procedant, & ordinent ſe illi presbyteri, & prædicti clerici rite & ordinabiliter ita ut primum ambulent duo acoliti cum candelabris & ardentibus cereis. Deinde portentur duæ cruces & inter illas medium chriſmale oleum. Poſt eas portetur evangelium, ut impleatur omne bonum. Poſtea ſequantur bini & bini illi XII. presbyteri teſtes & cooperatores eiusdem ſacroſancti chriſmalis myſterii. Tunc vero ſubſequantur pueri in laudem eiusdem myſterii concinentes hos verſus.*

## Verſus.

Audi iudex mortuorum una ſpes mortalium.
Audi voces proferentum donum pacis previum.
℣. O Redemptor ſume carmen temet concinentium.
℣. Arbor fœta alma luæ hoc ſacrandum protulit.
Fert hoc prona prenſens turba ſalvatori ſæculi.
O Redemptor.
℣. Stans ad aram immo ſupplex infulatus pontifex.
Debitum perſolvit omne conſecrato chriſmate.
O Redemptor.
℣. Conſecrare tu dignare Rex perennis gloriæ.
Hoc olivum ſignum vivum iura contra dæmonum.
O Redemptor.
℣. Ut novetur ſexus omnis unctione chryſmatis.
Et medetur ſauciata dignitatis gloria.
O Redemptor.
℣. Lota mente ſacro fonte aufugantur crimina.
Uncta fonte ſacroſancta influant cariſmata.
O Redemptor.
Corde natus ex parentis alvum implens Virginis.
Præſta lucem claude mortem chryſmatis conſortibus O Redemptor.
Sit dies hæc feſta nobis ſæculorum ſæculis.
Sit ſacrata digna laude nec ſeneſcat tempore.
O Redemptor.

*Venientibus autem eodem ordine in chorum & ſtantibus ad orientem verſis verſibusque finitis interdum ordinent ſe lectores, hoſtiarii, accoliti & ſubdiaconi, & ſtent in ordine ſuo ſecundum eorum gradum, ubi aſcenditur ad altare tanti, ut ſubdiaconus ſit ſextus in eminentiori loco, & iuxta eum archidiaconus qui legebat, & ita involutam ampullam ſuſcipientes per ordinem ut aſcendat. Et ut pervenerit ad archidiaconum, ille perferat eam ita involutam ante pontificem. Interim autem unus ſubdiaconus deferens vaſculum cum balſamo alii diacono & ille pontifici.*

*Tunc ordinentur circa epiſcopum hinc atque hinc eadem candelabra & cruces & thuribula atque evangelium. Necnon & prædicti presbyteri XII. teſtes & adiutores eiusdem myſterii, ita ut diaconi ſtent poſt dorſum epiſcopi, presbyteri vero a dextris & a ſiniſtris. Cruces vero & cætera utrinque inter illos media. His ita conſtitutis convertat ſe epiſcopus aut cui ille præceperit tam ad clerum quam ad populum, & faciat ſermonem de confectione chryſmatis congruentem. Deinde convertat ſe ad Orientem, & intret in conſecrationem principalis chryſmatis. Et primo miſceat balſamum cum oleo, deinde halat ter ſuper illam ampullam, & dicat lenta voce*

Exorcizo te creatura olei per Deum Patrem omnipotentem &c. (*ut Tom. I. Mon. p. 74.*) Per omnia ſæcula ſæculorum. Amen Dominus vobiſc. Et cum Spiritu tuo. Surſum corda. Habemus ad Dnum. Gratias agamus Dno Deo noſtro. Dignum & iuſtum eſt &c. Æquum & ſalutare. Nos tibi ſemper & ubique gratias agere &c. ( *Ib. p. 76.*)

*Finita benedictione Domnus Epiſcopus ſalutet Chriſma nudum & miniſtri qui iuxta eum ſunt, & ita iterum per ordinem deſcendat, ſicut aſcendit. Et tenente ampullam acolito deferatur omnibus cooperta ad ſalutandum per ordinem, ut a nemine nuda videatur. Hoc autem facto ſummo bonore procuretur, uſque dum altera ampulla aſcendat & iterum deſcendat, ut ambæ honorifice ad locum ſuum redeant.*

## Exorciſmus Olei.

*Deſcendente autem ampulla cum Chriſmate ſtatim alia cum oleo catecuminorum cooperta aſcendat ſicut prior uſque ante Epiſcopum. Et halat in ipſam ter ſicut in priorem, ſed tacite ordine quo ſupra delatam, & imprimis faciat ei exorciſmum, & benedicat eam quaſi legens lectionem.*

Exorcizo te creatura olei in nomine Dei Patris omnipotentis &c. (*Tom. I. Mon. pag. 74. col. 1.*)

*Tunc dicat* Dominus vobiscum. Deus incrementorum &c. (*ib. pag. 75.*)

*Tunc domnus Epiſcopus & qui iuxta eum ſunt ſalutent eam & deſcendat per ordinem ſicut altera, & deferatur omnibus ad ſalutandum, his ita peractis eodem ordine & decore quo aſcenderant in eccleſiam redeant ambæ ad ſacrarium, tunc lavet pontifex manus & diaconi vadunt ad altare, & diſcooperiant ſancta. Et pontifex veniens ad altare dividat oblatas ad frangendas, & communicet omnis populus ordine ſuo & ſummat de ipſis oblatas integras ad ſervandum uſque mane diei paraſceve, de quibus communicent abſque ſanguine Domini, ſanguis*

vero

*lem die penitus conſumatur. Et ſcola Agnus Dei abſque oſculo & communione.* ; Ieſus. cum pſalmo & gloria. *Fractis blatis communicent presbyteri primo po- :oni , & cæteri omnes. Et ita perficia- ſa ordine ſuo. Ad Compl.* Refecti vita- mentis. *Super populum.* Concede quæſu- mine, ut perceptum novis.

*ntifex deſcendat in ſacrarium mandans is quod voluerit, tunc Chriſma novum r cum veteri, ſi quid reſiduum ſit, ſimi- oleum, & ita dividatur per presbiteros, a ſunt iſta.*

*'ſperum in cœna Domini. Non dicatur* adiutorium. *Sed antiph.* Calicem ſalu- *Pſ.* Credidi propter. *Ant.* Cum his qui *Pſ.* Ad Dominum. *A.* Ab hominibus *Pſ.* Eripe me. *A.* Cuſtodi me a laqueo. ıine clamavi. *A.* Conſiderabam ad dex- *Pſ.* Voce mea. *Lectio non dicatur nec Sed antiph.* Conantibus autem. *Pſ.* Ma- *Oratio ad Veſperum.* Deus cuius cœnam mam veneramur ut ea digni inveniamur, ıos quæſumus a ſordibus peccatorum, qui uandum nobis humilitatis exemplum pe- :um dignatus es lavare diſcipulorum, qui o Patre. *Cum autem ſcola primum an- cit.* Calicem ſalutaris. *Statim duo acoliti 'um nigris caſulis incipiant exſpoliare al- ıſque dum finitur veſpera poſtea tolluntur. ra autem huius diei nuda ſunt altaria t mane ſabbati: Expletis omnibus proce- nnus Epiſcopus cum omni alacritate cum 'is & clero ſi vult ante vel poſt cibum m ubi mandatum vult perficere. Unus iaconis cum Evangelio & pueri cum cru- uobus cereis ardentibus & incenſo, parati nt cum Archidiacono in locum ubi fratres ıdatum conveniunt. Et primo omnium Evangelium ſecundum Ioannem.* Ante diem paſcæ. *Deinde fratribus mutuo ſeſe lavan- ıntantur antiph. de cœna Dni.* Cœna fa- it Ieſus. *Pſ.* Miſereri mei. *A.* Poſtquam . *Pſ.* Deus miſereatur noſtri. *A.* Si ego ıs & Magiſter. *Pſ.* Quam dilecta. *A.* In gnoſcent. *Pſ.* Domine exaudi. *A.* Domi- ſtquam. *Pſ.* Beati immaculati. *A.* Diliga- os. *Pſ.* Ecce quam bonum. *A.* Manda- ıvum. *A.* In diebus illis. *A.* Ante diem *A.* Vos vocatis me. *A.* Domine tu mi- s. *Oratio poſt mandatum. Poſt lavacrum , & poſt fractionem panis Domnus Epiſco- ! presbyter pronunciat hos verſus:* Suſcepi- mus Deus miſericordiam tuam in medio templi. Tu mandaſti mandata tua, cuſtodiri nimis. Tu lavaſti pedes diſcipulorum tuorum. Opera ma- nuum tuarum Dne non deſpicias in eternum.

Adeſto Domine officiis noſtræ ſervitutis, quia tu pedes lavare dignatus es tuis diſcipulis. Ne deſpicias opera manuum tuarum, quæ nobis re- tinenda mandaſti, ut ſicut hic exteriora abluun- tur inquinamenta ſic a te omnium noſtrum inte- riora laventur peccata, quod ipſe præſtare digne- ris qui vivis &c. *Alia.* Deus qui diſcipulorum tuorum pedes abluens pio affectu eis exemplum præbuiſti, mandatumque dediſti. Concede propi- tius ut per obſequium mandatorum tuorum eo- rum obtentu de tuo lætemur aſpectu, quod ipſe præſtare. *Alia.* Annue miſericors Deus, ut qui divina præcepta violando a paradiſi felicitate de- cidimus, ad æternæ beatitudinis redeamus acceſ- ſum per tuorum cuſtodiam mandatorum. Quod ipſe præſtare.

## Feria V. Cœna Domini.

*Media nocte ſurgendum eſt, & tangitur ſig- num, & poſt hac non tangitur niſi in nocte ſan- ctum (ſancta) Paſcha ad matutinum; at vero eccleſia omni lumine decoretur, & more ſolito* Deus in adiutorium meum *non dicant, nec* Gloria. *nec Invitatorium; ſed cantor incipit in pſalmis (mo) antiphonam, ſicut in antiphonarium (rio) continetur; nec presbyter complet in fine oratio- nem, ſed tacite ſurgendum eſt, & lector benedi- ctionem petat: & quando finit, non dicat* Tu autem, *ſed ex verbis lectionum iubetur facere finem. Lectiones vero legantur tres de lamenta- tione Hieremiæ prophetæ, ubi dicit:* Quomodo ſe- det ſola civitas, *uſque* Cogitavit Dnus diſſipare murum filiæ Sion; *tres de tractatu ſancti Augu- ſtini in pſalmo (mum)* Exaudi Deus orationem meam primo (mum). *Tres de apoſtolo ubi ait* I. *ad Corinthios cap. XI.* Ego accepi a Dno, quod & tradidi vobis. *VIIII. pſalmos. VIIII. lectio- nes. VIIII. reſponſoria, cum antiphonas (is) om- nia complenda ſunt. Sequitur matutinum: ma- tutino completo non dicatur* Kyrie eleyſon, *nec* Et ne nos inducas in temptationem. *Hora autem tertia ingreſſi ſacrarium induuntur dalmaticis tam pontifex, quam omnes diaconi, vel omni or- namento, ſedente pontifice in ſella ſua, & præ- parantur ampullæ duæ cum oleo, quarum melior defertur pontifici, ut acccepto balſamo & com- miſcitato cum oleo manu ſua impleat eam, illam vero aliam miniſtri teneant plenam; & pontifex lotis manibus procedit cum ſeptem cereoſtata (is)* ad

*ad Miſſas* (1), *dicta antiphona ad Introitum:* Nobis autem glori (ari) oportet. *Sequitur* Gloria in excelſis Deo.

*Dicit orationem:*

Deus a quo & Iudas reatus ſui pœnam & confeſſionis &c. *Legitur apoſtoli lectio:* Fratres! convenientibus vobis in unum, *uſque* ut non cum hoc mundo dampnemur. *Sequitur Grad.* Chr9 factus eſt pro nobis obediens uſque ad mortem. *Legitur evangelium ſecundum Iohannem caput XIII.* In illo tempore ſciens Dnus quia venit hora eius: *uſque* quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis. *Canitur offertorium:* Dextera Dni. *Sequitur ſuper oblata:* Ipſe tibi quæſumus Dne. *Et dicit pontifex ordine ſuo uſque ubi dicit:* Communicantes & diem ſacratiſſimum celebrantes, quo Dnus noſter Ieſus Chriſtus pro nobis eſt traditus; ſed & memoriam. *Sequitur:* Hanc igitur oblationem ſervitutis noſtræ, ſed & cunctæ familiæ tuæ, quam tibi offerimus ob diem, in qua Dnus noſter Ieſus Chriſtus tradidit diſcipulis ſuis corporis & ſanguinis ſui myſteria celebranda, quæſumus Dne ut placatus accipias. Qui pridie, quam pro noſtra omnium ſalute pateretur, hoc eſt hodie, accepit panem in ſanctas ac venerabiles. *Item in ultimo antequam dicatur* Per quem hæc omnia Dne ſemper bona creas. *levantur de ampullis quas offerunt populi; & benedicit tam domnus papa, quam omnes presbyteri.*

## Benedictio Olei pro Infirmis.

Emitte Dne Spiritum ſanctum tuum quæſumus &c. *Sequitur* Per quem hæc omnia. *qua expleta communicat epiſcopus ſolus ante altare, & diaconus confirmat eum cum calice, illa tantummodo die, poſtquam communicaverit, ponit calicem ſuper altare. Deinde acceptam a ſubdiacono patenam ponit iuxta calicem de latere ſiniſtro, & ſtatim cooperitur a duobus diaconibus utrumque de ſindone munda, quam prius praeparaverant in ore altaris e regione pontificis poſt corporalem expanſum; & continuo duo acolyti involutas ampullas cum ſindone alba ſerica, ita ut videri poſſint, a medio tenent in brachio ſiniſtro proiectis ſindonibus ſuper ſcapulam ſiniſtram, ita ut pertingat ſcapulam dextram, quatenus poſſint dependentia retinere; a quibus ſub humero ſtantibus venit ſubdiaconus, & accipit ampullam commixtam unacum ſindone, & dat eam archidiacono, & ille defert pontifici ante altare; tunc pontifex reſpiciens ad orientem, & diaconus tenens ante ipſum ampullam in ſiniſtro braebio r tam in ſindone, ut ſupra diximus, & dic tifex:* Surſum corda. ℟. Habemus ad Dnm tias agamus Dno Deo noſtro. ℟. Dignum ſtum eſt. *Et intrat in conſecrationem chri excelſa voce, ſed antequam benedicatur, ter in ampullam.*

VD. æquuum & ſalutare, nos tibi ſem ubique gratias agere, Dne ſancte Pater om tens æterne Deus; qui in principio & int tera &c.

## Exorciſmus Olei.

Deus incrementorum & profectuum ſpir &c. *Qua expleta benedicit ampullam olei quo ſupra delatam, & ſimiliter balat in i tacite, ampullam autem, qua cum chriſm ſtatim ut benedicta fuerit, cooperitur, ut nuda videatur, ſed tenente eam accolito, eam per ordinem ſalutent, quam Epiſcop diaconi prius nudam ſalutant. Hoc e ablotis manibus Pontifex venit ante altar communicat omnis populus ordine ſuo, vant de ſancta uſque in craſtinum.*

## Ad Complendum.

Refecti vitalibus alimentis, quæſumus D Deus noſter, ut quod tempore mortalitati quimur, inmortalitatis tuæ munere conſeq Per. *Ea vero die hora nona faciunt exc nem de lapide in loco foris baſilica, ſi il torium habuerit, in porta ibi excutiunt; ro, in loco in quo conſideraverit Prior ex eo poſſit candela accendi; quæ cand arundine debet poni, & a manſionario vel loco ubi accenditur lampas; una ſervet que in Sabbatum ſanctum ad inluminandi rem, qui eodem die benedicendus eſt quo in ſacramentorum continetur. Ipſa ve omnes diurnale officium inſimul canunt. ſpere autem huius diei nuda ſint altaria in mane Sabbato.*

## Feria VI. In Paraſceven.

*Media nocte ſurgendum eſt, dicuntur pſalmi cum reſponſoriis; tres lectiones de l tatione Hieremiæ prophetæ ab eo loco, ub* Cogitavit Dnus diſſipare, *uſque* miſericordi multæ. *Tres de tractatu S. Auguſtini de LXIII. Tres de Apoſtolo ubi ait ad H cap. V.* Feſtinemus ergo egredi. *Deinde ſe M*

(1) Tota Miſſa in M. R. orationes autem ſequentes pleraque eadem in pontificali R. leguntur.

*tum ; lucernæ extinguuntur ; lumen autem* (hd) *ab initio cantus nocturni incboatur hoc tamen ordine, ut ab introitu ipſius incipiat paulatim tutari, ut verbi gratia, primo nocturno videatur eorum pars ter- extincta : medio nocturno iterum tertia ; ro expleto, exceptis ſeptem lampadibus, ninis relinquatur ; quæ in matutino hoc xtinguantur : in initio pſalmi primi ſit mper paratus in loco dextræ partis eccle- lampadibus ; at ubi audierit antiphonam annam in manu ſua tutat lampadem u- n fine pſalmi ipſius aliam ſiniſtræ partis, ex parte una, alia ex alia tutantur uſ- evangelium, in evangelio vero tutatur ia lampas.*

*tertia procedit Pontifex, vel qui vicem tuerit in eccleſia ſtatuta infra urbem, ien in maiore eccleſia ; qui dum veniens rio proceſſerit ante altare ad orandum torium, ſicut mos eſt, ſtatim ut ſurre- um ſilentio aſcendit ad ſedem, quo ſe- itim ſubdiaconus aſcendit ad legendum, ctionem cantatur canticum :* Dne audivi *ſibus ſuis, & dicit Pontifex :* Oremus : *onus :* Flectamus genua ; *& orat diutiſ- ? dicit* Levate, *& dicit* (forſan oratio- *ıs ut finierit, omnes tacite exeunt foras ; i vero eccleſiarum ſive de urbe, ſeu de ſub- vadunt per eccleſias ſuas, ut hoc ordi- a ad veſperum faciant, hoc tantum mu- ut ubi Pontifex meminit apoſtolicum, ninent epiſcopum ſuum. Poſt orationes ur crux ante altare, interpoſito ſpatio ſam & altare, ſuſtentata hinc inde a accolitis ; poſito ante eam oratorio, venit , & adoratam deoſculatur crucem ; de- iſcopi, Presbyteri, Diaconi, & cæteri tem, deinde populus ; Pontifex vero ſedet uſquedum omnes ſalutent. Presbyteri priores, mox ut ſalutaverint, intrant rium, vel ubi poſitum fuerit corpus Dni, die remanſit, ponentes eum in patenam, iaconus teneat ante ipſos calicem cum conſecrato, & alter ſubdiaconus pate- n corpore Dni ; quibus tenentibus accipit esbyter patenam, & alter calicem, & iper altare nudatum ; Pontifex vero ſe- m perſalutat populus crucem, nam ſalu- ontifice vel populo crucem, canitur ſem- phona* Ecce lignum crucis, in quo ſalus ependit, venite adoremus. *Dicatur pſalmus CXVIII. quo ſalutata & repoſita in loco ſuo deſcendit Pontifex ante altare, & dicit :* Oremus : præceptis ſalutaribus moniti, & divina inſtitutione formati audemus dicere : Pater noſter qui es in cœlis. *Sequitur :* Libera nos quæſumus Dne ab omnibus malis. *Cum dixerint* Amen, *Sumit de ſancta, & ponit in calicem nihil dicens, & communicant omnes cum ſilentio, & expleta ſunt univerſa, & dicit Pontifex :* In nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, pax tibi. ℟. Et cum ſpiritu tuo. *Et poſt paulułum veſpera dicit unusquisque privatim, & ſic vadunt ad menſam.*

## Sabbato Sancto.

*Media nocte ſurgendum eſt ; dicuntur novem pſalmi cum reſponſoriis, tres lectiones leguntur de lamentatione Hieremiæ ab eo loco ubi dicit :* Miſericordiæ Dni multæ, *uſque in finem. Deinde leguntur homiliæ ſanctorum Patrum, ad ipſum diem pertinentes, & in candelis accendendis vel extinguendis, ſicut ſuperius habetur. Poſt horam tertiam ſabbato procedunt, qui baptizandi ſunt, ad eccleſiam, & ordinantur per ordinem ſicut ſcripti ſunt, maſculi in dextram, feminæ in ſiniſtram, faciens crucem ſacerdos in frontibus ſingulorum. Poſtea inpoſita manu ſuper capita ſingulorum dicit :*

*Ipſa expleta tangit ſingulis nares & aures de ſputo, & dicit :* Epheta, quod eſt adaperire in odorem ſuavitatis. Tu autem effugare diabole, adpropinquabit enim iudicium Dei. *Poſtea tangit de oleo ſancto ſcapulas & pectus, & dicit :* Abrenuntias ſatanæ ? ℟. Abrenuntio : & omnibus pompis eius : ℟. & omnibus operibus eius ? ℟. Et ego te linio oleo ſalutis in Chriſto Ieſu noſtro propitiatus in vitam æternam, pax tibi. *Hac expleta, ambulet in circuitum inpoſita manu ſuper capita eorum decantando excelſa voce :* Credo in Deum, *vertit ſe ad feminas, & facit ſimiliter. Poſtea dicitur eis ab archidiacono :* Orate electi, flectite genua, *& poſt paululum dicit :* Levate, complete orationem veſtram in unum, & dicite amen ; *& reſpondent omnes* amen. *Iterum admonentur ab archidiacono his verbis :* Caticumini recedant ; ſi quis caticuminus eſt, recedat ; omnes caticumini exeant foras. *Iterum dicit diaconus :* Filii kariſſimi revertimini in locis veſtris expectantes horam, qua poſſit circa vos Dei gratia baptiſmi operari. *Hora nona ingrediuntur in ſacrarium ſacerdotes & levitæ, & induunt ſe veſtimentis, cum quibus vigilias celebrare debent, & accenſo cereo procedunt omnes ſimul*

*ſimul de ſacrario cum ipſo cereo in eccleſiam cum ſilentio, nihil canentes, & ponitur in candelabro ante altare, & unus diaconus rogat unum de ſacerdotibus vel levitis, qui ibidem reveſtiti adſtant, pro ſe orare; & ut ſurrexit, dicit ipſe diaconus*: Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo. *Et dicit orationem iſtam*:

## Benedictio Cerei.

*Expletis lectionibus ſtatim veniens unus miniſter, tenens ampullas in manibus ſuis, ſtans in dextro cornu altaris; & tunc aſcendit ipſe pracedens pontificem ad fontes; tunc deinde ſcola deſcendit ad fontes ad letaniam faciendam, expectantes parati pontificem; ſecundus vero ſcolæ tenet vas aureum in manu ſua ſiniſtra ſuper planetam, unde pontifex mittere debet chryſma in fontem, & iuſſi faciunt letaniam trinam. Deinde pontifex procedit cum omni decore ſuſtentatus a duobus diaconibus, & illa duo cereoſtata, quæ ante fuerant inluminata, ſemper ante ipſum procedunt uſquedum omnia finierint; letania finita, facto ſilentio dicit pontifex*: Dnus vobiscum. ℟. Et cum ſpiritu tuo. *Dicit*: Oremus; *& dat orationem.*

## Benedictio Fontis.

Omnipotens ſempiterne Deus, adeſto &c.

## Conſecratio Fontis.

Dnus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo. Surſum corda. ℟. Habemus ad Dnm. Gratias agamus Dno Deo noſtro. ℟. Dignum & iuſtum eſt.

VD. & iuſtum eſt, æquum & ſalutare; Deus qui inviſibili potentia &c.

Unde bene†dico te creatura aquæ per Deum vivum, per Deum verum &c.

Signate illos; accedite ad benedictonem. *Signent ipſos infantes in frontibus eorum patrini vel patrinæ de pollicibus ſuis dicentes*: In nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti. *Tunc venit acolitus iterum faciens crucem in frontibus ſingulorum dicendo*: In nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, *& inponit manum ſuper eos, dans orationem excelſa voce bis verbis*:

Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Iacob &c.

Ergo maledicte diabole recognoſce ſententiam tuam &c.

*Et adnuntiat diaconus dicens*: Orate electi, flectite genua, *& reliqua prius; & ſignant patrini vel matrinæ ut prius, & ſequitur alius acolitus, ſuper maſculos facit crucem ſicut prius fecit; & inponens manum ſuam ſuper eos dicit*:

Audi maledicte ſatanas adiuratur per nomen
æterni Dei & ſalvatoris noſtri filii Dei cum t
ctus invidia tremens gemensque diſcede;
tibi ſit commune cum ſervis Dei iam cœleſ
gitantibus renuntiatoribus tibi a ſæculo, &
inmortalitatis victuris. Da igitur honorer
venienti Spiritui ſancto, qui ex ſumma co
ce deſcendens pro turbatis fraudibus tuis
fonte purgata pectora, idem ſanctificando te
& habitum perficiat, & ab omnibus penitus
præteritorum criminum liberati ſervi Dei
perenni Deo referant ſemper, & benedica
men eius ſanctum in ſæcula ſæculorum. P

Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Iacob

Ergo maledicte diabole. *ut ſupra. Item*
*diaconus*: Orate electi, *& reliqua ut ſupra*
*ſignant patrini vel matrinæ ut prius. Dein*
*tius accolitus facit crucem in frontibus pue*
*ſicut anterior fecit, & inponit manum ſu*
*pita eorum dicendo*:

Exorcizo te inmunde ſpiritus &c.

*Item ſuper feminas faciens crucem ut ſu*
*& inponit manum ſuper capita earum di*

Exorcizo te inmunde ſpiritus per Patrem
lium & Spiritum ſanctum, ut exeas & rece
his famulabus Dei; Ipſe enim tibi imperat
dicte dampnate, qui cæco nato oculos a
& quatriduanum Lazarum de monumento
tavit. Ergo maledicte. *Ut ſupra.*

Æternam ac iuſtiſſimam pietatem tuam &

## Sequitur Exorciſmus.

Exorcizo te creatura aquæ in nomine D
tris omnipotentis, & in nomine Ieſu Chriſt
eius, & Spiritus ſancti. Omnis virtus ad
rii, & omnis incurſio diaboli, omne phan
omnis inimici poteſtas eradicare & effuga
hac creatura aquæ. Unde exorcizo te cr
aquæ per Deum verum, per Deum vivum
Deum ſanctum, per Dnm nrm Ieſum Chriſt
efficiaris aqua ſancta, aqua benedicta, ut ul
que effuſa fueris, vel aſperſa, ſive in don
ve in agro, effugias omnem phantaſiam, o
inimici poteſtatem; Spiritus ſanctus habitet
mo hac, per. *Et miſcetur ſal & cinis*
*ter inde crucem ſuper ipſa aqua. Dein d*
*vinum mixtum cum ipſa aqua benedicta,*
*cis hanc orationem*: Creator & conſervato
mani generis, dator gratiæ ſpiritalis, la
æternæ ſalutis; tu Dne mitte Spiritum tuun
ctum ſuper vinum cum aqua mixtum, ut a
virtute cœleſtis defenſionis ad conſecratione
ius eccleſiæ vel altaris proficiant. Per Dnm.

Dei

inde faciens crucem cum digito ſuo de ipſa in dextra parte per quatuor cornua altaris, latera cum hyſopo adſpergis ſeptem vices ca- antiphonam: Adſperges me Dne hyſopo & labor, lavabis me, & ſuper nivem dealba- *Pſ.* Miſerere mei Deus ſecundum: *vadens cuitu altaris, ſpargendo deinde in dextra es eccleſia uſquedum veniens ante altare ſpar- iterum deſuper in circuitu altaris vel eccle- nendo ant.* Exurgat Deus & diſſipentur ini- eius. *Pſ. ipſum, uſquedum veniens iterum altare ſpargens deſaper & in circuitu eccle- nendo ant.* Qui habitat in adiutorio altiſſi- in protectione Dei cœli commorabitur. *Pſ.* , *& mittit ex miniſtris aut clericis duos es, qui extrinſecus eccleſia pariter una vice ites ſpargant.*

*um ipſe pontifex vadit de ipſo altare ſpar- m per medium eccleſia in longum & in la- niliter crucem faciendo, ſive per omne pavi- um ſpargendo, cum antiph.* Domus mea do- orationis vocabitur. ℣. Narrabo nomen tuum ıus meis, in medio eccleſiæ laudabo te. & *Et veniens in medio eccleſia dicit*: Ore- *& diaconus*, flectamus genua. Levate, & *orationem iſtam*:

ɔs, qui loca nomini tuo dicata ſanctificas, le ſuper hanc orationis domum gratiam tu- ut omnibus hic invocantibus te auxilium niſericordiæ ſentiatur, per. *Iterum dicit*: us: *& diaconus dicit*: flectamus genua. Le-

*Sequitur oratio*:

us ſanctificationum omnipotens dominator, pietas ſine fine ſentitur. Deus qui cœleſtia & terrena complecteris, ſervans miſericor- tuam populo tuo ambulanti ante conſpectum tuæ; exaudi preces ſervorum tuorum, ut oculi tui aperti ſuper domum iſtam die ac ; hancque baſilicam in honore Sancti ill. myſteriis inſtitutam clementiſſimus dedicat ıtus inluſtra, proprio ſplendore clarifica, om- ue hominem venientem adorare in hoc loco tus admitte; propitius dignare reſpicere, & er nomen tuum magnum, & manu forti & io extenſo, in hoc habitaculo ſupplicantes protege, dignanter exaudi, ac æterna de- ne conſerva, ut ſemper felices ſemper tua one lætantes conſtanter in ſanctæ Trinitatis catholica perſeverent; per Dnm.

generationis ingreſſus in veræ innocentiæ no- ſtantia renaſcatur. Per. *Hac omni expleta cbryſma de vaſculo in fontem ſuper ipſam n in modum crucis, & cum manu ſua mi- ſcitat ipſum chryſma cum aqua, & ſpargit ſuper omnem fontem, vel ſuper omnem populum. Hoc facto omnis populus, qui voluerit, accipit bene- dictionem in vaſis ſuis de ipſa aqua, antequam ibi baptizentur parvuli, ad ſpargendum in domi- bus eorum, & vineis, & campis, & fructibus eorum. Deinde presbyter, aut diaconus etiam ſi neceſſe fuerit, & accoliti diſcalceati induentes ſe aliis veſtibus mundis vel candidis ingrediuntur in fontes intro aquam, & baptizantur primo maſculi, deinde femina ſub hac interrogatione*: Sanctificetur & fœcundetur fons iſte in nomine Pa- tris & Filii & Spiritus ſancti. Credis in Deum Pa- trem omnipotentem creatorem cœli & terræ? ℟. Credo. Credis & in Ieſum Chriſtum Filium eius unicum, Dnm noſtrum natum & paſſum? ℟. Credo. Credis & in Spiritum ſanctum; ſanctam Eccleſiam catholicam; remiſſionem peccatorum; carnis reſurrectionem, & vitam æternam, amen. ℟. Credo, *Et acceptis infantibus de parentibus baptizant eos ſub trina merſione, tantum ſan- ctam Trinitatem ſemel invocantes ita dicendo*: Baptizo te in nomine Patris, *& mergit ſemel*: & Filii, *& mergit iterum*: & Spiritus ſancti, *& mergit tertio. Levatis autem ipſis infantes in manibus ſuis offerunt eos uni presbytero; ipſe vero presbyter faciens de chryſma crucem cum pol- lice in vertice eorum cum invocatione ſancta Tri- nitatis dicit*: Deus omnipotens &c.

*Et ſunt parati, qui eos ſuſcepturi ſunt, cum linteis in manibus eorum, & accipiunt ipſos a presbyteris vel diaconibus, qui eos baptizarunt. Pontifex vero egredietur a fonte, habens conpoſi- tam ſedem in ipſa eccleſia ubi voluerit, ſedens in ea. Et deportantur ipſi infantes ante eum, & dat ſingulis ſtolam, caſulam & chryſmale, & decem ſiliquas, & veſtiuntur; induti vero ordi- nantur per ordinem ſicut ſcripti ſunt in circuitu, & dat orationem Pontifex ſuper eos cum chryſ- ma faciens crucem in frontibus eorum cum in- vocatione ſancta Trinitatis, & tradit eis ſepti- formes gratias Spiritus ſancti.*

## Oratio ad Confirmandum.

Omnipotens ſempiterne Deus, qui regenerare. Accipe ſignum crucis Chriſti in vitam propitiatus æternam. *Dicit*: Pax tecum. ℟ Et cum ſpiritu tuo. Ecce ſic benedicetur omnis homo qui timet Dnm. Benedicat vos Dominus ex Syon, ut vi- deatis bona, quæ ſunt in Hieruſalem, omnibus diebus vitæ veſtræ.

*Inde dicit*:

Confirmat vos Pater & Filius & Spiritus ſan-

 ctus,

ctus, ut habeatis vitam æternam, & vivatis in ſæcula ſæculorum. Amen.

*Hoc autem per omnia præcaventes, ut hæc non negligantur, quia tunc omnes baptiſmo legitimo Chriſtianitatis nomine confirmantur. Interim vero ſcola iuſſa facit letaniam ante altare, prima ſeptenas, & ſpatio facto faciunt alter quinas, iterum ſpatio facto faciunt trinas, & dum dicit* Agnus Dei, *Magiſter ſcolæ dicit* accendite; *& tunc inluminatur eccleſia; & procedit Pontifex de ſacrario, cum duo cereoſtata (unde ſuperius diximus) ſtant ſicut antea a dextris & a ſiniſtris altaris. Letania expleta dicit Pontifex* Gloria in excelſ. D. *& orationem; deinde legitur Apoſtolus: ſequitur* All. Confitemini Dno. *Sequitur tractus* Laudate Dnm omnes gentes: *Sequitur Evangelium. De veſpere Sabbati ante Evangelium non portant lumen in ipſa nocte, ſed tantum incenſum. Non cantent* Offertorium, *nec* Agnus Dei, *nec* Communionem, *ſed miſſam per ordinem. Illud autem de parvulis providendum eſt, ut poſtquam baptizati fuerint, nullum cibum accipiant, nec ablactentur antequam communicent Sacramenta corporis Chriſti; & omnibus diebus ſeptimanæ paſchæ ad miſſas procedant, & offerant pro ipſis, & communicent omnes; hic autem ſupra ſcriptus ordine baptiſmi, ſicut in hoc Sabbato paſchæ, ſic & in Sabbato pentecoſten omnimodis celebretur. Item in ipſa die diurnalem curſum ſeparatim canunt. In ipſa nocte poſt gallorum cantum matutino rumpente luce tenebras ſurgentes in eccleſiam veniunt, & mutua charitate ſe invicem obſculantes, & dicant:* Deus in adiutorium meum. *Sequitur* Invitatorium *cum* All. *Sequuntur tres pſalmi cum antiphonis:* Beatus vir. Quare fremuerunt. Dne quid multiplicati ſunt. *Sequuntur vero tres lectiones cum reſponſoriis. Prima lectio* de actibus Apoſtolorum. *Sequitur ſecunda & tertia* de homiliis ſancti Auguſtini. *Sequitur Matutinum cum* All.

*Infra Albas Paſchæ ſuper Venite:* Surrexit Dominus vere all. *& tres pſalmi per nocturnum inponuntur per ſingulas noctes uſque in octavas paſchæ, id eſt*

*Feria II.* Cum invocarem. Verba mea. Dne ne in ira tua.

*Feria III.* Dne Deus meus in te ſperavi. Dne Dnus noſter. In Dno confido.

*Feria IIII.* Salvum me fac Dne. Uſquequo Dne. Dixit inſipiens.

*Feria V.* Dne quis habitabit. Conſerva me Dne. Exaudi Dne iuſtitiam meam.

*Feria ſexta.* Cœli enarrant. Exaudiat te Dnus Dne in virtute.

*Sabbato.* Dni eſt terra. Ad te Dne levavi. Iudica me Dne quoniam ego in innocentia mea.

*Item a Paſcha uſque in octavas ad omnes curſus non cantatur reſponſorium, nec lectio recitatur, ſed pro verſu & reſponſorio cantatur* ℟. Hæc dies quam fecit Dn9, *tantum prima &c.*

## Verſus in Cœna Domini, & Paraſceve & Sabbato ſancto. (1)

### *Ex Cod. Bibl. Vindob. Th. 685. ſæc. X.*

Qui prophetice promiſiſti ero mors tua o mors Kyrie eleiſon. Domine miſerere. Chriſtus Dns factus eſt obediens uſque ad mortem. Vita in ligno moritur, infernum ac mortem ſpoliavit Kyrie eleiſon. Qui expanſis in cruce manibus traxiſti omnia ade (ad te) ſæcula. Kyrie eleiſon III. Domine.

### Verſus Flavii ad Mandatum. (2)

Victori mortis inclita pangamus laude gloriam. Cum Patre & ſancto Spiritu, qui nos redemit obitu. Victori

(1) Verſus ſequentes itemque FLAVII ad mandatum & proximi in Paraſceve habentur cum notis muſicis.

(2) Mandatum dicitur lotio pedum ex principio verborum Chriſti *Mandatum novum do vobis* quæ etiamnum canuntur in lotione pedum, quæ ſola nunc ſupereſt ad exemplum Chriſti in cœna; olim autem frequens fuit in cœtibus monaſticis ac quidem iuxta regulam *S. Benedicti* ſupervenientibus hoſpitibus, tum etiam fratribus inter ſe mutuo, quod ad ſæculum uſque decimum ſextum uſitatum in monaſterio *S. Blaſii* fuit ſingulis ſabbatis per annum; pauperibus autem quotidie lavabantur pedes iuxta laudatum ord. operi Dei cum apparatu ſacro cantu & precibus, a capit ieiunii uſque ad feſtum SS. SIMONIS & IUDÆ in cœna vero Domini ritu ſequenti mane poſt Tertiam & poſt prandium.

*Dicta Tertia eant ad Capitulum.*

Cum Domno Abbati placuerit, faciat ſignum Cantori, ut exiens videat, ſi pauperes ad mandatum ſint ordinati. Si ſunt ordinati debito more, mox renuntiet Domno Abbati, qui innuat Priori, ut percutiat tabulam in Capitulo, qua percuſſa dictoque *benedicite* incipiat Domnus Abbas Pſ. *Miſerere mei Deus &c*

ıc æthra iubilent in magni cœna principis.
otoplaſti pectora vitae purgavit ferculo. Victori.
:te factor omnium potenti ſat myſterio.
ſuam cum ſanguine in eſcam transfert animæ. Victori.
ſurgens dapibus prebet formam mortalibus.
atis gratia Petri petens veſtigia. Victori.
:rvus obſequio cum angelorum Dominum
ɔ lympham linteam cernit caeno procumbere. Victori.
: Simon ablui, acta figurant myſtica.
ımmus ima baiulo quid cinit ſervet cineri. Victori.
thoris accubat, verbique favos agerat
ıter hoſtem denotat necis qui dolos ruminat. Victori.
upe Iuda peſſime fers agno miſi baſia.
.embra loris regia, quæ ſorde tergunt ſæcula. Victori.
ɔlvuntur hodie carnis, cordisque carcere
ıs ſacratur criſmatis ſpes inde creſcit miſeris. Victori.

## Verſus in Paraſcevè.

Popule meus quid feci tibi? Aut in quo contriſtavi te? Reſponde mihi? Quia eduxi te de terra Ægypti paraſti crucem Salvatori tuo. Agios o Theos. Agios Iſchyros. Agios athanatos eleyſon ymas. Sanctus Deus. Sanctus fortis, Sanctus immortalis miſerere nobis. Qui eduxi te per deſertum quadraginta annis, & manna cibavi te, & introduxi in terram ſatis optimam paraſti crucem Salvatori tuo. Agios. Quid ultra debui facere tibi & non feci? Ego quidem plantavi te vineam meam ſpecioſiſſimam, & tu facta es mihi nimis amara. Aceto namque ſitim meam potaſti, & lancea perforaſti latus Salvatori tuo. Agios. *Ant.* Ecce lignum crucis in quo ſalus mundi pependit, venite adoremus. *Ant.* Dum Salvator mundi mortis ſupplicium pateretur in cruce, clamans voce magna tradidit ſpiritum. Et ecce velum templi diviſum eſt, monumenta aperta ſunt. Terræ motus enim factus eſt magnus, quia mortem Filii Dei clamabat mundus ſe ſuſtinere non poſſe. Aperto ergo lancea militis latere crucifixi Domini, exivit ſanguis & aqua in redemtionem ſalutis noſtræ. O admirabile pretium cuius pondere

ıue in clauſtrum ad viſitandum pauperes Domas præcedat cum capellano ſuo portante ſibi deinde conventus, & primo ſeniores, poſtea m magiſtro. Finito Pſ. incipiat Cantor Ant. *Ieſus &c.* flectantque omnes genua, & uniratrum collocetur unus pauper; & ſiquis frac anno obierit, eidem unus pauper ponatur: n vero pauperes Domno Abbati aſſignentur, :im Domno Regenberchto dotatori. Poſt abpedum & manuum percutiat Prior tabulam : Abbate, qua percuſſa detur eleemoſyna pau- Completo mandato incipiat Domnus Abbas Pſalmos pœnitentiales, eantque in Chorum, erunt de capitulo, legentes ipſos pſalmos proterram; Domnus autem Abbas ante altare dem ſibi poſitam. Finitis pſalmis dicat Domɔas confeſſionem cum orationibus ad hoc perıs. Deinde veniant in clauſtrum ad collon.

ɛna Domini poſt ſextam Prior, Cellerarius, ſeu camerarius ordinent XXIV. pauperes, qui in ambitu immediate poſt prandium. Poſt m veniat Domnus Abbas ad ambitum penes clauſtralem, & Prior cum quibusdam fratriibi Cantor procuret, quod ibidem in ambitu : ſedeant ſolum illi 24. pauperes, & non plures. Servus autem domus lavatorii præparatam habeat aquam calidam, & lintea, & paropſides pro lotione & terſione pedum ſeu manuum. Camerarius procuret, ut ibidem ſint duo picarii cum vino, & poſt hinc cantor incipiat ant. *Dominus Ieſus poſtquam cœnavit &c.* & ſtatim fiat genuflexio ab omnibus, & medio tempore laventur pedes pauperum. Poſt dictam ant. & ℣. *Deus miſereatur*, Prior percutiat tabulam, & dicat, *benedicite*, & reſpondeant *Amen.* Tunc domnus Abbas dicat ℣. *potum ſervorum ſuorum dignetur Dominus benedicere.* & ſtatim incipiat Cantor reſponſorium, *Acceſſit ad pedes Ieſu*, & tunc potus detur pauperibus. Poſt ℟. cantor incipiat ℣. *dimiſſa ſunt ei.* Et Cellerarius pauperibus det peccuniam, cuilibet XV. denarios uſuales; erunt XXX. ſolidi.

Poſtquam verſus finietur, repetitio ℟. repetatur, & iterum potio adminiſtretur pauperibus. His peractis dicat cantor, *ſuſcepimus Deus miſericordiam tuam*, Kyrie eleiſon, Pater noſter. ℣. *Oſtende nobis Domine miſericordiam tuam* ℣. *tu mandaſti*, Dominus vobiſcum, *oremus*, *Adeſto Domine officio noſtræ ſervitutis, quæ ipſe præſtare digneris.* Et immediate fiat genuflexio ab omnibus, & incipiat Domnus Abbas Pſ. *Miſerere mei*, & eant in chorum, & faciant, ut præſcriptum eſt.

dere captivitas redemta eſt mundi, tartarea confracta ſunt clauſtra inferni, aperta eſt nobis ianua regni. ℣. Crux fidelis inter omnes arbor una nobilis. Nulla ſilva talem profert, fronde flore germinans. Dulce lignum, dulci clavo, dulce pondus ſuſtinet. Crux f. Pange lingua glorioſi prælium certaminis. Et ſuper crucis trophæum dic triumphum nobilem. Qualiter redemtor orbis immolatus vicerit. Crux. De parentis protoplaſti &c. *Hymnus.* Vexilla. *Ant.* Crucem tuam. *Ant.* Tuam crucem.

## Orationes in Paraſceve ad ſalutandam Crucem. (1)

Domine Ieſu Chriſte Deus verus de Deo vero, qui pro redemtione generis humani ſerpentina ſuaſione decepti, mundum erroribus implicatum illuminare & crucis patibulum ſubire voluiſti, ut lignum ligno vinceres, & peccati hæreditariam mortem morte potentiſſima ſuperares. Exaudi me miſerum & indignum proſtratum ante oculos tuæ benigniſſimæ Maieſtatis adorantem te, & benedicentem nomen tuum ſanctum atque terribile, & concede mihi te puro corde ſapere, te laudare, te prædicare, & per vexillum iſtud ſanctæ crucis, quam hodie in tuo nomine adoraturus adveni, mentem meam corpusque ſanctifica, ſcuto fidei tuæ me circumtege, galeam ſalutis mihi impone, gladio ſpiritali me accinge, ut contra hoſtem nequiſſimum bellaturus & tuo muniar miſerationis auxilio, & ſalutiferæ crucis vexillo: cunctique tuo ſancto nomine inſigniti ab hoſtis perfidi ſint incurſione ſecuri per te Ieſu Chriſte.

*Alia.* Deus qui Moyſi famulo tuo in via ſqualentis heremi ſerpentem æneum in media populi multitudine ad liberandas letali viro infeſtas animas exaltare iuſſiſti; ut ſi quis mortifero vulnere inflictus ad eum reſpiceret, & venenum exiciale evaderet, & optatæ ſalutis vitam adipiſceret. Significans teipſum futura poſt curricula pro tui ſalute plaſmatis, crucis extollendum p lo, ut quos diabolus armis invidiæ captiva tua deſiderabilis paſſio ad patriam revocaret. cede tam mihi miſero & peccatori, quan nibus tuo cruore mercatis, qui hodie ſa paſſionem tuam ſupplices venerantur, ligni vitæ adorant, ut diabolicas inſidias, te adii vincamus & æternæ vitæ participes eſſe mer( Qui cum Patre vivis.

*Alia.* Domine Ieſu Chriſte, qui nos per paſſionem hodierna die a diabolica ſervit beraſti, ut quo die hominem condideras, & reformares! Exaudi me miſerum & pe rem coram hoc ſignaculo crucis facinora co tem, & deprecantem, ut huius venerabili talis ſigni tuitione munitus & hoſtis neq ignita tela repellere, & ab inflictis evacua neribus & ad vitam æternam valeam per Qui cum Patre & Spiritu ſancto vivis & Deus per.

## Benedictio Ignis novi.
### *Ex Cod. Th. Bibl. Vind. n. 685. ſa*

Domine Deus noſter Pater omnipotens nos lumen indeficiens, tu es Domine cc omnium luminum bene†dic quæſo hoc quod per te ſanctificatur atque bene†dicitu illuminaſti Domine omnem mundum. Præſt ſumus, ut igne claritatis tuæ accendamur, luminemur: & ſicut illuminaſti ignem Moy illuminare dignare corda & ſenſus noſtros, vitam æternam pervenire mereamur. Per.

Benedicat vos trina maieſtas Domine. (2 nedicat Spiritus ſanctus, qui in ſpecie co in Iordane fluvio ſuper Chriſtum requievit vos benedicat, qui de cœlo dignatus eſt c dere in terram, & de ſuo ſanguine vos re Benedicat Dominus ſacerdotium veſtrum, troi

(1) Creditur hæc ſalutiferæ crucis adoratio in eccleſiam per orbem propagata ab *Hieroſolymitana* in monte *Golgotha* eccleſia, in qua a CONSTANTINO M. vera, in qua Chriſtus pependit, crux expoſita cultui ac adorata iam a ſuppari S. CYRILLO *Hierſol.* commemoratur Catech. IV. *Quam*, ut ſcribit S. PAULINUS Nol. epiſt. 31. ad SEVERUM, *epiſcopus urbis eis quotannis, cum paſcha Domini agitur, adorandam populo princeps ipſe venerantum promit.* Neque præter hanc diem, qua crucis ipſius myſterium celebratur, ipſa, quæ ſacramentorum cauſa eſt, quaſi quoddam ſolemnitatis inſigne profertur. IONAS *Aurelianenſis* ut Vol. I. horum monumentorum p. 382. n. 3. indicamus *ob recordationem ſalutifi minicæ paſſionis annuatim in ſanctiſſimo die pa ſecundum traditionem eccleſiaſticam crucem Chriſ rari* teſtatur in libro de cultu imaginum a CLAUDIUM *Taurinenſem* perinde ac conc. P eadem cauſa ſæc. IX. habitum his verbis: *die quo paſſio Domini in univerſo mundo ſpecialiter tur cum omni devotione univerſum ordinem ſa lem ſeu cunctum populum chriſtianum adorare.*

(2) Cum notis muſicis.

veſtrum. Alleluia. *Ant.* Vidi aquam e- em de templo de latere dextro alleluia. :s ad quos pervenit aqua iſta ſalvi facti licent Alleluia alleluia. *Ant.* In die re- nis meæ dicit Dominus alleluia congre- ites & colligam regna & effundam ſuper im mundam. Alleluia. *Ant.* Maria & cum veniſſent ad monumentum Angeli tes apparuerunt dicentes, quem quæritis cum mortuis, non eſt hic venite & cum ubi iacuit. Cito euntes dicite diſci- s, & Petro: Surrexit Chriſtus, qui crea- a, & miſertus eſt humano generi. Allel.

## In die Reſurrectionis Dni.

Cum rex gloriæ Chriſtus infernum de- s intraret, & chorus angelicus ante fa- s portas principum tolli præciperet ſan- opulus, qui tenebatur in morte capti- e lacrimabili clamaverat: adveniſti de- s, quem exſpectabamus in tenebris, ut hac nocte vinculatos de clauſtris. Te cabant ſuſpiria, te larga requirebant la- m factus es ſpes deſperatis magna con- tormentis. Alleluia. *Ant.* Sedet Ange- pulcrum Domini ſtola claritatis coopertus. eum mulieres nimio terrore perterritæ a longe. Tunc locutus eſt angelus & ℣. Crucifixum in carne laudate, & propter nos glorificate, reſurgentemque adorate. Nolite metuere, dico vobis quem quæritis mortuum iam vivit & inum cum eo ſurrexit. Alleluia. *Ant.* reſurgens ex mortuis iam non moritur, ultra non dominabitur: quod enim vi- it Deo. Alleluia Alleluia.

## Lætania metrica. (1)

es mundi ſolidator & incliti cœli
: exaudi nos propitius famulos. Ardua ſpes mundi.
i genitrix rutilans in honore perennis
ro famulis ſancta Maria tuis. Ardua ſpes mundi.
umme Dei Michahel miſereſcito noſtri
t & Gabrihel atque pius Raphahel. Ardua.
os omnes clemens baptiſta Iohannes.
ue cum Paulo nos rege doctiloquo. Ardua.
poſtolicus ſit nobis fautor & omnis
riarcharum propheticusque corus. Ardua.

Poſcere nunc Stephanum ſtudeamus carmine ſummum
Ut cum martyribus nos iuvet ipſe pius. Ardua.
Inclyte Laurenti qui flammas exuperaſti
Victor ab etherio nos miſerere choro. Ardua.
Care Deo martyr patriæ decus huius herile.
Sancte Albane tuis eſto favens meritis. Ardua.
Victor, Alexander meritis utrique beati
Nobis orate de Domino veniam. Ardua.
Splendide Silveſter Gregorie ſancte magiſter.
Nos quoque cum ſociis ferte iuvando polis. Ard.
O Martine Dei confeſſor ſumme ſacerdos
Gemma ſacerdotum auxilium fer ymon. Ardua.
O Benedicte Pater monachorum Galleque frater
Cum reliquis Sanctis nos refovete polis. Ardua.
Maxime de Francis ſuperis coniuncte catervis
Sancte Othmare tuum lætifica populum. Ard.
Inclite Magne tuam clemens nunc inſpice plebem
Pontifices fidos ac reliquos famulos. Ardua.
Virgineos flores Agnes Agatheſque ferentes
Auxilio veſtris addite nos ſociis. Ardua.
His Waldburga comes noſtras pia ſuſcipe voces
Nos & cum Dno protege ſancta polo.. Ardua.
Innocuos pueros reſonemus laude peractos
Qui modo nos pueros dant reſonare melos. Ard.
Omnes o ſancti noſtræ ſuccurrite vitæ
Perque crucem ſanctam ſalva nos Xpe redemtor. Omnes.
Ira deque tua clemens nos eripe Chriſte. Omnes.
Nos peccatores audi te Chriſte rogamus. Omnes.
Ut pacem nobis dones te Chriſte rogamus. Omnes.
Crimen ut omne tuis ſolvas te Xpe ragamus. Oms.
Auræ ut temperiem dones te Xpe rogamus. Oms.
Ut fruges terræ dones te Xpe rogamus. Omnes.
Ut populum cunctum ſalves te Xpe rogamus. Oms.
Eccleſiamque tuam firmes te Xpe rogamus. Oms.
Fili celſithroni nos audi Chriſte rogamus. Omnes.
Agne Dei Patris nobis miſerere puſillis. Omnes.
Chriſte exaudi nos o Kyrie ymon eleyſon. Omnes.

## Incipiunt Letaniæ. (2)

### *Ex Cod. 685. ſub Ottone.*

Humili prece & ſincera devotione
Ad te clamantes ſemper exaudi nos. Humili.
Summus & omnipotens genitor, qui cuncta creaſti
Æternus Xps filius atque Deus.
Necnon ſanctificans dominator Spiritus almus
Unica Maieſtas trinaque ſola Dei. Ad te clam.
Ipſa Dei genitrix reparatrix inclita mundi
Quæ

(1) [Li]taniæ hæ in ordine officii divini per an[num ...]em parte tertia edemus, aſſignantur Fer. [...]. Habentur hic cum notis muſicis.

(2) Litaniæ hæ in ordine officii divini per annum aſſignantur Fer. II. Rogationum. Ubique notæ muſicæ ſunt ſuperſcriptæ in noſtro codice.

Quæ Dnm caſto corpore concipiens
Perpetua ſemper radians cum virginitate
Indignos famulos Virgo Maria tuos. Humili.
Angelici proceres cœlorum exercitus omnis
Æterno ſemper lumine conſpicuus
Agmine ter trino Supero per ſidera regno
Laudibus æternum concelebrant Dominum. Ad te.
Petrus cum Paulo, Thomas cum Bartholomæo
Et Iacobi ſancti nos relevent precibus,
Andreas, Matthæus, Barnabas atque Ioannes,
Mathias, Lucas, Marcus & altiſonus. Humili.
Cœtus apoſtolicus duodeno ſidere comptus.
Propitius cunctos protege nos famulos
Et quos multiplices lacerant per crimina peſtes
Peccata abſolvens fac bona cuncta ſequi. Ad te.
Nunc Stephanus, Linus, Clemens, Anacletus & almus
Xiſtus, Alexander, Corneliusque, Pius,
Ypolitus, Vitus, Laurentius atque Modeſtus
Gregoriusque pius nos miſerando iuvent. Humili.
Theodole ſummi miles fortiſſime Chriſti
Nobis nunc famulis auxiliare tuis.
Nil ſic perſpicuum poterit vox clara referre.
Ut decet in tali nunc Patris obſequio. Ad te.
Hic tibi perpetuis reſonant concentibus ædes
Oſſibus & ſacris ſemper habetur honos
Cum læti famuli celebrent hic feſta benigne
Laudibus inſtantes nocte dieque tuis. Humili.
Dirige corda pius & tempora dirige noſtra
Atque dies lætos ducere da famulos
Ut ſemper valeant tibimet cantare quieti
Te quoque cœleſti cernere luce poli. Ad te.
O dilecte Deo radians virtute coruſca
Sancte Albane pater iuge preces pariter
Intercede pius veniam poſcendo miſellis
Aureque iam blanda carmina percipiens. Humili.
O vos myſterio decorati in nomine Chriſti
Conſpicui teſtes purpurei proceres
Ex bello invicti ſuperaſtis dæmonis iras
Conſpirata manus vincere morte minas. Ad te.
Silveſter, Damaſus, Gregorius, Ambroſiusque
Hilarius, Zeno, Maximus atque Leo
Martinus, Proculus, Cæſarius Euſebiusque
Orent pro noſtris criminibus variis. Humili.
Ordo ſacratus Confeſſorum præcipuorum
Auxilio tutos undique redde tuos
Atque tua noſmet prece dimittendo reatum
Nos fragiles multum cladibus omnigenis. Ad te.
Paulus & Antonius, Macharius Arſeniusque
Bahomius, Beda, Atala, Paſnutius
Bertoltus, Libertinus, Baſilius atque
Ieronimus doctor nos miſerere precor. Humili.
Summe Dei cultor monachorum rector & abba
O Benedicte ſacer atque benigne pater
Iſtud cœnobium cœtumque tibi famulantum
Noſtraque ſanctificans cuncta tuere ſimul. Ad te
Felicitas, Felix, Eulalia digna, Verena
Petronellaque cum perpete Perpetua.
Agnes atque Agathes, Criſtina, Euprepia, Thecl
Euſemia, Regula, Eugenia atque bona. Humili
Virginitate chorus reſplendens Candidularum
Turba puellarum integritate manens
Quæ geminis gaudens pulcrum decorata coronis
Laude pudicitiæ myſteriique ſimul. Ad te.
Omnes nunc Sancti noſtris ſuccurrite lapſis
Et veniam cunctis ferte iuvando polis
Iam veſtris precibus petitis quæcunque rogantes
Annuit ipſe pius nilque negat Dominus. Humili
Pacem perpetuam rogitamus proſpice Chriſte
Ut ſanæ vitæ gaudia longa diu
Temperiem cœli tribuens, ut copia frugum
Omnibus exundet ubere læticiæ. Ad te.
Agne Dei Patris, qui mundi crimina tollis
Optatæ pacis munera dona tuis
Kyrie pantocrator yſon ſo diſſe te pantos
Sub baſileos ymon Xpe eleyſon ymos.

## Item metrica Letania.

Salve veſta dies toto venerabilis ævo
Qua Deus infernum vicit & aſtra tenet
Ecce renaſcentis teſtatur gratia mundi
Omilium (Homilium) Domino dona rediſſe ſu
Namque triumphanti poſt triſtia tartara Chriſto
Undique fronde nemus gramine flore favent
Legibus inferni oppreſſis ſuper aſtra meantem
Laudant rite Deum lux polus arva fretum
Qui crucifixus erat Deus ecce per omnia regnat
Dantque creatori cuncta creata precem
Nobilitas anni menſum decus, arma dierum
Horarum ſplendor ſcrupula puncta fovens
Chriſte ſalus rerum bone conditor atque redemto
Unica progenies ex Deitate Patris.
Funeris exequias pateris vitæ auctor & orbis
Intrans mortis iter dando ſalutis opem
Pollicitam ſed redde fidem precor alma poteſtas
Tertia lux rediit ſurge ſepulte meus.
Solve catenatas inferni carceris umbras
Et revoca ſurſum quidquid ad ima ruit.
Redde tuam faciem videant in ſæcula lumen
Redde diem qui non te moriente fuit
Eripis in numerum populum de carcere mortis
Et ſequitur liber quo ſuus auctor adit.
Hinc tumulum repetens poſt tartara, carne reſum
Belliger ad cœlos ampla trophæa refers.

## Lætania.

ſalvator alme ſuſcipe noſtrarum munuſcula pr.
ɡere nobis aſſis tuis ſervis ſcelere gravatis
ıcta Maria mater atque virgo Poſtula pro nobis
ngele ſumme Michahel virtus Dei Poſtula pro nobis
gne Gabrihel fortitudo Dei Poſtula pro nobis
ıſors Raphahel medicina Dei Poſtula p. nobis
ıitas ſancta patriarcharum Poſtula pro nobis
; impleta Deo virtutis propheticæ Poſtula p. n.
ncipalitas apoſtolorum Poſtula pro nobis
rtyres ſancti veniam precamini pro peccatis noſtris
ſſores ſancti precibus aſſiduis poſcite pro nobis
ıctarum chori virginum coruſci poſcite pro nobis
ıtes ſanctarum viduarum preces nobismet nunc proſint
:es pueroli martyrum floretum poſcite pro nobis
ıcti omnes virtutes innumeræ poſcite pro nobis
no ab hoſte ut Deus defendat nos hic & in ævum
ıte pagana ut Deus defendat nos hic & in ævum
nni periculo ut Deus defendat nos hic & in ævum
nni terrore ut Deus defendat nos hic & in ævum
nni periculo ut Deus defendat nos hic & in ævum
ıræ temperiem bonam ac frugiferam det nobis Salvator
mmoditatem aeris, roris det nobis Salvator
ıbrem fetoſum, bona germinantem det nobis Salvator
anquillam vitam pacem & perennem det nobis Salvator
ıdulgentiam criminum noſtrorum det nobis Salvator
mmum paſtorem apoſtolicum Dominus conſervet
gnum pontificem N. dominum Dominus conſervet
ˈttonem regem & eius exercitum Dominus conſervet
:r totum orbem Eccleſiam ſanctam Dominus conſervet.

## Preces ante altare. Prima die.

Clamemus omnes una voce Domine miſerere.
Deipara nobis eſt vita noſtra Domine miſerere.
Precamur excelſe fidem largire Domine miſerere.
Curvamur peccatis opprimimur malis Domine miſerere.
Delicta dele pacem concede Domine miſerere.
Excelſus reſpice pius indulge Domine miſerere.
Flagella remove veniam tribue Dne miſerere.
Exaudi nos Pater pie Domine miſerere.
Nunc & in ævum ſalva mundum Dne miſerere.
Hymnum dicamus tibi Xpe Dne miſerere.
Gloria tibi æterno Patri Dne miſerere. Clamemus.

## In die ſecunda.

Tibi laus tibi gloria tibi gratiarum actio in ſæcula ſempiterna. O beata Trinitas.
Te invocamus, te adoramus, te laudamus. O beata Trinitas.
Exaudi Exaudi Exaudi O beata Trinitas.
Libera nos, ſalva nos, iuſtifica nos. O beata Trinitas.
Auge in nobis fidem, auge ſpem, auge charitatem. O beata Trinitas.

## In die tertia.

Aufer a nobis iniquitates noſtras, ut mereamur puris mentibus introire ad ſancta ſanctorum.
Exaudi exaudi exaudi preces noſtras, ſancta Maria ora pro nobis.
Miſerere, miſerere, miſerere populo tuo quem redemiſti
Chriſte ſanguine tuo, ne in æternum iraſcaris nobis.

## Letania.

Dicamus omnes Domine miſerere.
Ex toto corde & ex tota mente oramus te Dne.
Pro ſancta Eccleſia catholica quæ eſt in toto orbe diffuſa ſupplicamus tibi Dne.
Pro paſtore noſtro N. & omni clero eius imploramus te Dne.
Pro abbate noſtro N. & grege ſibi commiſſo obſecramus te. Dne.
Pro aeris temperie & fœcunditate terræ precamur Dne.
Pro his qui infirmantur & diverſis languoribus detinentur exoramus te. D.
Pro remiſſione peccatorum vel emendatione morum rogamus te. Dne.
Exaudi nos Deus in omni oratione noſtra quia pius es. Dne.

## Letania Gallica.

Pater de cœlis Deus miſerere nobis.
Filius redemtor Deus miſerere nobis.
Spiritus ſanctus Deus miſerere nobis.
Sancta Trinitas miſerere nobis.
Qui es trinus & unus Deus miſerere nobis,
Sancta Virgo virginum ora pro nobis.
S. Michahel ora pro nobis.
S. Gabrihel Ora.
S. Raphahel. Ora.
S. Ioannes. Ora.
S. Petre. Ora.
S. Paule. Ora.
S. Andrea. Ora.
S. Iohannes. Ora.
S. Iacobe. Ora.
Omnes ſancti Apoſtoli. Orate.
Omnes ſancti Evangeliſtæ. Orate.
Omnes ſancti diſcipuli. Orate.
S. Stephane. Ora pro nobis.
S. Laurenti. Ora.
S. Vincenti. Ora.
S. Georgi. Ora.
S. Vite. Ora.
S. Pancrati. Ora.
S. Albane. Ora.
Omnes ſancti Martyres. Orate.
S. Silveſter. Ora pro nobis.
S. Martine. Ora.
S. Gregori. Ora.
S. Benedicte. Ora.
Omnes ſancti Confeſſores. Orate.
Omnes ſancti monachi. Orate.
S. Felicitas. Ora.
S. Perpetua. Ora.
S. Agatha. Ora.
S. Margaretha. Ora.
Omnes ſanctæ Virgines. Orate.
Omnes Sancti. Orate.
Gratiam tuam concede nobis Dne Deus.
Salutem & ſanitatem dona nobis.
Aeris temperiem bonam concede nobis.
Ab inimicis nris tuere nos Dne.
Gaudium & pacem dona nobis Dne.
Filius Dei miſerere nobis.
Nunc & in perpetuum miſerere nobis.

Agnus Dei qui tollis peccata mundi, miſerere nobis. ℟. Agnus.
Suſcipe deprecationem noſtram, qui ſedes ad dexteram Patris. ℟. Agnus.
Gloria uſque ſæculorum amen. ℟. Agnus.

Sancte Sanctorum Deus miſerere nobis.
Sancta Dei genitrix intercede pro nobis.
S. Michahel intercede pro nobis.
S. Gabrihel intercede pro nobis.
S. Raphahel intercede pro nobis.
S. Petre intercede pro nobis.
S. Paule intercede pro nobis.
S. Andrea intercede pro nobis.
S. Stephane intercede pro nobis.
S. Vite intercede pro nobis.
S. Albane intercede pro nobis.
S. Martine intercede pro nobis.
S. Maximine intercede pro nobis.
S. Benedicte intercede pro nobis.
S. Felicitas intercede pro nobis.
S. Perpetua intercede pro nobis.
S. Agatha intercede pro nobis.
S. Brigida intercede pro nobis.
S. Criſtina intercede pro nobis.
S. Margaretha intercede pro nobis.
Omnes Sancti intercedite pro nobis.

## In die ad Miſſam.

*Ant.* Exaudivit &c. Præſta q. o. D. ut
affictione &c. *Alia.* Deus qui beatum M
&c. *Lectio epiſtolæ Beati Iacobi Apoſtoli.*
Confitemini alterutrum &c. Alleluia. Confi
Dno &c. Alleluia. Iam non eſtis. *Secundu*
*cam.* In illo tempore. Dixit Ihs diſcipuli
Quis veſtrum &c. *Off.* Confitebor &c. Al
*Secreta.* Hæc munera &c. *Alia Secreta.*
Dne qs oblationem pro commemoratione
Marci &c. *Com.* Petite & accipietis. Al
*Ad complendum* Vota noſtra &c. *Al. ad*
Paſti cibo ſpiritalis alimoniæ qs Dne Ds
quod myſterio frequentamus, intercedente
Marco evangeliſta & pontifice plena veritat
ſequamur. Per.

## Aliæ Orationes.

Mentem familiæ tuæ qs Dne intercedent
to N. martyre tuo & munere compunctionis
& largitate pietatis exaudi. *Alia.* Deus qu
pas delinquentium diſtricte feriendo percut
tus quoque lugentium non recuſes, ut qu
dus tuæ animadverſionis cognovimus, etia
tatis gratiam ſentiamus. Per. *Alia.* Parce
parce populo tuo, ut nullis iam patiaris
ſitatibus fatigari, quos pretioſo Filii tui ſa
redemiſti, qui tecum.

## Ad Crucem.

Deus qui culpas noſtras piis verberibus
cutis, ut nos a noſtris iniquitatibus emund
r

de verbere tuo proficere, & de tua ci- ſolatione gaudere. Per.

In Atrio.

Dne ſupplicationibus noſtris, & ſperan- ıa miſericordia intercedente beato Petro tuo, cœleſti protege benignus auxilio. Per.

In Atrio.

qs omnipotens Deus, ut ad te toto cor- ıntes, intercedente beato N. martyre tuo ıtis indulgentiam conſequamur. Per.

Concede nos famulos tuos quæſumus Deus perpetua mentis & corporis ſani- dere, & glorioſa beatæ Mariæ Virginis one a præſenti liberari triſtitia, & futura ætitia. Per.

Concede miſericors Deus fragilitati no- ſidium, ut qui ſanctæ Dei genitricis glo- ebramus, intercellionis eius auxilio a no- ıitatibus reſurgamus. Per.

Da nobis quæſumus Domine de tribula- titiam, ut qui diu pro peccatis noſtris r, intercedente beato illo martyre tuo ıiſericordia reſpiremus. Per.

Deus qui iuſte iraſceris, & clementer ig- fflicti populi lacrimas reſpice, & iram tuæ ionis, quam iuſte meremur propitiatus a- er.

Afflictionem familiæ tuæ quæſumus Dne placitus, ut indulta venia peccatorum ſemper beneficiis gloriemur. Per.

Præſta quæſumus omnipotens Deus, ut ı tuæ indignationis agnovimus, miſericor- indulgentiam conſequamur. Per.

Miſericordiam tuam Domine nobis quæ- ıterveniente beato confeſſore tuo ill. cle- impende, & nobis peccatoribus ipſius e ſuffragiis. Per.

Ne deſpicias omnipotens Deus populum afflictione clamentem, ſed propter glo- minis tui tribulantibus ſuccurre placatus.

Lætania.

pplicibus voces ſuper aſtra feramus
s ut & ſimplex nos regat omnipotens.
nundi Domina ſtella maris Maria tu pro
Filium ora Chriſtum Dominum.
ſedis miniſter quis ut Deus Michahel cum
ıis civibus nos iuvato precibus.
hriſti Iohannes Agni Dei oſtenſor redem-
baptiſta nos Deo concilia.
Petre cum Paulo cunctisque apoſtolis im-
e pro nobis maieſtatis Dominum.
Martyr Chriſte Theodole patroneque Albane ſimul
iunctis meritis nos ſolvite criminibus.
Protomartyr Stephane omnes atque martyres vos
orate pro cunctis plebibus catholicis.
O Bodarde confeſſor Martineque pariter nos cum
confeſſoribus adiuvate precibus.
O ſa martyr Felicitas cohors atque virginum
precibus continuis poſtulate pro nobis.
Omnes ſancti Domini Angeli & homines commen-
date populos Domino Catholicos.
Ut nobis remiſſio peccatorum donetur, aeris tem-
peries, terræquæ fertilitas.
Ut pacis tranquillitas, corporumque ſanitas a Chri-
ſto detur nobis obtinete meritis.
Ut N. præſulem, eius clerum, & omnem plebem
conſervare digneris oramus Chriſte audi nos.
Ut rex noſter Otto eius & exercitus hinc & inde
ſervetur oramus Chriſte audi nos.
Ut ſæviens gladius & paganus populus depellatur
a nobis oramus Chriſte audi nos.
Xpe Xpe audi nos Kyrie eleiſon canimus, Xpe
eleiſon pſallimus Xpe pie audi nos.

Homo quidam erat dives valde in deliciis, purpura & byſſo induebatur, epulans ſplendide, caducam vitam diligendo amiſit perpetuam. Lazarus quidam mendicus circumdatus ulcere ad ianuam divitis cum dolore nimio cupiebat ſaturari de micis menſæ divitis. *Homo.* Poſtulabat nemo dabat nemo miſeretur. Tantum canes veniebant, conſolantes pauperem. Ulcera eius lingebant, curabantur vulnera. *Homo.* Mortuus eſt autem dives in infernum ducitur. Miſericordiam non fecit, eam non conſequitur. Pro micis panis quas negavit, in infernum ducitur. *Homo.* Patrem vocat Abraham, ut admittat Lazarum, digiti extremi ſui guttam aquæ petit, ut refrigeretur lingua eius, in flammis ardentibus. *Homo.* Fili mi recordare quod de puero recepiſti in vita tua valde bona plurima. Lazarus hic contrà mala, modo conſolabitur. *Homo quidam.*

## In Lætania maiore. Antequam crux elevetur.

*Ant* Exaudi nos Domine, quoniam benigna eſt miſericordia tua ſecundum multitudinem miſerationum tuarum reſpice nos Domine. *Pſ.* Salvum me fac Deus.

In die ſecunda.

*Ant.* Exurge Domine adiuva nos, & libera nos propter nomen tuum. *Pſ.* Deus auribus noſtris.

### In die tertia.

*Ant.* Propitius eſto Domine peccatis noſtris propter nomen tuum, ne quando dicant gentes, ubi eſt Deus eorum. *Pſ.* Deus venerunt gentes in hæredit.

### In die quarta.

*Ant.* Clementiſſime exaudi Domine populum tuum. Alleluia. *Pſ.* Deus miſereatur noſtri.

*Ant.* Cum eſſet deſponſata mater Ieſu Maria Ioſeph antequam convenirent inventa eſt in utero habens, quod enim in ea natum eſt de Spiritu ſancto eſt. Alleluia.

## BENEDICTIONES VARIARUM RERUM.

### Benedictio pomorum.

*Ex Codice Vindob. Theol. 685. ſæc. X.*

Te deprecamur omnipotens Deus, ut benedicas hunc fructum novum pomorum &c.

### Benedictio panis.

Benedic Domine creaturam iſtam panis, ſicut benedixiſti quinque panes in deſerto, ut ſit Dns eundem habundans in annum alimentum, guſtantesque ex eo accipiant tam corporis quam animæ ſanitatem.

### Benedictio uvæ ſive fabæ.

Benedic Domine hos fructus novos uvæ ſive fabæ &c.

### Benedicto nucis.

Benedic Dne pomum & nuces, nucleosque & omnes fructos terræ tam arborum quam herbarum, qui tuo iuſſu oriuntur. Per.

### Benedictio ſuper agnum in Paſcha

Deus creator univerſæ carni &c.

### Incipit benedictio Domus.

*Ex Cod. Vind. Theol. 685. ſæc.*

Oremus pro hac domo, & dominis hu bernaculi, ut eos Dominus in bonis læ dignetur Dominus tribuere aurora deſurſun & a fertilitate deorſum terræ habundante ſtantiam vitæ, & deſideriis eorum affectu miſerationis inmiſceat, & introitum noſtri nedicere dignetur, ut his parietibus angel nedictionis inhabitet. Per.

### Oratio ſuper Domum novum

Sanctificetur iſta domus, & fugatur ab mundus ſpiritus per virtutem Dni nri Ihu ut detur ibi omnibus commanentibus ſanita ritas, hilaritas protegente ac ſervante m tua Domine. Per.

### Benedictio aquæ ſuper ſegetes

Benedic Domine hanc creaturam aquæ, giant vermes, & volucres a noſtris ſegetib nomen Dni nri Ihu Xpi quod invocatum ipſa creatura meſſis, ut ſana ſit omnibu utuntur ex ea.

### Oratio ſuper ſegetes.

Domine ſancte Pater omnipotens æterne permitte Spiritum ſanctum tuum cum Pa (2) Archangelo, ut defendat ſegetes noſtra mibus, a volucribus, a dæmonibus malis, gnificetur nomen tuum Deus in omni loco.

Be

---

(1) Verba *Per quem hæc omnia* hic & paulo ante ad benedictionem uvæ ſive fabæ addita demonſtrant benedictiones has ad illa Canonis verba fuiſſe factas, ut iam in diſquiſitionibus noſtris T. I. p. 371. de aliarum etiam rerum benedictione oſtendimus, pomorum ex. g. quorum hic benedictionem attulimus eandem, quæ in ſacramentario *Gelaſiano* habetur, uti etiam uvæ ſeu fabæ, fructuum novorum, quorum benedictionem in ſolemni miſſa Aſcenſionis Domini factam fuiſſe Card. BONA lib. II. rer. liturg. c. 14. notavit, ex antiquiſſimo ſacramentario. Extatque apud *Ed.* MARTENIUM de ant. eccl. diſc. in div. off. celebr. c. 28. Et poſtea cap. 33. ad diem VIII. Kal. *Auguſti* ex pervetuſto rituali ad uſum diœceſ. *Remenſ.* habetur benedictio pomorum in die feſto beatorum IACOBI & CHRISTOPHORI, ſed poſt *miſſum dicti dici.* In Conſtitut. Apoſt. lib. VIII. c. 46. formula benedictionis primitiarum ſeu fructuu vorum. Extat etiam in euchologio oratio in u libatione ad diem ſextum *Auguſti*, quo ipſo recentioribus etiam miſſalibus uvæ benedictio cuius ex *Gelaſiano* vulgato noſtris Monumentis meminimus, ponitur, ut ſilentio prætercam, diei illius merito antiquatum vinum novum recenti expreſſum liquandi in calice, de quo D DUS lib. VII. Ration. div. Off. c. 22.

(2) Peregrinum angeli nomen, cuiusmodi ab BERTO hæretico conficta in Concilio *Romano* a damnantur, & apud BURCHARDUM lib. III. ca ex canone Conc. *Aurel.* tertio. Nihilominus q leguntur in litania *Carolina* apud MABILL. A p. 170.

dictio ſalis ad oculos hominum.

Domine oculos hominis iſtius, cum beus hanc creaturam ſalis, in nomine Patris & Spiritus ſancti, ſicut aperuiſti duorum n clamantium tibi in evangelio ac diceniſerere noſtri fili David, & manifeſtus fui-, & aperti ſunt oculi eorum, & ſicut is, to ſanatus & lavatus in natatorio Siloe redditus, ſic aperiantur oculi iſtius homite Ihu Xpe qui cum Parre viv.

Benedictio oculorum.

Domine oculos hominis iſtius, ſicut ſaculos Tobiæ, & duorum cæcorum, quos gelio commemorat, purga oculos, expelle ı, & aream, & omne quod nocet oculis, reat gloria tua in omni loco. Per.

Oratio pro dolore partus.

qui ab inicio feciſti hominem & dediſti orem ſimilem ſibi, ut creſcerent, & mulntur ſuper terram, da miſericordiam tuam nulæ tuæ ill. ut proſpere & ſine dolore t. Per.

ſuper fontem ubi aliqua neglegentia contigit.

ne ſancte Pater omnipotens æterne Deus, inviſibilitatis tuæ potentiam has aquas ex conditas in huius maria formam viſibile i, atque ex abditis inveſtigabilibus conr abyſſi magnitudinem largitatis tuæ graımanis uſibus fluenta fontibus influxiſti te s exoramus, ut has aquas, quas neglepolluit, ſancti Spiritus tui gratia ad munrevocet atque purificet & ſpiritus callidi bſcedat, ac deinceps ſanctificatam, famipotabilem tribuas, utque potantium corundet, cordaque ſanctificet. Per.

Benedictio putei novi.

ius. Benedic quæſumus omnipotens Deus, ſternam aquæ in qua exitu terræ interiora acula profluentem laticem inundare iuſſifugata ab ea cuncta diabolica machinatione ; ex ea guſtaverit, tibi immenſas referat m actiones. Per.

) ſuper vaſa reperta in locis antiquis.

ipotens æterne Deus inſere te officiis no& hæc vaſcula arte fabricata gentilium tatis tuæ potentia ita emundare digneris, ıi immunditia depulſa, ſint tuis fidelibus e pacis, atque tranquillitatis utenda. Per.

Benedictio ad omnia quæ volueris.

Benedic Domine creaturam iſtam ill. &c.

Benedictio ſuper Veſtem novam.

Signaculum Dei ſuper hanc veſtem novam, qua induantur homines, ut Spiritus ſanctus regnat in homine, qui circum ſe induerit in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti maneat ſecum in ſæcula ſæculorum.

Benedictio Viduæ, quæ fuerit caſtitatem profeſſa.

Conſolare Domine hanc famulam tuam viduitatis laboribus conſtrictam, ſicut conſolari dignatus es Sareptam viduam per Heliſea prophetam; concede ei pudicitiæ fructum, ut antiquarum non meminerit voluptatum. Neſciat enim incentiva deſideria, ut ſoli tibi ſubdat propria colla, quo poſſit pro laboribus tantis ſexageſimo gradu percipere munus delectabile ſanctitatis. Per.

Benedictio Veſtimentorum virginum vel viduarum.

Deus æternorum bonorum fideliſſime promiſſor; hæc indumenta humilitatem cordis & contemptum mundi ſignificantia, quæ familiæ tuæ ſancto viſibiliter ſunt informanda propoſito, propitius benedicas & beatæ caſtitatis habitum, quem te aſpirante ſuſceperit, te protegente cuſtodiat, & quam veſtibus venerandæ promiſſionis induis temporaliter, beata facias immortalitate veſtiri. P.

Oratio ad Abbatem faciendum, vel Abbatiſſam.

Concede quæſumus omnipotens Deus & famulum tuum, vel famulam tuam, quem ad regimen animarum elegimus gratiæ tuæ dono proſequère, ut te largiente cum ipſa tibi noſtra electione placeamus. Per.

Ordo ad Clericum faciendum.

*Ex Mſc. Rhenaug. ſæc. XI. circ.*

Præſta quæſumus omnipotens Deus huic famulo tuo &c.

Item ad Clericum vel Monachum faciendum.

Adeſto Domine ſupplicationibus noſtris, & hunc famulum tuum benedicere dignare, cui in tuo ſancto nomine habitum ſacræ religionis imponimus, ut te largiente, & devote in eccleſia perſiſtere, & vitam percipere mereatur æternam. Per D.

*Inter tondendum dicantur hæ antiphonæ.* Tu es Domine &c. *Et dicit orationem.* Præſta quæſumus omnipotens Deus huic famulo tuo &c.

## Oratio ad Capillaturam.

Omnipotens ſempiterne Deus, reſpice ſuper hunc (hos) famulum (os) tuum (os), quem (os) ad novam tondendi gratiam vocare dignatus es, tribuens ei (eis) remiſſionem omnium peccatorum, atque ad cœleſtium donorum pervenire conſortium. Per.

## Ad Barbam.

Deus, cuius Spiritu creatura omnis incrementis adulta congaudet, exaudi preces noſtras ſuper hunc famulum tuum N. iuvenilis ætatis decore lætantem, & florem primis auſpiciis adtondentem: exaudi Domine, ut in omnibus protectionis tuæ munitus auxilio, cœleſtem benedictionem accipiat, & præſentis vitæ præſidiis gaudeat, & æternæ. Per.

*Poſt Evang. maioris Miſſæ Ordinatio monachorum eſt agenda hoc modo:* Ego frater N. promitto ſtabilitatem & converſionem morum meorum & obedientiam ſecundum Regulam ſancti Benedicti coram Deo, & Sanctis eius in hoc monaſterio Renaugenſi, quod eſt conſtructum in honore S. Mariæ genitricis Dei; in præſentia Domini &c. Abbatis.

*Hoc poſtquam ſinguli legunt, ter veniam ſuper manus & genua petentes hunc* ℣. *dicunt:*

℣. Suſcipe me Domine ſecundum &c.

*Quibus conventu reſpondente adiungendo* Gloria &c. *ipſi novitii gyrum facientes flexis poplitibus, poſtea proſternunt ſe ad orat. Et Domnus Abbas ſtans imponit:* Kyrie &c. Chriſte &c. Kyrie &c. Pater noſter &c. Miſerere mei Deus &c.

Salvum (os) fac ſervum (os) tuum (os).
Mitte ei (eis) Domine auxilium de ſancto.
Nihil proficiat inimicus in eo (eis).
Eſto ei (eis) Domine turris fortitudinis.
Dominus vobiſcum.

Oremus: Deus indulgentiæ Pater, qui ſeveritatem tuæ diſtrictionis temperans indulſiſti, ne filius portaret iniquitatem patris; & qui mira diſpenſatione etiam malis bene utens tuæ dignationis gratiam per eos frequenter operaris; quæſumus clementiam tuam, ut huic famulo tuo non obſiſtat, quod habitum religionis per nos tanta ac tali re indignos accipit, ſed miniſterium, quod exterius per nos exhibetur, tu interius per dona S. Spiritus exequaris. Per.

Deus, qui per coæternum Filium tuum cuncta creaſti, quique mundum peccatis inveteratum per myſterium incarnationis eius renovare dignatus es; te ſuppliciter exoramus: ut eiusdem Domini noſtri gratia ſuper hunc famulum tuum abrenuntiationem ſeculi profitentem, clementer reſpicere dignetur; per quam in ſpiritu ſuæ mentis renovatus veterem hominem cum ſuis actibus exuat, & novum, qui ſecundum Deum eſt, induere mereatur. Per.

Domine Ieſu Chriſte, qui es via, ſine qua nemo venit ad Patrem; quæſumus benigniſſimam clementiam tuam: ut hunc famulum tuum a carnalibus deſideriis abſtractum, per iter diſciplinæ regularis deducas; & qui peccatores vocare dignatus es dicens: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego vos reficiam; præſta: ut hæc vox invitationis tuæ ita in eo convaleſcat, quatenus peccatorum onera deponens, & quam dulcis es, guſtans, tua refectione ſuſtentari mereatur; ut ſicut atteſtari de tuis ovibus dignatus es; agnoſce eum inter oves tuas; & ipſe te agnoſcat, ut alienum non ſequatur, ſed te: neque audiat vocem alienorum, ſed tuam, qua dicis: qui mihi miniſtrat, me ſequatur. Qui vivis &c.

Sancte Spiritus, qui te Deum, ac Dominum revelare mortalibus dignatus es, immenſam tuæ pietatis gratiam poſtulamus: ut ſicut ubi vis ſpiras, ſic & huic famulo tuo affectum devotionis indulgeas; & quoniam tua ſapientia eſt conditus, tua quoque providentia gubernetur; quem iuxta conſuetam tibi gratiam unctio tua de omnibus doceat; & per interceſſionem beatiſſimi Benedicti quem præcipuum huius ſanctæ inſtitutionis legislatorem dediſti; nec non & aliorum Sanctorum, ad quorum nomina petionem facit, eum a vanitate ſeculi veraciter converte; & ſicut es omnium peccatorum remiſſio, deprimentis impietatis obligationes in eo diſſolve, & ad obſervantiam huius ſancti propoſiti fac eum certatim fervere in tribulationibus & anguſtiis; ut tua indeficienti conſolatione valeat reſpirare, & iuſte & pie per veram humilitatem atque obedientiam in fraterna caritate fundatus, quod te donante promittit, felici perſeverantia compleat. Quod ipſe præſtare digneris, qui cum Deo Patre, ſanctoque unigenito Filio eius Domino noſtro Ieſu Chriſto vivis & & gloriaris Deus per infinita ſecula ſeculorum. Amen.

*Hic ſurgunt Novitii ad orat. ut Domnus Abbas eos conſpergat aqua benedicta.*

## Cucullæ ita benedicuntur:

Domine Ieſu Chriſte, qui tegimen noſtræ mortalitatis

induere dignatus es; obſecramus immen-
æ largitatis abundantiam: ut hoc genus
ıti, quod ſancti Patres ad innocentiæ, &
ıtis indicium abrenuntiantibus ſeculum ferre
, ita benedicere digneris, ut hic famulus
ui hoc uſus fuerit, te induere mereatur.
n Patre.

n exuendo froccum dicitur ad ſingulos:

t te Dominus veterem hominem cum a-
ıuis.

:r induendum cucullam dicitur ad unumquemque:

ıt te Dominus novum hominem, qui ſe-
ı Deum creatus eſt in iuſticia & ſanctitate
.

: *oſculato Abbate vadunt in chorum, & Conventum oſculantur.*

:ratio ſacræ Virginis quæ in Epi-
a vel in ſecunda feria Paſchæ, aut in
natalitiis Apoſtolorum celebratur.

*Cod. Vind. Theol.* 359. *ſæc. X.*

*'s qui ad ſacros ordines debent promoveri,
ınuntiationem Evangelii ab epiſcopo debent
ri, quia ab eis prædicatio ſancti evangelii
r totum mundum diffundi. Virgines au-
viduæ poſt perlectum evangelium debent
quia decet eas & evangelium prædicari.
m epiſcopo parentes cum oblatione offerunt,
involutam manum eius in palla altaris
dicendo cum adſtantibus antiph.* Ipſi
ſponſata cui Angeli ſerviunt, cuius pul-
nem ſol & luna mirantur. *Sanctimonialis
l conſecrationem ſui epiſcopi offertur in
veſtibus applicetur, qualibus ſemper uſura
roſeſſioni & ſanctimoniæ aptis. Imprimis
ıfferantur illa veſtimenta ante altare epi-
l benedicendum.*

edictio veſtimentorum Virginum.

æternorum bonorum fideliſſime promiſſor,
ıe perſolutor &c.

Domine Deus bonarum virtutum dator,
ium benedictionum largus infuſor, te ſub-
recibus deprecamur, ut has veſtes, quas
tua N. pro indicio cognoſcendæ religionis
vult, benedicere & ſanctificare digneris,
: reliquas feminas cognoſcatur dedicata. P.
. Exaudi Domine preces noſtras & hanc
quam famula tua N. ſigno ſe adoperan-
dum expoſcit, uberrimæ benedictionis imbre per-
funde, ſicut perfudiſti oram veſtimentorum Aaron,
benedictione unguenti profluente a capite in bar-
bam. Et ſicut benedixiſti veſtes omnium religio-
ſorum tibi per omnia placentium, ita etiam hanc
benedicere dignare, ac præſta clementiſſime Pa-
ter, ut ſupradictæ famulæ tuæ N. hæc ſit veſtis
ſalubris protectio hæc cognitio religionis, hæc
initium ſanctitatis hæc contra omnia tela inimici
robuſta defenſio, ut ſi continens eſt ſexageſimi
fructus donum accipiat, ut ſi virgo centeſimi
muneris opulentia in utraque parte perſeverante
continentia ditetur. Per.

Item benedictio ſacri velaminis.

Caput omnium fidelium Deus, & totius corpo-
ris Salvator, hoc operimentum velaminis, quod
famula tua propter tuum tuæque genitricis bea-
tiſſimæ ſcilicet ſemper virginis Mariæ amorem
ſuo capiti eſt impoſitura, tua dextera ſanctifica,
& hos quod per illud myſtice datur intellegi,
tua ſemper cuſtodia corpore pariter & animo in-
contaminato cuſtodiat; ut quando ad perpetuam
ſanctorum remunerationem venerit, cum pruden-
tibus & ipſa virginibus præparata, te perducente,
ad perpetuæ felicitatis nuptias intrare mereatur. P.

*Hic ſuppliciter proſternat ſe ante altare illa quæ
conſecranda eſt, & dicat hunc verſum tribus vi-
cibus.* Suſcipe me Domine ſecundum eloquium
tuum & vivam, & non confundas me ab exſpe-
ctatione mea. *Poſt hæc epiſcopus dicat.* Soror.
Accipe hanc veſtem in nomine Domini. *Et illa
reſpondeat.* Suſcipio in nomine Patris & Filii &
Spiritus ſancti. *Tunc epiſcopus det ei ipſa vir-
ginitatis veſtimenta, & tantum velamen apud ſe
faciat retineri. Ipſa autem virgo vadat in ſacra-
rium & induat ſe ipſis veſtimentis benedictis,
accipiensque duos cereos ardentes in manus ſuas
veniat ante altare & imponat clerus introitum
ad miſſam. Poſt evangelium autem & dicta, ea
proſtrata, letania, inclinato capite ante altare
benedicat eam epiſcopus dicens hanc orationem.*
Reſpice Domine propitius ſuper hanc famulam
tuam N. ut virginitatis ſanctæ propoſitum, quod
te inſpirante ſuſcepit, te gubernante cuſtodiat. P.

Conſecratio in modum Præfationis.

Deus caſtorum corporum benignus habitator
& incorruptarum amator animarum. Deus qui
humanam ſubſtantiam in primis hominibus diabo-
lica fraude vitiatam, ita in verbo tuo per quod
omnia facta ſunt, reparas, ut eam non ſolum ad

primæ

primæ originis innocentiam revoces, ſed etiam ad experientiam quorundam bonorum quæ in novo ſæculo ſunt habenda perducas, & obſtrictos adhuc conditione mortalium iam ad ſimilitudinem promoveas Angelorum; reſpice ſuper hanc famulam tuam, quæ manu tua continentiæ ſuæ propoſitum collocans tibi devotionem ſuam offert, a quo & ipſa idem votum aſſumpſit. Quando enim animus mortali carne circumdatus legem naturæ, libertatem licentiæ, vim conſuetudinis, & ſtimulos ætatis evinceret, niſi tu per liberum arbitrium hunc amorem virginitatis clementer accenderes; tu hanc cupiditatem in eius corde benignus aleres, tu fortitudinem miniſtrares. Effuſa namque in omnes gentes gratia tua ex omni natione quæ ſub cœlo eſt in ſtellarum innumerabilem numerum novi teſtamenti hæredibus adoptatis inter cæteras virtutes, quas filiis tuis non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, ſed de tuo Spiritu genitis indidiſti, & iam hoc donum in quasdam mentes de largitatis tuæ fonte defluxit; ut quamvis honorem nuptiarum nulla interdicta minuiſſent, ac ſuper ſanctum coniugium initialis benedictio permaneret; exiſterent tamen ſublimiores animæ, quæ in viri ac mulieris copula faſtidirent connubium, concupiſcerent ſacramentum, nec imitarentur quod nuptiis agitur, ſed diligerent, quod nuptiis prænotatur. Agnovit auctorem ſuum beata virginitas, & æmula integritatis angelicæ illius thalamo, illius cubiculo ſe devovit, qui ſic perpetuæ virginitatis eſt ſponſus, quemadmodum perpetuæ virginitatis eſt filius. Imploranti ergo auxilium tuum & confirmari ſe benedictionis tuæ conſecratione cupienti, da protectionis tuæ munimen, & regimen, ne hoſtis antiquus, qui excellentiora ſtudia ſubtilioribus infeſtat inſidiis ad obſcurandam perfectæ continentiæ palmam per aliquam mentis ſerpat incuriam, & rapiat de propoſito virginum, quod etiam moribus decet ineſſe nuptiarum. Sit in ea Domine per donum Spiritus ſancti prudens modeſtia, ſapiens benignitas, gravis lenitas, caſta libertas. In caritate ferveat, & nihil extra te diligat, laudabiliter vivat, laudarique non appetat. Te in ſanctitate corporis, te in animæ ſuæ puritate glorificet, amore te timeat amore tibi ſerviat. Tu ei ſis honor, tu gaudium, tu voluntas, tu in mœrore ſolatium, tu in ambiquitate conſilium, tu in iniuria defenſio, in tribulatione pacientia, in paupertate habundantia, in ieiunio cibus, in infirmitate medicina. In te habeat omnia, quem diligere appetit ſuper omnia, & quod eſt profeſſa cuſtodiat, ſcrutatori pectorum non corpore placitura ſed mente, tranſeat in numerum ſapientum puellarum, ut cœleſtem ſponſum averſis lampadibus cum oleo præparationis exſpectet nec turbata improviſi regis adventu, ſed ſecura cum lumine, & præcedentium virginum choro iuncta occurrat, & non excludatur cum ſtultis, regalem ianuam cum ſapientibus virginibus licenter introeat, & in agni tui comitatu perpetuo probabilis manſura caſtitate permaneat. Per eundem. *Benedictione expleta epiſcopus mittat velamen ſuper caput ipſius virginis.* Accipe velamen ſacrum puella, quod præferas ſine macula ante tribunal Dni nri Ihu Xpi cui flectitur omne genu cœleſtium, terreſtrium & infernorum in ſæcula ſæculorum. Amen. *Tunc cantetur a circumſtantibus ad ſingulas antiphona.* Induit me Dominus ciclade auro texta & immenſis monilibus ornavit me.

## Oratio poſt aſſumtum velamen.

Famulam tuam Domine tuæ cuſtodia muniat pietatis, ut continentiæ ſanctæ propoſitum quod te inſpirante ſuſcepit, te protegente illæſum cuſtodiat. *Sequitur antiphona.* Ipſi ſum deſponſata cui &c. Da quæſumus omnipotens Deus, ut hæc famula tua, quæ pro ſpe retributionis æternæ tibi Domino deſiderat conſecrari, plena fide animoque in ſancto propoſito permaneat. Tu eam omnipotens Pater ſanctificare & benedicere & in perpetuum conſervare digneris. Tribue ei humilitatem, caſtitatem, obedientiam, caritatem, & omnium bonorum operum quantitatem. Da ei Domine pro operibus gloriam pro pudore reverentiam, pro pudſcitia ſanctitatem ut ad meritum poſſit gloriæ pervenire. Per. *Tunc cantetur a circumſtantibus antiphona.* Poſuit ſignum in faciem meam, ut nullum præter eum amatorem admittam. *Et dicat epiſcopus benedictionem Matthæi apoſtoli ſuper eam.* *Or.* Deus plaſmator corporum afflator animarum, qui nullam ſpernis ætatem, non ſexum reprobas, nullam conditionem gratia tua ducis indignam; ſed omnium æqualis creator es & redemtor; tu hanc famulam tuam, quem ex omni numero gregis paſtor bonus eligere ad conſervandam coronam perpetuæ virginitatis & caſtimoniam animæ dignatus es; tuæ protectionis ſcuto circumtege, & ad omne opus virtutis & gloriæ, magiſtrante ſapientia præpara, ut innocens carnis illecebras, & licita connubio, recuſans inſolubilem Filii tui Domini noſtri Ieſu Chriſti copulam mereatur. Hinc petimus Domine,

arma

uggeras non carnalia, ſed ſpiritus virtute a, ut te muniente eius ſenſus & membra corpore & animo non poſſit dominari m, atque ſub tua gratia vivere cupienti bi defenſor malorum & inimicus bonorum, vaſe iam nomini tuo ſacrato prævaleat re. Omnem etiam genuinum calorem imatiæ tuæ cœleſtis extinguat; lumen vero æ caſtitatis accendat: facies ſcandalis pun pateat, nec incaute occaſionem tribuat ntia delinquendi. Sitque in ea caſta vir-, & ornata pariter, & armata, fide intee certa, caritate ſincera, ut præparato, ad continentiam virtus tanta præſtetur, peret diaboli univerſa figmenta, atque condo præſentia futura ſectetur. Ieiunia epualibus præferat, & lectiones ſacras & orationviviis & potationibus anteponat, ut oras paſta & eruditionibus expleta, illuminata opus gratiæ virginalis exerceat. His virtunis hanc tuam famulam interius exteriusque niens, præſta inoffenſum curſum virginiplere. Per.

## Ad annulum dandum.

pe annulum fidei, ſignaculum Spiritus ſanſponſa Dei voceris ſi ei fideliter ſervieris. pe ſignum Chriſti in capite, ut uxor eius s, & ſi in eo permanſeris, in perpetuum ris.

*im dicatur antiphona*: Annulo ſuo ſubarne Dominus meus Ieſus Chriſtus & tanquam n decoravit me corona. *Sequitur benedi*-enedicat te conditor cœli & terræ Deus omnipotens, qui te eligere dignatur ad ſanriæ matris Dni nri Ihu Xpri conſortium, gram & immaculatam virginitatem, quam es coram Domino & angelis eius conſerropoſitum teneas, caſtitatem diligas, pan ſerves, & coronam virginitatis accipere is. Per.

*hæc relinquens cereos puella offerat obla*-. *Iterum accipiens cereos*, *ſtat inclinata*, *um communicet*, & *miſſa finiatur ordi*-. *Poſtquam communicet*, *reſervet de ipſa mione uſque in diem octavum*, *ut inde com*-*t*. (1) *Et ſi eſt*, *qui ei teſtimonium per*-, *mittat eam epiſcopus in manus ſuas di*-*cens*: Videte quomodo iſtam Deo ſacratam repræſentes immaculatam ante tribunal Dni nri Ihu Xpi.

## Item Miſſa Virginum.

Tibi dixit cor meum. *Pſ.* Dominus illuminatio. Da quæſumus Domine ancillæ tuæ quam virginit. *Gr.* Miſerere mei Deus. ℣. Miſit de cœlo. Alleluia. Lauda anima mea Dominum. *Off.* Sperent in te. *Sac.* Oblatis hoſtiis Domine. *Infra can.* Hanc igitur oblationem. *Benedict.* Domine Deus æterne, qui utrumque ſexum de interitu perpetuæ mortis per Ieſum Chriſtum Filium tuum de Maria Virgine natum miſericorditer redemiſti, hanc famulam tuam devota mente tibi ſervientem omni benedictione ſpiritali benedicere dignare. Amen. Ut integram fidem habeat, & in præceptis legis tuæ ſemper perſeveret, terrena & tranſitoria deſpiciat, æterna & inviſibilia in tanta meditatione diligat. Amen. Ut in numero ſanctarum virginum permanens cœleſti ſponſo cum lampadibus bonorum operum fiducialiter occurrere, ipſi tibi præſtanti mereatur. Amen. Quod ipſe præſtare dign. *Comm.* Notas mihi feciſti. Reſpice Domine famulæ tuæ. *Sermo in nat. virginum.*

## Ad ancillas Dei virgines velandas, quibus converſis veſtimenta mutantur.

*Ancilla Dei virgo*, *cum ad conſecrationem ſui epiſcopi offertur*, *in talibus veſtibus applicetur*, *qualibus ſemper uſura*, *profeſſioni* & *ſanctimoniæ aptis*. *Tunc dicat hanc præfationem.* Oremus fratres kmi miſericordiam Domini, ut illud donum tribuat huic puellæ, quæ Deo votum vovit, veſtem candidam perferre cum integritate coronæ, in reſurrectione vitæ æternæ, quæ futura eſt nobis. Per. *Alia.* Familiam tuam Domine tuæ cuſtodia muniat pietatis, ut virginitatis ſanctæ propoſitum, quod te inſpirante ſuſcepit, te protegente illæſum cuſtodiat. Per.

*Alia.* Te invocamus Domine Pater omnipotens æterne Deus ſuper hanc famulam tuam quæ tibi vovit ſervire pura mente, mundoque corde, ut eam ſociare digneris inter illa centum quadraginta quatuor millia infantum qui virgines permanſerunt, & cum mulieribus non coinquinaverunt, in quorum ore dolus inventus non eſt. Et ita hanc famulam

Ritus hic dandi ſacram hoſtiam, unde per o- communicet virgo, ut olim in ordinatione tali uſuveniebat, præſcribitur in antiquo ordine isque libris pontificalibus apud MARTENIUM lib. II. de antiq. eccl. rit. c. 6. n. 15. Ritus hic in triduanam communionem eſt commutatus, ut præſcriptum tradit *Ioſ.* CATALANUS ex mſc. *Vaticano* circ. 400. ann. T. I. comment. in Pontif. R. p. 362.

famulam tuam facias permanere immaculatam uſque in finem, per immaculatum Ihm Xpm Dnm nrm, cum quo vivis & regnas Deus in unitate Spiritus ſancti. Per. *Benedictione expleta mittat epiſcopus velamen ſuper caput ipſius virginis dicens.* Accipe velum ſacrum puella, quod præferas ſine macula ante tribunal Dni nri Ihu Xpi, cui flectitur omne genu cœleſtium, terreſtrium & infernorum in ſæcula ſæculorum amen. *Benedictio.* Benedicat te Deus Pater & Filius & Spiritus ſanctus in omni benedictione ſpiritali, ut maneas ſine macula ſub veſtimento ſanctæ Mariæ matris Dni nri Ihu Xpi. Qui viv. & reg.

## Conſecratio Viduæ quæ fuerit caſtitatem profeſſa.

*Viduæ poſt perlectum evangelium debent velari, quia decet eas per evangelium prædicari. Vidua autem quia ſoluta eſt a lege viri, ſeipſam ſimiliter dare Deo debet & a presbytero velari, vel etiam conſecratum ab epiſcopo velamen ipſa ſibi, nec epiſcopus debet imponere. Presbyteris vero licet viduas velare, ſolis epiſcopis virgines.*

## Benedictio veſtimentorum Viduæ.

Viſibilium & inviſibilium creator Deus adeſto propitius, ut hæc indumenta ſanctitatis effigiem oſtendentia deſuper gratia tua irrigante benedicere & ſanctificare digneris. Per. *Alia.* Aperi quæſumus Domine oculos maieſtatis tuæ ad benedicendam hanc viduitatis veſtem, ut quæ in ornatis veſtibus viri ſui uſibus placuit, in ſacris indumenta benedictionis tuæ ſervare mereatur. Per. *Tunc agatur letania. Poſt letaniam ſequitur hæc præfatio.* Incorruptum æternitatis Deum & inviolabilis naturæ Dominum fratres kmi ſuppliciter deprecemur poſcentes pro Sorore noſtra N. quæ corpore ac mente perfectæ continentiæ & pudicitiæ ſe ſervituram Domino devovit, ut petenti famulæ ipſe qui eſt iudex viduarum perfectam tribuat continentiam.

## Benedictio propria Viduæ.

Conſolare Domine hanc famulam tuam viduitatis laboribus conſtrictam; ſicut conſolari dignatus es Sareptanam viduam per Heliam prophetam. Concede ei pudicitiæ fructum ut antiquarum non meminerit voluptatum. Neſciat etiam &c.

*Alia.* Da quæſumus omnipotens Deus, ut hæc famula tua, quæ pro ſpe retributionis æternæ ſe tibi Domine deſiderat conſecrari &c. *I*
*capiti ſuo imponat.*

*Oratio poſt aſſumtum indumentum & vel*

Famulam tuam Domine tuæ cuſtodia mun
*Alia.* Domine Ieſu Chriſte omnium Deu
inter cætera virtutum documenta ad ſalut
ſtram vigorem caſtitatis & pudicitiæ repara
ſupplices exoramus, ut hanc Sororem n
viduam ad gratiam pietatis tuæ ex corde
ſam ab omnibus temptationibus inimicor
tam, defenſamque cuſtodias, & hæc capi
lamina ad interioris hominis tutamen perf
facias. Per. *Alia.* Domine Deus virtutum
ſtium æterne dominator tibi ſupplices effu
preces, ut hanc famulam tuam N. cor
digneris, quam de priſtina converſatione
vitatem vitæ exſpolians veterem homine
induens novum, converti feciſti, ut ſicu
prophetiſſa multis temporibus viduitatis v
duta in templo gloriæ tuæ ieiuniis & orat
fideliter deſervivit, ſic & hæc famula t
ſoli Deo in Eccleſia tua devota mente de
Per. Deus caſtitatis amator. *Et reliqua.*

## Ordinatio (1) Abbatiſſæ canonicam [...] ſitentis regulam.

*In ordinatione abbatiſſæ epiſcopus debet*
*cantare & eam benedicat hoc modo. Po*
*phonam ad introitum & datam oration*
*reliquum officium miſſæ uſque ad evangeli*
*ſternat ſe electa ante altare cum duabus*
*bus de ſororibus ſuis fiantque ibi letania.*
*bus finitis benedicat eam epiſcopus inclinat*
*te dicens.* Dominus vobiſcum. Et cum
tuo. *Sequitur orat.* Oremus. Exaudi
preces noſtras & ſuper hanc famulam tuam
tum tuæ benedictionis emitte, ut cœleſti
dicata & tuæ gratiam maieſtatis poſſit ac
& bene vivendi aliis exemplum præber
Dnm nrm Ihm Xpm qui tecum vivit &
Deus in unitate eiusdem Spiritus ſancti.

*Alia.* Omnipotentiam tuam humiliter i
mus Domine ut ſuper hanc famulam tuam
ad ſacrum ordinem aſſumere dignatus es
dictionis tuæ donum dignanter infund
que gratiam ſanctificationis tribuas, ut q
donante percipit, te protegente illæſum
ſtodiat. Per. *Et proſequatur iſtam oratio*
*mo*

(1) Hac voce iam ad rem uſus eſt S. GREGORIUS M. lib. VI. Reg. ep. 22. ad RESPECTAM abbatiſſam *Maſſilienſem* ſcribens in hæc verba: „Non extranea, „ſed quam congregatio ſibi de ſuis elegerit, „tur, quam tamen ſi digna hoc monaſterio „fuerit, eiusdem loci epiſcopus ordinet.“

*m præfationis.* Domine ſancte Pater omni-
s æterne Deus adeſto precibus noſtris, ade-
otis, adeſto famulatibus, adeſto conſecratio-
, qui omnia per verbum virtutis tuæ mi-
:er diſpenſas, & diſpenſanda miniſtras. Qui
is floribus tuam ſemper exornas Eccleſiam,
eam & virorum exemplis, & illuſtrium fe-
um irradias inſtitutis. Qui etiam de infir-
ſexu hanc famulam tuam ſervitutis tuæ
are dignatus es famulatui. Effunde quæſu-
Domine ſuper hanc famulam tuam, quam
icium divinum fideliter dedicamus, gratiam
Spiritus, ut tibi omni tempore eius ſervi-
ignanter compleat, eamque dextera poten-
iæ benedicere & ſanctificare ſive conſecrare
is in opus miniſterii tui condignum, quate-
ctum miniſtrationis ſibi creditæ fideli - -
atur, & eiusdem ſancti Spiritus ſeptiformis
virtute corroboretur. Requieſcat ergo ſu-
am Domine Spiritus ſapientiæ, & pietatis
oleas eam Spiritu timoris tui. Concede
e ei gravitatem actuum, cenſuramque vi-
, ut in lege tua die ac nocte meditetur.
ata tua cuſtodiat, dictis tuis obediat, ſacris
ibus inſiſtat, terrena & tranſitoria deſpiciat,
omni tempore bonis operibus inſerviat. Om-
bidinem pravæ voluptatis ſuperet, amorem
æ caſtitatis teneat, ut tibi ſponſo venienti cum
dibus ſuis inextinguibilibus poſſit occurrere, &
lentium virginum choro iungi, & ne cum
excludatur regalem ianuam cum ſapientibus
:r introeat. Abundet in ea totius forma
s, auctoritas modeſta, pudor conſtans, in-
tiæ puritas, & ſpiritalis obſervantia diſci-
in moribus eius præcepta tua fulgeant, ut
aſtitatis exemplo cunctis ſibi ſubditis imita-
ı præbeat puram, & bonum conſcientiæ
onium oſtendens in Chriſto Ieſu firma &
ı perſeveret atque ita ›erceptum miniſte-
te auxiliante peragat, qualiter ad æternam
ierationem, te donante, pervenire mereatur.
undem Dnm nrm. *Tunc det ei regulam*
*:* Accipe regulam ſanctæ converſationis ſi-
ie gratiam divinæ benedictionis, & cum per
cum grege tibi credito in diſtricti iudicii die
io incontaminata repræſentari valeas, ipſe
uvare dignetur, qui cum Deo Patre vivit.

*Sequitur oratio.*

nine Deus omnipotens, qui ſororem Moyſi
m præcinente cum cæteris mulieribus inter
:as undas cum tympanis & choris lætam ad
naris venire feciſti, te ſupplices deprecamur
deli famula tua, quæ hodie materna, in
cathedra ſuper univerſas ſubditas ſibi abbatiſſa
conſtituitur, ut ita canonica norma tueatur cun-
ctas famulas tuas, quatenus ad æternam gloriam
te auxiliante cum omnibus illis introeat læta, ibi-
que exultans cum angelis canens cantica nova,
ſequatur agnum quocunque ierit Xpm Dnm nrm.
Famulam tuam quæſumus Domine tua ſemper
gratia benedicat, & inculpabilem ad vitam per-
ducat æternam. Per. *Quodſi ordinatio in domo ſua facta fuerit imponatur* Te Deum laudamus. *Populo acclamente* Kyrie eleiſon. *Poſtea dicatur hæc oratio pro adepta dignitate* Omnium Domine fons bonorum, iuſtorumque profectuum munerator, tribue quæſumus famulæ tuæ adeptam bene gerere dignitatem & a te ſibi præſtitam bonis operibus comprobare. Per. *Item ſi alibi conſecrata fuerit, regreſſa ad monaſterium omnis chorus virginum bonorifice procedat ei obviam cum crucibus, aqua benedicta, incenſo & evangelio, & in ipſo eodem introitu imponant* Te Deum laudamus *turba acclamante* Kyrie eleiſon, *& presbytero proſequente orationem ut ſupra.* Omnium Domine fons bonorum.

## Ordinatio Abbatiſſæ monaſticam regulam profitentis, Capitulum ex Canone Theodori Archiepiſcopi Anglorum.

### *Ex Cod. monaſt. Murenſis olim monaſterii in Nidermunſter Ratisb. ſæc. XI. circ.*

*In ordinatione Abbatiſſæ epiſcopus debet miſſam celebrare, & eam benedicere boc modo.*

*Poſt antiphoniam ad introitum, & datam orationem, & reliquum officium miſſæ uſque ad evangelium, proſternat ſe electa ante altare retro epiſcopum, fiantque ibi latania, ſequitur* Pater noſter *cum precibus iſtis*: Salvam fac ancillam tuam Domine. Deus meus.

Dominus conſervet eam, & vivificet eam.
℟. Et beatam faciat eam in terra.
Dominus cuſtodiat introitum tuum & exitum tuum. ℟. Ex hoc nunc.
Dominus cuſtodiat te ab omni malo.
℟. Cuſtodiat animam tuam Dominus.
Mittat tibi auxilium de ſancto. ℟. Et de Syon.
Eſto illi turris fortitudinis. ℟. A facie.
Exurge Domine adiuva nos. ℟. Et libera nos.
Domine exaudi orationem meam. ℟. Et clamor.

*Precibus iſtis finitis benedicat eam epiſcopus inclinato capite ita dicens*:
Dominus vobiscum. ℟. Et cum ſpiritu.

*Sequitur iſta Oratio.*

Concede quæſumus omnipotens Deus affectui noſtro miſerationis effectum, & famulam tuam, quam ad regimen animarum elegimus, gratiæ tuæ dono proſequere, ut te largiente cum ipſa tibi noſtra devotione placeamus. Per Dnm nrm Ieſum Chrm.

*Alia.* Cunctorum bonorum inſtitutor Deus, qui per Moyſen famulum tuum ad gubernandas eccleſias præpoſitos inſtituiſti, tibi ſupplices fundimus preces, te devotis mentibus exoramus, ut hanc famulam tuam N. quam cohibentia & electio famularum tuarum abbatiſſam hodie famularum tuarum inſtituit, protectionis tuæ gratia munire digneris, ſicque regere ſubditas, commendatasque oves concedas, ut cum illis omnibus regna cœlorum adepta, & Domino opitulante apoſtolicis iugiter fulta doctrinis cum fructu centeſimo læta introeat portas paradyſi, atque te conlaudante Domine audire mereatur: Euge ancilla bona, & fidelis, quia in pauco fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam, intra in gaudium Domini tui. Quod ipſe præſta.

*Tunc imponit ei manum ſuper caput* (1) *dicens orationem hanc in modum præfationis.*

Omnipotens ſempiterne Deus benedictionis tuæ Spiritum N. orantibus nobis propitiatus infunde, ut quæ per manus hodie impoſitionem abbatiſſa conſtituitur, ſanctificatione tua digne a te electa permaneat, ut nunquam poſtmodum de tua gratia ſeparetur indigna. Suſcipiat te Domine largiente hodie in bono opere perſeverantiam, in adverſis conſtantiam, in tribulatione tolerantiam, in ieiuniis deſiderium, in impietatibus miſericordiam, in humilitate principatum, in ſuperbia odium, in fide dilectionem, in doctrina vigilantiam, in caſtitate continentiam, in luxuria abſtinentiam, in varietatibus moderantiam, in moribus doctrinam. Te munerante Domine talis in hoc miniſterio, qualis levita electus ab apoſtolis ſanctus Stephanus meruit perſeverare. Totam ab hodie diabolicam converſationem deſpiciat, tua Domine benedictione largiente contempnat preſentia, diligat cœleſtia, præmia deſideret ſempiterna. Sit exemplum, & forma iuſtitiæ ad gubernandam, regendamque eccleſiam fideliter, ut ſpeculatrix idonea inter ſuas collegas ſemper efficiatur, ſit magni conſilii, induſtriæ, cenſuræ, efficatiæ, diſciplinæ. Ita te Domine tribuente in omnibus mandatis tuis ſine reprehenſione tibi mundo corde deſerviat, ut ad bravium ſupernæ vocationis multiplicato fœnore cum centeſimo fructu, coronaque iuſtitiæ ad cœleſtium theſaurorum dona tua perveniat. Per.

*Tunc det ei regulam dicens:*

Accipe regulam a ſanctis Patribus nobis traditam, ad regendum, cuſtodiendumque gregem tibi a Domino creditum, quantum Deus ipſe te confortaverit, ac fragilitas humana permiſerit.

Domine Deus omnipotens, qui ſororem Moyſi Mariam præeuntem cum cæteris mulieribus inter æquoreas undas cum tympanis & choris lætam ad litus maris venire feciſti, te ſupplices deprecamur pro fideli famula N. quæ hodie materna in cathedra ſuper univerſas ſubditas ſibi abbatiſſa conſtituitur, ita canonica norma tueatur cunctas famulas tuas, quatenus ad æternam gloriam te auxiliante cum illis omnibus introeat læta, ibique exultans cum angelis canens cantica nova ſequatur agnum, quocunque ierit. Per.

Concede quæſumus omnipotens Deus famulæ tuæ abbatiſſæ, ut oſtendendo & exercendo, quæ recta ſunt, exemplo bonorum operum animas ſuarum inſtruat ſubditarum, & æternæ remunerationis mercedem a te piiſſimo percipiat. Per.

Omnium Domine fons bonorum, iuſtorumque provectuum remunerator, tribue famulæ tuæ adeptam bene gerere dignitatem, & a te ſibi præſtitam bonis operibus comprobare. Per Dnm nrm.

*Quodſi ordinatio abbatiſſæ infra monaſterium facta fuerit, imponatur:* Te Deum laudamus: *populo acclamante* Kyrie eleyſon. *poſtea dicatur hæc oratio poſt adeptam dignitatem.*

Deus, cui omnis poteſtas & dignitas famulatur, da famulæ tuæ N. proſperum ſuæ dignitatis effectum, in qua te ſemper timeat, tibique iugiter placere contendat. Per.

*Si alibi conſecrata fuerit abbatiſſa, regreſſa ad monaſterium omnis chorus monacharum honorifice præcedat cum crucibus, aqua benedicta, incenſo, & evangelio, & in ipſo eccleſiæ introitu impo-*

(1) Notavimus in Diſquiſit. V. P. II. c. 4. n. 11. locum ex pontificali CHRISTIANI archiep. *Moguntini*, ubi poſtquam *in conſecratione abbatis* memorata hac manus impoſitione additur: *ſed in eius benedictione hoc non fit;* unde facile inducti fuimus, ut crederemus, eum diſtinxiſſe hic conſecrationem ordinis epiſcopalis, quæ alicubi abbatibus fuit impenſa, a ſimplici benedictione abbatum & abbatiſſarum, de qua hic ac poſt ea etiam res agitur, ubi idem ritus præſcribitur in conſecratione, *quando abbas vel abbatiſſa ordinantur in monaſterio.*

*ur*: Te Deum laudamus. *turba clamante* :leyſon, *& presbytero proſequente oratio-* *ùpra:* Deus, cui omnis poteſtas &c.

## Conſecratio ſacræ Virginis,

Epiphania, vel in ſecunda feria Paſchæ, in nataliciis Apoſtolorum celebratur.

*s, qui ad ſacros ordines debent promo-* *nte pronuntiationem evangelii debent con-* *Virgines poſt lectum evangelium debent* *poſt evangelium, & dictam ea proſtrata* *n inclinato capite ante altare benedicat* *ſcopus dicens:*

:e Domine ſuper hanc famulam tuam N. ıitatis propoſitum, quod te inſpirante ſu-te gubernante cuſtodiat. Per.

*Conſecratio in modum Præfationis.*

caſtorum corporum benignus habitator ·ruptorum amator cordium. Deus qui hu-ſubſtantiam in primis hominibus diaboli-e viciatam ita in verbo tuo, per quod acta ſunt, reparas, ut eam non ſolum æ originis innocentiam revoces, ſed etiam ·rientiam quorumdam bonorum, quæ in no-o ſunt habenda perducas, & obſtrictos ne mortalium ad ſimilitudinem provehis ım, reſpice ſuper hanc famulam tuam, manu tua propoſitum continentiæ ſuæ col-votum, tibi devotionem ſuam offert, a ım idem votum aſſumpſit, quando animus carne circumdatus legem naturæ, liber-icentiæ, yim conſuetudinis, & ſtimulos æ-ıceret, niſi tu per liberum arbitrium hunc clementer accenderes, tu hanc cupidi-n eius corde clementer aleres, tu fortitudi-niſtrares, effuſa in omnes gentes gratia : omni natione, quæ eſt ſub cœlo, in n innumerabilem numerum novi teſtamenti us adoptatis, inter cæteras virtutes, quas is non ex ſanguinibus, neque ex volnn-nis, ſed de tuo Spiritu genitis indidiſti. Et-: donum in quasdam mentes de largitatis ıte defluxit, ut cum nuptiarum honorem ıterdicta minuiſſent, ac ſuper ſanctum con-initialis benedictio permaneret, exiſterent ſublimiores animæ, quæ viri ac mulieris faſtidirent connubium, concupiſcerent ſa-tum, nec imitarentur, quod nuptiis agi-d diligerent, quod nuptiis prænotatur. Ag-auctorem ſuum beata virginitas, æmula in-is angelicæ, illius thalamo, illius eubiculo ovit, qui ſic perpetuæ virginitatis eſt ſpon-uemadmodum perpetuæ virginitatis eſt fi-lius. Imploranti auxilium tuum Domine, & con-firmari ſe benedictionis tuæ conſecratione cu-pienti, da protectionis tuæ munimen & regimen, ne hoſtis antiquus, qui excellentiora ſtudia ſub-tilioribus infeſtat inſidiis ad execandam perfectæ continentiæ palmam per aliquam mentis ſerpat incuriam, & rapiat de propoſito virginum, quod moribus decet ineſſe nuptarum. Sit in ea Dne per donum Spiritus tui prudens modeſtia, ſapiens benignitas, gravis lenitas, caſta libertas, in ca-ritate ferveat, & nihil extra te diligat, laudabi-liter vivat, laudarique non appetat. Te in ſancti-tate corporis, te in animæ ſuæ glorificet ſtudiis, amore te timeat, amore te diligat, amore tibi ſerviat.

Tu ei ſis honor, tu gaudium, tu voluptas, tu in mœrore ſolatium, tu in ambiguitate conſilium, tu in iniuria defenſio, in tribulatione patientia, in paupertate habundantia, in ieiunio cibus, in infirmitate medicina. In te habeat omnia, quem diligere appetit ſuper omnia, & quod eſt profeſſa cuſtodiat, ſcrutatori pectorum non corpore pla-citura, ſed mente. Tranſeat in numerum ſapien-tium puellarum, ut cœleſtem ſponſum accenſis lampadibus cum oleo præparationis exſpectet, ne turbata improviſi regis adventu, ſed ſecura cum lumine, & præcedentium virginum choro iocan-ter occurrat, & ne excludatur cum ſtultis, rega-lem ianuam cum ſapientibus virginibus licenter introeat, & agni tui perpetuo comitatu probabi-lis manſura caſtitate permaneat.

*Benedictione expleta epiſcopus mittat velamen ſuper caput ipſius virginis dicens:*

Accipe velum ſacrum puellæ, quod perferas ſine macula ante tribunal Chriſti, cui flectitur omne genu cœleſtium, terreſtrium, & inferno-rum in ſecula ſeculorum.

*Tunc cantetur a circumſtantibus ad ſingulas antiphona.*

Induit te Dominus cyclade auro texta, & im-menſis monilibus ornavit te.

*Oratio poſt aſſumptum velamen.*

Famulam tuam Domine cuſtodia muniat pieta-tis, ut continentiæ ſanctæ propoſitum, quod te inſpirante ſuſcepit, te protegente illeſum cuſto-diat. Per.

*Sequitur Antiphona.*

Ipſi ſis deſponſata, cui an. &c.

Da quæſumus omnipotens Deus, ut hæc famu-la tua N. quæ pro ſpe retributionis æternæ tibi Domino deſiderat conſecrari, plena fide, animo-que in ſancto propoſito permaneat. Tu omnipo-

tens Pater ſanctificare, & benedicere, in perpetuum conſervare digneris, tribue ei humilitatem, caſtitatem, obedientiam, caritatem, & omnium bonorum operum quantitatem. Da ei Domine pro operibus gloriam, pro pudore ſanctitatem, ut ad meritum gloriæ poſſit pervenire. Per.

*Tunc cantetur a circumſtantibus.*

Poſuit ſignum in faciem tuam, ut nullum præ &c.

Deus plaſmator corporum, afflator animarum, qui nullam ſpernis ætatem, non ſexum reprobas, nullam conditionem gratia tua ducis indignam, ſed creator equalis es & redemptor, tu hanc famulam tuam, quam ex omni numero gregis bonus paſtor elegere ad conſervandam coronam perpetuæ virginitatis & caſtitatis animæ dignatus es, tuæ protectionis ſcuto, & ad omne opus virtutis, & gloriæ magiſtrante ſapientia præpara, ut vincens carnis illecebras, & licita connubia recuſans, inſolubilem tui Filii Domini noſtri Ieſu Chriſti copulam mereatur. Huic petimus Domine arma ſuggeras non carnalia, ſed ſpiritus virtute potentia ut te muniente ei ſenſus & membra ab omnibus conſerventur peccatis, & ſub tua gratia vivere cupienti nihil ſibi inimicus bonorum de hoc vaſe nomini tuo conſecrato prævaleat vendicare. Omnem genuinum calorem ymber cœleſtis gratiæ extinguat, lumen perpetuæ caſtitatis accendat, facies ſcandalis pudica non pateat, ne incaute occaſionem tribuat negligentia delinquendi. Sit in ea caſta virginitas, ornata fide integra, ſpe certa, caritate ſincera, ut præparato animo ad continentiam virtus tanta præſtetur, quæ ſuperet univerſa figmenta diaboli. Contempnendo præſentia ſectetur futura, carnalibus epulis ieiunia præferat, ſacras lectiones & orationes conviviis & potationibus anteponat, ut orationibus paſta, illuminata vigiliis virginalis gratiæ opus exerceat. His virtutum armis hanc tuam famulam interius exteriusque communiens præſta inoffenſum curſum virginitatis implere. Per Dnm.

*Ad annulum dandum.*

Accipe annulum fidei, ſignaculum Spiritus ſancti, ut ſponſa Dei voceris, ſi ei fideliter ſervieris. Per.

*Ad Torquem.*

Accipe ſignum Chriſti in capite, ut uxor eius efficiaris, & ſi in eo permanſeris, perpetuo coroneris. Per Dnm.

*Interim dicatur antiphona:* Annulo ſuo ſubarravit.

*Sequitur Benedictio.*

Benedicat te conditor cœli & terræ Deus Pater omnipotens, qui te eligere dignatur ad ſanctæ Mariæ matris Domini noſtri Ieſu Chriſti conſortium, ut integram & inmaculatam virginitatem, quam profeſſa es, coram Domino & angeli conſerves, propoſitum teneas, caſtitatem ( patientiam ſerves, coronam virginitatis ac merearis. Per.

*Poſt hæc relinquit puella cereos, offerat iterum accipiens cereos ſtet dum commun Miſſa finiatur. Uſque in octavam diem c nicet. Si eſt, qui ei teſtimonium perbil mittat eam Epiſcopus in manus ſuas dicen*

Vide quomodo iſtam Deo ſacratam repr immaculatam ante tribunal Domini noſtri.

## Benedictio & oratio ad monacl faciendas.

Dignare Domine queſumus famulabus tui mulæ tuæ) renuntiantibus ſecularibus pompi tiæ tuæ ianuas aperire, quæ deſpecto c confugiunt ſub titulo Chriſti, & venientes ſereno vultu ſuſcipe, ne de eis valeat in triumphare, tribue eis infatigabile brachiu xilii tui, mentem earum fidei lorica circ ut felici muro vallatæ mundum ſe gaude vaſiſſe. Per.

*Alia.* Clementiſſime Deus tuam invocam tatem, ut has famulas tuas, quas a ſecul verſas in numero Sanctorum tuorum accerſe natus es, queſumus, ut converſionis ſuæ digne cuſtodiant, & quidquid pro ſalute rum ſuarum deprecatæ fuerint, obtineant. vitæ probabiles, ſint ſapientes & humiles. tia veræ, obedientia claræ, convenientes ctrina, in increpationibus inmobiles, in gr decoræ, in paſſione piiſſimæ, in operatior tæ, in diſpenſatione ſollicitæ, in tempt fortes, in iniuriis patientes, in pace fixæ elemoſinis promptæ, in orationibus frequ in miſericordia efficaces, nec ſint immer quod tuo iudicio iudicandæ ſint. Harum camur Domine ut munera placatus ſuſcipia quicquid a te petierint, clementer impertia

Omnipotens & miſericors Deus totius religionis origo, omni profitenti tibi vitæ tio, ſuſcipe profeſſionem famularum tuarum de huius ſeculi vanitate ad te confugiunt, queſumus te adiuvante ab omni negotioru culariurn ſtrepitu exutæ, ab antiqui hoſti diis ereptæ, mortuæ huic mundo, remo omnibus pravorum retinaculis. Doce eas l ne omnia huius vitæ proſpera contempnere timere adverſa, non inferre iniurias, ſed nimiter tolerare, inimicos diligere, pro perſe

tib

& calumniantibus ſuppliciter deprecari, upiſcere carnaliter, non eas ſuperbia in- n ardor avaritiæ ſuccendat, non incentiva inflamment, non vana gloria turpiter ia- n gula aut ebrietas eas præpediat, non ventoſa præcipitet, non ardor animoſæ ɔnis exagitet, non deſideri[illegible] humanæ ; elevet, non diabolus auctor perditio- :, aut perdat, ſed tuæ pietatis dextera ſſime Deus a cunctis eruat malis, & in ɛculo protegat, regat, ac gubernet. Te , imitentur, diligant. Aperi eis ſenſum, arum ſtudiis litterarum te legant corde, ɛre meditentur, intelligant, die noctuque ɛrviant, cœleſtia & æterna ſapiant, ter- caduca reſpuant, obedientes ſint & in- amicos & inimicos pro tui nominis amo- t & diligant, humilitatem & utilitatem exerceant. Caſtitatem & pudicitiam cor- corpore teneant. Patientiam & longani- arripiant, & cuſtodiant. Ieiunio, & ab- ſtudeant, & ament, gemitum & oratio- iderent, ac invigilent. Peccata ſua in- cum lacrimis & ſuſpiriis accuſent, & di- ſe Deum omnipotentem corde, ore, ope- nferant.

e queſumus ſancte Pater omnipotens has tuas, quas de huius ſeculi naufragiis & eruiſti, ad monaſticam vocare dignatus ım. Concede propitius, ut arctam & ı, quam profeſſæ ſunt, viam iugiter di- ſectentur, quatenus ad æternam, quam in verantibus promittere dignatus es, glo- rvenire mereantur. Per Dnm.

## Profeſſio regularis.

ɔror N. ab hodierna die & deinceps mo- romitto ſtabilitatem huius vitæ, & con- m morum meorum, & obedientiam ſe- regulam ſancti Benedicti abbatis, quan- humana fragilitas permittit, coram Deo tis eius, & preſente abbate. EIBIKA.

*proſternantur ante altare, & dicant rſum:*

ɔe me Domine ſecundum eloquium tuum n, & non confundas me ab expectatione *Et tertio repetatur ab omnibus, ſubiun-* Gloria Patri, *& illis iacentibus ſequatur , & preces:*

s fac ancillas tuas Domine Deus meus.
nus cuſtodiat eas ab omni malo.
: eis Domine auxilium de ſancto.
in eis proficiat inimicus. Et filius.
Eſto eis Domine turris fortitudinis. A facie.
Exurge Domine adiu.

*Tunc aſpergantur aqua benedicta veſtimenta, & ſequatur iſta oratio:*

Exaudi queſumus omnipotens Deus preces noſtras, & has veſtes, quas famulæ tuæ ad operiendum expoſcunt, uberrimæ benedictionis ymbre perfunde, ſicut perfudiſti ora veſtimentorum Aaron benedictione perfluenti a capite in barbam ungenti, & ſicut benedixiſti veſtes omnium religioſorum tibi per omnia placentium, ita eas benedicere dignare, ac præſta queſumus Domine, ut ſupradictis famulabus tuis hæc ſint veſtimenta ſalubris protectio, hæc cognitio religionis, hæc inicium ſanctitatis, hæc contra omnia tela inimici robuſta defenſio. Per.

Deus qui veſtimentum ſalutare, & indumentum æternæ iocunditatis tuis fidelibus promiſiſti, te ſuppliciter exoramus, ut hæc indumenta mortificationis humilitatem cordis, & contemptum mundi ſignificantia, quibus famulæ tuæ ſancto inviſibiliter ſunt informandæ propoſito, propitius benedicas, & monaſticæ religionis habitum, quem te inſpirante ſuſceperint, te protegente cuſtodiant. Per.

*Alia.* Deus bonarum virtutum dator, & omnium benedictionum largus infuſor, exaudi preces noſtras, & hæc veſtimenta, quæ famulæ tuæ pro ſigno conſervandæ regulæ ſe ad induendum expoſcunt, benedicere & ſanctificare digneris. P.

*Alia.* Adeſto Domine ſupplicationibus noſtris & has famulas tuas benedicere digneris, quibus in tuo ſancto nomine habitum ſanctæ religionis imponimus, ut te largiente devote in monaſterio perſiſtere, & vitam percipere mereantur. Per.

Da quæſumus Domine famulabus tuis indulgentiam delictorum ſuorum, quatenus de omnibus, quæ carnali delectatione, vel animi cogitatione, aut vana huius ſeculi ambitione contra tuorum rectitudinem mandatorum perfecerunt, in preſenti vita perſeverantes in regulari actione, veniam æternam percipere mereantur. Per.

*Tunc exuantur veſtimentis ſuis, & induantur rebus monaſterii, & dicatur:*

Exuat te Dominus veterem hominem cum actibus ſuis, & induat te novum hominem, qui ſecundum Deum eſt creatus in iuſtitia, & ſanctitate veritatis.

*Tunc reſpondeant omnes:* Amen, *& ipſe oblat. offerant.*

Miſſa

## Miſſa eodem die pro ipſis.

Omnipotens ſempiterne Deus, qui arctam & anguſtam viam iuſſiſti arripere, famulas tuas de huius ſeculi periculis ad te confugientes propicius ſuſcipe, & delictorum pœnam, qua ſe diſtrictas ſentiunt eſſe pie diſrumpe, perſeverantiam boni operis & præmia perpetua largire. Per.

*Præfatio.*

VD. *uſque* æterne Deus tuam deprecamur clementiam, ut famulas tuas, quas hodierna die a mundiali contagione abſtrahere & ad monaſticæ religionis profeſſionem vocare dignatus es, protegas, quibus donaſti bonæ voluntatis exordium, tribuas rectæ operationis perſeverantiam, & ſempiternæ beatitudinis præmium. Per.

*Ad Commun.*

Hæc nos quæſumus Domine divini ſacramenti perceptio a noſtris emundet offenſis, & famulas tuas a mundanis pravitatibus, & omnium tumultuum carnalium delectationibus clementer eruat. P.

*Alia.* Famulas tuas Domine quæſumus cuſtodia tuæ pietatis mundet & muniat, ut virginitatis ſanctæ propoſitum, quod mente ſuſceperunt, te protegente illæſum cuſtodiant in æternum. Per.

*Alia.* Famulas tuas quæſumus Domine tua dextera benedicat, & inculpabiles ad vitam æternam perducat. Per.

## Ordinatio Abbatis ex Canone Theodori. *Ex Cod. Vind. Th. 359. ſæc. X. vel XI.*

*In ordinatione abbatis debet epiſcopus miſſam celebrare, & eum benedicere inclinato capite cum duobus vel tribus de fratribus ſuis, & dat ei baculum, & pedules. Poſt antiphonam ad Introitum, & datam orat. annuntiat epiſcopus in populum, dicens allocutionem.*

Eccleſiæ noſtræ fratres kmi, pater electus ſuum adeſt ordinem ad ſuſcipiendum. Unde apoſtolica prius eum cenſemus auctoritate examinandum, ſuum propoſitum, & ſancti Benedicti regulam ſi velit ipſe obſervare, ſibique ſubiectos, ut idipſum faciant, diligenter inſtruere, res quoque eccleſiæ ubique locorum hactenus diſperſas iniuſte, quantum prævalet congregare, easque in uſus eccleſiæ & fratrum pauperum etiam, & peregrinorum obſervare, ſicque dignum eſſe, ad ordinem accedere. *Eo autem profitente pro viribus hæc adimplere, proſternat ſe epiſcopus ante altare, & abbas ſacris veſtibus indutus. Fiat ibi letania. Sequitur.* Pater noſter. *Preces.*

Salvum fac ſervum tuum Domine. Deus meus ſperantem in te.

Dominus conſervet eum & vivificet eum. Et beatum faciat.

Dominus cuſtodiat introitum tuum & exitum tuum Ex hoc nunc.

Dominus cuſtodiat te ab omni malo. Cuſtodiat animam.

Mittat tibi auxilium de ſancto. Et de Sion tueatur.

Nihil proficiat inimicus in eo. Et filius iniquitatis.

Eſto illi Domine turris fortitudinis. A facie inimici.

Exurge Domine adiuva eum. Et redime eum.

Domine exaudi orationem meam. Et clamor meus.

*Sequitur oratio.*

Concede quæſumus omnipotens Deus affectui noſtro tuæ miſerationis effectum, & famulum tuum N. quem ad regimen animarum eligimus, gratiæ tuæ dono proſequere, ut te largiente cum ipſe tibi noſtra electione placeamus. Per.

*Tunc det ei regulam dicens.*

Accipe regulam a ſanctis Patribus nobis traditam, ad regendum, cuſtodiendumque gregem tibi a Deo creditum, quantum Deus ipſe te confortaverit, ac fragilitas humana permiſerit. Per.

*Tunc det ei baculum dicens.*

Accipe baculum paſtoralem, quem præferas catervæ tibi commiſſæ ad exemplum iuſtæ ſeveritatis & correptionis.

## Conſecratio, quando Abbas vel Abbatiſſa ordinantur in monaſterio.

Cunctorum bonorum operum inſtitutor &c. *Tunc imponat ei manum ſuper caput dicens hanc orationem in modum Præfationis.* (1) Omnipotens ſempiterne Deus affluentem ſpiritum &c Deus omnium fidelium paſtor & rector, famulum tuum, quem eccleſiæ tuæ præeſſe voluiſti propitius reſpice; da ei quæſumus, verbo & exemplo, quibus præeſt, proficere, ut ad vitam una cum grege ſibi commiſſo perveniat ſempiternam. Per.

*Oratio.*

(1) Vid. quæ paulo ante de hac manus impoſitione, ac voce ordinationis de benedictione abbatiſſæ notavimus, quæ vox ex uſu regulæ S. Benedicti adhibetur, quando de benedictione abbatiſſæ vel abbatis agitur. De ea ab epiſcopis impenſa abbatibus ſæc. XI meminit S. Anselmus lib. II. ep. 42. p. 358. epiſt. 52. p. 261.

*Oratio adepta dignitate.*
.ium fons Domine bonorum &c. Deus cui poteſtas &c. *Sequitur* Te Deum laudamus *acclamante* Kyrie eleiſon. *Poſtea dicit a-n.* Deus æterne lucis inventor, omnipotuam ſupplici prece depoſcimus, ut fatuum N. quem ad regimen animarum eligratiæ tuæ dono proſequaris, ut te largcum ipſa tibi noſtra electione placeamus. genitum tuum Dnm nrm Ihm Xpm, cum Spiritu ſancto unus & verus es Deus, qui regnas per omnia ſæcula.

## Miſſa pro Abbate.

ctor noſter aſpice Deus. *Pſ.* Quam dilecta cula. *Miſſa.* (1) Concede quæſumus Doımulo abbati, ut prædicando & exercenæ recta ſunt exemplo bonorum operum ſuorum inſtruat ſubditorum, æternæ re-:ionis mercedem a te piiſſimo paſtore per. Per. *Secreta.* Munera quæſumus noomine ſuſcipe placatus, & famulum tuum ›er ubique miſericorditer protege. Per. *lictiones.* Benedicat te Deus cœli, adiuvet ısFilius Dei, corpus tuum in ſervitio ſuo cu-: conſervare dignetur. Amen. Mentem tuam t, ſenſum tuum cuſtodiat, gratiam ſuam ectum animæ tuæ tibi porrigat. Amen. i malo te liberet, dextera ſua defendat, anctos ſuos ſemper adiuvat, ipſe te adiuad cœleſtia regna perducat. Amen.

*Ad Complendum.*
nos Domine communio purget a crimine, lum tuum benigna pietate conſervet. Per.

## ordo ad regem benedicendum, lo novus a clero & populo ſublimatur in regnum.

### *l. Vindobon. Theol. 277. ſæc. XII. vel XIII.*

*exeunte illo de thalamo unus epiſcoporum orationem.* Omnipotens ſempiterne Deus, qui famulum tuum regni faſtigio dignatus es ſublimare; tribue quæſumus ei, ut in huius ſæculi curſu cunctorum in commune ſalutem diſponat, quatenus a tuæ veritatis tramite non recedat. Per.

*Poſtea ſuſcipiant illum duo epiſcopi dextra levaque eius honorifice parati habentes Sanctorum reliquias collo pendentes, cæteri autem phaphones (2) ſint caſulis adornati præcedente ſancto evangelio, & duabus crucibus cum incenſo boni odoris ducant illum ad eccleſiam canentes antiphonam iſtam altis clamoribus* Ecce mitto Angelum. *Cum verſu*, Iſrael ſi me audieris. *Ad oſtium eccleſiæ clerus ſubſiſtat, & archiepiſcopus imponat orationem ſubſequentem.* Deus qui ſcis genus humanum nulla virtute poſſe ſubſiſtere, concede propitius, ut famulus tuus, quem populo tuo voluiſti preferri, ita tuo fulciatur adiutorio quatenus quibus potuit præeſſe, valeat prodeſſe. *Introeuntes autem præcedentes clerici, decantent antiphonam* Domine ſalvum fac regem. *Uſque in introitum chori. Tunc epiſcopus metropolitanus dicat orationem.* Omnipotens ſempiterne Deus cœleſtium terreſtriumque moderator, qui famulum tuum ad regni faſtigium dignatus es provehere, concede quæſumus, ut cunctis adverſitatibus liberatus, & eccleſiaſticæ pacis dono muniatur, & ad æternæ pacis gaudia, te donante, pervenire mereatur. Per.

*Ibi autem ante chorum deſignatus princeps pallium & arma deponat, atque inter manus epiſcoporum perductus in chorum uſque ad altaris gradus incedat; cunctoque pavimento tapetibus & palliolis contecto, ibi humiliter totus in cruce proſtratus iaceat una cum epiſcopis & presbyteris hinc inde proſtratis, cæteris in choro letaniam breviter pſallentibus, id eſt duodecim apoſtolos, ac totidem martyres, confeſſores, & virgines. Et inter cætera inferenda ſunt iſta, quæ ſecuntur.* Ut iſtum famulum tuum N. in regem eligere digneris. *Te rogamus audi nos.* Ut eum benedicere & ſublimare digneris. *Te rog.* Ut eum ad imperii faſtigium perducere digneris. *Te rogamus.*

*Sublatus*

---

ngulare eſt hic Miſſæ nomen pro collecta ſeu

ic theotiſce olim dicebantur *Phaphen.* In charvernacula fundationis monaſterii *Weingarten-* 1090. „Welf Gotes gnaden Herzoge von :ouve entbietet allen fürſten, grauen unde phaphen.“ Videtur derivanda hæc vox *Pfaff* ex græco vocabulo papa duriore *Germanorum* pronuntiatione ac contractione quadam veluti *Kyrch* dicimus ex Græco κυριακὸν, *Prieſter* πρεσβυτερος, veluti ſunt alia vocabula eccleſiaſtica græcæ originis, quæ argumento ſunt a *Græcis* primam apud nos fidei ſementem factam, ut T. I. diſquiſ. I. oſtendimus. Phaphones autem honoratiores fuiſſe ex Clero hic locus manifeſtat, cum iam nomen *pfaff* probro accipi ſoleat.

*Sublatus autem princeps ab epiſcopo metropolitano hoc modo interrogetur.* (1) Vis fidem ſanctam a catholicis viris tibi traditam tenere, & operibus iuſtis obſervare. ℟. Volo. Vis ſanctis eccleſiis, eccleſiarumque miniſtris tutor & defenſor eſſe. ℟. Volo. Vis regnum tibi a Deo conceſſum ſecundum iuſtitiam patrum tuorum regere & defendere. ℟. Volo. Volo, & in quantum divino fultus adiutorio ac ſolatio omnium ſuorum valuero, ita me per omnia fideliter acturum eſſe promitto. *Deinde ipſe domnus metropolitanus affatur populum his verbis.* Vis tali principi ac rectori te ſubiicere, ipſiusque regnum firmare, firma fide ſtabilire, atque iuſſionibus illius obtemperare iuxta apoſtolum: omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit regi quaſi præcellenti. ℟. Volo. *Tunc ergo a circumſtante clero & a populo unanimiter dicatur* Fiat. Fiat. Amen.

*Poſtea vero, eo devote inclinato capite dicatur ab uno epiſcopo.* Benedic Domine hunc regem noſtrum, qui regna omnia moderaris a ſæculo, & tali eum benedictione glorifica, ut Davidicæ teneat ſublimitatis ſceptrum, & glorificatus in eius protinus recipiatur merito. Da ei Domine tuo ſpiramine cum manſuetudine ita regere populum ſicut Salomonem regnum obtinere pacificum. Tibi ſemper cum timore ſit ſubditus, tibique militet cum quiete. Sit tuo clypeo protectus cum proceribus, & ubique tua gratia victor exiſtat. Honorifica eum præ cunctis regibus gentium. Felix populis dominetur, & feliciter eum nationes adornent. Vivat inter gentium catervas magnanimus, ſit in iudiciis æquitatis ſingularis, locupletet eum prædives dextera, frugiferam obtineat patriam, & eius liberis tribuas profutura. Præſta ei prolixitatem vitæ per tempora, & in diebus eius oriatur iuſtitia, ac robuſtum teneat regiminis ſolium, & cum iocunditate & lætitia æterno glorietur in regno. Per.

*Oratio.* (2)

Omnipotens ſempiterne Deus creator omnium, imperator angelorum, rex regnantium, Dominusque dominantium, qui Abraham fidelem famulum tuum de hoſtibus triumphare feciſti, Moyſi & Ioſuæ populo prælatis multiplicem victoriam tribuiſti, humilemque David puerum tuum regni faſtigio ſublimaſti, & Salomonem ſapientiæ pacisque ineffabili munere ditaſti; reſpice quæſumus ad preces humilitatis noſtræ, & ſuper hu mulum tuum N. quem ſupplici devotione i gem elegimus, benedictionum tuarum dona tiplica, eumque dextera tuæ potentiæ ſemp ubique circumda, quatinus prædicti Abrahæ litate firmatus, Moyſi manſuetudine fretus, fortitudine munitus, David humilitate exal Salomonis ſapientia decoratus tibi in on placeat, & per tramitem iuſtitiæ inoffenſo ſemper incedat, eccleſiamque tuam deincep plebibus ſibi annexis ita enutriat, ac docea niat ac inſtruat, contraque omnes viſibiles viſibiles hoſtes eidem potenter, regaliterqu virtutis regimen adminiſtret, & ad veræ pacisque concordiam eorum animos te opit reformet, ut horum populorum debita ſubie fultus condigno amore glorificatus ad pat decenter ſolium tua miſeratione conſcender reatur. Tuæ ergo protectionis galea munit ſcuto inſuperabili iugiter protectus, ar cœleſtibus circumdatus optabilis victoriæ phum feliciter capiat, terroremque ſuæ po infidelibus inferat & pacem tibi militantib tanter reportet per Dnm nrm qui virtute crucis tartara deſtruxit, regnoque diaboli ſ to ad cœlos victor aſcendit, in quo omnis ſtas, regum conſiſtit victoria, qui eſt glo milium & vita, ſalusque populorum. Qui

*Deinde ab altero epiſcopo hæc dicatur*

Deus inenarrabilis auctor mundi, conditor ris humani, gubernator imperii, confi regni, qui ex utero fidelis amici tui patr noſtri Abrahæ præelegiſti reges ſæculis pro tum præſentem regem hunc cum exercitu ſ interceſſionem omnium ſanctorum uberi b ctione locupletata, & in ſolium regni firma litate connecte. Viſita eum ſicut viſitaſti M in rubro, Ieſu Nave in prœlio, Gedeon in Samuelem in templo, & illa eum bened ſiderea, ac rore ſapientiæ tuæ perfunde, David in pſalterio, Salomon filius eius, te nerante percepit e cœlo. Sis ei acies cont micos, lorica in adverſis, galea in pro patientia in protectione clypeus eius ſempi & præſta, ut gentes illi (illius) teneant fiden ceres ſui habeant pacem, diligant caritatem neant ſe a cupiditate, loquantur iuſtitiam, cuſ

(1) Eædem interrogationes in antiquo ordine *Rom.* habentur.

(2) In Pontificali *Rom.* hæc oratio contractior eſt quam hic, in antiquo ordine *Romano* Cod. RATOLDI &c. apud *Hug.* MENARDUM inſcripta *Conſecra gis* quod ad eam ungeretur rex. Plura in ea rationem notat laudatus MENARDUS p. 401. &

m. Et ita populus iſte ſub eius imperio coaluus (*an* coalitus?) benedictione æ-is, ut ſemper maneant tripudiantes in pa-ores. Quod ipſe præſtare dignetur, qui vivit.

*: ab epiſcopo metropolitano unguantur ma- oleo ſanctificato.* Unguantur manus iſtæ ſanctificato, unde fuerunt uncti reges & :æ, & ſicut unxit Samuel David in regem, benedictus, & conſtitutus rex in regno er populum iſtum, quem Dominus Deus edit tibi ad regendum ac gubernandum. pſe præſtare. Proſpice omnipotens Deus loriofum regem ill. ſerenis obtutibus, & nedixiſti Abraham, Iſaac, & Iacob ſicut rgis benedictionibus ſpiritualis gratiæ cum enitudine tuæ potentiæ irrigare, atque pro-dignare. Tribue ei Domine de rore cœle pinguedine terræ habundantiam frumeni & olei, & omnium frugum per tempoillo regnante ſit ſanitas corporum in pata pax inviolata ſit in regno, & dignitas regalis palatii maximo ſplendore regiæ is oculis omnium fulgeat, luce clariſſima t, atque ſplendore quaſi ſplendidiſſima fulximo perfuſa lumine videatur. Tribue ei tens Deus, ut ſit fortiſſimus protector pa-: conſolator eccleſiarum, atque cœnobio-ctorum maxima cum pietate regalis mu-iæ: atque ut ſit fortiſſimus regum, triumhoſtium ad opprimendas rebelles & paga-iones. Sitque ſuis inimicis ſatis terribilis ima fortitudine regalis. Optimatibus quopræcelſis, proceribusque ac fidelibus ſui t magnificus & amabilis & pius, ut ab s timeatur atque diligatur. Reges quoque bis eius per ſucceſſiones temporum futu-egrediantur, regnum hoc totum regere, glorioſa atque felicia huius vitæ præſentis ſempiterna in perpetua beatitudine habere ır. Quod ipſe.

*a vero a pontifice metropolitano unguan- oleo ſanctificato caput, pectus, & ſcapu-e compages.* Unguo te in regem de oleo :ato in nomine Patris & Filii & Spiritus (1) Spiritus ſancti gratia humilitatis no-icio in te deſcendat copioſa, ut ſicut ma-oſtris indignis oleo materiali pingueſcis oblitus, ita eius inviſibili unguine deli-mpinguari merearis interius, eiusque ſpiritali unctione perfectiſſime ſemper imbutus, & illicita declinare tota mente, & ſpernere diſcas ſeu valeas, & utilia animæ tuæ iugiter cogitare, optare, atque operari queas, auxiliante Dno nro Ihu Xpo, qui cum Patre. *Deinde dicatur oratio.* Deus qui es iuſtorum gloria, & miſericordia peccatorum, qui miſiſti Filium tuum precioſiſſimo ſanguine ſuo genus humanum redimere: qui conteris bella, & propugnator es omnium in te ſperantium, & ſub cuius arbitrio omnium regnorum continetur poteſtas, te humiliter deprecamur, ut præſentem famulum tuum N. in tua miſericordia confitentem in præſenti ſede regali benedicas, eique propitius adeſſe digneris, ut qui tua expetit protectione defendi, omnibus ſit hoſtibus fortior. Fac eum Domine beatum eſſe & victorem de inimicis ſuis. Corona eum corona iuſtitiæ & pietatis, ut ex tota mente in te credens, tibi deſerviat, ſanctam tuam Eccleſiam defendat, & ſublimet, populumque a te ſibi commiſſum iuſte regat. Nullus inſidiantibus malis in iniuſtitiam vertat. Accende Domine cor eius ad amorem gratiæ tuæ per hoc unctionis oleum, unde unxiſti reges & prophetas: quatinus iuſtitiam diligens per tramitem familiariter iuſtitiæ, populum ducens, poſt peracta a te diſpoſita in regali excellentia annorum curricula pervenire ad æterna gaudia mereatur. Per.

*Alia.* Deus Dei Filius Ieſus Chriſtus Dnus nr qui a Patre oleo exultationis unctus eſt præ participibus ſuis, ipſe per præſentem ſacræ unctionis infuſionem Spiritus ſancti Paraclyti ſuper caput tuum infundat benedictionem, eandemque uſque ad interiora cordis tui penetrare faciat: quatinus hoc viſibili & tractabili dono inviſibilia percipere, & temporali regno iuſtis moderaminibus exſecutio (*f.* exſecuto, exſecutus), æternaliter cum eo regnare merearis, qui ſolus ſine peccato rex regum vivit & glorificatur cum Deo Patre in unitate Spiritus per omnia.

*Poſtea ab epiſcopis enſem accipiat, & cum enſe totum ſibi regnum fideliter ad regendum ſecundum ſupradicta verba ſciat eſſe demandatum dicente metropolitano pontifice.* Accipe gladium per manus epiſcoporum licet indignas, vice tamen & auctoritate ſanctorum apoſtolorum conſecratas tibi regaliter impoſitum, noſtræque benedictionis officio in defenſionem ſanctæ Dei Eccleſiæ divinitus ordinatum: & eſto memor, de quo pſalmiſta pro-

(1) onvenit hic ungendi ritus cum antiquo ordi-*no*, a quo differt Pontificale *Rom.* in quo unctio tantum brachii dexteri inter iuncturas manus & iuncturam cubiti, atque inter ſcapulas præſcribitur.

prophetavit dicens: Accingere gladio tuo ſuper femur tuum potentiſſime, ut in hoc per eundem vim æquitatis exerceas, & molem iniquitatis potenter deſtruas, & ſanctam Dei Eccleſiam eiusque fideles propugnes, atque protegas, nec minus ſub fide falſos quam chriſtiani nominis hoſtes (1) execres ac deſtruas, viduas ac pupillos clementer adiuves ac defendas, deſolata reſtaures, reſtaurata conſerves, ulciſcaris iniuſta, confirmes bene diſpoſita: quatinus hæc in agendo virtutum triumpho glorioſus, iuſtitiæque cultor egregius, cum mundi Salvatore, cuius typum geris in nomine, ſine fine merearis regnare. Qui cum Deo.

*Accinctus autem enſe ſimiliter ab illis armillas & pallium & annulum accipiat illis dicentibus.* Accipe dignitatis annulum & per hunc in te catholicæ fidei cognoſce ſignaculum, quia ut hodie ordinaris caput & princeps regni ac populi, ita perſeverabilis auctor, ac ſtabilitor chriſtianitatis & chriſtianæ fidei, ut felix in opere, locuples in fide, cum rege regum glorieris, per eum cui eſt honor, gloria in ſæcula.

*Poſtea vero ſceptrum & baculum accipiat dicente ſibi metropolitano:* Accipe virgam virtutis atque æquitatis, qua intelligas mulcere pios, & terrere reprobos, errantibus viam pandere, lapſis manum porrigere, diſperdasque ſuperbos, & releves humiles, & aperiatur tibi oſtium Ihs Xps Dns nr, qui de ſemetipſo ait: Ego ſum oſtium per me ſi quis introierit, ſalvabitur, & ipſe, qui eſt clavis David & ſceptrum domus Iſrael: qui aperit & nemo claudit, qui claudit & nemo aperit. Sitque auctor, qui educit vinctum de domo carceris, ſedentemque in tenebris & umbra mortis, & in omnibus ſequi merearis eum, de quo propheta David cecinit, Sedes tua Deus in ſæculum ſæculi, virga æquitatis, virga regni tui. Et imitando ipſum diligas iuſtitiam, & odio habeas iniquitatem, qui propterea unxit te Deus, Deus tuus ad exemplum illius, quem ante ſæcula unxerat oleo exultationis præ participibus ſuis Ieſum Chriſtum.

*Poſtea metropolitanus verenter coronam imponat capiti regis dicendo.* Accipe coronam regni, qu ab indignis, epiſcoporum tamen manibus tuo imponitur, quamque ſanctitatis gloria honorem, & opus fortitudinis expreſſe, intelligas, & per hanc participem miniſte ſtri non ignores; ita, ut ſicut nos in inter paſtores rectoresque animarum intelligimu quoque in exterioribus verus Dei cultor, ſtı que contra omnes adverſitates Eccleſiæ defenſor, regnique tibi a Deo dati, & pı cium noſtræ benedictionis in vice apoſtı omniumque ſanctorum tuo regimini comm tilis executor, regnatorque proficuus ſemp pareas: ut inter glorioſos athletas virtutun mis ornatus & præmio ſempiternæ felicita ronatus cum redemtore ac Salvatore Ieſu ( cuius nomen vicemque geſtare crederis, ſı glorieris, qui vivit & imperat Deus cum D tre in ſæcula ſæculorum. ℟. Amen. (2)

*Et ab eo ſtatim dicatur oratio vel ben ſuper eum, qua & tempore ſynodi dicen* Benedicat tibi Dominus, cuſtodiatque te, ( te voluit ſuper populum ſuum eſſe regem, præſenti ſæculo felicem æternæ felicitatis eſſe conſortem. ℟. Amen. Clerum ac po qua ſua voluit opitulatione, in tua ſar congregari, ſua diſpenſatione, & tua adm tione per diuturna tempora faciat feliciter nari. ℟. Amen. Quatinus divinis monitis tes adverſitatibus carentes, bonis omnibu berantes, tuo imperio fideli amore obſeqı & in præſenti ſæculo tranquillitate fruant tecum æternorum civium conſortio potiri tur. Amen. Quod ipſe præſtare.

*Deinde coronatus honorifice per chorum tur de altari ab epiſcopis uſque ad ſolium nente clero Reſponſorium* Deſiderium animæ *inde dicat ſibi metropolitanus.* Sta & reti cum ammodo, quem hucusque paterna ſuc ne tenuiſti hæreditario iure (3) delegatu auctoritatem Dei omnipotentis, & præſente ditionem noſtram omnium ſcilicet apoſto cæterorumque Dei ſervorum, & quantum ( ſa

(1) Vocem hanc ex Pontificali *Rom.* ſupplevimus, in quo eadem accingendi regem formula adhuc expreſſius deſcribitur.

(2) Hucusque congruit Pontif. *Rom.* in quo deeſt benedictio ſequens, ex tribus conſtans orationibus, ut antiquæ benedictiones epiſcopales in Miſſa fieri ſolitæ diverſæ pro diverſitate dierum ac feſtorum, ut Vol. I. Monum. p. 331. videre eſt, ac mox hic alia ſequitur ſuo loco in celebratione Miſſæ poſita ante *Pa. mini &c.*

(3) Verba quæ pertinent ad paternam ſucceſ iusque hæreditarium deſiderantur in Pontif. *Ro* bentur vero in Mſc. cod. Bibl. regis *Gall.* cı quæ ſequuntur de rege in ſedem conſtituto ſeu regni.

altaribus propinquiorem proſpicis tanto ei ꝺm in locis congruis honorem impendere ieris: quatinus mediator Dei & hominum diatorem cleri, & plebis (*in hoc loco fa- um ſedere domnus metropolitanus dicens*) regni ſolio confirmet, & in regno æterno regnare faciat Ihs Xps Dns nr rex regum minus dominantium. Qui cum Deo Patre. *nc det illis oſculum pacis. Cunctis autem rum cœtus illo rectore gaudens ſonantibus r alta voce concinat hunc hymnum* Te laudamus. *Tunc epiſcopus metropolitanus celebret plena proceſſione.* Deus qui miro univerſa diſponis, & ineffabiliter guber- ræſta quæſumus, ut famulus tuus N. hæc us ſæculi curſu implenda decernat, unde perpetuum placere prævaleat. Per.

*Secretum.*

cede quæſumus omnipotens Deus his ſalu- ſacrificiis placatus, ut famulus tuus N. ad ndum regalis dignitatis officium inveniatur idoneus, & cœleſti patriæ reddatur ac- Per.

*Benedictio epiſcopalis.*

nipotens Deus, qui te populi ſui voluit ctorem ipſe te cœleſti benedictione ſancti- æterni regni faciat eſſe conſortem. *tio.* Concedatque tibi contra omnes fidei næ hoſtes viſibiles & inviſibiles victoriam halem, & pacis atque quietis eccleſiaſticæ mum te ſibi longe lateque fundatorem. A- Quatinus te gubernacula regni tenente s ſibi ſubiectus chriſtianæ religionis iura ens undique tutus pace tranquilla perfrua- te in concilio beatorum collocato æter- icitate ibidem tecum pariter gaudere me- Quod ipſe præſtare.

*Complendum.* Hæc Domine ſalutaris ſacri- erceptio famuli tui N. peccatorum maculas , ut ad regendum ſecundum tuam volun- populum idoneum illum reddat; ut hoc i myſterio contra viſibiles & inviſibiles ho- ddatur invictus per quod mundus divina tione redemtus. Per.

## Benedictio Reginæ.

*greſſu eccleſia dicat epiſcopus orationem.* Om- ns ſempiterne Deus, fons & origo totius bo- , qui feminei ſexus fragilitatem nequaquam ando averſaris, ſed dignanter comproban- do potius eligis, & qui infirma mundi eligendo fortia quæque confundere docuiſti, qui etiam gloriæ virtutisque tuæ triumphum in manu Iudith feminæ olim Iudaicæ plebi de hoſte ſæviſſimo reſignare voluiſti; reſpice quæſumus preces humilitatis noſtræ, & ſuper hanc famulam tuam N. quam ſupplici devotione in reginam eligimus, benedictionum tuarum dona multiplica, eamque dextera potentiæ tuæ ſemper & ubique circumda, ut ambone muniminis tui undique ſecus firmiter protecta viſibilis ſeu inviſibilis hoſtis nequicias triumphaliter expugnare valeat, & una cum Sara atque Rebecca, Lia, & Rachel beatis reverendisque feminis fructu uteri ſui fœcundari, ſeu gratulari mereatur ad decorem totius regni, ſtatumque ſanctæ Dei Eccleſiæ regendum, nec non protegendum. Per Xpm Dnm nrm, qui ex intemerato beatæ Mariæ virginali alvo naſci, viſitare ac renovare hunc dignatus eſt mundum, qui tecum vivit. (1)

Deus qui ſolus habes immortalitatem, lucemque inhabitas inacceſſibilem, cuius providentia in ſui diſpoſitione non fallitur, qui feciſti quæ futura (facta) ſunt, & vocas ea quæ non ſunt, tanquam ea quæ ſunt, qui ſuperbos æquo moderamine principatu deiicis, atque humiles dignatus in ſublime provehis; ineffabilem miſericordiam tuam ſupplices exoramus, ut ſicut Heſter regina Iſrahelis cauſa ſalutis de captivitatis ſuæ compede ſolutam ad regis Aſſueri thalamum regnique ſui conſortium tranſire feciſti, ita hanc famulam tuam humilitatis noſtræ benedictione chriſtianæ plebi gratia ſalutis ad dignam ſublimemque regis noſtri copulam regnique ſui participium miſericorditer tranſire concedas, & ut in regalis federe coniugii ſemper manens pudicam proximam virginitati palmam continere queat, tibique Deo vivo & vero in omnibus & ſuper omnia iugiter placere deſideret, & te inſpirante, quæ tibi placita ſunt toto corde perficiat. Per.

Sancti Spiritus gratia humilitatis noſtræ officio in te copioſa deſcendat, ut ſicut in manibus noſtris indignis oleo materiali oblita pingueſcis exterius, ita eius inviſibili unguine delibuta impinquari merearis interius, eiusque ſpiritali unctione perfectiſſime ſemper imbuta, & illicita declinare tota mente & ſpernere diſcas ſeu valeas, & utilia animæ tuæ iugiter cogitare, optare, atque operari queas, auxiliante Dno nro Ihu Xpo, qui cum Deo Patre & Spiritu ſancto vivis & regnas Deus

---

(1) Spatium pro rubrica vacuum eſt hic & ante ſequentem orationem.

Deus per omnia ſæcula ſæculorum. Amen. (1)

Xps vincit. Xps regnat. Xps imperat. Exaudi Xpe.

Silveſtro ſummo pontifici, & univerſali papæ vita & victoria.

Salvator mundi. Tu illum adiuva.
Sancte Petre. Tu illum adiuva.
Sce Paule. Tu illum adiuva.
Sce Andrea. Tu illum adiuva.
Sce Clemens. Tu illum adiuva.
Sce Sixte. Tu illum adiuva.
Sce Cyriace. Tu illum adiuva.

Exaudi Xpe. Henrico (2) a Deo coronato magno & pacifico regis vita & victoria.

Redemtor mundi. Tu illum adiuva.
Sca Maria. Tu illum adiuva.
Sce Michahel. Tu illum adiuva.
Sce Gabriel. Tu illum adiuva.
Sce Raphael. Tu illum adiuva.
Sce Iohannes. Tu illum adiuva.
Sce Stephane. Tu illum adiuva.
Sce Line. Tu illum adiuva. Exaudi Xpe.

Antiſtiti a Deo electo vita & victoria.

Sca Felicitas. Tu illum adiuva.
Sca Perpetua. Tu illum adiuva.
Sca Agatha. Tu illum adiuva.
Sca Lucia. Tu illum adiuva.
Sca Cæcilia. Tu illum adiuva.
Sca Petronella. Tu illum adiuva. Exaudi Xpe.

Omni clero Patavienſis eccleſiæ vita & victoria.

Sce Apollinaris. Tu illum adiuva.
Sce Laurenti Tu illum adiuva.
Sce Nazari. Tu illum adiuva.
Sce Silveſter. Tu illum adiuva.
Sce Leo. Tu illum adiuva.
Sce Anaſtaſi. Tu illum adiuva. Exaudi Xpe.

Omnibus iudicibus fidelibus & cuncto exercitui Chriſtianorum vita & victoria.

Sce Maurici. Tu illos adiuva.
Sce Dyoniſi. Tu illos adiuva.
Sce Willibalde. Tu illos adiuva.
Sce Gregori. Tu illos adiuva.
Sce Albane. Tu illos adiuva.
Sce Martine. Tu illos adiuva.
Sce Ambroſi. Tu illos adiuva.

Xps vincit. Xps regnat. Xps imperat.
noſtra. Xps vincit. Xps regnat. Xps im
Gloria noſtra. Xps vincit. Xps regnat. Xp
perat. Fortitudo noſtra. Xps vincit. Xps re
Xps imperat. Miſericordia noſtra. Xps v
Xps regnat. Xps imperat. Auxilium noſ
Xps vincit. Xps regnat Xps imperat. Lib
& redemtio noſtra. Xps vincit. Xps regnat.
imperat. Victoria noſtra. Xps vincit. Xps re
Xps imperat. Arma noſtra invictiſſima.
vincit. Xps regnat. Xps imperat. Murus
inexpugnabilis. Xps vincit. Xps regnat.
imperat. Defenſio & exaltatio noſtra. Xps v
Xps regnat. Xps imperat. Lux noſtra & vit
ſtra. Xps vincit. Xps regnat. Xps imperat
ſoli gloria & poteſtas per immortalia ſæcul
culorum. Amen Ipſi ſoli honor laus & iub
per infinita ſæcula ſæculorum. Amen. Ipſ
virtus, fortitudo & victoria per omnia ſæcul
culorum. Amen. Xpe audi nos. Ter.
eleiſon. Ter. Xpe eleiſon. Ter. Kyrie el

## Benedictio Vexilli. (3)

### *Ex Cod. Vindob. Theol. 277. ſæc. vel XIII. ut in Pontificali Rom.*

Omnipotens ſempiterne Deus, qui es cunct
benedictio, & triumphantium fortitudo, r
propitius ad preces humilitatis noſtræ, & hoc
lum, quod bellico uſui præparatum eſt c
benedictione ſanctifica, ut contra adverſari
rebelles nationes ſit validum, tuoque m

(1) Quæ ſequuntur litaniæ ad eandem celebritatem regiæ inaugurationis ſunt referendæ. Cuiusmodi cum GOLDASTUS T. II. Antiquit. *Aleman.* p. 147. iam ediderit, alias hic, quæ quidem ad vicinam *Alemanniæ Bavariam* pertinent, ponere ſatius, quam iam vulgatos recudere, duxi ex mſc. *Vindob.* Apud GOLDAST. NICOLAO P. ſit apprecatio. Habenturque in eum finem apud *Auguſtinum* PATRICIUM in Cærem. *Rom.* ſeorſim pro imperatore, quæ hic coniunctim leguntur cum laudibus pontifici concini ſolitis.

(2) Apud GOLD. HLUDOVICO. Eademque formula adhibita legitur in coronatione CAROLI M. *Romæ* an. DCCC. in die natalis Domini in imperatorem inaugurato, uti apud EGINARDUM, & ADEMARUM in vita CAROLI M. legere eſt. P. HARZHEIM in *Cat. hiſt. crit.* mſſ. eccleſiæ metrop. *Colonienſis* litaniam ea occ
cantatam notat cum rubrica: *Expleta oratione*
*tifice, antequam lector aſcendat ambonem.*

(3) De benedictione armorum, enſis, & trad
vexilli bellici formulæ habentur P. II. Pont.
tit. 22. 23. 24. Mitti aliquando pontifici ſolent
nuis belliducibus ac principibus enſis, pileus,
Qua de re extat exegeſis Card POLI apud *Ioſ.* C
LANUM Comment in Pont. *Rom.* T. II. pag. 38
inter alia etiam breve CLEMENTIS XI. principi
GENIO a *Subaudia*, eius rei gratia miſſum aliaq
empla leguntur.

eptum; ſitque inimicis chriſtiani populi :, atque in te confidentibus ſolidamen- victoriæ certa ſitutia. Tu es enim Deus, iteris bella, & cœleſtis præſidii ſperanti- te præſtas auxilium. Per.

### Benedictio Enſis. (1)

di quæſumus Domine preces noſtras, & ıſem quo hic famulus tuus N. ſe circum- eſiderat, maieſtatis tuæ dextera benedi- gnare, quatinus defenſio atque protectio it) eccleſiarum, viduarum, orphanorum, que ſervientium contra ſævitiam pagano- liisque inſidiantibus ſit pavor, terror, &

Famulum tuum N. quæſumus Domine pie- e cuſtodia muniat, ut hunc enſem, quem rante deſiderat ſuſcipere, te adiuvante il- uſtodiat. Per Dnm.

### Item benedictio.

lic Domine ſancte Pater omnipotens per onem ſancti nominis, & per adventum i Dni nri Ihu Xpi, atque per donum ſancti Paraclyti hunc enſem, ut his qui a die tua pietate eo præcingitur, viſibiles s ſub pedibus conculcet, victoriaque per potius ſemper maneat illæſus. Per.

*tur antiph.* Specioſus forma præ filiis ho- , diffuſa eſt gratia in labiis tuis. Accingere uo ſuper femur tuum potentiſſime.

Omnipotens ſempiterne Deus, qui famu- ım N. eminenti mucrone circumcingi iuſ- ic illum contra cuncta adverſantia ita cœ- armari praſidiis, quæ nullis hic & in æ- vum tempeſtatibus bellorum turbetur. Per.

### Benedictio ſuper Capſellas & Fuſtes (2) & ſuper illos, quicumque limina ac ſuffragia Sanctorum appetituri ſunt.

### *Ex Mſc. Vindob. Theol. 277. ſæc. XII. vel XIII.*

Domine Ieſu Chriſte mundi redemtor & conditor, qui beatis apoſtolis tuis præcepiſti, ut euntes in prædicatione virgas tantum ſumerent; te ſupplici devotione depoſcimus, ut digneris has capſellas & hos benedicere fuſtes, quatenus eos, qui illos in ſignum peregrinationis & ſuorum corporum ſuſtentationem ſunt recepturi, tuæ cœleſtis gratiæ recipiant plenitudinem, ut in eis munimen tuæ benedictionis percipere poſſint. Ut quemadmodum virga Aaron in templo Domini florens ad rebellium Iudæorum numero ſic ipſius ſtirpem rite ſe iunxit, ita & hos ſignaculo ſancti Petri adornandos ab omnibus peccatis abſolvas, quo in die iudicii ab impiis ſeparati, in dextera ſint parte coronandi. Per eum.

*Quando dabuntur capſelle & fuſtes dicit.* Accipite has capſellas & hos fuſtes & pergite ad limina apoſtolorum in nomine Patris & Filii, & Spiritus ſancti, & per interceſſionem beatæ Dei genitricis Mariæ & omnium Apoſtolorum, atque omnium Sanctorum mereamini in hoc ſæculo accipere remiſſionem omnium peccatorum, & in futuro conſortium omnium beatorum. Per Dnm.

*Alia.* Omnipotens ſempiterne Deus, humani generis reformator & auctor, qui Abrahæ puero tuo ut iret de terra nativitatis ſuæ, & veniret in

---

ongruunt, quæ apud *Ed.* MARTENIUM lib. ınt. Eccl. Rit. cap. 12. habentur ex mſc. Pon- Guilielmi DURANDI *de benedictione novi militis* verba T. II. p. 667. *In benedictione novi mi- modo proceditur. Pontifex enim priusquam evangelium, benedicat enſem eius*: Exaudi ıs Domine preces noſtras, & hunc enſem &c. *nedictio.* Benedic Domine ſancte Pater omnipo- erne Deus per invocationem &c. Prius dixe- TENIUS cum eccleſia abhorreat a ſanguine ionem novi militis in antiquis pontificalibus quos ſibi ſumma cum diligentia & magno nu- perluſtrare licuerit, nusquam deprehendiſſe: æ in fine Ordinis *Romani* edita habetur, extra ı ex recentiori aliquo codice deſumta ipſi vi- Obtinuiſſe tamen iam ante plusquam 500. an- litum ab epiſcopis benedictionem probat ex ELMI Card. epiſt. apud CHESNIUM Hiſtor. T. IV. p. 765. & aliis. Notavit P. *Ioſ.* BIANCHINI affertque *Ioſ.* CATALANUS in append. T. I. Pontif. *Rom.* p. 427. ex mſc. *Vallicellano* ann. circ. 800. benedictionem vexilli & enſis eandem propemodum, quam nos exhibemus: duos item ordines ad benedicendum novum militem ex codd. *Vatic.* num. 4744. & 4748. poſterior eſt *ordo qualiter in ſacroſancta beati Petri apoſtolorum principis baſilica de urbe aliquis militetur.*

(2) Fuſtes ac capſellæ hic baculi & ſportæ peregrinantium ſunt, quales etiam cum gladibus benedictæ dabantur cruce ſignatis pro recuperatione terræ ſanctæ. Qua de re CONRADUS *Urſpergenſis* Abb. in Chron. p. 232. *Omnibus*, inquit, *ultra quam credi poteſt catervatim concurrentibus ad eccleſias populis novo ritu gladios cum fuſtibus & capſellis ſacerdotalis benedictio diſpertivit.* Vid. *Ed.* MARTEN. lib. II. de ant. Eccl. rit. c. 25. ad finem. Sed formula hæc noſtra in gratiam eſt compoſita *Romam* ad limina apoſtolorum PETRI & PAULI pergentium.

in terram repromiſſionis, quam ei daturus promiſeras, præcepiſti; nec non & populum Iſraeliticum in deſerto te adorandum multis prodigiis venire feciſti: hos quæſumus ad beatorum Petri & Pauli limina te adorare pergentes a periculis omnibus eruas, & a peccatorum nexibus ſolvas. Et tu qui es vera via in te confidentibus eorum iter bene diſpone, ut inter omnes huius ſæculi perturbationes tuo protegantur auxilio. Mitte eis Domine angelum tuum, quem Tobiæ famulo tuo comitem dediſti, ut ubicumque manſerint, ſit illis defenſor contra inſidias omnium inimicorum viſibilium & inviſibilium, quatenus læti & incolomes ad nos iterum redire prævaleant. Per.

## Conceſſio Ingenuitatis, quando quis Procerum ſervum ſui iuris ire ad ſacros ordines permiſerit. (1)

### *Ex Mſc. San-Blaſ. ſæc. IX. circ.*

Auctoritas eccleſiaſtica patenter ammonet, inſuper & maieſtas regia canonicæ religioni adſenſum præbet, ut quemcumque ad ſacros ordines ex familia propria promovere eccleſia quæque delegerit, in præſentia ſacerdotum canonicorum ſimul & nobilium laicorum, eius, cui ſubiectus eſt manumiſſione ſub libertatis teſtamento ſolemniter roboretur. Idcirco ego in Dei nomine ill. Abb. ſanctæ Mariæ venerabilis monaſterii quendam eccleſiæ noſtræ famulum nomine ill. ſacris ordinibus dignum ad altaris cornu nobilium virorum in præſentia quem romanum per hoc auctoritatis teſtamentum ſtatuo, ita ut ab hodiern die & tempore bene ingenuus atque ab omn ſervitutis vinculo ſecurus permaneat tamquam ab ingenuis fuiſſet parentibus procreatus vel na tus, eandemque pergat partem, quamcunque vo lens canonice elegerit, habensque portas apertas ita ut deinceps nec nobis, neque ſucceſſoribu noſtris ullum debeat noxiæ conditionis ſervitium neque aliquod libertinitatis obſequium, ſed omnibus diebus vitæ ſuæ ſub certa pleniſſimaqu ingenuitate, ſicut alii cives Romani, per hun manumiſſionis atque ingenuitatis titulum ben ſemper ingenuus atque ſecurus exiſtat; ſuum vero peculiare, quod habet, aut quod abhinc ad ſequi poterit, faciat exinde ſecundum canonicam auctoritatem libere quidquid voluerit. Et ut hæ teſtamenti atque ingenuitatis auctoritas inviolabilem inconvulſamque obtineat firmitatem, man propria ſubter firmavi: ſacerdotes quoque atqu canonicos, nec non & laicos nobiles præſente ſimiliter ſubter firmare rogavi.

*In eodem antiquiſſimo cod. huic manumiſſionis formulæ altera mox pagina quæ ſequuntur, leguntur annexa, nomina, ut videtur, ſervorum ſeu libertorum.*

## De WeſtFal. (2)

Iſtos recipiat Hatto Epus & Hitto Comis.
Leodac. filium Bodoloni.

Adal-

(1) Mabillonius lib. XXXII. Annal. n. 20. T. II. p. 614. inter alia Ludovici *Pii* præclara facta illud refert, quod homines ſervilis conditionis, qui ſemel Clero adſcripti eſſent ab eo removeri vetuerit, cum antea pro nutu regiæ auctoritatis ſacris altaribus applicarentur, removerenturque: Sancivit autem Ludovicus, quod poſtea Carolus eius filius firmavit, ut manumiſſio fieret ex mutuo conſenſu pontificum & optimatum imperii ſui. Affert in Append. pag. 742. exemplum Abbatis quale noſtrum hoc eſt, aliaque id genus apud Goldastum Rer. *Aleman.* T. II. p. 26. ſeq. T. III. p. 57. Ritum vero *manumſſionis famuli pro excuſſione denarii* habes apud Marten. Theſ. Anecd. T. I. p. 104. apud Eccardum vero Corp. hiſtor. medii ævi T. II. p. 19. epiſtolam libertatis de proprio ſervo: *Qui debitum ſibi nexum, atque competens relaxat ſervitium &c.* finit: *Præſens ingenuitas mea, vel aliorum bonorum hominum manibus roborata, cum adſtipulatione ſubnexa omni tempore maneat inconvulſa.* Cuiusmodi paſſim occurrunt exempla alia *ſtipulationis ſubnexæ*, dum nempe ſtipula ſeu feſtuca in manus eius, qui beneficium acceperat, tradebatur, ab illoque chartæ traditioni ſubnectebatur. Talem feſtucam autographo teſtamenti S. Fulradi abbatis S. Dionysii inſertam invenit Mabillonius. In Mſc. ſæc. IX. vel X. bibl. Cæſ. *Vindob.* Theol. 259. inter alias formulam manumiſſionis reperi ea conditione factam, *ut manumiſſus ſingulis annis dare & ſolvere debeat unam tremiſatam de cera in luminaribus ad eccleſiam beati Petri apoſtolorum principis, quæ conſtructa eſt infra muros Coloniæ.* Tremiſata eſt pars tertia libræ vel ſolidi. Manumiſſionis inſtrumentum inſculptum portæ eccleſiæ *Aurelianenſis* ad an. 1109. not. Mabillonius T. IV. Annal. p. 533.

(2) Lucem his affert ſequens Capitulare Caroli M. an. 797. circa quod tempus ſcriptus videtur codex noſter: „Anno ab Incarnatione Domini noſtri Ieſu Chriſti DCCXCVII & XXX. ac. XXII. regnante „domino Carolo præcellentiſſimo rege, convenientibus „in unum Aquis in palatio in eius obſequio venerabilibus epiſcopis & abbatibus ſeu illuſtribus viris „comitibus V. Kal. Novembris ſimulque congregatis „Saxonibus de diverſis pagis tam de Weſtfalahis, &

'um fil Marcradi habet Aino Epus.
n fil. Emmoni habet Anſbertus Comis.
il. Rano habet Richoinus.
:. fil. Thetmare habet Richoinus.
·id. fil. Eglom habet Egeno Epus.
› fil. Fredred. habet Ado de Alamania.
›ar. fil. Audradi habet Waningus Comis.
um fil. Rotgeri Geremannus Comis.
ıdum fil. Suigaut habet Unrocus Comis.

## De OſtFal.

ım fil. Macconis habet Sinbertus Epus.
. Brunardi habet Agino Epus.
Maingrs habet Lanfredus.
.um fil. Sigibaldi hab Ripoinus Comis.
ım fil. Sieri habuit Audracus Comis.
dum fil. Sunthardi hab. Uualdo Abb.
·dum fil. Herigildi hab. Eriuald. Alamannus.
er. fil. Ermamenarii habet Birtilo.
Macconis hab. Uulfaldus Comis.
lfum fil. Bernulfi hab. Uulfaldus.
ɜm fil. Attolti habet Torro.
:h. fil. Benninc. hab. Bertaldus Comis.
rdum fil. Unuani habuit Bertaldus Comis.
arium fil Uuicharii habet Uualah.
um fil. Tutonis habuit Uulualdus.

## De Angra.

fil. Theotakres habet Uuichardus.
um fil Uuilberti hab. Sindbertus Epus.
il. Megi habet Sciltung.
arum fil. Sigimari & Hittun fil. Fridileib.
runherum fil. Liutheri hbt Uuolfoltus.
num fil. Oſmanni hab. Uualdo.
undum fil. Uuarmunti hab. Ernhartus. &
rinum fil. Megitodi.
ırtum fil. Danctagi hab. Ruadhari.
:rnum fil. Uuitradi hab. Reccho.
chum fil. Eoriches hbt Egino Epus.
in Summa XXXVII.
ıiant ad Mogontiam Media XLma.

## Carta ingenuitatis.

*Ex Cod. Rhenaug. ſæc. X. circ.*

In Chriſti nomine Ego Demoleus cogitans vocem apoſtoli, quæ omnes ſive liberos ſive ſervos in Chriſto unum eſſe teſtatus eſt. Credensque dimittentibus a Domino ſua dimitti peccata, mercisque futuræ pro aliorum remiſſione reſtitui præmia: quendam ſervum de propria familiæ meæ nomine Daren, ac quandam in præſenti meæ proprietatis ancillam, cui nomen eſt Pirgo, dimitto liberos, ut ex hoc die cum omni procreatione ſua, ac ſi de ingenuis parentibus nati fuiſſent, quidquid voluerint faciendi poteſtatem atque licentiam habeant, ſibi vigilent, ſibi dormiant, ſibi laborent, ad ſe fructus laborum ſuorum percipiant ac veluti cives romani, omni ſervili negotio abſoluti, intrandi & exeundi, & ubicunque voluerint pergendi habeant poteſtatem. Quod ſi ego, aut ullus de hæredibus meis vel alia aliqua perſona huic cartæ ingenuitatis contraire præſumſerit. & cætera. Actum in loco, qui dicitur. Signum Demolei, qui hanc cartam ingenuitatis patravit. Signum ill. Ego itaque huic exemplari vel unum vel unam vel quantos volueris æqua.

*In Dei nomine incipit epiſtola qua formata dicitur ſive commendatitia.*

## Carta commendatitia.

Reverentiſſimo atque religioſiſſimo, & a nobis cum ſumma veneratione nuncupando ill. Epiſcopo. Ego ill. extremus ſub pontificali officio Deo famulantium, perpetuam in Domino opto ſalutem (gloſſa) gloria Patris, Filii, Agio pneumati.

ΠΥΑ ΠΑΛΛΑΙ. DXCV. (1)

Præſens frater noſter ill. petiit ab extremitate noſtra licentiam ad veſtram almitatem proficiſcendi atque vobiſcum ſive cum veſtris habitandi. Cui & nos benivola mente & fraterno affectu non ſolum ei copiam ad vos veniendi non negavimus; verum etiam ut a vobis ſive a veſtris gratifice ſuſci-

variis, quam & de Ooſtfalahis, omnes unaconſenſerunt, & aptificaverunt, ut de illis :lis, pro quibus Franci, ſi regis bannum transſunt, ſolidos LX. componunt, ſimiliter Sa; ſolvent, ſi alicubi contra ipſos bannos fe-L." *Oſtfalorum*; *Angariorum*, & *Weſtfalorum* ›LO M. devictorum, paſſim apud chronographos ıtio, eorumque imprimis ſitum in *Saxonia* veſtinguit ECCARDUS Rer. *Franc.* lib. XXIV. &c. T. I. p. 38. &c. 637. 672. 675. &c. 691. &c. T. II. p. 261. De origine *German.* pag. XV. ſeqq.

(1) Latet hic error *Amanuenſis*; Litteræ enim græcæ hic poſitæ, & iuxta ſequens ſchema computandæ maiorem numerum quam 595. exprimerent, quem tamen genuinum eſſe, liquet ex ſequente numero 99, qui huic 595. additus, ſimul 694. efficit, qui numerus in fine *formatæ* exprimitur.

ſuſcipiatur expoſcimus. Et ſi vobis placuerit, ut aut in ſacris altaribus miniſtret, aut ad altiorem gradum permoveatur, noſtro ſive noſtrorum teſtimonio ſuſcepto, id ei facere liceat. Quippe qui nihil in eo tute noverimus, quo id faciendi ei licentia denegetur. Bene namque in eccleſia, in qua hactenus fuit educatus, bene converſatus, hoc nobis de ſe ſive de ſua vita oſtendit. ut in quantum humana fragilitas ſcire poteſt, adminiſtratione ſacrorum gradu, quem modo tenet, miniſteriorum non ſit indignus. Nos itaque, ut homines divini ſenſus inſcii & arcanorum ignari, præbemus de fratre quale ſcimus teſtimonium. Deus eſt enim, quem occulta non fallunt, & qui omnium ſecreta rimatur, iuxta illud: Homo videt in facie, Deus autem in corde. Has ergo litterulas ideo illi petere & nobis facere libuit, ut ille non ſolum pro profugo & abiecto non habeatur; verum etiam noſtræ humanitatis & caritatis commendatione a veſtra fraternitate libentiſſime ſuſcipiatur. AMHN. CVIIII.

Salus æterna, quæ Chriſtus eſt, & in hoc præſenti tempore vobis longævam ſalutem, & in futuro cum Sanctis & electis ſempiternam largiri dignetur. DCXCIIII.

*Qualiter debeat epiſtola formata fieri Exemplar.*

Græca elementa litterarum numeros etiam exprimere nullus, qui vel tenuiter græci ſermonis notitiam habet, ignorat. Ne igitur in faciendis epiſtolis canonicis, quas mos latinas formatas vocat, aliqua fraus falſitatis temere agi præſumeretur, hoc a Patribus CCC. & VIII. (CCCXVIII.) *Nicaea* conſtitutis (congregatis) ſaluberrime inventum eſt & conſtitutum, ut formatæ epiſtolæ hanc calculationis ſeu ſupputationis habeant rationem. Id eſt, ut aſſumantur in ſupputationem prima græca elementa Patris & Filii & Spiritus ſancti, hoc eſt Π Υ Α. Quæ elementa octogenarium quadringenteſimum, & primum ſignificant numeros. Petri quoque apoſtoli prima littera, id eſt, Π. qua numerus octuaginta ſignificatur. Eius qui ſcribit epiſtolam prima littera, eius cui ſcribitur ſecunda, accipientis tertia littera, civitatis quoque, de qua ſcribitur, quarta, & indic[tionis] quæcumque eſt id temporis; id eſt, ſi dec[ima] ſi undecim XI. ſi duodecim XII. qui fue[rit nu]merus, aſſumatur. Atque ita his omnibu[s litte]ris græcis, quæ, ut diximus, numeros [expri]munt, in unum ductis, unam, quæcumq[ue col]lecta fuerit, ſummam epiſtola teneat. Ha[nc qui] ſuſcipit, omni cum cautela requirat expr[eſſam.] Addat præterea ſeparatim in epiſtola etiam [nona]genarium & nonum numeros, qui ſecundu[m græ]ca elementa ſignificant AMEN.

| Alfa | Beta | Gamma |
|---|---|---|
| Α | Β | Γ |
| I | II | III |
| Delta, | Eta, | Epiſemon (E[ |
| Δ | Ε | S ( |
| IIII | V | VI. |
| Zita | Ita | Theta |
| Ζ | Η | Θ |
| VII. | VIII. | VIIII. |
| Iota. | Kappa. | Lanta. |
| X | XX | XXX |
| My | Ny | Xi· |
| Μ | Ν | Ξ |
| XL | L | LX |
| Omicron | Pi | Kophe |
| Ο | Π | U |
| LXX. | LXXX. | XC. |
| Ro | Simma | Tau |
| Ρ | C | Τ |
| C | CC | CCC |
| (Ipſilon) | Fi | (Chi) |
| Υ | Φ | Χ |
| CCCC | D | DC |
| Pſi | o longa | Ennakoſe |
| Ψ | Ω | Λ |
| DCC | DCCC | DCCCC |

*Formata Epiſtola.* (2)

Π & Υ & Α. Adiuvante clementia C[hriſti] ... gia fidei beatiſſimi Π principis apoſtolorum ... ſequ...

(1) Hoc ipſum exemplar integre exhibetur, cum quibusdam variationibus, ab ECCARDO *T. II. hiſtor. med. ævi. p.* 17. De cartis formatis egit etiam FLOREZ in *Eſpanna ſagrada T. XXVIII. p.* 108.

(2) Videantur aliæ apud MABILLONIUM T. I. P. II. Muſæi *Italici* pag. 240. ſeqq. iuxta regulas prius traditas concinnatæ, MARTENIUM Theſ. Anecd. T. I. p. 15. *Fr. Bern.* FERRARIUM *de ant. Eccleſ. epiſtolarum genere*, vario ſcilicet, quod tribus libris e[xplicat] ac primo quidem nomen & originem canonica[rum] formatarum ex Conc *Niceno*: quod etiam apu[d EC]CARDUM l. c. formula, ſeu *exemplar formatæ* [epiſto]*læ, quæ in Nicæna ſynodo a ſanctis Patribus* [for]*mata, & collaudata. In nomine Patris* Π. & ... *& Spiritus ſancti* Α. *illi epiſcopo N. illius eccleſ[iæ]* ... *votus &c.* fin. Π. Υ. Α. &c.

ſ, licet indignus, tamen præſul eccleſiæ natus. Reverentiſſimo & conſacerdoti no. indeficientem in ſalvandorum omnium ſalſalutem. Præſens frater noſter nomine L. ıb extremitate noſtra. Hinc *iuxta prius* ır, *uſque* libentiſſime ſuſcipiatur. Salus, qui Chriſtus eſt, & in hoc præſenti temobis longævam ſalutem, & in futuro cum & electis ſempiternam largiri dignetur. A. Dato XV. Kl. Mart. indictione VI. ſub primo Arnulfi regis Francorum. Mille . (1)

excommunicationis, qualiter unusque incorrigibilis anathematizari debeat.

## d. 277. Theol. Vindobon. ſæc. XII. vel XIII.

*opus cum excommunicare vel anathematiiquem pro certis & manifeſtis ſceleribus ım habet, poſt lectionem Evangelii clerum em ita debet alloqui.* Noverit caritas veres mei, quod quidam vir nomine N. diaiadente poſtponens chriſtianam promiſſioıam in baptiſmo profeſſus eſt per apoſtaınverſus poſt ſatanam cui abrenunciavit, ibus operibus eius vineam Chriſti id eſt n eius devaſtare & deprædari non pertipauperes Chriſti, quos pretioſo ſanguine emit, violenter opprimens, & interficiens, eorum diripiens. Unde quia filius huius eccleſiæ, cui Deo auctore præſidemus, t eſſe, quia in ea per aquam & Spiritum renatus eſt, & inter adoptivos filios Dei ratus, quamvis modo filius diaboli ſit, o diabolum, ſolliciti ne per negligentiam em aliqua de ovibus nobis creditis depeıro qua' in tremendo iudicio ante princiaſtorum Dnm nrm Ihm Xpm rationem compellemur, iuxta quod ipſe terribiliter omminatur, dicens: *Si non annuntiaveiquo iniquitatem ſuam, ſanguinem eius u tua requiram*, miſimus ad eum presbinoſtrum, & litteras commonitorias ſemel ım ac tertio invitantes cum canonice ad tionem & ſatisfactionem, & pœnitentiam, ntes eum paterno affectu. Sed ipſe proh diabolo cor eius indurante, monita ſalutaria ſprevit, & in incepta malicia perſeverans, Eccleſiæ Dei, quam læſit ſuperbiæ ſpiritus inflatus ſatisfacere dedignatur. De talibus itaque transgreſſoribus, & ſanctæ religionis pacisque, quam ſuis diſcipulis Chriſtus dedit, atque reliquit violatoribus præcepta dominica & apoſtolica habemus, quibus informamur, quod de huiuscemodi prævaricatoribus agere nos oporteat. Ait enim Dominus in Evangelio: *Si peccaverit in te frater tuus corripe eum.* Frater in unumquemque noſtrum peccat. Si enim ſancta Eccleſia unum corpus eſt, cuius corporis caput Chriſtus eſt. Singuli autem ſumus alter alterius membra; & ſi compatitur unum membrum, compatiuntur omnia membra: procul dubio in nos peccat, qui membra noſtra lædit. Iubet igitur Dominus, ut frater, id eſt chriſtianus, in nos peccans, primo ſecrete corripiatur, deinde cum teſtibus redarquatur, noviſſime in conventu eccleſiæ publice conveniatur. Quodſi has tres commonitiones, & pias correptiones contempnit, & ſatisfacere deſpicit, poſt hæc ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus, id eſt gentilis & paganus; ut non iam pro chriſtiano, ſed pro pagano habeatur. Et in alio loco membrum, quod a ſua compage reſolvitur, & a iunctura caritatis diſſociatur, & omne corpus ſcandalizat, Dominus & abſcidi, & proiici iubet dicens: *Si oculus, manus, vel pes tuus ſcandalizat te, abſcide eum, & proiice abs te.* Et apoſtolus, *auferte*, inquit, *malum a vobis.* Et item: *Si quis frater nominatur, & eſt fornicator aut adulter, aut homicida; aut rapax, cum huiusmodi nec cibum ſumere licet.* Et Iohannes dilectus præ cæteris Chriſti diſcipulis talem nefarium hominem ſalutare prohibeat dicens: *Ne ei ave dixeris, neque eum in domum receperis. Qui enim ei ave dicit, communicat operibus eius malignus.* Dominica itaque atque apoſtolica præcepta adimplentes, membrum putridum & inſanabile, quod medicinam non recipit, ferro excommunicationis a corpore Eccleſiæ abſcidamus, ne tam peſtifero morbo reliqua membra corporis veluti veneno inficiantur. Per.

*Ipſa anathematizatio.* Igitur quia monita noſtra & crebras exhortationes contempnit: quia tertio ſecundum Dominicum præceptum vocatus ad emendationem & pœnitentiam venire deſpexit: quia

'ltimus hic numerus non eſt nota anni, ſed s numerorum ex litteris græcis in formata exubi tamen in littera L error ſcriptoris eſt, uæ græca non eſt: forte Z ponenda erat, odo pro *Stigma* (ϛ) modo pro *Zeta* (ζ) adhibuere, uti apud Eccard. l. c. videre eſt. Cæteræ notæ chronologicæ annum 888. produnt, qui primus fuit regni Arnulfi Imp. qui hic Rex *Francorum* dicitur.

quia culpam ſuam necdum cognovit nec confeſſus eſt, nec miſſa nobis legatione, quam cauſam, qua cauſam ipſius exquirimus, quia noſter parrochianus eſt, veniam non poſtulavit: quia in incepta malitia, diabolo cor eius indurante, perſeverat, & iuxta quod apoſtolus dicit, *ſecundum duriciam ſuam & cor impœnitens theſaurizat ſibi iram in die iræ*; idcirco nos eum cum univerſis complicibus & communicatoribus fautoribusque ſuis iudicio Dei omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, & beati Petri principis apoſtolorum, & omnium Sanctorum, nec non & noſtræ mediocritatis auctoritate & poteſtate nobis divinitus collata ligandi & ſolvendi in cœlo & in terra, excludimus & excommunicamus, & anathematizatum decernimus, & damnatum cum diabolo, & angelis eius, & omnibus reprobis in igne æterno iudicamus; niſi forte a diaboli laqueis reſipiſcat, & ad emendationem & pœnitentiam redeat, & Eccleſiæ Dei quam læſit ſatisfaciat. *Et reſpondeant omnes tertio* Amen *aut* Fiat, Fiat. *aut* anathema ſit. (1) *Debent enim duodecim ſacerdotes epiſcopum circumſtare, & lucernas ardentes in manibus tenere, quas in concluſione anathematis vel excommunicationis proiicere debent in terram, & conculcare pedibus. Poſt hac epiſcopus plebi excommunicationem communibus verbis debet explanare, ut omnes intelligant, quam terribiliter dampnatus ſit: & ut noverint, quod ab illa hora in reliquum non pro chriſtiano, ſed pro pagano habendus ſit, & qui illi quaſi chriſtiano communicaverit, aut biberit, aut eum oſculatus fuerit, vel cum eo colloquium familiare habuerit, niſi forte ad ſatisfactionem & pœnitentiam eum provocare ſtuduerit, aut in domo ſua eum receperit, aut ſimul cum eo oraverit, procul dubio ſimiliter ſit excommunicatus. Deinde epiſtolæ presbyteris per parrochias mittantur, continentes modum excommunicationis. In quibus iubeatur, ut dominicis diebus poſt lectionem evangelii plebibus ſibi commiſſis publice annuntient ipſam excommunicationem; ut ne per ignorantiam communicet excommunicato. cepit enim Toletanum concilium, ut invicem ſcripta percurrant per omnes provinciæ epi[ſcopi] quosque adire potuerint, & excommunicati diatur. Seniori etiam eius ipſa excommu[nicatio] debet nota fieri.*

Satisfactio & emendatio & reconcili[atio] anathematizati.

*Cum aliquis (excommunicatus) vel anat[hema]tizatus pœnitentia ductus veniam poſtulat, [e]mendationem promittit, epiſcopus, qui eu[m ex]communicavit, ante ianuas eccleſiæ venire & duodecim presbyteri cum eo; qui eum b[in]de circumſtare debent. Ubi etiam adeſſe illi, quibus iniuria vel dampnum illatum ibi ſecundum leges divinas oportet dampnun[m] miſſum emendari; aut ſi emendatum eſt, teſtimonio comprobari. Deinde epiſcopus i[nterro]get, ſi pœnitentiam iuxta quod canones per[...] pro perpetratis ſceleribus ſuſcipere velit. E[t il]le terræ proſtratus veniam poſtulat, culpam [...]tetur, pœnitentiam implorat, de futuris [cau]lam ſpondet; tunc epiſcopus apprehenſa m[anu] ius dextera eum in eccleſiam introducat, communionem & ſocietatem chriſtianam [...] & ſeptem pſalmos pœnitentiæ decantet eu[m] precibus.* Kyrieel Xpeel. Kyrieel. Pater Et ne nos inducas in tentationem. Sed nos a malo. Salvum fac ſervum tuum D[...] Deus meus ſperantem in te. Mitte ei Dne a[uxilium] de ſancto. Et de Sion tuere. Nihil p[roficiat] inimicus in eo. Et filius iniquitatis non[...] ei Domine turris fortitudinis. A facie [...] Domine exaudi orationem meam. Et clamo[r...] Præſta quæſumus Domine huic famulo tuo [di]gnum pœnitentiæ fructum, ut Eccleſiæ tua[e...] a cuius int. Deus miſericors Deus cleme[ns...] ſecundum multitudinem miſerationum tuar[um pec]cata pœnitentium deles. *Require in P[...] m[...]*

(1) Pleraque hæc ad verbum in hodierno adhuc pontificali *Rom.* leguntur; deſideratur vero ritus ſequens extinguendi proiiciendique candelas. De quo primum exemplum in ſynodo *Lemovicenſi* ſub pontificatu BENEDICTI IX. P. habetur apud LABB. T. IX. Conc. p. 891. T. 10. pag. 406. in Conc. *Quintilinoburg.* c. 13. Hæc leguntur apud BERTHOLDUM *Conſtant.* ad annum 1085. ea de re: *In fine Synodi ſententia anathematis cum ardentibus candelis promulgata eſt in Guibertum hæreſiarcham Sedis apoſtolicæ invaſorem.* Memorat S. PETRUS *Damiani* in ſynodali diſceptatione cum regio advocato: *Gerardus Galeriæ Comes a plenaria II. ſynodo excommunicatus eſt, & extinctis l[...] bus ſub perpetuo anatemate contemnatus.* ROM[UALDUS] *Salernitanus* in chron. ad an. 1177. affert f[...] adhibitam in conciliata pace ab ALEXANDRO [...] FRIDERICO I. ſub anathematis pœna in viol[...] *Sicut hæ candelæ extinguuntur, ſic eorum, q[ui] violaverint animæ lumine æternæ viſionis & [...] priventur.* Eius ritus paſſim fit mentio in di[...] remon. *Rom.*

*is ebdom. id eſt in Cœna Domini in recon- me lapſorum. Poſt hæc ſecundum modum pœnitentiam ei iniungat. & literas per par- s dirigat, ut omnes noverint eum in ſo- chriſtiana receptum: aliis etiam epiſcopis faciat. Nullus autem epiſcopus alterius bianum excommunicare vel reconciliare præ- , ſine conſcientia vel conſenſu proprii epi-*

epiſcopus (1) ſervus ſervorum Dei dilectiſ- fratribus & filiis archiepiſcopis, atque ſuf- eis eorum abbatibus, & monachorum con- ionibus in Francia commanentibus ſalutem uam. Indicatum eſt nobis filii kmi, quod tris regionibus malignorum hominum per- s creverit; ita ut res veſtras in ſuis pravis redigere cupiant. Quapropter ex aucto- Dei Patris omnipotentis, & Filii eius Dni u Xpi & Spiritus ſancti paracliti, atque ex beati Petri apoſtoli, nec non & beatæ Ma- atris Domini, & per beatos angelos, & a- os, martyres, confeſſores, ac virgines ex- unicamus eos atque maledicimus, qui poſ- es ſervorum ſancti Martini, & quidquid ad ertinet, tollunt, & perperam invadunt. Sit llorum cum Dathan & Abyron, quos terra ua ſuperbia vivos abſorbuit, & cum Iuda ore, qui Dominum in pretio vendidit. A- „ Fiant filii eorum orphani, & uxores eo- viduæ. Nutantes transferantur filii eorum, mendicent. Eiiciantur de habitationibus . Scrutetur fenerator omnem ſubſtantiam. um.“ Et iterum: „Omnes qui dixe- t hæreditate poſſideamus ſanctuarium Dei, s meus pone illos ut rotam, & ſicut ſti- m ante faciem venti. Amen. Sicut ignis, comburit ſilvam, & ſicut flamma combu- s montes; ita perſequeris illos in tempeſta- tua, & impleas facies eorum ignominia, ita erubeſcant, & confundantur & pereant.“ ue maledictiones illæ, quas Dominus ſuper Iſrael per Moyſen promulgavit ſuper illos, bona & villas ſancti Martini deprædantur. Sintque maledicti in civitate, maledicti in agro, & in omni loco. Amen. Maledicta cellaria eo- rum, maledictus fructus ventris eorum, & fructus terræ eorum. Amen. Maledicta omnia, quæ illo- rum ſunt, & maledicti egredientes, & regredien- tes. Amen. Diſperdat eos Dominus de terra ve- lociter. Amen. Percutiat eos Dominus de terra velociter. Amen. Percutiat eos Dominus fame & ſiti, egeſtate, frigore, & febri, donec pereant. Tradat illos Dominus corruentes ante hoſtes eo- rum, ſintque cadavera eorum in eſcam cunctis volatilibus cœli, & beſtiis agri. Percutiat eos Dominus ulcere peſſimo, ſcabie quoque & pruri- gine, amentia & cæcitate. Amen. Palpentque in meridie, ſicut palpare ſolus (ſolet) cæcus in tenebris. Amen. Et ſicut Dominus beato Petro apoſtolo, eiusque ſucceſſoribus, cuius vicem tenemus quam- vis indigni, poteſtatem dedit, ut quodcunque li- garent ſuper terram, ligatum eſſet & in cœlis; ita illis ſi emendare noluerint, cœlum claudimus, & terram ad ſepeliendum negamus, & demergan- tur in inferno inferiori, ſolvantque, quod geſſe- runt ſine fine. Amen. Si autem ad pœnitentiam, & emendationem venerint, & ſecundum nomen culpæ fructus dignos pœnitentiæ fecerint, omnia mala iſta avertat Deus ab illis, & nos parati ſu- mus ad recipiendum & orandum pro illis. Si au- tem ad emendationem noluerint venire, perpe- tuo anathemate feriantur: ita eccleſiam Dei non intrent, pacem cum Chriſtianis non habeant, nec ullam participationem faciant. Corpus & ſangui- nem Domini nec in die mortis percipiant; ſed æternæ oblivioni traditi tanquam pulvis ante faciem fiant venti, & cum diabolo & angelis eius perpetuis ignibus tradantur, & ſicut lucerna iſta extinquitur, ſic & extinquantur animæ eorum in fetore inferni. Amen.

## Benedictio Ferri iudicialis. (2)

*Ex Cod. Vindob. Theol. 149. olim Au- gienſi ſæc. IX.*

Benedic Domine per invocationem ſanctiſſimi nominis tui ad manifeſtandum iudicium tuum hoc genus

(1) Annexa immediate in mſc. cit. reperi, quæ hic ntur ſub ementito nomine Vicarii Chriſti, conficta nemine, qui legem Chriſti excuſſit animo, dum onſarcinavit maledicta.

(2) Pertinet hoc ad purgationem, ut vocari ſole- vulgarem, canonicam, iudicium Dei. Qua de re us Diſquiſ. VI. c. 3. P II. p. 553. ſeqq. ubi ge- varia eiusmodi probationum explicavimus, eo- rumque uſum ac fata in eccleſia, donec penitus ab- rogarentur, cum in ſuperſtitionem, quo nihil pro- clivius fuit, deflecterent, per nimis frequentem, ac promiſcuum uſum absque legitima auctoritate & diſcre- tione. Inde etiam accidit, ut, ſucceſſu temporis multiplicarentur eius ſpecies, prioribus abolitis. Fa- ctum id quidem initio prudenti Eccleſiæ cautela, ne incertis magis eluderentur indiciis homines, exempli

P 3

genus metalli, ut omni dæmonum falſitate procul remota veritas veri iudicii tui fidelibus tuis manifeſta fiat. Per Dnm.

Benedictio Dei Patris & Filii & Spiritus ſancti deſcendat ſuper hoc ferrum ad diſcernendum iudicium Dei. Amen.

## Benedictio Ignis & Ferri ſive Aquæ. (1)
### *Ex Cod. Th. Vind. 685. ſæc. X. vel XI.*

Deus iudex iuſtus fortis & patiens, qui auctor pacis es, & iudicas æquitatem, reſpice ad deprecationem noſtram, & dirige iudicium noſtrum, quia iuſtus es, & rectum iudicium tuum, qui reſpicis terram & facis eam tremere, & qui per adventum Unigeniti tui Dni nri Ihu Xpi ſeu paſſionem mundum ſalvaſti, genusque humanum redemiſti, tu hanc aquam vel ferrum igni ferventem ſanctifica, & ſicuti tres pueros Sydrac, Miſac, & Abdenago iuſſu regis Babiloniæ civitatis miſſos in fornacem ſuccenſam illæſos ſalvaſti, angelumque tuum mittens exinde eduxiſti, & Suſannam de falſo teſtimonio eripuiſti, ita clementiſſime dominator oramus, & petimus, ut quisquis innocens de hoc crimine prænominato in hanc aquam manum miſerit, vel ferrum portaverit ſanam & illeſam eam educat, per te ſalvatorem & redemtorem tocius orbis. Qui venturus eſt iud.

*Alia.* Omps ſempiterne Ds, qui es ſervator occultorum cordium, te ſupplices exoramus, ut ſi homo hic culpabilis eſt de rebus præfatis, & diabolo ingruente cor eius præſumſerit in hanc aquam igne ferventem ſive ferrum ignitum manum ſuam mittere, tua iuſtiſſima veritas declaret, & in huius opere tuam veritatem manifeſta, ut per manifeſtam pœnitentiam in corpore, anima eius ſalvetur in extrema examinatione. Quodſi per

---

cauſa in ſortium variis generibus, quarum antiquiſſima habentur exempla, conſultusque a IANUARIO reſpondet S. AUGUSTINUS epiſt. LV. n. 37. de ſorte per libros divinos; propriumque exemplum narrat lib. VIII. Confeſſ. c. 12. ipſe vero in re dubia remittit adprobationem coram tumulo S. FELICIS *Nolani* ep. LXXVIII. ſed non ita multo poſt variis in conciliis vetitæ ſunt quæcunque ſortes Sanctorum veluti in *Venetenſi* eodem adhuc ſæc. V. *Agathenſi* an. 506. c. 42. *Aurelianenſi* I. an. 511. c. 30. *Altiſiodorenſi* an. 578. c. 4. in Capitulari etiam CAROLI M. an. 789. T. I. p. 243. Add. S. GREGORIUS M. Hom. XXXII. in Evang. T. I. pag. 1591. de purgatione per iuramentum; ad ſepulcrum S. PETRI nominatim T. II. opp. p. 1210. Apud GREGORIUM *Turonenſem* frequens habetur eiusmodi probationum memoria de iuramento etiam, ac duello legibus antiquis & exemplis auctorato veluti GONDEBALDI regis *Burgundionum* [illegible] ad finem tituli X. lex *Gundobada*, lex *Burgundionum* perſeverabat adhuc ſub S. SIGISMUNDO filio GONDEBALDI; ſcripſit vero AGOBARDUS adverſus legem *Gundobadi*, [illegible] grauiter. Add. capit. ANSEGISI lib. IV. c. 13. *De iudicio* [illegible] a CAROLO M. permiſſo vid. GRETS. de [illegible] ſuperſtitiones abuti eſſe [illegible] S. AUGUSTINUS dolet. Tr. VII. in IOAN. c. I. p. 344.

(1) Initio ſæc. V. S. SULPICIUS [illegible] ferrum ſe purgaſſe [illegible] S. GREGORIUS *Turon.* Hiſt. [illegible] lib. II. c. 1. p. 43. [illegible] teſtimonium apud eundem S. GREGORIUM de Gloria [illegible] de S. [illegible] guſtodunenſi extare aſſerit P. *Petrus* BRUNIUS presbyter Oratorii in Opere Gallico *Hiſtoire critique des practiques ſuperſtitieuſes, qui ont ſeduits les peuples, & embraſsé les ſavans avec la methode & les principes pour diſcerner les effets naturels d'avec ceux, qui ne le ſont pas.* Ac uſum quidem promiſcuum huiusmodi probationum ſuperſtitioſum facit T. II. p. 221. ſeq. utpote ex paganiſmo provenientem, neque a pontificibus vel Conciliis auctoratum p. 236. ſeq. Sicuti legibus *Salica*, *Ripuaria*, *Longobardica*, Capitularibus item regum *Francorum* ſæc. VIII. ac deinceps ſæc. X. maxime frequentatum conſtat, inde a fine ſæc. VI. ut ex BALUZII utroque Capitularium tomo iam oſtendit BRUNIUS, neque etiam facta circa has probationes certa & authentica diffitetur, quæ varia profert T. II. habenturque collecta exempla & auctoritates apud HILDEBERTUM *Cenoman.* & IVONEM, qui etiam rem diſcutit nonnullis in epiſtolis, faſſus ep. 74. fefelliſſe probationem. Egit de ea re dudum ante HINCMARUS ſingulari tractatu pro THIETBERGA LOTHARII uxore. Editus vero inter opera AGOBARDI a BALUZIO extat tractatus *contra damnabilem opinionem putantium* [illegible] *igne vel aquis vel conflictu armorum patefieri.* Scripſit hæc AGOBARDUS vergente ſæc. IX. quo finiente nihilominus an. 895. in Concilio *Triburienſi* c. 1. & 22. permittitur ritus, uti etiam de proximis ſæculis habetur auctoritas in Conc. actis apud LABB. T. IX. p. 557. & 1022. quod *Augiam* ſpectat, [illegible] EMMÆ exemplum memoratur [illegible] BRUNIUS T. II. p. [illegible] penetraſſe. Ritum [illegible] ferri candentis, quo in [illegible] gens *Ungarica* olim uteba-

as aut per aliqua maleficia hoc peccatum cælareque voluerit, tuam ſanctam dexte- uare dignetur per unigenitum Dnm nrm m, qui venturus eſt iudicare vivos &

## udicium Aquæ frigidæ. (1)

## *Theol. Vind.* 511. *ſæc. X. vel XI.*

*vis hominem in aquam mittere ad com- tem, iſta debes facere. Accipe illos bo- quos in voluntate habes mittere in aquam, duc eos in eccleſiam, & coram omnibus esbyter miſſam. Cum autem ad commu- m venerint, antequam communicent, in- eos ſacerdos adiuratione iſta, dicens :* os homines per Patrem, & Filium, & ſanctum, & per ſanctam Trinitatem, & cationem unigeniti Filii, & per veſtram tatem, quam ſuſcepiſtis, & per ſanctum m, & per iſtas reliquias, quæ in iſta unt, ut non præſumatis ullo modo com- , neque accedere ad altare, ſi hoc fe- conſentiſtis, aut ſcitis quis hoc fecerit. *omnes tacuerint, & nullus hoc dixe- dat ad altare ſacerdos & communicet s vult in aquam mittere. Cum autem cant, dicat ſacerdos per ſingulos :* Cor- nguis Dni nri Ihu Xpi ſit tibi hodie in ationem. *Hæc eſt celebracio miſſæ ad iu- ve aquæ ſive ferri.* Iuſtus es Dne. Beati Da qs omps Ds ſic nos tuam gratiam i, ut noſtros corrigamus exceſſus ſic bus relaxare delictum, ut coerceamus pravitatibus obſtinatos. Per. *Expleta miſſa faciat ſacerdos aquam benedictam, & vadat ad locum ubi homines probantur. Et cum probati ſunt de omnibus bibere de aqua benedicta : & cum dederit, dicat ad unumquemque eorum.* Hæc aqua fiat tibi hodie ad comprobationem. *Poſtea vero convertat ſe ſacerdos ad aquam, ubi illum mittit, & coniurat his verbis ſequentibus imprimis dicendo* Deus in adiutorium meum intende. *Ter. cum* Gloria. Kyrie eleiſon. Xpe eleiſon. *Ter & letaniam, & nominibus Sanctorum in eadem recitatis dicat hos verſus.* Pro huius negotii qualitate te rogamus audi nos. ℣. Ut iuſtitiæ non dominetur iniquitas, ſed ſubdatur falſitas veritati. Te rogamus audi nos. *Ter. qua finita cantet presbyter* Pater noſter. Credo in Deum. *Et dicat* Dominus vobiſcum. Adiuro te aqua in nomine Dei Patris omnipotentis, qui te in principio creavit, & te iuſſit miniſtrare humanis neceſſitatibus, qui etiam te iuſſit ſegregari ab aquis ſuperioribus. Adiuro te etiam per ineffabile nomen Dni nri Ihu Xpi Filii Dei omnipotentis, ſub cuius pedibus mare, elementum aquarum calcabile ſe præbuit: qui etiam baptizari in elemento aquarum voluit, & per individuam Trinitatem, cuius voluntate aquarum elementum diviſum eſt, & populus Iſraeliticus ſuper illud ſiccis pedibus tranſivit. Ad cuius etiam invocationem Helias ferrum, quod de manubrio ceciderat ſuper aquam natare fecit, ut nullo modo ſuſcipias hunc hominem, ſi in aliquo ex hoc eſt culpabilis, quod illi obiicitur: ſcilicet, ut per opera aut per conſenſum, aut per ſcientiam, aut per ullum ingenium; ſed fac eum natare ſuper te, & nulla poſſit eſſe contra te aliqua facta cauſa, aut

---

litionem *Claudiopolitanam* an. 1550. uberrimis ratum recudit *Matth.* Belius in apparatu *Hung.* T. I. p. 191. ex multis pauca ego ad onumentis Liturg. *Alemanniæ* edo.

nvenit fere codex *Wertinenſis* ſæc. XI. in quo s Abbatis *Augienſis Ordo rituum eccleſiaſtico-* ietur. Apud Eccard. T. II. Rer. *Francic.*

it de hoc probationis genere Brunius toto Tomi II. copioſe, ſuntque ei teſtimonia eam tra dubium poſita complura etiam recentioiis præſertim hoc iudicio condemnatis, de r Wier de Præſtigiis dæmonum lib. VI. c. ie Scribonii epiſtola de purgatione ſagar aquam frigidam; qui etiam refutat Nexegeſin purgationis ſive examinis ſagarum um frigidam; Godelman vero Scribonii hanc refutationem refutat *de Magis & Veneficis, & Lamiis noſcendis & puniendis. Francof.* anno 1591. Brunius Scribonii ſyſtema refutat. Quomodo hæc probatio in *Gallia* fuerit diſſeminata oſtendit cap. 3. & 4. tum vero an per bonos an per malos angelos effectus fiant diſquirit cap. 5. recteque iudicat §. 2. p. 312. etiamſi quandoque productus fuerit effectus, temerarium eſſe eundem iterare. Add. *Mulierum lavatio, quam purgationem per aquam frigidam. Item vulgaris de potentia Lamiarum opinio : quod utraque Deo, naturæ, omni iure, & probatæ conſuetudini ſit contraria. Auctore Conrado ab* Anten, *I. U. L. Lubecæ an.* 1590. Viciſſim vero ab eodem Brunio citatur Rickii *Defenſio proba, ut loquuntur, aquæ frigidæ, qua in examinatione maleficarum plerique iudices hodie utuntur; ſæculo nempe adhuc XVI.* quo finiente vixit auctor *Colonia*que prodiit liber.

aut nulla præſtigatio quod illud non poſſit manifeſtare. Adiurata autem per nomen Xpi præcipimus tibi, ut per nomen eius obedias, cui omnis creatura ſervit: quem Cherubim & Seraphim laudant dicentes Sanctus, Sanctus, Sanctus Dns exercituum, qui etiam regnat & dominatur per infinita ſæcula ſæculorum. Amen.

*Alia.* Ds qui maxima quæque ſacramenta...... ſerviens ad diabolicas fraudes detegendas, & ad eorum figmenta, argumenta diſſolvenda, atque ad multiformes eorum artes deſtruendas divinæ gratiæ ſumat effectum. Diſcedant hinc omnes inſidiæ latentis inimici, quatenus veritas de his, quæ a nobis divini ſenſus & alieni cordis ignaris requiruntur, tuo iudicio expetita per invocationem ſancti tui nominis patefacta clareſcat. Et ne unde requirimus iniuſte innocens damnetur; neque nocens a te, qui lux vera es, cuique non ſunt obſcuræ tenebræ, & qui illuminas tenebras noſtras, quærentibus veritatem impune poſſit deludere te, quem occulta non tranſeunt, oſtendente, & virtutem tuam, qui ſecretorum es cognitor declarante, fiat hinc nobis in te credentibus veri cognitio manifeſta.

*Alia.* Omps Ds qui baptiſmum in aqua fieri iuſſiſti, & hominibus remiſſionem peccatorum in eo conceſſiſti, tu iudex iuſtus rectum iudicium in iſta aqua diſcerne, ita ut ſi culpabilis ſit iſte homo de prænominata cauſa, aqua quæ in baptiſmo eum ſuſcepit, nunc non recipiat. Si autem inculpabilis ſit nunc in ſe recipiat, nullumque maleficium tui examinis veritatem in iſto iudicio prævaleat immutare, ſed contra cunctas demoniacas illuſiones, obſtantibus ſancti Ioannis baptiſtæ meritis ad dignos fructus pœnitentiæ, qui culpabilis eſt, compellatur. Per.

*Alia.* Dne Ds omps, qui aquarum ſubſtantiam archanis tuis ſubter eſſe iuſſiſti, nobisque Spiritu ſancto cooperante per eam abolitionem omnium peccatorum remiſſionem dediſti, tu præſta per opera iuſtitiæ tuæ ut hæc aqua per virtutem ſanctæ Trinitatis, quamvis fluens, tamen ſit ſanctificata, & omnium fantaſmatum adinventiones expellat, detque iuſtis & innocentibus de prænominata cauſa, pro qua diſcutiendi ſunt ſecuritatem, reis quidem culparum manifeſtatione, ut uterque in ea probatione qua inventus eſt, iſte per probitatem iuſtitiæ, ille per correptionem obdurationis laudent nomen ſanctum tuum in ea claritate qua permanes in ſæcula ſæculorum. Am.

Domine Deus omps, qui baptiſmum fieri iuſſiſti in aqua, & per lavacrum regenerationis mano generi remiſſionem omnium peccat donare dignatus es, ſanctifica qs hanc flu aquam, & iuſtum in ea diſcerne iudicium ſolus es iudex & fortis, ita, ut ſi innoce iſte homo de prænominata cauſa, aqua, q baptiſmo eum ſuſcepit, nunc in ſe recipi mundus & innocens de imo profundo abſtr huius aquæ. Per.

*Poſt coniurationem autem & benediction qua exuat illos veſtimentis eorum, & facia per ſingulos oſculari evangelium & crucem C & poſt hæc de ipſa aqua benedicta aſpergat unumquemque coniuratus eum his verbis.*

ro te N. per invocationem Dni nri Ihu X per iudicium aquæ frigidæ, adiuro te per P & Filium & Spiritum ſanctum, & per Trin inſeparabilem & per Dnm nrm Ihm Xpm, omnes angelos, & archangelos, & per ſanctos Dei, & per diem tremendum iudic & per XXIIII. ſeniores, qui cottidie Deu dant, & per quatuor evangeliſtas, & per apoſtolos, & per XII. prophetas, per ma & confeſſores, atque virgines, & principa poteſtates, & per dominationes & virtute per thronos, cherubim & ſeraphim, & p nia ſecreta cœleſtia te adiuro, & per tres p qui cottidie Deum laudant Sidrac, Miſac, denago & per CIX.IIII. millia, qui pro paſſi ſunt, & per ſanctam Mariam matre nri Ihu Xpi, & per cunctum populum Dei, illud baptiſmum, quod ſacerdos ſuper te r ravit, te adiuro, ut ſi tu de hoc furtu ſci vidiſti, aut baiolaſti, vel in domum tuam piſti, aut conſentiens aut conſentaneus fuiſti. Aut ſi habes cor ingraſſatum vel i tum, aut ſi culpabilis inde es, evaneſca tuum, & non ſuſcipiat te aqua, neque maleficium contra hoc prævaleat. Hoc autem Ihu Xpe fac ad laudem & gloriam per i tionem nominis tui, ut omnes agnoſcant tu es Deus benedictus qui vivis & regnas p nia.

*Poſt aquæ benedictionem dicat hos verſu.* urgat Deus & diſſipentur inimici eius, & f qui oderunt eum a facie eius. Sicut defi mus, deficiant. Sicut fluit cera a facie ign pereant a facie Dei. *Ter cum* Gloria. *Tu ſtatim proiiciet eos in aquam. Hæc omn bent ieiuni facere; neque illi antea comedun ipſos mittunt in aquam.*

(1) Apud Eccardum T. II. Rer. *Francic.* præmittitur tit. *Aquæ calidæ & ferri candentis iudicium*: eaque, quæ hic deſunt ſupplentur: tum additu cium panis & caſei.

*ıiſitus aliquis de furtu*, *vel luxuria*, *adul-* *vel qualicunque re alia*, *& nolens confi-* *ıagiſtro ſeniori vel aliis*, *iſta erit ratio.* *s ſacerdos ad eccleſiam induat ſe veſtimen-* *ris*, *excepta caſula*, *ferens in leva ſanctum* *lium cum chriſmario*, *& patrociniis San-* *ı*, *calicemque*, *crimine implicito*, *in atrio* *, dicat aſtanti plebi in oſtio eccleſia.* Vi-ratres chriſtianæ religionis officium. Ecce qua ſpes & remiſſio peccatorum hic chriſ- unctio; hic corporis & ſanguinis Domini ratio. Videte ne tantæ beatitudinis hære- & conſortio privemini, implicantes nos alieno, quia ſcriptum eſt: non ſolum qui , ſed etiam qui conſentiunt facientibus, ſunt morte.

## probandi per aquam, ignitos vomeres, panem & caſeum &c. (1)

## Cod. Rhenaugienſi ſæc. XI. aut XII.

*peccata* veſtra. Quod ſi vos *non dimiſe-* nec Pater veſter qui in cœlis eſt dim*ittet* peccata veſtra. . . . *Offert. De profundis* i ad te Dne.

*Secreta.*

mni reatu *nos*, *Domine*, *ſancta quæ tracta-* ſolvant & eadem nos muniant a totius pra- & diabolicæ illuſionis incurſu. Per.

. Amen dico vobis, quidquid.

*Complendum.* Conſpirantes contra tuæ ple- is firmamentum dextræ tuæ virtute pro- ut iuſtitiæ non dominetur iniquitas, ſed ır falſitas veritati.

. Oſtende nobis Dne miſericordiam tuam ninandum rectum iudicium, ut per adven- piritus ſancti omnis falſitas diabolicæ artis, remota exiſtat. Per.

*uratio. Adi*uro vos homines per Patrem, *um*, *& Spiritum ſanctum*, *& per* ſanctam tem, *& per invocationem unigeniti* Filii, veſtram (tuam) *Chriſti*anit*atem*, *quam* ac- (i.), & per ſanctum evangelium, & per eliquias, quæ in iſta eccleſia ſunt, ut non ıatis (mas) ullo modo communicare neque accedere ad altare, ſi vos (tu) hoc feciſtis (ti), aut conſenſiſtis (ti), aut ſcitis (ſciſti) quis hoc fecerit. *Hic incipiunt VII. pſalmi penitentie. Et ſequens Letania.*

Kyrieleyſon. Xpel.
Chriſte audi nos.
Salvator mundi. adiuva nos.
Sca Maria. or.
S. Michael. or.
S. Gabriel. or.
S. Raphahel. or.
Omnes ſci angeli & archangeli. orate pro.
S. Iohannes. or.
S. Petre. or.
S. Paule. or.
S. Andrea. or.
S. Iacobe. or.
S. Philippe or.
S. Bartholomee. or.
S. Matthee. or.
S. Thoma. or.
S. Thathee. or.
S. Simon. or.
S. Mathia. or.
S. Barnaba. or.
S. Marce. or.
S. Luca. or.
Omnes ſci Apli. or.
S. Stephane. or.
S. Laurenti. or.
S. Clete. or.
S. Clemens. or.
S. Sixte. or.
S. Corneli. or.
S. Cypriane. or.
S. Alexander. or.
S. Felix. or.
S. Agappite. or.
S. Caliſte. or.
S. Marcelle. or.
Omnes ſci martyres. orate pro nobis.
. . . . . . . . . . . .
. . . . . . . . . . . .
. . . . . . . . . . . .
S. Ambroſi. or.
S. Severine. or.
S. Auguſtine. or.
S. Ieronime. or.
S. Servaci. or.
S. Silveſter. or.
S. Damaſe. or.
S. Leo. or.
S. Euſebi. or.
S. Gregori. or.
Omnes ſci Confeſſores. orate pro nobis.
S. Felicitas. or.
S. Perpetua. or.
S. Petronella. or.
S. Agnes. or.
S. Agatha. or.
S. Cecilia. or.
S. Iuliana. or.
S. Lucia. or.
S. Tecla. or.
S. Affra. or.
S. Columba. or.
S. Anaſtaſia. or.
S. Suſanna. or.
S. Eugenia. or.
S. Euſemia. or.
Omnes ſcæ Virgines & Viduæ orate pro nobis.
Omnes ſci infantes & innocentes. or.
Omnes ſci pœnitentes. orate pro.
Omnes ſci monachi & heremite. or.
Omnes Sci orate pro nobis.

Propitius

---

Codex hic ab initio & fine mancus, in medio quaſdam habet lacunas: quas aliunde ſupple- facile fuerit, unde ea ſolum ex MARTENIO minuſculis reſtituimus, quæ in noſtro codice e vel exeſa, vel attrita ſunt. Facile autem totam Miſſam hic fuiſſe poſitam, quam ad faciendum iudicium probationis in frigida aqua ex MS. codice S. VICTORIS *Pariſienſis* exhibet idem MARTENIUS T. II. de antiquis Eccleſiæ ritibus. p. 942. quæ enim hic habentur ab initio, ultima ſunt Evangelii ibidem perperam ex IOANNE citati, quum habeatur MARCI XI. Sic vero orditur codex.

Propitius eſto. parce nobis Dne.
Propitius eſto. libera nos Dne.
Ab omni malo. libera nos D.
A morbo malo. libera nos D.
A periculo mortis. libera nos D.
Ab omni iniquitate. libera nos D.
Per crucem & paſſionem tuam. l,
Peccatores. te rogamus audi.
Ut pacem nobis dones. te.
Ut ſanitatem nobis dones. te.
Ut remiſſionem peccatorum nobis dones. te rog.
Ut aeris temperiem bonam nobis dones. te.
Ut fruges terræ nobis dones, te.
Ut domnum apoſtolicum in ſancta religione conſervare digneris, te rog.
Ut regem noſtrum & exercitum Chriſtianorum perpetua proſperitate conſerves.
Ut eis vitam, ſanitatem atque victoriam donare digneris. Te rogam.
Pro huius negotii qualitate. Te rog. audi.
Ut iuſticie non dominetur iniquitas, ſed ſubdatur falſitas veritati. Te rog.
Ut iuſtum iudicium diſcernere digneris. Te rog.
*Fili Dei te rogamus audi.*
Agnus Dei qui tollis peccata mundi miſerere nobis.
Agnus Dei qui tollis peccata mundi parce.
Chriſte audi nos.

Kyrieleyſon. Chriſte el. Kyriel. Pater noſter. Iuſtus es Dne, & rectum iudicium tuum. Oſtende nobis Dne miſericordiam tuam. Et ſalutare tuum da nobis. Fiat miſericordia tua Dne ſuper nos. Quemadmodum. Converte nos Deus. Et averte iram tuam a nobis. Miſerere noſtri Dne. Miſerere noſtri. Non nobis Dne non nobis. Sed nomini tuo da gloriam. Dne exaudi orationem meam. *Pſ.* Deus miſereatur noſtri. Dne Deus virtutum converte. Et oſtend. Dnus vobiſcum. Et cum ſpiritu tuo.

### Benedictio Ferri iudicialis or.

Benedic Dne per potentiæ tuæ virtutem hoc genus metalli, ut in eo propter nomen ſanctum tuum omni demonum falſitate procul remota omnique faſcinatione & fallacia infidelium ſublata veriſſimi iudicii tui fidelibus tuis veritas patefiat, quatenus laudabile & glorioſum nomen tuum in ſancta eccleſia tua ſemper glorificetur. Per.

*Oratio ante iudicium facienda.*

Deus plaſmator hominum & totius bonitatis auctor, reſpice ſuper nos famulos tuos ad te toto corde clamantes, & præſta propitius per interventum unigeniti Filii tui Dni noſtri Ieſu Chriſti, ut in hoc examinationis iudicio non prævaleant aliqua falſitatis iacula inimici, ſed manifeſtetur per te veritatis & declaretur rectitudo iuſticie. Per eundem.

### Benedictio Ferri ferventis ad iudicium Dei.

Deus omnipotens, Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Iacob, Deus omnium bene viventium, Deus origo & manifeſtatio omnis iuſtitiæ, qui ſolus eſt (es) iuſtus iudex, fortis & patiens; dignare nos exaudire famulos tuos orantes ad te pro benedictione huius ferri. Unde rogamus te Domine iudicem univerſorum, ut mittere digneris ſanctam & veram benedictionem tuam ſuper hoc ferrum ut ſit refrigerium illud portantibus & habentibus iuſtitiam, & credentibus in tuam iuſtitiam & fortitudinem; & ſit ignis ardens iniqui, & facientibus iniqua, & credentibus in iniuſtitiam ſuam, & iniuſtam pompam diabolicam. Converte Domine incredulitatem iniuſtorum per virtutem & per benedictionem tuam, & per invocationem ſanctæ Trinitatis, Patris & Filii & Spiritus ſancti; & mitte in hoc ferrum vim virtutis tuæ ac veritatis ut in eo ſemper per miſericordiam & veritatem tuam veriſſima iuſtitia, quæ tibi ſoli cognita eſt fidelibus tuis ad emendationem iniquorum manifeſtiſſime declaretur, de quacumque quæſtione ratio fuerit agitata, & nullam poteſtatem habeat diabolica virtus veritatem tuam aut occultare aut depravare; ſed ſit ſervis tuis in munimentum ſidei ad credulitatem divinæ maieſtatis tuæ, & ad certificationem manifeſtiſſimæ miſericordiæ ac veriſſimæ tuæ veritatis. Per.

*Alia.* Deus iudex iuſtus, qui auctor pacis es & iudicas æquitatem, te ſuppliciter rogamus, ut hoc ferrum ordinatum ad iuſtam examinationem cuiuſlibet dubietatis faciendam benedicere & ſanctificare digneris, ita ut ſi innocens de prænominata cauſa, unde purgatio querenda eſt, hoc ferrum ignitum in manus acceperit (int), vel pedes immiſerit (int), illæſus (i. e) appareat (ant) & ſi culpabilis (es) ſit (ſint) aut reus (i. e) iuſtiſſima ſit ad hoc virtus tua, in eo cum veritate declarandum, quatinus iuſticie non dominetur iniquitas, ſed ſubdatur falſitas veritati, Per. (1) Benedictio Dei Patris & F. & Sp. ſci deſcendat ſuper hoc ferrum, ad diſcernendum verum Dei iudicium.

*Oratio aquæ igne ferventis ad Dei iudicium faciendum.* Deus iudex iuſtus fortis & patiens qui auctor es pacis & iudicas æquitatem, tu iudica

(1) Ultima hæc deſunt in MARTENIO.

uod iuſtum eſt Dne, & rectum iudicium qui reſpicis ſuper terram, & facis eam :. Tu Deus omnipotens, qui per advenlii tui Dni nri Ieſu Chriſti mundum ſalvaper ſanctiſſimam paſſionem genus humademiſti, tu ſanctifica hanc aquam igne fer-, qui tres pueros Sydrac Myſac & Abdeıbente rege Nabuchodonoſor in camino ig-:enſa fornace ſalvaſti illæſos, & per angeıum eduxiſti. Tu clementiſſime dominator, ut ſi innocens (tes) de hoc furto vel de upro hanc aquam igne ferventem manum ) ſuam (as) miſerit (int), ſicut tres pueros ictos in camino ignis ſolviſti, & Suſannam › crimine liberaſti, ita de hac aqua igne : ſalvum & inlæſum educas. Si vero culingravante diabolo cor induratum præſumin hanc aquam igne ferventem manum ittere, tua iuſtiſſima veritas hoc declaret, uius corpore tuam veritatem manifeſta, ut per penitentiam ſalvetur, & ſi culpabilis ua maleficia aut per herbas peccata ſua i voluerit, tua dextera hoc evacuare di-

Per unicum Dnum nrum Ieſum Xpm Fium. Qui tecum.

Benedico te creatura aquæ per ignem s in nomine Patris & Filii & Spiritus ſanquo cuncta procedunt, adiuro te per eum, ex fluminibus quatuor totam terram rigaepit, & de petra produxit, & te in vinum it, ut nullæ inſidiæ diaboli neque malitia te a veritate iudicii ſeparare poſſint, ſed noxium (os am as), & illeſum purifices, & tem. Per eum quem nulla latent occulta, niſit te per diluvium ſuper univerſum orıt peccatores deleres, & adhuc venturus iudicare vivos ac mortuos, & ſeculum per

Omnipotens Deus, te ſuppliciter depreıro huius negotii examinatione, quam mointer nos ventilamus, ut iuſtitiæ non doiniquitas, ſed ſubdatur falſitas veritati, iquis hanc præſentem examinationem per maleficium aut per herbas terræ tegere ›edire voluerit, tua ſancta dextera iuſtiſſiex evacuare digneris.

*Oremus.* Omnipotens ſempiterne Deus, iudicia incommutabili diſpoſitione iuſtus iudex diſcernis, tu clemens in hoc iudiinvocationem ſancti tui nominis, quod a te fidelium implorat, tua iuſtiſſima examideclara. Per. *Poſtea vero fumo myrra odoretur & ſumetur caldariata, ſubtus quam & in circuitu, & ſic omne furtum probabitur.*

## Benedictio Aquæ frigidæ ad iudicium Dei.

Omnipotens ſempiterne Deus, adeſto invocationibus noſtris, & hanc aquam ad hunc (hos has) hominem (es) purificandum præparatam virtute tuæ benedictionis infunde, & ſalubritas per tui nominis invocationem expetita ſit ab omni impugnatione antiqui hoſtis defenſa. Per.

*Adiuratio.*

Adiuro te (vos) homo (mines) per Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, per diem tremendi iudicii, & per quatuor evangeliſtas, & per XXIIII. ſeniores, qui indefeſſa voce Dnum laudant, & numquam conceſſant. Adiuro te per XII. Aplos & per C. quadraginta IIII. millia innocentium, qui pro Chriſto paſſi ſunt, per victoriam martyrum, & per invocationem ſacri baptiſmatis tui. ut ſi tu de hac re culpabilis ſis ſive in facto aut aliquo modo indurato corde a diaboli ſuggeſtione ad hoc iudicium non præſumtuoſus accedas, & aqua te non ſuſcipiat, & hoc ſigno crucis Chriſti tuæ malitiæ appareat, & virtus omnipotentis Dei manifeſtetur. Per eundem.

## Benedictio eiusdem Aquæ.

Dne Deus omnipotens, qui baptiſmum in aqua fieri iuſſiſti, & per lavacrum regenerationis humano generi remiſſionem peccatorum donare dignatus es, ſanctifica quæſumus hanc aquam, & iuſtum in ea diſcernendum iudicium, qui ſolus es iuſtus iudex & fortis, ut ſi reus ſit homo iſte de prænominata re, aqua quæ eum in baptiſmo ſuſcepit, nunc non recipiet: ſi autem inculpabilis & innocens ſit inde, aqua quæ eum in baptiſmo ſuſcepit, nunc in ſe recipiat, & ſi mundus & innocens ſit inde, ſanus de profundo huius aquæ abſtrahatur. Per.

*Adiuratio.* Adiuro te aqua in nomine Patris omnipotentis, qui te in principio creavit, & te iuſſit miniſtrare humanis neceſſitatibus, qui te iuſſit ſegregari ab aquis ſuperioribus. Adiuro te etiam per ineffabile nomen Ieſu Chriſti Filii Dei omnipotentis, ſub cuius pedibus ambulanti in mari te calcabilem præbuiſti, qui in te etiam baptizari voluit. Adiuro te etiam per Spiritum ſanctum, qui ſuper Dnum baptizatum aſcendit. Adiuro te per nomen ſanctæ & individuæ Trinitatis, cuius voluntate aquarum elementum diviſum eſt, & populus Iſrael per illud ſiccis pedibus tranſiit, ad cuius invocationem Helias ferrum, quod de ma-

nubrio exierat, ſuper aquam natare fecit, ut nullo modo ſuſcipias hominem hunc N. ut ſi in aliquo eſt culpabilis, quod eis obiicitur. Per.

*Tertia Adiuratio.*

Si in aliquo eſt culpabilis ille, pro quo iſte ad probationem mittendus eſt, ſcilicet aut per opera, aut per conſenſum, aut per ſcientiam, aut per ullum ingenium, fac eum ſuper te natare, & nulla poſſit a te cauſa eſſe aliquo modo facta, aut per ullum præſtigium, quo illud non poſſit manifeſtari. Adiuro autem te per nomen Chriſti, & præcipio tibi, ut nobis obedias per nomen eius, cui omnis creatura ſervit, quem Cherubim & Seraphim collaudant dicentes ſanctus ſanctus ſanctus Dnus Deus exercituum, qui etiam regnat & dominatur per infinita ſecula ſeculorum. Amen.

*Quarta Adiuratio.*

Deus qui maxima quæque Sacramenta in aquarum ſubſtantia condidiſti: adeſto propitius invocationibus noſtris, & elemento huic multimodis purificationibus præparato virtutem tuæ benedictionis infunde, ut creatura myſteriis tuis ſerviens ad diabolicas & humanas fallacias detegendas, ad eorum argumenta & figmenta diſſolvenda, atque multivomes (*lege* multiformes) eorum artes deſtruendas divinæ gratiæ ſumat effectum. Diſcedant hinc omnes inſidiæ latentis inimici, quatinus veritas de his, quæ a nobis divini ſenſus & alieni cordis ignaris requiruntur, tuo iudicio expetita, per invocationem tui ſancti nominis patefacta clareſcat: & ne unde requirimus, innocens iniuſte damnetur, neque nocens a te, qui lux vera es, cuique non ſunt obſcuræ tenebræ, & qui illuminas tenebras noſtras, quærentibus veritatem impune poſſit deludere, Te, quem occulta non tranſeunt oſtendente, & virtute tua, qui occultorum es cognitor, declarante fiant (*lege* fiat) hinc nobis in te credentibus veri cognitio manifeſta. Per.

*Quinta Adiuratio.*

Adiuro te homo N. per invocationem Dni noſtri Ieſu Chriſti ad iudicium aquæ frigidæ. Adiuro te per Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, & per Trinitatem inſeparabilem, & per omnes. *Deſunt hic duo folia in MS.*

*Ver*bum caro factum eſt & habitavit in nobis, & vidimus gloriam eius, gloriam quaſi Unigeniti a Patre, plenum gratia & veritate.

## Iudicium ad Vomeres.

Dne Deus omnipotens, qui creaſti cœlum & terram, mare & omnia quæ in eis ſunt, qui hominem ad imaginem tuam formaſti, qui Filium tuum unigenitum Dnum nrm Ieſum Chriſtu operante Spiritu ſancto in uterum intemerat ginis miſiſti, qui ex illa eum carnem hu ſumere voluiſti, per illius dilectiſſimi F Dni nri Ieſu Chriſti nomen atque per meri ctæ Dei genitricis Mariæ te invocamus, tu maieſtatem ſupplices exoramus, ut in h minationis iudicio evaneſcere iubeas omn ſutias diabolicæ fraudis calliditatisque, cantationes hominum ſive mulierum, nec valitudines herbarum, ut omnibus circun bus appareat, quia tu es iuſtus & iuſtitia gis, & non eſt, qui reſiſtat maieſtati tuæ. que dominator Dne cœlorum & terræ, cr quarum, rex univerſæ creaturæ tuæ, in t cto nomine atque virtute benedicimus meres ad diſcernendum iudicium verum, ſi iſte homo innocens ſit de huius rei in ne, quam inter nos ventilamus & tractam nudis pedibus ſuper eos ambulaverit, tu omnipotens ſicut liberaſti tres pueros de ignis ardentis, & Suſannam de falſo crimi Danielem de lacu leonum, ſic innocentes tua potenti virtute falſos (ſalvos) & illeſ ſervare digneris. Si autem iſte homo cu ſit de prænominata re, & ſuadente diabol potentiam auſus tentare fuerit, & ſuper, e bulaverit, tu qui iuſtus es & iudex, fac feſtam in eius pedibus apparere uſtionem honorem & laudem (&) gloriam, nobis ſervis tuis ad conſtantiam & confidentia minis tui, perfidis autem & obcæcatis ad ſionem & penitentiam peccatorum ſuorum, viti cognoſcant, quod ſponte noluerunt, iudicem vivorum atque mortuorum vivent que regnantem in ſecula ſeculorum amen.

*Relicto duarum linearum ſpatio, quarum ra ſtudio videntur eraſa, pergit.*

Adeſto Dne ſupplicationibus noſtris, u noſtræ humilitatis gerendum eſt miniſterio, cedentibus omnibusSanctis tuis tuæ virtutis i tur effectu. Per.

Perveniat (*l.* præveniat) nos quæſumus D ſericordia tua, & voces noſtras clementia tu pitiationis anticipet. Per.

Exorcizo te creatura ſalis per Deum per Deum verum, per Deum ſanctum, qui Heliſeum prophetam in aquam mitti iuſſit, naretur ſterilitas aquæ; ut efficiaris ſal ex tum ad ſalutem credentium, & ſis omni ſumentibus ſanitas animæ & corporis: e atque diſcedat ab eo loco, quo aſperſus

or

taſia & nequitia vel verſutia diabolicæ omniſque ſpiritus immundus adiuratus, qui venturus eſt iudicare vivos.
;o te creatura ſalis in nomine Dei Patris ntis, & in caritate Dni noſtri Ieſu Chri- virtute Spiritus ſancti: exorcizo te per 'um, per Deum verum, per Deum ſan- ıi te ad tutelam humani generis pro- & populo venienti ad credulitatem per ıs conſecrari præcepit, ut in nomine rinitatis efficiaris ſalutare ſacramentum ndum inimicum.
: rogamus te Domine Deus noſter, ut turam ſalis ſanctificando ſanctifices, & do benedicas, ut fiat omnibus accipien- ſecta medicina, permanens in viſceribus nomine Dni noſtri Ieſu Chriſti, qui.
;o te creatura ſalis per nomen Dni nrí ;i, per gloriam & regnum eius, per om- m & virtutem eius, per illum redem- : ſalvatorem mundi te exorcizo, qui.

## ınnualis benedictio Putei.

amur Dne clementiam pietatis tuæ, ut :tei huius cœleſti benedictione ſanctifices, ımunem vitam concedas ſalubrem, & ita ;are digneris omnem diabolicæ tentatio- ùm, ut quicumque ex eo hauſerit bi- vel in quibuslibet neceſſariis uſibus hau- ıſus fuerit, totius ſanitatis ac virtutis perfruatur, ut tibi ſemper ſanctificatori & ɔmnium Dno gratias agere mereatur. Per.

## vaſa in antiquis locis reperta.

ɔtens ſempiterne Deus, inſere te officiis : hæc vaſcula arte fabricata gentilium is tuæ potentia ita mundare digneris, ut nunditia depulſa ſint tuis fidelibus tem- s ad (ac) tranquillitatis utenda. Per.
)eus qui in adventu filii tui Dni noſtri : mandaſti fidelibus; adeſto propitius ıibns noſtris, & hæc vaſcula, quæ tuæ a pietatis poſt (p') ſpatia temporum a terræ abſtracta humanis uſibus reddidi- æ tuæ largitate emunda. Per.

## enedictio ad Fruges novas.

; pietatem tuam omnipotens Deus, ut has creaturæ tuæ (quas) aeris & pluviæ tem- ɔ nutrire dignatus es, benedictionis tuæ rfundas, & fructus terræ tuæ ad matu...

*Deſinit pagina, & ſequuntur alia, ſed coæva, manu ſcripta:* ſalutare generi humano, & per invocationem . . . ut quicumque ex . . . ſumpſerint, corporis ſanitatem & animæ tutelam percipiant.

## Benedictio ad omnia quæ volueris.

Benedic Dne hanc creaturam arborum, quam tua nobis largitas (te) ad perfruendum dare dignatus es, & præſta clementiſſime Pater, ut dum harum arborum fructu in nomine ſanctæ Trinitatis veſcimur, ſempiternæ tuæ benedictione (is) participemus. Per.

*Alia.* Creator & conſervator humani generis, dator gratiæ ſpiritalis, largitor æternæ ſalutis, tu Dne emitte Spiritum tuum ſanctum ſuper hanc creaturam tuam H. ut armata virtute cœleſtis defenſionis, qui ex ea guſtaverint, proficiat illis ad æternam ſalutem. Per. in unitate eiusdem Spiritus ſancti.

## Benedictio Vexilli bellici.

Omnipotens ſempiterne Deus, qui es cunctorum benedictio, & triumphantium fortitudo. (1) & cœleſtis præſidii ſperantibus in te præſtas auxilium. Per.

## Benedictio Enſis novi.

Exaudi quæſumus Dne preces noſtras, & hunc enſem &c.

*Alia.* Famulum tuum &c.

*Alia.* Benedic Dne ſancte Pater omnipotens &c.

*Tunc cantantur iſta antiphona ;* Specioſus forma &c.

*Item Oratio :*

Omnipotens ſempiterne Deus, qui famulum tuum N. &c.

## Benedictio novi Putei.

Dne Deus omnipotens, qui in huius putei altitudine per crepidinem fiſtularum aquarum copiam emanare iuſſiſti, præſta, ut te iubente atque benedicente per noſtræ officium functionis repulſis hinc fantaſmaticis calliditatibus atque inſidiis diabolicis purificatus atque mundatus hic puteus ſemper perſeveret. Per.

*Oratio ubi negligentia contigit.*

Dne ſancte Pater omnipotens æterne Deus, qui per inviſibilitatis potentiam has aquas viſibiles præbuiſti, te tui famuli ſupplices exoramus, ut aquas has, quas negligentia polluit, ſancti Spiritus gratia ad munditiam revocet atque purificet, ut ſpiritus callidi hoſtis abſcedat, ac deinceps ſanctificatas familiæ tuæ potabiles tribuas, ut & potan-

;uentia habes ſupra p. 110. ſeq.

potantium mundet (nt) corpora cordaque ſancti-ficent. Per.

## Oratio ad iudicium Panis & Caſei.

Ayos ayos ayos (agios) ſancte Pater, qui es invisibilis æterne Deus omnium rerum creator, qui arcana q' proſpicis, & cuncta cognoſcis, qui ſcrutaris corda reneſque Deus. Deus qui liberaſti Moyſen & Aaron de terra Ægypti, David *Saul regis*, Ionam de ventre ceti, Petrum de fluctibus, Paulum de vinculis, Theclam de beſtiis, Suſannam de falſo crimine, tres pueros de camino ignis ardentis, Danielem de lacu leonum, paralyticum de grabbato, Lazarum de monumento; oſtende nunc nobis miſericordiam tuam, ut qui hæc furta, quæ hic ſubnotantur, admiſerint, panis vel caſeus iſte fauces nec guttura eorum tranſire poſſint. Per.

*Exorciſmus eiusdem.*

Exorcizo te maledicte & immundiſſime draco & ſerpens noxius, per verbum veritatis, per Dnm omnipotentem & Ieſum Chriſtum Nazarenum agnum immaculatum de altiſſimis miſſum, de Spiritu ſancto conceptum, ex Maria virgine natum, quem Gabriel angelus annuntiavit venturum, quem cum vidiſſet Iohannes clamavit voce magna dicens: hic eſt filius Dei vivi: & (*l.* ut) nullo modo dimittas communicare pane vel caſeo iſto eos, qui hæc furtu, quæ litteris annotavimus, admiſerint, & (qui) de hoc crimine neſcii ſunt manducent, & qui conſcii eſſe videntur, ſtatim tremebundi evoment. Per.

*Alia.* Suggero tibi Pater omnipotens æterne Deus, qui cœlum terramque fundaſti, mare limitibus formaſti, & ipſum cœlum fabricaſti, & magna luminaria videlicet ſolem & lunam ſuper iuſtos & iniuſtos fulgere iuſſiſti: fac Dne ſignum tale, ut omnis mundus omniſque terra intelligat, quia tu es Deus, qui facis mirabilia magna ſolus, Dne Ieſu Chriſte Fili Dei vivi: ut qui res iam dictas, quæ continentur ſubſcriptæ, & qui ex his conſcii & conſcientes eſſe videntur, ut gulæ & linguæ vel fauces eorum ita fiant conſtrictæ & obligatæ, ut caſeum iſtum non poſſint manducare. Per.

## Adiuratio virorum,

***hic dividatur panis & caſeus unicuique ſummentium untia dimidia.***

Admoneo vos fratres in nomine Domini Ieſu Chriſti Nazareni, ut ſi quis iſtos ex vobis res furatus eſt, aut aliquo modo pollutus eſt, procedat in medium, & profiteatur coram ſancto altari, & ſatisfaciat. Sin autem noluerit, ſed arrogantia timidus (*l.* tumidus) introierit iudicium, ſentiat magnum iudicem eſſe Ieſum (*ſc.* Ioſue) ſupe qui quondam cupidum de ſpoliis victum ir mit, ſtringat & fauces eius Heliſeus prophet mi (*ſ.* miniſtri) furtum deprehendit, gladius apli aſtet animam Ananiæ ac Saphiræ verbe Ideo ammoneo, ut detis gloriam Deo, & fiteamini illi ne introeatis in tentationem.

*Adiuratio.* Adiuro te immaniſſime draco, pens antique, per verbum veritatis & ſi claritatis Dni nri Ieſu Chriſti agni immacula altiſſimis procreati, ut nulla tua arte imped ſed iudicium rectum Dei exiſtat. Et qui de furto conſentiens fuerit, iudicium Dei ſpu ore & ſtrangulato gutture patefaciat qui æquit (diligit *omiſſ.*) in omni tempore, qui benec in ſecula ſeculorum. Amen.

*Quando in os ſumentis mittitur, dicatur* Coniuro te o homo per Patrem & Filium & ritum ſanctum, per tremendum iudicii diem quatuor Evangeliſtas, per duodecim Aplos, cim prophetas, per viginti quatuor ſeniores quotidie cum laudibus Deum adorant; per redemtorem, qui pro noſtris peccatis (mori *o* in ſancta cruce dignatus eſt, ſi de hoc f inde (*l.* unde) moderatio (*ſ.* modo ratio) a culpabilis es vel mixtus, aut feciſti, aut f aut baiolaſti, aut conſenſiſti, hoc tibi ordin ſit de manu Dei, ut panem vel caſeum non poſſis manducare niſi cum flato ore ſpuma & gemitu & dolore & lacrimis, & bus tuis conſtrictis & obligatis. Per eundem

*Primo . . iſta coniuratio.*

Deus angelorum & archangelorum, Deus phetarum & patriarcharum, Deus apoſtoloru martyrum, Deus confeſſorum & virginum, pater Dni nri Ieſu Chriſti, qui in mundi ex hominem ad ſimilitudinem tuam propria vol te formaſti, præceptumque ei dediſti, ut ve non tangeret pomum qw ( . . . ) transgre multos luit annos quamque immenſa propit tua divinitas in homine aſſumto tulit e vi ſervum reſtituitque genus humanum perpetua mentia regno, inclina ad precem humilitatis ſtræ & oſtende in nobis miſericordiam tuam qui contra præceptum tuum & adverſus in legalia & evangelica & per apoſtolica fu perpetrare non metuunt, virtutem tuam † hanc creaturam panis & caſei ſentiant adve ut ſi quis de his, quorum nomina hic te coinſerta, ſive de his rebus, quæ in brev tenentur, aliquid furatus eſt, aut conſentiens aut quolibet modo commixtu, aut ſi redde

præſe

:i vel confiteri noluerit coram omnibus, rel caſei iſtius partem datam transglutire ›ſſit, ſed ſpumato ore ac ſputo ſanguine faucibusque conſtrictis convinctus appa- t qui innocens & illæſus eſt, cum gratia- tione ſumat & lætus abſcedat: quia tu dex es iuſtus & verus, ſcrutans renes & & tu ſolus ſciens cogitationes hominum. das iuſtum cum impio, ſed æquitatem mi- liæ tuæ in illis oſtende, ut quomodo in enedictionis & maledictionis pudicitiam & decreviſti veteri quondam in lege, ita noſtris temporibus in hac nunc tua crea- ›erare miracula, ut omnes fines terræ ti- iudicia tua, quia tu es Deus benedictus la ſeculorum. Amen.

*Item exorciſmus.*

cizo te creatura panis & caſei, per Deum tentem, & Ieſum Chriſtum Filium eius nrum & Spiritum ſanctum procedentem a t Filio unum Deum in Trinitate, iudicem n ac mortuorum. Adiuro te per ſanctos eius atque per omnem militiam cœli, ut ex his ſumere voluerit, te, qui de his quæ brevi. (1)

## Impoſitio manuum Energumen. Cati- cuminum.

*Ex Sacramentario Rhenaug. antiquiſſimo.*

Omnipotens æterne Deus, cuius facie cœli di- ſtillant, montes ſicut cera liqueſcunt, terra tre- muit, cui patent abyſſi, quem infernus paveſcit, quem omnes irarum motus aſpiciens humiliatur, Te ſupplex deprecor Dominator Dne, ut invoca- tione nominis tui ab huius famuli tui il. vexatio- ne inimicus confuſus abſcedat, & ab huius poſ- ſeſſione anima liberata ad auctorem ſuæ ſalutis recurrat, liberatoremque ſuum diabolico fœtore depulſo, & odore ſuaviſſimo Spiritus ſancti per- cepto ſequamur. Per. g. gg.

## Item alia pro Energumeno.

Domine ſancte Pater omnipotens ſempiterne Deus, virtutem tuam totis exoro gemitibus pro huius a diabolo oppreſſa infantia, qui etiam in- dignis inter preſſuras donaſti præſidium, exſurge pro infancia debellata, & noli diu retinere vin- dictam,

---

[æc definit codex. Præter hæc tam varia, quæ ex urg. *Alemannicis* retulimus, ſunt & alia id genus BRUNIO notata. Copioſe imprimis agit de *virga* ut vocat CICERO in lib. I. de Off. uti quidem ›roh dolor ſuperſtitionis genera Chriſtianiſmo ata, atque etiam chriſtianis ritibus rebusque eluti obvoluta: „Ut illi ipſi (utor S. AUGU- I verbis Tr. VII. in IOAN. c. 1. p. 344.) qui ſe- t per ligaturas, per incantationes, per machina- inimici miſceant præcantationibus ſuis nomen : quia iam non poſſunt ſeducere Chriſtianos, nt venenum, addunt mellis aliquid, ut per id, dulce eſt, lateat, quod amarum eſt, & biba- l perniciem.“ Sic ſcimus abuſos etiam mali- o ſacratiſſimo Corpore Domini, verbisque conſe- ac aliis ſacris formulis, rebusque ſacris a- ›tiſmali, cereis benedictis, particulis æri cam- nedicti, ornamentorum ſacerdotalium &c. Ni- quentius eſt initio evangelii S. IOANNIS, quod RUNIUS in uſu pulveris ſympatetici virgæque riæ, ad recondita manifeſtanda metalla, aquas ncidunt etiam virgis figuram e. c. crucis, no- ASPAR, MELCHIOR, BALTHASAR, quales ſervari ſatis antiquas teſtatur BRUNIUS. Re- tem qui virgam tenent, pſalmum *De profundis edo videre bona Domini in terra viventium*, ut ERIO de Præſtig. dæm. lib. IV. c. 9. BODINO . lib. II. c. 3. obſervavit BRUNIUS libroque 2. tria circa eam rem ſtatuit poſt longam diſ- quiſitionem p. 338. 1) Quod virgula ſine arte & fraude in nonnullorum manibus ſe moveat. 2) Quod non ſemper ſe inclinet, & quod quandoque deceptio aut illuſio interveniat 3) Quod quandoque ſe flexerit, ubi nec aqua nec metallum. Puellæ virga hac uti ſolitæ ſuaſit BRUNIUS, ut precibus, ſeceſſu ſacro & ſacra communione Deum precetur; quod ipſe ſacrificio miſſæ faciebat, rogabatque, ut ſi qua diaboli opera eo in uſu intercederet, Deus effectum impediret, quod & factum, necquidquam ſe virga inclinante, uti le- gere eſt in Elogio hiſtor. BRUNII operi edit. nov. an. 1750. præmiſſo T. I. p. XXVIII. Agitur poſtea p. XIV. ſeq. de eiusdem virgæ uſu maxime ſuperſtitioſo ad detegendos facinoroſos, limites transpoſitos &c. Quo in genere fraudis cum maxime celebretur *Iaco- bus* AYMAR, de eodem aliisque varia variorum iudi- cia affert BRUNIUS T. III. p. 177. abbatis etiam ce- lebris *de la Trappe* ad MALEBRANCHIUM, cuius a- cutiſſimi Philoſophi aliorumque varias profert diſſer- tationes & epiſtolas cum reſponſoriis in utramque par- tem diverſo explicandi modo, qua ratione res ſaltem in detegendis metallis, aut aquis naturaliter acci- dat, aut ſuperſtitioſe ac per illuſionem humanam vel diabolicam, ſeu concurrente cauſa aliqua intelligenti, quæ ſeſe voluntati conſultantis accommodet, nec niſi ſuper eo, quod petitur detegi, ſe inflectit. Nobis pro cynoſura ſunt Conciliorum decreta, quæ varia le- gi poſſunt T. XV. Conc. ſæc. XVI. quo hæc ſuperſti- tio maxime increbuit.

dictam, nec ante conſpectum tuum veniant parentum delicta, qui nec pro filio patrem nec patri promiſiſti filium iudicare, auxiliare quæſumus, inimici furtive (1) vexatum, ne ſine baptiſmate facias eius animum a diabolo poſſidere, ſed potius tenera ætas maligni oppreſſionibus libera tibi referat gratias ſempiternas, Per Dnm noſtrum Iheſum Chriſtum Filium tuum, qui venturus eſt iudicare . . . g. gg.

## Item alia Energumen. baptizatum ſuper hominem qui a demonio vexatur.

Deus angelorum, Deus archangelorum, Deus prophetarum, Deus apoſtolorum, Deus martyrum, Deus virginum, Deus Pater Dni noſtri Iheſu Chriſti invoco ſanctum nomen tuum præclare Maieſtatis tuæ ( *ſuppl.* clementiam ſupplex expoſco) ut mihi auxilium præſtare digneris adverſus hunc nequiſſimum ſpiritum, ut, ubicumque latet, audito nomine tuo velociter exeat, & recedat. Ipſe tibi imperat, qui te retrorſum redire precepit, audi ergo & ſatanas victus & proſtratus abſcede. In nomine Domini noſtri Iheſu Chriſti tu ergo nequiſſime ſatanas, inimicus fidei generis humani, mortis raptor (2) iuſticiæ declinator, malorum radix, fomes vitiorum, ſeductor hominum, perditor gentium, incitator invidiæ, origo avariciæ, cauſa diſcordiæ, excitator dolorum, demonum magiſter, quid ſtas & reſiſtis, cum ſcis eum tuas perdere vires, illum metue, qui in Iſaac immolatus eſt, in Ioſeph venumdatus, in agno occiſus, in homine crucifixus, deinde triumphator, recede in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, qui cum Patre & Spiritu ſancto vivit & regnat per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Deus conditor & defenſor generis humani, qui hominem ad imaginem & ſimilitudinem tuam manibus tuis, & proprio tuæ divinitatis ore formaſti, reſpice ſuper famulum tuum hunc, qui dolo ſerpentis adpetitur, quem vetus adverſarius & hoſtia (3) reformidinis horrore circumvolat, & ſenſum mentis humanæ ſtupore defugit · rore conturbat, & metum trepidi timoris tat, repelle Dne, virtutem diaboli, falla dias, procul impius temptator auffugiat, minis tui ſigno famulus tuus & animo corpore, tu pectoris huius interna cuſtod viſcera regas, tu corda conformes, in an verſariæ poteſtatis temptamenta vaneſcan ad hanc invocationem nominis tui grati qui hunc uſque terrebat, territus habeat eat) & victus abſcedat, tibique poſſit hi lus tuus corde confirmato & mente ſin bitum prebere famulatum. Per.

Domine ſancte Pater omnipotens æterr Oſanna in excelſis. Pater Domini noſtr Chriſti, qui illum refugam tyrannum gehe putaſti, qui Unigenitum tuum in hunc n miſiſti, ut illum rugientem leonem conteret lociter adtende, adcelera ut eripias homi formatum manibus, a ruina & demonio no. Da Domine terrorem tuum ſuper beſti exterminavit vineam tuam, da fiducian tuis contra nequiſſimum draconem fortite nec contempnat ſperantes in te, & dicat, Faraonem iam dixit, Deum non novi, n dimitto, urgeat illum Domine dextera tu diſcedere a famulis tuis, ne diutius p captivum tenere hominem, quem ad in tuam facere dignatus es. Adiuro te ergo antique per iudicem vivorum & mortuor factorem mundi, qui habet poteſtatem mi in gehennam, ut ab hoc famulo Dei (6), his ſupplicium tuum creſcit, quoniam nor nem contempnis, ſed eum, qui domin vorum & mortuorum eſt, qui venturus e care ſæculum per ignem.

## *Ex Cod. Bibl. Caſ. Vindob. Theol. ſæc. X.*

*Quando venit aliquis vexatus a demon presbyter* (7) *conſignet eum cum tribus*

---

(1) *leg.* furore.

(2) *Impreſſ.* mortis adductor, vitæ raptor.

(3) *Impreſſ.* hoſtis antiquus terræ &c.

(4) *Lege* defigit. (5) *leg.* contereret.

(6) *Supple ex impreſſis* : Qui ad Eccleſiæ ſinum recurrit, cum metu & exercitu furoris tui feſtinus diſcedas : qui quanto tardius exis, tanto magis ex his &c.

(7) Sunt, qui putent ab exorciſtis munus ordinis ſui eſſe exercendum, nequaquam a presbyteris; aliis econtra ſecus videtur, a presbyteris, quod hic præſcribitur, exorcizandum eſſe, quod apud G ab antiqua traditione, ut *Iac.* GOAR in notis chologium *Græc.* obſervat, illuc etiam cum LUPO in Schol. ad cap. 41. TERTULLIANI ſcriptionibus, interpretatus can. 26. Conc. *La Quod hi, qui non ſunt ab epiſcopis ordinati, eccleſiis, quam in domibus exorcizare non poſſu* rumque auctoritate epiſcopi faciendum eſſe S. CENTIUS I. ad DECENTIUM *Eugubinum* reſcril *autem fiat, epiſcopi eſt imperare, ut manus presbytero, vel a cæteris Clericis imponatur.*

*eum poſtea exire de eccleſia & deſpoliari ve-*
*tis ſuis in ſecreto loco. Interim autem can-*
*aniam. Benedicat ſalem, & aquam. Tunc*
*t eum veſtimentis novis aſperſis cum aqua*
*icta, & tunc vadat ante altare & ieiunet*
*ad nonam, & presbyter cantet miſſam*
*, & det ei ſacrificium per VII. dies &*
*it cum presbytero uſque ad XV. dies, nihil*
*ens niſi panem & ſalem, &, ſi presbyter*
*ttit, piſces, legumina, cum benedictione ſalis*
*ua. Et ſi tunc non prævaluerit inimicum*
*re, tunc faciat uſque dum Deus dignetur*
*illum facere miſericordiam: quia Dominus*
hoc genus in nullo poteſt exire, niſi in
ne & ieiunio. *Nihil comedes neque bibes,*
*rius de aqua benedicta. Non comedat de*
*Nec caſeum, nec putirum. Nec nihil quæ*
*nerat. Nec caput illius pecudis. Nec de*
*Et uſque ad XV. dies abſtineat ſe ab u-*
*ſua, & illa ſimiliter a viro ſuo. Et uſque*
*num annum non comedet in die Dominico*
*n panem. Nec hanc carnem, quæ in ipſo*
*ciditur. Nec calidam cereviſſam in Domi-*
*factum. Et nihil calidum manducat nec bi-*
*uſque dum vixerit.* Hec Liezan. (1)

## iunt Orationes contra Demoniacum.
### *Ex eodem Codice.* (2)

ara te a famulo Dei illo. immunde ſpiritus maledicte dampnatiſſime ſatanas! ſicut ſeparavit omps Ds cœlum a terra, lucem a tenebris, iuſticiam ab iniquitate, mendacium a veritate. Ecce imponitur tibi ſignum Dei mei. quod tu maligne inponere non potes. Solve nodos, ſolve catenas, ſolve ligamina. Te adiuro maledicte ſatana, fuge cum eſtu tuo de mundo hoc in terram Ægipti. Crepe velocius ſicut crepuit draco in Babilone ante pedes Dannihel ſervi Dei. & venient ſeptem angeli principes candidi & lucerne ardentes ad conburendum te. ſemen Cain, filii tenebrarum fictæ latebræ, adverſator caſtitatis. Seductor animarum. aſperſator hereticorum, laſſator populorum, dux malorum. Agnoſce artem tuam maledicte ſatana. Ecce Gabrihel Angelus cum turibulo aureo pleno incenſo de orationibus ſanctorum. Invoco nomen maieſtatis tuæ Pater, cum Xpo filio tuo qui fecit vinum de aqua in Chana Galileæ. Iterumque benedixit quinque ſenſus hominum. Non lateat hic inmundus ſpiritus ab ungulis digitorum uſque ad verticem capitis. Adiuva Dne famu†lum tuum N. ſicut adiuvaſti Saram filiam Raguhel: ſicut illuminaſti oculos Tobiæ: ſicut liberaſti Loth de Sodomis: ſicut liberaſti David (*ſuppl.* de manu) Saul regis: ſicut liberaſti Teclam de tribus tormentis, ut credat omnipotentem atque in Dei ſapientiam & intellectum. P.

Adiuro

---

Videtur hic auctor neſcio quis deſignari, ex
ſumpſerit hæc ſcriptor a ſuperſtitione haud va-
quæ affert de ſelectu ciborum alio, quam qui ad
m ſpectet ſeu abſtinentiam. Locum hic habere
, quæ *Ioſ.* CATALANUS T. II. p. 323. collegit
entar. ad Ritualis R. ad illa §. 19. verba *ne ullam*
*iam infirmo, vel obſeſſo præbeat, aut ſuadeat,*
naturalis quædam quibusdam rebus inſita eſſet
llendos dæmones virtus.

Igitur orationibus & exorciſmis contra dæmones
t agenda procul curioſis interrogationibus ſer-
tionibusque cum obſeſſis. Qua de re ſic cavet
e *Rom.* §. 15. „ Exorciſta ne evagetur in mul-
nio, aut ſupervacaneis, vel curioſis interroga-
bus, præſertim de rebus futuris & occultis ad
a munus non pertinentibus, ſed iubeat immun-
ſpiritum tacere, & ad interrogata tantum re-
dere.“ Quanto iſtud cum diſpendio fiat, quamve
e ſit hic delinquere ac mortaliter etiam peccare
ATALANUS notat in Comment. ad h. l. T. II.
ex BARRUFALDO ad eundem locum: atque
d Card. CAIETANUM in 2. 2. q. 90 art. 1. pro-
Notatu digna ſunt, quæ deinde ex CARDIO refert.
Itaque ex eius ſententia „ tenendum eſt imprimis pecca-
„ re mortaliter, qui longos & inutiles ſermones cum
„ dæmone obſidente habet, quia iam hoc eſſet cum eo
„ amicitiam inire, quum tantum cum amicis ita fa-
„ miliariter agamus. Secundo lethaliter peccare, qui
„ hanc vel illam rem a dæmonio, media interrogatio-
„ ne, addiſcere vult: etenim hoc eſt, beneficium a-
„ liquod ab eo exſpectare, quod certe ſuperſtitioſum
„ eſt. Tertio, ſi adſit periculum, quod dæmon oc-
„ culta pericula prodat, quia graviter tenemur, infa-
„ miam proximi vitare. Quarto, ſi quis ea interro-
„ get non coactive, ſed deprecative, quia hoc eſſet
„ diſcipulus eius fieri, & humiliter illi ſubiici, quod
„ illicitum eſt. Deinde tenendum eſt, quodſi coacti-
„ ve, &. imperative hanc vel illam rem vanam & inu-
„ tilem a dæmone interroget, tantum committere pec-
„ catum veniale curioſitatis &c.“ Porro male poſt pri-
mam orationem hic eodem forte, quem modo per-
ſtrinximus, auctore adiecta ſunt verba hæc: *Scribe in*
*tabula, & dele, & da bibere.* Orationibus & exor-
ciſmis, contra dæmones procedendum eſt, idque ritu
ac formulis ab eccleſia præſcriptis hic vel maxime,
quando quidem cum hoſte ſaferrimo congrediendum eſt.

Adiuro & deprecor Dne ſignum cruentum crucis & Golgotha ſpeciem rubræ rupis, a ſanguine huius Iudæorum magni regis Ihu Xpi Dni nri redemptoris altiſſimi omnipotentis Dni unigeniti Filii Patris. Signum admirandum ualde uirtutis crucis Xpi altiſſimi, ut iſtum hominem uexatum a maligna uirtute adiuvet. Per Dnm.

*Alia.* Deprecor Dne die noctuque, ſig†num maieſtatis divinæ, ſig†num ſumme bonitatis Dei atque ineffabilis, ſig†num magne pietatis potentiæ ſublimis, ſig†num gloriae cœleſtis admirabilis, ſig-†num ſalutis aeternæ ac vitæ perpetuæ, ſig†num palmæ ac victoriæ martyrum, ſig†num lucis ſempiternæ ſanctorum requie fruentum ſine fine in regno cum Xpo gloriæ, ſig†num altum ac profundum baptiſmi myſterium, ſig†num ſalubre ac magnum anime remedium, ſig†num ante conſecratum Xpi ore ac deprecatum, quod prædixerat apoſtolis paſſurum a Iudeis crucem pro ſalute mundi. per te namque auditus ſurdis donatur, leproſi mundantur, morbi dolore ſanantur, vicia ſeparantur. Sig†num Domine diei & reſurrectionis Xpi, ſig†num adventus Sps ſci deſcendentis ſuper ſanctos apoſtolos & ignis ſupra ſingulos credentium populos Xpi primum & in eccleſia Sanctorum. Sig†num ſuper orbem terrarum Xpi eccleſiarum canentium more unacum cordis affectu intimatum., Ihu Xpe qui cum Patre vivis ac regnas in unitate Sps ſancti Ds per omnia ſæcula ſæculorum.

*Alia.* Dne ſancte Pater omnipotens æterne Ds, Oſanna in excelſis, Pater Dni nri Ihu Xpi, qui illum locum refugam tyrannum gehennæ deputaſti, qui Unigenitum tuum in hunc mundum miſiſti, ut illum rugientem leonem conteret velociter, adtende accelera ut eripias hominem tuis formatum manibus a ruina & demonio meridiano. Da Dne terrorem tuum ſuper beſtiam, quæ exterminabit vineam tuam. Da fiduciam ſervis tuis contra nequiſſimum fortiter ſtare draconem. Nec contemnat ſperantem in te & dicat ſicut in Pharaone iam dixit: Dnm non novi, nec Iſrael dimitto. Urgueat illum dextera tua potens, ut diſcedat a famulo tuo N. Ne diutius præſumat captivum tenere hominem, quem tu ad imaginem tuam facere dignatus es. Adiuro te ſerpens antique per iudicem vivorum & mortuorum, per factorem mundi, per eum qui habet poteſtatem mittere in gehennam, ut ab hoc famulo Dei N. qui ad eccleſiæ Dei præſepia cucurrit, cum metu, & exercitu furoris tui feſtinus diſcedas. Ad-†iuro te non mea infirmitate, ſed virtute Sps ſci, ut diſcedas ab e†o N. quem omnips Deus ginem ſuam fecit. Cede, cede non mihi ſteriis Xpi. Illius enim te perurguet pote ſe affigens cruci ſuæ te ſubiugavit. Il chium contremiſce, qui addictas gemi ferni animas ad lucem perduxit. Sit tib corpus hominis, ſit tibi formido imago D reſiſtas. Nec moreris diſcedere ab homin quoniam complacuit Xpo, ut in homine h Et ne me infirmiſſimum putes dum me rem nimis eſſe cognoſcis. Imperat tibi Dn perat tibi Maieſtas Xpi. Imperat tibi Deu Imperat tibi Filius & Spiritus ſcus. Imp apoſtolorum fides, ſci Petri & Pauli, & ce apoſtolorum. Imperat tibi indulgentia ( rum. Imperat tibi Martyrum ſanguis. tibi ſacramentum crucis. Imperat tibi miſ virtus. Exi transgreſſor, exi ſeductor pl ni dolo & fallacia, veritatis inimicus, in perſecutor. Da locum duriſſime, da lo piiſſime. Da locum Xpo in quo nihil inv operibus tuis, qui te exſpoliavit, qui tuum deſtruxit, qui te victum ligavit, & disrupit (diripuit), qui te proiecit in ten teriores, ubi tibi cum miniſtris tuis eri ratus interitus. Sed quid nunc turbulen gitas? quid temerarie retractas reus om Deo, cuius transgreſſor es, reus Ihu X eius, quem temptare auſus es, & crucifi ſumſiſti, reus humano generi, cui mors ſuaſionibus venit. Adiuro te ergo draco me in nomine agni immaculati, qui am per aſpidem & baſiliſcum, qui conculca & draconem, ut diſcedas ab homine iſto eccleſia Dei. Contremiſce & effuge invo mine Domini. Illius quem inferi tremunt, tutes & Dominationes ſubiecte ſunt, quen bim & Seraphim indefeſſis vocibus clam perat tibi Verbum caro factum. Imperat tus ex Virgine. Imperat tibi Ihus Nazare te, cum in diſcipulis ſuis contempneres ( ſum & proſtratum exire iuſſit ab homin præſente cum te ab homine ſeparaſſet, r corum gregem præſumebas contingere. nunc adiuratus in nomine eius ab homir ipſe plaſmavit. Durum tibi eſt contra calcitrare. Durum tibi eſt velle conſiſte quanto tardius exies, tanto tibi ſuppliciun quoniam non hominem contempnis, ſed i dominator vivorum eſt, qui venturus eſt re ſæculum per ignem, qui cum Patre &

(1) *Impreſſ.* cum diſcipulos eius contemneres &c.

ſancto vivit & regnat Deus, per omnia
:ul. amen. *Alia.* Deus qui humano generi
:. *Alia.* Virtutum cœleſtium Deus &c.
In nomine Dei Patris, & Filii, & Spiri-
Coniuro te & obteſtor te diabole, per
Dni nri Ihu Xpi, & imperium eius, &
item ſanctæ Trinitatis, & per omnipoten-
is, ut exeas ſatanas, & omnis diabolica
de homine iſto N. abſque læſione animæ
ris ſui. Exeas omnino nec ſtare, nec
e, nec latere, nec ſervire. in corpore
& ſpiritu, & anima, aut veſtimento præ-
ſed profugus abſcedas. Nullumque veſti-
t dolorem in anima iſtius, vel in carne
us derelinquas. Exite inmundi ſpiritus,
ie eſtis, aut unus, aut plures, qualecun-
is ſit nomen. Exite velociter. De capite
& de capillis eius de iſto homine, de ver-
fronte, de ſuperciliis, de oculis, de
us, de auribus, de naribus, de fiſtulis,
agine, de maxillis, de lingua, de ſub
de dentibus, de ore, de gutture, de
: altera gula, de uva, de palato. de
: anhelitu ipſius, de pectore, de cogi-
de labiis, de faucibus, de gengivis, de
collo, de ungulis, de humeris, de ſca-
e aſcellis, de interſcapulis, de dorſo,
:e, de ſpineta, & de medullis. & evola,
conſtrictus per potentiam ſcæ Trinitatis
n Dei omnipotentis. Effuge liquefactus
e, de viſceribus, de femoribus, de ge-
*l.* genibus) de ſuffraginibus & ſuris. de
, de quatuor talonibus, de pedibus, de
de calcaneis, de articulis, de interar-
de unguibus omnibus, de medullis uni-
le venis, de oſſibus cunctis, de nervis,
iis, de omnibus carnibus, de omni ſan-
), de omni humore illius, de totis quin-
ibus eius, de genitalibus locis, de ſemi-
unguibus, de pectine, de veſica, de
alvi, de mina, de ſudore, de omni
ipſius. Expellaris in nomine Ihu Xpi
, qui reſurrexit. Exi de felle, de epate,
iris omnibus, de inteſtinis, de ſtomacho,
iculo, de ſplene omnino procede, nun-
'erſurus ibi. Exi de adipe, de reticulo, de re-
, de corde, de ſubcorde, de pulmonibus, de
cordis & pulmonum corporis & carni-
ti de renibus, de lumbis, de teribus, de
le hiliis, de collis, de vertebris, de na-
e internatibus, de omnibus fibris vita-
: anima, de umbilico, de mammillis, de
), de mula, de inteſtino groſſiore, de
pilis, de omni cute ipſius, de toto corpore e-
ius, de cunctis cibariis, & omni pane ſuo, de
toto potu, de omni victu illius abſcedes. Nec
adpropinquare, nec malos aeris, nec fendidos
orrares, vel inſidias ullas ei ingerere præſumas;
ſed expulſus extra mundum iſtum per virtutem
& ſignum ſanctæ crucis redemptoris noſtri Ihu
Xpi quæ eſt (ſunt) arma chriſtianorum & tri-
umphus Dni Ihu Salvatoris nri. Per quem victus
& ligatus es, ut paſſer in ſolitudine vacuus, deſerta
mox concitus & conſtrictus petas. Per invocationem
& virtutem nominis Dei omnipotentis, exi in iſta
hora, & in iſto momento ſpiritus inmunde, qui
invaſiſti hunc hominem N. Evola. Evaneſce.
Hunc hominem ſanum integrum, & ſincerum
corpore & anima, & ſpiritu in Dni Ihu ſervitio in
perpetuum derelinque. Exi anathematizate, non
remaneas, nec abſcondaris in ulla compagine
membrorum iſtius, aut flatu eius, in ullo domo-
rum angulo ſuarum per ullum argumentum, aut
calliditatem te celare præſumas. Neque quæ ſunt
eius contingas, aut obſideas. Non veſtimenta
illius, non viros, non fœminas, non pecora,
non iumenta, quæ ſua ſunt ullo modo invadere
præſumas; ſed catenatus & frenatus per impe-
rium & poteſtatem, & regnum Dni nri Ihu Xpi
creatoris mundi exul effugias, parteſque illas pe-
tas, ubi ullam creaturam Dei ledere præſumas.
Da mox honorem Deo omnipotenti cuius omnia
dominantur imperio, cui inceſſabilia obediunt e-
lementa. Virtus illius te expellat, & exire co-
gat cum omni turba tua, qui de Maria Magda-
lena ſeptem fugavit dæmonia. Qui regna mortis
per te inventa deſtruxit, & de poteſtate tua ele-
ctos ſuos abſtulit. Ipſe eſt Dominus virtutum
ipſe eſt rex gloriæ, qui ex ore Patris prodiit
ante luciferum. Teque deprecamur, & invoca-
mus te Deus omps ſancta Trinitas, ut hunc ho-
minem, pietatem tuam petentem, iubeas emun-
dari ab omni inſidia dæmonum, & doloris im-
miſſione eorum. In nomine Ihu & Spiritus ſci
petimus Deus Pater, ut virtus tua adferatur in
hunc hominem ægrum & corroborare eum digne-
ris ad vitam æternam. Legimus & credimus Dne
in Evangelio ſancto tuo, quod cum omni impe-
rio Dnus Ihs Filius tuus ſpiritus immundos eii-
ciebat, & paſſiones ab ipſis illatas potenter cu-
rabat, ut impleretur quod dictum eſt a Domino
per Eſaiam prophetam. Ipſe infirmitates noſtras
& ægritudines portavit, & livore ſuo plagas no-
ſtras ſanavit. Tu Domine Salvator mundi apo-
ſtolis tuis ſanctis & omnibus in te credentibus
poteſtatem dediſti ſpiritus inmundos de omnibus

 eiicere,

eiicere, & curare omnes languentes, & omnes infirmitates per invocationem ſancti nominis tui. Tu dixiſti, omnis quicunque invocaverit nomen Domini, hic ſalvus erit. Et quodcunque petieritis Patrem in nomine meo dabit vobis. Tu Domine dixiſti, ſi vos cum ſitis mali noſtris bona dare filiis veſtris, quanto magis Pater veſter de cœlo dabit ſpiritum bonum petentibus ſe. Tu Domine dixiſti, ſi habueritis fidem, & dixeritis monti huic, tranſi & tranſiet. Nos credimus Dominum te eſſe omnipotentem & omnia apud te poſſibilia eſſe. Teque ſancta Trinitas, invocamus, exaudi nos Dne. Ihu Salvator noſter, & per ſanctum Nomen tuum petimus Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, ut ſervum tuum nomine N. ab omni incurſu demonum emundari, & omnem infirmitatem quam ingeſſit, aut in animæ aut in corpore illius medicina tua iubeas ſanari. Tu Dne dixiſti non opus ſanis medico, ſed ægrotis, & dignatus es dicere: Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores. Tu Deus verus, & tu ſolus bonus cum Patre & Spiritu ſancto, mediator Dei & hominum, & propitiatio pro peccatis noſtris Ihu Xpe Fili Dei vivi. Omnipotens ab omnipotente genitus ante ſæcula ſemper es factor primi ſæculi cum Spiritu ſancto. Mitte omnes ſanctos angelos atque archangelos. Mitte ſanctum Archangelum Michaelem, ſanctum Gabrihelem, ſanctum Raphaelem, ut adſint, & defendant, & tueantur hominem tuum N. quem tu plaſmaſti, cui animam tu dediſti, & ſanguinem tuum pro ipſo fundere dignatus fuiſti. Protegant illum, illuminent vigilantem, dormientem ab ab omni infeſtatione diabolica ita reddant quietum atque ſecurum, ut nullum deinceps in quo poteſtatem habeat pars iniqua, nec ingredi præſumat. Nec animam illius, nec corpus eius nequam ſpiritus lædere vel fatigare, aut terrere, aut temptationibus titillare præſumat. Per.

## Item Benedictio ſancta ſuper infirmum.

Sanet te Deus Pater, qui te creavit, ſanet te Filius Dei, qui pro te paſſus eſt, ſanet te Spiritus ſanctus, qui in te effuſus eſt, ſanet te fides tua, quæ te liberavit ab omni iniquitate. Benedicat te Deus Pater, & cuſtodiat te Filius Dei, illuminet te Spiritus ſanctus, ut habeas vitam æternam in ſæcula ſæculorum. Amen. Benedicat te Pater omnipotens de cœlo, qui in principio cuncta creavit verbo. Benedicat te Filius Dei, qui de ſede paterna ad nos redimendos venire dignatus eſt. Benedicat te Spiritus ſanctus, qui in ſpecie columbæ, in flumine Iordanis alvei ſuper Xpum Dnm requievit. Sancta Trini inſeparabilis unitas te benedicat & animam cuſtodiat, in ſæcula ſempiterna amen.

## Item ſancta Benedictio.

Benedictio Dei Patris cum angelis ſuis ſit te. Benedictio Xpi cum apoſtolis ſuis ſit te. Bonedictio Spiritus ſancti cum ſeptem ſit ſuper te. Benedictio & ſanctificatio & ſ verborum factorum, virtuſque myſteriorum & ſancti evangelii, in nomine Dei ſummi per te in vitam æternam. Benedictio do incarnationis & benedictio beatæ paſſionis ſurrectionis & aſcenſionis Xpi, ſit ſuper pax Dei quæ exſuperat omnem ſenſum cu ſenſum tuum, & cor tuum, & corpus tuu Xpo Ihu Dno nro amen. Benedictio Eccleſ tholicæ cum filiis ſuis electis ſit ſuper te. dictio patriarcharum, & ſuffragia apoſtolor victoria martyrum, fides confeſſorum, caſtit ginum, & continentia viduarum, & inte nes omnium Sanctorum tuorum Domine ſin te. Fiant merita & orationes eorum tecu cogitationibus, in ſermonibus, in operib diebus, in noctibus. Commendo te toto re ſub poteſtate ſanctæ Trinitatis, ut cu te in vitam æternam. Amen.

## Super Dæmonicum.

Domine ſancte Pater omnipotens æterne expelle diabolum de homine iſto N. de de capillis, de vertice, de cerebro, de de oculis, de ore, de auribus, de narib lingua, de ſublingua, de gutture, de gu collo, de corpore tuo, de omnibus membr de conpaginibus membrorum tuorum, de in foris, de oſſibus, de venis, de nervis, nibus operibus malis, de virtute, de omn verſatione, & in futuro operetur in te virtu qui viv.

*Alia.* Omnipotens ſempiterne Deus, a facie cœli diſtillant, montes ſicut cera liqu terra tremet, cui patent abyſſi, quem in paveſcit, quem omnis iratum mox aſpicie miliatur. Te ſupplex deprecor dominator ne, ut invocatione nominis tui ab huius tui vexatione inimicus confuſus abſcedat, huius poſſeſſione anima liberata ad auctore ſalutis recurrat, liberatoremque ſuum di fetore depulſo, & odore ſuaviſſimo Spiritu percepto ſequatur. Per.

*Alia.* Domine ſancte Pater omnipotens terne Deus, virtutem tuam totis exoro ge

ıuius famuli tni a diabolo oppreſſi infantia, :iam indignis inter preſſuras donas præſi-

Exurge pro huius infantia debellata, & iu retinere vindictam, nec ante conſpectum veniant parentum delicta, qui nec pro filio n, nec pro patre promiſiſti filium iudicare. are quæſumus inimici furore vexato. Ne ſi- ptiſmate facias eius animam a diabolo poſ- , ſed potius tenera ætas malignis oppreſſio- liberata tibi referat gratias ſempiternas. P.

*n alia.* Deus angelorum, Deus archangelo- Deus prophetarum, Deus apoſtolorum, Deus rum, Deus confeſſorum, Deus virginum, Pater Dni nri Ihu Xpi. Invoco ſanctum no- uum ac præclaræ Maieſtatis tuæ clementiam x expoſco, mihi auxilium præſtare digneris 'us hunc nequiſſimum ſpiritum, ut ubicun- ıtet, audito nomine tuo velociter exeat, vel ıt. Ipſe tibi imperat diabole, qui ventis, ri, vel tempeſtatibus imperavit. Ipſe tibi at, qui te de ſupernis cœlorum in inferiora dimergi præcepit. Ipſe tibi imperat, qui te 'um redire præcepit. Audi ergo & time ſa- victus & proſtratus abſcede in nomine Dni pi. Tu ergo nequiſſime ſatanas inimicus fi- neris humani mortis raptor, iuſticie decli- , malorum radix, fomes vitiorum, ſeductor um, perditor gentium, incitator invidiæ, avaritiæ, cauſa diſcordiæ, excitator dolo- dæmonum magiſter, quid ſtas & reſiſtis ſcis eum tuas perdere vires? illum metue, ı Iſaac immolatus eſt, in Ioſeph venumda- in agno occiſus, in homine crucifixus, de- :riumphator. Recede in nomine Patris & & Spiritus ſancti, & da locum Spiritui ſan- per hoc ſignum crucis Xpi Dni nri, qui cum & Spiritu ſco vivit & regnat.

*a.* Deus conditor & defenſor generis hu- qui hominem ad imaginem & ſimilitudi- tuam formaſti. Reſpice ſuper famulum tuum N. qui dolis invidi ſerpentis adpetitur, quem vetus adverſarius & hoſtis antiquus atræ formidi- nis horrore circumvolat, & ſenſum mentis hu- manæ ſtupore defigit, terrore conturbat, & me- tu trepidi timoris exagitat. Repelle Domine vir- tutem diaboli, fallaceſque eius inſidias amove. Procul impius temptator auffugiat. Sit nominis tui ſig†no famulus tuus & animo tutus & corpore (1). Tu pectoris huius internæ cuſtodias. Tu viſcera regas. Tu corda confirmes. Mala ad- verſariæ poteſtatis temptamenta vaneſcant. Da ad hanc invocationem nominis tui gratiam, ut qui hucuſque terrebat, ſit territus, & victus abſcedat. Tibique poſſit hic ſervus tuus corde firmato & mente ſincera debitum præbere famulatum. Per.

*Alia* Omps & miſericors Deus, Pater Domini noſtri Ihu Xpi. Te ſupplices deprecamur, impe- ra diabolo, qui hunc famulum tuum N. deti- net, ut ab eo recedat, & libera eum ut cre- dat in verum liberatorem Dnum nrum Ihm Xpm, ut expurgatus ab omni labe iniquitatis, maieſtati tuæ pura mente deſerviat, conſecutus gratiam Spiritus ſancti, qui cum Patre vivit.

*Alia.* Non ego impero tibi propter peccata mea inmundiſſime ſpiritus, ſed imperat tibi agnus immaculatus Ihs Xpus Dnus noſter, Deus Dei Fi- lius. Urguent te angeli, urguent te archangeli, urguent te prophetæ, urguent te apoſtoli, ur- guent te martyres, urguent te confeſſores, ur- guent te virgines. Deficiant ergo artes diaboli, in die, in nocte, in menſe, in hora, in momen- to. Redde ergo fortitudinem in membris. Red- de animæ ſanitatem. Non temptes eam. Non morti tradas. Non in eſca, non in potu, non in oculis, non in locis publicis, non ſupervenias vigilanti, non dormienti, non mentem moveas, nec inpedias, quærentem vitam æternam. Recede ergo a capite, a capillis, a lingua, a ſublingua, a brachiis, a naribus, a pectore, ab oculis, a ve- nis, ab inteſtino maiore, & minore. Separa te diabole ab hoc famulo Dei N. ſicut ſeparavit om- nipotens

In rituali *Romano*, in quo hæc ipſa oratio le- poſt crucem ad verbum *ſigno* in fronte hic tres fieri in pectore iubentur §. 27. ſupra vero §. 17. *viderit obſeſſum in aliqua corporis parte commo- aut pungi, aut tumorem alicubi apparere, ibi ſignum crucis.* Ubi *Ioſ.* CATALANUS oppor- . CAROLI *Borromæi* Conc. IV. Provinc. *Mediol.* Conſtitutionum c. I. cautionem addit *dum exor- ne energumenæ mulieris capiti, corporive, niſi agna boneſtate, atque cautione manum adhibeat.... uidquam aliud agat, quod offenſionem præbeat.* Et in ſynodo *Mediol.* diœceſana IV. decreto 18. *Caveat, dum exorcizat, ne energumenæ mulieris caput, humeros, manumque tangat &c.* Laudaturque S. GREGORIUS *Lingonienſis* verbis cognominis *Turonenſis* in Vit. PP. c. 7. *qui ſine ullo tactu facto, tantum ſigno crucis econtra, dæmonia diſcedere imperabat: quod illa protinus audien- tia, corpora, quæ ſua nequitia divexaverant, abſolve- bant.* Sic eodem teſte facto ſigno crucis a S. NICE- TIO *Trevirenſi econtra*, tres energumeni ſopore preſſi *expergefacti elevantes in ſublime voces, dato impetu, ad vomitum emundati ſunt.*

nipotens Deus cœlum a terra, lucem a tenebris, veritatem a mendacio, bonum a malo, dulcem ab amaro, ſic eris ſeparatus inmundiſſime ſpiritus, quia vicit te Xpi potentia, quem tu vincere non potes, ſed vindicet in te Dnus noſter Ihs Xpus, qui te dampnavit in æternum, & deſcendat ad nos Domine gratiæ tuæ pietatis. Sig†na Domine caput eius, ſicut ſignavit Dnus omnipotens infirmos in Chana Galileæ. Sig†na oculos ſuos, ut ex ipſis expellatur diabolus qui lædit omnem carnem. Benedicat te Dns ſicut benedixit oculos cæcorum, qui in evangelio leguntur. Sig†na omnia membra illius ut ex ipſis expellatur diabolus qui lædit omnem carnem. Benedicat te Dnus, ſicut benedivit domum Abraham, Iſaac, & Iacob. Fiat ſanitas Domini ſuper te, ſicut ſanavit Dominus mulierem a fluxu ſanguinis. Cuſtodiant te angeli, & archangeli. Protegat te Deus Iſrael, & adiiciat ſanitatem, & benedictionem ſuam tibi & hic & in futuro ſæculo. Amen.

*Alia.* Omnipotens ſempiterne Deus, petimus humili prece divinam clementiam tuam ut hunc famulum tuum N. quem conſpicimus ab antiquo hoſte graviter temptari & ſenſus ſuos a livore ſatanæ in aliquo perturbari atque vexari, ab eius impetu clementer eripias, ut hos, qui in eccleſia tua poſiti per baptiſmatis ſacramentum coniuncti nomen ſanctum tuum confitentur nulla poſſit adverſitas diabolica temptatione ſubvertere. Per.

## Impoſitio manuum ſuper inerguminum Caticuminum.

Omnipotens ſempiterne Deus, a cuius facie cœli diſtillant, montes ſicut cera liqueſcunt. Terra tremit, cui patent abyſſi, quem infernus p quem omnis irarum motus aſpiciens hun Ut ſupra.

## Alia pro parvulo inergumeno. C

Dne ſancte Pater omnipotens ſempitern virt. *Alia.* Deus angelorum. *Alia.* Deus tor. *Alia.* Domine ſancte Pater omps Deus

## Unctio Olei ſuper Demoniacun

Unguo te oleo ſanctificato in nomine P Filii & Spiritus ſancti, ut per ſanctam tem ſalveris in ſæcula ſæculorum amen.

*Alia Oratio.*

Benedicat te Dominus & cuſtodiat te omnibus inſidiis diaboli in nomine Patris & Spiritus ſancti.

*Alia.* Benedicat te Dnus & cuſtodiat te. datque Dnus faciem ſuam tibi & miſerea Convertat Dns faciem ſuam ad te, & det cem, & impleat te Dominus Spiritu ſancto. Ipſe Deus pacis ſanctificet te per omnia fectum ut integer Spiritus tuus, & ani corpus ſine querela in adventu Dni nri I ſervetur.

*Alia unctio Olei.*

Hæc tibi unctio per ſignum crucis & pe ſanctificatum & per donum Spiritus ſa tibi ad ſanitatem. Per.

*Oratio poſt unctionem Olei.*

Reſpice Domine famulum tuum in infir

*Alia.* Reſpice Dne propitius ſuper hunc lum tuum, & opem ei ferre dignare ſu ctum doloris eius, inpone manum tuam i

(1) Præcedit hic *impoſitio manuum ſuper energumenum catechumenum*, ſed perinde eſt utrum ſequens *alia pro parvulo energumeno* pro catechumeno an pro baptizato accipiatur. Id quidem perplexum habuit S. HIERONYMUM, ad PAULAM de dormitione BLESILLÆ a dæmonio vexatæ uſque ad mortem ita ſcribentem: „Quid cauſæ eſt, ut ſæpe bimuli, trimulique, & u„bera materna lactentes a dæmonio corripiantur? Iu„dicia enim Domini abyſſus multa. Et o profundum „divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quam inſcru„tabilia ſunt iudicia eius, & inveſtigabiles viæ eius!“ Pertinet huc INNOCENTII I. reſponſum ad DECENTIUM c. 6. „De his baptizatis, qui poſtea a dæmo„nio corripiuntur, quæſivit dilectio tua, ſi a presbytero „vel diacono poſſint, aut debeant conſignari? Quod „hoc niſi epiſcopis præcipere non licet. Nam ei ma„nus imponenda omnino non eſt, niſi epiſcopus au„ctoritatem dederit id efficiendi. Ut autem ſi „ſcopi eſt imperare, ut manus ei vel a pr „vel a cæteris Clericis imponatur. Nam q „id fieri ſine magno labore poterit, ut longe „tutus energumenus ad epiſcopum deducatur, „talis caſus ei in itinere acciderit, perferri ad „pum, nec referri ad ſua facile poſſit.“ S. STINUS lib. XXII. de Civit. Dei c. 22. miſer mani generis lapſi expendens conditionem, ad fantium etiam baptizatorum infeſtationes ſermo lapſus „contra milleformes (inquit) dæmonum i „quis innocentia ſua fidit? Quandoquidem ne „deret, etiam parvulos baptizatos, quibus cer „eſt innocentius, aliquando ſic vexant, ut in „xime, Deo ſinente, iſta monſtretur huius vit „da calamitas, & alterius deſideranda felicit

ıe meam peccatoris manum ſpernat infir- ſed ad invocationem tui nominis effugiat, famulus tuus, diabolo depulſo, ad ſanita- :ectus exurgat, & repræſentetur eccleſiæ t gratias referat nomini ſancto tuo. Per.

## ictio aquæ (1) cum ligno ſanctæ

. Inprimis lætania, poſtea Kyriel. Pater noſter. Credo in Deum.

### *Ex eodem Codice.*

dixi Dne. Concede nos Deus ſal. Salvum 'um tuum. Mitte ei Dne aux. Nihil pro- ıim. Caſtigans caſtig. In tribulatione mea. : memineris. Adiuva nos Deus ſal. Dnus : te. Dnus pro &c. poſtea Evangelium le- :cundum Lucam. Dnus vobiscum. Et cum tuo. In illo tempore. Surgens Ihs de ſy-

## Benedictio Salis.

cizo te creatura ſalis in nomine Patris & Spiritus ſci, qui te per Helyſeum prophe- aquam mitti iuſſit, ut ſanaretur ſterili- ıi divina voce ſua ita diſcipulis, Vos eſtis æ, & per apoſtolum cor veſtrum ſit ſale m, ut omnes qui ex te ſumpſerint ſan- ſiant animis atque corporibus, & ubicun- ›erſus præſtes omnibus remiſſionem pecca- ſanitatem mentis & corporis, protectio- lutis, ad expellendas & excludendas om- monum temptationes. In nomine Dei Pa- : Filii, & Sps ſci. qui venturus eſt iudicare t m.

## Benedictio Aquæ.

qui ad ſalutem humani generis. Ut ſupra.

## lictio Salis & Aquæ contra fantaſiam ſatanæ.

cizo te creatura ſalis & aquæ per Deum ı, per Deum ve✝rum, ut omnis virtus ad- , omnisque exercitus diaboli, omnis in- omne fantaſma eradicetur & effugetur ab hac creatura aquæ vel ſalis, ut cum aſperſus fue- rit vel guſtaverit, ex ea ſervus tuus ab hac crea- tura aquæ Dne ſit tutus ab omni diabolicæ po- teſtatis incurſu & alienus habeatur. Per.

## Benedictio ad unum hominem.

Exorcizo te creatura ſalis & aquæ in nomine Dei Patris, & in nomiue Domini noſtri Iheſu Chriſti Filii eius, ut omnis immundus ſpiritus & incurſio diaboli eradicetur, & ſeparetur ab hac creatura ſalis & aquæ: proinde efficere ex- orcizata ad omnem fantaſiam inimici, & ipſum inimicum eradicare & explantare in nomine Ihu Xpi qui venturus eſt in Spiritu ſancto iudicare vivos ac mortuos & ſæculum per ignem. Amen.

## Oratio ſuper lignum Crucis & aquam.

*Oremus.* Dne Ihu Xpe Fili Dei vivi, qui ſe- cundum magnam diſpenſationem incarnationis tuæ in ligno crucis mori voluiſti, ut per tuam mor- tem humanum genus a perpetua morte liberares, præſta per invocationem nominis tui, ut hæc a- qua a tactu ipſius ſanctæ crucis ſanctificata, fa- mulo tuo N. quem ardens febris graviter excru- ciat, proficiat ad corporis animæque ſalutem, quod ipſe præſtare digneris. Qui cum Deo Patre & Spiritu.

*Alia.* Dne Ihu Xpe, qui pro noſtra redemptio- ne per paſſionem tuam hoc lignum crucis ſancti- ficare voluiſti. Concede propitius, ut quicunque hanc aquam eiusdem ſanctæ crucis tactu ſancti- ficatam, hauſtu perceperint, ab omni infirmita- te mentis & corporis abſolventur, qui cum Deo Patre & Spiritu ſco vivis &c.

*Alia.* Deus cui cunctæ obediunt creaturæ, & omnia in verbo tuo feciſti in ſapientia, ſupplices quæſumus ineffabilem clementiam tuam, ut quos per lignum ſanctæ crucis Filii tui pio cruore di- gnatus es redimere, tu qui es lignum vitæ para- dyſique reparator, omnibus in te credentibus di- ra ſerpentis venena extingue, & per gratiam ſan- cti Spiritus poculum ſalutis ſemper infunde. Per.

*Alia.*

---

Aquam crucis ſigno in IESU Chriſti nominis one benedicta contra dæmones & morbos pel- adhibitam a IOSEPHO *Iudæo* apud EPIPHA. Hær. XXX. legitur; a IOAN. *Chryſoſtomo* teſte IO *Alex.* in vita apud PHOTIUM cod. 96. Bibl. ACARIO teſte PALLADIO Hiſt. *Lauſ.* cap. 19. IO de S. ÆMILIANO apud MABILL. ſæc. I. p. 211. narrat, eum rogatum a nobili viro, ut m pelleret, qui domum ſuam infeſtam habe- lem exorcizaſſe, aquæ miſcuiſſe more eccleſia- ſtico, & in fugam egiſſe. Nec abludit, quod S. GREGORIUS fana in *Anglia* aqua benedicta luſtranda præcipit MELLITO lib. IX. ep. 71. Regeſt. Hincque primas aquæ benedictæ in dedicationibus templorum re- peti poteſt uſus, lotioque parietum, de qua OPTA- TUS *Milevit.* lib. VI. contra *Donatiſtas.* Præceptio de aqua *dæmonum fugatrice, & inſidiarum omnium pro- fligatrice* ab epiſcopo benedicenda habetur lib. VIII. c. 29.

*Alia.* Deus omnipotens Pater & Xpe Ihu Fili Dei & Spiritus ſancte! Rogo vos, ut mittere dignemini benedictionem veſtram ſuper hanc creaturam ſalis & aquæ, vel pomi vel caſei, ut proficiant ad ſalutem omnibus quibus dantur, ut ſanitas eis fiat in ore, in naribus, in oculis, in fronte, in vertice, in collo, in pectore, in corde, in ventre, in brachiis, in manibus, in pedibus, in omnibus membris corporis illius, ut non poſſint frigora & febres vincere vel nocere eum nec in viſu, nec in auditu, nec in ambulando, non in guſtu cibi, nec bibendo potus, ſed Deus perfectus, qui es ſalvator omnium, ſalvum fac hominem iſtum N. ab omni periculo redemptor mundi, qui cum Patre & Spiritu ſco vivis.

## Oratio ſuper dæmoniacum.
### *Ex Cod. Vind. Theol. 277. ſæc. XII. vel XIII.*

Repelle Domine ab hoc famulo tuo omnem infeſtationem inimici, ut redintegratus priſtinæ ſanitati, ad gratiarum clementiæ tuæ redeat actionem. Per Dnm.

*Alia.* Deus Angelorum &c. *ut ſupra.* *Alia.* Deus qui conditor & defenſor es generis humani qui &c. *Alia.* Domine ſancte Pater omnipotens æterne Deus, Oſanna &c. *Alia.* Domine ſancte Pater omnipotens æterne Deus, expelle &c.

*Alia adiuratio.*

Exorcizo te ſpiritus immunde. Non ego tibi impero neque peccata mea, ſed imperat tibi agnus immaculatus Chriſtus Deus & Dei Filius. Urguent te Angeli & Archangeli. Urgent te patriarchæ & prophetæ. Urgent te apoſtoli Chriſti. Urguent te martyres Chriſti, & Confeſſores, ut deficiant artes diaboli die ac nocte, in menſe, & in hora, atque momento. Redde ergo fortitudinem membris, redde animæ ſanitatem: non temptabis eum, & morti non tradas. Non apparebis in eſca, nec in locis publicis, nec ſuper venies vigilanti, neque dormienti, nec mentem eius moveas, nec impedias quærentem vitam æternam. Per Dnm.

*Alia.* Omnipotens & miſericors Deus Pater Dni nri Ihu &c. Recede ergo immundiſſime ſpiritus ab hoc famulo Dei, ſicut ſeparavit Deus Pater omnipotens cœlum a terra, lucem a tenebris, veritatem a mendacio, bonum a malo, dulce ab amaro; ſic eris ſeparatus ab eo per potentiam, qua te Chriſtus vicit, quem tu vincere non potes, ſed vincat te Dns Ihs Xps, teque dampnatum æternis mancipet pœnis. Deſcendat ad nos Domine gratia tuæ pietatis. Signo caput tuum, ſicut ſignavit Dominus omnes inſir Chana Galileæ. Signo oculos tuos, ut e expellatur diabolus, qui lædit omnem tuam. Benedico te, ſicut benedixit Dom culos cæcorum, qui in evangelio leguntu gno omnia membra tua, ut ex ipſis e tur diabolus, qui lædit omnem carnem Benedicat te Dominus, ſicut benedixit Abraham, & Iſaac, & Iacob. ſicut ſana minus mulierem de fluxu ſanguinis, ſic ſi tas Domini ſuper te, & cuſtodiant te ar archangeli. Protegat te Deus Iſrael, & ſanitatem & benedictionem hic & in futuro

*Item alia.*

Domine ſancte Pater omnipotens ætern per impoſitionem manuum noſtrarum refug micus diabolus a capite, a capillis, ab a naribus, ab auribus, a labiis, a lingua lingua, a collo, a pectore, a ventre, ab nis, a cruribus, a pedibus, a calcaneis, verſis compaginibus membrorum. Non poteſtatem nocendi, nec tangendo, nec d do, nec vigilando, nec in die, nec in nec in ingreſſu, nec in ſedendo, nec in i nec in viſu, nec in riſu, nec in ludendo mine Dni nri Ihu Xpi qui nos ſuo ſanguin mit, qui regnat in ſæcula ſæculorum. adiuro per Deum altiſſimum maledicte ſata famulum hunc Dei artibus tuis temptare neque in eum violentiis irruas. Contremiſc immundiſſime ſpiritus, principium ſceleris rum omnium radix, transgreſſor viæ ve prævaricator rectæ viæ, iuſticiæ perſecutc nicationis ſuaſor, parricidii magiſter di pacis, ſemen peſſimum, dux tenebrarum, inventor, ianua tartari, gentium vorag nium denique criminum cauſa, ſepara te a lo Dei, ſicut ſeparavit Deus Pater omn cœlum a terra, vitam a morte, ſeptent a meridie, lucem a tenebris, veritatem dacio, iuſtitiam ab iniquitate, amorem a caſtitatem ab impudicitia. Da honorem laudem advenienti Spiritui ſancto in ſæc culorum.

*Alia.* Obſecro te Domine Ieſu Chriſte, cias omnes lanquores ab omnibus memb minis iſtius a capite, a capillis, a cere fronte, ab oculis, ab auribus, a naribus cie, a genis, ab ore, a lingua, a denti faucibus, a gutture, ab uberibus, a co ſtomacho, a ventre, a viſceribus, a lat a femoribus, a ſuris, a pedibus, a ca ſang

e, ab oſſibus, a medullis, a nervis, a
b omni compage membrorum, a vertice
eius uſque ad plantas pedum, a ſcapulis,
iis, a manibus, ab ungulis, ut non la-
inmundus ſpiritus. Exaudi Domine cui
ıs & poteſtas, & imperium in ſæcula ſæ-
ı. Exi ſatanas de homine iſto, de pilo,
bro, de vertice, de toto capite, de fron-
oculis, de naribus, de auribus, de fau-
de ore, de lingua, de ſublingua. Si-
rucis Chriſti, ſignum Salvatoris Dni nri
i ſit in fronte tua, ut confidas in eo.
oculos tuos, ut videas claritatem eius,
ıt audias verbum veritatis eius, nares, ut
odorem ſuavitatis, pectus, ut credas in
, ut confitearis illi. Qui venturus.

*Item alia.*

Abraham, Deus Iſaac, Deus Iacob, Deus
)eus claritatis. Domine Deus regnantium
or, credentium adiutor. Deus in cuius
ego peccator benedictionem peto, tu
me adiuvare digneris. Adiuro te ſatanas
ım Patrem omnipotentem, qui fecit cœ-
terram mare & omnia, quæ in eis ſunt,
ıue es ſpiritus inmundus, ne facias quæ
Ion ſeducas de via lucis in viam tenebra-
on nocte non die ei ſupervenias, nec o-
eius te interponas, nec fureris animas
eus ad imaginem ſuam formavit. Vade
immunde, ubi nullus vel arator ſit, vel
or. Vide ſignum crucis non hic reſiſtas
no Chriſti, qui venturus eſt in maieſtate
udicare ſæculum & te inimice per ignem.
ibi verba hæc in teſtimonium hic & in
icii Dni nri Ihu Xpi venturi. Draco ve-
amator tenebrarum, deceptor animarum,
maritudinis, mendax a principio, præva-
legis, eiecte de paradiſo, impero tibi per
n, impero tibi per Iſaac, impero tibi per
impero tibi per quatuor evangeliſtas, im-
ıi per Spiritum ſanctum, quisquis es im-
ſpiritus apoſtata ſive lunatice ſive maleſice
cedas ad eum prima luna, neque decre-
non in eſca, non in potu, non in dor-
neque vigilando, non in via, non in
neque in quadruvio exterminare audeas
re famulum Dei. Percutiat te virtus Do-
oſtri Ieſu Chriſti, qui venturus eſt.

## ıit obſequium circa morientes.

*Cod. Vind. Theol.* 685. *ſæc. X.*

*ıdo aliquis ad mortem adpropinquaverit, primitus fiat litania, & antequam anima exeat de corpore, dicat ſacerdos hanc orationem.*

Oremus. Deus miſericors, Deus clemens, qui multitudine indulgentiarum nulla temporum lege concluderis, ſed pulſantibus miſericordiæ tuæ ianuam aperis, pœnitentes etiam ſub ipſo vitæ huius termino non repelles, reſpice propitius ſuper hunc famulum tuum remiſſionem ſibi omnium peccatorum tota cordis confeſſione poſcentem. Renova in eo piiſſime Pater, quod actione, quod verbo, quod ipſa denique cogitatione diabolica fraude vitiatum eſt, & unitate corporis eccleſiæ membrorum tuæ redemtionis adnecte. Miſerere gemituum, miſerere lacrimarum, & non habentem fiduciam niſi in miſericordia tua ad ſacramentum reconciliationis admitte. Per. *Poſt exciſam paginam leguntur* ſequentia S. Evangelii ſecundum Ioannem: Litigabant ergo Iudæi &c. *Offert.* Domine convertere. *Secreta.* Propitiare quæſumus Domine animæ famuli tui, pro qua tibi hoſtias placationis offerimus, & quia in hac luce in fide manſit catholicæ eccleſiæ, in futura vita ei retributio condonetur. Per. *Præfatio.* VD. *uſque* per Xpm Dnm nrm. In cuius adventu cum genuinam iuſſeris ſiſtere plebem, iubeas famulum tuum a numero diſcerni malorum, quem tribuas pœnæ æternæ evadere flammas, & iuſtæ potius adipiſci præmia vitæ: inducique iubeas devicta morte vigorem, ſemperque inextinctam habere luminis auram. Dignare perpetuam præclaro in corpore tribuere vitam, ubi nox nullas ſuas defendit atras tenebras ſecurus de ſalute, placidus lætetur in honore ſemper victurus, ſemperque in luce futurus per Xpm.

*Infra act.* Hanc igitur oblationem quam tibi pro requie animæ famuli tui offerimus, quæſumus Domine placatus accipias, & tua pietate concedas, ut mortalitatis nexibus abſoluta inter fideles tuos annumerari mereatur. Per. Tuam Deus depoſcimus. *Ad Compl.* Prs qs omps Deus ut animam famuli tui ab angelis ſuſceptam in præparata habitacula deduci facias beatorum. *Alia.* Annue nobis Domine ut anima famuli tui remiſſionem quam ſemper optavit mereatur percipere peccatorum. Per. *Antequam ipſum corpus elevetur dicat ſacerdos orat.* Oremus. Omnipotentis Dei miſericordiam deprecemur, cuius iudicio aut naſcimur, aut finimur, ut ſpiritum fratris (ſororis) noſtri, quem Domini pietas de incolatu mundi huius tranſire præcepit, requies æterna ſuſcipiat, ut cum beata reſurrectione repreſentet, & in ſinibus Abrahæ, Iſaac & Iacob collocari mereatur, per

per eum qui venturus eſt iudicare vivos & mortuos. *Tunc incipiat cantor reſponſorium.* ℟. Subvenite Sancti Dei ℣. Suſcipiat te. *Hic dicant ſimul omnes* Kyrie eleiſon *ter.* *Sequitur oratio.* Oremus. Deum iudicem univerſitatis, Deum cœleſtium & terreſtrium, & infernorum. Deum deprecemur pro ſpiritu cari noſtri, ut eum Dominus in requiem collocare dignetur & in parte primæ reſurrectionis reſuſcitare, qui venturus. ℟. Antequam naſcer. ℣. Commiſſa mea. *Et dicant ſimul* Kyrie eleiſon. *Sequitur oratio.* Oremus. Deus qui univerſorum es creator & conditor, qui, cum ſis Sanctorum beatitudo, præſta nobis petentibus ut ſpiritum fratris noſtri a corporis nexibus abſolutum in Sanctorum tuorum reſurrectione facias præſentari. Per.

*Poſtquam elevetur cantetur iſta antiphona.* *A.* In paradiſum. *Pſ.* Ad te Domine levavi. *Oratio.* Inclina Domine aurem tuam ad preces noſtras, quibus miſericordiam tuam ſupplices deprecamur, ut animam famuli tui, quem de hoc ſæculo migrare iuſſiſti, in pacis ac lucis regione conſtituas, & Sanctorum tuorum cœtui iubeas eſſe conſortem. Per. *Oratio ante ſepulcrum priusquam ſepeliatur.* Oremus. Obſecramus miſericordiam tuam æterne omnipotens Deus, qui hominem ad imaginem tuam creare dignatus es, ut ſpiritum & animam famuli tui quem hodierna die rebus humanis eximi & ad te accerſire iuſſiſti, blande & miſericorditer ſuſcipias non ei dominentur umbræ mortis, nec tangat eum chaos & caligo tenebrarum, ſed exutus omnium criminum labe in ſinu Abrahæ collocatus locum lucis ac refrigerii ſe adeptum eſſe gaudeat & cum dies iudicii advenerit cum Sanctis & electis tuis eum reſuſcitari iubeas. Per. Aperite illi. *Pſ.* Confitemini Domino. *Sequitur oratio.* Deus apud quem mortuorum corpora vivunt, & in quo electorum animæ depoſito carnis onere plena felicitate lætantur; preces (*l.* præſta) ſupplicantibus nobis, ut anima famuli tui, quæ temporali per corpus huius luminis caruit viſu, æterne illius lucis ſolatio potiatur. Non eum tormenta attingant, non dolor horrendæ viſionis inficiat, non pœnalis timor excruciet, non reorum proxima catena conſtringat, ſed conceſſa delictorum omnium venia obtentæ quietis conſequatur gaudia repromiſſa. *Hic deponatur in ſepulcrum*, & *dicat ſacerdos.* *Ant.* Egrediar. *Pſ.* Quemadmodum. Oremus fratres kariſſimi pro ſpiritu cari noſtri, quem Dominus de laqueo huius ſæculi liberare dignatus eſt, cuius corpuſculum hodie ſepulturæ traditur, ut eum Domini pietas in ſinu Abrahæ Iſaac & Iacob collocare dignetur, & cur iudicii advenerit inter Sanctos & electo eum in parte dextera collocandum reſuſci ciat. Præſtante Dno nro. *Ant.* De terr maſti me. *Pſ.* Domine probaſti me. *S orat.* Oremus. Deus qui iuſtis ſupplicat ſemper præſto es, qui pia vota dignaris i da famulo tuo, cui depoſitionis hodie offi humanitatem exhibemus, cum ſanctis atqu libus tuis beati muneris portionem. Pe qui vent. Hæc requies mea. *Pſ.* Memen mine. *Alia oratio.* Debitum humani c ſepeliendi officium fidelium more comp Deum cui omnia vivunt fideliter deprecem hoc corpus cari noſtri a nobis in infirmit pultum in ordine Sanctorum ſuorum reſuſci eius ſpiritum Sanctis & fidelibus aggregari cum quibus inenarrabili gloria perenni fr perfrui mereatur. Per. *Ant.* Requiem æt *Pſ.* Miſerere mei Deus. *Alia oratio.* Te tis quidem eſt Domine, ut homo hominem talis mortuum, cinis cinerem tibi Dno D audeat commendare; ſed quia terra ſuſce ram & pulvis convertitur in pulverem, omnis caro in ſuam redigatur originem ind Deus, piiſſime Pater, lacrimabiliter qua pietatem, ut huius famuli tui animam, q huius mundi voragine ducis ad patriam, amici tui ſinu recipias † & refrigerii rore das, ſit ab æſtuantis gehennæ truci ince gregatus, & beatæ requiei, te donante, ctus. Et ſi quæ illi ſunt, Domine, dign ciatibus culpæ, tu eas gratia mitiſſimæ l indulge, nec peccati recipiat vicem, ſed gentiæ tuæ piam ſentiat bonitatem, cumq to mundi termino, ſupernum cunctis i regnum, omnium Sanctorum cœtibus agg cum electis reſurgat in parte dextera coro Per. *Alia.* Tibi Domine commendamus famuli tui, ut defunctus ſæculo tibi vivat qua per fragilitatem mundanæ converſatio cata admiſit, tu venia miſericordiſſimæ abſterge. Per. *Alia.* Inveniant quæſumus ne animæ famulorum, famularumque tuaru nium in Chriſto quieſcentium lucis ætern ſortium, qui in hac luce poſiti tuum co ſunt ſacramentum. *Alia.* Multiplica Dom per animas famulorum famularumque tuar ſericordiam tuam & quibus donaſti bapti cramentum da eis æternorum plenitudine diorum. Per. *Alia.* Partem beatæ reſurr obtineat, vitamque æternam mereantur i Per te Ihu Xpe.

*In eodem codice bibliothecæ Caſ. Vindob. qui fuit olim monaſterii S. Margarethæ in ſilva nigra ſub tit.* in agenda mortuorum *habetur officium deff. omnino ut hodie obtinet, tantum quod nona lectio non ſit ex Iob, ſed lectio epiſtolæ B. Pauli Ap. ad Theſſalon.* Fratres nolumus vos ignorare de dorm. . . . itaque conſolamini invicem in verbis iſtis.

℟. Libera me Domine de viis inferni.
*In matutinis Laudib. Pſ.* Miſerere.
*Ant.* Requiem æternam dona eis Domine, & lux perpetua luceat eis.
*Ant.* Ne intres in iudicium cum ſervo tuo Dne.
*Pſ.* Domine exaudi.
II. *Ant.* Me ſuſcepit dextera tua Domine.
*Pſ.* Deus Deus meus.
*Ant.* Eruiſti Domine animam meam ne periret.
*Pſ.* Ego dixi &c.
*Ant.* Omnis ſpiritus laudet Dominum.
*Pſ.* Laudate &c. ℣. Requiem æternam.
*In Evangel. Ant.* Ego ſum reſurrectio & vita &c. (1)

## Charta Confœderationis inter Hugonem Abbatem Cluniacenſem & monaſt. D. Blaſii.

### *Ex autographo manu S. Hugonis ſignato.*

Notum ſit omnibus tam præſentibus quam futuris, quod Dominus HUGO Abbas Cluniacenſis ad S. Blaſium veniens, & honorifice a D. W. Abbate S. Blaſii eiusdem loci, & toto Conventu ſuſceptus eſt, & honorificentius tractatus. Unde propter charitatem & ordinis obſervantiam, quam ibi invenit, placuit Ipſi & Abbati & Fratribus eiusdem loci, ut fraternitatem ſibi invicem darent, & confirmarent. Ita inter eos ſtatutum, & confirmatum eſt, ut Conventus S. Blaſii tantum faciat pro Fratribus defunctis Cluniacenſibus, quantum pro ſuis; ſimiliter & Fratres Cluniacenſes idipſum faciant pro defunctis Fratribus S. Blaſii excepta prebenda. Erunt autem in omnibus locis Cluniacenſis Eccleſiæ, ad quæcunque venerint Fratres S. Blaſii, in choro, in capitulo, in refectorio, in ordine ſuo: ſimiliter & Fratres Cluniacenſes erunt in monaſteriis S. Blaſii ſecundum ordinem ſuum. Et ut iſta conſtitutio illibata ſemper permaneat, in ſcripto eſt reddita, & ſigillo Domini Hugonis munita.

## Charta Confœderationis a Congregatione Fructuarienſi cum D. Blaſii initæ.

### *Ex mſc. Codici bibl. Vindob. adglutinatis membranis n. 6. Mſſ. Medic.*

Notum ſit omnibus tam præſentibus, quam futuris, quod Congregatio Fructuarienſis & S. Blaſii monaſterii tali tenore coniunctæ ſint, ut quando altera alteri breves (2) pro defunctis ſuis fratribus miſerit, ea faciat unaquæque in miſſarum & vigiliarum orationibus, quæ de ſuis noviter defunctis utraque ex conſuetudine ſolet agere, excepto, quod *voce mea* non dicatur, & præbenda in refectorio non ponatur, & illæ XXX. continuatæ miſſæ (3) non dicantur, alia omnia fiant. Item ut VII. miſſæ & officia in conventu fiant, & per triginta dies *verba mea*, & unusquisque ſacerdos infra annum XXX. miſſas celebret, & qui ſacerdos non fuerit, X. pſalteria dicat. Scribatur etiam in martyrologio regulæ. Et ut hoc inviolabiliter omni tempore teneatur, oportunum videtur, ut hunc brevem utraque iam dicta congregatio ſcriptum in ſua regula habeat.

Senioribus de *Mura*,
& de *Chotewic*, &

(1) Subdimus hic antiquas confœderationum pro defunctis formulas *San-Blaſianas*, cuiusmodi notavit *Hirſaugienſes* TRITHEMIUS in Chron. *Hirſaug.* T. I. pag. 296. ſeq. alias MABILLONIUS in Annal. T. II. p. 206. 351. in act. Ord. *S. Bened.* ſæc. IV. P. I. p. 290. P. *Carolus* MEICHELBECK in hiſt. *Friſing.* HARTMANNUS in Annal. *Heremi* Deiparæ, P. *Philb.* HUBER in *Auſtria ex archivis Mellicenſibus*, aliique auctores, quorum nonnullos Diſquiſ. XI. c. 2. p. 1043. P. III. indicavimus.

(2) De eiusmodi brevibus egimus l. c. diſq. XI. poſt MABILLONIUM Annal. T. II. p. 206. & 351. Act. O. S. B. ſæc. IV. P. I. p. 290. ſeq. Nempe mors fratris ſtatim per nuntios monaſteriis confœderatis fuit ſignificata hac formula, quam ex antiquo MS. *Rhenaugienſi* accepi: *Fratribus in Chriſto dilectis nos fratres de monaſterio Rinava ſalutem. Intimamus caritati veſtræ obitum fratris noſtri N. defuncti, pro cuius anima ſolitas preces agere dignamini.* In necrologio ſæc. XIV. ſæpius legimus; *Adfuit lator brevium.*

(3) Miſſarum hic tricenarius apud *Cluniacenſes* uſitatus. Sic PETRUS *Venerab.* lib. II. ep. 17. ad *Cluniac.* per diverſas terrarum partes diffuſos poſt obitum matris ſuæ ſcribens, rogat *ut tricenarius miſſarum ei per loca ubi poſſibile fuerit, perſolvatur &c.* Plura ad eum locum annotat QUERCETANUS in Bibl. *Cluniac.* p. 129. Vid. a nobis Diſquiſ. XI. c. II. n. 9. pag. 1038. ſeqq.

& de *Wibelingen*,

& de *Albirſpach* faciendam eſt ſicut Fructuarienſibus hoc ſuper addito, quod illo die, quo Brevis eorum in Capitulo noſtro pronuntiatur, etiam in refectorio præbenda donatur, & in libro vitæ ſcribuntur.

## Confœderationis a FF. S. Blaſii cum monaſterio Hirſaugienſi initæ inſtrumentum.

Hoc eſt pactum, quod inter duo monaſteria ſcilicet *Hirſaugienſe*, & *S. Blaſii* conſtituerunt Abbates eorundem monaſteriorum, WILLEHELMUS, & UTTO, cunctis fratribus voluntarie aſſenſum præbentibus. Quandocunque ex aliquo prædictorum monaſteriorum ad quodcunque ipſorum Brevis pro defuncto fratre interiori vel exteriori mittitur, pronuntiatio eius uſque ad proximum capitulum differatur, & poſt capitulum *verba mea* non ſine pulſatione campanarum ei cantetur, & præbenda tantummodo eadem die ſibi detur, præbenda interior, ſi ſit de interioribus, exterior, ſi ſit de exterioribus. Poſtea vero agantur pro eo VII. miſſæ & VII. officia & totidem *verba mea*, ita tamen, ut ſi ſeptenarius alicuius defuncti ad præſens agitur, huic adiungatur, & ſi interim anniverſarius maiori cultu agendus ſupervenerit, pro ſeptenario ſecunda collecta dicatur. Unusquisque etiam ſacerdotum miſſam unam pro eo celebret; cæterorum quisque ſciens pſalmos L. ei cantet, qui autem hos neſcit, quinquagies pro eo *dominicam orationem* dicat. Quodſi plures, quotquot fuerint, ea die omnibus communiter fiat oratio. Singulæ vero ſingulis dentur præbendæ.

Huius pacti conſuetudinem nihilominus perſolvere ſolemus Fratribus noſtris *Augenſibus* (1) & *Rhenaugenſibus*. Nec non & illis

de *Scafhuſin*,
& de *S. Georgio*,
& de *Altorf*,
& de *Petrishuſin*,
& de *Zwiviltun*, (2)
& de *Breginzo*,
& de *Weizinisbrunnin*,
& de *Iſinum*,
& de *monte S. Petri*,
& ſanctimonialibus de *Turego*,
& de *Burron*,
& de *Einſidillon*,
& de *monte S. Petri* in *Bavaria*.

Tali tenore *Maſſilienſes* fratres couniti ſunt congregationi monaſterii *S. Blaſii*, ut ſc. que congregationis orationes illis omnibus munes ſint, & quando venerint literæ pro ctis eorum ad nos ſemel per annum XXX tinuis diebus officia illis integra perſolvam præbendam unam cottidie de omnibus, q refectorio generaliter fratribus miniſtrantu eleemoſynam pro animabus eorum demus. bates vero utriusque monaſterii ab hac ultra omnes ita in utroque monaſterio po tum habeantur, tanquam ſi Abbates *Maſſ* in monaſterio *S. Blaſii* profeſſi fuiſſent, & A *S. Blaſii* in monaſterio *Maſſilienſi*. Qui autem ex monachis utriusque præfatæ cor tionis alteram harum congregationum viſita ita in ea poſt obitum quaſi profeſſi eiusde deinceps habeantur.

Pactum iſtud firmaverunt Abbas *Maſ* BERNHARDUS, & Abbas monaſterii *S. Bla* SELBERTUS in Capitulo *S. Blaſii* Anno q VII. GREGORII Papæ, primo Anno R Regis, II. Non. Oct. fer. VI.

Huius pacti conſuetudinem nihilominus vere ſolemus fratribus noſtris de *Meiginm*

Canonicis *Turegenſibus* facienda ſunt I cia integra, & totidem miſſæ in Conven per X. dies *Verba mea* poſt matutinum.

Senioribus de *Verniſtheim* faciendum e *Hirſaugienſibus*.

Canonicis de *Marchbach* faciendum e *Hirſaugienſibus*, excepta præbenda, illa r danda.

Sanctimonialibus de *Turego* faciendum e *Hirſaugienſibus*.

Sanctimonialibus de *Rumlinsberc* faciend ſicut *Hirſaug*. excepto, quod præbenda non

Canonicis *Harreidenenſibus* faciendum e *Turegenſibus*.

Canonicis de *Reitinbuch* faciendum e *Hirſaug*. excepto, quod præbenda non d

Similiter faciendum eſt Sanctimonialib *Waltchilcho*.

Sanctimonialibus de *Otteliniſtette* faci eſt ſicut ſenioribus de *Hirſaugia*, excepto præbenda non datur.

Senioribus de *S. Afra* in *Auguſta* civit ciendum eſt ſicut *Hirſaug*.

Senioribus de *Niderbach* faciendum e *Hirſaug*.

Senioribus de *Wagenhuſen* faciendum e *Hirſaug*.

Senior

(1) Vid. Iter *Alemannicum* edit. I. p. 267.

(2) Ibid. p. 205. ſeq.

enioribus de *Beinwilare* faciendum eſt ſicut *aug.*

inctimonialibus de *Altinmunſtere* faciendum icut *Hirſaug.* excepto, quod præbenda non r.

'anonicis de *Lutinbach* faciendum eſt ſicut *aug.* excepto, quod præbenda non datur.

:nioribus de *Reginberisbunnin* faciendum eſt *Hirſaug.*

:nioribus de *monte S. Petri* in *Bavaria* fa-lum eſt ſicut *Hirſaug.*

nctimonialibus de *Andela* faciendum eſt ſicut *aug.* excepto, quod præbenda non datur.

ınonicis de *Spira* faciendum eſt ſicut *Ture-bus.*

:nioribus de *Chamberch* faciendum eſt ſicut *aug.*

enioribus de *Murrath* faciendum eſt ſicut *aug.*

:nioribus de *Eirlach* faciendum eſt ſicut *Hir-*

enioribus apud *Coloniam* in monaſterio *S. 'aleonis* conſiſtentibus faciendæ ſunt VII. vi-, & VII. miſſæ in Conventu, & per X. dies *'a mea*, & unusquisque ſacerdos miſſam u-, inferiores ordine L. Pſalmos.

enioribus de *Sigeberc* faciendum eſt ſicut *aug.*

:nioribus de *Wile* . . . faciendum eſt ut de *'erc.*

:nioribus de monaſterio *S. Iacobi* prope *Mo-iam* faciendum eſt ſicut *Hirſaugienſibus*, ex-a prebenda, ſed per X dies *Verba mea.*

militer faciendum eſt illis de *S. Albano* apud em civitatem.

:nioribus *Calmoſiacenſibus* facienda ſunt III. ia, & totidem miſſæ, & per X. dies *Verba*

:nioribus de *Augia S. Mariæ* faciendum ſicut de *Petrisbuſin.*

ali more *Calmoſiacenſes* fratres couniti ſunt Congregationi *S. Blaſii*, ſcilicet ut utriusque orationes & eleemoſinæ, & cætera bona opera illis omnibus communes ſint, & quando venerint literæ defunctorum illorum ad nos, vel noſtrorum ad illos, agantur pro eis VII. miſſæ & VII. vigiliæ in Conventu, & per X. dies *verba mea.* Unusquisque etiam ſacerdos miſſam unam pro eis celebret, cæterorum quisque ſciens pſalmos, L. pro eis cantet, qui autem pſalmos neſcit, quinquagies pro eis Dominicam orationem dicat. Et ne forte negligentia fiat in deferendis literis defunctorum, placuit, ut utriusque loci congregatio pro defunctis alterius congregationis illo anno mortuis in vigilia S. Michaelis quod eſt III. Calendas Octobris, commemorationem faciat, ut ſiquid neglectum fuerit, tunc compleatur.

Similiter faciendum eſt Canonicis *de Cella S. Mariæ* in nigra ſilva.

Senioribus de *Cella* faciendum eſt ſicut illis de *Petrisbuſin.*

Senioribus de monaſterio *S. Waltpurgæ*, quod eſt in ſilva, quæ dicitur *Heiligeworſt*, faciendum eſt ſicut illis de *Petrisbuſin.*

Canonicis de monaſterio *S. Leonis*, quod conſtitutum eſt in civitate *Tulenſi* facienda ſunt tria officia cum totidem miſſis in Conventu, & per X. dies *verba mea.*

Senioribus de *Geigenbach* faciendum eſt ſicut illis de *Petrisbuſin.*

Similiter faciendum eſt ſenioribus de monaſterio *S. Georgii*, quod ſitum eſt iuxta *Ratisponam.*

Senioribus de monaſterio *S. Augendi* facienda ſunt per ſingulos annos poſt feſtivitatem S. MICHAELIS VII. officia.

Canonicis de Cella *S. Ratolfi* facienda ſunt VII. officia, & totidem miſſæ in Conventu, & per X. dies *verba mea.*

Senioribus de monaſterio *S. Michaelis*, quod ſitum eſt in epiſcopatu *Babinbergenſi* faciendum eſt ſicut illis de *Petrisbuſin.*

Canonicis de cella *S. Afræ* . . . . . . (1)

---

(1) Hucuſque Codex *Vindobonenſis*, in quo reliqua ıcum confœderata cœnobia deſiderantur. Sunt quip-ec tantum necrologii fragmenta, quatuor nempe branæ aſſerculis, quibus codex tegitur, adglutina-Codex eſt ſæc. XII. vel ad finem XI. referendus monaſterii *S. Blaſii*, ut in ipſa fronte præfert : *Iſte liber eſt monaſterii S. Blaſii nigre ſilve*, & *fuit accommodatus reverendo in Chriſto Rudolpho Dei gratia Conſtantienſi epiſcopo, anno Domini MCCLXXVIII. Indictione VI. in octava beatorum apoſtolorum Philippi & Iacobi.* Fuit hic RUDOLPHUS II. Comes de *Habsburg*, *Laufenburg.* familiæ, epiſcopus *Conſtant.* ab anno 1274. uſque 1293.

# *FINIS PARTIS SECUNDÆ.*

# MONUMENTA
## VETERIS LITURGIÆ ALEMANNIC
## PARS III.

### In Nomine Dei Patris & Filii & Sps ſci.
Incipiunt Decretalia Innocentii Papæ. Innocencius Decencio Epiſcopo Capuano. (1)

Si inſtituta eccleſiaſtica, ut ſunt a beatis Apoſtolis tradita, integra vellent ſervare Dni Sacerdotes, nulla varietas nulla diverſitas in ipſis ordinibus, ac conſecrationibus haberetur; ſed dum unusquisque non quod traditum eſt, ſed quod ſibi viſum fuerit, hoc arbitrat eſſe tenendum; inde diverſa in diverſis locis vel eccleſiis aut tenere, aut celebrare videntur, ac fit ſcandalum populis, qui, dum neſciunt traditiones antiquas humana præſumptione corruptas, putant ſibi eccleſiis non convenire, aut (2) apoſtolicis ſcriptis contraria, & non utenda indicta. Quis ergo neſciat, aut non avertat id, quod a principe apoſtolorum Petro Romanæ eccleſiæ & traditum eſt, ac nunc uſque cuſtoditur, debere ab omnibus ſervari, nec ſuperduci aut induci aliquid, quod aut auctoritatem non habeat, aut aliunde accipere videatur; exemplum præſertim cum ſit manifeſtum in omni Italia, Galliis, Spania, Affrica atque Sicilia, & in inſulis interiacentibus, nullum inſtituiſſe eccleſias, niſi quos venerabilis apoſtolus Petrus, aut eius ceſſores conſtituerunt Sacerdotes; aut legun in his provinciis alius apoſtolorum invenitur legitur docuiſſe; qui, ſi non legunt, quia quam inveniunt. Oportet ergo eos hoc quod eccleſia Romana cuſtodit, ex qua eas cipium accepiſſe, dubium non eſt, nec peregrinis adſercionibus ſtudent, caput inſti num videantur amittere.

Sæpe dileccionem tuam ad urbem venil nobiscum in eccleſia conveniſſe non dubium & quem morem vel in conſagrandis miſterii in ceteris agendis archanis teneat, cogno quod ſufficere arbitrarer (3) ad informaci eccleſiæ tuæ, vel reformacionem, ſi præce tui minus aliquid, aut aliter tenuerunt Sac tes, tunc noticiam haberem; niſi de aliq conſulendum non eſſe duxiſſes: quibus id reſponderemus, non quod te aliquid ignorare c mus, ſed ut maiore auctoritate vel tuos inſti vel ſi qui a Romanæ eccleſiæ inſtitucionibus rant, aut commoneas, aut indicare non differa ſcire valeamus, qui ſint, qui aut novitates

cu

(1) Epiſtolam hanc decretalem S. INNOCENTII I. P. codici liturgico *San-Gallenſi* ſæc. IX. præmiſſam hic recudendam eſſe duximus, indicio, eam in noſtra *Alemannia* pro cynoſura fuiſſe habitam, uti & ea quæ porro ſequuntur de ordine *Romano*, quoad ritus liturgicos.

(2) *Aut ab apoſtolis, vel apoſtolicis viris contrarietatem indictam.* Sic edita epiſtola a COUSTANTIO, qui tamen lectionem noſtram notat in cod. *Colbert.* excepta voce *indicta.*

(3) Ed. *quod ſufficere ad informationem eccleſi vel reformationem, ſi præceſſores tui minus aliqui aliter tenuerunt, ſatis certum haberemus, niſi de a bus conſulendos nos eſſe duxiſſes.* Vocem *arbitrar* priſcis editionibus conciliorum, perinde ac in M addi, notat COUSTANTIUS, abundat autem iuxta textum vulgatum, nec noſter vitio caret.

, aut alterius eccleſiæ quam Romanæ con-
ſines, credunt eſſe ſervandas.
Pacem igitur aſſeris ante confecta Myſteria
ſdam populis imperare, vel ſibi inter ſe
lotes tradere; cum poſt omnia, quæ ape-
on dubio, pax ſit neceſſario indicenda, per
conſtet & populum ad omnia, quæ in My-
aguntur atque in eccleſia celebrantur præ-
conſenſum, ac finita eſſe pacis concluden-
naculo demonſtrentur.

De nominibus vero recitandis antequam
Sacerdos faciat atque oblationes; quorum
a recitata ſunt, ſua oratione commendet,
ſuperfluum ſit, & ipſe pro tua prudencia
oſcis, ut cuius hoſtiam nondum Deo of-
eius ante nomen inſinuis, cum illi incogni-
ihil ſit; prius ergo oblationes ſunt com-
ndæ, & tunc eorum nomina, quorum ſunt
da, ut inter ſacra myſteria nominentur,
nter aliqua ante præmittimus, ut ipſis my-
fori viam futuris precibus aperiamus.

. De conſagrandis vero infantibus; manife-
eſt non ab alio quam Epiſcopo fieri licere.
presbyteri, licet ſint ſecundi Sacerdotes,
icati tamen apicem non habent, hoc autem
icium ſolis debere epiſcopis, vel ut conſi-
, vel ut paraclytum Spiritum tradant, non
conſuetudo eccleſiaſtica demonſtrat, verum
ccio apoſtolorum, quæ aſſerit Petrum &
nem eſſe directos, qui iam baptizatis tra-
Spiritum ſanctum. Nam presbyteri ſeu ex-
piſcopum, ſive præſente epiſcopo cum ba-
t cryſmate unguere licet baptizatos, ſed
ab epiſcopo fuerit conſecratum; non tamen
m ex eodem oleo ſignare, quod ſolis debe-
piſcopis cum tradunt Spiritum paraclytum,
dicere non poſſum, ne magis prodere vi-
quam ad conſulcionem reſpondere. Sab-
vero ieiunandum eſſe racio evidentiſſima
nſtrat: nam ſi diem dominicam, hoc eſt
abilem reſurreccionem Dni nri Ihu Xpi non
in paſcha celebramus, verum etiam per
os circulis ebdomadarum ipſius diei imagi-
frequentamus, ac ſexta feria propter paſſio-
Dni ieiunatur; Sabbatum prætermittere non
nus, qui inter triſtitiam & lætitiam temporis il-
idetur incluſus. Nam utique conſtat apoſtolos
iſto & in merore fuiſſe, & propter metum
rum ſe hoc coluiſſe, quod utique non du-
, in tanto ieiunaſſe biduo; memoratur, ut
io eccleſiæ habet, iſto biduo Sacramenta
celebrare, quæ utique forma per ſingulas
natas eſt tenenda propter id, quod com-
memoratio diei illius ſemper eſt celebranda,
quod, ſi ſemel putant, aut utique uno Sabbato
ieiunandum; ergo & dominico, & ſexta feria
ſemel in paſcha erit utique celebrandum. Si au-
tem dominici diei ac ſextæ feriæ per ſingulas
ebdomadas reparanda eſt imago, dementis (agere)
eſt biduo augere conſuetudinem Sabbato præter-
miſſo, cum diſparem habeat cauſam; a ſexta
videlicet feria, in qua Dns paſſus eſt, quando
ad inferis fuit, die tercia ſurgens redderet læti-
tiam poſt biduanum recedente triſtitia. Non ergo
negamus ſexta feria ieiunandum, ſed dicimus &
Sabbato hoc agendum, quia ambo dies triſtitiam
apoſtolis, vel his, qui Xpm ſecuti ſunt, indixe-
runt, qui die dominica hilarati, non ſolum ipſum
feſtiviſſimum eſſe voluerunt, verum etiam per
omnes ebdomadas frequentandum eſſe duxerunt.

IIII. De fermento, quod die dominico capi-
tulo (per titulos) mittimus ſuperflue nos conſu-
lere voluiſti cum omnes eccleſiæ noſtræ infra ci-
vitatem ſint conſtitutæ, quarum presbyteri, qui
die ipſa propter plebem ſibi creditam nobiſcum
convenire non poſſunt, idcirco fermentum a no-
bis confectum per acolythos accipiunt, ut ſe a
noſtra comminione maxime non iudicentur repa-
ratos, quod per parœcias fieri debere non puto,
quin e longe portanda ſunt ſacramenta, nec nos
per cemeteria diverſa conſtitutis presbiteris deſti-
namus, & presbiteri eorum conficiendorum ius
habeant, atque lecenciam.

V. De his vero baptizatis, qui poſtea a dæ-
monio vitio aliquo aut peccato interveniente ar-
ripiuntur, eſt ſolicita Dilectio tua, ſi a presbytero
aut diacono poſſint aut debeant deſignari, quod
niſi epiſcopo præcipere non licet, nam ei manus
imponenda non eſt, niſi epiſcopus auctoritatem
dederit, id efficiendi, ut autem fiet epiſcopi eſt
imperare, ut manus ei vel a presbytero, vel a
cæteris Clericis imponantur. Nam quomodo id
fieri ſine magno labore poterit, ut longe conſti-
tuti energumeni ad epiſcopum ducantur. Cum
ſi talis cauſa ei in itinere acciderit, nec perferri
ad epiſcopum, nec referri ad ſua facile poſſit.

VI. De pœnitentibus autem, qui ſive & gra-
vioribus commiſſis, ſive levioribus, pœnitentiam
gerunt, ſi nulla intervenit ægritudo, quinta fe-
ria ante paſcha eis remittendum, Romanæ ec-
cleſiæ conſuetudo demonſtrat. Cæterum de pon-
dere delictorum ſacerdos iudicare debet confeſ-
ſionem pœnitentis, & ad fletus atque lacrymas
cor regentis (corrigentis), ac tunc iubere dimitti,
cum viderit congruam ſatisfactionem ſuam, vel ſi
quis

quis ægritudinem incurrerit, atque uſquequaque ad deſperationem devenerit, ei ante tempus paſchæ relaxandum, nec de ſæculo abſque communione diſcedat. Sane cum de hoc, ſicuti de cæteris conſulere voluerit Dilectio tua; adiecit etiam filius meus Cœleſtinus in epiſtola ſua ad tuam Dilectionem poſitam, illud, quod in beati Iacobi epiſtola conſcriptum eſt: ſi infirmus aliquis ex vobis eſt, vocet presbyterum, oratio fidei ſalvabit laborantem, & ſuſcitabit eum Dns, & ſi peccatum fecit, remittitur ei: quod de fidelibus ægrotantibus accipi vel intelegi debere, qui ſco oleo chriſmatis perungi poſſunt, quod ab epiſcopo confectum non ſolum ſacerdotibus, ſed & omnibus Xpianis licet in ſua neceſſitate ungendum.

Ceterum illud ſuperfluum adiectum, ut ab epiſcopo ambigatur, quod presbyteris licere dubium non eſt. Nam idcirco presbyteris dictum eſt, quia epiſcopi occupationibus aliis impediti, ad omnes languidas non poſſunt ire. Ceterum epiſcopus aut poteſt, aut dignum ducit aliquem a ſe viſitandum & benedicere & chriſmare ſine cunctatione poteſt; cuius & chriſma conficere, nam pœnitentibus infundi non poteſt, quia genus eſt ſacramentorum, nam quibus reliqua ſacramenta negantur, quomodo hoc genus putatur concedi.

His igitur frater chariſſime omnibus, quæ tua Dilectio voluit a nobis exponi, prout potuimus reſpondere curavimus, ut eccleſia tua Romanam conſuetudinem, a qua originem ducit, ſervare valeat, atque cuſtodire. Reliqua vero, quæ ſcribere fas non erat, cum adfueris, interrogati poterimus edicere. Erit autem Domini potentiæ etiam id procurare, ut eccleſiam tuam & Clerum noſtrum, qui ſub tuo pontificio divinis famulatur officiis, bene inſtituas, & aliis formam tribuas, quam debeant imitari. Data XIIII. Kalendarum Aprilium Theodoſio Auguſto & Paladio conſulibus.

## Ordo Proceſſionis ad eccleſiam, ſive ad Miſſam.

### *Ex Mſc. Turicenſi ſæc. IX. collato cum Cod. Einſidlenſi ſæc. X. circ.* (1) *& edito a* Mabillonio *T. II. Muſ. Ital.*

1) Primum omnium obſervandum eſt, ſeptem eſſe regiones & eccleſiaſtici ordinis urbis Romæ, & unaquæque regio ſingulos habere diaconos regionarios, & uniuſcuiuſque acoliti per manum ſubdiaconi regionarii diacono regionis ſuæ officii cauſa, ſubduntur; quorum diaconorum, ſi
quando quiſpiam moritur, donec loco ei
ſubrogetur, illius regionis acoliti archid
obediant; quia omnes acoliti, cuiuſcun
gionis ſint, cauſa eccleſiaſtici officii ad
rium eius pertinent. Quod etiam de con
tibus ordinibus intelligendum eſt, ſerva
cuique poſt eum proprii gradus archidiacor
rogativa) in ſui ordinis miniſterio ſubditis
quis, verbi gratia paſſus fuerit ſive ab ecc
co, ſeu a quacunque militari perſona, ſ
ordinis primo eius cauſa ad effectum minin
venerit, audiat (habeat) archidiaconus is
carius pontificis cauſam, quod non ſubdi
ſibi querelas abſque notitia poſſit explicare
ficis. Cætera vero per omnes ordines ſi
nam primo (ſcire) oportet, ut poſt nume
cleſiaſticarum ſciet, qui voluerit, numeru
rum per hebdomadam, quo ordine circ
obſequantur; nam prima feria regio tertia
eſt, paſchæ: ſecunda feria, regio quarta
feria, regio quinta: feria quarta, regio
feria quinta, regio ſeptima: feria ſexta
prima: ſabbato, regio ſecunda, ordine p
tam in proceſſione, quam eccleſia, vel
que eos propria dies ratione ſui gradus
ſtatutio) priſtina ſtatio ire vel miniſtrare
lerit. A miniſterio Pontificis non poterit
la ſui deeſſe excommunicationis vel anim
ſionis (animadverſionis) ſententiæ diſciplin
rum miniſteria primitus ſecundum ratione
plicem dupliciter diebus ſingulis dividun
eſt in proceſſione apoſtolica ad ſtationem
greſſus (M. & in egreſſu) ſacrarii uſque a
rum conſummationem.

2) Diebus itaque ſolemnibus, ſicuti eſt
primo omnes acoliti regionis tertiæ, & de
omnium regionum venientes diluculo in
chio lateranenſi præcedent Pontificem
ſtres ad ſtationem; ſtratores autem
dextris (& a ſiniſtris) æqui ambulant, ne
titubent; qui autem eos equitantes præ
hi ſunt: Diacones Primicerius, & duo No
gionarii, Defenſores regionarii, Subdia
gionarii. Procedunt vero diviſis turmis
inter ſe & apoſtolicum facientes. Poſt
vero hi ſunt qui equitant: Vicedominus,
rius, nomenculator, atque ſacellarius.

Unus autem ex acolitis ſtationarius p
pedeſter, equum Pontificis, geſtans ſanctа
mam manu in mappula cum annulo in

(1) Notat hunc codicem Mabillonius in admonitione prævia inſuper & *San-Gallenſem*: unde palam eſt hunc omnium antiquiſſimum ordinem *Rom*
teres *Alemannos* liturgos præ oculis paſſim hab

omnes acoliti absque ſacculis & ſindones iſmate non procedunt, quod diſponet ſta. us. Si quis autem adire voluerit Pontifi- ſi equitat, ſtatim ut eum viderit, deſcendat io, ex latere viæ expectat dum ab eo poſſit , & petita benedictione diſcutitur a No- latore vel ſacellario cauſa eius,& ipſi indi- ontifici, & finiunt. Quod & ſimiliter ob- tur, etiamſi absque ulla petitione ei quis- obvius fuerit; (1) tantummodo loco ſuo , ut ab eo audiatur, vel benedicatur.

)ie vero reſurrectionis Dominicæ, proce- eo ad ſanctam Mariam, Notarius regiona- it in loco, qui dicitur merulanas; & ſa- Pontifice dicit: *In nomine Domini noſtri briſti baptizati ſunt heſterna nocte in ſan- i genitrice Maria infantes maſculini nu- anti; femina tanta;* reſpondet: *Deo gra-* & accipiet a ſacellario ſolidum unum; x autem pergit ad ſtationem. Feria ſecun- Miſſam ſimiliter (M. ſimpliciter). Feria tertia :xione portici ſancti Pauli tantum; (item d.) hæcque pedeſtres obſequuntur. In die inctum paſchæ omnes acoliti regionis ter- militer defenſores omnium regionum con- t primo diluculo in patriarchio lateranen- dum proceſſerit Pontifex, equum illius præ- . Acoliti autem, qui inde fuerint (obſer- ut portent) chriſma ante Pontificem & E- a, ſindones & ſacculos, & aquam manus im, ſicut ſupra diximus, portent, apoſto- tem ſubdiaconus, qui lecturus eſt, ſub cu- habebit, Evangelium archidiaconus, aquam , patenam quotidianam, calicem, ſcyphos, lares, alios argenteos, & alios aureos, & ones argenteos, colatorium argenteum & ı, & alium maiorem argenteum, ammas ar- ı, cantatoria & cetera vaſa aurea & argen- de eccleſia Salvatoris per manum primi narii ſumunt, & baiuli portant.

)iebus vero feſtis calicem & patenam ma- t evangelia maiora de veſtiario dominico ſub ſigillo (3) gemmarum, unde proce- Sellam Pontificis cubicularius laicus præ- deportat, ut parata ſit, dum in ſacrario ad denuntiatam ſtationem.

5) Denunciata ſtatione diebus feſtis, primo mane procedit omnis clerus Apoſtolicum ad ec- cleſiam (4) exceptis his, qui in obſequio illius comitantur, ut ſupra diximus, qui ordine ſuo ſcribitur, exſpectantes Pontificem in eccleſia cum ſupplanetario (ſupplementario) & baiulis, & re- liquis qui cruces portant, ſedentes in presbiterio; Epiſcopi quidem ad ſiniſtram intrantibus, presbi- teri vero in dexteram, ut quando Pontifex ſede- rit, ad eos reſpiciens, Epiſcopos ad dexteram ſuam, presbiteros vero ad ſiniſtram contueatur. Sed dum venerit Pontifex prope eccleſiam, ex- euntes acoliti & defenſores ex regione illa, cu- ius dies ad officium fuerit in obſequio, præſto- lantur eum in loco ſtatuto antequam veniat, ubi deſcenſurus eſt. Similiter & presbiteri tituli vel eccleſiæ ubi ſtatio fuerit, unacum Maioribus do- mus Eccleſiæ Romanæ vel patre diaconiæ, ſi ta- men illa eccleſia diaconiæ fuerit, cum ſubdito ſibi presbitero & manſionario, thimiamaterium deferentibus in obſequium illius inclinato capite, dum venerit. Acolitus quidem cum defenſoribus primum, deinde presbiter cum ſuis petita bene- dictione diviſis hinc inde partibus, prout mili- tant, præcedunt Pontificem uſque ad eccleſiam; advocatores autem eccleſiæ ſtant quidem cum Maioribus, non autem procedunt cum eis, ſed ipſi tantummodo ſequuntur ſellarem Pontificis cum acolito, qui aquam manus portat, quam ſemper neceſſe eſt ſequi Pontificem uſquedum ad altare aſcendat paratus ſub humero in presbiterio, quan- do vocetur a ſubdiacono regionario ad aquam dandam. Cum vero eccleſiam introierit Pontifex, non aſcendit continuo ad altare, ſed prius intrat in ſecretarium, ſuſtentatus a diaconibus, qui eum ſuſceperint de ſellario deſcendentem; ubi dum intraverit, ſedet in ſella ſua, & diaconi ſalutato Pontifice egrediuntur ſecretario, & ante fores eiusdem mutant veſtimenta ſua, & parat evange- lium qui lecturus eſt. Reſerato ſigillo præcepto Archidiaconi ſubplaneta acoliti, & ſi neceſſe fue- rit propter maiora evangelia, duobus acolitis ſu- per planetas tenentibus, parat evangelium; quo facto, acolitus defert evangelium uſque ante al- tare in presbyterium præcedente eum ſubdiacono, ſequente qui eum deſuper planetam illius ſuſci- piens manibus ſuis honorifice ſuper altare ponat; nam egredientibus diaconibus de ſecretario, re- manent

(1) Qui vero pedeſter fuerit.
(2) Cereoſtata aurea & argentea.
(3) Veſterarii per numerum gemmarum, ut non perdantur.
(4) Ubi ſtatio antea fuerit denunciata.

manent cum Pontifice Primicerius, Secundicerius. Primicerius defenſor, Notarii regionarii, Defenſores regionarii, ſubdiaconi, & ſubdiaconus ſequens, qui tenet pallium Pontificis in brachio ſuo, ſuperplanetam in ſiniſtro brachio cum acubus. Pontifex autem per manus ſubdiaconorum regionariorum mutat veſtimenta ſollemnia hoc ordine: Defert ea plicata cubicularius tonſoratus accepta a manibus oſtiarii iuxta caput ſcamni ſubdiaconi regionarii, & tunc ceteri ſubdiaconi regionarii ſecundum ordinem ſuum accipiunt ad induendum Pontificem ipſa veſtimenta, alius lineam alius cingulum, anagolagium (anagolaium) id eſt amictum, alius dalmaticam, & alius planetam, & ſic per ordinem induunt Pontificem. Primicerius autem & ſecundicerius componant veſtimenta eius, ut bene ſedeat; noviſſime autem, quem voluerit domnus Pontifex de diaconibus vel ſubdiaconibus, cui ipſe iuſſerit, ſumit de manu ſubdiaconi pallium, & induit ſuper Pontificem, & configit eum cum acubus in planeta retro & ante, & in humero ſiniſtro, & ſalutat domnum & dicit: * *Iube domne benedicere:* ℟. *Salvet nos Dominus.* ℟. *Amen;* deinde ſubdiaconus regionarius tenens mappulam Pontificis in ſiniſtro brachio ſuperplanetam revolutam exiens ad regiam ſecretarii dicit: Scola? ℟. *Adſum:* & ille *qui pſallit* ℟. *ille & ille*, & rediens ad Pontificem ſubdiaconus porrigit ei mappulam inclinans ſe ad genua ipſius, & dicens: * *Servi Dni mei! talis ſubdiaconus regionarius legit Apoſtolum, & talis & talis cantat;* & poſtea non licet alterum mutare in loco lectoris vel cantoris; quod ſi factum fuerit, archiparaphoniſta a Pontifice excommunicabitur, id eſt quartus ſcolæ, qui ſemper Pontifici nuntiat de cantoribus; cui dum nuntiatum fuit, ſtatim ſequitur quartus ſcolæ ſubdiaconum, adſtans ante faciem Pontificis uſquedum ei * annuat Pontifex ut pſallant; cui dum annuerit, ſtatim egreditur ante fores ſecretarii dicens: *accendite?* qui dum incenderint, ſtatim ſubdiaconus ſequens tenens thimiamaterium aureum pro foribus ponit incenſum, ut pergat ante Pontificem; & ille quartus ſcolæ pervenit in presbyterio ad priorem ſcolæ vel ſecundum ſive tertium, inclinato capite dicit: *Domine (Domini) iubete!* tunc illi elevantes per ordinem vadunt ante altare, & ſtatuuntur per ordinem acies duæ, paraphoniſtæ quidem hinc inde, a foris infantes ab utroque latere infra per ordinem.

6) Et mox incipit prior ſcolæ antiphor
Introitum ſubdiaconi de ſcola levent p
cum ſinu, quorum vocem diaconi dum au
continuo intrant ad pontificem in ſecreta
tunc Pontifex elevans ſe dat manum de
Archidiacono, & ſiniſtram ſecundo, vel q
rit in ordine; & illi oſculatis manibus illi
cedunt cum ipſo ſuſtentantes eum; tunc
conus ſequens cum thimiamaterio proced
ipſum mittens incenſum; & ſeptem acolyt
regionis, cuius dies fuerit, portantes
cereoſtata accenſa, procedunt ante Pon
uſque ante altare: ſed priusquam veniar
altare, diacones infra presbyterium (1) ex
planetis, & ſuſcipit eas ſubdiaconus regic
& porrigit illas ad acolitos regionis, cuiu
diaconia; & tunc duo acoliti tenentes
cum ſancta (ſanctis) apertas, & ſubd
ſequens cum ipſis tenens manum ſuam
capſæ, oſtendit ſancta Pontifici vel Diaco
proceſſerit; tunc inclinato capite Ponti
Diacono, ſalutat ſancta priusquam veniat
lam, & contemplatur, ut ſi fuerit ſuperab
præcipiat, ut ponatur in conditorio, tu
accedens antequam veniat ad ſcolam, d
cereoſtata, quatuor ad dextram, & tres
ſtram partem, & pertranſit Pontifex ir
ſcolæ, inclinat caput ad altare, ſurgens &
& faciens crucem in fronte ſua, dat pac
Epiſcopo de ebdomadariis & Archipresby
diaconibus omnibus; & reſpiciens ad
ſcolæ, annuit ei, ut dicat *gloria*, & pric
inclinat ſe Pontifici, & inponit, quart
ſcolæ procedit ante Pontificem, ut ponat
rium ante altare, ſi tempus fuerit, & a
Pontifex orat ſuper ipſum, uſque ad r
nem verſus.

7) Nam Diaconi ſurgunt quando dicu
*erat*, ut ſalutent altaris latera, prius duo
iuſſi redeuntes ad Pontificem; & ſurgens
oſculatur evangelia & altare, & accedit a
ſuam, & ſtat verſus ad orientem; ſcola
nita antiphona, incipit (imponit) *Kyrie*
& continuo acoliti ponunt cereoſtata i
mento eccleſiæ, tres quidem in dexter
tem, & tres in ſiniſtram, unum vero in
in ſpatio, quod eſt inter eos; prior ve
cuſtodit ad Pontificem, ut ei annuat,
vult mutare numerum letaniæ. Et inc

* Quoties deinceps hoc aſteriſci ſignum comparet ab edito differt hic noſter ordo, & abundat. Ubi enim Mabillonius aliquid amplius habet, ſi annotamus. (1) In presbyt

i; quam dum finierint, (1) incipit Pon-
*loria in excelſis Deo* (2) Si tempus fuerit,
ſedet antequam dicat poſt orationem pri-
*amen.* Et tunc ſumantur cereoſtata de
n quo prius ſteterant, ut ponantur in una
pud mediam eccleſiam. Interea diaconi,
us fuerit, levant planetas in ſcapulas, &
xta Pontificem; ſimiliter & levant ſubdia-
ed cum ſinu; & tunc aſcendunt ſubdia-
gionarii ad altare (3) ſtatuentes ſe ad
m ſive ad ſiniſtram altaris: ſubdiaconus
, qui lecturus eſt, mox ut viderit poſt
em Epiſcopos vel presbyteros ſedentes,
: in ambonem & legit. Poſtquam vero
cantor cum cantatorio aſcendit, & dicit
m gradale, & ſi fuerit tempus, ut dica-
*luia*, bene: ſi autem tractum: ſi minus,
nodo reſponſum. Ad completionem autem
* vel reſponſ. &c. parant ſe diaconi ad e-
m legendum, ſi autem diaconus ibidem
erit, Presbyter ſicut diaconus ſtat iuxta
em, ſed non relevata planeta; at ubi e-
um legere debet, ibi ſe parat ubi & dia-
Sed ſtatim ubi perlegerit evangelium, &
ante altare reveſtit planeta & ornat altare
aconus; Diaconus autem oſculatur pedes
is, & tacite dicit ei Pontifex: *Dominus
orde tuo & in labiis tuis.* Deinde venit
are, & oſculatis evangeliis levat in manus
dicem, & procedunt ante ipſum duo ſub-
regionarii levantes thimiamaterium de
ubdiaconi ſequentis, mittentes incenſum,
ſe habentes duos acolitos portantes duo
ta. Venientes ad ambonem dividuntur
liti ante ambonem, & tranſeunt ſubdia-
& diaconus cum evangelio per medium
; ille, qui abſque thimiamaterio eſt, ver-
ad diaconem porrigit ei brachium ſuum
n, in quo ponit evangelium, ut manu
oni aperiatur ei locus, in quo ſignum le-
poſitum fuerit, & interpoſito digito ſuo
diaconus in loco lectionis aſcendit ad legendum, & illi duo ſubdiaconi redeunt ſtare ante gradum deſcenſionis ambonis, finito evangelio dicit Pontifex: *Pax tibi; Dnus vobiscum.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.* Deſcendente autem diacono ſubdiaconus, qui prius aperuerat, recipit evangelium, & porrigit eum ſubdiacono ſequenti, qui in ſilo ſtat, quod tenens ante pectus ſuum ſuper planetam porrigit oſculandum omnibus per ordinem graduum qui ſteterint; & poſt hinc præparato acolito in polo (4) iuxta ambonem cum capſa, in qua ſubdiaconus idem ponit evangelium, ut ſigilletur: Accolitus autem erit regionis eiusdem cuius & ſubdiaconus, & revocat evangelium a lateranis. *

8) Ceteri vero acoliti ſumentes cereoſtata, ponent ea retro altare per ordinem. * Deinde pergente diacono ad altare ſtante acolito cum calice & corporale ſuper eum, levat calicem in brachio ſuo ſiniſtro, & porrigit diacono corporalem, ut accipiat deſuper calicem, & ponit eum ſuper altare a dextris, proiecto capite altero a diacono ſecundo ut expandantur. (5) Subdiaconus vero cum calice vacuo ſequitur Archidiaconum; Pontifex autem deſcendit ad ſenatorium, tenente manum eius dexteram primicerio Notariorum, & primicerio defenſorum ſiniſtram, & ſuſcipit oblationes Principum per ordinem (6) arcuum; Archidiaconus poſt eum ſuſcipit amulas & refundit in calicem maiorem, tenente eum ſubdiacono regionario, quem ſequitur cum ſcypho ſuper planetam acolitus, in quo calix impletus refunditur. Oblationes a Pontifice ſuſcipit ſubdiaconus regionarius, & porrigit ſubdiacono ſequenti, & ſubdiaconus ſequens ponit in ſindonem, quam tenent duo acoliti: reliquas oblationes poſt Pontificem ſuſcipit Epiſcopus hebdomadarius, & ipſe manu ſua mittet eas in ſindonem, qui eum ſequitur, poſt quem diaconus, qui ſequitur poſt archi-

M. dirigens ſe Pontifex contra populum.
1. Et ſtatim regyrat ſe ad orientem uſquedum ſi-
Poſt hoc dirigens ſe iterum ad populum &
*Pax vobis.* & regyrans ad orientem dicit *Ore-*
ſequitur oratio. Poſt finitam ſedet, ſimiliter
vel presbyteri ſedent, tunc aſcendent &c. Al-
eccleſiis *Romanis Vaticana*, *Lateranenſi*, *S Pau-*
medium ad occidentem vergit, unde neceſſe
t, ut ſacerdos gyret ſe verſus populum: id
noſtro codice idcirco non præſcribitur, unde
accedit ad primariarum *Romanæ* urbis eccleſiarum uſum, ſecus ac vulgatus a MABILLONIO. Vid. vet. Liturg. *Alem.* T. I. diſquiſ. IV. c. 2. n. 10. pag. 301. ſeq.

(3) Tunc Pontifex annuit epiſcopis & presbyteris ut ſedeant.

(4) M. pogio. E. poio.

(5) Tunc aſcendunt ad ſedem primicerius & ſecundicerius, & primicerius defenſorum cum omnibus regionariis & notariis.

(6) M. archium.

archidiaconem, ſuſcipit amulas, & manu ſua refundit in ſciphum. Pontifex vero, antequam tranſeat in partem mulierum, deſcendit ante confeſſionem, & ſuſcipit oblatas primicerii & ſecundicerii, & primicerii defenſorum; nam diebus feſtis poſt diacones ad altare offerunt; ſimiliter aſcendit Pontifex in parte feminarum, ordine quo ſupra omnia explet, (1) tunc tenentibus primicerio & ſecundicerio manus eius, redit in ſedem. (abluit manus ſuas) Archidiaconus ſtans ante altare, expleta ſuſceptione lavat manus ſuas; deinde reſpicit ad faciem Pontificis, ut annuat ei; & illo reſalutato, aſcendit ad altare, tunc ſubdiaconi regionarii levantes oblatas de manu ſubdiaconi ſequentis ſuper brachia ſua, porrigunt archidiacono, & ille componit altare, nam ſubdiaconi hinc inde porrigunt; ornato vero altare tunc archidiaconus ſumit ammulam Pontificis de ſubdiacono oblationario, & refundit ſuper colum in calicem. Deinde Diaconorum; & in die feſto primicerii ſecundicerii (primicerii) Defenſorum, deinde deſcendit ſubdiaconus ſequens in ſcolam, accipit fontem de manu Archiparaphoniſtæ, & defert Archidiacono, & ille infundit faciens crucem in calicem, tunc aſcendunt diaconi ad Pontificem, quos videntes primicerius ſecundicerius & primicerius Defenſorum regionariorum, & Notarii regionarii, & Defenſores regionarii, deſcendunt de aciebus, ut ſtent in loco ſuo, tunc ſurgit Pontifex a ſede, deſcendit ad altare (& ſalutat altare) & ſuſcipit oblatas de manu presbiteri hebdomadarii, & diaconorum. Deinde archidiaconus ſuſcipit oblatas Pontificis de oblationario, & dat Pontifici; quas dum poſuerit Pontifex in altare, levat calicem archidiaconus de manu ſubdiaconi regionarii, & ponit eum ſuper altare iuxta oblatam Pontificis a dextris involutis anſis cum offerturio, quod imponit in cornu altaris, & ſtat poſt Pontificem, & Pontifex inclinans ſe paululum ad altare, reſpicit ſcolam, & annuit ut ſileant.

9) Tunc finito offertorio Epiſcopi ſtant poſt Pontificem, primus in medio, deinde per ordinem, & archidiaconus a dextris Epiſcoporum, ſecundus diaconus a ſiniſtris, & ceteri per ordinem, diſpoſita acie, & ſubddiaconi regionarii finito offertorio vadunt retro altare aſpicien Pontificem (2) ſtantes erecti, uſque dum i dicere hymnum Angelicum, id eſt, *Sanctus ctus*; quæ dum expleverint, ſurgit Pontife & intrat in canonem; Epiſcopi vero, di ſubdiaconi, & Presbyteri in presbyterio nent inclinati, & dum dixerit: *Nobis peccatoribus*, ſurgant diaconi; (ſubdiaconi dixerit: *Per quem hæc omnia Dne*, ſurgit diaconus ſolus; cum dixerit: *Per ipſum & ipſo*; levat cum offertorio calicem per an tenet exaltans illum iuxta Pontificem. P autem tangit a latere calicem cum oblatis d *Per ipſum & cum ipſo*, uſque *per omnia ſæculorum*. Et ponit Pontifex oblationes i ſuo, & archidiaconus calicem iuxta eas offertorio in anſis eiusdem. Nam quod i ſimus de patena, quando inchoat canonen nit acolitus ſub humero habens ſindonem i ligatam, tenens patenam ante pectus ſu parte dextera uſque medium canonem; tu diaconus ſequens ſuſcipit eam ſuper planet venit ante altare expectans, quando eam ſ ſubdiaconus regionarius. Finito vero ſubdiaconus regionarius ſtat cum patena p chidiaconem; quando dixerit: *Et ab om turbatione ſecuri*; vertit ſe archidiacon oſculata patena dat eam tenendam diacono do. Cum dixerit: *Pax Dni ſit ſemper vob* (3) mittat in calicem de ſancta; ſed ar conus pacem dat Epiſcopo priori, deinde per ordinem, & populis, ſequentes cum a qui ſaccula portant a dextris & ſiniſtris Tunc Pontifex rumpit oblatam ex latere & particulæ quam ruperit partem ſuper relinquit. Reliquas vero oblationes ſuas in patenam, quam tenet diaconus; (4) n chidiaconus levat calicem, & dat eum ſubd regionario, quem tenet iuxta cornu altari trum, & accedentes ſubdiaconi ſequente acolitis, qui ſaccula portant a dextris & ſtris altaris. Et tenentibus (extendentibus litis brachia cum ſacculis, ſtant ſubdiac quentes, a fronte parantes ſinus ſaccolor chidiacono ad ponendas oblationes, prius tris, deinde a ſiniſtris. Tunc accoliti d

(1) M. Similiter & presbyteri ſi neceſſe fuerit poſt eum vel in presbyterio faciunt, poſt hoc Pontifex tenente ei manum.

(2) M. Ut quando dixerit *Per omnia ſæcula*, aut *Dominus vobiſcum*, aut *Surſum corda*, aut *Gratias*, ipſi ſint ad reſpondendum.

(3) M. Faciens crucem tribus vicibus manu per calicem.

(4) Et redit ad ſedem. Mox primicerius & dicerius & primicerius defenſorum &c.

ı levaque per (E. poſt) Epiſcopos circum ; reliqui deſcendunt ad Presbyteros, ut ngant hoſtias; patena autem præcedit iuxta, deferentibus eam duobus ſubdiaconibus ariis diaconibus, (ad diacones ut frangant) ngantur; ſed illi aſpiciunt ad faciem Pon. , ut eis annuat frangere: & dum annuerit, o Pontifice confrangunt; & archidiaconus ıto altare oblationibus (1) reſpicit ad ſco- & annuit eis, ut dicant *Agnus Dei*, & ad patenam cum ceteris.

Expleta confractione diaconus minor leva- : ſubdiacono patenam defert ad ſedem, ut ınicet pontifex; qui dum communicaverit de ncta, quam momorderat, ponit in calicem ıus archidiaconi dicendo (in calice): *Fiat xtio & conſecratio corporis & ſanguinis Dni Ieſu Chriſti accipientibus nobis in vitam æ- ı, amen. Pax tecum.* ℟. *Et cum ſpiritu* :) Deinde venit archidiaconus cum calice nu altaris, & adnuntiat ſtationem, & refuſo , de calice in ſcipho inter manus acoliti, ınt primum epiſcopi ad ſedem ut communi- e manu pontificis ſecundum ordinem; ſed sbyteri omnes aſcendunt, ut communicent re; epiſcopus autem primus accipit calicem nu archidiaconi, & ſtat in cornu altaris ſe- ; ordinis uſque ad primicerium defenſorum; archidiaconus accepto de manu illius refundit in ſciphum, quem ſupra di- & tradit calicem ſubdiacono regionario, ıdit ei ampullarem, cum quo confirmat po- , calicem autem accipit ſubdiaconus ſequens acolito; ille revocat in paratorio, qui :onfirmaverit, id eſt, quos Papa communi- deſcendit pontifex a ſede cum primicerio orum, tenentibus ei manus, ut communi- ; , qui in ſenatorio ſunt: poſt quem archi- us confirmat, poſt archidiaconem epiſcopi ınicant (3), & poſt eos diaconi confirmant, tranſeunt in ſiniſtram, & faciunt ſimiliter. teri autem annuente primicerio iuſſu pon- communicant populum, & ipſi viciſſim confirmant; nam mox ut cœperit pontifex in ſenatorio communicare, ſtatim ſcola incipit antiphonam ad communionem (4), ut pſallant uſquedum communicato omni populo annuit pontifex, ut dicant *Gloria*, & tunc repetito verſu quieſcunt; nam pontifex mox ut communicaverit in parte mulierum, redit in ſedem, & communicat regionarius per ordinem eos, qui in filo ſteterant (5). Finita autem antiphona ſurgit pontifex cum archidiacono, & veniens ad altare dat orationem ad complendum (6), qua finita, cui præceperit archidiaconus de diaconibus, aſpicit ad pontificem, ut ei annuat, & dicit ad populum: *Ite miſſa eſt.* ℟. *Deo gratias.* Tunc ſeptem cereoſtata præcedunt pontificem, & ſubdiaconus regionarius cum thuribulo ad ſecretarium; deſcendente autem illo in presbyterium, epiſcopi primum dicunt: *Iube domne benedicere.* ℟. *Benedicat nos Dnus, amen;* poſt eos presbyteri, deinde monachi, deinde ſcola, deinde milites draconarii, id eſt qui ſigna portant, poſt hos bainli, poſt eos cereoſtatarii, poſt eos acoliti, qui virgam (rugam) obſervant; poſt eos extra presbyterium cruces portantes, deinde manſionarii iuniores, & intrant in ſecretarium. (7)

## DE OFFICIO MISSÆ.

Capitula ſequentis opuſculi prænotamus, ut ſi quis forte ignarus extans de ignobilitate operis noſtri, aggrediensque illud quaſi dignum, ac poſtea reperiens vile, ne pœnitentia ductus dicat apud ſemetipſum, vel apud ſuos adſtantes: ſi cognoviſſem ruſticitatem huius operis, nullatenus in eo laborem oculorum meorum inpenderem; videat modo in capite quæ ſequantur uſque in finem; & ſi lectionis cauſa in aliquam nauſeam incurrerit, non mihi tantum ingratus exiſtat, ſed & ſibi, qui cognita ignobilitate noſtra magis eam elegit rimare uſque ad calcem. Illa (illud) vero intimandum eſt, quod ea, quæ celebramus in officio miſſæ uſque lectum evangelium reſpicientia ſint ad primum adventum Dni uſque ad illum (illud)

M. præter particulam, quam Pontifex de pro- ılatione confracta ſuper altare reliquit (quia ita nt, ut dum miſſarum ſolemnia peraguntur, al- ıe ſacrificio non ſit.)

Et confirmatur ab archidiacono.

Populum annuente eis primicerio cum manu ıneta percantato pontifice.

Per vices cum ſubdiacono & pſallunt.

Et in diebus feſtis de ſchola &c.

(6) Directus ad orientem, nam in iſto loco, cum *Dominus vobiscum* dixerit, non ſe dirigit ad populum finita vero oratione cui &c.

(7) Edidit MABILLONIUS eclogas AMALARII abbatis in hunc ordinem *Romanum* p. 549. ſeqq. prout eidem in notato codice *Einſidl.* annectuntur; in *Turicenſi* vero ſæpe adducto ſunt copioſiores prout ſequuntur.

(illud) tempus, quando properabat Hieruſalem paſſurus.

*Introitus* vero ad chorum prophetarum reſpicit, & merito hos hic tangimus, quod Auguſtinus ait: Moyſes miniſter fuit & veteris teſtamenti, & perfecte miniſter novi teſtamenti.

*Kyrie eleiſon* ad eos prophetas reſpicit, qui circa adventum Dni erant, de quibus erant Zacharias nec non & Iohannes filius eius.

*Gloria in excelſis Deo* ad cœtum angelorum reſpicit, qui gaudium Nativitatis Dni paſtoribus adnuntiaverunt.

*Prima collecta* ad hoc reſpicit, quod Dnus agebat circa duodecimum annum, quando aſcendit Hieroſolymam, & ſedebat in templo inter medios doctorum, & audiebat illos atque interrogabat.

*Epiſtola* ad prædicationem Iohannis pertinet.

*Reſponſorium* ad benevolentiam apoſtolorum, quando vocati a Dno & ſecuti ſunt.

*Alleluia* ad lætitiam mentis eorum, quam habebant de promiſſionibus eius, vel de miraculis, quæ videbant fieri ab eo, ſive pro nomine eius. De *Tractu* alias dicemus.

*Evangelium* ad ſuam prædicationem uſque ad prædictum tempus.

Deinceps vero, quod agitur in officio miſſæ, ad illud tempus reſpicit, quod eſt a dominica, quando pueri obviaverunt ei, uſque ad aſcenſionem eius, ſive pentecoſten.

*Oratio*, quam presbyter dicit a Secreta uſque *Nobis quoque peccatoribus*, hanc orationem deſignat, quam Ieſus exercebat in monte Oliveti.

*Et illud*, quod poſtea agitur, illud tempus ſignificat, quando Dnus in ſepulchro iacuit.

Quando panis mittitur in vinum, animam Dni ad corpus redire demonſtrat.

Et quod poſtea celebratur, ſignificat illas ſalutationes, quas Chriſtus fecit diſcipulis ſuis.

Et fractio oblatarum, illam fractionem ſignificat, quam Dnus duobus fecit in Emaus. (1)

Qualiter occurrat cantorum officium quod agitur ad miſſam, ſive ſubdiaconi vel diaconi quod agitur in pulpite, ſacramento Incarnationis Chriſti, angelorum prædicationis, paſſionisque, nec non & reſurrectionis.

## De Introitu.

Introitus fit primo in officio cantorum ad miſſam, quando intrat Epus in eccleſiam; legimus namque, quod Chriſtus vice ſua poſuiſſet in ec-
cleſia apoſtolos ut eius ſucceſſores, ſucce
poſtolorum Epiſcopi ſunt, qui eos imitant
troitus cui convenit aptius, niſi choro prop
qui adnuntiaverunt Chriſtum venturum
dum, & per quos introivit Chriſtus in
ſicut Paulus apoſtolus de David: Et cu
ducit, inquit, primogenitum in orbe
dicit: & adorent eum omnes angeli D
introductio eius eſt aperte declarata Incar
ſicut illi extiterunt præcones adventus C
& cantores præſentium ſacerdotum.

## De Kyrieleiſon & Chriſteleiſ

Plane prophetæ non tantum prædixeru
adventum, verum etiam & aliquando e
primitivæ eccleſiæ etiam veniſſe clamarunt
miſericordiam, quæ modo manifeſtata e
cati ſunt; unde dicit Iſaias: Dne miſe
ſtri, te expectavimus; iſte enim nomen
Kyrieleiſon & Chriſteleiſon, innuentibus
in altiore loco ſtant, mutatur; talis e
extitit apud prophetas Dni, ut ad tactu
tus Dei, qui excellit omnem creaturam,
do deprecarentur formam Dei, quod pe
Kyrieleiſon, & aliquando (formam) ſer
pertinet ad Chriſte eleiſon. Ad formam
ſpicit, quod David dixit: Inclina Dn
tuam, & exaudi me; quod eſt aperte
commoda mihi Kyrie miſericordiſſimam au
& miſerere mei Iterum ad formam ſe
net, quod ait: Dne refugium factus
quod factus eſt, ſecundum humanitatem
quid tamen orat ſervus Dei illum? hoc
Ne avertas hominem in humilitatem; id
ſte ne permittas humanum genus terren
rare, ſed ad cœleſtia dignare extollere.
horret a vero, ſi propinquiores prophe
officio accipimus, de quibus fuit Zacha
dictum eſt: Ne timeas Zacharias, ex
deprecatio tua. Audite cantores: quor
ſterium frequentatis, horum vitam ſeque
dite, quod ſuavis tuba ex voce Dei pi
in manibus prophetarum aſſimilatus ſum

## De Gloria in excelſis Dec

Poſtea Epus dicit clara voce: Gloria i
ſis Deo. Iam prædicaverunt prophetæ;
verunt, quæ oraverunt; prima laus poſ
tivitatem & decantatio ſecundum evange
fuit, ſic enim ſcriptum eſt: & ſubito
cum angelo multitudo militiæ cœleſtis la

(1) Hucuſque *Turicenſis* codex convenit cum *Einſidlenſi*: quæ ſequuntur ſolus *Turicenſis* habet.

& dicentium: Gloria in altiſſimis Deo, & ı pax hominibus bonæ voluntatis. Non olum angelus cantavit, ſed unus primo dicitur, & ſubito cum eo factam eſſe dinem angelorum laudantium Deum; ſicque ınus Epus inchoat, & omnis eccleſia reſodem Deo. Iamque glorioſe ſacerdos angecibus interfuiſti, hortor, ut intimo animi eorum converſationem inplores, ſurſumque ieas, quia ei dixiſti gloriam, quem credis Iſis habitare.

## De Epiſtola.

ımus frater, quis eo nato primus extiterit or & ſubminiſtrator novi teſtamenti; ut ıus ea, quod ipſe Chriſtus lector fuit, diquis de membris eius primus prænuntiaeccleſia ſacramenta novi teſtamenti, aut ſter fuerit vice ſubdiaconi? Chriſtus enim fuit, qui dixit: Non veni miniſtrari, ıſtrare; Iohannes nempe ſubminiſter, qui Hic erat, quem dixi vobis, quia poſt me s eſt; ante me factus eſt, quia prior me iterum requiſitus a Phariſæis quis eſſet; it: Ego baptizo in aqua vos. Et ut us manifeſtus ait: in pœnitentia; qui auſt me venturus eſt, fortior me eſt, ipſe ıtizabit in Spiritu ſancto & igne. De eoıhannes ſcriptum eſt: Vox clamantis in ; ipſe enim prædicavit ante Chrm, ea Chriſtus pœnitentiam inquiens agite, adıuavit enim regnum cœlorum. Videamus, nvenientia ſit officio Aplorum ſive aliorum torum, quorum dicta ſubdiaconi legunt one cum Iohanne. Audi quid dicat Iſaias a: clama, ne ceſſes, quaſi tuba exalta tuam; & cui dicitur ſpecialiter in Iſaia a de clamatione profecto ſicut legimus ; de ipſo enim dicitur: vox clamantis rto. Unde ipſe de ſe teſtatur: ego vox tis; & paulo poſt in eodem Iſaia de chodicatorum dicitur: videbit omnis caro: quod os Dni locutum eſt: vox dicentis & dixit: quid clamabo? omnis caro , & reliqua. Fœnum cum ſiccatur, mivide quomodo his verbis Iohannes con: Me oportet inquit minui, illum autem . Iohannes præco verbi, præco prædi novi teſtamenti. Ideo omnis chorus præum in eo concordat, & apte, quia præco ıriſti. Epiſtola, quæ legitur ante evangeminiſterio Iohannis convenit. Audi pro or ſermonum Dei! audi ſpeculator manda Dei! hæc tibi dicit Dns, ut non ſileas, nec propter pigritiam, neque propter adulationem, neque propter timorem. Si non adnuntiaveris iniquo iniquitates ſuas, ſanguinem eius de manu tua requiram. Audi & unde gaudeas: fidelis ſervus & prudens, quem conſtituit Dnus ſuper familiam ſuam, ut det illis in tempore cibum.

## De Reſponſorio.

Veniamus modo ad chorum apoſtolorum. Reſponſorium in eccleſia cantatur poſt lectionem. Reſponſorium ideo dicitur, eoquod uno cantante cæteri reſpondeant; cantavit unus Chriſtus, id eſt vocavit Petrum & cæteros apoſtolos, & illi reſponderunt, quia Chriſtum imitati ſunt; & ideo reſponſorium convocationi apoſtolorum convenit. Ipſe idem, qui inchoavit ſolus, ſolus verſum cantat, quia Chriſtus, qui apoſtolos vocavit ſeorſum, & pernoctans & ſolus orabat, ſicut ſcriptum eſt in evangelio: Et egreſſus ibat ſecundum conſuetudinem in montem olivarum; ſecuti ſunt autem illum & diſcipuli; & cum perveniſſet ad locum, dixit illis: orate ne intretis in temptacionem, & ipſe avulſus eſt ab eis quantus iactus eſt lapidis, & poſitis genibus orabat; & iterum: iuſſit diſcipulos ſuos aſcendere in naviculam, & præcedere eos transfretum, donec dimitteret turbas; & dimiſſa turba aſcendit in montem orare ſolus; & iterum: ipſe autem erat pernoctans in oratione. Vis audire, ubi iterum incipiat reſponſorium! ſtatimque Ieſus locutus eſt dicens: habete fiduciam, ego ſum nolite timere. Audi & ubi reſpondeat chorus: reſpondens autem Petrus dixit: Dne ſi tu es, iube me venire ad te; ambulabat Chriſtus ſuper mare, & fecit & Petrum ambulare ſupra mare. Ecce ſic convenit reſponſorium convocationi apoſtolorum. Nec minus convenit rationi, ſi officium Iohannis præponatur duodenario numero, quia aliqui diſcipulorum per Iohannis locutionem ſecuti ſunt Ieſum; ſicut ſcribit Iohannes evangeliſta: ſtabat Iohannes & ex diſcipulis eius duo, & reſpicit Ieſum ambulantem, & dicit: Ecce agnus Dei, & audierunt eum duo diſcipuli loquentem, & ſecuti ſunt Ieſum; illum fuerant ſecuti, de quo Iohannes loquebatur. Ipſe Iohannes exponit infra, qui diſcipuli eſſent dicens: Erat Andreas, frater Simonis Petri, unus ex duobus, & reliqua. Et paulo poſt, Invenit hic primum fratrem ſuum Simonem & dicit ei: Invenimus Meſſiam, & cætera. Et Matthæus evangeliſta apertiſſime prædicat, quod Iohannes iam traditus eſſet, quando cepit Ieſus prædicare & dicere: pœnitentiam agite,

gite, & reliqua. Si quis vult inveſtigare de vocatione apoſtolorum, legat evangelium, & ibi inveniet, vocatos eſſe apoſtolos a Chriſto poſt prædicationem Iohannis Baptiſtæ.

## De Alleluia.

Poſt duodenarium namque Apoſtolorum numerum veniamus per ordinem ad ſeptuaginta duos diſcipulos, quos miſit Ieſus binos ante faciem ſuam prædicare in omnem civitatem, & locum, quo erat ipſe venturus. Audiamus quid ſequatur poſt eorum reverſionem ad Ieſum; evangeliſta Lucas ita meminit: In ipſa hora, inquiens, exultavit Ieſus in Spiritu ſancto, & dixit: Confiteor tibi Pater Dne cœli & terræ, quia abſcondiſti hæc a ſapientibus & prudentibus, & revelaſti ea parvulis. Verbum Confiteor duobus modis accipitur, pro confeſſione peccatorum; & pro laude Chriſti. Confeſſio ad laudem utique pertinet, non ad confeſſionem peccatorum, quia nulla fuerunt in eo. Alleluia quid ſonat in lingua noſtra niſi laudem Dei! ipſe qui in convenientia reſponſorii vocavit apoſtolos, ipſe modo laudat Deum Patrem de revelatione parvulorum, quaſi ſequatur poſt reſponſorium alleluia, ipſe ſolus cantat verſum de alleluia, quia dicit: Nemo ſcit quid ſit Filius niſi Pater, & quid ſit Pater niſi Filius. Ipſe iterum alleluia dicit, quando ait ſecundum Matthæum eiſdem diſcipulis & eorum ſucceſſoribus: Venite ad me omnes, qui labratis & honerati eſtis, & ego vos reficiam; Et paulo poſt: & invenietis requiem animabus veſtris. Quæ eſt requies animarum, niſi totam vitam in Dei laude ducere! diximus namque, quod ſeptuaginta & duo diſcipuli miſſi eſſent ante faciem Ieſu in omnem civitatem & locum, quo erat ipſe venturus. Eia, quo diſcipuli ante faciem eius prævenerunt, veniat ipſe Chriſtus magni conſilii angelus, qui doceat nos ſuper omnes prophetas, & ſuper omnem chorum doctorum, quæ ſint paſcua eius, & quæ ſint gaudia æterna O cantores cantate Dno canticum novum, quia mirabilia fecit; mirabile opus, ut te vocaret, fecit, quando hoc, quod totus mundus capere non poteſt, ad hoc contractum eſt, ut in uno homine totum maneret, & tu haberes, quod imitareris.

## De Evangelio.

Legatur evangelium. In ipſo Chriſtus ore ſuo loquitur populo, ſicut dicit evangeliſta Matthæus: Et aperiens os ſuum docebat eos dicens: Beati pauperes ſpiritu, & reliqua. Tuba angeli magni conſilii, memento ſi eſt, quod reboas, dulce
quaſi mel in ore tuo; verumtamen ventre[...]
amaritudine complet. Item primitiva
hunc uſum habebat, ſicut in actibus Apoſ[...]
legitur, ut per Sabbata recitarentur lex
phetia; & ideo oportet, ut in celebratione
miſſæ & lectio fiat pro lege, & prophetia
ſponſorio, & alleluia ſequatur in reco[...]
laudis reſurrectionis æterne, & evangelium
ſequatur, quia in Chriſto omnia bona com[...]
& permanent.

## De Credo in Deum.

Poſtquam Chriſtus locutus eſt populo ſ[...]
eſt, ut dulcius & intentius profiteatur c[...]
tem ſuam, ſicut ſcriptum eſt in evang[...]
hannis feciſſe populum, qui audierant a
Samaritana verbum, multi inquit credide[...]
Ieſum propter verbum mulieris teſtimoni[...]
hibentis & cætera; & paulo poſt: Multi
crediderunt in eum propter ſermonem [...]
mulieri dicebant: quia iam non propte[...]
loquelam credimus, ipſi enim audivimus,
mus, quia hic eſt vere ſalvator mundi;
convenit populum poſt evangelium, quia
verba audiunt, intentionem credulitatis ſ[...]
claro ore proferre. Chriſtiana religio ut ſa[...]
neas, corde crede ad iuſtitiam, oris aut[...]
feſſio fit in ſalutem.

## De Offertorio.

Poſt credulitatem noſtram prolatam v[...]
ad offertorium, offertorium namque dicit[...]
ipſo tempore oblationes offeruntur, nempe
ut Chriſti verba ſuſcepta & populi inten
credulitatis ora(e) prælata (prolata) ſeq[...]
eaque prædicat Paulus apoſtolus dicens: [...]
vos per miſericordiam Dei, ut exhibeatis
ra veſtra hoſtiam viventem. Et cui tibi
hoc officium convenire, niſi his, qui,
Chriſtus in Ieruſalem properabat, & paſſ[...]
inminebat, obviaverunt ei dicentes: Oſan[...]
David; benedictus qui venturus eſt in
Dni. Sic enim ſcriptum eſt in evangeli[...]
rima autem turba ſtraverunt veſtimenta ſua
alii autem cædebant ramos de arboribus, &
bant in via; turbæ autem quæ præcedeb[...]
quæ ſequebantur, clamabant dicentes: Oſ[...]
lio David, & cætera, ſicut iam diximus.
ibi ſignificant veſtimenta, hoc & in iſto
offertorii oblationes poſſunt ſignificare; v[...]
ta eorum, de quibus iam diximus, ſigna [...]
porum eorum poſſumus dicere, qui non [...]
bant tradi ad mortem temporaliter, ut [...]

ea ambularet, id eſt, ut per martyrium eo- fides Chriſti de homine in homines creſce- & de regno in regnum, & de gente in gen-
Et hoc offertorium ante conſecrationem ris & ſanguinis Dni fit; in qua conſecra- dicitur: hæc quotienscunque feceritis, in nemoriam facietis; hoc eſt, ſicut mortuus ɔro vobis, ita ſitis parati mori pro fratribus ; & ſicut nobis videtur, ſignificant obla- :, quæ offeruntur in altari. Illic clamabant tes: Oſanna filio David; & cantores clamant a voce: Ad te Dne levavi animam meam: meus in te confido, non erubeſcam. Et ı: populum humilem ſalvum facies Dne, & ɪis ſimilia, quæ pertinent ad ſalvationem :. Idipſum enim videtur ſonare Oſanna, ſalvum fac. O cantores! mortificate mem- eſtra, quæ ſunt ſuper terra; id eſt extin- carnales concupiſcentias, eſtote malitia li &c. (1)

## ꞁſcenſione Subdiaconi ad ambonem,

Subdiaconus officium Iohannis ſignificet, & o, quod non aſcendat in locum evangelii, ı Iohannes non eſt dignus ſolvere corri- gia calceamentorum Chriſti.

: primam datam orationem aſcendit ſubdia- ad ambonem, ut legat & adnuntiet po- )ei prædicationes ſanctorum Patrum, ſive teſtamenti, ſive novi; non tamen aſcen- ſuperiorem gradum, quem ſolus ſolet a- ːre, qui evangelium lecturus eſt. Sane poſt- angelus paſtoribus bonum noſtrum, quod petendum eſt, nuntiavit, id eſt gaudium ım, quia natus eſt nobis hodie ſalvator, qui riſtus Dnus, in civitate David; Iohannes ad prædicationis novi teſtamenti cucurrit di- pœnitentiam agite, adpropinquavit enim m cœlorum. De ipſo enim Iohanne dictum evangelio, quod exiſtimante (æſtimante) o, & cogitantibus omnibus in cordibus ſuis, ːte ipſe eſſet Chriſtus, reſpondens (dit) Io- s omnibus dicens: Ego enim aqua baptizo venit autem fortior me, cuius non ſum corrigia calceamentorum eius ſolvere; ım & in alio loco evangelii confeſſus eſt, eſſe Chriſtum. Stat in inferiori gradu, qui horum, quæ incipit Iohannes, adnuntiat, ı aſcendit in ſuperiorem gradum, quia non gnus Iohannes ſolvere corrigia calceamen- torum eius, cuius verba in eo leguntur; & ite- rum, qui habet ſponſam, ſponſus eſt; amicus autem ſponſi ſtat, & gaudio gaudet propter vo- cem ſponſi.

## De Aſcenſione Cantorum ad ambonem;

quod idem cantor Chriſtum imitetur vocantem chorum Apoſtolorum.

Cantor vero aſcendere poteſt; indifferenter aſcendit ſuperius, quia Chriſtus prælatus eſt Io- hanni; ſtat in eodem, qui æſtimabatur Iohannes; ſtat inferius, quia venit ab eo baptizari. Poſt prædicationem vero Iohannis Chriſtus ad baptiſ- mum venit; poſt baptiſma vocavit chorum Apo- ſtolorum, & congregavit cœtum diſcipulorum; hoc namque dicimus, quia ſecundum ordinem evangelii convenit convocatio apoſtolorum; Re- ſponſorio (um) itaque, quod geritur in typo vo- cationis apoſtolicæ, & diſcipulatus, inferius po- teſt eſſe, quam quod geritur in typo præconatus Iohannis baptiſtæ; ad neminem enim apoſtolorum venit Chriſtus, ut baptizaretur ab eo; nemo eo- rum ex utero matris exultavit in adventum Chri- ſti; nemo eorum dictus eſt ſpecialiter præco, niſi Iohannes baptiſta; ſic enim ſcriptum eſt in evangelio: Et factus (um) eſt, ut audivit ſaluta- tionem Mariæ Eliſabeth, exultavit infans in ute- ro eius, & repleta eſt Spiritu ſancto Eliſabeth; repleta eſt Eliſabeth Spiritu ſancto, ſed Iohannes antea repletus eſt. Et iterum in Matthæo: tunc venit Ieſus a Galilæa in Iordanem ad Iohannem, ut baptizaretur ab eo, & reliqua. Si tibi placet iſto modo non aſcendat ſuperius, qui reſponſo- rium cantat, quam qui lectionem legit, & ſtet in eodem loco, & aſcendat ſuperius ſecundum ſupradictos modos.

## De Diaconi Aſcenſione ad ambonem:

quali ordine aſcendat; vel quid ſit verſus; vel quid & qualiter cæteri eadem hora agant.

Diaconus cum aſcendit ad legendum, petit benedictionem ab Epiſcopo, & accipit evangelium de altari, & præcedunt ante eum duo candela- bra, & duo thuribula, ſive unum quid autem illud ſignificet, iam dictum eſt. Redeamus & (ad) præpoſitum ordinem. Et accipit diaconus caute in brachio ſubdiacono (ni) poſitum evange- lium, quo loco lecturus ſit; invento loco aſcen- dit in ambonem, & in ſuperiorem gradum, & dicit:

Hic turbatus eſt ordo codicis, textusque in- ɪs, paucis interiectis, quæ apud Mabillo- nium p. 552. quoad ſenſum leguntur de ſeſſione e- piſc.

dicit : Dominus vobiſcum ; quo audito vertit ſe Pontifex, & omnis ſacerdotalis gradus, ſive omnis populus fidelis ad orientem ; & poſtquam dixerit diaconus : Sequentia ſancti evangelii, & reliqua ; facit ſignum crucis in fronte eius, id eſt diaconus, ſimiliterque Epiſcopus & omnis populus, & revertuntur ad evangelium ; ſed & baculi omnium deponuntur de manibus ; ipſe vero diaconus ſtat verſus ad meridiem, ad quam partem viri ſolent confluere ; Diaconus petit primum benedictionem ab Epiſcopo : Epiſcopus dicit illi : Dominus ſit in corde tuo & in labiis tuis ; & ponitur incenſum in thuribulum. Incenſum, ut bene noſti, orationem deſignat Sanctorum ; unde dicit propheta : Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo, hoc factum indicat Epiſcopus, ſi oratio ſua accenſa eſt ab igne Spiritus ſancti, & pro ipſo diacono orare poſſe & pro omni populo ; ut hæc verba poſuit ſuper caput diaconi cum ſigno ſanctæ crucis : crucifixerunt cum vitiis & concupiſcentiis ; altare namque crucem ſignificat Dni ; unde dicit Eſaias propheta : In die illa erit altare Dni in medio terræ Ægypti, & titulus iuxta terminum eius ; Dni altare namque in medio terræ crucem Dni ſignificat in Hieruſalem ; quod Hieruſalem in medio ſit terræ, Pſalmiſta manifeſtat dicens : Operatus eſt ſalutem in medio terræ ; in Hieruſalem namque paſſus eſt Salvator noſter, ubi crucem aſcendit, ubi redemit omnem populum chriſtianum. Per titulum, qui iuxta terminum eius eſt, prædicationem accepimus evangelii, quia ab Hieruſalem Apoſtoli inchoaverunt prædicare, & inde in omnem terram exivit ſonus eorum, & reliqua. Quod dicit : In medio terræ Ægypti, ſignificat iſtud altare & iſtum titulum in mundo eſſe, per Ægyptum namque mundum intelligimus ; poſſumus quippe reperire exempla ſacræ ſcripturæ, ubi evangelium quodam modo & pro cruce accipiatur, & pro ſancta prædicatione, ſicut eſt illud Iohannis : vade & accipe librum apertum, qui eſt in manu angeli ſtantis in conſpectu Dei ſuper mare & ſuper terram, & abii ad angelum dicens : ut daret mihi librum ; & dixit mihi : accipe & comede illum, & amaritudinem ventri tuo faciet, ſed in ore tuo erit dulce velut mel. De libro utique dicit, in quo refertur diſpenſatio Incarnationis Chriſti, nec non & paſſionis eius, ac reſurrectionis, ſed & in cœlos glorioſe aſcenſionis ; qui amaritudinem ventri facit, quando infit : Attendite vobis, ne forte graventur corda veſtra de crapula & ebrietate ; & iterum delitio-
ſis : Nolite ſolliciti eſſe dicentes : quid ma
bimus, aut quid bibemus ? & reliqua ; &
poſt : Neque ebrioſi regnum Dei poſſid
Et Iohel propheta : convertimini ad me i
corde veſtro in ieiunio, & fletu, & planc
ſcindite corda veſtra, & non veſtimenta
Crux namque, ut ſcis, a cruciatu dicitur
vult dicere, hoc non eſſe cruciatum carn
quis illa contempſerit & iſta. (1)

Ecce modo audiſti, ubi præſens adeſt ſp
& non neceſſe habetur baculus, de quo
diximus ; Audi poſtea, ubi neceſſarium ſi
lectulo meo per noctes quæſivi, quem
anima mea. Minus erudita anima in ſua
huius mundi vult invenire Chriſtum, & no
teſt, quia arcta via & anguſta eſt, quæ du
vitam ; quæſivi illam, & non inveni, q
deliciis huius ſeculi non invenitur Chriſtus.
quitur ? Surgam & circuibo civitatem, per
& plateas quæram, quem diligit anima
quæſivi illum, & non inveni ; id eſt, q
illum in ſeculari ſapientia per vicos & p
quia multos angulos habet rhetoricæ & dial
ars, & neque ſic inveni, quem diligit
mea ; invenerunt me vigiles, qui cuſtodiu
vitatem ; num, quem dilexit anima mea,
ſtis ? en quia non habet ſponſum, baculus
tur ; qui cuſtodiunt civitatem, qui cuſt
ſanctam eccleſiam ; hos interrogat : num,
dilexit anima mea, vidiſtis ? Vos, inquit,
paſtores eccleſiæ, vos cuſtoditis civitaten
viventis ; dicite mihi : quid agam, ut n
mundo corde videre illum, quem diligit
mea ? ita tamen ſi illum vidiſtis, ſi ab eo
ciſtis, ſi in catholica fide ſtatis. Attende
genter iterum, ubi ei non ſit baculus neceſſ
ſequitur baculum, cum pertranſiſſem eos,
quem diligit anima mea, hoc eſt, poſtquam
rum doctrina, id eſt evangelio erudita fui
fide ſanctæ Trinitatis imbuta, adveniens S
ſanctus, qui docet omnem veritatem, q
ipſum me fecit videre quem diligit anima
iam non requiſivi a baculo ſuſtentari, ſicut
quæſivi ; iam mihi nihil amplius neceſſe
niſi quod Paulus dicebat : Nemini quicquam
beatis, niſi ut invicem diligatis. Vis a
quomodo requirat iterum ſuſtentaculum b
Sequitur : Adiuro vos filiæ Hieruſalem ( p
vam eccleſiam adiurat pediſſequa ) ſi inve
dilectum meum, redemptorem meum, ut n
tis ei, quia amore langueo ; orate vos pr

(1) Hic iterum turbatus eſt ordo codicis ac materiæ.

nus deſiderium meum audiat, quale eſt m tuum dilecta mi? Amore langueo. re langues ſoror mi? quia zelum (us), :m) cordi meo inpoſuit, comedit me; ceditur requies, quia in anxietate tribuniam incolatus meus prolongatus eſt; ierata ſum, & alia multa perpeſſa. Sed aquæ multæ non potuerunt extinguere n, vos intercedite, qui eadem patimini, ut in me perficiatur, quod in evangeum eſt: qui autem perſeveraverit uſque, hic ſalvus erit. Iſta frater mi exempla iimus, ut intelligatur, quod aliquoties ſt, baculos tenere in manibus, & poſtnſpectui Chriſti præſentabimur, baculi eſſarii non erunt; quapropter quando orat, atque celebratur aliorum doctoium, baculos tenemus in manibus; & pſius Chriſti verba nobis loquuntur, ba1 tenemus in manibus, ut oſtendatur, :ile eſſe Chriſto per ſe docere populum oniam ubi in promptu Chriſtus loquitur, neceſſe habemus Petrum, nec Paulum, um doctorem; quia ipſe eſt unus magiin cœlis eſt Chriſtus Dnus.

## ſit verſus Diaconus in ambonem. (1)

us, pronuntians verba evangelii, ad meat verſus, quoniam illis loquitur, de ulus dicebat: ſapientiam loquimur inter ; quando enim ſol ad meridiem vergientior ſolet exiſtere & altior, ſignificat ccleſiam ferventem animo in amore Dei (am) eſſe in magno culmine virtutum; arte ſic fatur in canticis canticorum: hi quem diligit anima mea, ubi paſcas? in meridie? In eadem parte illam (um) quirit, quia recognoſcit illum cubare in id eſt in eis, quorum cor ardens eſt one Dei & dilectione proximi. Ipſi quibus loquitur evangelium, qui in cor- & optimo audientes verbum retinent, n adferunt in patientia. Non dicimus i, qui poſt tergum ſunt, extorres ſint evangelio; ſed ut per doctiores minus udiantur. Sane quando ſolemus ſedere iem magiſtrorum noſtrorum, facies mari amplius intenta eſt in eum, qui perteſt diſcere, quam in eos, qui minus liſcunt; non quod illi ſoli oportet ſuam, ſed quia illos, qui tardiorem ſenſum habent, vult iterum doceri ab illo, qui citius veram rationem invenire poteſt in doctrina Magiſtri.

Tu qui ſcandiſti culmen ſublime miniſter,
Quinto (quanto)excelſa petis, tanto moderatior eſto;
Quantum prona ſolo, tantum ſit proxima cœlo;
Mens etenim, quæ celſa petit, hæc ima tenebit;
Inferiorque gradus qui vult deſcendere, ſurgit.
Lætetur ſemen inimicus cicadis almæ.
Angelus altithroni ſi non gaudet quia tu fers
Pocula celſa iubes tu ſcandere limen olympi.

## De Deſcenſione Diaconi de ambone, & de eo, quod ſalutante Chriſto mulieribus (res) poſt reſurrectionem ſalutat evangelium populus.

Poſtea namque deſcendit de ambone, & fertur evangelium primo ad oſculandum populo, deinde in locum ſuum, nam & crux nuper reperta ab Ellena, & vecta Conſtantinopolim, ſolet annuatim præſentari populo, ut eam adorent & oſculentur. Et poſtea reportatur in locum ſuum; ſic namque poſt reſurrectionem Dominus venit mulieribus obviam, dicens illis: havete. Illæ aptem acceſſerunt & tenuerunt pedes eius, & adoraverunt eum.

## De Extinctione Cereorum.

Poſt lectum evangelium candelæ extinguuntur, ut bene noſti, per candelas diximus doctores eccleſiæ ſignificari; & quid vult iſtud, poſt evangelium extinguuntur; niſi quod nemo doctorum transcendere poteſt verba ſancti evangelii, quaſi ipſe doctor dicat: Extinguo candelam meam, quando evangelium tacet, id eſt: Sileo, ſi evangelium tacet, niſi radicem omnis doctrinæ meæ invenire potuerim in evangelio, non loquar; quod eſt aperte dicere: clauſo evangelio extinctam eſſe doctrinam doctorum.

## De Thuribuli portatione poſt lectum Evangelium.

Thuribulum namque portatur per altaria; quæ conſuetudo nempe non diſcrepat a veteri teſtamento, in quo ſcriptum eſt: poneſque altare contra velum, quod ante arcam pendet teſtimonii coram propitiatorio, quo tegitur teſtimonium . . .

Velit manere uſque ad conſummationem ſeculi. Iohannes manifeſtat dicens: qui manducat carnem meam, & bibit ſanguinem meum, in me manet, & ego in eo. Ecce propter tantum ſacramentum dicit

: ſequuntur apud Mabillonium ex parte leguntur p. 553. n. 15.

dicit ſe Christus manere in cordibus fidelium. Unde cantores orant, ut, quod ipſe promiſit, nos adipiſci mereamur. Adhuc unum reſtat, quod cantores ſolent dicere, id eſt, Deo gratias; quod ideo modo prætermittimus, ut ipſi vobis concludamus ea, quæ adhuc deſideramus de aliis officiis miſſæ diſerere. (1)

INCIPIT

## LIBER DE OFFICIO MISSÆ,

### ſcilicet expoſitio ethica, atque theorica, per interrogationem & reſponſionem a quodam edita.

Interr. *Quid eſt officium?* ℟. Opus divinum ab orthodoxis Viris nobiliter conſtructum, atque certis temporibus, diebus, horisque ſolenniter celebrandum. Int. *Cur dicitur officium?* ℟. Ab efficiendo mutata una litera propter decorem ſermonis. Int. *Sacrificium unde dictum?* ℟. Quaſi ſacrum factum, dum myſtice conſecratur operante inviſibiliter Spiritu Dei. Hoc ſacramentum græce Euchariſtia dicitur, quod latine bona gratia interpretatur. Int. *Quid eſt Miſſa?* ℟. Legatio inter Deum & homines; cuius legationis officium fungitur ſacerdos, cum preces & oblationes populi offert ad Dominum, & bene hoc fit in commemoratione paſſionis Xpi, qui ſemetipſum Deo optulit Patri. Int. *Miſſa unde dicitur?* ℟. Eoquod tempore ſacrificii cathecumini foras mittuntur, clamante miniſtro: Si quis catheouminus eſt, ſecedat. Int. *Quis eſt ordo Miſſæ?* ℟. Primum autem in celebratione Miſſæ ad introitum ſacerdotis antiphona ad notitiam eius ingreſſus in ſanctuarium a choro cantatur. Int. *Quid eſt chorus?* ℟. Chorus multitudo eſt in ſacris collecta. Int. *Unde dicitur chorus?* ℟. A ſtantibus in modum coronæ. Alii dicunt a concordia, ſive de concordia, id eſt convenientia ſoni. Dum unus canit, græce monodia, latine ſicinium dicitur. Cum duo canunt bitinium vocatur. Cum multi, chorus nuncupatur. Antiphona græce vox reciproca ex duobus choris alternatim pſallentibus dicitur. Poſt introitum præcedunt litaniæ; ſalutatio presbyteri ad populum, cui & populus pacis reſpondet verbum. Sequitur lectio canonica ad reddendos auditorum animos intentos. Deinde reſponſorium; quod ideo reſponſorium dicitur, quia alio deſinente, id alter
reſpondeat, quod & Itali traduntur prim
veniſſe: & hoc quidam gradale dicunt,
iuxta pulpiti gradus cantatur. Tunc allel
nitur, hoc eſt laus Dei, la enim ex nor
Dei apud Hebreos eſt, etiam & hebreum,
Tantum enim ſacra ſunt nomina, ut ea
diſſe in cœlis S. Iohannes teſtatur; ac p
oportet in terris utraque dici, ſicut in c
ſonant. Poſtea legitur a diacono evangeli
ibidem ipſius virtus audiatur, cui corpori
rium celebratur. Fiunt oblationes. Canta
fertorium, qui inde vocatur quaſi cantic
ferentium, immittitur altari corporalis p
quod ſignificat linteum, quo involvebatur
Salvatoris, qui non aliunde, niſi puro lint
tum eſſe debet. Ponuntur vaſa, calix, &
dominici ſepulchri quodammodo typum te
quibus adminiſtratur corpus Domini ad per
dum, fidelibus ſacræ orationis conditum u
tis. Poſt de elevatione cordis ad Deum.
fit oratio pro adſociandis vocibus humani
licis dicentibus ter: Sanctus; & reliqua.
conſecratio corporis & ſanguinis, & depræc
lida; inter quas & dominica oratio: Paci
lum, Agnus Dei. Poſt communionem ben
ſacerdotis, tunc prædicatur a diacono
eundi peracta miſſa. Capitula ſequentis
prænotamus, ut ſi forte quis ignarus exſt
ignobilitate huius operis adgradienſque ill
dignum, ac poſtea reperies vile, ne pœn
ductus dicat apud ſemetipſum, & apud ſ
ſtantes. Si cognoviſſem ruſticitatem huius
nullatenus laborem oculorum meorum in
rem, videat modo in capite, quæ ſecuntu
in finem; & ſi lectionis cauſa in aliquan
ſeam incurrerit, non illi, qui ordinavit
ingratus exiſtat, ſed & ſibi, qui cognita
bilitate magis eam eligit rimari uſque ad

### De Romano Ordine, & Statione Ecclesia.

*Cur maſculi ſtant ad auſtralem partem,*
*nine ad borealem?* ℟. Ut oſtentatur pe
rem ſexum firmiores ſcos ſemper conſtitui
ioribus tentationibus eſtus huius mundi,
infirmiorem, fragiliorem ſexum infirmiore
ptiore loco. Ad hoc etiam pertinet, q
Io

(1) Verba hæc indicant ſuperiora cum ſequentibus cohærere, quæ in cod. *Turicenſi* magis adhuc hiulca ſunt & perturbata, quam priora, unde ea omittimus. Sunt vero ipſiſſimæ AMALARII eclogæ a MABILLONIO editæ, quas tamen hic, ex cod. *Sa*
ſæc. IX. circ. *Turicenſi* ſuppari edimus per mo
terrogationis & reſponſionis diſpoſitas.

es in apocalipſi ſua vidit angelum fortem, ſuit pedem ſuum dextrum ſuper mare, ſi- ı ſuper terram. Forciora etenim membra oribus periculis: altera in compedentibus r.

## De Introitu Epiſcopi.

*Cur epiſcopus a leva ingreditur, & tranſit teram?* ℟. Quia Xpi unum corpus ſumus ; ideoque fas eſt, quod epiſcopus intrans m, imitetur ſuum caput Xpm ingredien- mundum. Levam partem tetigit Salvator quia temporalem adſumpſit; ſed volebat teram, & docebat idipſum eccleſiam face- nto (quomodo) reſurrectionis carnem, quam ſit, ad dexteram Dei elevabit; & eccle- am ſecum fecit conſcendere in cœleſtibus: cit Paulus apoſtolus; quia ſimul excitavit, l fecit ſedere in cœleſtibus. Audi, quod lomon de dextera, & leva: Longitudo die- dextera eius, & in ſiniſtra illius divitiæ ia. Si longo tempore vivere cupimus, ad ım, id eſt, ad futuram vitam tendamus; niſtra habemus divitias & gloria, id eſt, ıtia præſentis vitæ.

## Diaconibus & ceteris Miniſtris Epiſcopi.

*Cur cum epiſcopo non amplius, quam ſe- 'II.) diaconi, totidem ſubdiaconi, totidem cum turibulis non amplius, quam ternis ur?* ℟. Sæpe ſcriptum eſt, & in multis ɔertum, quod ſeptenario numero univer- leſiæ deſignatur, quanto multiplicatis par- ıs facit XII. id eſt ter IIII. XII, & quater , & ex duo denario numero patriarcha- apoſtolorum univerſa eccleſia propagavit. rrogaveris, *quare non poſuiſſent in eo or- l. aut IIII. aut duo?* reſpondebo: Quia ıpari numero gaudet. Int. *Cur inquis Deus impari numero?* ℟. Quia inpar numerus non poteſt, & diviſionem non vult Deus : in eccleſia ſua. Par numerus dividi po- cut eſt VI. in IIII, & IIII. in duo, & II. m, & unum ideo parem numerum non ſu- s in ordine ſupra dicto, quia diviſionem na non vult Dominus recipere in eccleſia ḻuamvis tacuiſſem de VII. diaconibus a- ordinatis; ex hinc decreverunt apoſtoli & ıres apoſtolorum per omnes eccleſias VII. ıs, qui ſublimiori gradu eſſent ceteris, ıimi circa aram quaſi columne altaris ad- t: VII. propter VII. viros perfectos; V. libros Moyſi; III. propter ſpem, fidem, & cari- tatem; unus propter unitatem eccleſiæ.

## De Portatione Cerearum.

Int. *Cur, quot diaconi ſunt, tot candelabra portantur?* ℟. Quia omni eccleſiæ laboranti & imitanti Xpm promittitur gaudium æternæ vitæ, & lux perpetua, quod manifeſte declaratur in a- pocalipſi Iohannis dicente Domino negligenti: Age pœnitentiam, & prima opera fac; ſi autem, venio tibi, & movebo candelabrum tuum de lo- co ſuo, id eſt promiſſe lucis munere, ſi pœniten- tiam non egeris, te privabo.

## De portatione Turibuli.

Int. *Cur portatur & turibulum?* ℟. Quia Xpi corpus ſignificat, ſicut ſcriptum eſt in ea- dem apocalipſi: Alius angelus venit, & ſtetit an- te altare habens turibulum aureum; quod ſic expoſitum eſt: in conſpectu Sci licet aparuit ec- cleſiæ, factus ipſe turibulum, ex quo Deus ode- rem ſuavitatis accepit, & propitius factus eſt mundo.

## De Epiſcopo iam præſentato altari.

Int. *Cur epiſcopus veniens ante altare adorat primo ſcam, & poſtea pacem dat presbyteris & diaconibus?* ℟. Quia illum imitatur, de quo pro- pheta ſcripſit: Multiplicabitur eius imperium, & pacis non erit finis.

Int. *Cur epiſcopus primo adorat ſcam?* ℟. Quia primo illius miſericordia impertienda eſt, a quo pax, & miſericordia, & regnum Xpi intra nos regnat.

Int. *Cur duos ſacerdotes oſculatur?* ℟. Quia ipſe eſt lapis angularis, qui coniunxit duos in u- num parietem altrinſecus venientes, & dedit his pacem, qui fuerant longe, & his, qui prope.

## De Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto.

Int. *Cur poſt datam pacem cantor dat ſancta Trinitati gloriam?* ℟. Quaſi dicat: Gloriam re- ferimus Deo Patri & Filio & Spiritui ſco, & pacem, quam prophetavit per ſcos ſuos prophetas, nobis in noviſſimis temporibus dignatus eſt oſtendere, quanto dicit: Sicut erat; diaconi procedunt ad altare, & iterum revertuntur ad epiſcopum, & ſtant erecti, hoc ſignificat, quod ideo morti ſe tradiderunt; ſubauditur apoſtoli, ut Xpi corpori adunarentur; id eſt: ſicut erat in principio, in præterito, & nunc præſens, & ſemper futurum, & æternum, & in ſæcula ſæculorum; longitudo magna. Unum erigens, quoties ſæcula ſæculorum

nominantur; fortaſſe licet ignotus nobis, tamen a Dno ſtatus aliquis ac terminus indicatur; quaſi ſuperiora tria circa tempus referantur, & iſta inferiora circa ſæcula fidelium tranſeuntium. Altare pro teſtificatione nominis Xpi; vidi ſub altare, per hyperbaton dictum eſt, non ſub ara vidi occidere; ſed quia non ſub ara fuerunt occiſi, ſed ſub teſtificatione nominis Xpi, eorum animas vidi.

Int. *Quare, quanto dicitur prophetalis verſus, epiſcopus vadit ad altare, & oſculatur eum?* ℞. Quia per ora prophetarum Xpus venit in mundum, & tranſit ad paſſionem.

## De Statione Diaconorum.

Int. *Cur diaconi primo ſtant inclinati ante altare cum epiſcopo uſque Sicut erat?* ℞. Quia chorus ſcorum martyrum ante noviſſimam tribulationem in convalle lacrimarum manet; poſtea martyrio coronati, erecti ſtant liberati & ſecuri iam ab omni perſecutione, quorum Deus oculos abſterſit ab omnibus lacrimis, & ab omni dolore, & ab omni eſurie; ideoque ſtant ante Dnm ſemper.

## De Statione Epiſcopi.

Int. *Cur epiſcopus vero ſemper ſtat inclinatus uſque ad prophetalem verſum?* ℞. Quia Xps non anticipavit tempus, quo prænuntiatus eſt per ora prophetarum, tempore enim, quo prophetæ prædixerunt, venit in mundum ad paſſionem; & ideo cum verſu prophetali vadit ad altare, quia Xpm imitatur, ut oſtendat populo omnia, quæ prophetæ prædixerunt de Xpi paſſione, vera eſſe, & in tempore ſuo conſumata, ſicut aperte legimus in prophetia Danielis: LXX. inquit ebdomadæ adbreviatæ ſunt ſuper populum tuum, & ſuper urbem ſcam tuam, ut conſumetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iuſtitia ſempiterna, & impleatur viſio & prophetæ, & ungatur ſcs ſanctorum. Et iterum inferius: confirmabit autem pactum multis ebdomatis una, & in dimidio ebdomadis deficiet hoſtia, & ſacrificium. Quod dicit: adducatur iuſticia ſempiterna, de Xpi adventu dicit. Quod dicit: ungatur ſcs ſanctorum, de eius baptiſmo dicitur. Quod dicit: confirmabit autem pactum multis ebdomadis una, de Iohannis prædicatione, & de Xpi prædicatione, & de vocatione apoſtolorum dicitur. Quod dicit: & in dimidio ebdomadis deficiet hoſtia, & ſacrificium, de Xpi paſſione, & de reſurrectione dicit. Quod autem dicit: LXX. ebdomades, id ſunt anni ſolares CCCC. LXX. V. ſeptem enim anni ponuntur in una ebdomada; adbreviatas ideo dicit, quia de CCCC.LXX.V. facit CCCC.LX: aufert emboliſmos de ſolaribus annis CC VIIII. annos, & fit inchoatio xcmi anni anno Dns crucem aſcendit; & ideo dixit ta: confirmabit pactum multis ebdoma quia in ea Iohannes prædicabat, & ap fidem converſi, & in dimidio ebdomadi eſt Dns Ihs Xps. VII menſes, qui adi ad annos CCCC.LXXX.VIIII. idem ipſe, rari ſubdidit uſque ad mortem. De h ctatione matri intulit dicens: Quid tibi eſt mulier, nondum venit hora mea.

Int. *Cur epiſcopus ſtatim poſtquam a ſcam pergit ad dexteram altaris, & ſta verſus ad orientem, & diaconi retro illu poſt unum, plures ad dexteram, paucior niſtram?* ℞. Epiſcopus ad dexteram al quia Xps regnum prædicabat, in quo tot trum eſt, & nihil ſiniſtrum habet; ſtat quia venit regere. Suos in virga ferrea in inflectabili iuſtitia. Stat verſus ad quia, ut ipſe indicat, non querebat vo ſuam facere, ſed eius, qui miſit illur ſcriptum eſt: quia deſcendi de celo, nc ciam voluntatem meam, & reliqua. dem retrorſum verſus, ſed ſemper facie intuetur, unde ipſe Dns in evangelio: ſ veni, aut quo vado; ſic namque oporte pum & regnum prædicare celeſte, & pe pedibus ſternere, reſpicere æterna, & te retro habere. Diaconi retro ſtant, quia ximus, bene martyrum choro aptari quia adminiſtrantes ſunt in ſancto altari macas portant, quas ſolebat militaris uſ re. Ipſi diaconi præceſſerunt ad altare, veteri teſtamento martyres extiterunt, retro ſtant, qui poſt nativitatem Dni nih martyrio digne coronantur. Aliqui ex i ad dexteram, & aliqui ad ſiniſtram, qu de contemplativa vita martyrio coronati multi de activa vita ad coronam martyri dunt. De utriusque modis in duobus h contentum exemplum poteſt poni. Scrib que Clemens Alexantrinus de Iacobo fratr nis hiſtoriam quondam dignam memorie & is, inquit, qui obtulerat eum iudici tyrium, motus etiam ipſe, & confeſſus e chriſtianum, ducti ſunt ambo ad ſupplic riter, & cum ducerentur; in via rogav bum, dari ſibi remiſſionem, at ille p deliberans: Pax tibi, inquit, & oſcu eum; & ita ambo ſimul capite plexi ſun

ontemplativam vitam ducebat, quia nemo
ı ſuum aliquid eſſe dicebat. Socius autem
nullus dubitet, quin præſentem vitam du-
; quamvis unacum illo ad gloriam regni cœ-
martyrio coronatus, intrarit. Hi namque,
ntemplativam vitam ducunt, vigent maiori
'o virtutum, quam hi, qui activam, in quo
re poſſunt ad exempla Marthæ & Mariæ,
ıinſtrabat activam vitam, altera ſedens
nplativam.

## lelæ primo ab acolitis inluminantur.

*Quid ſignificat, quod primo candelæ præ-*
*: extra eccleſiam, & per acolitos portan-*
*ı eccleſia, & poſtquam ventum fuerit ad*
*poſtponuntur?* ℟. Utrumque demonſtrant
ſtores eccleſiæ, id eſt inluminatores extitiſſe
ıativitatem Dni, & poſtea. Acoliti namque
ores luminum dicuntur. Portantur mani-
ʒuia, quos ſcientia replet, bonis exemplis
: nullatenus ceſſare debent. Eadem can-
ıſque ad Kirieleiſon acolitorum manibus te-
', & tunc ponuntur in pavimento, & ſtant
radu; ſic oportet doctores, ut rudem po-
nullatenus de manibus relinquant, ante-
populus ſubiectus ſciat dicere: Dne miſe-
ıei peccatori, quod eſt aperte dicere, pro-
ſti ſunt a didaſcalo, miſerum me recogno-
k ideo miſericordiam Dei implorare oportet.
ue tunc per ſe in eccleſia & inluminant ec-
ı, quanto (quoniam). fas eſt, ut qui iam
eſt a doctore, doceat eccleſiam pro vice
is; quia ſimiliter, ut diximus de diaconi-
ɔlures ſtant a dextris, & pauci a ſiniſtris.
o idipſum ſignificare velle intelligimus, quod
ıs diximus de diaconibus. Poſt primam
e orationem ponuntur candelæ ante altare
am altrinſecus ut antea, ſed mixtum per
m unaquæque poſt alteram, uſque ad no-
ım, quia ſunt quidam, qui omnia relin-
, & ſeſe ad vitam contemplativam conſtrin-
Plerique activam vitam ducunt, & habent
terrenarum rerum, tantum quantum poſ-
lemoſinas faciendo, vigilias exercendo ſa-
properare ad eccleſiam, quos utroſque
eccleſia mixtim tenet. Et quamvis ideo
intelligi, candelas per ordinem ante altare
ut expedite poſſint miniſtri ad ambonem
:, & circa altaria miniſtrare. Evangelium,
rtatur propius epiſcopo, oſtendit, quod ip-
t nobis via eundi ad regnum Dei.

## De Seſſione Epiſcopi.

*Quid ſignificat ſeſſio epiſcopalis peractam o-rationem, quod presbiteri cum eo ſedent, & de eo, quod verſus ſit ad populum?* ℟. Oſtenditur datam eſſe illi poteſtatem eorum acta ſcrutari. Epiſcopus quidem poſt primam orationem, quam precationem nominamus, ſedet verſus ad populum, & presbiteri cum eo, in ipſa vero precatione, optationem bonam eccleſiæ intelligimus, quaſi dicat populo: Optavi bonum eccleſiæ, & ideo ſedeo, & vos quidem, ſi delectat requiem poſſidere animarum, quærite primum regnum Dei, & iuſtitiam eius, & æterna neceſſaria adiicientur vobis, & poſt invenietis requiem; ſtare namque eſt, adhuc in certamine poſito orare, poſt victoriam vero ſedere ac iudicare. Sedent & presbyteri cum eo, quorum miniſterium eſt idipſum adnunciare; de quibus Paulus: Presbyteri duplici honore habeantur maxime, qui laborant in verbo Dei. Poſt primam orationem ſtat verſus ad populum, ut demonſtret populo, poſtquam Deo ſe manifeſtavit & ſua acta, oravit pro ſe ſuiſque & pro populo bona precatus eſt, & laudem Deo retulit habere in miniſterium opera populorum ſuorum examinare, quis inter eos dignus habeatur, vel quis indignus.

## De Sede epiſcopali.

Int. *Cur altior locus poſitus eſt epiſcopis?* ℟. Ideo, ut ipſi ſuperintendant, & tanquam cuſtodiant populum. Nam & græce, quod dicitur epiſcopus, hac latine ſuperintentos interpretatur, quia ſuperintendit, quia ſuper videt. Quemadmodum enim viniatori altior fit locus ad cuſtodiendam vineam, ſic & epiſcopo altior locus factus eſt. Et de iſto periculoſo loco & alto periculoſa ratio reddetur; niſi eo corde ſtemus hic, ut humilitati ſub pedibus veſtris ſimus & pro vobis oremus.

## De Epiſtola.

Int. *Quid fuit Xps in hoc?* ℟. Xps enim miniſter fuit, qui dixit: non veni miniſtrari, ſed miniſtrare. Iohannes enim ſubminiſter fuit, qui dixit: hic erat, quem dixi, qui poſt me venturus eſt, qui ante me factus eſt, qui non aſcendit ad ſuperiorem gradum, quem ſolus ſolet aſcendere, qui evangelium lecturus eſt, ut oſtendat ſe ſubminiſtrum eſſe, quia non eſt Iohannes dignus ſolvere corigiam caltiamentorum eius, cuius verba in eo locuntur. Cantor vero aſcendere poteſt indifferenter, aſcendit ſuperius, quia Xps perlatus eſt Iohanni. Stat in eodem, quia eſtimabatur Iohannes. Stat inferius, quia venit ab eo baptizari. Non aſcendit ſuperius, qui reſponſorium cantat, quam qui lectionem legit, ſed ſtat in

in eodem loco. Et, ſi aſcendit ſupra, ſecundum ſupra dictos modos intelligitur. Reſponſorium ideo dicitur, eoquod uno cantante, ceteri reſpondeant. Cantavit unus Xps, id eſt, vocavit Petrum & ceteros apoſtolos. Illi reſponderunt, quia Xpm imitati ſunt; & ideo reſponſoriam convocationi apoſtolorum convenit. Idem ipſe ſolus verſum cantat, quia Xps ſeorſum pernoctans ſolus orabat, ſicut in evangelio: ipſe autem erat pernoctans in oratione. Diaconus cum aſcendit ad legendum, petit benedictionem ab epiſcopo, & accipit evangelium de altari, & procedunt ante eum duo candelabra, & duo turibula, ſive unum, illud quidem quid ſignificet dictum eſt. Diaconus vero ſtat verſus ad meridiem, ad quam partem viri ſolent confluere, petit prius benedictionem epiſcopo, epiſcopus dat illi; Dns ſit in corde tuo, & in labiis tuis. Incenſum, quod ponit in turibulo orationem deſignat ſanctorum; unde dicit propheta: dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo. Diaconus dicit: Dns vobiſcum, & populus ſe vertit ad orientem. Orat Dnm, ut poſſit digne intelligere, quæ auditurus eſt. Et ſinguli faciunt ſignum ſancte crucis in frontibus eorum, & per ſignum ſancte crucis ſint loricati, quatenus nulla fantaſia diabolice fraudis aditum inveniat introeundi in corda eorum, & auffere poſſit ſemen evangelii de animabus eorum. Poſt hæc baculi deponuntur e manibus, Iudei namque harundinem in dexteram Ihu dabant, & ſpineam coronam capiti eius impoſuerunt, & ſalutabant eum, atque ponentes genua adorabant eum inludentes. Nos vero fugientes conſenſum eorum, deponamus baculum, quem illi erexerunt ob ſuperbiam, neque coronam, neque aliud operimentum ſuper caput eadem hora tenentes. Si intraverit quis ſubito eadem hora in eccleſiam non ſalutamus eum, neque genua ponimus ad orationem, donec lectum ſit evangelium. Aliter baculum poſſumus intelligere humanum adiutorium. Unde & Hieremias: maledictus homo, qui confidit in homine, & reliqua. Sacerdotes namque in eccleſia poſſunt eſſe baculi noſtri, qui pro nobis debent orare; quam orationem pro populo ponimus, & aliquoties, ut eo baculo utamur, aliquando non; quando Xpm in promptu habemus, non eſt neceſſe ullo baculo, ſi quando propter peccata noſtra diſceſſerit, neceſſe eſt quære baculum, id eſt, orationes Sanctorum. Quapropter quando Sacerdos orat, atque celebrat aliorum doctorum officia, baculos tenemus in manibus; & quando ipſius Xpi verba nobis locuntur, baculos non tenemus in manibus, ut oſt
non difficile eſſe Xpo, per ſe docere pe
pulum ſuum; quando ubi in promptu Xp
tur, non ibi neceſſe habemus Petrum, neq
lum, neque alium doctorem, quia ipſe e
magiſter, qui in cœlis eſt.

## Cur ſit Diaconus in ambone ve ad meridiem.

Int. *Cur diaconus pronuntians verba e*
*ad meridiem ſtat verſus?* ℟. Quando illi
tur, de quibus Paulus dicebat: ſapientian
mur inter perfectos. Quando enim ſol a
diem vergit, ferventior ſolet exiſtere, &
Significat namque eccleſiam ferventem an
more Dei, eleveta eſſe in magno culmine
tum. De qua parte ſic fatetur in cantici
corum: indica mihi, quem diligit anim
ubi paſcas, ubi cubas in meridie, in eade
te illum requirit ſponſa; quare cognoſci
cubare in meridie. Adeſt in eis, quor
ardens eſt in dilectione Dei, & dilectior
ximi: ipſis, de quibus loquitur evangeliu
in corde bono & optimo audientes verbu
nent, & fructum aferunt in patientia.
quando ſolemus ſedere ad lectionem magiſ
facies magiſtri noſtri amplius eſt intenta i
qui perfecte poteſt diſcere, quam in eo
minus perfecte diſcunt. Non eo, quod
aptent ſuam doctrinam, ſed quia illos, q
diorem ſenſum habent, vult iterum docer
lo, qui cicius veram rationem invenire p
doctrinam magiſtri. Non dicimus ita, ut
poſt tergum ſunt extranei ſint a ſancto eva
ſed, ut per doctores minus eruditi, erud
Tu, qui ſcandiſti culmen ſublime miniſtri,
to excelſa petis, tanto moderatior eſto.
tum inclinato ſolo, tantum ſit proximo
Mens etenim, quæ cælſa petit, hæc ima te
inferiorque gradus, quo vult deſcendere,
lætatur ſerpens inimicus, ſi cadis alme.
lus alti throni, ſi non gaudet, quia tu ſi
cula celſá iubes tu ſcandere limen olimpi.

## De extinctione Cereorum.

Int. *Cur poſt lectum evangelium candele*
*guntur?* ℟. Per candelas deſignantur d
eccleſiæ; & quod vult iſtud, quod per e
lium extinguntur, niſi quod nemo do
tranſcendere poteſt verba ſancti evangelii.
te etiam monſtratur clauſo ſancto evangeli
tinctam eſſe doctrinam Sanctorum.

]

## De Credo in Deum.

*Cur ſymbolum poſt evangelium cantatur?* ...quam Xps locutus eſt populo ſuo, fas eſt, ...ius & intentius profiteatur credulitatem ſicut convenit populo poſt evangelium, ...pi verba audivit intentionem credulitatis ...claro ore proferre, Xpiana religio, ut ...aneat. Corde enim creditur ad iuſtitiam, ...em confeſſio fit ad ſalutem.

## ...eſentatione Corporalis, & Calicis ad altare.

*Cur poſt lectum evangelium venit ſubdia... ...erens in brachio ſiniſtro calicem, in quo ...tur ampulla populorum, & ſuper calicem ...em?* ℟. Quod accipiens diaconus ponit ...tare, ſimiliter calicem poſt receptas am... Dns Ihs, ipſe diaconus, ſubdiaconus, ipſe aperuit librum, & legit. Diaconus, dixit: filius hominis non venit miniſtrari, ...iſtrare, ipſe ferens calicem & corporalem, ...gente venit Hieroſolimam adpropinquante ...ſſionis ſuæ, habens in ſiniſtro brachio ..., & deſuper corporalem; quando, quod ...ſt temporale non æternale. Non licet ...altero panno corporale, niſi de lineo. ...namque per multas exercitationes venit ...orem ſuum. Significat vero ipſam inten... dominicæ paſſionis; calix ipſam paſſio... ...qua ſuſcepit animas noſtras.

## ...ecapitulatio De paſſione Dni.

...im narretur in iſta ſcedula de paſſione Dni, ...quod fuit in evangelio, & alterum, quod ...ſtat, & agitur in altari. Int. *Cur hoc?* ...do bis crucifixus eſt Dns, primo linguis ...n, & poſtea cruce, inde eſt, quod Mar... ...a tercia, id eſt, in linguis Iudeorum. ...t alii evangeliſtæ narrant, manibus hora ...t quid vis dicere, quale miniſterium ha... ...bdiaconi, quando ſtant inclinati, ſi pro ...catis non orant, & plorant. Per tropho... ...ubdiaconi inclinati ſunt, quia declinave... ...ant erecti per confeſſionem, & ſurſum ... in faciem pontificis, poſtquam dicit: ...uoque peccatoribus; & quomodo poterant ... & mulieres claudere oculos ſuos, ut non ... Dnm in cruce pendentem, quem tantum ... Subdiaconi in ipſo aſpectu perſeverant, ...im fanone calix circumdatur, tunc de... cedunt, ut præparent calices, in quo ...Dni honorifice ſervetur.

## De Oblatione.

Int. *In cuius typo eccleſia panem & vinum offert?* ℟. Xps Dns Sacerdos eſt in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech, qui rex Salem, id eſt, rex pacis, obtulit panem & vinum in præfiguratione veri Sacerdotis Xpi, qui obtulit Deo Patri verum panem, id eſt, corpus inmaculatum, & vinum, id eſt, ſanguinem ſuum. In cuius typo hodie noſtra eccleſia panem & vinum offert in conſecratione corporis & ſanguinis Dni, & qui dedignantur oblationes offerre, dedignantur quamvis non viva voce confiteri ſe Xpi paſſione non eſſe redemptos, & eandem paſſionem memoriæ ſuæ mandare, ita tamen, ſi non ſit aliqua cauſa, quæ forte ad tempus impediat, cum fanonibus offerunt, quoniam legimus in paſſione Dni ſudarium uſurpatum eſſe. Aliter quippe fanones de lino efficiuntur, & linum multis modis ſcæ ſcripturæ pro exercitatione paſſionis ponitur; atque ideo fanonibus puris oblationes tenent, ut ſe oſtendant religione ſancta & catholica accepiſſe pro fratribus animam ponere, & non ſolum animas, ſed & puras, ut non ſint aliqua hereſi pollutæ, ſed caritate mundatæ. Unus dicit apoſtolus: & ſi tradidero corpus meum, ut ardeam, caritatem autem non abuero, nihil mihi prodeſt. Noviſſime omnium ſacerdotes offerunt & diaconi, ſed ſolum panem. Solus autem archidiaconus ſolet implere oblationes priorum infundens aquam in calicem, & amulam pontificis, ut oſtendatur corpus Xpi unum eſſe, & quod iſte fecit, pro omnibus fecit. Sicut Petrus in evangelio Dnm diſcipulos interrogantem: Vos quem me eſſe dicitis? pro univerſitate diſcipulorum ſolus Petrus reſpondit: tu es Xps Filius Dei vivi. Hoc quod omnes reſponderunt animo, viva voce ſolus Petrus protulit, quod presbyteri in noviſſimo loco offerunt, non vacat a miſterio, quando Iohannes in apocalipſi ſua vidit ſimilem filio hominis in medio VII. candelabrorum, & in eo vidit ſtatum omnis eccleſiæ præſentis qualis eſſet; & cum hoc deſcripſiſſet, pedes, inquit, eius ſimiles auricalco, ſicut in camino ardenti. Pedes igitur noviſſimi temporis eccleſiam dicit, quæ eminentius eſt examinanda, & probanda preſſuris. Presbyteri miniſterium eſt, fortem eſſe in Eccleſia, ut pro ſe poſſit orare, & pro populo; & ideo iſti, quia fortiores ſunt in eccleſia, noviſſime offerunt, ut ſignificent eccleſiam, quando in noviſſimo tempore erit antixps, videlicet multo plures iniurias ſuſtinere, quam in præſenti. Sed etſi delectet audire, cur viri ante feminas offerant, di-

catur, quia & primitiva eccleſia inpreſſura, quando nondum pleniter Xpiani erant, plures iniurias ſuſtinuerunt, quam modo ſuſtineat præſens eccleſia. Femine in medio offerunt, quia, ſicut liquido patet, ſilentium eſt magnum in eccleſia; Deo enim gratias, Xpianitas maxime in iſtis temporibus viget; præcipue, quando (quoniam) poteſtas ſublimis Xpiana eſt. Presbyterorum, & diaconorum miniſterium eſt in altari, & circa altare miniſtrare, ideoque ipſi ſoli accedunt ad altare, quorum miniſterium eſt circa altare.

## De Miniſtris ſtantibus hora Miſſæ.

Int. *Cur eo tempore, quod Miſſa celebratur, diaconi ſtant retro epiſcopum, & ſubdiaconi ante faciem eius?* ℟. Notum eſt enim dixiſſe Xpm diſcipulis ſuis: Omnes vos ſcandalum patiemini in me in iſta nocte; quia ſicuti Xps prædixit, eadem nocte relicto eo fugerunt, ac per hoc modo eadem hora ſecundi miniſtri altaris recedunt a facie epiſcopi, ut ſignificetur ad tempus apoſtolos abſentes fuiſſe, & tamen retro expectantes, quoniam poſt paſſionem illum ſecuti ſunt. *Quid eſt retro ſtare?* Procul dubio ſequi anteriorem. Subdiaconi vero poſt evangelium hymnum ſtant inclinati uſque dum dicit: Nobis quoque peccatoribus. Tunc primo ſe erigunt, & ſtant in loco, ubi ante ſteterunt; quando diſcipuli, & mulieres ſequentes erant Dnm uſque ad locum crucifixionis; non ſolum ſequentes, ſed & plangentes. Converſus autem Ihs dixit: Filiæ Hieruſalem nolite flere ſuper me, ſed ſuper vos, & ſuper filios veſtros. Mulieres flebant quaſi pro peccatore; ſed ipſe Dns oſtendit, non ſuper illum debere flere, ſed ſuper ſe ipſas, quæ peccatrices erant. Audiat quamdiu ſupra diem ſteterint ad crucem. Lucas inquit: Hic acceſſit ad Pilatum, & petiit corpus Ihu, & depoſitum involvit in ſindone. Subſecutæ autem mulieres, quæ cum ipſo venerant de Galilea, viderunt monumentum, & quemadmodum poſitum fuerat corpus eius, & revertentes paraverunt aromata, & unguenta, & ſabbato quidem ſiluerunt. Pararant quidem mulieres aromata, & unguenta, unde condiatur corpus Dni, ne in pulverem redigatur. Subdiaconi quidem poſtquam vident calicem circumdatum linteo, vadunt, & præparant calices, ſive ſindones mundas, in quibus recipiant corpus Dni, ne in terram cadat, & in pulverem vertatur. Mulieres ſabbato ſiluerunt. Sic licet & ſubdiaconi expectent, uſque dum oratio dominica compleatur, & id, quod pertinet ad hanc orationem. Convenienter
ſabbatum coaptatur orationi dominicæ, in q
VII. peticiones; etenim per ſeptimam ſ
ſeptiformis intelligitur. De oratione do
quæ ſabbato aptatur; ſilentium ſabbati r
mentis deſignat, quæ datur per VII. dona
tus ſci, & hæc dona nos petimus in o
dominica, unde miniſtri eccleſiæ eadem hor
ſcunt. Plane diaconi inclinati permanent
dum compleatur oratio dominica, & ſubdia
rigunt ſe, cum audiunt: Nobis quoque
toribus. Per quos deſignantur illi, quib
dixit: Vos autem ſedete in civitatem, do
tuamini virtutem ex alto, ſcilicet apoſtoli
iſtorum declinatio perſeverans, eorum perſ
tia in oratione deſignat, ut acciperent
ſum Dni; quibus utique ſpecialiter præcepit
ſtare promiſſum Spiritus ſancti in Hieruſalem
ad pentegoſten. Illi ſtant inclinati, uſqu
compleantur VII. petitiones orationis dom
& de quibus ſupra legitur, quod miniſtra
erant uſque ad ſepulchrum, & poſtea pr
tes aromata; illi, qui horum typum tene
cedunt de altari ad miniſterium præpara
quando audiunt: Per omnia ſæcula ſæculo
men. *Verſus.* Ecce habes hic tumulum Xpi
conſpicis aram. Hinc ſurſum mente culmi
ſa pete. Lintea mirantur pariter flagranti
cans, concordes Dno hæc tu meditare pi
ſcipuli vultum in terram deponite veſtrum
vobis monſtrant agmina ſca matrum, a
humiles nos cum mulieribus omnes. Ant
facies angelicas iugiter.

## De Te igitur.

Int. *Cur* Te igitur *ſecreto cantatur?* ℟
ſuetudo namque patrum noſtrorum habebat,
orationem facerent, laudem Deo referrent
tur, quod excelſa voce dicimus ante Te
ad laudem pertinet creatoris noſtri, ut ma
omnibus demonſtretur, qui hanc valent
guere; ubi & nos Deo gratias referendas
fertur. Et angelicam creaturam pronuntiat
quamque in miniſterio apto laudare cre
ſuum. Poſtea namque ſequitur Te igitur,
videlicet ſpecialis ſacerdotum, in qua
ſpecialiter pro aliquibus, ut facit pro apoſ
& poſtea, ubi dicit: famulorum famular
& ilico poſtquam propriis orationem fund
neraliter ſe convertit pro omnibus orare,
gens: Et omnium circumſtantium; & cet
ſimilia; in eo videlicet, quo iſta ratio ſpe

'dotem pertinet. Solus ſacerdos in eadem ſecreto eam decantat; ſequitur magiſtri .epta, qui dicit: Tu autem cum oraveris cubiculum tuum, & cetera Iſte namque ud noſtram eccleſiam uſque hodie manet, uis orationem facit, ſpecialiter faciat. Hanc itat vocem, ut ſe ipſum ammoneat, quod to cordis ſui poſtulare debeat, neque ab quare mos iſte apud Xpianos teneatur, lubio, quia Xps ſolus orabat. Unum Ma- & dimiſſa turba aſcendit in montem ſolus

## De Crucibus in Te igitur.

*Cur cruces in hac oratione ſenario numero itur?* R. Ut ſicut Dei opera perfecta ſunt, iusdem Dei & Dni noſtri Ihu Xpi corpus m intelligatur. Senarius enim numerus ſuis computatus perfectus eſt. Hoc ſigni- uod noviſſima crux cum oblatione cele- quod pro tota eccleſia venerat is pati, rpus paſſioni ſubcubuit uſque ad tactum

. Quinque etiam ordines crucium, quæ te ſub ordinem ſextum, quando cum ob- igitur calix, ſignificat quinque ætates nte nativitatem Dni. Sextum vero tem- d quod reſtat a nativitate Dni uſque ad undi. Significat enim ſemel tactus calix ſemel Dnm abſcondiſſe crucem, ut finem cruciatus, qui fiebat per V. ætates mun- oblata, quæ exaltantur in manibus, ſig- rophetæ, qui in manibus exaltabant pa- rum Xpm, quando eius incarnationem a- ce prophetabant, unde Iſaias: Ecce, in- go concipiet, & pariet filium. Cum ipſam videt diaconus facere, & incipere calicem , vadit, & tenet calicem ſimul cum epi- xaltatum, uſque dum dicit: Per omnia eculorum Et poſtea ponit calicem in al- involvit cum ſudario: nempe Ioſeph ac- rpore Ihu, involvit illud in ſindone mun- poſuit illud in monumento ſuo. Hunc m diaconum propter conveniens miſte- typo ponimus Ioſeph, ſive generaliter in rum, qui caſto corde miſteria Xpi ſuſci- Diaconus ſiquidem tenet calicem exalta- um pontifice ponit illum in altare, qui depoſuit de cruce corpus dominicum, & monumento. Diaconus, ſicut diximus, t cum ſudario calicem, quoniam Ioſeph in ſindone munda. In ipſo altari, id eſt chro, corporale iacet; per quod intelligitur ipſum linteum maius, quo totum corpus tegebatur in ſepulchro, & per illud, quod aliquam partem calicis tegit ſudarium, intelligitur, quod aliquam partem capitis Dni tegebat, & aliquam non tegebat, ſicut mos Iudeis eſt facere, & remanet in altari, id eſt, in ſepulchro, hoc corpus uſque dum tria capitula compleantur, id eſt, prologus de oratione ſequenti: Pater noſter, &: Libera nos qs Dne, etenim tres dies in ſepulchro Dns quievit. Poſtea namque comixtum corpus Dni cum vino, ſimulque pace adnuntiata, aufertur dominicum corpus de altari, quoniam in tertia die anima, quæ deſcendit ad inferna, ut liberaret iuſtos, & corporis vivificaret membra, rediit ad corpus, & non eſt amplius inventum dominicum corpus in ſepulchro, & ideo, quando totus homo ſurrexit ſimul, fas eſt, ut ilico cum oblatione calix Dni auferatur de altari.

## De Nominibus quatuor orationum Epiſcoporum ſive populi in Miſſa.

Prima oratio aliquando oratio dicitur, aliquando collecta. Manifeſtum eſt, quod ideo oratio dicitur, quia precantur bona pro populo. Collecta vero, quia populus inchoatur colligere in unum. Libeat fraternitatem tuam mihi frater kariſſime uti auctoritatem ſci Auguſtini in hoc opuſculo. Iſtud namque officium in IIII. ſpecies dividit: id eſt in precationes, in poſtulationes, in gratiarum actiones, ita commemorans: quidquid agitur in officio miſſæ, antequam oblationem ponant in altari, precatio nominatur, & hanc diſtantiam facit inter precationem, & deprecationem, & inprecationem, quod precatio fit, quando bona optat populo. Deprecatio, quando orat, ut devitet malum, & deſinat a peccatis. Inprecatio, quando mala optat, id eſt, maledicit. Prima vero oratio, quam dicit epiſcopus precatio nominatur; idem optatio bona pro populo. Diximus namque, quod introitus eſſe foret ad officium prophetarum, quod per ora prophetarum Xps intravit in mundum, & non ſolum intravit, ſed & carnem adſumpſit, & homo factus eſt, ducens originem ſecundum carnem de ſcis patriarchis; quorum unus valde optat & commendat expectationem eius populo dicens: non auferetur ſceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat, qui mittendus eſt; & ipſe erit expectatio gentium, & iterum: Salutare tuum expectabo Dne, itaque obſecro, inquit, Dne, mitte, quem miſſurus es. Hoc bonum optat ſancta Maria virgo Dei genitrix, quando angelo reſpondit: fiat

mihi ecce ancilla Dni ſecundum verbum tuum, ut ipſe procedat ex meo virginali utero, qui ſalvet populum ſuum a peccatis eorum.

## De Secreta.

Int. *Secreta cur dicitur?* ℟. Eoquod ſecretam orationem dat epiſcopus ſuper oblationem, ut vellet reſpicere ſuper oblationem propoſitam, & deputare eam futuræ conſecrationi. Notum eſt enim ideo ſecretam orationem facere ſuper oblata, ut poſſit ex ea fieri corpus Dni.

## De Fractione oblatarum.

Int. *Fractio oblatarum quid ſignificat?* ℟. Illam fractionem ſignificat, quam Dns duobus diſcipulis fecit in Emaus, qua de re ſolent aliqui epiſcoporum, quando invicem communicant, tres portiones facere divina oblata in typo horum trium, id eſt, Xpi, & deope, &, ut dicunt, Lucæ. Sicut enim multæ eccleſiæ ſunt per univerſum orbem terrarum propter diverſa loca, & tamen una ſca eſt Katholica propter unam fidem, ſic & multæ oblatæ propter vota offerentium. Unus panis eſt propter unitatem corporis Chriſti. Si enim requiris quare non integra oblata ponatur in calicem, cum conſtat integrum corpus Dni reſurrexiſſe, partim reſurrecturum, partim iam vivit, ut ultra non morituri; partim mortale eſt, & iam in cœlo. Unde dicit apoſtolus; noſtra autem converſatio in cœlis eſt.

## De pace adnunciata antequam commiſceatur Corpus, & Sanguis Dni.

Int. *Quibus modis accipitur pax dicta?* ℟. Duobus enim modis poteſt accipi pax dicta. Ab epiſcopo ſive presbytero antequam corpus Dni mittatur in ſanguinem; ſcilicet & illa pax per iſtam intelligi poteſt, quæ iuſtis eodem tempore data eſt, quando anima Xpi deſcendit ad infernum, & eruit inde omnes fideles, & abſterſit Deus omnem lacrimam ab oculis eorum, ut amplius eis non ſit dolor, neque luctus, ſed in pace Dei, qua angeli pacati ſunt cum eo, ut vivant in æternum, & certe ea pax per iſtam intelligi poteſt, quæ data eſt Xpi corpori, quando anima ad illum rediit, ut ſicut neque anima umquam turbata eſt pro ſua morte, ita nec corpus ultra turbetur de ſua mutatione; ſed ea pace fruantur utraque, ut ſemper gaudeant de æterna inmortalitate. Non enim ab re eſt, ſi per tactum, quo tanguntur labia calicis, eodem tempore ſcripturam illam accipiamus: & inſufflavit in faciem eius ſpiraculum vitæ, ut in eo membro reſtitutio vitæ intelligatur, cui primo, ut viveret, legitur data. Sane illud rationi congruit, ut IIII.or ſenſus ſunt in capite, per IIII.or partes labia calicis tangantur. Sive, quia per IIII.or partes mundi, Xpi reſurrectio ſperatur. Unde ſcriptum eſt: a IIII.or ventis veni, & inſuffla ſuper interfectos iſtos, & reviviſcant. Sicut enim, poſtquam pueri clamaverunt: Oſanna, benedictus qui venit, gentiles quidem, qui nondum erant Dei, quærebant per Philippum, qui erat os lampadis, videre Ihm. In quo ſignificatum eſt gentiles futuros corpus Dni per fidem, ita & iſte panis, quando primum ponitur in altari, datur intelligi, futurum de eo fieri corpus Dni. Audiamus, quid iam de commemoratis gentilibus reſpondeat Dns: Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet, in quo profecto oſtendit Dns, niſi ipſe moriatur, gentilitatem non fieri corpus Dni. Sic ſane & panis purus ſuum corpus antea fieri non poterat, niſi ad memoriam reducatur ſacerdotis Sacramentum paſſionis Dni, & crucis ſignaculum pro eo celebraturus.

## Item de Secreto.

Xpus ſolitudinem quæſivit in oratione, quanto magis nos oportet quærere, qui undique circumdamur tumultibus viciorum, & conſuetudine ſeculari? Utile namque eſt omnem orationem ſpecialem ſacerdotum ſecretum eſſe, ut non cogitemus, quantum placeat vox, & compoſitio oris populo terreno, ſed tantummodo cogitemus, qualiter mens ſoli Deo concordet, quem orat. Ab illo loco, ubi Secreta dicit epiſcopus, uſque ad Agnus Dei, totum illud vocat Auguſtinus orationes.

## De Præfatione.

Præfatio namque dicit quaſi prælocutio. Hæc namque oratio, quæ Præfatio dicitur prælocutio eſt ſecuturæ orationis, quæ inchoatur: A te igitur, pervenit uſque ad Agnus Dei. Hanc conſuetudinem hæc oratio tenet, quam habuit oratio patrum noſtrorum, qui ſolebant laudes Deo referre in oratione, ita namque Daniel oravit: Dne Deus noſter, qui eduxiſti populum tuum de terra Egipti in manu forti, & feciſti tibi nomen ſecundum diem hanc. Et paulo poſt: Avertatur, obſecro, ira tua, & furor tuus a civitate tua. & cetera. Primo namque laudavit Dnm in eo, quod eduxerat populum ſuum de ſervitute gravi, & poſtea deprecatus eſt de præſenti tribulatione.

De

## Benedictione poſt Communionem.

ıcommunionem hanc orationem Auguſtinus ationem vocat. Poſtcommunionem namque quia poſtquam populus communicat, hæc r. Super populum vero, quia tunc benepopulus, ut noſtro ſco conveniant evan- Poſt orationem & communionem benediquitur, quando, poſtquam Xps in cruce, & coram diſcipulis manducavit, & relis dedit, elevatis manibus ſuis benedixit k factum eſt, dum benediceret eos, receſ eis, & ferebatur in cœlum; noſtra quippe ctio poſtulatio eſt apud Dnm, ut benedicere ır. Epiſcopus namque data benedictione :ur ad propria. Poſtea adnunciat diaconus: Ia eſt. In angelorum typo loquitur poqui dixerunt apoſtolis: Hic Ihs, qui aſs eſt a vobis cœlum, & reliqua. Quid eſt : ite miſſa eſt frater mi, niſi ite cum pace nus veſtras, id eſt, miſſa legata eſt pro votio ad Dnm, & per angelos, qui nuntii ır, allata eſt in conſpectu divinæ Maieſtapulus reſpondit: Deo gratias. Hanc reſpon- Auguſtinus vocat gratiarum actiones. Hoc ı eccleſia more apoſtolico, qui erant ado- Ihm, & regreſſi ſunt Hieruſalem cum gaugno. Audi, qualiter apoſtoli Deo gratias t, & erant ſemper in templo, laudantes :dicentes Dnm, qui vivit & regnat in ſæ- :culorum amen.

## ter quedam orationes & cruces in TE IGITUR agenda ſunt.

igitur clementiſſime Pater per Ihm Xpm tuum Dnm noſtrum, ſubplices te rogamus, mus, uti accepta habeas, & benedicas. *tat calicem & oblata tribus vicibus, non ſub una cruce, ſed ſeparatim ſingulis ſin- 'aciat cruces*: Hæ†c do†na, hæ†c mu†ne- e†c ſc†a ſacrificia inlibata, inprimis, quæ erimus pro eccleſia tua ſca katholica, quam are, cuſtodire, adunare, & regere digne- .o orbe terrarum, unacum famulo tuo Pa- tro N. Memento Dne famulorum, famu- ıue tuarum, illorum; & illarum. *Hıc no- vivorum memorentur ſi volueris, ſed non 'ca die niſi ceteris diebus.* Et omnium cir- ntium, quorum tibi fides cognita eſt, & no- otio, qui tibi offerunt hoc ſacrificium lau- ro ſe ſuiſque omnibus, pro redemptione a- ım ſuarum, pro ſpe ſalutis & incolomitatis ſuæ tibi reddunt vota ſua æterno Deo vivo & vero. Communicantes, & memoriam venerantes inprimis glorioſæ ſemper virginis Mariæ genitricis Dei & Dni noſtri Ihu Xpi. Sed & beatorum apoſtolorum & martyrum tuorum Petri & Pauli, Andreæ, Iacobi, Iohannis, Thomæ, Iacobi, Philippi, Bartholomei, Mathei, Simonis, & Thathei, Lini, Cleti, Clementis, Xiſti, Cornelii, Cypriani, Laurentii, Chriſogoni, Iohannis & Pauli, Coſme & Tamiani. *Si fuerit Natalis Sanctorum ita dicat: Sed & diem natalitii beatorum illorum, aut beati illius celebrantes.* Et omnium Sanctorum tuorum, quorum meritis, precibusque concedas, ut in omnibus protectionis tuæ muniamur auxilio per Xpm Dnm. *Hic inclinat ſe uſque ad altare dicit:* Hanc igitur oblationem ſervitutis noſtræ, ſed & cunctæ familiæ tuæ, qs Dne, uſque iubeas grege numerari per Xpm. *Hic erigit ſe ſurſum; ſolam oblatam bic benedicat.* Quam oblationem tu Deus in omnibus qs bene†dictam, ad†ſcriptam, ra†tam, ratio†nabilem, acceptabilemque facere digneris. *Hic ambos ſignat, id eſt, oblatam & calicem.* Ut nobis cor†pus & ſan†guis fiat dilectiſſimi Filii tui, *uſque* offerimus præclare maieſtati tuæ, de cuius donis ac datis. *Hic IIII. (or) vicibus ſolam oblatam ſignat, & in quinta vice ſuper calicem ſolum crucem faciens.* Hoſtiam pu†ram, hoſtiam † ſcam, hoſtiam imma†culatam, panem † ſcm vitæ æternæ, & ca†licem ſalutis perpetuæ. Supra quæ propitio. *uſque* Immaculatam hoſtiam. *Hic inclinat ſe iterum iuxta altare dicens:* Supplices te rogamus omnipotens Deus. *Hic orat apud ſe, quod voluerit; deinde dicit:* Iube hæc perferri per manus ſci angeli tui in ſublime altare tuum in conſpectu divinæ maieſtatis tuæ. *Hic ſe erigit, bac verba dicens*: Ut quodquod ex hac altaris participatione ſacro ſ. f. c. e. ſ. ſ. o. b. c. e. r. p. X. D. n. *Hic orationes due dantur una ſuper diptitios. Alteram poſt lectionem nominum. Et hoc cottidianis, id eſt in agendis tantummodo diebus.* Memento etiam & eorum nominum, qui nos præceſſerunt cum ſigno fidei, & dormiunt in ſomno pacis. *Et recitantur, deinde poſtquam recitata fuerint, dicit:* Ipſis Dne, & omnibus in Xpo quieſcentibus locum refrigerii, lucis & pacis, ut indulgeas deprecamur per Xpm Dnm noſtrum. Nobis quoque peccatoribus famulis tuis; *uſque* largitor admitte per Xpm Dnm nrm. *Hic archidiaconus erigens ſe, venit & involvit calicem mappa domnum Papam.* Per quem hæc omnia Dne ſemper bona creas. *Hic ambos ſignat, id eſt oblata & calicem tribus vicibus; ſingulis ſingulas faciens cruces:*

*ees* : San✝ctificas, vi✝vificas, be✝ne✝dicis, & præſtas nobis. *Hic levat Dns Papa oblationes duas uſque ad oram calicis, & tangens eum de oblationibus, tenente illum arcbidiacono;* Per ipſum, & cum ipſo, & in ipſo eſt tibi Deo Patri omnipotenti in unitate Sps ſci omnis honor & gloria. *Hic dicit in altum:* Per omnia ſæcula ſæculorum. *Tunc reponit oblationes in altare, & dicit in altum:* Oremus præceptis ſalutaribus moniti, & divina inſtitutione formati audemus dicere: Pater noſter; *uſque* ſed libera nos a malo. *Tunc dicit Dns Papa interveniente nullo ſono banc or.* Libera nos qs Dne ab omnibus malis præteritis p. e. Intercedente b. e. g. ſ. v. d. g. M. ſcis apoſt. P. & P. atqe A. & ſco Stephano protomartyre tuo, & beatis Confeſſoribus tuis Hilario, Martino atque Benedicto. *Hic nominat, quales voluerit Scos, & quantos commemorat:* Cum omnibus Scis da propitius pacem; *uſque* per omnia ſcla ſclorum. *Deinde dicit:* Pax Dni ſit ſemper vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo. *Deinde dat pacem altario & patene, & ſic populus dat ſibi pacem. Dum vero domnus Papa dicit:* Pax Dni ſit ſemper vobiſcum, *non mittit partem ſcam in calicem ſicut ceteris ſacerdotibus mos eſt, dum confringunt, & Agnus Dei dicunt, & expleta confractione communicat Domnus apoſtolicus. Partem ſibi mordet, & reliqua in calicem mittit, faciens crucem de ea tribus vicibus ſuper calicem nihil dicens, & ſic confirmat de calice, tenentem calicem arcbidiaconus. Quando vero Domnus apoſtolicus deſcendit ab altari, incipit communicari populus. Dicitur antiphona ad communionem, & expleta communione & antiphona. Tunc ſurgit Dnus Papa, & veniens ad altare, ſalutat altius dicens:* Dns vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo. *Deinde dicit orationem:* Quod ore ſumpſimus Dne, mente capiamus, & de munere temporali fiat nobis remedium ſempiternum; per Dnm.

## Recapitulatio.

Int. *Ea, quæ celebramus ante lectum evangelium, quid ſignificat?* ℟. Illud vero intimandum eſt, quod ea, quæ celebramus in officio miſſæ ante lectum evangelium, reſpicientia ſunt ad primum adventum Dni, uſque ad illud tempus, quando properabat Hieruſalem paſſurus. Int. *Introitus ad quid reſpicit?* ℟. Tangimus hic, quando, ut Auguſtinus ait, Moyſes miniſter fuit veteris teſtamenti, & prophetæ miniſtri novi teſtamenti. Int. *Kirieleiſon ad quid reſpicit?* ℟. Ad eos prophetas, qui circa adventum Dni erant;
de quibus erat Zacharias, & filius eius Ioha
Int. *Gloria in excelſis Deo ad quid?* ℟. Ad
tum angelorum reſpicit, qui gaudium nati
Dni paſtoribus adnunciaverunt. Int. *Collect*
*ma ad quid reſpicit?* ℟. Ad hæc, quod D
gebat circa XII. annum, quando aſcendit I
ſolimam, & ſedebat in templo inter medio
ctorum, & audiebat illos, atque interro
Int. *Epiſtola ad quid?* ℟. Ad prædicatione
hannis pertinet. Int. *Reſponſorium ad quid*
Ad benevolentiam apoſtolorum, quando vo
Dno, & ſecuti ſunt. Int. *Alleluia ad quid*
Ad letitiam mentis eorum, quam habeba
promiſſionibus eius, & de miraculis, quæ
bant fieri ab eo, ſive per nomen eius. In
*vangelium ad quid?* ℟. A ſua prædicatio
que ad prædictum tempus. Int. *Deinceps q*
℟. Deinceps vero quod agitur in officio miſ
illud tempus reſpicit, quod eſt a dominica,
do pueri obviaverunt ei, uſque ad aſcenſ
eius, ſive pentecoſten. Int. *Oratio, quam*
*byter dicit a ſecreta, uſque Nobis quoque pe*
*ribus, quam orationem ſignificat?* ℟. Hanc
tionem deſignat, quam Ihs exercebat in
Oliveti. Int. *Quid ſignificat, quod poſtea ag*
℟. Illud tempus, quando Dns in ſepulchro i
Int. *Quid ſignificat, quando panis in vinum*
*titur?* ℟. Animam Dni ad corpus redire de
ſtrat. Int. *Et quid, quod poſtea celebratur*
Illas ſalutationes ſignificat, quas Xps fecit
pulis ſuis. Int. *Quid fractio oblatarum?* ℟.
ctio oblatarum, illam fractionem ſignificat,
duobus Dns fecit diſcipulis ſuis in Emaus.

## Incipit Ratio canonum penitenti
## presbyteris dandæ:

Notandum eſt enim, quia prius eſt inſpic
ratio patrum, quare ita diffinire ſtuduerunt
tentio ſcilicet illorum ſanctorum patrum, q
nones diffinierunt, tribus modis conſtat. P
ut terror incuteretur. Secundo, ne ordo
dotalis vileſceret, idem, ut non paſſim ad
ordinem præſumat quis accedere. Tercio
occaſio ſacerdocio detrahendi non daret. D
conſiderandum eſt tempus, perſona. Tem
id eſt: utrum in puericia, an in diaconatu
in preſpiteratu illud malum, hoc eſt adult
commiſſum. Perſona ſcilicet, hoc eſt,
virgo, an vidua ſit. Viduam dico quippe,
ſolummodo virum unum habuit, & abſque
ſacra conſiſtit, an meretrix, an vidua veſte
tata, an maritata, an virgo Deo dicata? D
cor

randæ ſunt cauſæ in ſacerdote, hoc eſt: bonam vitam habeat, an neceſſariam ſibi, ;eſſariam aliis, an honeſtatis ſit. Nunc tractemus per ſingulas rationes, quas ſu- diximus, hoc eſt: ſi cum illa femina fe- d ſcelus, quam ſibi licuit accipere in con- hoc eſt cum virgine, & tempore pue- ıalum commiſſum eſt. Tunc conſideran- vita in preſpitero. Si bona eſt, an non Non bonum dico, qui, quamvis ſa- vigeat, aut aliqua ratione, ut poſſit aliis re, tamen non habet aliud tale ſcelus per- m, quod illum removeat ab ordine ſacer- Tunc poteſt in ſuo officio ſacerdotali :re, ſi velit, ſed cum pavore. Si autem dua unius viri, quæ ſine veſte ſacrata eſt, retrıx eſt, quam cognovit meretricem eſſe; onſideranda eſt cauſa in ſacerdote, aut . Idem ſi ſacerdos utilem vitam habuerit, : neceſſariam, idem, ſi per ſuam ſapien- liis proficiet; aut ſi non eſt in illo loco qui poſſit illo evulſo adimplere, veluti eſt is, in quibus rari inveniuntur ſacerdotes, ɔerpauci. aut ſi honeſtatem habuerit, hoc entiam, vel aliquid talem utilitatem, ut, s ſint alii, qui poſſint illud officium im- tamen non ſic honeſte, ſicut ille aliis pro- ), & ad viam vitæ provocando. Deinde, unam de his habuerit, aut etiam omnes, ximus; tunc poteſt ipſo officio presbiterii, , fungi, ſed cum magno pavore. Si au- :ceſſitatem habuerit ille ſacerdos, hoc eſt, officium ſacerdotii vivat, & non aliunde; ıen, ſi vitam habuerit bonam, quam ſu- diximus; poteſt etiam pro hac cauſa ca- iſſam, ſed cum pavore, & hoc notandum uod, ſi ille ſacerdos voluerit ceſſare ab pro virginea vidua, aut meretrice, quas s diximus, habeat, quod nos de illis ſa- bus hoc quaſi conſiderandum dicimus, qui ceſſare nolunt. Quod ſi aut cum marita- : virgine Deo dicata, aut cum vidua Deo aut meretrice, quam cognovit eſſe mere- , peccaverit omnimodo ab officio miſſæ debet, quamvis habuerit illa congruentias, ıperius diximus, eoquod iſtæ congruentiæ ɔſſint prævalere adverſus illud peccatum, ıoc non debent computari.

## Item de Laicis.

ıicus commiſerit tale ſcelus, quod illum :t ab eccleſia, & fuerit manifeſtum, pro- lebet. Si autem ipſum peccatum fuerit oc- cultum, non debet exire de eccleſia, ne notabile fiat illud peccatum. Verum duo debet agere. I.mum debet recedere a corpore & ſanguine Dni nri Ihu Xpi. Alterum: Debet in corde ſuo ſemper eſtimare ſe indignum cum aliis intrare in eccleſiam; & tamdiu debet ille homo a corpore, & ſanguine Dni nri Ihu Xpi ſeparari, donec poteſt ocultare, ſi autem viderit, non poſſe ocultare, & tantæ infirmitatis eſt homo ille, ut homines timeat, tamen poteſt communicare; ita tamen, ut indignum ſe iudicet in corde ſuo ad communionem accedere, & cum aliis in eccleſiam intrare. Item ſi talis laicus eſt, qui multa crimina commiſit, & venerit ad confeſſionem, manifeſtanda ſunt ei tempora pœnitentiæ omnium illorum peccatorum, quæ confeſſus fuerit, quot per unum quodque peccatum dicunt canones eſſe pœnitendum, ut magis timeat, ſed miſericordiam non deſperet, debet ei pro omnibus tanta tempora indicere, quanta pro uno peccato dicunt canones eſſe pœnitendum.

## De conſueto tempore Miſſæ.

Memoratus Papa Teleſphorus ſcripſit, quo tempore primo diei liceret miſſam celebrare. Legitur in geſtis pontificalibus dixiſſe memoratum Papam, ut ante horæ tertiæ curſum nullus præſumeret miſſas celebrare, qua hora Dns noſter aſcendit in crucem. Si enim propterea aptum eſt iuxta memoratum Papam tempus horæ tertiæ celebrationi miſſæ; quia in eo legitur ſecundum Marcum crucem Xpm aſcendiſſe, & nos poſſumus convenienter dicere, aptum eſſe tempus horæ ſextæ, quando ſecundum Matheum crucem aſcendit. Sed & tempus horæ nonæ, quando emiſit ſpiritum. Hæc tria tempora ſacrata ſunt Xpi fixione linguis Iudæorum, & ligno, hi qui ante horam tertiam, ſive poſt horam nonam neceſſario offerunt ſacrificium Deo amore divino infecti, ut non prætereat dies ſine illorum ſacrificio, ut reor, non hoc agunt proterve contra inſtituta apoſtolica, ſed habent cauſam certam, qua excuſari probabiliter ſe poſſint, ut Dns diſcipulos ſuos defendit reprehenſis a Iudæis, quando velabant ſpica, quaſi hoc facerent, quod non licet in ſabbatis. Exemplo didicit, quando neceſſitate famis transgreſſus eſt legem, ut manducaret panes conſecratos, fames utique in cauſa fuit, ut probabile excuſatione transgreditur legem dictam. Huic rei aliquid ſimile ſcribit Innocentius Papa capitulo LV.to. Ergo, quod neceſſitas pro remedio reperit, ceſſante neceſſitate debet utique ceſſare,

ceſſare, quod urguebat; quia alius eſt ordo legitimus, alia uſurpatio, quem ad præſens fieri tempus inpellit. Namque vidi Leonem apoſtolicum diluculo intrare ad miſſam, neſcio utrum cauſa neceſſitatis intercedente hoc ageret, an ſola poteſtate. Quod legimus in geſtis pontificalibus, hoc ſcripſimus, fulget enim poteſtas ratione decorata. Protulit enim Teleſphorus memoratus rationem de hora miſſæ, qua de re ſponte incumbimus ſuæ auctoritati.

## De Ypopanti.

Scriptum eſt in geſtis pontificalibus, quod Sergius Papa præciperet litanias fieri in die præſentationis & nativitatis ſcæ Dei genitricis Mariæ, ac ſci Simeonis, quod Ypopanti dicitur: Græci cum litania exeant a ſco Adriano, & a ſca Maria populus occurrat. De qua dicit feſtivitate Beda ſacerdos & doctor eximius in libro de temporibus: ſecundum dicavit Februa quin Numa id. Plutoni, qui luſtrationum potens credebatur, luſtrarique eo menſe civitatem neceſſe erat, quo Romelus ſtatuit, ut iuſta iura diis manibus ſolverentur. Sed hanc luſtrandi conſuetudinem bene mutavit xpiſtiana religio, cum in menſe eodem die ſcæ Mariæ plebs univerſa cum ſacerdotibus ac miniſtris ymnis modula devotus per eccleſias perque congrua urbis loca procedit; datosque a Pontifice cereos in manibus geſtant ardentes, & augeſcente bene conſuetudine idipſum in ceteris quoque eiusdem beatæ matris & perpetuæ virginis feſtivitatibus agere didicit, non utique in luſtratione terreſtris imperii quinquennem, ſed in perenni regni cœleſtis memoria; quando iuxta parabolam virginum prudentium omnes electi lucentibus bonorum actuum lampatibus obviam ſponſo ac regi ſuo venientes, mox cum eo ad nuptias ſuperne civitatis intrabunt.

## De Gloria in excelſis Deo.

Teleſphorus natione Grecus exanachorita conſtituit, ut ymnus diceretur angelicus, hoc eſt: Gloria in excelſis Deo ante ſacrificium. Simachus XL.mus V.tus poſt Teleſphorum conſtituit, ut omni die dominico, & nataliciis martyrum idem ymnus cantaretur. Ymnus gloria in excelſis Deo, laus Dei eſt, ut in evangelio legimus: & ſubito facta eſt cum angelo multitudo angelorum laudantium Dnm, & dicentium: gloria in excelſis Deo. Sacerdos, quando dicit gloria in excelſis Deo, orientis partes ſolet reſpicere, in quibus ita ſolemus Dnm requirere; quia, ſi ibi propria eius ſedes ſit, cum pocius eum ſciamus ubique eſſe. Non eſt ordo, ut qui Dnm laudare v rit, tergum ad eum vertat, & pectus ſe Ipſum ſtatum ex qualitate loci, ubi angeli nerunt memoratum ymnum poſſumus can Dns, qui ubique eſt ſecundum formam ſe Bethleem erat, quæ Bethleem noſtram eccl ſignat, quæ eſt domus panis; angelſ ad ori cecinerunt; de quo ſtatu dicit Micha: & t ris gregis nebuloſa filiæ Sion uſque ad te ve Turris quippe gregis quæ hebraice dicitur Ader mille circiter paſſibus a civitate Bet ab oriente diſtat. Diximus ſuperius, tra epiſcopi de altari in texteram partem ſign Xpi tranſitum de paſſione ad æternam vitar ideo hoc in loco dicimus, gloria in excelſi cantandum, quando gloria ineffabilis in e facta eſt, quando Xps tranſitu ſuo animas S rum copulavit conſorcio angelorum, hoc dium adnuntiavit angelus dicens: Ecce en vangelizo vobis gaudium magnum, quod omni populo, quia natus eſt vobis hodie tor. Manifeſtum eſt, quibus extitit Sal quando gloria reſurrectionis celebrata eſt. in terra pax hominibus fuit, quibus dicebat vobis, pax magna eſt, quando ſub uno Dn pulantur cœleſtia, & terrena, ita factun poſt reſurrectionem ſuam denunciat Salvat cens: data eſt mihi omnis poteſtas in cœl in terra, ut qui alium in culpa ſua defe & excuſare nititur, excommunicetur.

## IN NOMINE DNI NRI IHU X

### Incipit Capitulare eccleſiaſtici O dinis.

Qualiter a ſancta atque apoſtolica Roman cleſia celebratur, ſicut ibidem a ſapientib venerabilibus Patribus nobis traditum fuit.

Primitus enim adventum Dni Cal. Decemb cipiente celebrare, & in ipſa nocte iniciantu Eſaiam prophetam & uſque in Dni natalem petendo a capite ipſum legunt; deinde un minica ante natalem Dni incipiunt cane Conceptione ſanctæ Mariæ. In ipſa vero h mada quarta & ſexta feria ſeu & ſabbatun tiones publicas faciunt ad ſanctam Maria præſepem: ſecunda ad apoſtolos Iacobi & nis: tercia cum duodecim lectionibus ad ſa Petrum: & in ipſa die ſacerdotes & cæte niſtri eccleſiæ, ſi neceſſe fuerit ordinantur. autem evenerit, ut vigiliæ natalis Dni Sa incurrant, præcedente hebdomada omnem

b

em vel ordinationem, quam diximus uſ-abbato conſument. Pridie natalis Dni, niſi ominica contigerit, ſicut & reliquis diebus is, miſſarum ſolemnia hac hora celebran-vigilia vero natalis Dni incipiente nocte, grediuntur in eccleſia, deinde expletis novem cum lectionibus vel reſponſoriis, matutinis cum antiphonis ad ipſum diem tibus, exſpectantes Domnum apoſtolicum n requieſcunt. Media autem nocte ipſo apoſtolico cum epiſcopis vel reliquis ſa-us cum cereis vel multis luminibus pro-, ſurgentes præparant ſe, qualiter ad ngrediuntur; & mox, ut gallus cantave-mnus apoſtolicus cum omni ordine ſacer-ad miſſas ingrediuntur. Completa omnia, cet, celebratione miſſarum cum multa opuli ad ſanctam Anaſtaſiam procedunt, & niſſas (is) celebratas (is), mox luce ſuperve-ad ſanctum Petrum omnes accedunt, & bidem ſacræ Nativitatis Dni cum magno celebrantur. Modus autem vel conſuetu-ipſius diei, quam omnium dominicorum vel paſchalium ſeu natalitia Sanctorum talis eſt.

tus enim procedunt cruces ſeptem de ſa-um ſilencio, & veniunt ad eccleſiam, ubi erit, & ponuntur ſuper duas materias in oſitas prope gradum ad dexteram partem. poſt modicum ſpacium cantantibus anti-ad introitum clericis Domnus apoſtolicus rio cum epiſcopis vel presbyteris ceteris-leſiæ miniſtris manibus diaconorum ſuſten-præcedentibus ante eum acolytis cum ſe-andelabris aureis, aut argenteis, ardenti-eis cereis, ſeu & thuribulis ad ſcm al-cendit, & ut ante altare pervenerit, an-aſcendat, inclinat vultum ad oracionem, ns ſe dat pacem uni epiſcopo, & pres-& omnibus diaconibus ſuis, in pace ac-l altare, & proſtrato omni corpore in cit orationem, uſque dum clerici antipho-introitum cum pſalmo & gloria, & re-erſu dixerint. Surgens autem ab oratio-ſit poſt altare ad ſedem ſuam, & uſque *yrieleiſon* novem vicibus repetitis, ad o-unacum diaconibus ſuis, qui manus eius (anire) videntur, aſpicit. Finitis *Kyrie*-ſpiciens ad populum incipit *gloria in ex-eo;* hoc finitum dicit *pax vobis*, reſpon-s omnibus, *& cum ſpiritu tuo;* dicit o-Tunc vertit ſe ad orientem, & dicit orationem de ipſa die pertinentem, & reſpon-tentibus *Amen*, ſedet in ſede ſua, & aliis ſacer-dotibus, qui ſtant unusquisque in ordine ſuo in presbyterio ſignum facit, ut ſedeant. Diaconi vero dextra, levaque iuxta Pontificem adſtare videntur. Idem Archidiaconus ad dexteram cum uno, aut duobus, & alii ad ſiniſtram; ita ut præter ipſos diaconos nullus de clero præſumat accedere ad Pontificem, donec locus adveniat. Inde vero accipiens lector codicem aſcendit ad legendum in gradu; & tunc prius ſubdiaconi tantum aſcendunt in circuitu altaris. Lecta le-ctione, idem apoſtolus, aut propheta de die au-tem, aut tempore ſuo; ſequitur *reſponſorium* & *alleluia*. Inde vero accepta diaconus benedictio-ne a Pontifice, oſculans humiliter ſcm evange-lium ſuper altare levatum magna reverentia in manibus ſuis, præcedentibus ante eum duobus candelabris & thuribulis aſcendit, & legit: ut autem perlegerit, dicit Pontifex, *pax tibi*; & mox deſcendit Diaconus cum ipſo ſco evangelio, & ſuſcipit eum Subdiaconus tenens ipſum in ma-nibus ante pectus ſuum iuxta grado, & oſculan-tur eum clerici.

Surgens autem Pontifex, aſpiciens ad populum dicit: *Dominus vobiscum;* & reſpondentibus omnibus: *& cum ſpiritu tuo* dicit *oremus*, & ſedit in ſede ſua: inde dat acolythus aquam ma-nibus duobus adſtantibus ſubdiaconis, tenenti-bus linteum ante genua eius; Diaconi interim altare veſtiunt; deinde ſurgens Pontifex a ſede ſua, & deſcendit, & accipit oblationes a popu-lo, tam ipſe, quam epiſcopi vel presbyteri. Archidiaconus vero & reliqui diaconi recipiun-tur vinum, quod offertur a populo, acceptis autem ipſis oblationibus, iterum aſcendit ad ſe-dem ſuam, & iterum ſedens lavat manus. Sub-diaconi autem accipientes oblationes ab acoly-this tradant diaconis; ipſi vero ponant ſuper al-tare. Veniens igitur Pontifex ante altare, acci-pit oblationes proprias epiſcoporum, presbytero-rum vel diaconorum traditum ex ipſis diaconi-bus, & ipſe ponet eas ſuper altare; ipſe vero Pontifex noviſſime ſuas proprias duas accipiens in manus ſuas elevans oculis & manibus cum ipſis ad cœlum orat ad Dominum ſegrete, & completa oratione ponit eas ſuper altare. Tunc vero archidiaconus accipiens (aſpiciens) calicem a ſubdiacono, ponit ipſum iuxta oblationes Pon-tificis ad dexteram partem; tunc Pontifex incli-nato vultu in terram ſuper oblationes dicit ora-tionem, ita ut nullus præter Dominum & ipſum audiat,

audiat, niſi tantum per omnia ſecula ſeculorum: & ut dixerint omnes amen, ipſe ſtatim dicit *Dominus vobiſcum*, reſpondentibus omnibus: *& cum ſpiritu tuo*. dicit *ſurſum corda*, reſpondentibus omnibus, *habemus* (*abemus*) (*ad*) *Dominum* (*Dm*), ipſe dicit *gratias agamus Domino Deo*, & omnes reſpondentibus: *dignum & juſtum eſt*. Inde Pontifex elevans vocem, & dicit ipſam præfationem, ita, ut ab omnibus audiatur. Deinde cum venerit ad *adorant dominationes*, omnes epiſcopi, presbyteri & diaconi inclinant vultum in terram.

Cum autem pervenerit ut dicat *ſupplici confeſſione dicentes*, inclinant iterum ſubdiaconi proclamantibus omnibus clericis vel populo cum tremore & reverentia *Sanctus*, & incipit canere de ſimili voce & melodia, ita, ut a circumſtantibus altare tantum audiatur, ipſi vero ſubdiaconi ſic permanent inclinati uſque in eum locum, ubi dicit: *nobiſque peccatoribus*, & mox venerit ad dicendum: *propitio hac ſereno vultu reſpicere digneris*, inclinato capite ante altare ſuppliciter deprecans, uſque in illum locum, ubi dicit: *ut quotquot ex hac altaris participatione*. cum autem ſurrexerint ſubdiaconi, unus ex ipſis venit, & accipit patena ab acolytho, & vadit retro altare, ubi ante ſteterat, & tenens eam ante pectus ſuum, uſque dum dixerit: *omnis honor & gloria*. Pontifex vero ut venerit ad eum verſum, ut dicat: *per ipſum, & cum ipſo*, levat oblationes proprias de altare, & mittit in ore calicis, tenente ipſum calicem Archidiacono, uſque dum dixerit alta voce: *per omnia ſæcula ſæculorum*. Epiſcopi vero & Sacerdotes uſque ad iſtum locum ſemper permanent inclinati, præter Archidiaconus, qui illum calicem ſublevatur, qui propter ipſum calicem uno momento ante alios Sacerdotes ſurgit. Subdiaconus autem ille, qui patenam tenet, tradit eam ad ipſum verbum, *omnis honor & gloria*, diacono, & ille tenet eam uſque dum finitur oratio dominica reſpondentibus omnibus: *Sed libera nos a molo*, & ſequitur oratio. poſt ipſam orationem dominicam, inde ponet eam diaconus ſuper altare ad confragendum, & Pontifex duas oblationes proprias, quas diximus, ponet in ipſa patena, & frangit modicum de ipſa oblatione, & mittit in calice, & dicit: *pax Domini ſit ſemper vobiſcum*, reſpondentibus omnibus: *& cum ſpiritu tuo;* facit populus pacem.

Hoc facto Domnus apoſtolicus redit ad ſedem ſuam; diaconus vero tollit patena de altare, dat ſubdiaconibus duobus, & ponent ea Pontificem, & tunc diaconi ponunt benedic a Pontifice, & confrangunt in præſencia Archidiaconus vero reliquas oblationes de tradit accolythis in ſaccolis lineis, quod qui duntur ad cervices eorum; ipſi autem ac tenent ad confragendum ante epiſcopis ve byteros, ſeu & ſubdiaconibus, & confr ſeparatim unuſquiſque in ordine, cant omnibus ſemper: *agnus Dei, qui tollis* *mundi*.

Tunc Archidiaconus levat calicem de & tradit eum ſubdiacono; ille vero portat ante Domnco apoſtolico, & ita Pontifex particulam corporis Dni in manu ſua, co cat ex eo, & quod remanet, ponit in ca & accipit aliam de manu ſubdiaconi, & mat. Tunc Arcidiaconus accepto ipſo vadit iuxta altare, & tenens calicem in bus pronunciat venturam ſtacionem, & omnia vaſa, quod accolythi tenere vid de calice ſacro ponit ad confirmandum lum; & iterum recipit ſubdiaconus calice revocat eum ante Pontificem, accedunt epiſcopi & Sacerdotes ad ſedem Pontific communicant de manu eius. Poſt hæc dit Pontifex a ſede ſua, & communicat lum, qui manus ſuas extendere ad ipſu tuerit, & revertitur ad ſedem ſuam. re vero populum communicant epiſcopi & teri, & confirmant ſemper diaconi.

Interim vero cantantur ſemper cantore phonam ad diem pertinentem. Comm autem omni populo facto ſigno a Ponti cunt *gloria* & verſum cum ipſa antiphor deſcendit de ſede ſua ipſe ante altare, & *Dominus vobiſcum*, reſpondentibus om *& cum ſpiritu tuo*, dicit *oremus:* ind orationem de ipſa die pertinentem, & verit *per omnia ſæcula ſæculorum*, reſ tibus omnibus *amen*. Et dicit iterum *D* *vobiſcum*, cum reſpondentibus omnibus, *ſpiritu tuo;* dicit diaconus: *ite miſſa eſt*, ſpondentibus omnibus *Deo gratias*, & co tum eſt. Deinde redit Pontifex ad ſacrariu omnibus Sacerdotibus, & candelabris, ve ornatu, ſicut prius exierat, & accepta b cione de manu ipſius confirmant ſingulos

Poſt nativitatem vero Dni uſque in præter Sanctorum feſtivitatibus pſalmi, anti

rel

ſoria, lecciones in nocte & in die, de ipſa Dni eſt canendum. In octabas autem Dni, eſt Kal. Ianuarias, ordinem, quo Dei na- , in omnibus obſervantur. Inde vero uſque ıeophaniam præter dominicis diebus, de anis diebus pſalluntur.

ie Theophaniæ ieiunium publicum eſt, & n noctis tempore ingrediuntur ad vigilias quoque aut lecciones vel reſponſoria de ie, canentes tantum de muneribus Mago- & baptiſmum, de nuptiis vero quæ factæ ı Channa (Cana) Galileæ. Octavæ Theo- : celebrantur, ſed & omni ebdomada uſque ıbas ſemper de Theophania canuntur.

ıletis igitur nocturnis & matutinis mox cum & candelabris canendo: *Te Deum lauda-* incipiunt litania: id eſt, *Xpe audi nos*, qua. (1) Ipſa litania finita ſtatim epiſco- nedicit fontes; poſt benedictionem chriſma crucem in fontes ponet, & cum manu :r omnes fontes de ipſa chriſma ſpargit. ıcto omnis populus accipit benedictionem, ıisque in vaſis ſuis de ipſa aqua. Deinde cati presbyteri aut diaconi ingrediuntur in & acceptis infantibus a parentibus baptizan- ;, ter mergentes in aqua *in nomine Patris*, *ii*, *& Spiritus ſancti*, tantum ſemel invo- Levatis ipſis infantibus offerunt eos in ıs ſuis presbytero. Ipſe vero presbyter de crucem in verticem eorum facit cum ora- & invocatione ſanctæ Trinitatis, nominis Deinde ſunt parati, qui eos ſuſcipere de- cum linteis, & traduntur eis a presbyteris ıconis, qui eos baptizantur.

'a vero ipſa die ordinem, quod diximus, i natale ſecuntur. Inde vero IIIIto non. .rias collecuntur omnes ad eccleſiam ſancti i martyris prima, & inde vadunt cum li- ıd ſanctam Mariam maiorem, & ibi cele- r miſſas qualiter poſt purificationem beatæ Dns nr Ihs Xps ſecundum legem Moyſi ꞓntatus eſt in templo, & accipiens eum ı propheta in ulnis ſuis benedicens Dnm.

ıde ſeptuageſima apud illos celebrantur; & ciunt, vel pro reverentia tante feſtivitatis, 'o eruditionem populi, ut per numerum ı cognoſcat iam adpropinquare diem paſchæ, :paret ſe unusquisque ſecundum ordinem & virtutem ſuam, qualiter ad ipſum ſcm diem cum tremore ac reverentia contrito corpore, & mundo corde perveniat. Et non ſolum ſeptua- geſima, ſed & LXma Ima, XLXXXma, XVma & VIIIma ſemper pro ipſo ordine celebrantur.

Græci autem a LXma de carne levant ieiunium. Monachi vero & Romani devoti, vel boni chri- ſtiani a Lma levant. Primum autem ieiunium IIIIta & VIta feria poſt Lmam, id eſt ante qua- drageſimam apud eos publice agitur.

Prima vero hebdomada in quadrageſima IIIIta & VIta feria & Sabbato ſtationes publicas faciunt, ieiunium & XII lectiones in ipſo Sabbato conſu- mantur; & ſi fuerit ipſo Sabbato de Martio men- ſe ordinationes Sacerdotum faciunt. Si autem in alia hebdomada, vel tercia, quando Pontifex iu- dicaverit, iterum IIIIta & VIta feria celebrare videntur, ſicut prius & Sabbato duodecim lec- ciones leguntur, & ordinantur, qui ordinandi ſunt.

Quarta vero hebdomada ante paſcha incipiunt ſcrutinium facere ad infantes, qui in Sabbato ſancto baptizandi erunt. Secunda vero feria in ipſa hebdomada veniunt hora tercia ad eccleſiam matres cum infantibus eorum, & facit eos pres- byter primum catechumenos, id eſt impoſita ma- nu ſuper capita ſingulorum dicit orationem his verbis: *Omps ſempiterne Deus*, *Pater Dni nri.* Dicta ipſa oratione accipit ſalem exorcizatum & ponit in os infantum dicendo: *Accipe talis ſalem ſapientiæ propitiatus in vitam æternam.* Tunc ſcribuntur nomina eorum ab accolitho tam infan- tum, quam & eorum, qui eos ſuſcepturi ſunt, idem maſculi ſeorſum, & feminæ ſeorſum, & ita exeunt foras eccleſiam, exſpectantes quando re- vocentur; tunc primum incipiunt antiphonam ad introitum: *dum ſanctificatus fuero in vobis.* In- de presbyter vadit retro altare in ſede ſua, ut vocantur per nomina, & per ordinem, ſicut ſcri- pti ſunt; idem primum maſculi, & ordinantur ad dextris, deinde feminæ a ſiniſtris, & intrat primum acolitus faciens ſignum crucis in fronti- bus ſingulorum, & imponit eis manus, & exor- cizat eos his verbis: *Deus Abrabam*, *Deus Iſaac*, *Deus Iacob*, & reliqua. Completa ipſa oratione ſuper maſculos, vertit ſe ad feminas, & facit ſimiliter; & iterum ſequitur alius acolitus, & fa- cit ſimiliter; inde tercius, & facit ſimiliter. Poſt- ea

(1) Vid. quæ de ritu hoc ſolemnis baptiſmi dixi- ſq. V. c. 1. Vol. II. p. 438. ſeq. MARTENE de ant. eccl. ritibus lib. I. c. 1. art. 1.

ea vero intrat presbyter, & imponit eis manum, & benedicit eos his verbis: *æternam ac iuſtiſſimam pietatem tuam.* Iſta completa iterum incipiunt pſallere antiphonam ad introitum, inde dicta a presbytero oratione de ipſa ordine pertinente, lectio legitur, & inde ſequitur reſponſorium, & admonentur a diacono, ut exeant foras, ita: *catecumeni recedant: ſi quis catecumenus eſt recedat: omnes catecumeni exeant foras:* & ſic egredientur infantes exſpectantes pro foribus uſque dum completa fuerint miſſarum ſolemnia.

Lecto autem evangelium offerunt matres eorum pro ipſis oblationes, & finitas miſſas communicant ipſæ matres, vel clerus; & adnunciat presbyter qualem diem voluerit, ut revertantur, & facit ſimiliter. Sequente vero hebdomada iterum una die qualem presbyter adnunciaverit, ſimiliter facit. Tercia vero hebdomada ſimiliter die, quam elegerit presbyter, facit aures apertionum, id eſt, veniunt ad eccleſiam, ſicut prius, & vocant infantes in eccleſiam, ſicut ſcripti ſunt, & ſtatuuntur, ſicut diximus, maſculi ad dexteram, feminæ a ſiniſtris, & imponunt accoliti tres ſicut dictum eſt, manus ſuper eos, & inde ſimiliter presbyter hoc facto accedit ante altare; & canent antiphonam ad Introitum, & inde leguntur lectiones duæ, quas in capitulare commemorat, & ſecuntur reſponſoria. Inde leguntur initio quatuor evangeliorum cum expoſitionibus ſuis, & inde tradit presbyter orationem dominicam & ſymbolum. Poſtea accipit accolytus unum ex ipſis infantibus maſculum in manibus ſuis, & alius accolytus ſimiliter feminam, & tenentes manum dexteram ſuper capita ipſorum; & interrogat eos presbyter quali lingua confitentur Dnm nrm Ihm Xpm? reſpondent: latine. Iterum dicit presbyter, *adnuncia fidem illorum, qualiter credunt*, & tunc incipit accolytus a voce decantando: *Credo in unum Deum Patrem omnipotentem;* hoc finito admonentur a diacono iterum hoc modo: *Catecumeni recedant: Si quis catecumenus eſt recedat: omnes catecumeni exeant, & recedant;* & exeunt foras de eccleſia exſpectantes pro foribus donec conſumentur miſſarum ſolemnia, & tunc offerunt matres eorum oblationes pro ipſis, & finitas miſſas communicant ipſæ matres, vel qui ipſos infantes ſuſcepturi ſunt.

Iterum adnunciat eis presbyter, qualem diem ipſe iudicaverit, ut revertantur in ſcrutinium; ita tamen penſandum eſt, ut a primo ſcrutinio uſque in Sabbato ſancto ſeptem vicibus hoc fiat: id eſt in prima hebdomada duabus vicibus, i ſecunda una, inde in tertia duabus, in quint vero, quæ eſt ultima, iterum duabus, in ipſ autem noviſſima, quod eſt in Sabbato ſco, quando ad fontes debent accedere, catacizat eos presbyter his verbis: *Nec te latet ſatanas.* Inde tangit ipſe presbyter de oleo benedicto pectus infantum, faciens bis crucem in eorum pectus dicendo: *Abrenuncias tu talis ſatane, & omnibus operibus eius?* Reſpondent circumſtantes: *Abrenunciat:* & inde terciam crucem inter ſcapulas ſimiliter dicendo: *& omnibus pompis eius?* & iterum reſpondent: *Abrenunciat.* Inde tangit de ſaliba oris, ſingulorum nares & aures; & dicit ſecrete in aures ipſorum: *Effeta, quod eſt aperire*, & iterum ambulat decantando ſuper capita ipſorum *Credo in unum Deum*; ſicque intrant ad benedicendum fontes, & baptizantur per ordinem idem maſculi prius, & feminæ poſterius. Inde poſtea tenent miſſas ipſi infantes, & offerunt ipſi infantes oblationes, & communicant omnes, ve parentes, atque patrini.

Baptizati autem infantes, ſi ad præſens poſſunt epiſcopum habere, confirmari cum criſm debent. Quod ſi ipſa die minime epiſcopum invenire potuerint, in quantum celerius poſſunt invenire, hoc ſine dilatione efficiant, & in ipſi diebus octo paſchæ, quamdiu in albis ſunt, cottidie debent offerre oblationes ipſi infantes, & miſſas tenere, & communicare.

Hoc tamen ſciendum eſt magnopere, atque tenendum in cœnobiis, ſive in civitatibus, vel in vicis vel ubicunque ſacerdos miſſas celebraverit, ſive dominicis, ſive cottidianis diebus, vel in aliis ſolemnitatibus, tam Sanctorum, quam & reliquorum martyrum; ſive cum clero publice, vel etiam cum duobus vel unum miniſtrum; vel etiam, ſi ſingulorum ſacrificium Deo obtulerit, obſervare debet, ut ſemper ad introitum antiphonam cum pſalmo & Gloria adiungente; (gat) ſi autem ipſa antiphona de pſalmo fuerit præ ipſa verſum primum de ipſo pſalmo debet dicere, & præ verſu ipſam canit, & præ antiphona; ſubſequitur: *Gloria Patri & Filio & Spiritu ſco.* & iterum antiphona eſt canenda, & præ ipſa adiungit: *Sicut erat in principio, & nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum amen.* & iterum canit ipſam antiphonam, & item poſtea dicit alium verſum de ipſo pſalmo, & iterum canit ipſam antiphonam; & ſic incurvati contra altare ad orientem adorant dicentes; *Kyrieleiſon* prolixe unusquisque chorus per novem vicibus; ſi autem ſingulus fuerit ſa

cerdos

novem tantum vicibus inclinatus ador- dicit *Kyrieleiſon*; & poſtea erigit ſe, ſi ninicus fuerit, vel præcipua alia ſolemnitas ſtatim dicit: *Gloria in excelſis Deo.* Reliquis liebus cottidianis, vel quando miſſas fa- & agendas mortuorum, antiphona tan- Introitum cum pſalmo & *Gloria*, ſubſe- *Kyrieleiſon*; & ita ſalutat, & poſtea dicit m de die pertinente, unde celebratur. in ſolemnitate apoſtolorum fuerit, pſalmi utati, qui cum antiphona ad Introitum , vel ad communionem, id eſt: *Domi- ſti me.* ad Introitum, ad communionem: *rrant.* In reliquorum ſcorum Martyrum, eſſorum ad Introitum: *Benedicam Dno.* munionem: *Dne Dnus noſter.* ſive: *Gau- i in Dno*; *miſericordias Dni.* vel etiam: *virtute tua.*

endas vero mortuorum, antiphona ad In- *Donet vobis Dnus requiem ſempiternam*, lmo: *Te decet.* Ad commemorationem tiphona cum ipſo pſalmo: *Te decet.* & *formaſti nos*: ſi de uno: *Formaſti me.* traditio ſecundum ordinem vel conſuetu- æ Sedis romanæ Eccleſiæ.

bus autem ſeptimanæ de ſecunda feria, uſque in diem Sabbati celebrantur miſ- nomina eorum commemorantur. Die au- inica non celebrantur agendas mortuo- c nomina eorum ad miſſas recitantur; ſed vivorum nomina regum, vel principum, cerdotum, vel pro omni populo xpiano s, vel vota redduntur. Defunctis au- i merentur, die dominica *Xps Filius dat requiem*, *qui ſemetipſum pro ipſis univerſo genus humano hoſtiam obtulit.* pora defunctorum die dominica non ſe- ante horam quartam, nec miſſas eorum tur ante horam nonam. Si neceſſe fuerit, ſo die ſepeliantur, ieiunat ſacerdos cum s ipſius defuncti uſque ad horam no- ponent eum in eccleſia, & celebran- das ipſius offerentes pro ipſum oblatio- ſic ſepeliunt eum. Similiter & in cœ- onachorum vel ancillarum Dei faciunt.

vero dominica, vel in aliis præcipuis ſo- ibus Sanctorum, quando publice miſſas t ad ſcam Mariam maiorem, ſive ad præ- l in monaſteria monachorum præ anti- el *Kyrieleiſon*, prælectionem apoſtoli aut ſive actus apoſtolorum, vel apocalypſi m tempus, & reſponſorio vel *alleluia*, atque evangelium cum debent offerre, habeant in ſacrario præparatas oblationes in turres tres aut duas, vel una, aut ſi turres non habent, patena ipſa præparata, ubi corpus Dni confrangere debent. Egrediuntur de ſacerdotibus, qui cum ſtant ad altare, unus aut duo vel quanti neceſſe fuerint cum diaconibus ingrediuntur ſacrario, & accipit ſacerdos in manibus ſuis turrim, vel patenam cum oblationes. Similiter diaconus calicem, & elevant eos contra capita ſua; antequam ingrediantur in eccleſia, dicunt antiphona alta voce prolixe, hoc eſt: *Laudate Dnum de cœlis.* Et reſpondit ipſe clerus in eccleſia; & dum ipſe reſpondit, ipſi ingrediuntur ſacerdotes cum ipſas turres, vel patena ſeu & calices, & vadunt ante altare, ſubſiſtunt modicum, & iterum cantant antiphona, & item clerus reſpondit ipſa antiphona; & tunc primum ſacerdos, qui celebrat miſſas egreditur præ altare, & venit ante altare, lavat manus ſuas; & cum ipſe lavat manus ſuas; illi alii ſacerdotes vel diaconi cum ipſas oblationes tranſeunt præ altare, & vertunt ſe ad altare, & elevatis manibus contra capita ſua tenentes ipſas patenas vel calices, & iterum cantant tertio ipſa antiphona, & reſpondent eam clerici, & ipſi tercia voce. Tunc vadit ille ſacerdos, qui miſſas celebrat ante altare, ſtat in locum ſuum, & tunc ille ſacerdos, qui præ altare tenet ipſas turres, vel patenam cum oblatione porrigit ad illum ſacerdotem, ille vero extenſas manus ſuper altare accipit ea, & ponit ipſam oblationem ſuper altare, ille vero turres vel patenam reddit ei, & reportat ea in ſacrario uſque dum ad confragendum veniat. Similiter & diaconus, qui cum calice præ altare ſtare videtur, extendit manus ſuas ad ſacerdotem, & dat ei calicem; ille vero ponit ipſum ſuper altare de dextera parte iuxta oblationem ad conſacrandum; & poſt hoc ſtatim clerus canit: offerenda, qd frangi dicit ſonum. Et tunc, ſi in monaſterio fuerit offert abba oblationem, ſive ſecundus, ſeu presbyter, vel archidiaconus in loco ſuo pro ipſo abbate, & pro ipſis devoti, vel boni xiani, & poſtea accolythus, ſicut dictum eſt ſupra, involvit ſe linteo mundo, & accipit ipſa patena cum illo linteo in manibus, quam in ſacrario ante repoſuerat; tenet ea contra pectus ſuum uſque ad illum locum, ubi ſacerdos confrangere debet ipſam oblationem, & tunc accipit ſacerdos, & ponit ea ſuper altare ad confragendum, ſicut dictum eſt, & complet omnia cum decore, ut decet, ſicut ſæpius iam dictum. Cum autem conſacraverit corpus & ſanguinem

 guinem

guinem Dni noſtri Ihu Xpi, & dixerit, *pax Dni ſit ſemper vobiscum*, & reſpondentibus omnibus *& cum Spiritu tuo*, ſtatim, ſicut ſupra dictum eſt, debet clerus, vel populus inter ſe pacem facere, ubi ſtare videntur; & poſtea ipſe ſacerdos, ſi habet alios ſacerdotes ſecum, vel diaconibus, confrangunt ipſum corpus Dni, cantantibus interim clericis ſemper: *Agnus Dei qui tollis*. Et poſt hoc communicat ſacerdos, vel ceteri ſacerdotes ſeu & miniſtri, & ſtatim incipit clerus antiphonam pſallere cum pſalmo de ipſo die pertinente; & ſi plures clerici, vel populus communicaverit, totum pſalmum canent cum antiphona, uſque dum ſacerdos ſignum crucis fecerit in fronte ſuo cum digito ſuo, ut dicatur *Gloria Patri*; & poſt *Gloria* repetent verſum de ipſo pſalmo, & noviſſime canent ipſa antiphona, & ſic laudem ſcæ Trinitatis debent peragere vel conſumare.

Diebus autem quadrageſimæ ad miſſas non cantant *Gloria in excelſis Deo* uſque in Sabbato ſco propter renovationem ſcæ reſurrectionis Dni nri Ihu Xpi, ut ſicut ipſa feſta præcellit alias feſtivitates, ita in ipſa omnia cantilena nova celebrentur, ut magis cum gaudio omnia celebrentur, atque admirentur.

De paſcha vero ſolita totis quinquaginta diebus uſque in Pentecoſten reſponſorium ad miſſas non cantatur apud Romanos, ſed *alleluia* una in loco reſponſorii, & alia *alleluia* in loco ſuo.

In feſtivitate autem ſcæ Mariæ, vel in aliis ſolemnitatibus virginum, antiphona ad introitum: *vultum tuum deprecabuntur omnes divites plebis*, cum pſalmo: *eructabit cor meum*. Ad communionem antiphona: *quinque prudentes virgines*, cum ipſo pſalmo: (1) *eructabit cor meum*, vel etiam: *Deus noſter refugium*, adiungentes *Gloria Patri*.

Hoc iterum atque iterum ſuper omnia admonemus, ut omnes Sacerdotes, qui deſiderant racionabiliter ſacrificium Deo offerre, ut & complaceat, ſecundum ſanctam inſtitutionem ortodoxorum Patrum, beatæ atque glorioſæ ſedis ſancti Petri apoſtoli, iſto more cum omni devotione retinere, atque celebrare ſtudent, ut ſemper, quando intrant miſſas celebrare; primitus enim pſalmum cum *Gloria Patri*, vel antiphona adiungentes *Kyrieleiſon*; ita ad communionem antiphona pſalmum adiungentes; ſemper *Gloria Patri*, quod eſt laus ſcæ Trinitatis ſic eſt tenendum, & ſuper omnia gratia Dei complendum. Qui eni modo non offert, poſtquam cognoverit, n cto ordine offert, ſed barbarico, & ſuo ſ ſequitur, vel eorum, qui ad voluntaten ſcas ſcripturas convertere nituntur. Hii de ſua ſecuntur, & non voluntatem Dei, ve ctorum eius, neque iuſtitia eius ſunt ſu ſed ſuam querentes ſtatuere ſciunt, ſequi i ſpiciunt, vel relinquunt; quia nihil adv Deo poteſt eſſe ſecurum, vel proſperum.

## Item de curſu diurno vel noctu

qualiter horas canonicas nuntiantur in ſedis Romanæ eccleſiæ, ſive in mon ſteriis conſtitutis.

Inprimis prima ſic temperantur, ut ſic c quando ora prima diei fuerit expleta, ſi neceſſe fuerit aliquam operam cum feſti facere, ſin autem, quomodo (quando) o ſecunda expleta fuerit. Sic cantatur ap prima. Hoc eſt; primitus dicit prior: *D adiutorium meum intende*; & inde cæteri ſequuntur. Iſta prima ibi cantatur, ubi dor & ibidem pro invicem capitulo dicto oran tim ibi ſedeunt & prior cum ipſis, & ibi regulam ſancti Benedicti, & a priore, ipſe iuſſerit, per ſingulos ſermones exp ita, ut omnes intelligant, ut nullus frater ignorantiam regulæ excuſare poſſit. Inde benedictione vadunt ſive ad ciandum vel dum atque lavandum, & abent ſpatium uſque ad oram terciam. Si eſt conſuetud ipſos, ut ille archiclavus, qui claves e ſive miſterium ſacrum ſub cura ſua habe cuſtodit & oras canonicas ad curſum ce dum, quando ſignum pulſare debeat, ut r tur, & neque ad tertiam, neque ad ſe neque ad nonam, vel ad veſperam, nec a pletorio, neque ad matutinis non dicit quando incipit apud illos: *Domine labi aperies*, ni tantum ad nocturnas.

Completorio autem tempore æſtatis qu ſol occumbit colliguntur ad collecta, tan tem frater, cui cura eſt iniuncta, cym aut tabula, & colliguntur fratres in unum & prior ipſorum cum ipſis ſedens, & om eſtate ſive hibernum tempore ſemper le ad collecta leguntur, & ibi fructum, qu Deus dederit, manducantur, & bibent.

pul

(1) Nota hic, & mox apertius, uſum antiquiſſimum proſequendi pſalmum ad Introitum notatum.

ſigno canuntur completorio ubi dormiunt
itorio, & extremo verſu dicuntur, ante-
ırmiant, hoc eſt: *pone Domine cuſtodiam*
, & tunc vadunt cum ſilentio pauſare
a ſua.

ıt autem uſque nocte media, ſi ſolemnitas
ı non fuerit, ſi vero dominica, vel alia
ſolemnitas evenerit, temporius ſurgunt;
nt poſitum ubi dormiunt tintinabulum
qui ad excitandum eos pulſatur, & po-
lico intervallo facto ſurgunt fratres. Cui
pus exire ad neceſſaria, ſeu urinam di-
n, & ad introitum eccleſiæ habeant va-
ıoſitum cum aqua, ubi lavent manus ſuas
s, & tergant linteo iuxta poſito; & ite-
a pulſatum fuerit aliud ſignum, ad pſal-
parati ingrediuntur monaci; & prior
icit prolixe: *Domine labia mea aperies.*
*ia Patri lente* decantantes, & in fine *al-*
ıncludentes, cantat ſtatim, cui iuſſum
nvitatorio, quod eſt: *venite exultemus*
cum antiphona, ceteris reſpondentibus;
officio ſuo quod ſupra ſcriptum eſt,
untur; nocturnis ante finitis, ſi lux non
pervenerit, faciunt modicum intervallum,
ius dictum eſt propter neceſſitates fra-
t iterum ingrediuntur ad matutinis lau-
plendas.

em cottidianis dies fuerint, tempore hy-
ıſt nocturnis finitis iterum pauſantes uſ-
lux apparere incipiat, & ſic ingrediuntur
ırandum matutinorum laudibus. Sic au-
ſemper ſolicitus ille frater, cui cura
ı eſt, ut ſemper ſignum competenti ora
debeat. Si autem exinde aliqua negli-
ut adſolet, fragilitate humana ei evene-
ınte oram, vel poſt oram pulſaverit, pœ-
ei exinde indicit Prior ſuus; & propte-
reverentia Dei hoc ſemper meditatur, &
t ſolicitus, ut omnia ſemper oneſte, vel
nter, & ſecundum ordinem expleantur,
ſemper in omnibus magnifice laudetur.

## *eodem Cod. San-Gallenſi ſæc. IX.*
## mine Sci Dni Nri Ihu Xpi incipit
## ıſtructio eccleſiaſtici Ordinis.

ter in cœnobiis, fideliter Dno ſervientes,
ta auctoritatem catholicæ atque apoſtolicæ
eccleſiæ, quam iuxta diſpoſitionem ac
ſancti Benedicti miſſarum ſolemniis, vel
s Sanctorum, ſeu officiis divinis anni cir-
culi, die noctuque auxiliante Dno debeant cele-
brare, ſicut in ſancta, ac romana Eccleſia a ſa-
pientibus ac venerabilibus Patribus nobis tradi-
tum.

Primitus enim adventum Dni cum omni offi-
cio divino, tam lectionibus cum reſponſoriis,
vel antiphonis ſeu & verſibus. A Cal. Decem-
bris incipiunt celebrare, & initiant legere Eſaiam
prophetam in vigiliis ſemper a capite repetendo,
uſque in Dei natalem ipſam leguntur. Reſponſoria
vero uſque Octabas Dni præter nataliciis Sancto-
rum Hieremiam & Daniel leguntur; poſtea qui-
dem Hiezechiel, & prophetæ minores, atque
Iob in Id. Februarii. Epiſtolæ Pauli apoſtoli om-
ni tempore in poſterioribus tribus lectionibus tam
in die dominico ad vigiliis, quam & in miſſa-
rum ſolemniis leguntur. Deinde vero quinque li-
bri Moyſi cum Ieſu Naue, & Iudicum in tempo-
re Veris; iidem ſeptem diebus ante initium Qua-
drageſimæ, uſque ad octavum diem ante paſcha
leguntur, & ſeptem dies ante paſcha liber Iſaiæ
prophetæ, unde ad paſſionem Xpi pertinent, &
lamentationes Ieremiæ. In diebus autem paſchæ
epiſtolæ apoſtolorum & actus, atque apocalypſis.
uſque pentecoſten. In tempore autem æſtatis li-
bri regum, & paralipomenon uſque ad medium
autumni, hoc eſt quinto decimo Cal. Decembris.
Tractatus vero SS. Hieronymi, Ambroſii cetero-
rumque Patrum, prout ordo poſcit, leguntur.

In vigiliis omnium apoſtolorum vel ceterorum
principalium, omnes ieiunium faciunt, & hora
nona natalitia eorum prævenientes abſque *Gloria
in excelſis Deo*, & *Alleluia* miſſarum ſolemniis ce-
lebrantur, & ipſa nocte ad vigilias eorum paſ-
ſiones vel geſta leguntur. Quodſi in diem do-
minicam eorum natalitia evenerint, tam in ad-
ventu Dni, quam & in omni tempore pſalmi cum
eorum paſſionibus, vel geſtis cum reſponſoriis &
antiphonis de ipſis pertinentes canuntur. Si autem
geſta eorum minor fuerit, ut in novem leccio-
nibus ſufficere non poſſint, in tribus tantum po-
ſteribus leccionibus leguntur, & octabas eorum
cum reſponſoria vel antiphonas, ſeu & miſſarum
ſolemniis, ſicut die primo feſtivitatis eorum ce-
lebrantur. Quod ſi in octabas eorum natalitia a-
liorum evenerint, precedente die eorum octabas
celebrantur.

Reſponſorius vero tercius ſecundum regulam
ſci Benedicti cum *Gloria* eſt canendus noviſſime.
Sed romana eccleſia omnia reſponſoria cum *Glo-
ria* ſemper cantatur. Secundum regulam ſci Be-
nedicti

Benedicti omni tempore diebus dominicis legitur lectio ſancti evangelii ſecundum tempus quo fuerit, & ſequitur hymnum *Te Deum laudamus*, & verſum cum *Kyrieleiſon*, & finiuntur vigiliæ nocturnæ. Matutinæ vero laudes diebus dominicis præter Quadrageſimam omni tempore cum *alleluia* ſunt canendæ.

Una autem ebdomada ante natale Dni de conceptione beatæ Mariæ incipiunt celebrare; in ipſa ebdomada quarta & ſexta feria, ſeu & ſabbatum omnes ieiunium faciunt, & miſſarum ſolemniis cum lectionibus, vel reſponſoriis, ſeu & antiphonis de ordine pertinentes celebrantur. Et ipſa die ſacerdotes, & ceteri miniſtri eccleſiæ, ſi neceſſe fuerit, ordinantur. Si autem evenerit, ut vigiliæ natalis Domini Sabbato incurrant, præcedente ebdomada omnem celebrationem vel ordinem, quod diximus, quæ in Sabbato celebrantur. Ipſam autem ordinationem Sacerdotum, ut diximus, præter quatuor tempora in annum, id eſt, Marcii, Iunii, Septembris, & Decembris menſis non ordinantur; ita tamen ebdomada, qua pontifex iudicaverit, ut & ieiunium quarta feria incipiente, & Sabbato omnia conſummentur. Pridie natalis Dni, niſi forte dominica contigerit, omnes publicum ieiunium faciunt, & hora nona miſſas celebrantur. In vigilia pridie natalis Dni humiliæ cum reſponſoriis ſuis vel antiphonis in matutinis laudibus de ipſa die pertinentes canuntur.

In vigilia natalis Dni tam pſalmi novem cum antiphonis, vel humilias cum reſponſoriis ſuis ſeu & verſibus, expletis vel miſſarum ſolemniis, ordine, quo in priori capitulare memoravimus cum magno decore celebrantur. Corpus autem Dni in ipſa nocte expletis miſſarum ſolemniis omnes communicant. De octabas Dni vel de Epiphania ſuperiori ordine invenitur, qualiter celebrare debeamus. A quadrageſima vero incipiente, uſque quinquageſimo die ante paſcha ad vigiliis de aptatico unde leguntur, & reſponſoria inde canentur; quod ſi exinde minus reſponſoria habuerit, tam in die quam in nocte quadrageſimalis reſponſoria canuntur.

In matutinis laudibus diebus dominicis ſicut & cotidianis diebus a quinquageſimo incipiente, id eſt: *miſerere mei Deus;* inde ſequitur pſalmus centeſimus ſeptimus decimus cum antiphonis ſuis; & ſequitur ordo matutinorum ſolemnitas; ſicut & reliquis diebus dominicis. Et a XV.mo die ante paſcha tam reſponſoria quam & antiphonæ cum verſibus ſuis de paſſione Dni incipiunt celebrare.

Quinta vero feria ante paſcha, id eſt Dni ad miſſas antiphona ad introitum non tur, apoſtolum nec evangelium non legitur reſponſorium cantatur, nec ſalutat presbyt eſt non dicit *Dnus vobiscum*, nec pacem ſ uſque in Sabbato ſco, ſed cum ſilentio ad ingrediuntur.

In Paraſceve autem, quod eſt ſexta feri ſionis Dni hora nona colleguntur omnes cleſia, & legunt duas lectiones, quas in tulare vel in ſacramentorum commemorat reſponſoriis de paſſione Dni, & legitur Dni ſecundum Iohannem, & dicuntur illa tiones a presbytero, quas in ſacramentorum memorat. * Poſt unamquamque orationem nentur omnes a diacono, ut flectantur gen dicit diaconus *flectamus genua*, & proſter ſe omnes in terra cum lacrymis vel conti cordis; & iterum admonentur a diacono te: *Levate*. Expletis autem ipſis orationit cit presbyter *Oremus*, & dicit orationem: *ceptis ſalutaribus*, cum oratione dominica, quitur oratio, *libera nos qs Dne ab omnibi lis*, & accipit diaconus corpus Dni & ſangu quod ante diem Cœnæ Dni remanſit, & cratum fuit, & ponit ſuper altare, & com cant omnes corpus & ſanguinem Dni cum tio nihil cantantes, & ipſa nocte in eccle men non accenditur uſque in Sabbato. His expletis ingrediuntur ad veſperam, & ipſa abſtinentes ſe ab omni delicia corporali, præter tantum panem & aquam cum aceto tam non ſumentes; quibus autem Dnus vi dederit, pertranſeunt ſine cibo uſque in paſchæ: hoc autem apud religioſos & v biles viros obſervantur.

In Sabbato ſco paululum poſt hora no vigilias. Primitus autem veſtiuntur ſacerdo na cum diaconibus ſuis, & procedunt de ſa cum cereis vel thuribulis, & intrant in ecc cum ſilencio nihil canentes, ſtantes in ordine ſu de vero benedicentur cerei a diacono, ordine, ſacramentorum habetur, & ſtatim accedunt & ſacerdotes in ſedilia ſua. Diaconi vero tantu manent ſtantes iuxta ordinem ſuum, ſive abbatem vel presbyterum, qui miſſas celeb & incipiunt legere lectiones de ipſa nocte cum canticia eorum, quas in ſacramentarum memorat. Expletis autem ipſis lectionibus, nes ſacerdotes cum diaconibus revertuntur crario ornantes ſe, qualiter ad miſſas ingre

Cum autem ſignum pulſatum fuerit, proce-
de ſacrario cum diaconibus accenſis cereis
huribulis, ſicut prius deſcripſimus, & intrant
leſia facientes litania Expleta autem ipſa
incipit abba, aut presbyter, qui miſſas
at *Gloria in excelſis Deo*; & complebunt
miſſarum ſolemnia ſicut & reliquis diebus
icis, & ipſis ſeptem diebus uſque paſcha,
in omni officio divino.
agitur ſicut & diem ſcam Paſchæ, præter
pſalmi, qui de unamquaque diem pſal.
ſemper cum *alleluia*, uſque quinquageſimo
paſcha, quod eſt Pentecoſten; tam pſalmi
ſponſoria cum verſibus vel antiphonis om-
m *alleluia* ſunt canenda.
nſionem vero Dni cum omni officio divino
à die pertinente, ſicut & reliquis diebus
icis celebrantur; reſponſoria vero vel anti-
uſque in ſabbatum Pentecoſten de aſcen-
Dni canuntur.
bato Pentecoſten omnes ieiunium faciunt,
ni officio divino, tam lectionibus, quam
tiſmum, vel ordine, ut & in Sabbato ſan-
lebrantur; tantum hora octava incipiente
untur ad vigiliis vel miſſarum ſolemniis,
a nona diei expleta, omnia conſumentur.
ſanctam Pentecoſten ſicut & diem ſanctum
celebrantur. In ipſa vero ebdomada poſt
oſten quarta & ſexta feria ſeu & ſabbatum
m faciunr & miſſarum ſolemniis cum omni
divino ſicut in ſacramentorum commemo-
lebrantur. Octabas autem Pentecoſten ſi-
dominica præcedente, ita celebrandum eſt.

quo tempore in anni circuli, præter quod
avimus de ipſis pſalmis reſponſoria ſunt
le. Antiphonis vero tam matutinis quam
pertinis laudibus de cotidianis diebus ca-

agendas vero mortuorum ad vigilias, tam
, quam & lectionibus cum reſponſotiis ſuis
tiphonis in matutinis laudibus ſine *alleluia*
s eſt canendum. In miſſis eorum nec *Glo-
excelſis Deo*, nec *alleluia* non cantatur.

## *Ex Mſc. S. Blaſii ſæc. IX.*

omine Dei Summi incip. Brevia-
ecclesiaſtici Ordinis &c. ut ſupra p. 168.

pſa vero Sabbato ſacerdotes & ceteri mini-
leſie ſi neceſſe fuerit ordinantur Si autem
lia venerit natalis Dni Sabbatum incurrat,
ente ebdomata omnem celebrationem vel
ordinationem, quam diximus uſi in Sabbatum con-
ſummantur: in ipſa autem ordinatione ſacerdo-
tum preter quatuor tempora anni nullatenus or-
dinentur. Poſt primum Ver, quod eſt ebdoma-
ta prima menſis primi Marcii; ita tamen, ſi ipſa
ebdomata infra qnadrageſima contigerit. Deinde
ſequitur aliut tempus eſtas, quod venit menſis
quarti Iunii, quod ſequitur ebdomata prima poſt
pentecoſten. Sequitur tercium tempus Auctumni,
quod eſt menſis ſeptimi Septembrii, quod agitur
tertia ebdomata ipſius menſis. Inde ſequitur quar-
tum tempus anni Hyems, quod eſt menſis deci-
mi December, ſicut ſupra diximus, hoc eſt eb-
domata prima ante natale Dni ordine, quod dixi-
mus, quarta & ſexta feria, ſeu & ſabbatum ce-
lebrantur. Geſta ſcæ Eugeniæ vel eius commemo-
rationem, pridie natalis Dni tantum ad vigiliis
celebrantur, matutinis vero de ſupredicto die pri-
die natalis Dni eius miſſa ora tertia canuntur &
celebrantur. Ipſa vero die, niſi forte dominica
contigerit, omnes publicum ieiunium faciunt; &
ora nona vigilia natalis Dni miſſas celebrantur &
*alleluia* minime canuntur. Omni vero tempore,
quando ieiunium faciunt & hora nona miſſas ce-
lebrantur, nec *Gloria in excelſis Deo* nec *alleluia*
canuntur. In ipſa vero vigilia natalis Dni in ce-
nobiis monachorum nocte ſuperveniente paulolum
requieſcunt; deinde ſurgens temporius celebran-
tur ſicut decet vigilia Dni. Poſt expletis novem
pſalmis cum anteſonas aut novem lectionibus de
humiliis ſci Auguſtini vel pape Leonis, aut ſci
Gregorii cum reſponſorio, & finiuntur vigiliæ.
Deinde ſecuntur matutine cum antiphonas. Ex-
pletis vero matutinis præparantur ſe qualiter miſ-
ſas celebrare debeant, & ut gallus cantaverit
mox cum omne decore vel ordine ſacerdotum
ad miſſas ingrediuntur. Expleta vero miſſarum
ſolempnia cummunicant omnes, & in ipſa nocte
ad miſſas ſemper *Gloria in excelſis Deo*, *alleluia*
pariter canunt. Deinde mox luce ſuperveniente
procedunt ad aliam eccleſiam & ſimiliter cele-
brantur aliam miſſam ſicut & prius. Similiter
iterum cumpetente hora diei procedant ad eccle-
ſiam & celebrant miſſas ſacre nativitatis Dne u-
nam poſtquam gallus cantaverit, alia mane prima,
tertiam in die ſicut mos eſt in honore ſci Trini-
tatis celebrantur, ſicut ſcs Gregorius in humiliis
ſuis loquitur, dicens: quia miſſarum ſolempnia
ter hodie celebraturi ſumus, ita & nos oportet
ut ſimiliter ſcam nativitatis Dni diem in Trinita-
tem numerum miſſarum ſolempnia celebremus.
Modus autem vel ordo in agendis miſſarum ſo-
lempnis

lempniis tam ipſius diei, quam & omnium principalium feſtivitatem talis eſſe videtur. Cum autem hora adpropinquaverit, ut miſſas introeant, ingrediuntur ſacerdotes & levite in ſacrario, induunt ſe veſtibus, cum quibus miſſas celebrare videntur, & ordinantur per ordines, ſicut mos eſt, & incipiunt clerici antiphonam ad introitum de ipſo die pertinentem. Cum autem primo verſo pſalmo incipiunt, procedant ſacerdotes de ſacrario ſicut ſunt ordinati primi presbyteri, qui miſſas publicas ipſo die non celebrantur duo & duo iuxta ſe adherentes; deinde ſecuntur candelabra cum accenſas ceriis aut ſeptem aut duo iuxta ſe adherentes cum turabulis timiamatis ante ſacerdotem præcedentes, & ſequitur ſacerdos, qui miſſas celebrare videtur, diaconi vero dextera levaque adſtantes. Et alii diaconi ſecuntur poſt ipſos duo & duo ſe adherentes, ſubdiaconi vero ſimiliter ſecuntur poſt ipſis, & procedunt leniter paulatim cum tremore & reverentia procedentes. Ut autem ante altare venerint, dividant ſe ſeparatim, ut faciunt ſpacium ante ſacerdotem, invicem ſe aſpicientes, & ſacerdos inclinat vultum ad orationem, & dat pacem uni presbitero in dextera parte & omnibus diaconibus ſuis. Hoc autem ita faciens, ut omni ordine ſacerdotum vel clerico ſuo pacem & concordiam demonſtratam puro corde accedat ad immolandum ſacrificium Deo. Inde prope accedat ad altare & proſtrato omni corpore in terra fundens orationem pro ſe, vel pro peccata populi uſque dum antiphonas ad introitum cum pſalmo & gloria cum verſos ad repeten. dixerint. Surgens autem ab oratione oſculantur ſcm evangelium ſuper altare poſitum, tam ſacerdos, quam & omnes diaconi, & tranſiens retro altare cum diaconibus ſuis, & ad orientem adherentes diaconi iuxta ſacerdotem pars una ad dextris, alia a ſeniſtris; ſacerdotes vero alii ſtant iuxta altare in ordines ſuos. Expleta autem antiphona ad introitum cum *Kirieleiſon* novem vicibus repetito, reſpiciens ſacerdos ad populum, & incipit *Gloria in excelſis Deo*, & ut venirent, ubi dicant *pax hominibus bone voluntatis*, iterum aſpiciunt ad orientem, uſque dum expleta fuerit *Gloria in excelſis Deo.* Deinde aſpiciens ſacerdus ad populum dicit *pax vobis*, & reſpondent omnes *& cum ſpiritu tuo.* Deinde reſpiciens ad orientem, & dat orationem de ipſa die pertinentem, & ſedens ſacerdos retro altare in ſede ſua, diaconi vero permanent ſtantes ad latus ſacerdotis. Sacerdotes autem alii ſedent in ſedilia iuxta altare; & ingreditur lector ad legendum apoſtolum, & tunc

ſubdiaconi tantum aſcendunt in circuitu :
ut parati ſunt ad omnia, que iniunguntu
diaconibus, lecta autem lectione ſicut rel
rium, inde *all.* Deinde diaconus inclinet
ad ienua ſacerdotis, accepta benedictione p
ad altare oſcolans ſanctum evangelium lev
cum magna reverentia in manibus ſuis præ
tibus ante eum duobus candelabris, acce
eis cereis cum turabulum timiamatum; aſc
in grado faciens crucem in fronte ſua, aſ
in cœlum, & dicit *Dns vobiſcum*, & re
omnes *cum ſpiritu tuo*, & adnunciat evan
& legit, ut autem legerit, dicit ei ſac
*pax tibi.* Deinde dicit *Dns vobiſcum*,
*oremus*, & redit in ſede ſua. Deinde dat
tus aquam in manus ſacerdotis, diaconi v
terim altare veſciuntur. Inde vero in mon
ubi populus vel feminis licitum eſt introir
ſcendens ſacerdos a ſede ſua cum diaconib
accipit oblationes a populo, & ponet ſa
ipſas oblationes in lintea quas acolitus an
ctus ſuum tenere videtur. Similiter diaco
cipient vinum & ponunt in vaſcula argent
calices, quos acoliti tenire videntur. Ac
autem ipſas oblationes revertentur ad ſedem
& iterum lavet manus. Item in monaſteri
non ingrediuntur femine, poſtquam primi
cerdus lavaret manus, ingrediuntur ſace
cum levitas in ſacrario, & accipent obla
& procedant de ſacrario, & offeruntur ſu
tare, canentibus interim fratribus offertori
de vero accedens ſacerdos ante altare, &
piens proprias oblationes elevatis oculis &
bus cum ipſis ad celum orat ad Dnm &
eas ſuper altare; ſimiliter offerat & vinum.
coni vero vadant retro ſacerdotem, & ordi
per ordinem. Subdiaconi autem ambulan
altare, & ſtatuuntur per ordinem. Sace
autem ſtant in ordines ſuos ante altare, tu
ro ſacerdos dextera levaque aliis ſacerdotib
ſtulat pro ſe orare &c. ut ſupra p. 169.

Deinde vero ſacerdotes confrangunt ipſa
tiones ſuper altare, ſi neceſſe fuerit. D
vero iuxta altare tenente ſubdiacono ante
patenam, & confrangunt ipſas oblationes,
tibus interim fratribus, *Agnus Dei.* I
communicant ſacerdotes & levite in ordine
Poſtea accipiens quidam diaconus calicem i
teram partem altaris elevans eum in manib
pronuncians natalitia ſanctorum in ipſa ebd
venientia ita dicendo: illa feria veniente
eſt ſancta Maria, aut confeſſorum, aut a

›rum, qualis evenit ſecundum martyrilo-
, & reſpondent omnes *Deo gratias.* Poſt
:anentibus interim antiphonam ad commu-
n; cummunicantibus autem omnibus, dat
nem ſacerdos, & dicit diaconus, *ite miſſa*
reſpondentibus omnibus, *Deo gratias.* Et
:tum eſt. Poſt hoc revertetur ſacerdus ad
ium cum miniſtris eccleſiæ, vel cum omni
ı, ſicut prius exierit, & exuunt ſe veſtibus
quibus iam miſſarum ſolempniis celebrave-
& conſumata ſunt omnia. Poſt nativitatem
Dni &c. ut ſupra p. 170.

t nativitatem vero Dni uſque XII. diebus
initium quadrageſime adque Hieremiam &
ihel & Danihel ſeu & XII. prophetas mi-
cum expoſicionibus eorum leguntur. Epi-
vero Pauli apoſtoli omni tempore in poſte-
ıs lectionibus in die dominica ad vigilias
ur. Tractatus vero ſci Hieronimi, Ambroſii,
terorum patrum, ut ordo poſcit, leguntur;
ıpore Veris hoc eſt XII. diebus ante initium
ıginſime quinque libri Moyſi cum Ieſu Nave &
m adque Ruth uſque XII. dies ante paſcha,
vero librum Iſaie prophete & lamentationes
niæ, Oſe, & Zachariæ, unde ad paſſionem
onvenit. In diebus autem paſchæ epiſtole
lorum & actus apoſtolorum adque apoca-
uſque pentecoſten. A pentecoſten vero libri
& paralipominon. Deinde Salamonis libri,
Tobi, Iudit, Heſter adque Machabeorum
Kal. Decemb. in vigiliis omnium apoſtolo-
el ceterorum ſanctorum &c. ut ſupra p. 42.

nitus enim induunt ſacerdotes unacum dia-
ıs veſtibus cum quibus vigilias celebrantur,
cedunt de ſacrario levite tantum cum ſub-
ibus duo & duo iuxta ſe adherentes ſine lu-
ıs accenſis, canentibus interim fratribus lita-
ıt autem ante altare venerint ſtantes in ordi-
os, ille qui cereum benedici debet ſtans in
, poſtulans pro ſe orare, & faciens crucem
cereum & accipiens a ſubdiacono lumen,
in paraſceven abſconſum fuerit, & accenſo
dicit *Dnus vobiſcum*, reſp. omnes, *& cum*
*tuo.* Deinde dicit *oremus*, & dicit ora-
a primam. Deinde dicit *Dns vobiſcum*,
omnes: *& cum ſpiritu tuo.* Iterum dicit
*corda.* reſpond. *habemus a Dno.* Et ite-
icit: *gratias agamus Dno Deo noſtro.* reſp.
*n & iuſtum eſt;* vel omnia ſicut in ſacra-
rum commemorat. benedicto autem cereo
untur in ſacrario. Deinde procedunt ſacer-
dotes de ſacrario cum diaconibus iuxta ordines ſuos cum accenſis cereis de ipſo lumine cum turabolis timiamatum, iterum canuntur litaniam; ipſam autem expletam ſtantibus vero, & dat ſacerdos orationem retro altare ſicut mos eſt, & ſedentibus ſacerdotibus in ordines ſuos; & ingrediuntur ad legendum. Poſt unamquamque lectionem dat ſacerdos orationem ſicut in ſacramentorum commemoratur. Expletis vero lectionibus cum canticas eorum & benedictionem revertuntur omnes miniſtri eccleſiæ in ſacrario cum accenſis cereis exſpectantes horam, qua ad miſſas ingredi debeant. Cum autem ſtella in cœlo apparuerit, ſtatim iterum incipiunt tertiam litaniam, & procedunt de ſacrario, ſicut ante fecerunt cum cereis accenſis, vel turabulis. Expleta autem litania incipit abbas aut presbiter, qui miſſas celebrantur, *Gloria in excelſis Deo.* hoc finitum legitur lectio apoſtoli, & canuntur *alleluia, Dns regnavit*, tracto qualis volueris, & legitur lectio evangelii aut epiſcopis, aut presbiteris legitur, ad communionem canuntur *Agnus Dei*, & complebuntur omnia miſſarum ſolempnia ordine ſicut reliquos diebus dominicis, &c.

In Xpi nomi. explicit Breviarium eccleſiæ ordinis Rominſe. Deo gracias amen.

## *Ex Mſc. San-Blaſiano ſæc. VIII.*

### De Auctoritate ſacræ Scripturæ, quæ legitur in eccleſia in circulo Anni.

In Paſcha actus Apoſtolorum & Apocalipſin & epiſtolas canonicas uſque ad Pentecoſten.

Poſtea in tempore æſtatis libri Regum quatuor.

Poſt Regum Paralipomenon.

Deinde Salomonis libri quinque. Deinde Iob, Tobias, Iudith, Eſther, Eſdræ libri duo. Machabæorum libri duo.

Deinde Prophetarum libri, Iſaias. Hieremias, Ezechiel. Daniel. Et duodecim Prophetarum.

Quindecim diebus ante Natale Domini legitur Eſaias uſque in Theophaniam.

Et poſt Theophaniam revertitur ad Prophetas ubi relinquitur & legitur uſque in Sexageſimam.

In Sexageſima enim uſque in ebdomadam maiorem ante Paſcha legitur Eptadicum.

Deinde in ebdomada maiore usque in Paſcha legitur Hieremias.

In vigilias cœna Domini legantur tres lectiones de lamentationibus Hieremiæ Prophetæ. Tres de tractatu Pſalmi LXIII. Exaudi Deus. Tres de A-

poſtolo ubi ait in epiſtola ad Corinthios *Ego enim accepi a Domino quod & tradidi vobis.*

Item in cœna Domini ad Miſſam lectio Epiſtolæ beati Pauli Apoſtoli ad Corint. *Fratres convenientibus ergo vobis in unum iam non eſt dominicam cœnam manducare:* uſque, *ut non cum hoc mundo dampnemur.*

In Paraſceve leguntur III. lectiones de lamentationibus Hieremiæ & tres de ſermonibus ſancti Auguſtini. Tres de Apoſtolo ubi ait in epiſtola ad Hebr. *Feſtinemus ergo ingredi in requiem illam.*

In Sabbato leguntur tres lectiones de lamentationibus Hieremiæ. Tres de ſerm. Auguſt. Tres de Apoſtolo ubi prius in Paraſceve.

Laudate cœli & exultet terra, quia *homouſion* Patris ante ſecula natus. Hodie idem ipſe ad nos ex virginali utero humanus venit. Ex noſtra natura paſſibilis & in ſua miraculis coruſcabat & refulſit Deus ut colerent eum omnes turbæ diſcedendum gaudentes laudare Deum voce magna ſuper omnibus quas viderant virtutibus dicentes *Benedictus qui venit in nomine Domini. Pax in terra & gloria in excelſis.*

Credimus Salvatorem noſtrum venturum eſſe cum gloria, & vos eſtote parati ſuſcipere regnum Dei.

### Antiphonæ ad Pſalmos in Paraſceve.

| | |
|---|---|
| Adſtiterunt reges terræ. | Quare. |
| Diviſerunt ſibi. | Deus Deus meus. |
| Inſurrexerunt. | Dns inluminatio. |
| Intende in adiutor. | Domine ne in. |
| Confundantur & revereantur. | Expectans. |
| Alieni inſurrexerunt. | Deus in nomine. |
| Ab inſurgentibus in me. | Eripe me de. |
| Longe feciſti notos. | Dne Deus Sal. |
| Captabunt in animam. | Deus ultionum. |

### Ad Matutinum.

| | |
|---|---|
| Attendite univerſi populi. | Miſerere. |
| Anxiatus eſt in me. | Domine exaud. |
| Contritum eſt cor meum. | Deus Deus meus. |
| Dum conturbata fuerit. | Domine audivi. |
| Replevit & inebriavit. | Laudate Dnum. |
| Cum accepiſſet acetum. | Benedic. |
| Poſuerunt ſuper caput. | |

### Antiphonæ ad Pſalmos in Sabbato.

| | |
|---|---|
| Scitote quoniam magnus. | Cum invocarem. |
| Habitabit in tabernac. | Domine quis |
| Caro mea requieſcet. | Conſerva. |
| Credo videre. | Dns inluminatio. |
| Domine abſtraxiſti. | Exaltabo. |
| Vim faciebant | Domine ne. |

| | |
|---|---|
| In pace factus eſt. | Notus in |
| Factus ſum ſicut homo. | Dne Deu |

### Ad Matutinum.

| | |
|---|---|
| Videbunt in quem transfixerunt. | Miſerere. |
| O mors ero mors tua. | Iudica m |
| Oblatus eſt quia ipſe voluit. | Deus Dei |
| A porta inferi. | Ego dixi. |
| Plangent eum. | Laudate |
| Sepulto Dno Sig. eſt mon. | Benedictu |
| Mulieres ſedentes ad monumentum. | |

### *Ex Mſc. Turicenſi ſæc. circ. I*

Leguntur tres Lectiones de Iſaia prophe
ma lectio ſic continet in caput: *Erit in*
*mis diebus præparatus mons domus Domi*
que *Exaltabitur autem Dominus ſolus in*
Secunda lectio ſic continet in caput: *Et*
*Dominus loqui ad Achaz dicens: pete tibi*
*a Domino Deo tuo.* uſque: *a diebus ſepa*
*Ephraim a Iuda cum rege Aſſyriorum.* T
ctio ſic continet in caput: *Egredietur*
*radice Ieſſe.* uſque, *Ipſum gentes depreca*
*& erit ſepulchrum eius glorioſum.*

In Inventione ſanctæ Crucis, leguntu
nes, quas in natale plurimorum Martyru

In Aſcenſa Domini leguntur lectiones
Actus (ibus) Apoſtolorum. Prima lectio
tinet in caput: *Primum quidem ſermo*
*de omnibus o Theophile.* uſque, *Et Mari*
*Ieſu & fratribus eius* Secunda lectio ſi
net in caput: *Et in diebus illis exurgen.*
*in medio fratrum.* uſque, *Et adnumer*
*cum undecim Apoſtolis.* Tertia lectio ſic
in caput: *Qui ergo receperunt ſermonem*
*tizati ſunt*, uſque, *qui ſalvi fierent, qu*
*idipſum.* Et poſtea leguntur Homeliæ a
diem pertinentes.

In Dominica Pentecoſten (es) leguntur l
tres de Actus (ibus) apoſtolorum. Prima l
continet in caput: *Et cum complerent*
*pentecoſten (es).* uſque, *audivimus eos l*
*noſtris linguis magnalia Dei.* Secunda l
continet in caput: *Stupebant autem omne*
*rabantur ad invicem dicentes: quidnam*
*hoc?* uſque, *& erit omnit, qui invocav*
*men Domini, ſalvus erit.* Tertia lectio
tinet in caput: *Viri Iſraelitæ audite ver*
*Ieſum Nazarenum adprobatum a Deo,*
*Quoſcunque advocaverit Dominus noſter.*

In Natale ſancti Iohannis Baptiſtæ legu
ctiones tres ex libro Sapientiæ. Prima le
contnet in caput: *Iuſtum deduxi Domi*
*vias rectas.*

*Ex Mſc. San-Gallenſi ſæc. IX.*

iunt Capitula de Libris novi ac veteris Teſtamenti.

itudinem, quam in Canone catholica reci- :leſia, iuxta vetuſtam priorem traditionem . In principio videlicet quinque libri Moy- lus, leviticus, numerum ſeu devterono- id eſt recapitulatio legis, & quaſi ſecun- ; huic ſuccedunt libri Ieſu Naue vel iudi- ive libellus, cuius titulus Ruth. qui non oriam iudicum ſicut Ebræi adſerunt, ſed ma- principium regum pervenire videntur. Hos r IIIIor libri regum, quorum quidem pa- enon libri duo ætate adnectuntur, quia em geſtarum rerum cauſas continent, quæ s regum eſſe noſcuntur; quamquam & t volumina & opuſcula, quæ in conſequen- verſorum inter ſe temporum texunt hiſto- t Iob liber, vel Tobi hiſtoria, ſive vidit, n & Hisdra ſeu Machabæorum libri duo. omnes preter librum Iob regum ſecuti hi- ; deinceps Iudæorum annales ſuis quibus- nporibus proſequuntur continentes triſtitiam itiam, quæ excidium Hieruſalem iudaico accerſerunt; ex quibus Tobi & Iudith, ſeu nabæorum Iudæi non recipiunt. Eccleſia ve- osdem tamen inter canonicas ſcripturas e- . Occurrunt dehinc prophetæ, in quibus norum liber unus, & Salomonis libri tres, iorum ſcilicet, & eccleſiaſtes, deinde can- ticorum; duo quoque illi egregii & ſci onis libelli, ſapientiam dico, & alius qui eccleſiaſticus, qui dum dicantur ab Hieſu ach editi, tamen propter quamdam elo- ilitudinem Salomonis titulo prænotati; qui ı eccleſia parem cum reliquis canonicis nere noſcuntur auctoritatem. Superſunt l. Prophetarum, ex quibus quatuor ſunt, ora volumina condiderunt; id eſt Eſaias, as, Ezechiel, & Daniel, reliqui vero duo- reves ſunt, & antiqui, & ab hoc uno e coarctati. Quorum nomina hæc ſunt: ohel, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Ambacuc, Soffonias, Aggeus, Zacharias, ıs; quidam autem Hieremiæ lamenta ſe- :s, de volumine eius ſecernunt, ſicque bros veteris teſtamenti ſuſcipiunt. Hinc teſtamentum novum, cuius primum e- rum libri ſunt IIIIor, Matheus quoque & , Lucas atque Iohannes. Sequuntur deinde Pauli apoſtoli XIIII. id eſt ad Romanos rinthios II. ad Galatas I. ad Epheſios I. ad Filippenſes I. ad Teſſalonicenſes II. ad Timotheum II. ad Titum vero, & ad Filemonem, & ad Ebræos ſingulæ; epiſtola Iacobi apoſtoli I. Petri II. Ioannis tres, Iudæ I. Actus etiam apoſtolorum a Luca evangeliſta conſcripti, & Apocalypſis Ioannis apoſtoli. Fiunt ergo in ordine utriusque teſtamenti libri LXXII. Hæc ſunt enim nova & vetera, quæ de theſauro Dei proferuntur, & quibus cuncta Sacramentorum myſteria revelantur. Hii duo Seraſim, qui in confeſſione ſcæ Trinitatis iugiter decantantes tres agios (aggeus) hymnorum erumpunt. Hæ litteræ ſacræ. Hii libri integri numero, & auctoritate, & aliud cum iſtis nihil eſt comparandum, quidquid extra hos fuerit, inter hæc ſancta & divina nullatenus ſunt recipienda.

*Ex Cod. San-Gall. ſæc. IX. circ.*

Cantatur autem omnis ſcriptura ſci canonis ab initio anni uſque ad finem, & ſic ordo eſt canonis decantandi in eccleſia ſci Petri. Quinque libri Moyſis cum Ieſu Naue & iudicum in tempore Veris. Septem diebus ante initium Quadrageſimæ uſque ad octavam diem ante paſcha liber Iſaiæ prophetæ, unde ad paſſionem Xpi convenit & lamentationes Ieremiæ. In diebus a paſcha epiſtolæ apoſtolorum & Actus, atque Apocalypſin uſque pentecoſten. In tempore æſtus libri regum & paralipomenon uſque ad medium autumni; hoc eſt uſque Vto decimo Kalendas Novembris. Deinde libri Salomonis mulierum atque Machabæorum, & liber Tobi uſque ad calendas Decembris. Ante autem Natale Dni nri Ihu Xpri Iſaias, Ieremias & Daniel uſque ad Epiphaniam. Poſtea Ezechiel & prophetæ minores, atque Iob uſque in Idus Februarias; pſalmi omni tempore, evangelia & Apoſtoli ſimiliter tractatus, prout ordo poſcit, paſſiones martyrum, & vitæ Patrum catholicorum leguntur.

*Ex Cod. Rhenaug. ſæc. XI. vel XII.*

Incipit Ordo librorum catholicorum ad legendum.

Inprimis. In LXXma ponunt Eptaticum uſque in XV. diem ante paſcha.

In XV. die ante paſcha ponunt Hieremiam prophetam uſque in paſcha.

In paſcha ponunt actus apoſtolorum. Sequuntur VII. epiſtolæ canonicæ.

Deinde ſequitur Apocalypſis uſque in octabas pentecoſten.

In octabas pentecoſten ponunt Regum & Paralipomenon uſque in dominicam primam menſis Auguſti.

In dominica prima menſis Auguſti ponunt Salomonem uſque in Kal. Sept.

In dominica I. menſis Sept. ponunt Iob, Tobiam, Iudith, Heſter & Hæſtra uſque in Kl. Octobr. id eſt uſque in dominica prima Octobris.

In dominica I. Octobris ponunt Machabæorum uſque in Kl. Novembris.

In dominica I. Novembris ponunt Ezechielem & Danielem & minores prophetas XII. uſque in S. Andreæ, id eſt, uſque in Kl. Decembris.

In dominica I. Decembris, id eſt, in dominica de Adventu Domini, ponunt Eſaiam prophetam uſque in natale Domini.

De Natali Domini ponuntur epiſtolæ Pauli uſque in LXX.

In Natalitiis Sanctorum ponuntur vitæ & paſſiones eorum.

## *Extractus ex Rituali Mſc. ſæc. XIV. Ordinis Melitenſis.*

*It. in LXX. cantatur & legitur* In principio i. pentatecum Moyſi uſque ad paſſionem Domini. LXX.a civitatem Babilonis ſigt. i. confuſionis in qua nos ſumus dum in mundo captivamur. de qua exeuntes. debemus ad Chrm redire. i. ad domum pacis. Un. diabolus nos captivavit. Quamvis n. captivitatis ſemper memores eſſe debemus. ſpecialiter tn illis diebus oportet. quibus cantamus & legimus de abiectione patris noſtri Adam de paradiſo. de periculo Noe in diluvio. de Abraam qui exiret de terra ſua. & de huiusmodi iuſſus eſt laboribus. ſicut n. Adam in exordio mundi factus eſt. ſic & in principio anni & eccleſiaſtici officii. de illo legere & cantare propoſuimus.

*A paſſione Dni uſque ad Paſca* legitur Ieremias qm ipſe redemptoris noſtri paſſionem aperta lamentatione præſignavit.

Dies XV. & cantatur apocalipſis. qm qd beato Ioanni revelatum eſt de morte agni immolati. hoc ſancti apoſtoli prædicaverunt & operibus firmaverunt. Poſtea leguntur epiſtolæ canonicæ uſque ad aſcenſionem. & cantatur de pſalmis idem *Si oblitus.* & *narrabo nomen*, quia & Del (David) prophetavit paſſionem Dni. quam prædicabant apoſtoli.

*Ab aſcenſione Dni* uſque ad pentecoſten. de ſeſe cantantur. SS. Apocalipſis legatur, quia revelatus eſt Dei Filius cum ad cœlos aſcendit. Cunctis videntibus & multa, quæ ante fueran ſa ab illa die revelata patuerunt.

*Ab Octava pentecoſtes* uſque ad Kal Aug tur libri regum, & cantatur *Præparate.* q ſicut Saul & David & alii pro lege ſua aloph Goliam pugnaverunt ſic & nos poſt pentec quam recepimus donum Spiritus ſci in b pugnare debemus contra vicia & dæmones apoſtolus: *non eſt nobis conluctacio adverſ nem & ſanguinem: ſed adverſus principe*

*A Kal. Auguſti* uſque ad Kal. Septembr tur & cantatur Salomon. i. ſapientia cum ſoriis. *Audi fili mi.* Auguſtus VII. menſi calidus & anni medius. In VI. ætate ven propter eius præſentiam debemus eſſe ſa ut cum cor noſtrum ita nos & in med noſtra exardeſcat ignis. Vel quia in medi ubi quisque amplius ab eſtu iuniorum ſucc magis tunc debeat ſuccreſcere ſapientia. to ſapientius cavendum quanto plus valet profectio ad reſiſtendum.

*A Kal. Septembris* uſque ad medium menſis cantatur & legitur Iob. ℟. *Si bon*

*A medii Sept.* uſque ad Kal. Octob. can legitur Tobi. Iudit. Eſt. & Esdra. ℟. *Peto.* qui omnia adverſa patienter ſuſtinuerunt, ſi iam in VIIma ætate qua mundus finietur quæ ingentius veniunt debemus cum ſpe ſuetudine pro Dno ſuſtinere.

*A Kal. Octobris* uſque ad Kal. Novembri tur liber Machabæorum. cantatur ℟. *Ad* Iſte octavus menſis lætitiam reſurrectionis cat. quia ſicut Iudæi finitis præliis & tem ſtituto in ymnis & confeſſionibus benediceba minum ſic & in reſurrectionis gloria & fra ribus diaboli, Sci & iuſti in Domino gaude

*A Kal. Novembris* uſque ad adventum gitur Ezechiel. & Daniel. & XII. pphetæ c ſponſoriis *Vidi Dnum.* Ezechiel enim vid animalia. & jjjj. Evangeliſtas. qui Dni nati humanam. paſſionem. reſurrectionem. aſcen &c. mundum docuerunt. Daniel quoque ve eſſe prædixit dicens. *Aſpiciebam in viſu n ecce filius hominis venit.* Similiter ceter phetarum venturum prædixerunt ante ad eius. Hii leguntur quia ipſe eſt ſalvator quem de virgine naſci prædixerunt.

*Ab adventu Dni* uſque ad natale eius Yſaias. qui quanto de Dno prophetavit tanto nativitati eius legitur primus.

*Ab octava natal. Dni* uſque ad Septuag leguntur eplæ Pauli cum reſponſoriis de

*ne in ira tua.* quia quod David cecinit a-
ılus concorditer prædicavit.

## *Ex Mſc. San-Gallenſi ſæc. IX.*

### ı incipit de convivio ſive prandio ue cœnis Monachorum, qualiter in monaſteria Romanæ eccleſiæ conſtitutis eſt conſuetudo.

ɥando autem ad prandium accedunt, dicit orationem cum fratribus, hoc eſt: *oculi um;* totam cum *Gloria Patri* ſubſequente te dicuntur, & poſtea in fine *alleluia* caır; & dicit ſacerdos orationem talem vocem, ncti audiantur, & reſpondeant, *amen. Hoc icantur nobis Dne dona tua.* Vel alias ſunt nas, quæ ad hunc cibum ſunt deputatas. deunt poſtea omnes in loco ſuo; habent ı prope menſa Abbatis cathedra tale ex alto ta cum annologio, ubi librum ponitur, & nt, cum legunt. Et ſtatim, cum primum ı ponunt miniſtri, & ſignum inſonuerit, ut ur ad comedendum, reſpondent omnes: *gratias.* Priore ſignante, aut presbytero, ui iuſſerit, tali voce ſignatur, ut univerſi nt, & reſpondent: *amen.* In ipſo inicio dentium eſt præparatus lector, qui ſtatim benedictionem, dicit: *iube Domne benedi-* Senior autem dicit: *Salvet nos Dns;* & ıdent omnes *amen;* & ingreditur ad legen- & legit, quamdiu illum cibum manducant, ſtea, ſi longo prandio habuerint, ut diucius ıt, vel ſi aliam miniſtrationem miniſtrentur, Prior menſa, ut ſileat ipſe lector modicum, fuerint piſces, vel etiam ſi volatilia, mant; cum miniſtratur, & inſonuerit ſignum, nedicatur, reſpondent omnes: *Deo gratias,* nedicit Prior, aut cui iuſſerit, dicente: *ıram ſuam creator omnium Dns benedicat,* ſpondent omnes, *amen*; & manducantur. m alius cibus fuerit, dicit orationem, hoc *precibus ſcæ Dei genitricis Mariæ, & nos, ına ſua Xps Filius Dei benedicat;* reſpon- omnes, *amen.*

ad aliam miniſtrationem iterum legit lector u, quouſque præcipiat ei Abba, ut finiatur. i ille congruam finem invenerit, ſi bene- ı ſonaverit in extremo ſermone repetit ipſum n ſecundam vicem prolixe; & reſpondent s: *Deo gratias,* & deſcendit. Si autem fuerit leccio, & vel bene finierit ſermo- repetit ipſum, & poſtea dicit: *tu autem miſerere nobis.* & reſpondent omnes, *amen.* Sic & ad nocturnis, vel ad collecta, vel ubi præceptum legerint divinum, iſta eſt conſuetudo, ut ſemper, quando incipit legere, petita benedictione dicit: *iube Domne benedicere*; quando finierit lector lectionem, *Deo gratias* reſpondent. Et deſcendente eo vadit ante menſam Abbatis, & dat ei benedictionem, unde manducat, & bibit. Surgentibus autem fratribus dicent lente: *confiteantur tibi Dne;* adiungentes *Gloria Patri,* & ad finem *alleluia* canentes. Et ſi maiorem refectionem habuerint, ut eis exinde ſuperfuerit dicit Prior, vel cui cura commiſſa eſt orationem: *fragmenta, quæ ſuperaverunt ſervis ſuis, Xpus Filius Dei multiplexit, & benedicat, & abundare faciat, qui eſt benedictus in ſæcula ſæculorum,* & reſpondentibus omnibus, *amen,* vadunt in oratorio ad orationem Dnm gratias agentes, & ibi dicent poſt finitam orationem *diſperſit dedit,* completo officio cibi.

Item ad ſera cœnantibus, cum ingreſſi fuerint, ubi reficiuntur, dicant, ſubtrahendo moras, orationem: *edent pauperes,* adiungentes *Gloria Patri,* & in fine canentes *alleluia.* Et dicit ſenior orationem, ſic tamen, ut cuncti audiant, & reſpondeant, *amen,* hoc eſt: *tua nos Dne;* vel alias ſunt multas ſecundum tempus. Sedentes autem in ſedilia ſua faciunt ſimiliter, ſicut & in prandio in die, & ſi contigerit, ut nox perveniat cœnantibus, & lumen neceſſe ſit accendere; ille autem frater, qui lumen adportat, ſtatim cum ingreditur in domum prope ſeniores dicit tali voce, ut omnes audiant: *lumen Xpi,* & dicunt omnes *Deo gratias;* & iterum ipſe incurvatus dicit: *iube Domne benedicere.* Senior autem dicit: *in nomine Dni ſit;* & reſpondent omnes, *amen.* & ſic ponit lumen in locum ſuum, ut luceat omnibus in domo. Et ſi miſcere iuſſum fuerit fratribus, ut bibant, vadit miniſter ad miniſterium, & tangit digito ſuo calicem, & reſpondent omnes *Deo gratias,* & ſigna & reſpondent omnes, *amen,* & ſic bibent cum benedictione; & ſi fructum eis Dns dederit, dicit ſenior ita orationem: *fructus ſuos Dns omps benedicat,* & reſpondent omnes, *amen.* Sic fit de omnia (omni) adminiſtrationem. Cum autem refectio expleta fuerit, facto ſigno, ut ſurgant, ille frater, qui in quoquina ſeptimanam facit, quando fratres reficiunt, ſemper cum aliis miniſtris ad menſam ſeniorum ſive fratrum adminiſtrat. Cum autem ſurgunt a menſa, ille frater curvat ſe contra oriente ſuper genua ſua, & rogat pro ſe orare, dicens: *Domni orate pro me;* & dicit ſenior,

*ſalvet*

*ſalvet nos Dns.* ille frater ſurgens, dicit prolixa voce, *Deo gratias.* Statim omnes fratres incipiunt canere, *ſemper tibi Dne gratias.* ita finitum, dicit Prior cum fratribus: *miſerator & miſericors Deus*, prolixe cum *Gloria*, adiungentes & in fine *alleluia.* Sive: *qui dat eſcam omni carni*, *confitemini Dno cœli*, *quoniam bonus*, *quoniam in ſæculum miſericordia eius;* & dicit ſacerdos orationem, hoc eſt: *ſatiaſti nos Dne*, finita reſpondent omnes, *amen.* & ſic vadunt ad orationem, & orant, ſicut ſupra ſcriptum eſt.

Ille autem ſeptimanarius, qui ingreditur quoquinam, in die dominica ingreditur, vel egreditur, iuxta id, quod in regula ſci Benedicti continetur ſcriptum. Matutinis finitis ſtatim in oratorio, qui egreditur, poſtulat pro ſe orare dicens: *Domni orate pro me.* dicit autem ſenior: *ſalvum fac ſervum tuum;* ille vero ſubſequens dicit cum omnibus fratribus: *benedictus es Dne Deus*, hoc uſque tercio repetens, accepta benedictione egreditur. Statim dicit, qui ingreditur: *Deus in adiutorium meum intende*, & iſta oratione tertio cum omnibus repetitur, & ſic accepta benedictione, intrat ad ſerviendum fratribus ſuis. Sic & in eccleſia beati Petri apoſtoli, presbyter ſeptimanam facit, vel manſionarii, qui lumen vel ornatum ipſius eccleſiæ cuſtodiunt, die Sabbati ora tercia conſignant officia ſua ad pares ſuos, & ſic deſcendunt, & vadunt in domos ſuas; & illi alii cum presbytero vel paris ſuos (paribus ſuis) uſque ad alio Sabbato ſerviunt, & faciunt ſimiliter, & ſic in omnibus officiis honeſte, vel ordinabiliter Deo conſervantur.

Et ſi fortaſſe iſta, quæ de multis pauca conſcripſimus (conſcripſi) alicui diſplicuerit, non ſit piger, ſed habeat prudentiam; ſic habent alii Sacerdotes, vel Patres, ſeu & Monachi devoti, qui recto ordine vivere, atque cuſtodire cum divina auctoritate deſiderant. Quomodo illi vadunt, iſtam ſcam doctrinam ad ſuam utilitatem, vel ſuos, ſeu & multorum ædificationem cum magno labore ipſam deferent, ut hic poſtmodum, vel in futurum perpetualiter gaudeant, atque letentur in conſpectu Dei & angelorum, vel omnium Sanctorum eius. Vadat ſibi ipſe Roma, aut ſi piget, miſſo ſuo fideli in loco ſuo tranſmittat, & inquirat diligenter, ſi eſt ita, aut non eſt, quod de pluribus parum conſcripſimus; aut ſi non ita ibidem celebratur, vel ſi bene cum ſancta intentione vel devotione inquiſierat, & adhuc in centuplum melius, unde in opere Dei proficiat, invenerit; tunc poſtmodum fortaſſe iſta audiat, deſpicere vel derogare, vel etiam tos & tales ſcs Patres contra ſe adverſare ſumat, qui iſtam ſcam normam inſtituerunt.

Primus, beatus Damaſus Papa, adiuvan Hieronymo presbytero vel ordinem eccleſiaſt deſcriptum de Hieroſolyma permiſſu ſci ipſiu maſi tranſmittentem inſtituit, & ordinavit. hunc beatiſſimus Leo Papa annalem cantum nem inſtituit, atque opuſcula in canonica tutione luculentiſſima edidit, quam, ſi qu uſque ad unum iota non receperit, vel ve verit, anathema ſit. Deinde beatus Ge (Zelaſius) Papa ſimiliter omnem annalem ca ſeu & decretalia canonum honeſte atque di tiſſime, facto in ſede beati Petri apoſtoli ventu Sacerdotum plurimorum, conſcripſit. hunc Simachus Papa ſimiliter & ipſe anr ſuum cantum edidit. Iterum poſt hunc I nes Papa ſimiliter & ipſe annum circuli can vel omni ordine conſcripſit. Poſt hunc B cius Papa, qui inſpirante ſco Spu & reg conſcripſit, & cantilena anni circuli ordir Poſt hos quoque beatus Gregorius Papa, q flatu ſci Spus, magnam atque altiſſimam tiam ei Dns contulit, ut ſuper librum beat moralia diptycha (tibica) inveſtigatione tri ter atque ſeptiformem expoſitionem lucidaret per Ezechiel quoque propheta prima parte & extrema, luculentiſſima expoſitione de vit. Quid ſuper evangelia quadraginta hu rum expoſitione fecerit, notum eſt omnibus ſtianis, quam pulchre explanarit. Quid aliquorum libris operante ſco Spu digeſſit, aliarum multarum ſanctarum ſcripturarum i pretatus eſt, Xpianis in mundo tegentibus teſactum eſt. Et cantum anni circuli nobile dit. Poſt iſtas quoque Catalenus Abba, ib ſerviens ad ſepulcrum ſci Petri, & ipſe qu annum circuli cantum diligentiſſime edidit. hunc quoque Maurianus Abba ipſius ſci Petri ſtoli ſerviens, annalem ſuum cantum, & nobile ordinavit. Poſt hunc vero Domnus bonus Abba, & omnem cantum anni circuli gnifice ordinavit.

Si quis, poſtquam iſta cognoverit, cuſto vel celebrare, in quantum Deo iubente val neglexerit, aut ſi melius aliunde ſcire, vel cepiſſe exemplum fortaſſe iactaverit, dubium eſt, quod ipſe ſibi fallit, & in caligine er ſemet ipſum infeliciter demergit, qui tantos tales Patres, ſcos Auctores auſus ſit deſpic vel derogare. Neſcio, qua fronte, vel ter

tà

ræſumptuoſo ſpiritu auſi ſunt beatos Hila-
tque Martinum, ſive Germano vel Ambro-
u plures Sanctos Dei, quos ſcimus de ſca
omana a beato Petro apoſtolum ſucceſſoribu
rectos in terra iſta occidentali, & virtuti-
que miraculis coruſcare, qui in nullo a ſca
omana, vel a ſynodo trecentorum decem,
Patrum catholicorum Niceni (Nicæni) con-
, medium cum Spiritu ſco cohabitantem
teris tribus aliis principalibus ſynodis de-
, cum qua ſca canonica inſtructione omnia
ſcuntur, ut tales ad teſtimonium adducere
t, ut dicantur, ſicut & illi tenuerunt, vel
erunt, ſic & nos tenere, atque cuſtodire
ır; quorum vita, vel mores, & opera at-
eritum longe ab iſtis, quos modo memo-
s, quantum cœlum a terra, diſtat, diſtare
ır; cum iſtos præclaros Confeſſores Xpi,
ıperius nominavimus, ſciamus, frequenter
mam ambulaſſe, & apud beatos Papatus,
pianis Imperatoribus colloquium habuiſſe,
qui a ſca Romana ſede deviabant, ſæpe
xiſſe, apud nos manifeſtum eſt. Inquirant
qui iſtos ſe fatentur habere auctores, vo-
, vel geſtas eorum, ſi ſic tenent, & ope-
, quomodo & illi operati ſunt, atque te-
t, adſentimus & nos eos cum omni devo-
& veneratione. Si autem non eſt ita, o-
eos diligenter inquirere, & imitare, atque
re, ſicut & ſca Romana eccleſia cuſtodit,
ant & ipſi unitatem catholicæ fidei, amen;
n peregrinas conſuetudines inquirentes, at-
ctantes involvantur, vel excidantur a fide,
erveniat in illos illud, quod egregius præ-
prædixit: in noviſſimis diebus inſtabunt
a periculoſa, & erunt homines ſe ipſos a-
, & omnem intellectum in captivitatem
ites, veritatem autem non loquentes, nec
centes; & illud; erit enim tempus, cum
doctrinam non ſuſtinebunt, ſed ad ſua de-
coacervabunt ſibi magiſtros prurientes au-
habentes, & a veritate quidem auditum
t, ad fabulas autem convertentur; & illud;
nium perhibeo illis, quod æmulationem
beant, ſed non ſecundum ſcientiam, vel
nem, quam acceperunt a nobis; ignoran-
m Dei ſcientiam, & ſuam quærentes, ſta-
iuſtitiæ Dei non eſſe ſubiectam iuſtitiam
Illi qui ſunt, qui ſtatuere? qui veram
tatem derelinquunt, & arbitrio ſuo vel vo-
m ſequuntur; quod ita Xpianis non expe-
ere, ſed magis divinarum ſcripturarum
cottidie ſcrutare, & ſanctorum Patrum dogmata
inveſtigare, atque imitare, qui in omnibus ſem-
per Dno placuerunt, & hic in mundo hominibus
robati paruerunt, nec e ſchiſmaticis vel contra-
dictoriis adverſus ſcam ſedem Romanæ eccleſiæ
eſſe demonſtrentur, & ne forte videantur eſſe
ramuſculi, quod ſunt membra de illo ſigillo ſe-
ptimo, id eſt ſeptima hæreſis, qui ad extremo
ſurrectura eſt, adteſtante ſacra ſcriptura: quia
prope eſt pro foribus, quod dicitur ante ianuis,
quia iuxta beati Iohannis Apoſtoli vocem, qui
ſeptem eccleſiis in apocalypſi ſcribere a Dno iuſ-
ſus eſt, & librum ſignatum vidit ſigillis ſeptem
ſecundum miſterium ſeptem dona Spiritus ſancti.
Econtrario ex adverſa parte ſeptem ſpiritus ne-
quam ſunt contrarii ſeptem donis Spiritus ſancti,
& ſeptem ſigillis, ſeptem hæreſes ſunt. Sex enim
iam ſurrexerunt in mundo de parte orientali
contra ſca Romana eccleſia, ſed opitulante gratia
Xpi omnes illas hæreſes fregit ſancta ſedes beati
Petri Apoſtoli, atque computavit. Adhuc ſepti-
ma reſtat, & ſic tradunt ſeniores & ſapientes,
atque Doctores ſcæ ſedis Romanæ eccleſiæ, quia
de parte iſta occidentali, ſeu & aquilone ſurgere
habet; & data eſt eis poteſtas tenebroſa, & per-
dant ſemetipſos, & alios in errore ducantur, &
quos non potuerunt ſeducere per blandimenta,
faciunt per fortitudinem & per tormenta, vel
gladium eccleſiæ Dei quærantur trucidare, atque
extingere. Sed fundamentum Dei fortiter ac fi-
xum ſtat, quod in evangelium per ſemetipſum
Dns promittere dignatus eſt dicens ad beatum
Petrum Apoſtolum: *Super hanc petram ædificabo
eccleſiam meam, & portæ inferi non prævale-
bunt adverſus eam.* Fideles autem Romanæ ſedis
eccleſiæ tormentis & tribulationibus adfligi, vel
mori quidem poſſunt, ſed ſuperari fides atque
credulitas eorum nullatenus nec frangi poteſt.

Oremus miſericordem Dnm, & inſtanter vigi-
lemus, atque ſobrii ſimus, & non dormiamus,
ſicut illi, qui ſpem non habent, ut de iſta mala
omni, quæ univerſa orbe ſuperventura ſunt in
proximo, ut nos eripere, & liberare dignetur,
& unitatem catholicæ fidei uſque in finem habere,
atque cuſtodire concedat, & per portas ſit in-
troitus noſter in civitatem Dei, quod eſt Hieru-
ſalem cœleſtis, ut lignum vitæ in perpetuum
cum ſanctis Dei perfruere & iucundare mereamur
donante Dno nro Ihu Xpo, qui cum Patre &
Spiritu ſancto vivit & regnat, Deus per omnia
ſæcula ſæculorum amen. Finit. Deo Gratias.

 Ex

*Ex Codice Bibliothecæ Caſ. Vindobon. N. 277. olim 349. ſæc. XII.* (1)

## In Vigilia Natalis Domini leguntur lectiones tres de Hyſaia Propheta.

Prima lectio ſic continet in capite. *Primo tempore alleviata eſt terra Zabulon, & terra Neptalim.* uſque *Curvemini ſub vinculo, & cum interfectis cadetis: Super omnibus his non eſt aversus furor eius, ſed adbuc manus eius extenta.* Secunda lectio ſic continet in capite: *Conſolamini, conſolamini popule meus, dicit Ds veſter.* uſque: *Quia manus Domini fecit hoc, & ſpecie eius creavit illud.* Tertia lectio ſic continet in capite: *Conſurge, conſurge, induere fortitudinem brachium Domini.* uſque: *quia quibus non erat narratum de eo viderunt, & qui non audierunt contemplati ſunt.* Poſtea leguntur omeliæ ſanctorum Patrum ad ipſum diem pertinentes. Huc uſque ſcribenda (2) Romani hanc noctem ita celebrant. Prima die vigiliæ Natalis Domini hora nona canunt miſſam ad ſanctam Mariam. Qua expleta canunt veſpertinalem ſinaxim; dehinc vadunt ad cibum (3). In crepuſculo noctis intrat Apoſtolicus in præfatam eccleſiam, tamen non cantant ibi introitum, ſed expletis vigiliis & matutinis ſicut in antiphonario continetur, ibidem canunt primam miſſam in nocte: qua expleta vadunt ad ſanctam Anaſtaſiam canere aliam miſſam de nocte. Dehinc pergunt ad ſanctum Petrum, ut ibi vigilias celebrent, ab eo loco ubi invenerint eos pſallere, qui ibidem excubant. Ipſ
intrant ad vigilias ſolito tempore in proceſ
ctis, & canunt invitatorium, & proſequun
[...]inem antiphonarii. Unde etiam dupla
in Romanorum antiphoriis hac nocte deſc
tur. Vigiliæ quoque quæ a paſtoribus hac
cuſtodiebantur, in quatuor dividuntur,
leges quatuor ſignificantes, primam naturale
cundam Moſaicam, tertiam prophetarum,
tam novi teſtamenti. In qua paſtoribus,
eccleſiaſticis doctoribus apparuit. Et nos c
ſtoribus vigilare debemus, ut mereamur ill
viſſimum armonicum, quod hac nocte p
cantatum eſt audire: *Gloria in excelſis Deo*
etiam ſanctus Teleſphorus Papa pervigil
malens fore, miſſas celebrare fecit, ſcili
recordationem nativitatis Xpi, ſeu concen
gelici. Alia vero miſſa quæ ſequitur, ſig
vam lucem gaudii, qua per incarnati Ve
ſterium perfundimur, ſeu propter viſitatior
ſtorum ad præſepe Domini, in quo inv
panem vivum, qui cottidie a fidelibus ma

## Ordo in Vigilia Natalis ſancti Ste

In ipſa nocte leguntur lectiones tres c
bus Apoſtolorum. Prima lectio ſic con
capite: *In diebus illis creſcente numero*
*lorum.* uſque: *factum eſt magnum gaud*
*illa civitate.* Poſtea leguntur omeliæ ſa
Patrum ad ipſum diem pertinentes.

O

---

(1) Apud HITTORPIUM *de divinis catholicæ Eccleſiæ officiis* p. 19. inſcribitur: *Ordo Romanus antiquus de reliquis anni totius officiis ac miniſteriis*, ubi pauca ad complementum operis adduntur, in noſtro autem exemplari multa per decurſum habentur, quæ apud HITTORPIUM deſiderantur. Quodſi coniicere liceat hunc eſſe ordinem ſeu ordinarium *Romanum*, quem compoſitum a BERNOLDO, ſeu BERTHOLDO presbytero *Conſtantienſi* ex monacho *San-Blaſiano* alibi ex HONORIO *Auguſtodunenſi* lib. IV. de Script. eccleſ. c. 13. & TRITHEMIO c. 338. chronico item *Hirſaug.* p. 216. commemoravimus, locum præcipue inter monumenta veteris liturgiæ *alemannicæ* meretur accommodatus ſui ævi ritibus: cuiusmodi duo adhuc exemplaria ſæc. XIV. in pergameno deſcripta ad uſum eius temporis in monaſterio *S. Blaſii* ſervantur, creduntur que ad exemplum huius Ordinarii a poſteris BERNOLDI compoſita, propoſueratque P. MARQUARDUS operi de veteri diſciplina addere. Gratis vero CASSANDRO in liturgicis BERTHOLDUS commentarium in ordinem *Romanum*, qualem ſæpe ſ
nomine citat, compoſuiſſe dicitur contra
HONORII & TRITHEMII verba.

(2) Hæ tres voces ad diſtinctionem ritu
videntur.

(3) Eſt hoc, quod TERTULLIANUS *de ie*
cit: *Stationes uſque ad veſperam producimus.*
olim quadrageſimalis ieiunii obſervantia, cum
annum ieiunia plerumque ad nonam tantum
Sic cap. XLI. Reg. S. BENED. præſcribitur: *A*
*Septembris uſque ad caput Quadrageſimæ ad no*
*per reficiant. In Quadrageſima vero uſque a*
*ad veſperam reficiant.* Quæ pro oculis habens
NARDUS ſerm. III. in Quadrageſ. *Hactenus*
*uſque ad nonam ieiunavimus, nunc uſque ad*
*ieiunabunt nobiſcum univerſi.* Igitur ceu re
larem notat ſcriptor, quod *Romæ* in vigilia
Domini, qua hora nona in antiquis codicib
cani præſcribitur, poſt veſpertinalem ſynaxin
cibum ſumerent.

## do in vigilia S. Iohannis Apoſtoli.

ipſa nocte leguntur lectiones tres de apo- ſi a capite libri, uſque *quia tu creaſti om- & propter voluntatem tuam erant, & crea- nt.* Poſtea leguntur omeliæ ſanctorum Pa- ad ipſum diem pertinentes.

## in Natale ſanctorum Innocentum.

Natale Innocentum leguntur tres lectiones pocalypſi, ubi dicitur: *Et vidi in dextera is ſuper thronum.* uſque: *& facta ſunt to- a, & voces, & fulgura, & terræ motus eſt magnus.* Poſtea leguntur ſermones ſan- n Patrum ad ipſum diem pertinentes.

## Ordo in octavis Domini.

octavis Domini ſimiliter leguntur lectiones, n vigilia natalis Domini, & ſi fuerint o- ad ipſum diem pertinentes. Ieſus octava ircumciſus eſt. Hæc vero circumciſio nihil eſt, niſi abſciſio in carne præputii, ſecun- quod a Dno in lege præceptum eſt: *Circum- r ex vobis omne maſculinum, & infans o- erum circumcidetur ex vobis*; ſed quia ve- ranſierunt, & ecce facta ſunt omnia nova, et nos circumcidi non carne ſed ſpiritu, ut amus veterem (hominem) cum actibus ſuis, & mus novum, qui ſecundum Deum creatus eſt. ro octavæ ideo reverenter celebrantur, quia in ie adventum hominum ad Xpum celebra- & in Nativitate eiusdem adventum illius ad ies. Sed quia imperiti homines ſecundum tiam gentilium hunc diem Kalendarum la- irum a principe ſuo Iano, quem pro Deo int, ita vocatum, multis diabolicis ſpurci- craverunt, ſtatuit univerſalis Eccleſia ieiu- publicum in iſto die fieri (1). Quate- is calamitatibus auctor vitæ finem impone- Sed quia Domino largiente hæc a fidelibus ihilo habentur in eisdem Kalendis nichil a- liud novi præſumendum eſt. Excepto quod octa- væ Dominicæ cum eximio cultu celebrentur. Poſt octavas vero uſque in Theophaniam ſive nocte ſi- ve die omnia de cottidianis.

## Ordo in vigilia Theophaniæ.

In Vigilia Theophaniæ leguntur lectiones tres de Iſaia. Prima lectio ſic continet in capite: *Omnes ſitientes venite ad aquas.* uſque: *erit Dominus nominatus in ſignum æternum, quod ſignum non auferetur.* Secunda lectio ſic continet in capite: *Surge illuminare Ieruſalem.* uſque: *In tempore eius ſubito faciam illud.* Tertia lectio ſic continet in capite: *Gaudens gaudebo in Dno.* uſque: *Oculus non vidit, Deus, absque te, quæ præparaſti exſpectantibus te.* Poſtea leguntur omeliæ ſanctorum Patrum ad ipſum diem pertinentes. Solemnitas hæc ſacratiſſima, quæ a Græcis Apparitio ſeu oſtenſio vel manifeſtatio interpretatur. Expletis namque Xps quaſi XXX. annorum curriculis venit in Iordanem ad Iohannem ut baptizaretur ab eo: anno videlicet quinto decimo imperii Tiberii Cæſaris Valeriano & Aſiatico conſulibus. Nec non prætereundum eſt, quod ſecunda nativitas Chriſti tot illuſtrata myſteriis, honoratior eſt, quam prima. Tunc tantummodo natus eſt, & angelus paſtoribus affatus eſt, hodie vero a Magis muneribus adoratus. Hodie cum in Iordanicis aquis tingueretur Filius dilectus a Patre vocatus de cœlo, & Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ ſuper eum viſus eſt, nec non per baptiſmi ſacramentum caput draconis eſt contritum. Hodie ex aqua vinum factum eſt, eidemque cœleſti ſponſo Eccleſia coniuncta eſt. Inſuper & quinque millia hominum ab eo refecta ſunt. Et ideo manifeſtatio interpretatur, qui in his manifeſtare ſe hominibus dignatus eſt. Quod autem in hac feſtivitate nemo præſumat baptizare, ſanctus Leo papa in decretalibus prohibet ita (2): *Si quis autem Epiphaniæ feſtivitatem, quæ in ſuo debito*

Vid. T. II. Diſquiſ. diſq. IX. c. 1. ubi de celebra- huius diei cum ieiunio egimus, veluti ſervatum ex ſerm. inter opera S. AUGUSTINI 129. con- „ Appoſite ingluviei oppoſitum. Inebriantur illi, ieiunate. Si hodie non poteſtis ieiunare, ſaltem ſobrietate prandete." Vides vero hic veterem antiam, ſublata cauſa, paulatim, inſtituta diei ſa celebritate exoleviſſe.

Iam ante S. LEONEM *Siricium* P. ad HIMERIUM *onenſem* temeritati imputaſſe, ut paſſim ac libe- alitiis Chriſti, ſeu apparitionis &c. plebes baptiſ- mi myſterium conſequantur T. II. Diſquiſ. V. c. 1. notavimus, quo nempe loco, & Diſquiſ. IX. c. 1. monumentum liturgicum *Alemanniæ* noſtræ mille circ annorum illuſtravimus, in quo ritus baptiſmi ſolemnis in Epiphania deſcribitur. Plura etiam circa hunc uſum affert MARTENIUS de antiq. Eccl. rit. lib. I. c. 1. a. 1. in occidente maxime in *Galliis* frequentatum, ac etiam in *Hiſpania* ritu *Gotho-Hiſpano.* In Conc. *Rotomagenſi* an. 1072. cautum eſt, *Vigilia vel die Epiphaniæ ut nullus, niſi infirmitatis neceſſitate baptizetur.*

*debito bonore veneranda eſt*, ob hoc exiſtimat habere privilegium baptiſmatis, ſciat illius baptiſmi aliam gratiam, aliam fuiſſe rationem; nec ad eam pertinuiſſe virtutem, quia per Spiritum ſanctum renaſcuntur. Dominus non indigens remiſſione peccati, nec remedio renaſcendi, ſic voluit baptizari, quomodo & circumcidi. Sed tunc regenerationis potentiam ſanxit, quando de latere illius profluxerunt ſanguis redemtionis, & aqua baptiſmatis.* Unde in baptizandis electis, qui ſecundum apoſtolicam regulam & exorciſmis ſcrutandi, & ieiuniis ſanctificandi & frequentibus ſanctis prædicationibus imbuendi, duo tantum tempora; id eſt paſcha & pentecoſtes eſſe ſervanda; excepto pro mortis periculo in perſecutionis anguſtiis, & in timore naufragii. Per triduanam enim ſepulturam, imitatur trina immerſio, & ab aquis lavatio inſtar eſt reſurgentis de ſepulchro.

## Item alius Ordo in Theophania.

In Theophania *Domine labia mea* non dicunt, nec invitatorium cantant, ſed ſtatim antiphonam cum pſalmo incipiant. Reliqua omnia ſicut in Capitulari habentur. Ad veſperam ſuper pſalmos de cottidianis tantum diebus antiphonam in evangelio de ipſa feſtivitate dicant. Similiter in octava Domini ad veſperam. A Theophania uſque in octavam, antiphonam *Chriſtus apparuit.* Antiphona ex evangelio, & reſponſoria de Theophania.

## Ordo in Octava Theophaniæ.

In octava Theophaniæ antiphona in *Venite. Chriſtus apparuit nobis.* Ad nocturnam ſicut in Theophania. Et leguntur omeliæ & ſermones ad ipſum diem pertinentes. Ad Matutin. ſicut in Capitulari ſcriptum eſt. Ad Veſperam ſicut in Theophania. Ab octava Theophaniæ ponunt epiſtolas ſancti Pauli apoſtoli uſque in Septuageſimam, antiphon. vero & reſponſ. de cottidianis diebus.

## Ordo in Purificatione ſanctæ Mariæ.

In Purificatione ſanctæ Mariæ leguntur Cantica canticorum, ſive omeliæ ad ipſum diem pertinentes. De hac feſtivitate, id eſt Ypapanti Domini, & aliis feſtivitatibus ſanctæ Mariæ in geſtis pontificalibus legitur, quod Sergius Papa præcepit letanias fieri in die Præſentationis in templo Domini. Ita enim ſcriptum eſt, ut in diebus Annuntiationis Domini, Dormitationis & Nativitatis ſanctæ Dei genitricis Mariæ, & ſancti Simeonis, Ypapanti græce dicitur, cum letaniis exeant a ſancto Adriano, & ad ſanctam Mariam popu-
lus occurrat. Ipſa vero die aurora aſcen
præcedat omnis clerus & omnis populus c
tania & antiphonis ad eccleſiam ſancti Adri
ſpectantes pontificem. Ingreſſus pontifex
crarium, induat ſe veſtibus nigris, & cle
militer. Deinde ex iuſſu pontificis inchoat
la antiphonam: *Exurge Domine* cum pſalm
*auribus noſtris.* Et egredietur pontifex
crario cum miniſtris annuens primo ſchol
dicant gloriam. Deinceps vadit ad altare
rat, uſque ad expletionem gloriæ. Poſt ora
oſculato altari & diacono, ſimiliter hinc
dicit ſchola verſum: *Opus quod operatus
diebus antiquis.* Antiphona expleta ſtans
fex ante altare dic. *Dominus vobiscum*, &
*mus.* Et diaconus dicat *Flectamus genua*
men infra Septuageſimam evenerit, oratio
lectam. *Erudi &c.* Tunc exorcizetur ſal
ad aſpergendos deinde cereos. Poſtea di
hæ ſequentes orationes in benedictionem
℣. *Pretioſa in conſpectu Domini* ℟. *Mor
ctorum eius.* Sequitur ſacerdos & diaconus.
*cta Maria mater Dni nri Ihu Xpi & vir
petua cum omnibus Sanctis intercedere d
pro nobis peccatoribus ut mereamur ab eo
vari & exaudiri. Qui in Trinitate perfe
vit & regnat Deus per omnia ſecula ſecu*
℟. *Amen.* Benedictio ceræ. *Benedic Domi*
Tunc aſpergantur cerei aqua benedicta &
adoleantur, & illuminentur & interim can
clero antiph. *Hodie beata virgo Maria p*
Poſt hæc accipiunt omnes ſingulos cereos
nu pontificis vel editui, & dicit ſacerdo
orationem. *Omps ſemp. Deus qui unigenitu*
Oratione expleta, elevatis ſanctorum reliqu
vexillis clerus circuit eccleſiam, & inchoat
antiph. *Ave Maria gratia plena.* Alia.
*thalamum.* Ant. *Reſponſum accepit Simeo*
ingrediendo eccleſiam canunt antiph. *Cum
cerentur.* Qua finita dicat ſacerdos hanc
*Dne Ihu Xpe qui hodierna die &c.* Sec
Romanos autem cum appropinquaverint atr
Mariæ faciendæ ſunt letaniæ. His expleti
altare, & ingreſſo pontifice in ſacrarium i
ſchola ant. *Suſcepimus Deus.* Ipſa die no
tatur *Gloria in excelſis Deo.* Si infra ſept
mam evenerit. Deinceps peragitur miſſa
ſuo.

## Ordo in Cathedra ſancti Petri.

In Cathedra ſancti Petri leguntur lection
in nataliciis omnium apoſtolorum, ſive
ad ipſum diem pertinentes.

## Annuntiatione ſanctæ Mariæ.

ınuntiatione ſanctæ Mariæ leguntur lectio- : de Iſaia propheta. Prima lectio ſic con- capite. *Et erit in noviſſimis diebus præ- mons domus Domini.* uſque *Exaltabitur Dominus ſolus in die illa.* Secunda lectio inet in capite. *Et adiecit Dominus loqui ız dicens. Pete tibi ſignum a Domino Deo* que *A diebus ſeparationis Effraim a Iuda ;e Aſſiriorum.* Tertia lectio ſic continet e. *Egredietur virga de radice Ieſſe.* uſque *gentes deprecabuntur*, & *erit ſepulchrum rioſum.*

## prima veſpera Septuageſimæ.

'abbato Septuageſimæ ad veſperam ſuper *alleluia* In Evangelio. *Alleluia.* Ad mat. ıageſima in *Venite all.* Similiter in *Beatus 'e Deus meus. Salvum me fac.* In ſecunda ıcturna ſive in tertia ſuper omnes pſalmos :ſponſoria vero ſicut in capitulari habetur. ·ius matut. per oratoria *alleluia* cantatur. unt eptaticum uſque quintum decimum ıte paſcha. In Septuageſima vero uſque lrageſimam ſicut in capitulari habetur. eſima videtur dici poſſe propter LXX. i ſunt ab ipſo die ad Sabbatum ante octa- :hæ, quo die alba tolluntur veſtimenta a ıaptizatis. Septuageſima vero ut prædictum putatur ſecundum titulationem ſacramen- antiphonarii Novem ebdomadibus ante in VII. Sabbati populus Dei in Babylone ɛſt captivus ſeptuaginta annis, quibus ex- everſus eſt Hieruſalem. Ideo auctor offi- ri ſeptuageſimam poſuit in officiis noſtris, tempore a deliciis abſtinendo oſtendere- noſtra converſatione qualiter per omne ſæculi vivere debeant, qui poſt baptiſ- eccatis ſe alienant a cœleſti Hieruſalem. pter *alleluia* illo tempore non cantatur a- s, ſed tractus vel luctus, nec *Gloria in Deo*, quæ ſunt cantica cœleſtia. Et in am locis dalmaticarum uſus intermittitur.

## De Sexageſima.

i primam ebdomadam id eſt ſexageſimam ant ſuo ieiunio. Porro ſexageſima inde teſt, quia ſexaginta ſunt dies ad medium , quod eſt feria quarta paſchalis hebdoma-

## De Quinquageſima.

noſtri, auctore Teleſphoro papa, ſequentem id eſt quinquageſimam ſanctificant: qui conſtituit ſeptem hebdomadarum ieiunium ante paſcha. Quinquageſima vero ideo dicitur quia decurrit uſque in diem ſecundum reſurrectionis dominicæ.

## De Quadrageſima.

Quadrageſima etiam cum dominica ſua currit ad myſticum paſcha Hebræorum, quod Dns nr Ihs Xps cum diſcipulis ſuis celebravit, & nos dicimus cœnam Domini; quadrageſimam vero Chriſtus nobis dedicaverat ieiunio. A quadrageſima vero uſque ad paſſionem Domini ſicut in capitulari habetur; præter hoc tantum, quod primam mutant: id eſt in capite quadrageſimæ imprimis cantant *Qui habitat*, poſtea vero *Beati immaculati* uſque *legem pone mihi Domine.*

Additur hic recenſio libb. XX. de poteſtate & primatu apoſtolicæ ſedis, patriarcharum ceterorumque primatuum metropolitanorum, & ſynodo celebranda & vocatione ad ſynodum.

## Ordo in Capite Ieiunii.

Feria quarta, id eſt in capite ieiunii, veniunt ad Collectam, hac die *Flectamus genua* pronunciante diacono ſuper populum cum inclinatione capitis. Imprimis præmonere debet ſacerdos omnes Chriſtianos ex ſacris ſcripturarum teſtimoniis, quatinus in capite ieiunii ad veram confeſſionem, veramque pœnitentiam feſtinantius accedant. Denique admonendi ſunt, ut in Cœna Domini redeant ad reconciliationem. Si vero intereſt cauſa aut itineris, aut cuiuslibet occupationis; aut ita forte hebes eſt, ut ei hoc ſacerdos perſuadere nequeat, iniungat ei tam quadrageſimalem, quamque annualem pœnitentiam, & reconciliet eum ſtatim. Sicut autem ſtatim ſacrificium offerre non debent, niſi epiſcopi vel presbyteri, quibus claves regni cœleſtis traditæ ſunt, ſic nec iudicia iſta alius uſurpare debet. Si autem neceſſitas evenerit, & presbyter non fuerit præſens, diaconus pœnitentiam ſuſcipiat (1), ac det ſanctam communionem. Denique cum ſacerdos ſuſceperit pœnitentem, ſi laicus eſt dimiſſo baculo; quisquis vero ille eſt ſive laicus, ſive clericus, ſive monachus, ſuppliciter inclinet ſe ante ſacerdotem. ſequitur Oratio. *Domine Deus omnipotens, propitius eſto mihi peccatori & praſta, ut condigne poſſimus tibi gratias agere, qui me indignum propter tuam miſericordiam miniſtrum feciſti ſacerdotalis officii, & me exiguum, humilemque mediatorem conſtituiſti ad adorandum & intercedendum Dnm nrm Ihm Xpm pro peccantibus,* &

(1) Vid. T. II. Diſquiſ. V. c. 2. de miniſtro pœnit. p. 463.

*& ad pœnitentiam revertentibus. Ideoque dominator Domine, qui omnes homines vis ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire: qui non vis mortem peccatorum, ſed ut convertantur & vivant; ſuſcipe orationem meam, quam fundo ante conſpectum clementiæ tuæ pro famulis & famulabus tuis, qui ad pœnitentiam & miſericordiam tuam confugierunt. Per.* Deinde iubeat eum ſacerdos ſedere contra ſe, & colloqui cum eo de ſupradictis viciis ſive exhortationibus, ne forte præ verecundia aut ignavia, ſive oblivione aliquid putridum in corde remaneat, per quod iterum diabolus eum ad vomitum peccati reducat. Conſideret etiam ſexum, ætatem, conditionem, ſtatum, perſonam, & ſecundum hoc, ut ſibi viſum fuerit, ſingula quæque diiudicet, & aliquos a cibo abſtinendo, alios eleemoſynas dando, nonnullos ſæpius genua flectendo, ſive in cruce ſtando, aut aliquid aliud huiusmodi, quod ad animæ ſalutem pertinet. In omnibus vero diſcretio ſit unicuique horum, hoc eſt inter divitem & pauperem, liberum & ſervum, inter infantem & puerum, iuvenem & adoleſcentem, ætate ſenem, hebetem & ſtultum, ſcientem & ignarum, laicum & clericum, monachum & epiſcopum, presbyterum & diaconem, ſubdiaconem & lectorem; in gradu, in coniugio, vel ſine coniugio; inter virginem & feminam, inter canonicam & ſanctimonialem, inter debilem & infirmum, inter ſanos & ægros. De qualitate etiam peccatorum & hominum, inter continentem & incontinentem, utrum voluntate vel caſu in abſcondito quaſi compunctione emendet neceſſitate vel voluptate: loca & tempora diſcernat. Attendat etiam ſacerdos, ut ſalvi ſint omnes, & non puſillanimes, quia potentes potenter tormenta patientur. Poſt iſta omnia ſcrutata, & pœnitentem corroboratum, interroget eum ſacerdos ita dicens: *Credis in Deum Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum?* ℟. Credo. *Credis quia iſtæ tres perſonæ Pater & Filius, & Spiritus ſanctus unus Deus ſit?* ℟. Credo. *Credis quia in ipſa carne, in qua modo es reſurgere habes, & recipere ſive bonum ſive malum prout geſſeris?* Credo. *Vis dimittere illis, qui in te peccaverunt, omnia, ut & tibi Deus dimittat peccata tua, ipſo dicente, ſi non dimiſeritis hominibus peccata eorum, nec Pater veſter cœleſtis dimittet vobis peccata veſtra.* Si vult dimittere, ſuſcipias eius confeſſionem, & indices ei pœnitentiam; ſi non vult, non ſuſcipias eius confeſſionem. Volens vero dimittere omnia his, qui in ſe peccaverint, confiteatur omnia peccata ſua, quæ recordari poteſt in hæc verba.

## Confeſſio pœnitentis.

*Confiteor tibi Domine Pater cœli & terra*
*bique bone & beniguiſſime Ieſu unacum S*
*ſancto coram angelis tuis, & coram Sanctis*
*coram hoc altare & ſacerdote, quia in pe*
*conceptus & in peccatis natus, & in pe*
*nutritus, & in peccatis poſt baptiſmum*
*ad hanc oram ſum converſatus. Confiteor*
*quia peccavi nimis in ſuperbia, inani glori*
*extollentia oculorum, quam veſtium, & om*
*actuum meorum. In invidia, in odio, in*
*ritia, tam honoris, quam pecuniæ: in ira,*
*ſticia, in acedia, in ventris ingluvie, in lu*
*ſodomitica, in ſacrilegiis, in periuriis, in a*
*riis, in furtis, in rapinis, in omni gene*
*nicationis, in immundiſſimis, turpiſſimis,*
*brietatibus, in commeſſationibus, in fabuli*
*ſis, in luxuriis, in oſculis, & amplexibu*
*mundis, in femoribus & genitalibus meis,*
*micidiis animo optatis. In fide, ſpe & car*
*in accipiendo corpore & ſanguine Domini*
*indigne. In exhortationibus, & adulationibu*
*gnis, in ignorantia, in negligentia, in ſurreptio*
*in dandis & accipiendis muneribus, in uſuris*
*dis in prælationibus, in diſſipandis male rebu*
*ſiaſticis, in ſubtrahendis eleemoſynis, in paup*
*exaſperandis, in hoſpitalitatibus & recepti*
*pauperum, in deſpectione propinquorum,*
*preſſione pauperum, in afflictione familiæ*
*commiſſæ. Non viſitando infirmos ſecund*
*vangelicum præceptum, & in carcere poſitos*
*ſepeliendo mortuos, non veſtiendo pauperes*
*recreando eſurientes, non potando ſitientes.*
*lemnitatibus ſanctorum & dominicis ac feſt*
*bus debitum honorem & celebrationem no*
*pendendo, nec ſobrie ac caſte in his vio*
*conſentiendo ſeniori in malo, non adiuvan*
*pud illum ſolatiando, indigentibus nocendo*
*quam adiuvando petentibus ſenioribus & ma*
*ac principibus detrahendo & blaſphemando,*
*cis & benefactoribus meis fidem & debita*
*quia non rependendo. Animalium & pec*
*concubitus conſcientia immunda intuendo.*
*eccleſiam Dei ſuperbe intrando, ſtando, ſe*
*iacendo, & egrediendo, ac otioſis fabulis*
*ſceleratis actibus turpibusque colloquiis in ea*
*aliis inſiſtendo, vaſa ſancta & miniſterium*
*ctum polluto corde & manibus immundis ta*
*do, orationem & pſalmodiam atque officium*
*vinum negligenter in eccleſia Dei faciendo.*
*cogitationibus peſſimis, in meditationibus p*
*ſis, in ſuſpicionibus falſis, in iudiciis tem*

*h*

*in conſenſu malo , & conſilio iniquo , in*
*ɪpiſcentia & delectatione inmunda , in verbis*
*r , ſuperfluis , luxurioſis , atque contumelioſis,*
*ntaciis , in falſitatibus , in iuramentis mul-*
*lis & diverſis , in detractionibus aſſiduis , in*
*ac diſcordiis ſeminandis , in irriſionibus in*
*ate , in contentione , in doloſitate , in ma-*
*ate , in ſuſurratione , inani lætitia , in om-*
*alo , in murmurationibus & blaſphemiis , in*
*litate , in cachinnis , in ſomnolentiis , in*
*lictis , in conviciis , in turpiloquiis , inſul-*
*ibus , in diſſimulatione , in vigiliis Deo con-*
*s , in concupiſcentiis carnalibus , in cogita-*
*us luxurioſis , in delectationibus immundis.*
*nſenſu diaboli , & transgreſſione præceptorum*
*in negligentia propoſiti mei , in dilectione*
*& proximi. In viſu auditu ; guſtu , odora-*
*' tactu luxurioſo , & immundo & omnimo-*
*ogitatione locutione , voluntate & actione*
*us ſum. Quomodo in his & in aliis omni-*
*itiis , quibuscunque humana fragilitas contra*
*ı & creatorem ſuum , aut cogitando , aut*
*ndo , aut operando , aut delectando , aut*
*piſcendo peccare poteſt , me peccaſſe . & re-*
*n conſpectu Dei ſuper omnes homines eſſe co-*
*ɔ & confiteor ; ideo ſupplico vos omnes ſan-*
*ngeli Dei , & omnes ſancti , & te veneran-*
*cerdos in quorum conſpectu hæc omnia con-*
*ſum , ut teſtes mihi ſitis in die iudicii con-*
*liabolum hoſtem & inimicum humani gene-*
*æc omnia me confeſſum fuiſſe. Obnixe et-*
*te ſacerdos Dei expoſco , ut intercedas pro me*
*'o peccatis meis ad Dominum Deum noſtrum,*
*nus de his & de aliis omnibus ſcelcribus meis*
*m & indulgentiam per merita & interceſ-*
*n omnium aſſequi merear.* Reſponſio ſacer-
. *Miſereatur tui omnipotens Deus.* Amen.
*imittat tibi peccata tua.* Amen. *Liberet te*
*nni malo.* Amen. *Conſervet te in omni ope-*
*no.* Amen. *Et perducat nos pariter ad vi-*
*æternam.* Amen. *Ab omni malo cuſtodiat*
*Dominus.* Amen.

?ræcavendum eſt tamen ſacerdoti de ſupra-
tis vitiis , ut ei exhortationis gratia ad me-
am reducat , ne quid adverſante diabolo oc-
m remaneat. Quo facto fixis genibus in ter-
& ſuper ipſa innexis ſtans ſuppliciter tenſis
bus , blando ac flebili vultu reſpiciens ſacer-
m dicat his verbis : *Multa quidem & in-*
*erabilia ſunt alia peccata mea , quæ recor-*
*nequeo in factis in dictis in cogitationibus*
*quibus omnibus miſera mens mea compungi-tur , & acri interdum pœnitentia cruciatur. Ideoque conſilium immo iudicium tuum qui ſequeſter ac medius inter Deum & peccatorem ordinatus es hominem ſupplex deprecor , & , ut pro eisdem peccatis meis interceſſor exiſtas , humiliter imploro. Per.*

Quo prædicto totum in terram proſternat , & gemitus atque ſuſpiria vel lacrimas prout Deus dederit ab intimo corde producat. Sacerdos vero patiatur eum aliquantiſper iacere proſtratum, iuxta quod viderit eum divina inſpiratione compunctum. Dein iubeat eum ſacerdos ſurgere , & cum ſteterit ſuper pedes ſuos cum tremore & humilitate preſtoletur iudicium ſacerdotis , & indicet ei ſacerdos abſtinentiam ſive obſervantiam perpendens ſubtiliter perſonæ qualitatem , modum culpæ , intentionem animi , & corporis valitudinem vel imbecillitatem. Percepta autem ſententia ſacerdotis iterum proſternat ſe pœnitens pedibus illius petens pro ſe orationem fieri , ut ſuggerat ei divina viſitatio virtutem conſtanter obſervandi , quæ illi iniuncta ſunt , & ita reverenter ſacerdotis iudicio obtemperare , ac ſi ab ipſius divinæ maieſtatis ore oportuna ſalutis ſuæ medicamenta ſuſceperit. Sed & hoc ſciendum eſt , ut cum venerint ſervi vel ancillæ ad pœnitentiam, non eos cogatis ieiunare tantum quantum divites, quia non ſunt in ſua poteſtate , ideoque medietatem pœnitentiæ eis imponite. Tunc imponat ſacerdos VII. pſalmos pœnitentiæ *Dne ne in furore. Beati quorum. Dne ne in furore. Miſerere mei. Dne exaudi. De profundis. Dne exaudi or.* Poſtea dicit dominicam orationem & preces.

| | |
|---|---|
| *Domine convertere & eripe animam meam.* | *Salvum me fac.* |
| *Reſpice & exaudi me Domine Deus.* | *Domine Deus meus.* |
| *Illumina oculos meos.* | *Ne quando dicat ini.* |
| *Ab occultis meis munda me.* | *Et ab alienis parce.* |
| *Delicta iuventutis meæ* | *Et ignorantias meas.* |
| *Propter nomen tuum D. propit.* | *Multum eſt enim.* |
| *Delictum meum cognitum tibi feci.* | *Et iniuſtitias meas non.* |
| *Dne ante te omne deſiderium meum.* | *Et gemitus meus a te n. e.* |
| *Exaudi orationem meam Domine.* | *Auribus percipe lacrimas.* |
| *Complaceat tibi Domine ut eruas me.* | *Domine ad adiuvandum.* |
| *Domine miſerere mei.* | *Sana animam meam quia.* |

*Miſe-*

*Miſerere mei Deus, miſerere mei,* *Quoniam in te confidit anima mea.*
*Dne averte faciem tuam a peccatis meis.* *Et omnes iniquitates m.*
*Ne memineris iniquitatum.* *Cito anticipent nos.*
*Adiuva nos Deus ſalutaris noſter.* *Et propter gloriam nominis tui.*
*Ne tradas beſtiis animas confitentes tibi* *Animas pauperum tuor.*
*Deus tu ſcis inſipientiam meam,* *Et delicta mea a te.*
*In multitudine miſericordiæ tuæ* *Exaudi me in veritate ſal.*
*Ne avertas faciem tuam a puero t.* *Velociter exaudi me.*
*Intende animæ meæ & libera.* *Propter inimicos meos er.*
*Domine vide humilitatem meam,* *Et dimitte omnia peccata mea.*
*Ne perdas cum impiis animam meam* *Et cum viris ſanguinum.*
*Redime me & miſerere mei.* *Pes enim meus ſtetit in via.*
*Clamavi ad te Domine,* *Dixi tu es ſpes mea.*
*Intende ad deprecationem meam,* *Quia humiliatus ſum nimis.*
*Libera me a perſequentibus* *Quia confortati ſunt ſuper me.*
*Educ de tribulatione animam meam.* *Et miſericordia tua diſperdet in.*
*Domine exaudi orationem meam.* *Et clamor meus ad te ven.*

Orat. *Exaudi Dne preces noſtras, & confitentium tibi parce peccatis, ut quos conſcientiæ reatus accuſat, indulgentia tuæ miſerationis abſolvat. P.*

Alia. *Da quæſumus Domine huic famulo tuo, continuam purgationis ſuæ obſervantiam pœnitendo gerere, & ut hoc efficaciter implere valeat, gratia tuæ viſitationis & præveniat & ſequatur. P.*

Alia. *Præveniat hunc famulum tuum quæſumus Domine miſericordia tua, & omnes iniquitates eius celeri indulgentia deleantur. Per.*

Alia. *Adeſto Domine ſupplicationibus noſtris, nec ſit ob hoc famulo tuo N. clementiæ tuæ longinqua miſeratio. Sana vulnera, eiusque remitte peccata, ut nullis iniquitatibus a te ſeparatus tibi Domino ſemper valeat adhærere. P.*

Alia. *Domine Deus noſter, qui peccatis noſtris offenderis, ſatisfactione placaris, reſpice quæſumus hunc famulum tuum N. qui ſe tibi peccaſſ viter confitetur: tuum eſt enim ablutionen minum dare & veniam præſtare peccantib dixiſti, pœnitentiam te malle, quam m Concede ergo Domine hoc, ut famulus tu pœnitentiæ tibi excubias celebret, & corre ctibus ſuis, conferri ſibi a te ſemper gaudi tuletur. P.*

Alia. *Exaudi quæſumus omnipotens Deus noſtras, quas in conſpectu pietatis tuæ eff præſumimus, ſuppliciter deprecantes, ut fa tuum N. in tua miſericordia confidentem cas, & omnia ei peccata dimittas, tuaqu protectione conſerves, ut poſſit tibi dignu & ad æternam beatitudinem valeat perve*

Alia. *Adeſto Domine ſupplicationibus noſt huius famuli tui N. confeſſionem benignu me, ut qui auxilium gratiæ tuæ implor ſanctificationis gratiam percipiat, & q precatur, obtineat. Per.*

Alia. *Proteſtor Domine clementiæ & mi diæ tuæ maieſtatem, ut famulo tuo pecca fitenti debita relaxare, & veniam præſta neris, & ei præteritorum criminum culpas geas, qui humeris tuis ovem perditam re quique publicani preces confeſſione placatus diſti, tu etiam huic famulo tuo N. tu hu cibus benignus aſpira, ut in confeſſione p permaneat. Fletus eius & petitio perpetu mentiam tuam celeriter exoret, ſanctisqu ribus & ſacrariis reſtitutus; ſpei rurſum a cœleſti gloria mancipetur. Per.*

Quibus dictis iubeat ſacerdos pœnitente gere de terra; ſed & ipſe ſurgat de ſed & ſi loco vel tempori congruit, eccleſiam ſi, & ſuper genua vel cubitos uterque i dicant pſalmos iſtos: *Dne ne in furore tu Benedic anima mea.* I. uſque *renovabitur. ſerere mei Deus.* uſque *Dele iniquitatem.* P *in nomine tuo.* Pſ. *Quid gloriaris.* Pſ. *K* & *Pater noſter. Salvum fac ſervum tuum. meus ſperantem. Illuſtra faciem tuam ſu vum tuum. Salvum eum fac in miſeri Mitte ei Domine auxilium. Et de.* Orat *cuius indulgentia cuncti indigent, meme muli tui N. qui lubrica terreni corporis e gilitate nudatus: da quæſumus Domine confitenti, parce ſupplici, ut qui ſuis meri cuſatur, tua miſeratione ſalvetur. Per.*

## Miſſa pro Confeſſione.

*De neceſſitatibus meis eripe me.* Orat. *potens ſempiterne Deus confitenti tibi huic*

ı *N. pro tua pietate peccata relaxa, ut non*
*i noceat conſcientia reatus ad pœnam, quam*
*;entia tua pietatis proſit ad veniam. Per.*
*Lavamini, mundi.* Gr. *Salvum fac ſervum.*
*)omine non ſecundum.* Evang. *Duo bomi-*
*ſcend.* Off. *Miſerere mibi Domine.* Secreta.
*ı quæſumus omnipotens & miſericors Deus,*
*c ſalutaris oblatio famulum tuum N. & a*
*is reatibus indeſinenter expediat, & ab om-*
*tueatur adverſis. Per.* Comm. *Deus propi-*
*ſto mibi.* Comm. *Omps & miſericors Deus,*
*nnem animam pœnitentem magis vis emen-*
*quam perdere, reſpice propitius ſuper famu-*
*uum N. & per bac ſacramenta quæ ſumpſi-*
*:verte ab eo iram indignationis tuæ & di-*
*ei omnia peccata ſua. Per.* Hic mittendus
ıis ſuper caput pœnitentis & dicat. *Memen-*
*to bomo quia pulvis es & in pulverem reverteris.* Statimque imponendum cilicium & dicendum. *Contere cor tuum, & bumilia animam tuam in cinere & cilicio, cor enim contritum & bumiliatum Deus non deſpicit.* Sequitur. *Aſſit quæſumus Domine huic famulo tuo inſpiratio gratiæ ſalutaris, quæ cor eius fletuum ubertate reſolvat, ſicque macerando conficiat, ut iracundiæ tuæ motus idonea ſatisfactione compeſcat. Per.* Poſt hanc eiiciendus eſt ab eccleſia & tali modo increpandus. (1) *Ecce eiiceris bodie a ſinu matris tuæ ſanctæ Eccleſiæ propter peccatum tuum, ſicut Adam primus bomo eiectus eſt a paradiſo propter transgreſſionem ſuam.* Sequitur ℟. *In ſudore vultus tui.* ℣. *Pro eo quod obediſti.*

Eodem die fit collecta ad ſanctam Anaſtaſiam, & imprimis agitur benedictio cineris, (2) deinde aliud

---

Ritus eiiciendi pœnitentes ab eccleſia hoc dié
lerno pontificali *Rom.* præſcribitur, notatque
'ENIUS eundem adhuc in quibusdam *Gallicanis*
n etiam in aliis) eccleſiis perſeverare, velut in
*ınenſi* & *Rotomagenſi*, in eccleſia autem *Auguſto-*
ultimum Canonicorum repræſentantem pœniten-
:rſonam de eccleſia eiici. Neque vero dicendum
ıtrarium hunc morem eſſe ei, qui conformiter
*elaſiano* ſacramentario in noſtro antiquiſſimo ſa-
ıtario notatur: „Suſcipis eum quarta feria ma-
n capite Quadrageſimæ, & cooperis eum cilicio,
pro eo, & includis uſque ad Cœnam Domini.„
eiecti ex eccleſia quodam includebantur loco,
*æ* quidem in ſecretario, ut conſtat ex epiſtola
)RII II. P. ad LEONEM *Iſauricum*: Ubi (in-
peccaverit quis, & confeſſus fuerit, ſuſpendii,
nputationis loco, evangelium & crucem eius
cibus circumponunt, eumque tanquam in carce-
in ſecretaria, ſacrorumque vaſorum æraria con-
ıt, in eccleſiæ diaconia, & in catechuma ab-
ıt, ac viſceribus eorum ieiunium, oculisque vi-
;, & laudationem ori eius indicunt, tum pretio-
illi Domini corpus impartiunt, & ſancto illum
ıine potant, & cum illum vas electionis re-
:rint, ac immunem peccati, ſic ad Dominum
m inſontemque transmittunt.“ In Concilio *Sa-*
*ıd.* an. 1022. nec locus nec anni tempus deter-
r, licet carina cuius meminit canon pœniten-
uadraginta dierum in pane & aqua deſignet, ut
t *Io.* FILESAC. in Syntagmate pœnit. c. 5. ſic
ıabet canon ille decimus nonus: „Omnis pœ-
ıs, dum carinam ſuam ieiunat, de loco in lo-
„cum non migret; ſed ibi permaneat, ubi ſuam acceperit pœnitentiam, ut proprius ſacerdos ſibi præbeat teſtimonium: ſi autem ibi propter hoſtiles inſidias ieiunare non poterit, ſuus ſacerdos eum confratrum ſuorum alicui, ubi pacifice poſſit ieiunare, diligenter commendet.“ Reſtitutionem diſciplinæ publicæ pœnitentiæ paſſim concilia inculcant poſt *Tridentinum* ſeſſ. XXIV. de Reformat. c. 8. ex quibus *Auguſtana Alemanniæ* noſtræ Synodus an. 1548. cap. 19. ſic ſtatuit: „Item quicunque omnipotentem Deum aut ſacratiſſimam Dei genitricem vel alios Sanctos palam blaſphemant, aut eis maledicunt, vel per eorum nomina, vel membra indigne, ac impie iurant, & imprecantur, ſeu maledicunt, ab eccleſiæ ingreſſu, & ſacra communione excludendi ſunt, donec publicam egerint pœnitentiam.“

(2) Vides hic communem iam, qui hodie in eccleſia obtinet in capite ieiunii ritum, qui ex veteri illo remanſit paulo ante notato imponendi pœnitentiam ordine, qui luculenter admodum deſcribitur a GRATIANO, REGINONE, BURCHARDO, ceu ex Concilio *Agathenſi* in hanc ſententiam: „In capite Quadrageſimæ omnes pœnitentes, qui publicam ſuſcipiunt, aut ſuſceperunt pœnitentiam ante fores eccleſiæ ſe repræſentent epiſcopo civitatis, ſacco induti, nudis pedibus, vultibus in terram proſtratis reos ſe eſſe vultu & habitu proclamantes. Ibi adeſſe debent decani, id eſt archipresbyteri parochiarum, id eſt, presbyteri pœnitentum, qui eorum converſationem diligenter inſpicere debent, & ſecundum modum culpæ pœnitentiam per præfixos gradus iniungant. Poſt hæc in eccleſiam eos introducat, & cum omni clero

aliud officium præſenti die congruum. *Omnipotens ſempiterne Deus parce* &c. Alia. *Deus qui non mortem* &c. ut in miſſali Romano. Exorciſmus cineris. *Exorcizo te cinis in nomine Dei Patris omnipotentis, & in nomine Ieſu Chriſti Filii Dei vivi, & Spiritus ſancti, qui te per ignem & favillam converti præcepit, ut ſicut iuſſione Dei per ſanctum famulum eius Moyſen cinis vitulæ in populo aſperſus, omnem congregationem filiorum Iſrael ſanctificavit, ita & tu exorcizatus in nomine ſanctæ Trinitatis nos a peccatorum ſordibus emundes. Per eum qui venturus eſt iudicare vivos.* Alia. *Deus qui humiliatione* &c. *Omps & miſericors Deus qui Ninivitis* &c. Sequitur ant. *Exaudi nos Domine.* Pſ. *Salvum fac. Oremus flectamus genua. Levate* Oratio. *Concede nobis* &c. Ant. *Immutemur habit.* Hic mittat ſacerdos cinerem ſuper capita ſingulorum dicens. *Memento* &c. Ant. *Iuxta veſtibulum.* ℟. *Emendemus.* ℟. *Paradiſi port.* His finitis ſequuntur letaniæ.

Denunciatio menſis I. *Annua nobis eſt dilectiſſimi ieiuniorum celebranda feſtivitas, quam menſis illius ſolemnis curſus indicat. Quarta igitur & ſexta feria ſuccedente ſolitis eandem conventibus exſequamur, ſabbatorum die ſacras acturi vigilias; ut per obſervantiam competentem Domino purificatis mentibus ſupplicantes, beatiſſimo Petro apoſtolo ſuffragante a præſentibus periculis exui mereamur pariter & futuris. Per.* Alia. *Hac hebdomada nobis menſis illius recenſenda ſunt ieiunia. Quapropter fidem veſtræ dilectionis hortamur, ut eadem quarta & ſexta feria ſolitis proceſſionibus exſequentes, ſabbatorum diem vigiliis ſolemnibus expleamus, quatinus apoſtolicis ſuffragantibus meritis propitiationem Dei noſtri perſeverantia debitæ ſervitutis obtineat.* Item denunciatio ieiuniorum menſis primi. *In an ſarii fratres Kmi ieiunii puritate qua & ris acquiritur & anima ſanctitas nos com illius menſis inſtaurata devotio. Quarta & ſexta feria ſolito convenientes occurſu ramus Deo ſpirituale ieiunium; die vero apud beatum Petrum, cuius nos interceſſi credimus adiuvandos ſanctas vigilias cbr. pietate celebremus: ut per hanc inſtitution lutiferam peccatorum ſordes, quas corporis litate contraximus, ieiuniis & eleemoſynis mus, auxiliante Dno nro Ihu Xpo. qui cu tre.* Alia. *Illius menſis ieiunia in hac hebd nobis ſunt tenenda. Ideoque oramus ſanct dem veſtram, ut quarti, ſexti, ſeptimi ve mi ferias ieiunemus, quatinus divinis inh. mandatis propitiationem Dei noſtri perſeve ſervitutis debita obtineat.*

In primo menſe quarta & ſexta feria vel to in prima hebdomada ipſius menſis ie celebratur. In ſabbato hora tertia vel qua luerint, primo ingreditur pontifex ſeu ſac ſeu levitæ in ſacrarium, & induunt ſe ve tis religioſis, cum quibus debent celebrare rum ſolemnia canente, interim clero antip ad Introitum ad ipſum diem pertinentem. finita dicunt *Kyrie el.* Dein pontifex dic mus, diaconus *Flectamus genua.* Et ut ſi rint dicit *Levate.* Proſequitur ſacerdos nem primam ſicut in ſacramentario cont Sequitur lectio, & tunc pronuntiat lector *libri* & legit. Deinde reſponſorium. Ind ſacerdos *Oremus.* diaconus ut ſupra. Et c rationem ſacerdos poſt primam lectionem per unamquamque lectionem ſicut ſuperius pleta autem lectione, quæ eſt Danielis p tæ, canunt benedictionem (1). Cum aute ned

---

„ ſeptem pœnitentiæ pſalmos in terram proſtratus cum „ lacrymis pro eorum abſolutione decantet. Tunc re- „ ſurgens ab oratione, iuxta quod canones iubent, „ manus eis imponat, aquam benedictam ſuper eos „ ſpargat, cinerem prius mittat, deinde cilicio capi- „ ta eorum cooperiat, & cum gemitu & crebris ſu- „ ſpiriis eis denunciet, quod ſicut Adam proiectus eſt „ de paradiſo, ita & ipſi ab eccleſia abiiciantur. Poſt- „ hæc iubeat miniſtris, ut extra ianuas eccleſiæ ex- „ pellant. Clerus vero proſequatur eos cum reſpon- „ ſorio *In ſudore vultus tui veſceris pane* &c. ut vi- „ dentes ſanctam eccleſiam pro facinoribus ſuis tre- „ mefactam atque commotam non parvipendant pœni- „ tentiam.“ Utinam eo pœnitentiæ ſenſu ſuſcipiamus cineres, quem nobis eius ritus origo inſtillat, quæ nempe TERTULLIANO lib. de Pœnit. c. 9. *pr di & humiliandi hominis diſciplina eſt, conver iniungens miſericordiæ illicem. De ipſo quoque atque victu mandat, ſacco & cineri incubare, ſordibus obſcurare.* Quam quidem itentidem re que etiam exaſperat pœnitentiæ formam in l Pudicitia cap. 5. ad publicam iam tunc eccl ſciplinam reſpiciens: *De pœnitentiæ officio ſed ſacco, & cinere inhorreſcunt, eodem fletu ing eiſdem precibus ambiunt, eiſdem genibus exoran dem invocant matrem.* Sic S. AMBROSIUS v lapſam ad pœnitentiam inſtruit, *ut totum cor curia maceretur, cinere aſperſum, & opertum perhorreſcat.*

(1) Id eſt canticum trium puerorum *Benedi*

ſtio peragitur, benedicto incenſo, diaconus
nit evangelium. Poſtea miſſa celebratur or-
ſuo.
ratio poſt communionem non habetur ſuper
lum in menſe primo; quia illud officium fre-
ter circa noctem dominicam ſolet finiri (1),
ua minime genuflectitur.

## pit Ordo vel Denunciatio Scrutinii electos, quod tercia hebdomada in quadrageſima ſecunda feria iniciatur.

*rutinii diem, dilectiſſimi fratres, quo electi i divinitus inſtruantur imminere cognoſcite. enique ſolita devotione ſuccedente, ſequente ta feria circa horam terciam convenire digni, ut cæleſte myſterium, quo diabolus cum pompa deſtruitur, & ianua cæleſtis regni a-ur, inculpabili, Domino iuvante, miniſterio ere valeamus.* In quarta ebdomada quadra-æ, & in quarta feria hora tertia varietas eſt idiectionem unius lectionis, & unius reſpon- Prima enim lectio Ezechielis prophetæ ita at: *Hæc dicit Dominus Deus, ſanctificabo n meum magnum.* Gr. *Venite filii.* ℣. *Ac-*. *Hæc dicit Dominus Deus. Lavamini mun-ote.* Gr. *Beata gens.* ℣. *Verbo Domini.* Ut n infantes ad eccleſiam venerint, ſicut dixi quarta feria hora tertia ſcribantur nomina tum, vel eorum, qui ipſos ſuſcepturi ſunt, ocentur ab accolito in eccleſiam per nomina ordinem ſicut ſcripti ſunt, ita dicendo: *Ille* Et ſic per ſingulos ſtatuantur maſculi ſe-1 ad dextram partem. *Illa virgo*, & ſic ngulos ſtatuantur feminæ ſeorſum ad ſiniſtram m. Memorata quarta feria apud cultores Ec-: in apertione aurium, dicitur. Eadem die r ſcrutinium tercium, quod maximum eſt ſeptem ſcrutinia. Eadem die tanguntur au-k nares catecumenorum.

## Incipit Ordo a dominica mediana uſque in octavis paſchæ, de officiis divinis diebus ac noctibus breviter digeſtus.

Dominica quinta de paſſione Domini ponunt Hieremiam prophetam uſque in Cœnam Domini. Igitur a dominica, quam ſedes apoſtolica medianam voluit nuncupari, uſum obſervantiæ credimus intimandum. Unde & ea ipſa die dicuntur numerum oſtendunt, ut eſt illud: *Quarta decima die ad veſperum.* Et paulo poſt: *In quinta decima ſolemnitatem celebrabitis.* A quo die uſque in vigiliam ſanctæ Dominicæ reſurrectionis in nullo reſponſorio decantatur *Gloria*, nec in *Venite*. A Cœna vero Domini, nec in pſalmis, nec in ullo loco decantatur *Gloria* uſque in Paſcha.

## Ordo diei Sabbati ante Palmas.

Sabbatum ante Palmas ita prætitulatur in ſacramentario: *Sabbato vacat, domnus Papa elemoſynam dat.* Et quia de hac feria officium non habetur, de eisdem feriis repetitur, id eſt de quarta feria. Antiphona *Liberator meus.* Lectio Zachariæ prophetæ: *Hæc dicit Dominus. Exulta ſatis... Et ſalvabit eos Dominus Deus eorum.* Secundum Lucam: *In illo tempore. Cum appropinquaſſet... Pax in in cælo, & Gloria in excelſis.*

## Ordo in Die Palmarum.

Dominica indulgentiæ, quæ diverſis vocabulis diſtinguitur, id eſt dies palmarum ſive florum, atque ramorum; Oſanna, Paſcha petitum, ſive competentium, & capitolavium

## Statio ad S. Iohannem.

Hora ſecunda convenientes omnes in eccleſiam ſancti Iohannis ad Lateranos primitus canunt Tertiam, qua finita faciunt letaniam, & expoſitis in medio palmarum vel olivæ, ſeu aliarum arborum ramis, primum benedicit ſacerdos ſalem & aquam,

---

1 Cauſam huius officii ſabbati circa noctem do-am ex S. LEONE M. indicavimus T. II. Diſquiſ. 6. p. 989. iuxta inſcriptionem can. 8. Conc. *Rotoan.* 1072. *Ut ordines ſacri poſt diem ſabbati vel minica mane ieiunis a ieiunantibus conferantur.* : pretium eſt integrum hic canonem (T. IX. Conc. *abb.* p. 1227.) recenſere, unde palam fit ſæculo dhuc iam vergente obſervantiam illam exactam in *Gallia*: „Hoc etiam ſtatutum eſt, ne in dan-ſacris ordinibus apoſtolicæ auctoritatis violatores niamur. Legitur enim in decretis LEONIS Papæ, d non paſſim diebus omnibus ſacri ordines celeitur; ſed poſt diem ſabbati, in eius noctis ex-„ordio, quæ in prima ſabbati luceſcit, his qui con-„ſecrandi ſunt, ieiunis a ieiunantibus ſacra benedictio „conferatur. Quod eiusdem obſervantiæ erit, ſi mane „ipſo dominico die, continuato ſabbati ieiunio, ce-„lebretur. A quo tempore præcedentis noctis initium „non recedit, quo diem reſurrectionis, ſicut etiam in „paſcha Domini declaratur, pertinere non dubium eſt.“ Palam hinc eſt, qua præparatione dandos viciſſim & accipiendos ſacros ordines exiſtimarint veteres, ut etiam trium dierum ieiunium quatuor anni temporibus fidelibus indixerint, quo & ipſi propitium numen reddere ſatagerent, ad idoneos dignosque impetrandos altaris ſuæque ſalutis miniſtros.

aquam, benedicendo commiſcet. Deinde antiph. *Oſanua filio David.* Sacerdos dicit *Oremus.* Sequitur oratio *Deus quem diligere &c. Lectio libri Exodi. In diebus illis. venerunt filii Iſrael &c.* Tunc aſcendentes in pulpitum duo ex paraphoniſtis imponant antiphonam *Collegerunt pontifices & Phariſæi. ℣. Unus autem ex ipſis. Ne forte.* Deinde dicit diaconus: *Dnus vobiſcum. Et cum ſpiritu tuo.* Et legitur evangelium ſecundum Marcum (1): *In illo tempore. Cum appropinquaret . . . Benedictum quod venit regnum Patris noſtri David. Oſanna in excelſis.* Finito evangelio faciat epiſcopus, ſi velit, ſermonem ad populum de evangelio, & de præſenti feſtivitate, dicatque ſacerdos: *Dns vobiſcum.* ℟. *Et cum ſpir. tuo. Oremus: Adeſto nobis omnipotens Deus, ut quod noſtro miniſtratur officio tua benedictionis potius impleatur effectu. Per.*

## Exorciſmus Florum & Frondium. (2)

*Exorcizo te creatura florum & frondium in nomine Patris omnipotentis, & in nomine Ieſu Chriſti Filii eius, & in virtute Spiritus ſancti. Proinde omnis virtus adverſarii, omnis exercitus diaboli, omnis poteſtas inimici, omnis incurſio dæmonum, eradicare & explantare ab hac creatura florum & frondium, ut ad Dei gratiam feſtinantium veſtigia non ſequaris.*

## Benedictio frondium olivæ & palmarum. (3)

*Domine ſancte Pater omnipotens æterne Deus, mundi conditor, omniumque creaturarum mirabilis diſpoſitor, qui inter ipſa mundi primordia, cum ex nihilo cuncta conderes, ligna quoque fructifera, & diverſo uſui congrua terram producere iuſſiſti, ac poſt maledictum interdictæ arboris univerſa nobis per obedientiam Unigeniti tui in benedictionem convertiſti; benedic etiam hos multigenarum arborum ramos, inter quas præcipue arbor olivæ pinguedine cunctas præcellit, per quam etiam cum mundi crimina diluvio quondam expiarentur effuſo, columba ramum eiusdem deferens pacem terris redditam nunciavit &c. nec non & innocens turba Spiritu ſancto afflata, unigenito tuo Dno nro Ihu Xpo pro tocius mundi ſalute paſſuro obviam currens palmarum & huius arboris ramos abſcindens, ac veſtigiis eius ſubſternens, iam quaſi triumphatorem de morte principe oſtendebat; te Domine ſuppliciter deprecamur, ut qui annua devotione eiusdem redemtoris noſtri ſacratiſſimam paſſionem prævenimus, ipſo adiuvante palmam victoriæ ten[...] atque oleo miſericordiæ intrinſecus reſulgent[...] eius ſancta reſurrectione præmium vitæ & [...] mortalitatis coronam percipere mereamur.* [...]

Alia. *Omps ſemp. Deus qui in diluvii* [...] *ne &c.*

Alia. *Omnipotens ſempiterne Deus, flos m[...] odor ſuavitatis, & origo naſcentium, qui* [...] *legis & prophetarum oracula in filii tui D[...] Ihu Xpi humilitate declaraſti, quique eti[...] venienti Hieroſolymam devotam cum ramis p[...] rum, ac myſticis laudibus hodierna die o[...] feciſti turbam procedere, reſpice propicius* [...] *bitam tui populi ſervitutem, & huius cre[...] novitatem tua virtute ſanctifica, ut ſicut prioris populi gratus tibi fuit huius dev[...] affectus, ita nos quoque in veritate conf[...] nominis eius, hac eadem poſt (per) revoluta te[...] frequentantes purificatis ſenſibus dignum tibi ramus obſequium, ut velut florum varieta[...] vernantes ſtudiis, ſarcina carnis depoſita, odore bonorum operum in cæleſti Hieruſale[...] dem Filio tuo Domino noſtro valeamus occ[...] Per.*

## Benedictio ſolius Olivæ.

*Petimus te Domine &c.*

## Alia benedictio Olivæ.

*Auge fidem in te ſperantium &c.*

## Benedictio Olivæ vel Ramorum

*Deus qui per olivæ &c.*

## Item benedictio Palmarum & C[...]

*Benedic quæſumus hos palmarum &c.*

## Benedictio Palmarum & Ramor[...]

*Deus cuius Filius &c.*

## Benedictio Ramorum ſive Olivaru[...]

*Omnipotens ſempiterne redemtor, qui d[...] ad terram deſcendere, & ad paſſionem vo[...] tis tua venire dignatus es, ut humanum* [...] *tuo precioſo ſanguine liberares; adeſto* [...] *tua votis & ſupplicationibus noſtris: tu* [...] *Domine manſuetus manſueti aſelli terga i[...] ad paſſionem redemtionis noſtræ ſpontaneus* [...] *niſti, cumque tibi ramis arboreis occurre[...] diſcipulorum turbis certatim ſterneretur i[...] & triumphatricibus palmis cum voce laud[...] current plurimorum catervæ reſultantes pari[...] dicentes* Oſanna Filio David, benedictus q[...]

(1) In miſſali *Rom. ſecundum Matthæum.*

(2) P. I. p. 64. ſupra P. II. p. 73.

(3) P. I. p. 65. & ſupra P. II. p. 73. in [...] Præfationis.

nomine Domini, *tibi in monte Oliveti via ata eſt. Tu quondam Noe in archa ſuper diluvii gubernaſti, & columbæ miniſterio iva ramum pacem terris redditam nuncia- luiſti; ſed & Iacob patriarcha in miniſte- gloria tua erigens lapidem ex huius arboris benedictionis in cacumen tituli fudit, un- xiſti reges & prophetas tuos. Tu enim Chri- Filius Dei, tibi competit fructus unctionis ıcis, in cuius ineffabilem laudem pſalmiſta t dicens:* Unxit te Deus, Deus tuus oleo tionis præ participibus tuis. *Quapropter ſup- te Domine deprecamur, ut benedicas hos arborum, quos tui famuli in ſuis ſuſci- s manibus in occurſum tui properare, te- enedicere & glorificare deſiderant. Ecce Hie- m ſedens ſuper pullum, aſinam rex man- adveniſti. Adveni ergo, rogamus, & no- & in medio noſtri conſiſte, ut te advenire ſtris cordibus ſentiamus. Et qui nos tunc iſti per crucem, iterum lapſos repara per m beatificam paſſionem, oris noſtri confeſ- ı ac ieiunii humiliationem libens ſuſcipe, & m nos viriditatis habere concede: quatinus mbribus irrigati, mereamur tibi ſuavium um ubertate placere. Et ſicut illi tibi præ- ınt obviam cum arboreis frondibus egreſſi, s, te redeunte in ſecundo adventu cum pal- ictoriæ læti mereamur occurrere, Salvator i, qui cum Patre in unitate Spiritus ſancti & regnas Deus. Per omn. ſæc. ſæculorum. nen. Dnus vobiscum. ℟. Et cum ſpir. tuo. n corda. ℟. Habemus ad Dnum. Gratias s Dno Deo noſtro. ℟. Dignum & iuſtum* Præfatio. *Æquum & ſalutare, te Dne inter ı mirabilium tuorum præcepta laudare & icere. Qui Lamech ſemen iuſtum dediſti cui revelaſti per Spiritum, aquas diluvii as cognoſcere: cuius archam ad noſtram ſa- teſtatur mater Eccleſia. De qua columba s, ſpiritualis olivæ fructuoſum ſurculum re- , quam ad ſe Noe revertentem gaudens ſu- . De cuius rami unctione Iacob electus ti- ı erexit, Dno votum vovit, & oleum de- fudit. Hæc eſt inditio rami illius manen- e cœlis gratiæ, ſeu & populi vaſa replentis. eſt inditio rami illius plantati ſecus decur- quarum cuius folium non defluit, per quod quotidie per lavacrum baptiſmatis Eccleſia pro- creatur, & noſtra delentur peccata. Hæc tua Dne plantatio bona valde, & tu es vita & re- ſurrectio mortuorum, qui quatriduanum Laza- rum reſuſcitaſti a mortuis. Propterea & turba cum ramis palmarum obvians tibi clamabat,* O- ſanna benedictus qui venit in nomine Domini rex Iſrael. *Quapropter quæſumus Dne clementiam tuam, ut nos famulos tuos, qui huius rei gra- tiam & fidem veritatis percepimus, eruas de ore inferni, & adiutorium gratiæ tuæ nobis tri- buere digneris, ut pie & iuſte ſancteque viventes cum electis & Sanctis tuis facias habere conſor- tium. Per.*

## Sequitur Oratio in communem bene- dictionem omnium.

*Deus qui Filium tuum Ihm Xpm &c.* Hac benedictione dicta ſpargitur aqua ſuper ramos pal- marum & olivarum, & aliarum arborum. Poſt aſperſam aquam & thurificationem factam dicitur hæc oratio: *Deus qui Filium tuum unigenitum &c.*

Alia. *Omnipotens Genitor, qui Unigenitum tuum ab Iericho monteque Oliveti ad Hieruſalem dire- xiſti, cum turba mirabiliter occurrit, alii ve- ſtimenta ſua ſternentes, alii ramos de arboribus cedentes olivarum, alii palmas in manibus ſuis deferentes; te obnixis precibus humiliter depre- camur, ut hæc germina arborum ita ſanctificare digneris, ut hæc loca, ubi deportata fuerint, ſan- ctificata efficiantur, quo omnis iniquitas, ſeu il- luſio dæmonum abſcedat, & tua nos ſemper dex- tera protegere dignetur. Per.*

Finita hac oratione dat ſacerdos palmas ad populum cantando hanc antiph. *Ante ſex dies ſo- lemnis paſchæ.* Sequitur hæc oratio: *Omnipotens ſempiterne Deus, qui Dnm nrm Ihm Xpm &c.* De- inde expanſis palmis vadunt ad eccleſiam, ubi miſſam debent celebrare cantantes per viam an- tiphonas proceſſionales: *Cum apropinquaret Do- minus.* Alia. *Cum audiſſet populus.* Item im- ponit cantor antiphon. *Turba multa.* cum pſal- mo *Cantate Domino.* Inſuper ceteras antiphonas huic feſtivitati congruas. Ut autem pervenerint cum palmis, ubi ſtatio eſt ſanctæ Crucis (1), clerus populuſque reverenter ſtent per tur- mas

(1) Solet etiamnum alicubi ſtatio hæc S. Crucis in templi inſtrui parata ibi Crucifixi imagine, ad cum pervenerit proceſſio, pueri chori cantantes *Pueri Hebræorum* palmas & ſuperpellicia proii- ciunt in terram & reſumunt. Deinde accedunt ad crucem ſeſeque proſternentes duo cantores Clerici can- tant poſtremas ſtrophas hymni *Vexilla regis &c. O crux ave ſpes unica &c.*

mas in ordine ſuo cum baiolis & reliquo ornatu, & infantes paraphoniſtæ in loco competenti ſubſiſtentes imponant ant. *Fulgentibus palmis proſternimus.* Reſpondet ſchola ex parte populi ant. *Occurrunt turbæ cum floribus.* Tunc ſcholaſtici e regione crucis lento gradu veniant ante eam, & cum omni reverentia caſulas vel cappas in terram iactantes proni adorent Crucifixum, clero interim cantante antiph. *Pueri Hebræorum veſtimenta proſternebant.* His recedentibus conveniant ex latere pueri laici *Kyrie eleiſon* cantantes, & ſequendo vexillum, quod ante eos portatur, veniant ante crucem, &, annuente edituo, iactent ramos palmarum in terram proni adorando Crucifixum, & clerus interim cantet antiph. *Pueri Hebræorum tollentes.* His recedentibus ex ſchola infantes paraphoniſtæ iuxta crucem hunc hymnum cantent *Gloria, laus & bonor.* Clero proſequente eundem verſum. Eo ordine ſequuntur alii verſus: *Iſrael es tu rex.* Reſpondente ſchola: *Gloria, laus.* inter omnes huius hymni verſus aſpiciens ad ſanctum evangelium (1) ſeu inclinans capita ad ſanctam crucem. His finitis incipit ſchola cum baiolis antiphonam: *Omnes collaudent nomen tuum & dicant Benedictus qui venit in nomine Domini.* Pſ. *Lauda Ieruſalem Dnum.* adiungentes *Gloria Patri.* Et tunc proſternit omnis populus hinc inde flores ſeu frondes, clero cantante antiphonam *Cum angelis & pueris.* His ita peractis veniat epiſcopus vel ſacerdos ante crucem, & proſtratus in terram cum omni populo adoret Crucifixum clero cantante ant. *Scriptum eſt enim.* Tunc epiſcopus ſive ſacerdos dicat hanc orat. ( *Deus qui miro ordine diſpoſitionis &c.* D tione crucem & vexilla ſequendo honorific grediantur ad civitatem ſive ad eccleſiar per viam cantante antiphonas vel reſpon præſenti feſtivitate. His finitis cum int portas civitatis omni populo cantante *Kyri* mus ſcholæ imponat ℟. *Ingrediente Dno.* quente omni clero pariter & verſum *Cum diſſent quia.* cum *Gloria.* Quodſi tanta r dicantur antiph. matutinales eiusdem di ad regiam eccleſiam. Ingredientibus ver ſiam imponat cantor antiphonam in evang. *perunt omnes turbæ* cum pſalmo *Benedict. Deus Iſrael.* uſque in finem cum *Gloria.* ſi proſequente hanc orationem. *Oremus. Ad Deus ſalutaris noſter, & ad beneficia re quibus nos inſtaurare dignatus es, tribu gaudentes. Per.* Deinde agatur miſſa or Miniſtri vero & clerus ac populus teneant in manibus ſuis uſque ad expletionem n liqui vero intermittunt ſalutationem in j id eſt *Dominus vobiscum*, quod non l ordinibus, ſed in Paraſceve tantum, ubi tur officium ſacerdotale. Ideo autem hæc mada maior dicitur, quia in ea maxim benda eſt parſimonia, ſive quod maius celebratur in ea (2).

---

(1) Sancti evangelii textum ſolemniore pompa in hac proceſſione delatum fuiſſe luculenter oſtendit *Ioſ.* CATALANUS in opere *De codice ſancti Evangelii, atque ſervatis in eius lectione & uſu vario ritibus.* lib. III. c.2. Iuxta ord. *Rom.*XII. auctore CENCIO c.9. „Die „dominica palmarum præparatur quoddam portatorium „honeſtiſſime, in quo intromittitur ſanctum evange„lium, quod intelligitur Chriſtus &c.“ Quæ eodem in auctore *De div. Offic.* qui ſub nomine ALCUINI editus eſt, leguntur, atque in libello conſuetudinum *Germaniæ* monaſteriorum notatur *portatorium in modum feretri, in quo reponantur parvæ capſæ ſive textum evangeliorum. Deſuper quoque appenduntur philacteria ſive buxæ reliquiarum.* Ex miſſali eccl. *Sarisberienſis* apud MARTENIUM T. III. de antiq eccleſ. Rit. p.215. conſtat SS. Corpus Chriſti a feretro dependiſſe. Id quod etiam ex ſtatutis LANFRANCI palam fit aliisque monumentis apud MARTENIUM de antiquis monach. Rit. L. III. c. 12. n. 23.

(2) Aptior hæc præ aliis videtur eſſe ratio, cur hæc hebdomada maior dicatur. Vid. P. III. Diſquiſ. X. c. 3. p. 849. 967. S. IOAN. *Chryſoſtomus* Hom. *Geneſ.* T. IV. p. 294. quæſtionem movens, c vocetur hæc hebdomada, ſimul rationes accun hæc maiore religione celebretur: „Quia in il „quædam & ineffabilia bona contigerunt nobis „enim ſolutum eſt bellum diutinum, extinct „maledictio interemta, diaboli tyrannis diſſ „ſa eius direpta. Deus hominibus reconcili „cœlum penetrabile factum eſt, homines cun „commixtio ſunt, ſepes ſublata, ſeptum r „Deus pacis pacifica fecit omnia, quæ in „quæ in terris. Hac itaque de cauſa magn „domadam vocamus, quia tantam nobis donor „titudinem in illa largitus eſt Dominus. E „multi & ieiunium intendunt, & vigilias, „ſtationes ſacras, & eleemoſynas, hinc ex „eum, quem hebdomadæ huic præſtant, „Nam ſi Dominus talia bona in illa nobis „quomodo non & nos debemus, quantum poſſu „verentiam & honorem oſtendere? Enimve „ratores ipſi geſtis ſuis declarant, quam ve

## Ordo de Feria IIII. maioris hebdomadæ.

Feria quarta maioris hebdomadæ, quæ eſt pridie Cœnæ Domini, hora tertia conveniunt omnes presbyteri, tam de civitate, quam & de ſuburbanis, & omnis clerus cum populo in ſtatuta infra urbem exſpectantes pontificem, qui ſemper in eccleſia maiore orationes ſolempnes (1) ipſa die ſicut ſacramentorum libro continetur, complet hoc ordine ſuo ante altare ad orandum ſuper oratorium, mox ut ſurrexerit dicit. *Oremus.* Et diaconus *Flectamus gen. Levate.* Dat orationem. *Deus a quo & Iudas.* Poſt *Amen* ſequitur. Et dicit orationes ſolempnes. *Oremus dilectiſſimi nobis, imprimis pro Eccleſia Dei.* Et ceteros per ordinem. Tantummodo pro ſe intermittit. Poſtea vero dicit orationem pro rege Francorum ſive imperatore. Ad ultimum pro Iudæis non flectuntur genua. Quibus expletis oſculatur altare, & egreditur. Presbyteri vero eccleſiarum ſive de urbe, ſive de ſuburbanis, vadunt per eccleſias ſuas, ut hoc ordine feria VI. hora tertia cuncta faciant: hoc ſcientes ut ubi pontifex de ſe intermiſit, illum commemorent. Poſtea vero hora octava ingrediuntur ad miſſam hoc ordine. Tunc dicit ſchola antiphonam ad Introitum. *In nomine Domini omne genu.* Et pontifex ſive presbyter dat orationem hanc. *Præſta quæſumus omnipotens Deus, ut qui noſtris exceſſibus inceſſanter affligimur per unigeniti tui paſſionem liberemur. Qui tecum.* Deinde legitur *lectio Iſaiæ prophetæ. Hæc dicit Dominus Deus. Dicite filiæ Sion.* Sequitur Gr. *Ne avertas faciem tuam* cum verſu. Poſtea dicit aliam orationem. *Deus qui pro nobis filium tuum.* Legitur alia lectio de eodem propheta. *In diebus illis. Dixit Iſaias. Dne quis credidit.* Poſtquam legitur, cantatur Tractus *Domine exaudi cum quinque verſibus.* Evangelium vero pronunciat diaconus (2) ſine ſalutatione ita. *Paſſio Dni nri Ihu Xpi ſecundum Lucam.* Qua expleta, expletur miſſa ordine ſuo. Sec. *Purifica nos.* Ad compl. *Largire ſenſibus.* Super populum. *Reſpice.*

## Ordo de officiis divinis in Cœna Domini feria quinta.

Feria quinta maioris hebdomadæ in nocte ſurgunt ad vigilias hora noctis octava, & tangitur campanæ ſignum ſicut aliis diebus. Et poſt hæc non tangitur ad matutinum niſi in nocte ſanctæ paſchæ. Et tunc eccleſia omni lumine decoretur. Venientibus autem omnibus in eccleſiam infra chorum more ſolito non dicatur *Domine labia mea ap.* nec *Deus in adiutorium meum int.* nec *Venite;* Sed cantor incipiat in pſalmis antiph. *Zelus domus tuæ.* Et ceteras ſicut in Antiphonario continetur. In fine pſalmorum non dicatur *Gloria Patri* nec in reſponſoriis, nec in ullo loco nec finis ſubtrahatur. Poſt tres pſalmos dicatur verſus pleniter, non ſubtrahendo finem. Sed & in fine nocturni lector benedictionem non petit, nec pontifex aut presbyter more ſolito benedictionem complet, & quando finit lectionem non dicit *Tu autem Domine;* Sed ex verbis lectionis iubetur facere finem, aut certe exterminationem. Lectiones vero leguntur tres de lamentationibus Ieremiæ prophetæ ab eo loco, ubi dicit

---

„ illos dies habeant, mandantes, ut omnibus ſint induciæ & feriæ iis, qui civilibus funguntur negotiis, „ utque claudantur fores iudiciorum, & eliminentur „ omnes litium & contentionum ſpecies, quo magna „ tranquillitate ac quiete liceat ad ſpiritualia recte perficienda feſtinare. Et non hoc ſolum, ſed & aliam „ libertatem oſtendunt: eos enim, qui in carceribus „ ſunt, a vinculis ſolvunt, & pro humana facultate „ Dominum ſuum imitantes: ſicut enim ipſe a gravi „ nos peccatorum carcere liberat, & innumeris bonis „ afficit; eodem modo & nobis pro virili faciendum „ eſt, ut ſimus imitatores miſericordiæ Domini Dei „ noſtri. Vidiſtis quomodo ſinguli in omnibus ſpecimen edamus eius honoris ac reverentiæ, quam exhibemus diebus iis, qui nobis tot bonorum cauſæ „ ſunt."

(1) De orationibus ſolemnibus, quæ hodie feria VI. *Paraſceves* dicuntur, hac etiam die olim dici ſolitis ſermonem fecimus T. II. diſquiſ. IX. c. 1. p. 853. Ad originem vero hodierni ritus illuſtrandam facit, quod mox hic additur de presbyteris eccleſiarum ſive de urbe, ſive de ſuburbanis, qui *vadunt per eccleſias ſuas, ut hoc ordine Feria VI. hora tertia cuncta faciant.*

(2) *Ioſ.* CATALANUS comment. in Rituale *Rom.* T. II. p. 188. ex *Auguſt.* Patricii Cæremoniali S. R. E. obſervat, forte ſæculo XV. invaluiſſe, ut paſſio Domini a tribus caneretur. Affert autem ex miſſali *Sariſberienſi* hanc explicationem: „ Quod paſſio triplici voce „ debet cantari, aut pronuntiari, ſcilicet alta voce, „ baſſa & media, quia omnia, quæ in paſſione continentur, aut verba ſunt *Iudæorum*, vel diſcipulorum, aut verba ſunt Chriſti, aut evangeliſtæ „ narrantis." Verba Chriſti commode ſigno ✠ diſtinguimus, C. literam GAVANTUS chroniſtam interpretatur S. vero ſynagogam, quam CATALANUS in medio relinquit interpretationem, quæ in una non eſt adæquata S. litera.

dicit *Quomodo ſedet ſola civitas* cum pronuntiatione *Aleph.* uſque *cogitavit Dominus diſſipare murum filiæ Sion.* Tres de tractatu ſancti Auguſtini in pſalmo ſexageſimo tertio, id eſt *Exaudi Deus deprecationem meam cum deprecor.* Et tres de apoſtolo. Prima ubi ait ad Corinth. capitulo LVI. *Ego accepi a Domino, quod & tradidi vobis.* Secunda lectio ſic incipit. *Similiter poſtquam cœnavit.* Tertia. *De ſpiritualibus autem nolumus vos ignorare.* Novem itaque pſalmi VIIII. lectiones VIIII. reſponſoria per omnia complenda ſunt. Incenduntur in quibusdam locis in hac nocte XXIIII. (1) Lumina & extinguuntur per ſingulas lectiones & reſponſoria. Quæ ſimul per tres noctes fiunt LXXII. Lumen autem eccleſiæ apud Romanos ab initio cantus nocturni inchoatur extingui. Hoc tamen ordine, ut ab introitu ipſius eccleſiæ incipiat paulatim tutari. Ut verbi gratia peracto primo nocturno videatur eorum tertia pars eſſet extincta, medio nocturno item tertia, tertia vero expleta exceptis ſeptem lampadibus nihil luminis relinquatur. Sequuntur matutini, in quibus ſimiliter non dicatur *Deus in adiutorium meum* nec *Gloria Patri;* ſed antiphonæ tantum ſuper matutinas laudes, & in matut. VII. lampades hoc ordine extinguuntur. In initio pſalmi primi ſit cuſtos ſemper paratus in loco dexteræ partis eccleſiæ prope lampades. At ubi audierit primam antiphonam tenens cannam in manu ſua tutat lampadem unam; in fine vero pſami ipſius tutat aliam ſiniſtræ partis. Sic una ex parte una alia ex alia tutentut uſque ad evangelium. In evangelio vero ante *Benedictus* non dicatur lectio ſed tantum verſus, & ſtatim tutatur mediana lampada, vel ſubtrahitur & ſervatur ut ita veniat, ut *Benedictus Dominus Deus Iſrael* abſque lumine pſallatur. *Benedictus* finito cum antiphona, non dicatur *Kyrie el.* nec *Et ne nos inducas in tempt.* neque preces neque oratio alta voce more ſolito, ſed ſecum tacite. Factoque ſigno a Priore omnes pariter ſurgant, ſicque

finiantur vigiliæ nocturnæ atque matutini.
tutino autem completo vadunt per oratori
mos canendo cum antiphonis ſine *Gloria.*
die altaria templi, & parietes ſive pavime
cleſiæ laventur, & vaſa Domino ſacrata pu
tur. Ad primam autem non dicitur *Deus*
*intorium*, ſed tantum pſalmi ſine *Gloria*
*rie el.* ac ſine precibus; ſed tamen in chor
muniter ſtent prout ſupra, & ita finiatur.
liter eodem die tercia, ſexta, nona.
vero die cœna Domini hora nona, (2)
dies longiores ſunt, ſeu hora quinta quan
viores, faciunt excuti ignem de lapide i
foras baſilicam, ſi ibidem oratorium habue
porta, ibi excutiunt; ſin vero, in loco qu
ſideraverit prior, ita ut ex eo poſſit a
Et benedicitur ignis. Benedictio ignis *D*
*per filium tuum* &c. Alia *Dne Deus Pa*
Alia. *Dne ſancte Pater* &c. Oratio po
incenditur. *Veniat* &c. De quo igne no
minata candela in harundine debet poni
manſionario eccleſiæ præſente popul port
de ipſo igne continuo in eadem eccleſia
loco ubi incenditur lampas una ſervetur
in Sabbatum ſanctum ad illuminandum
qui eodem die benedicendus eſt ordine ſu
in ſacramentario continetur. Hoc expleto
manſionarius prior iam præfatam cande
manu ſua illuminatam, ut prodiximus, in
proſequente eum populo cum ſupplici ſ
ita ut ſummitas candelæ, quæ illuminatu
verſus inclinata reſpiciat illam eccleſiam,
ſunt ingreſſuri. Quæ tamen prius abſque
erit, præparatis ante altare ſeptem lam
ita compoſitis, ut abſque ullo impedimento
cumque retardationis manu manſionarii c
dem candela poſſint accendi, ac deincep
paratis cuſtodibus omni lumine decoretur:
ingrediantur ad miſſas ſicut in ſacramentar
tinetur, vel antiphonario. Miſſa complet
municent ordine conſtituto, & ſervent de
u

---

(1) De vario candelarum numero agit MARTENIUS in libro *de ant. Eccl. diſcipl.* c. 29. iuxta hanc autem noſtram rubricam falli videtur DURANDUS, dum in ſuo Rationali lib. VI. c. 72. n. 15. ſcribit quosdam accendere ſeptuaginta duas candelas, quosdam viginti quatuor &c. Admitti tamen poteſt, quod dicit, ſi quod in antiquiſſimo ordine *Rom.* I. dicitur, ſpectetur, de his vigiliis noct. *Eccleſia omni lumine decoretur.*

(2) In Ord. *Rom.* I. n. 32. eadem ad verbum fere leguntur. In epiſtola 12. autem ZACHARIÆ P
BONIFACIUM: „Ut quinta feria paſchæ, qu
„crum chriſma conſecratur, tres lampades in
„ri loco eccleſiæ conſtitutæ ardeant uſque ad
„diem.“ Id eſt Sabb. S. quo hodie hæc ca
peragitur atque etiam novus ignis benedicitur
quæ hic notantur precum formulis. Quod in
ZACHARIÆ præcipitur, hic mox ſequitur;
minus ignis ſingulis tribus diebus excutiendu
proceſſione deportandus paulo poſt præſcribitur.

in craſtinum. Sed & ipſa eccleſia uſque gilias illuminata permaneat, & ſicut in iſto ıxavimus, ſic & ſexta feria faciendum eſt, :er & Sabbato ſancto, ea tantum ratione a, ut ad horam nonam excuſſo igne, ut us, a manſionario quinta feria portetur, feria ab archidiacono, Sabbato vero ſancto iſcopo iuniore portetur. Sin autem hic or- monaſterio agitur, quinta feria ipſe ignis :ode eccleſiæ ſexta feria a præpoſito, Sab- vero ſancto ab abbate portetur.

ia quinta in Cœna Domini mane primo man- ii ordinent omnia, quæ ſunt neceſſaria ad :rationem chriſmatis, ampullas tres de oleo illimo plenas ponentes in ſacrario, unam ad pro infirmis, alteram ad chriſma, tertiam ad oleum ad catecumenos unguendos: ma- n illam, quæ ad chriſmam, debet fieri de ſerico, alias ſerico autem de alio coopertas, ıtifex prævideat de balſamo. Mediante au- ora prima diei epiſcopus concilium (1) ſol- ibus veſtimentis indutus cum presbyteris ce- ıe ad hoc diſpoſitis celebret ſecundum ca- ı inſtituta. Peracto autem concilio hora ter- ıetur ſignum, ut omnes veniant in eccle- in qua chriſma debet conſecrari. Tunc etur pœnitens de loco, ubi pœnitentiam ut gremio præſentetur eccleſiæ. Sedente epiſcopo pro foribus eccleſiæ pœnitentibus io eccleſiæ eminus cum archidiacono iuſſum ræſtolantibus antequam eos offerat, poſtu- hidiaconus his verbis: *Adeſt &c.*

## itur exorciſmus Olei pro infirmis,

ı de conſecratione principalis Chriſmatis.

*Ut ſupra, ubi de Sacramentis ordinem poſuimus.*

In hac nocte uſque in Sabbatum ſanctum non- nulli ſervi Dei imitantes apoſtolos ieiuni perma- nent. Aliqui vero contenti ſunt pane tantum vel herbis atque legumine ſeu cicere (2).

## Item benedictio Olei ad omnem lanquo- rem quocunque tempore, & nulla in huius olei benedictione concluſio dicatur antequam ſubinſeratur:

*Per quem hæc omnia Domine ſemper bona creas. In tuo nomine &c.* ut T. I. p. 76. (3)

## Benedictio Olei ambroſiana ad ungen- dum tam infirmos quam energumenos.

*Domine qui ſtudio &c.* Ibid. p. 77.

## Item benedictio Olei ambroſiana, quo- ungendi ſunt Catechumeni.

*Deus Sacramenti huius &c.* Ibid. p. 75.

## Oratio ad conſummandam Chriſmatis benedictionem.

*Dominator Domine Deus, rex unctus, auctor ungenti, ſpecioſus forma, ſpecioſior unctione, ſa- crator ipſe tuus; ipſe omnium conſecrator, qui ungentum de poteſtate ſanctificas, poteſtatem conſecras de ungento, de ungento feciſti chriſma, de chriſmate nomen, quod eſt ſuper omne no- men, ut in nomine iſto ſit regalis unctio Chri- ſtianis; in tuo ergo nomine fiat hæc creatura iam chriſma, & habeatur ut chriſma forma crucis, ſignum frontis, ſacri titulus bellatoris. In hoc chriſmate mulceatur auditus, purificetur viſus, odoratus ſuaveſcat, ſoporetur guſtus, tactus in trinitate*

---

Hæc de Concilio celebrando Fer. V. in Cœna ı ex antiquo ordine *Romano* ſunt deſumta.

Firmatur hinc illa nonnullorum opinio, de fe- quinta Cœnæ Domini dicto *der grüne Donnerſtag*, ıs viridium ab hoc auſpicio herbis & legumi- ʋeſcendi paſſim in *Germania* ac alibi *Romæ* et- tinente, ut ex Ord. *Rom.* CENCII c. XIII. n. nſtat, ubi ſic ſcribit de feria V. & VI. maioris ıadæ: „Notandum, quod Dominus Papa nullis milia dat ad potandum, nec coctum ad come- um, dat vero eis tantummodo panem & aquam rbas de conſuetudine.“ Atteſtatur porro rem ıs lib. III. *Faſt.* de hac die ſic canens: *'os & amara dies lactuca paſcit agreſti.* l abluderet, ſiquidem firmo ſubſiſteret talo, *ırdi* FRISCHII in Lex. *Germ.* lat. originatio ap- nis *der grüne Donnerſtag* à voce *Karena*, Germ. *Karen*, ſeu *Kren*, id eſt *Grün* ab uſu veſcendi herbis. Cum tamen vox illa *Karena*, *Carina* quadraginta die- rum ieiunium in Monumentis liturgicis deſignet, vel- uti Gallis *Kareme*, *Careme* dicitur. Quod nec tem- pus, id eſt diem, de quo ſermo eſt, determinat, nec rem ipſam, ſeu uſum viridium eiusmodi per inte- gram Quadrageſimam ita pervagatum, ut inde Quadra- geſima potius dici potuerit ab hac abſtinentia, quam ab ipſa voce Quadrageſima, contracta forte primum a *Gallis* uſu in ſua lingua familiari.

(3) Nota hic variam olei benedictionem, etiam ex- tra ſacramentum extremæ Unctionis. Extat etiamnum in rituali *Romano* olei ſimplicis benedictio, ſed loco & tempori certo non affixa, fuitque olim frequens a Sanctis quibusque viris adhibita, quorum multa ex- empla affert *Ioſ.* CATALANUS T. II. Comment. in Rituale *Rom.* c. 20.

*trinitate (intnitate) ſit ſolidus, ut talibus ſtipendiis Domini milites decorati, atque ambroſio rore madidi, imperanti ſerviant non ſuadenti, & ſignati hoc chriſmate ſancto ſigniferi eſſe mereantur cœleſtes. Per te Ieſu Chriſte ſalvator mundi, qui vivis & regnas Deus per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.* Finita benedictione domnus epiſcopus ſalutet chriſma nudum

## Item ſermo de Chriſmate.

Chriſmate ungendum primum Moyſes in Exodo iubente Domino commiſit, quo primum Aaron & filii eius peruncti ſunt. Eratque eo tempore tantum in regibus & ſacerdotibus myſtica unctio, qua Chriſtus figurabatur, unde & ipſum nomen a chriſmate dicitur. Sed priusquam Dominus noſter verus rex & ſacerdos æternus a Deo Patre cœleſti ac myſtico ungento eſt delibutus, iam non ſoli pontifices & reges, ſed omnis Eccleſia unctione chriſmatis per impoſitionem manuum conferatur. Quod ſolis epiſcopis debetur, ut conſignent & Spiritum paraclitum tradant. Quod non ſolum conſuetudo eccleſiaſtica demonſtrat, verum & illa lectio actuum apoſtolorum, quæ aſſerit, quibusdam in nomine Domini Ieſu baptizatis per impoſitionem manuum apoſtoli Pauli datum eſſe Spiritum ſanctum, ut ibi legitur: *Et cum impoſuiſſet manus illis Paulus, venit Spiritus ſanctus ſuper eos.* Et reliqua. Item in alio loco ſcribitur, quod apoſtoli ab Hieroſolymis Petrum & Iohannem miſerunt Samariam, ut iam baptizatis traderent Spiritum ſanctum, prout dicitur: *Tunc imponebant illis manus, & accipiebant Spiritum ſanctum.* Spiritum ſanctum autem accipere poſſumus, dare non poſſumus, ſed ut detur Dominum invocamus. Ibi aperte datur intelligi, ſolis pontificibus apoſtolorum vicariis deberi, ut conſignent & paraclitum tradant. In geſtis pontificalibus legitur, quod Silveſter papa conſtituit, ut baptizatum liniat presbyter chriſmate levatum de aqua propter occaſionem tranſitus mortis, ne propter abſentiam epiſcopi, & difficultatem eum conſequendi, ſine manus impoſitione baptizati migrarent. Quia ſi quis ſine ea obierit, periculoſum iter arripit. Timendum eſt, ne illa differentia ſit inter eum, qui manus impoſitionem accipit, & eum qui non accipit, quæ eſt inter ſtellarum claritudinem; hoc eſt quamvis non excludantur a regno Dei propter bona opera, tamen non habeant locum, quem haberent, ſi illam acciperent. Penſandum eſt de his, qui per negligentiam amittunt epiſcopi præſentiam, & non ſuſcipiunt manus impoſitionem, ne forte propterea damnentur, quia feſtinare debuerat ad ma[n] poſitionem. Hæc providens papa Silveſte[r] tum potuit, ſubvenit, & conſtituit, ut [] abſentiam epiſcopi a presbytero baptizati rentur. Unde dicit Beda in tractatu ſupe[r] apoſtolorum: Nam presbyteris ſive extra [] pum ſive præſente epiſcopo cum baptizan[t] mate baptizatos ungere licet, ſed quod [] ſcopo fuerit conſecratum; non tamen in [] quod ſolis epiſcopis debetur, ſed vertic[] eodem oleo ſignare licet. Dum forte cogi[] quis fide fragilis, quod non licet: qui[] prodeſt poſt myſterium baptiſmatis, my[] Confirmationis. Nam ſi poſt fontem adi[] novi generis indigemus, quantum vide[] totum de fonte ſuſcepimus. Non ita int[] dum eſt dilectiſſimi. Nam quid prodeſt, [] quam parentum magnam parvulo conferat [] tem, niſi provideat illi tutorem. Ita pa[] regeneratis in Chriſto cuſtos & conſolat[] tutor eſt. Poſſunt enim ſuadente diabol[] parvuli facultatem, perdere baptiſmi uti[] ſi non habeat tutorem Spiritum conſolator[] hoc enim mundo tota ætate victuris int[] cula & inviſibiles hoſtes gradiendum eſt [] ter ſerpentes & ſcorpiones, quapropter co[] & tutor eſt neceſſarius Spiritus paraclyt[] baptiſmo regeneramur ad vitam, poſt ba[] armamur & confirmamur contra hoſtes ad [] In baptiſmo abluimur, poſt baptiſmum ren[] In baptiſmo remiſſionem omnium peccator[] originalium ſive actualium accipimus; po[] mum ſcutum fidei, galeam ſalutis, & [] ſpiritus contra hoſtes aſſumimus, ut undi[] mati ſtemus. De Spiritu ſancto accipim[] ſapiamus inter bonum malumque diſcerner[] diligere, iniuſta reſpuere: ut malitiæ ac [] repugnemus, ut luxuriæ ac diverſis illec[] fedis, iniuſtisque cupiditatibus reſiſtamu[] Spiritu ſancto accipimus vitæ æternæ am[] grare, & mentem a terrenis erigere, & [] leſtia ſublevare, quo nos per donum eiusd[] ritus ſancti paraclyti pervenire conceda[] Chriſtus Dominus noſter, qui cum Patre [] que Spiritu ſancto vivit & gloriatur in ſæ[] culorum. Amen.

## Ordo in nocte Paraſceve.

In nocte paraſceve temporariæ id eſt nocte parvum ligneum ſonetur ſignum. [] omnibus in eccleſia non dicatur *Deus in* [] *rium meum int.* nec *Venite*, ſed antiph. [] *runt reges terræ.* Ad pſalmos non dicatur *Glo*

ubtrahatur. Verſus dicatur pleniter non
ıendo finem. Dicantur autem novem pſal-
n totidem reſp. Lectiones legantur tres de
:ationibus Hieremiæ prophetæ ab eo loco,
: *Cogitavit Dominus diſſipare murum filiæ*
ſque: *Miſericordia Domini multa* cum pro-
:ione *Aleph*. Tres de tractatu ſancti Au-
de pſalmo LXIII. & tres de apoſtolo ubi
Hebræos cap. V. *Feſtinemus ingredi*. Se-
lectio: *Omnis inquam pontifex*. Tertia
o *grandis nobis ſermo eſt*. Lector benedi-
n non petat, nec finem ſolitum faciat, ſed
ı lectione finem faciat.. Luminaria ad pſal-
ıgulos extinquantur. Deinde ſecuntur ma-
Ante *Benedictus* non dicatur lectio, ſed
Finito *Benedictus* privatim & ſub ſilentio
ır preces. Sic finiantur matutini. Primam
ı cantent eodem die, ſimiliter Tertiam,
ı, Nonam & Veſperam, communiter in
ſtantes, ſimiliter & Completam.

## Ordo in Paraſceve.

ı ſexta paraſceves quæ & ſexta Sabbati di-
ıiſſa non cantatur: ſed neque in Sabbato
uſque ad vigilias noctis. In ipſo autem
ɔc eſt feria ſexta hora quinta deportatur
ut ſupra ab archidiacono ſeu præpoſito,
ninentur lampades VII. vel ut alius ordo
uminentur inde duæ candelæ ad altare ubi
ı agitur. Conveniunt autem omnes eccle-
, nec non & laici, & procedit domnus
us vel qui vicem illius tenuerit in eccleſia
infra urbem; non tamen in maiori eccleſia, ubi mos eſt ſalutiferam ſalutare crucem. Et præparent ſe presbyteri, & archidiaconus, & diaconi, vel cæteri quantum opus eſt ad miniſtrandum domno pontifici ad miſſam (1) cum cantoribus & reliquis miniſtris, veſtibus quadrageſimalibus induti ſcilicet planetis fuſcis, non nudis pedibus: non enim licet presbyterum diaconum vel acolitum ad altare miniſtrare per nudos pedes. Procedentes itaque de ſacrario uſque ad altare abſque ullo cantu, proſtrato omni corpore in terram diutius, oratione completa atque oſculato altari, vadunt ad ſedem pontificis more ſolito. Et mittitur parvum linteum ſuper altare nudum de ſub evangelio. Ante evangelium vero non portentur candelæ vel incenſum. Et dum veniens pontifex de ſacrario proceſſerit ante altare ad orandum ſuper oratorium, ſicut mos eſt, ſtatim ut ſurrexerit, cum ſilentio aſcendit ad ſedem. Quo ſedente, ſtatim ut annuit archidiaconus ſubdiacono, ſubdiaconus aſcendit ad legendum, & legitur lectio prima in Oſee. *In tribulatione ſua mane conſurg.* Et poſt lectionem cantetur canticum. *Domine audivi.* Cum quatuor verſibus ſuis. Et dicat pontifex. *Oremus.* Diaconus *Flectamus genua.* Poſtea (2) *Levate.* Et dat orationem: *Deus a quo & Iudas reatus ſui pœnam.* Deinde ſequitur altera lectio in Exodo: *Dixit Dominus ad Moyſen & Aaron.* Poſt quam ſequitur Tractus: *Qui habitat.* Cantant hic aliqui tractum nuperrime compilatum *Eripe me Domine ab homine malo.* (3) Quo finito legitur abſque ſalutatione *Paſſio Dni nri Ihu Xpi ſecundum Iohannem. Egreſſus eſt Ieſus cum diſcipulis ſuis* trans

---

ınfra etiam omnium communio, uti poſtea in
præſcribitur, quemadmodum P. III. Diſquiſ.
p. 847. olim in hoc triduo obtinuiſſe oſtendi.
uiſſimo ordine *Rom.* I. ſic legitur ad Paraſce-
*mmunicant omnes cum ſilentio, & expleta ſunt*
Id quod AMALARIUS conformiter ad ea,
ıoſtro hoc ordine divini officii habentur, ex-
b. I. de div. Off. c. 12. qnoad communionem
n ac ordinem Miſſæ *Romanæ* in ſequentibus
dinibus *Romanis* explicatum. *Mos eſt Romanæ*
*ut in confectione immolationis Chriſti adſint*
*, & ſimul cum pontifice celebrent.* Addit IN-
[. lib. IV. de myſteriis Miſſæ c. 25. *Cumque*
*itum eſt ſacrificium, de manu eius communio-*
*ere.* Id quod ſaltem in Cœna Domini re-
x uſu veteri concelebrandi ſacrificium, qui
in Eccleſia communis, diutius in Eccleſia *Ro-*
ıtque hoc triduo ſacro perſeveravit. Ex quo iam id ſolum reſiduum eſt, quod Miſſæ privatæ nullæ his diebus fiant.

(2) Hæc particula *poſtea* moram aliquam ſignificat, poſtquam dicendum ſit *Levate.* Id quod quidem ſupra apud orationes illas ſolemnes Feria IV. aſſignatas haud adnotatur; ſingulare autem eſt, quod circa illas orationes hic paulo poſt legitur: „Dum pontifex „dicit *Oremus*, & *diaconus Flectamus genua.* Et orat „diutiſſime. Et diaconus *Levate.* Et dicit orationes ſo„lemnes ad *Hieruſalem.*“ Ita ut *Levate* primum poſt orationem ante verba *Per Dnm* aſſignetur hoc modo: *Oremus.* Flectamus genua. *Omnipotens ſempiterne Deus, qui gloriam tuam &c.* Levate. *Per Dnm.* Et ſic deinceps. Infra in officio Sabb. S. circa baptizandos ſic præſcribitur. Poſtea dicitur eis ab archidiacono. *Orate electi. Flectite genua.* Et poſt paululum dicit: *Levate.*

(3) Hæc ex ordine *Romano* apud HITTORPIUM expreſſa ſunt. Vid. P. III. Diſquiſ. IX. c. I. p. 852.

*trans torrentem Cedron.* Nec incenſum ibi portatur. Hac expleta ſtatim duo diaconi nudant altare ſindone, quæ prius fuerat ſub evangelio poſita in modum furantis. Aliqui vero antequam legatur Paſſio Domini præparant ſindones duas ſibi invicem cohærentes, & in eo verſu, ubi legitur *Partiti ſunt veſtimenta mea ſibi*, ſcindunt hinc inde ipſas ſindones deſuper altare in modum furantis, & ſecum auferunt. Tunc venit pontifex ante altare, ſive ut in alio ordine legitur, tranſit in dexteram partem eccleſiæ infra thronum & dicit *Oremus.* Et diaconus *Flectamus genua.* Et orat diutiſſime. Et diaconus *Levate.* Et dicit orationes ſolemnes ad Hieruſalem. *Oremus dilectiſſimi nobis imprimis pro Eccleſia ſancta Dei.* Et cæteras per ordinem ſicut in libro continentur, ſicut ſupra in quarta feria, pronunciante diacono *Flectamus genua*, niſi pro Iudæis tantum non flectantur genua. *Oremus.* Flectamus genua.

*Omnipotens ſempiterne Deus qui gloriam tuam.* Levate. *Per Dnm.*

*Oremus & pro beatiſſimo papa noſtro. Oremus.* Flectamus genua.

*Omnipotens ſempiterne Deus cuius iudicio.* Levate. *Per Dominum.*

*Oremus pro omnibus epiſcopis. Oremus.* Flectamus genua.

*Omnipotens ſempiterne Deus cuius ſpiritu.* Levate. *Per Dnm.*

*Oremus & pro chriſtianiſſimo. Oremus.* Flectamus genua.

*Omnipotens ſempiterne Deus in cuius manu.* Levate. *Per Dnm.*

*Oremus pro catechumenis noſtris. Oremus.* Flectamus genua.

*Omnipotens ſempiterne Deus qui eccleſiam tuam.* Levate. *Per Dnm.*

*Oremus dilectiſſimi nobis. Oremus.* Flectamus genua.

*Omnipotens ſempiterne Deus mæſtorum conſolatio.* Levate. *Per Dnm.*

*Oremus & pro hæreticis. Oremus.* Flectamus genua.

*Omnipotens ſempiterne Deus, qui ſalvas omnes.* Levate. *Per Dnm.*

*Oremus & pro perfidis Iudæis. Oremus.*

*Omnipotens ſempiterne Deus, qui etiam Iudaicam perfidiam. Per Dnm.*

*Oremus & pro paganis, ut Deus. Oremus.* Flectamus genua.

*Omnipotens ſempiterne Deus, qui non mortem.* Levate *Per Dnm.*

Subdiaconi autem ſtent retro altare, ve
ſe ad altare, & ibi ſicut cæteri flectentes
non tamen terga vertentes altari. Quas u
rit, omnes taciti exeunt foras. Notandu
eſt, quia in Romana eccleſia extinguitu
ignis in hac feria, hora ſexta, & reacc
hora nona. Presbyteri vero ſive de urbe
ſuburbanis vadunt per eccleſias ſuas, ut l
dine hora nona cuncta uſque ad veſperum f
hoc tantum mutantes, ut ubi pontifex n
apoſtolicum, ipſi nominent epiſcopum ſuu
veſperam vero tam in eccleſia, ubi ponti
cit orationem, quam & in ceteris eccleſi
byterorum poſt orationem præparatur cru
altare, interpoſito ſpacio inter ipſam &
ſuſtentata hinc inde a duobus acolitis, po
te eum oratorio. In cuius laudem dicitu
cum verſibus iſtis: *Popule meus.* ℣. *Qui*
*te. Agios otheos Agios. Sanctus Deus,*
*fortis, Sanctus immortalis miſ.* ℣. *Qui*
*te per deſertum. Agios* & *Sanctus* ut ſup
*Quid ultra. Agios* & *Sanctus* ut ſupra.
aliqui ad ſalutandam crucem etiam hoc re
rium ſancti Ambroſii ex perſona ſanctæ
℟. *Vadis propitiator ad immolandum pro o*
*Non tibi occurrit Petrus qui dicebat, pro*
*riar. Reliquit te Thomas, qui clamabat*
*Omnes cum eo moriamur. Et nullus de*
*tu ſolus duceris, qui immaculatam me co*
*filius & Deus meus.* ℣. *Venite & videt*
*& hominem pendentem in cruce. Qui.* S
antiph. *Ecce lignum crucis.* Pſ. *Beati i*
*lati in via.* Interea venit pontifex ſolus,
ratam deoſculatur crucem. Deinde e
presbyteri, diaconi, ſubdiaconi, ac cæt
ordinem dein populus. Orat. ad crucem
ni in prima genuflexione. *Dne Ihu X*
*verus &c.* Oratio ſecunda *Deus qui Mo*
Oratio in tertia genuflexione *Dne Ihu X*
*nos &c.* Pontifex vero redit ad ſedem uſ
omnes ſalutent crucem. Nam ſalutante p
vel populo crucem, canitur ſemper an
*lignum crucis* cum pſalmo *Beati Immacu*
ſupra antiphona: *Crucem tuam adoramus*
*ctam reſurrectionem tuam laudamus & g*
*mus: ecce enim propter crucem tuam ve*
*dium in univerſo mundo.* Pſ. *Deus miſ*
Item antiphona unde ſupra: *Dum fabricat*
*di mortis.* Alia. *O admirabile pretium.*
ſupra: *Crux fidelis inter omnes.* Clero pr
te eundem verſum cum aliis verſiculis.
ro verſiculis in finem perductis, & cruc
ta, & in ſuo loco repoſita, duo ſubdia
presb

byteri duo priores intrant in ſacrarium vel poſitum fuerat corpus Domini, quod pridie anſit, ponentes illud in patenam, & ſubdia-is teneat ante ipſos calicem cum vino non ecrato & alter ſubdiaconus patenam & alter em & deferunt ſuper altare nudatum. Tunc endens pontifex ante altare inclinat ſe, & m elevat dicens *Oremus. Præceptis ſalutari-moniti.* Finita *Pater noſter* ſequitur. *Libera &c.* uſque *Per omnia ſæcula ſæculorum.* vero dixerint *Amen.* Sumit de ſancta, & t in calicem nihil dicens, niſi forte ſecrete id dicere velit. *Pax Domini* non dicitur, non ſequuntur oſcula circumſtantium. San-atur autem vinum non conſecratum per ſan-atum panem, & communicant omnes cum io. Et ſic expleta ſunt univerſa. Et poſt lum veſperos dicit unusquisque privatim, & adunt ad menſam.

## Ordo in nocte Sabbati ſancti.

Sabbato ſancto ad vigilias media nocte ſur-um eſt, & ſimiliter ut in Paraſceve fiunt om-

Dicantur novem pſalmi cum reſponſoriis lectiones leguntur de lamentationibus Hie-æ prophetæ ſine pronuntiatione *Aleph*, *Heth* & reliquorum ab eo loco ubi dicitur *Miſe-dia Domini multa* uſque in finem. Et tres de olo ubi ait in epiſtola ad Hebræos, *Chriſtus ns pontifex.* Secunda lectio *Ubi enim teſta-um.* Tertia *Umbram enim habens lex bono-futurorum.* Deinde legantur omeliæ ſancto-Patrum ad ipſum diem pertinentes. Et in can-accendendis vel extinguendis ſicut ſuperius tur.

## 1 Ordo de Sabbato ſancto in die,

primum qualiter catechizantur infantes.

Sabbati vero die ſancto ac ſolemniſſimo pri-nane ordinetur eccleſia cum omnibus uten-is ſuis. Poſt Tertiam denique horam Sabbati edunt ad eccleſiam, qui baptizandi ſunt cum ibus utenſilibus ſuis. Poſt Tertiam denique m Sabbati procedunt ad eccleſiam, qui bapti-i ſunt cum patrinis & matrinis, & ordinen-ab acolito per ordinem ſicut ſcripti ſunt, ma-in dexteram partem, feminæ vero in ſini-, & tunc qui poſſunt reddunt orationem do-cam & ſymbolum; ſive patrini pro ipſis at-que matrinæ eorum, qui eos ſuſcepturi ſunt. Et faciens crucem ſacerdos cum pollice in frontibus ſingulorum dicit: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Poſtea impoſita manu ſuper ca-pita ſingulorum dicat hanc orationem ad catechi-zandos infantes: *Nec te lateat &c.* Ipſa exple-ta tangit presbyter ſingulorum nares & aures de ſputo oris ſui, & dicit unicuique ad aurem dex-teram: *Effeta &c.* Ad ſiniſtram: *Tu autem effu-gare &c.* Poſtea vero tangit eis pectus, & inter ſcapulum de oleo ſancto crucem faciendo cum pollice, & vocatis ſingulis nomine dicit *Abre-nuntias &c.* Hoc expleto ambulat in circuitu impoſita manu ſuper capita eorum cantans: *Cre-do in Deum Patrem* & reliqua. Deinde vertit ſe ad feminas, & facit ſimiliter. Poſtea dicitur eis ab archidiacono: *Orate electi. flectite genua.* Et poſt paulum dicit: *Levate.* Complete oratio-nem veſtram in unum, & dicite *amen.* Et re-ſpondent omnes *amen.* Iterum admonentur ab archidiacono his verbis: *Catechumeni recedant. Si quis catechumenus eſt, recedat. Omnes ca-techumeni exeant foras.* Item dicit diaconus: *Filii cariſſimi revertimini in locos veſtros, exſpe-ctantes horam, qua poſſit circa vos Dei gratia baptiſmum operari.* Ipſa die hora ſeptima ingre-diuntur ſacrarium pontifex, ſacerdotes & levitæ, & induant ſe veſtimentis ſolemniſſimis, cum qui-bus vigilias ſanctas celebrare debent, diaconi dal-maticis, ſubdiaconi lineis aut ſericis albis, & de-portetur lumen, quod quinta feria fuerat excuſ-ſum de ſilice vel criſtallo, quod deportat prior manſionariorum in manu ſua, ut poſſit ex eo cereus accendi. Et procedant ſimul omnes de ſacrario foras baſilicam ordinatim, & accenſo ce-reo in loco mundo, pontifex ſive presbyter fa-ciens ſuper eum crucem, benedicit eum humili voce, ita ut a circumſtantibus poſſit audiri, ſcho-la interim cantante VII. pſalmos pœnitentiæ, hoc modo incipiens *Dominus vobiscum. Et cum ſpi-ritu tuo.*

Or. *Deus mundi conditor, auctor luminis, ſide-rum fabricator, Deus qui iacentem mundum in te-nebris luce perſpicua retexiſti, Deus per quem in-effabili potentia omnium claritas ſumpſit exor-dium; te in tuis operibus invocantes, in hac ſa-cratiſſima noctis vigilia de donis tuis tua ſuppliciter offerimus maieſtati, non adipem carnis pollutum, non profana unctione viciatum, non ſacrilego igne*

) Hodierno uſu etiam hac die literæ alphabethi ici ad lectiones de lamentatione IIEREMIÆ pro-phetæ pronunciari ſolent.

*igne contactum, ſed cera atquè ſtuppa conſtructum, in tui nominis bonore ſuccenſum obſequio religioſæ devotionis offerimus. Magnum igitur myſterium, & noctis huius mirabile ſacramentum dignis neceſſe eſt laudibus cumulari, in quo dominicæ reſurrectionis miraculo diem ſibi introductum tenebræ inveteratæ ſenſerunt, & mors, quæ olim fuerat æterna nocte dampnata, in fonte veri fulgoris & lumine captivam ſe trahi dominicis triumphis obſtupuit, & quod prævaricante protoplaſto tenebroſa præſumptione fuerat in ſervitutem dampnatum, huius noctis miraculo ſplendore libertatis irradiat. Ad huius ergo feſtivitatis reverentiam fervore ſpiritus deſcendentes, quantum devotio humana exigit, tibi fulgore flammarum placita luminaria exhibemus; ut dum hac fide integra perſolvuntur, creaturæ tuæ etiam praeconia extollantur. Flamma lux quippe dicenda eſt, per quam poteſtas Deitatis Moyſi apparere dignata eſt, quæ de terra ſervitutis populo exeunti ſalutifero lumine ducatum exhibuit, quæ tribus pueris in camino ſententia tyranni depoſitis vitam blandimentis mollioribus reſervavit. Nam & præcedente huius gratia luminis tenebrarum horror excluditur; ita Domine luceſcente maieſtatis tuæ imperio peccatorum ſarcinæ diluuntur. Cum igitur huius ſubſtantiæ miramur exordium, apum neceſſe eſt laudemus originem. Apes vero ſunt frugales in ſumptibus, in procreatione caſtiſſimæ, ædificant cellulas cereo liquore fundatas, quibus humanæ peritiæ ars magiſtra non coæquatur. Legunt pedibus flores, & nullum dampnum floribus invenitur. Partus non edunt, ſed ore legentes concepti fœtus reddunt examina. Sicut exemplo mirabili Chriſtus ore paterno proceſſit. Fecunda eſt in his ſine partu virginitas, quam utique Dominus ſequi dignatus, carnalem ſe matrem habere virginitatis amorem conſtituit. Talia igitur Domine digna ſacris altaribus tuis munera offeruntur, quibus te lætari religio chriſtiana non ambigit. Qui vivis & r.*

Alia. *Domine ſancte Pater omnipotens æterne Deus, in nomine tuo & Filii tui Dni nri Ihu Xpi & Spiritus ſancti benedicimus hunc ignem, & eum cum cera & omnibus eius alimoniis ſanctificamus, & ſigno crucis Chriſti Ieſu Filii tui altiſſimi ſignificamus ut intus vel foris accenſus, non quod nocet, incendat, ſed omnia ad uſus hominum neceſſaria calefaciat, ſive illuminet; & quæ ex hoc igne fuerint conflata vel calefacta, ſint benedicta, & omni humanæ ſaluti utilia, ut non cum Nadab & Abiu ignem tibi o tibus alienum incendamus, ſed cum Aaro tifice & filiis eius Eleazaro & Ithamaro tibi pacificas ſancti Spiritus igne aſſatas im valeamus, & ſemper eiuſdem Sancti igni noſtra ure, cordaque luce ſcientiæ tuæ ill & animas noſtras fidei calore clarifica. P dem Dnm nrm. in unitate eiuſdem.*

Tunc accenditur ex eo cereus poſitus rundine, & deportatur ab epiſcopo, ſeu ſeu præpoſito, & procedunt ſimul omnes c benedictionis in eccleſiam cum ipſo cereo tio nihil cantantes, proſequente eum omni lo ſicut ſupra. Aliqui tamen hic cantant num Prudentii: *Inventor rutili dux boni lu qui certis vicibus tempora dividis merſ chaos ingruit horridum, lumen redde tuis fidelibus.* Schola eundem verſum proſe *Quamvis innumero*, cum aliis verſiculis pertinentibus. Tunc illuminentur ex eod mine ſeptem lampades ante altare, quæ prius ſine lumine erunt, ita compoſitæ, ut ullo impedimento poſſint accendi. Cereu magnus, qui benedicendus eſt ponitur in labro ante altare in medio eccleſiæ, cong hinc inde omni clero ſeu populo. Dein niens archidiaconus facit crucem in eo, & nat illum de novo igne, & humiliter incl rogat unum de ſacerdotibus vel levitis, q dem reveriti aſtant pro ſe orare, atque u xerit, completur ab eo benedictio cerei quaſi in modum legentis ita:

## Benedictio Cerei.

*Exultet iam &c.* (ut in miſſali Romano *camur ergo te, ut nos famulos tuos, omn rum, & devotiſſimum populum unacum ſimo papa noſtro N. & glorioſiſſimo rege N. eiusque nobiliſſima coniuge N. & antiſt ſtro N. in his paſchalibus feſtis conſervare ris. Per Dnm &c.* Cereo benedicto illic minentur ab eodem in duobus candelab duo cerei ſtaturam hominis habentes, & d novo & benedicto igne accendunt in omn mo: quia omnis ignis anterior, qui tunc bat extingui debet. Et hic ordo cerei b cendi in forenſibus civitatibus agitur. Nam tholica eccleſia infra civitatem Romanam n benedicitur; ſed mane primo Sabbato ſanct nit archidiaconus in eccleſiam, & fundit

(1) mundum maius, & miſcet oleum ibi-
& benedicit ceram, & ex ea fundit ſimili-
n agnorum, & ſervat eos in loco mundo.

## Benedictio Ceræ.

*·dic Domine Ieſu Chriſte hanc creaturam ce-*
*plicantibus nobis, & infunde ei per virtu-*
*ncta crucis tuæ benedictionem cœleſtem:*
*eam ad repellendas tenebras humano gene-*
*uiſti, talem ſignaculo ſanctæ crucis tuæ for-*
*tem & benedictionem accipiat, ut in qui-*
*que locis accenſa ſive poſita fuerit, diſce-*
*bolus, & contremiſcat, & fugiat pallidus*
*mnibus miniſtris ſuis de habitationibus il-*
*c præſumat amplius inquietare vel illudere*
*tes tibi. Qui cum Deo Patre & Spiritu*

*Benedico te cera in nomine ſanctæ Tri-*
*, ut ſis ubique diaboli effugatio, atque*
*n contubernalium ſuorum exterminatio, ad-*
*e eadem ſancta & individua Trinitate,*
*t unitatis eſſentia vivit & regnat Deus.*
ava paſchæ dantur ipſi agni ab archidiaco-
ipſa eccleſia poſt miſſam & communionem
, & ex eis faciunt incenſum accendi ad-
ndum in domibus ſuis pro quacunque tri-
ne eis venerit neceſſitas. Similiter & in
bus civitatibus de cereo faciunt. Qui ce-
er octo dies neophitorum præcedit pontifi-
qui eſt caput populi. Cum autem pontifex ſive presbyter fuerit paratus, exſpectet clerus in ordine ſuo in choro uſque dum eis viſum fuerit obviam illi venire, ut in eccleſiam intret, eoque veniente ad ſedem ſuam; vel ſi in ſacrario ſedere voluerit, alius presbyter dicat orationes ad altare per lectiones. Antea vero quam legantur lectiones, accipiant duo notarii ſupra ſcriptos cereos accenſos, teneant illos, unus in dextro cornu altaris, alter in ſiniſtro uſque ad fontem. Deinde aſcendens lector in ambonem legere non pronunciat lectio libri Geneſis, ſed ſic inchoat: *In principio creavit Deus cœlum & terram* plane. Et omnes alias lectiones ſimiliter inchoat. Et ante in principio non dicat epiſcopus orationem. (2) Ea perlecta dicit epiſcopus aut presbyter abſque ſalutatione. *Oremus.* Et diaconus non dicit Flectamus genua. (3) Sequitur oratio. *Deus qui mirabiliter creaſti &c.* Sequitur lectio ſecunda de libro Exodi: *Factum eſt in vigilia.* Poſtea cantatur Tractus *Cantemus Domino.* Sequitur ſacerdos & dicit *Oremus. Deus qui antiqua miracula.* Deinde tertia lectio Iſaiæ prophetæ. *Apprehendent ſeptem mulieres virum.* Sequitur cant. Tr. *Vinea facta eſt.* Dicit Sacerdos. *Oremus. Deus qui nos ad celebrandum ſacram.* Sequitur lectio IIII. Iſaiæ prophetæ: *Hæc eſt hæreditas.* Canticum. *Attende cœlum.* Oratio. *Deus qui Eccleſiam tuam ſemper gentium vocat.* Tr. *Sicut cervus.* Sequitur oratio: *Concede quæſumus omnipotens Deus, ut qui feſta paſchalia.* Alia oratio de

Huius ritus *Romani* infra iterum ſuo loco fit
nempe in ordine in octavis paſchæ; hic autem
leguntur verba, quæ *Ioſ. Mar.* SUARESIUS
llo *de baptiſmo paſchali, & origine ac ritu*
*ndi Agnos Dei* ex ord. *Rom.* GELASII P. cir-
um 1492. retulit contra VICTORELLUM, qui
s ad CIACONIUM in URBANO V. ad huius pon-
tempora cum nonnullis aliis retulit uſum bene-
Agnos Dei cereos. *Rhabanus* MAURUS lib. II.
t. Cler. ZOSIMUM auctorem facit. Vid. SIGE-
IS *Gemblac.* ad an. 417. poſt AMALARIUM de
Officiis. c. 118. In muſæo ſacro *Vaticano* Agnum
cera ad tempora IOANNIS XXII. ſæc. XIV.
atem, vetuſtiorem, quem viderit, notat *Stepha-*
RGIA de hoc argumento ſcribens ad PIUM VI.
primum 1775. ſæculo XV. defeciſſe ritum con-
i Agnos ſeu ceram Feria V. in Cœna Domini,
ad finem eiusdem ſæculi, initioque ſæculi XVI.
es benedictionem Agnorum Sabbato in Albis ali-
peregiſſe, ac denique, aliquo inter feſta pa-
, & ſabbatum in Albis die, idem probat pag.
ſeq. ut uſque hodie obſervatur. Vid. CIAMP. Vet. Monum. P. I. c. 3.

(2) Vides hic expreſſis verbis præſcribi ritum a *Gelaſiano* diverſum, quo prima oratio lectionem præcedit, ut habes in noſtro ſacramentario *Alem.* T. I. pag. 83.

(3) Aliter hodie mos obtinet, nempe iuxta antiquum *Romanum* ritum, de quo memorabile ad rem eſt, quod MARTENIUS in libro de ant. Eccl. diſc. c. 24. n. 13. refert ex antiquo *Romano* ordine ad uſum *Corbeienſis* monaſterii accommodato, in quo ita legitur: „Et interrogavimus nihilominus domnum apoſtolicum ADRIANUN ſecundum veſtra mandata, ſi in paſchali ſabbato debent flecti genua, & ipſe reſpondit, hoc debere omnimodis fieri. Cui cum diceremus, & quomodo ſacerdotes, & miniſtri ſeu clerus cum ſtolis, & planetis poſſunt in terram proſterni. Ille adiecit, non debere ſacerdotes, vel miniſtros, ſeu clerum ſtolis prius, planetiſque veſtiri, niſi tunc demum, cum lumen novum introducitur, ut cereus benedicatur." Ex quibus verbis iam obſervavit MARTENIUS olim lectiones præceſſiſſe cerei benedictionem.

de eodem pſalmo. *Omnipotens ſempiterne Deus reſpice propitius ad devot.* Interim autem dum lectiones leguntur presbyteri catechizant infantes, qui non ſunt catechizati, & præparent ſe ad baptizandum. Expletis autem lectionibus vigiliarum paſchæ per ordinem cum canticis ad ipſum diem pertinentibus, & cum reliquo officio ſtatim venientes duo acoliti tenentes ampullas manibus ſuis de chriſmate & oleo ſancto coopertas, & ſtantes in dextro cornu altaris procedunt pontifici ſive presbytero obviam, pergenti ad fontes. Secundus vero ſcholæ tenet vas aureum in manu ſua ſiniſtra ſuper lanceam, unde pontifex mittat chriſma in fontem. Tunc deinde ſchola deſcendit ad fontes ad letaniam faciendam exſpectantes pontificem, & iuſſi faciunt letaniam ſeptenam. Deinde procedit pontifex de eccleſia benedicendo cum omni decore & ordine ſacerdotum cum letania quina, proſequente eum clero vel populo uſque ad fontes, ſuſtentatus a duobus diaconibus, præcedentibus ante eum notariis cum duobus cereis ardentibus, qui ante fuerant illuminati, ſtaturam hominis habentibus in altum cum thuribulis & thimiamatibus. Et illi duo cerei vel cereoſtrata illo die ſemper ante ipſum præcedunt, uſque dum omnia fuerint finita. Et ut ventum fuerit ad *agnus Dei*, ſemper illud cantent, uſque dum pontifex quidem annuit eis ut ſileant. Expleta autem letania ante fontem aſtante omni clero, vel populo in circuitu fontis, facto ſilentio benedicturus fontem, hora iam nona, ut mos eſt, dicat pontifex orationem Dominicam *Pater noſter*. Et ſymbolum. Quo finito iſtum dicat verſum. *Quoniam apud te eſt fons vitæ.* ℟. *Et in lumine tuo. Dominus vobiſcum*, quod nuſpiam alias in iſto officio dicendum eſt. ℟. *Et cum ſpiritu tuo. Oremus. Omnipotens ſempiterne Deus adeſto magnæ piet. tuæ &c.* (ut P. I. pag. 85.) His omnibus expletis in præſentia cleri, ſubdiaconus ſumens vas aureum unde mittitur chriſma in fontem, & effundens in id de ampullis utriſque id eſt de oleo ſancto, atque de chriſmate donat diacono, & ille pontifici. Pontifex vero effundit chriſma de vaſculo aureo intra fontem ſuper ipſam aquam in modum crucis dicens lenta voce *Sanctificetur & fœcundetur fons iſte renaſcentibus ex eo in vitam æternam.* Et cum vaſe aureo miſceat ipſum chriſma cum aqua, & ſpargit cum manu ſua per omnem fontem, & ſuper omnem populum circumſtantem. Hoc facto omnis populus, qui voluerit accipiat

benedictionem unusquisque in vaſe ſuo d
aqua, antequam ibi baptizentur parvuli ad
gendum in domibus & vineis, & campis &
ctibus ſuis. Deinde pontifex baptizet unu
duos vel quantum ei placuerit de ipſis infan
Et tenente eo infantem a quo ſuſcipiendu
interrogat pontifex ita *Quis vocaris?* Reſp
ille. Item interrogat pontifex *Credis* &c.
bolum apoſtolorum: *Credo in Deum Patren*
*nipotentem creatorem cœli & terræ.* Et re
Sermo unde ſupra (1). *Symbolum græca l*
*dicitur an latina?* Græca lingua ſymbolu
tina dicitur collatio: hoc eſt collectio.
*collatio?* Quia poſt aſcenſionem Domini & a
tum Spiritus ſancti, ſancti apoſtoli in unum
venerunt, & ſimul omnes hanc doctrinam
ſtolicam compoſuerunt. *Quare hac fecer*
Quia futurum erat, ut tranſirent ad gentes
viderenturque per ſingula regna terrarum
Chriſtum Dei Filium eſſe omnibus gentibus
dicarent, ne diſcrepatio fieret inter prædicat
auditores. *Dicitur alio modo ſymbolum niſi*
*tio?* Dicitur etiam iudicium vel ſignum, qu
hanc apoſtolicam doctrinam recta atque pe
fides indicatur. *Et quot ſunt ſymbola?* ℟.
Unum ab apoſtolis inventum, aliud in Nice
be a trecentis decem & octo patribus, te
in Conſtantinopoli a centum quinquaginta
bus regnante Theodoſio imperatore. *Quid*
*inter credo Deo, & credo Deum, & cre*
*Deum?* Hoc diſtat: Credo Deo, credo præ
Dei, & mandatis Dei, & verbis Dei, &
Dei; quoniam quæcunque dixit vel pro
vera ſunt: verbi gratia, ſic ſolemus dicere
do illi homini, quia verum mihi dixit.
Deum eſſe, quia Deus eſt, ſicut hominem
quia eſt homo. Credo in Deum: id eſt, o
ſpem atque fiduciam meæ ſalutis in Deum
colloco, conſtituo. *Deus quare dicitur?*
ergo a dilectione dicitur; quia omnia diligit
creavit, & ipſe diligitur a Sanctis ſuis. D
autem Deus a timore, quia timetur ab om
adoratur a cunctis. Dicitur & a divinitate
quia divinus eſt, & omnia ſcit antequam
*Pater quare dicitur?* Quia habet Filium. Di
omnipotens, quia omnia ex nihilo creavit.
omnipotens, quia omnipotentem genuit Fil
*Quare ſpecialiter dicitur creator cœli & t*
*cum ipſe omnia creavit?* Ut per duas prin
les creaturas omnes aliæ intelligantur. Per

(1) Sequentes interrogationes & reſponſiones; nec non expoſitionis fidei formulæ admodum accommodatæ ſunt captui infantum.

m ſpirituales & inviſibiles deſignantur, per corporales & viſibiles. *Quare dicitur & Chriſtum Filium eius?* Quia ſic eſt Filius, quomodo Pater. *Qua lingua dicitur* Hebræa, quod latine dicitur Salvator, quia opulum ſuum a peccatis eorum. Chriſtus latine dicitur unctus. *Unde unctus eſt Ie-lunquid corporali, & viſibili oleo?* Non, ſpirituali, hoc eſt plenitudine Spiritus Unde per pſalmiſtam dicitur: Unxit te Deus tuus oleo lætitiæ, & Iſaias dicit: Spiri ſuper me, eoquod unxerit me. *Quare Filius?* Filius dicitur a felicitate, quia gaudium & omnis læticia Patris eſt Filius. *licitur unicum Dominum? Quid eſt uni-* Unus & ſolus. *Quare unicus Dominus riſtus?* Quia ille ſolus proprius eſt Fi-, nos ſumus adoptivi. *Quare dicitur, ceptus eſt de Spiritu ſancto?* Quia ope-piritu ſancto ſuſcepit carnem ex Virgine. *rgo non dicitur Filius Spiritus ſanctus?* viderentur eſſe Patres in ſancta Trinitate. ratia, multæ res naſcuntur, quæ proprie vocantur. Naſcuntur homines ex aqua itis, & non vocantur filii aquæ, ſed filii. Sic vero ille homo aſſumtus a verbo piritus ſancti formatus, Spiritus ſancti ta-n dicitur Filius, ſed Filius Patris. *Natus ia Virgine?* Ex Maria Virgine dicitur, ex ſubſtantia Mariæ. *Paſſus ſub Pontio* Paſſus eſt, ut nos ſua paſſione liberaret. dicitur ab inſula Ponto, Pilatus enim præ-Iudeæ provinciæ. Pilatus interpretatur atoris, quia os malleatoris aliquando per-liquando ſublevat. Sic faciebat Pilatus, dicebat, nullam cauſam invenio in ho-o, ut eum morti tradam, eum iuſtifica-quando dicebat, accipite eum vos, & ſe-legem veſtram iudicate eum, condempnabat. *rucifixus eſt Dominus?* Ut nobis exem-aret, quatenus in nobis peccatum cruci-, & ut nos ipſi mundo moriamur. *Qua-voluit Dominus alia morte mori niſi mor-s?* Quia crux magnum myſterium habet Si crux in terra proiicitur per quatuor rnua, quatuor partes mundi demonſtran-hoc voluit Dominus demonſtrare, quia nit unam partem mundi redimere, ſed humanum genus. Unde dicit pſalmiſta: ortu uſque ad ocaſum, ab Aquilone & ma-ant qui redemti ſunt. Et ſi crux ſurſum, ſimul demonſtrat cœleſtia & terreſtria. Unde dicit Paulus apoſtolus: Pacificans per ſanguinem crucis eius ſive quæ in cœlis ſunt, ſive quæ in terris. *Habet crux aliud myſterium in ſe?* Vere habet. Unde dicit Paulus apoſtolus ad auditores ſuos: Orate ut poſſitis comprehendere cum omnibus Sanctis, quæ ſit longitudo, & latitudo, ſublimitas & profundum. Sublimitas eſt ea pars, quæ ſuper caput eminet, & inde deſignatur ſpes futurorum bonorum operum. Unde dicit Paulus apoſtolus: Spe enim ſalvi facti ſumus. Per transverſum lignum ubi brachia extenduntur, deſignatur caritas. Unde dicit evangelium, diligite amicum in Deo, inimicum propter Deum. Et propheta dicit: Latum mandatum tuum nimis. Hinc Iacobus ait: Caritas cooperit multitudinem peccatorum. Per longitudinem crucis, id eſt, eam partem, quæ eminet a terra uſque ad transverſum lignum deſignatur perſeverantia in bonis operibus. Unde dicit Dominus in evangelio: Qui autem perſeveraverit uſque in finem hic ſalvus erit. Profundum crucis eſt ea pars, quæ in terra figitur, unde deſignantur occulta Dei iudicia. Et inde dicit Paulus apoſtolus: O altitudo diviciarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quam incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inveſtigabiles viæ eius. Quis enim cognovit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius eius fuit? Subauditur nemo. Mortuus eſt, ut nos, qui peccatis mortui eramus, vivificaret. Sepultus eſt, ut nobis daret exemplum peccata noſtra ſepeliendi. Tunc peccata noſtra ſepeliuntur, quando infans ternis vicibus ſub aqua mergitur. Et tunc cum Chriſto reſurgimus, quando infans de aqua ſubtrahitur. *Deſcendit ad inferna quomodo?* Sola anima. *Vel quare deſcendit?* Ut inde ſuos electos abſtraheret, qui ibidem indebite detinebantur. Tertia die reſurrexit a mortuis. *Quare non voluit ipſo die aut ſecundo? Quare voluit tertia die?* Quia ſicut primus homo Adam tribus vicibus cecidit, & perdidit nos omnes, ita & iſte ſecundus Adam, id eſt Dominus noſter voluit tertia die reſurgere, ut nos de eis liberaret, in quas inducti eramus propter peccatum primi hominis Adæ, id eſt ſuggeſtione, delectatione, conſenſu. Aſcendit ad cœlos, ut nobis aperiret aditum regni cœleſtis, quia clauſus erat propter peccatum primi hominis Adæ. *Sedet ad dexteram Dei Patris. Quare dicitur ſedere ad dexteram Patris?* Numquid Deus corporeus eſt, ut dexteram vel ſiniſtram habeat? Non, ſed per dexteram ſignificatur æqualitas Patris, quia in æqualitate Patris manet, & Deo Patri eſt æ-

qualis. Sedere enim requieſcentis dicitur, vel iudicantis, inde dicit de æqualitate Patris. *Quos appellat vivos, quos mortuos?* Vivos appellat eos, quos Dominus inveniet vivos, appellat mortuos, qui iam mortui ſunt. Alio ſenſu vivos appellat iuſtos, qui fide & bonis operibus vivunt; mortuos appellat peccatores, qui peccatis mortui exiſtunt. *Quare dicit in Spiritum ſanctum?* Quia alia perſona eſt Patris, alia Filii, alia Spiritus ſancti: idcirco dicitur diſtincte Credo in Deum Patrem omnipotentem, & in Jeſum Chriſtum Filium eius, & in Spiritum ſanctum, quoniam ſic eſt Spiritus ſanctus Deus, quomodo Pater & Filius. *Sanctam Eccleſiam catholicam.* Sancta dicitur ſecreta, ſemota. Eccleſia græce latine dicitur congregatio. Et quod nomen eſt melius ſynagoga an Eccleſia. Eccleſia eſt melius & maius nomen, quia bruta animalia congregari poſſunt, convocari non poſſunt niſi homines, qui ſunt rationales. Idcirco placuit ſanctis apoſtolis eorumque ſucceſſoribus, ut ſolus populus chriſtianus Eccleſia vocaretur. Catholica græcus ſermo eſt, latine dicitur generalis vel univerſalis. *Sanctorum communionem.* Communionem dicit ſocietatem, qua ſocietate fideles & ſancti ſocii ſunt per fidem & charitatem. *Carnis reſurrectionem.* Credo, quia omnes de terræ pulvere reſurrecturi ſumus. *Vitam æternam* dicit ad diſtinctionem iſtius vitæ temporalis & tranſitoriæ. Æternam dicit, quia ſemper fuit, eſt & erit. *Amen* vero hebræus ſermo eſt, latine dicitur vere, ſive fideliter, ſive fiat. *Iſtis quoque* rite peractis interrogat pontifex ita: *Vis baptizari?* ℟. Volo. Tunc accipit eum & dicit: Et ego te baptizo in nomine Patris & Filii, & Spiritus ſancti. Et reddet eum patrinis, vel matrinis: Ordo de verbis græcis baptiſterii, quomodo vertantur in latinum. Baptizo te, hoc eſt intinguo te, electus, a Deo coronatus. Cathechumini, hoc eſt inſtructi, eruditi, & docti. Idoneus hoc eſt prolatus, modeſtus. Exorcizo te, hoc eſt, adiuro te. Tutela, hæc eſt defenſio, protectio, curatio, cuſtodia. Lavacrum baptiſmum. Patriarcha hoc eſt princeps & ſenior. Catechizas eos, hoc eſt, edoces eos & inſtruis. Imminere, hoc eſt acreſcere & exaltari. Clibanus, fumus. Oleo exorcizato, ſacrato. Abrenuntias, reſpuis, deſpicis omnes malitias & vanitates. Et pompis, quod eſt ſuperbia. Linit, ungit, linio, unguo. Conſubſtantiale hoc eſt unius ſubſtantiæ. Conſempiternum vel idem, id eſt ſine fine. Abluens, lavans, abſtrahens. Origo, inicium Orbis, totus

mundus. Regenerandis, renovandis. Archan
creta. Sexus hic dicitur de viro & femin
principio, in initio. Manare, fluere. Effic
effective. Squaloribus, immunditiis. Med
medicinam. Gentiles, ethnici, pagani. E
meni ſunt homines a dæmonibus vexati, ag
gitati. Quando dicit Credis in Deum Patren
nipotentem, hoc eſt in perſona Patris. Et
do dicit Credis in Ieſum Chriſtum Filium
unicum Dominum noſtrum natum & paſſum
eſt in perſona Filii. Et quando dicis & in
ritum ſanctum, hoc eſt in perſona Spiritus
Scrutinium a ſcrutando dictum eſt. Item
rendum eſt, quid ſit ſcrutinium, quia ante
tiſmum fidem catechumeni ſcrutari oportet.
quærendum eſt, cathechumenus quid ſit,
accedens ad baptiſmum ut renunciet malign
ritui, & omnibus dampnoſis eius operib
pompis. *Item catechumenus cuius lingua?*
cum eſt. Quid interpretatur in latinum?
diens, ſive petens, vel inſtructus. *Item cu*
*ſufflatur?* Ut iam effugato diabolo, Chriſt
mino præparetur introitus. *Item catechumen*
*primum ſal datur?* Quod quærit invenit in
ptura divina. Sal enim, id eſt, ſapientia
techuminis percipitur, quia Chriſtum Dei
tem & Dei ſapientiam audiendo deguſtant.
*quid eſt exorcizatus?* Id eſt coniuratus ma
ſpiritus ut exeat, & recedat, dans locum
vivo, & vero. *Item cur catechuminus a*
*ſal?* Ut putrida & fluxa eius peccata, ſap
ſale divino munere mundentur. *Item qui*
*quod ſacerdos de ſputo ſuo tangit aures & n*
Secundum exemplum Dei ait, quod in eva
legimus eum de ſurdo & muto facere. Si
ter, audiendo & orando Chriſtum ſic tribuit
ſicut Spiritus de interioribus capitis proced
Filius de ſubſtantia Patris naſcitur, cum dici
ſtolus: Caput Chriſti Deus. Item tang
nares, ut quamdiu ſpiritum naribus trahi
fide accepta perduret. *Item cur ſcapula ſ*
*tur?* Quia in regnum Chriſti conſecratur.
nobis enim dicit apoſtolus: Hæredes quide
cohæredes autem Chriſti. *Item cur inter*
*& ſcapulas de ipſo oleo crucem facit?* D
ſtrat ut regno Chriſti, quod eſt Eccleſia,
cando & laborando proficere ſtudeat. In p
rationem deſignat, in ſcapulis vero onus oſt
Dicit enim apoſtolus: Glorificate & portate
in corpore veſtro. Glorificate prædicando,
tate ſuſtinendo. *Item pectus quoque perun*
*oleo*, ut ſigno ſanctæ crucis diabolo clau
ingre

ſus. Signantur ſcapulæ, ut undique mu-
ır. In pectoris & ſcapularum unctione ſig-
fidei firmitas, & operum bonorum perſe-
tia. *Item cur ſymbolum apoſtolorum ante baptizetur, traditur?* Traditur enim ſym-
ı apoſtolorum & fides, ut vacua domus &
habitatore derelicto, ſic denuo ornetur, ut
rotur habitatio Dei. *Item cur ante baptiſ. renunciatur diabolo, & omnibus operibus & pompis?* Quia poſt renuntiationem ſata-
cra verba datæ fidei fixa erunt. *Item bap- cuius ſermo eſt?* Græcus. *Item cur in- tatur tinctorium?* Quia ibi tinguntur cor-
idelium. Poſt hæc baptizantur in aqua his
, in nomine Patris & Filii, & Spiritus ſancti.
*eſt, quod ab ipſo Domino præcipitur bapti- n nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti?*
itate Deitatis naturam, & proprietatem ſin-
ate demonſtrat. Propter unitatem ſubſtan-
on dicitur in nominibus, ſed in nomine;
r ſingularitatem perſonarum Patrem & Fi-
& Spiritum ſanctum ſingulatim nominat; &
nomine ſanctæ Trinitatis trina ſubmerſione
atur. Et recte homo, qui ad imaginem
Trinitatis conditus eſt, per invocationem
Trinitatis ad imaginem renovatur eandem:
trino gradu peccandi id eſt conſenſu, ſua
delectatione cecidit in mortem, trino ele-
de fonte per gratiam ſurgit ad vitam.
*cur induitur veſte candida.* Per veſtem
am inmortalitatem, quam per primum ho-
r in paradiſo perdidimus, demonſtrat in
no nos recipere. Et tunc albis induitur
entis propter gaudium regenerationis, ac
tem vitæ, & angelici ſaporis decorem.
*ur caput eius ſacro chriſmate perungitur, ſtico tegitur velamine?* Ut intelligat dia-
regni & ſacerdotii dignitatem ſe portare:
uxta apoſtolum vos eſtis genus regale; of-
es vosmetipſos Deo vivo hoſtiam ſanctam
lacentem. *Item cur ſtatim corpore & ſan- dominico confirmamur?* Ut illius capitis
mbrum, qui pro eo paſſus eſt & reſurrexit.
*ur primum miniſtri & non pontifex ſuper umenum manus imponant?* Ideo, ut no-
: per impoſitionem manus a ſummo ſacer-
eptiformis gratiæ ſpiritum accipiat: ut ro-
r per ſpiritum ſanctum ad prædicandum,
it per baptiſmi gratiam vitæ donatus æter.
*Item quomodo credis?* Credo in Deum Pa-
omnipotentem, ingenitum, ante omnia ſub-
m, & nullum finem habentem *Item quo- redis in Filium?* Credo in Filium genitum
a Patre, per quem omnia facta ſunt, æqualem
Patri in Deitate. *Item quomodo credis in Spiritum ſanctum?* Credo in Spiritum ſanctum non
genitum non ingenitum, non creatum, neque
factum, ſed de Patre & Filio procedentem, co-
æqualem, cuncta vivificantem. In hac Trinitate
unum Deum credo, atque confiteor in tribus
perſonis. *Item credis reſurrectionem?* Credo.
*Quomodo?* Credo, poſtquam morior, quod re-
ſurgam in perfecta ætate in qua ipſe Chriſtus
reſurrexit, & aſcendit ad Patrem, & inde ven-
turus eſt iudicare vivos & mortuos, & reddere
unicuique iuxta opera ſua. *Qualiter in Trinitate credendum eſt?* Credendæ ſunt tres perſonæ
Pater & Filius & Spiritus ſanctus; ſed in his
tribus perſonis unus eſt Deus, una poteſtas, una
maieſtas colenda eſt. *Intereſt aliqua differentia in his perſonis?* Alia eſt perſona Patris, alia Fi-
lii, alia Spiritus ſancti. *Item, eſt adhuc in his differentia?* Sine dubio eſt: quia Pater ingenitus
eſt, & non ſuſcepit carnem; Filius eſt genitus,
& ſuſcepit carnem de incorrupta virgine matre
Maria; Spiritus ſanctus nec eſt ingenitus nec
genitus, nec carnem ſuſcepit ſed procedens a
Patre & Filio. Tamen Filius Dei nec poſterior
nec minor Patre in quantum Deus eſt. Similiter
Spiritus ſanctus nec poſterior Patre & Filio, nec
minor Patre & Filio, nec minor nec humilior; ſed
in his tribus perſonis una Deitas, æqualis pote-
ſtas, una coæternitas certiſſime credenda eſt.
Spiritus ſanctus a Patre & Filio non factus nec
creatus nec genitus, ſed procedens a Patre & Fi-
lio, quibus conſtat una natura, una divinitas,
una maieſtas, una gloria & poteſtas, ſemper fuit
Pater, ſemper Filius, ſemper Spiritus ſanctus.

## Expoſitio S. Anaſtaſii Alexandrini epiſcopi de fide catholica.

*Quicunque vult ſalvus eſſe ante omnia opus eſt, ut teneat catholicam fidem. Eiusdem unde ſupra.*
Fides eſt credulitas illarum rerum, quæ non
videntur. Quæ ſunt illæ res, quæ non viden-
tur? Non videtur Pater, non videtur Filius,
non videtur Spiritus ſanctus, tamen creduntur. Non
videtur Chriſtus paſſus, non videtur crucifixus,
non videtur cœlos aſcendiſſe, tamen creditur. Fi-
des eſt confeſſio Trinitatis & totius bonitatis, &
pietatis, & religionis fundamentum. Quia omnis
bonitas & pietas in hac fide conſiſtit. Fides di-
citur, quia fit illud quod dicitur. vel quod promit-
titur. In hoc loco illa fides intelligitur, quæ in
ſacro baptiſmate promittitur, quando dicitur ab-

renuntiare diabolo & omnibus operibus eius. *Quicunque vult*: id eſt unusquisque cupit, vel deſiderat. Quicunque dicitur, quia non eſt perſonarum acceptor Deus; ſed in omni gente, qui timet Deum, acceptus eſt illi. Omnes enim vult ſalvare, qui ſalvari merentur. Fides dicitur propter liberum arbitrium, quia nullus invitus & coactus eſt trahendus ad fidem, ſed voluntarius debet venire. *Salvus eſſe*: quia ſine fide impoſſibile eſt placere Deo. *Ante omnia*, id eſt per omnia. *opus eſt*, neceſſe eſt. *Quare ſuper omnia tenenda eſt fides?* Quia ait apoſtolus, ſine fide impoſſibile eſt placere Deo. Et fides eſt omnium fundamentum bonorum. Ut teneat non manu corporis, ſed manu mentis catholicam fidem. Catholica græcus ſermo eſt, & latine dicitur univerſalis ſive generalis. *Quare univerſalis ſive generalis dicitur?* Quia in hac fide tenetur ſancta Eccleſia per univerſum mundum diffuſa. *Quam niſi quisque* & cæt. Quam, id eſt fidem niſi, ſi non quisque vel unusquisque integram, ſanam, perfectam inviolatamque, id eſt incorruptam ſervaverit, cuſtodierit, absque dubio, ſine dubio in æternum peribit: æterna pœna cruciabitur & contempnabitur. *Fides autem catholica hac eſt:* Hic ſunt tres gradus. In primo invitat ad fidem, cum dicitur *Quicunque vult & cæt.* In tertio incipit demonſtrare quæ ſit vera fides, cum ait: *Fides autem catholica.* Forte interrogat aliquis, quæ ſit vera fides? Ut unum Deum in Trinitate, & Trinitatem in Unitate veneremur. *Ut unum Deum*, id eſt unam Divinitatem, unam ſubſtantiam, unam naturam, unam poteſtatem *in Trinitate*, id eſt in tribus perſonis, & Trinitatem, id eſt tres perſonas in unitate, id eſt in una Divinitate, una ſubſtantia, una natura, una poteſtate veneremur, colamus, confiteamur. *Neque confundentes perſonas, neque ſubſtantiam ſeparantes.* Confundentes id eſt miſcentes, coniungentes. Quia ille confundit perſonas, qui de tribus perſonis unam facit. Quis hoc prius dixit? Sabellius. Quomodo dicebat: Quando vult Pater eſt: quando vult Filius eſt: quando vult Spiritus ſanctus eſt; ipſe tamen unus eſt, id eſt perſona una Patris. Dicebat male an bene? Certe male. Quare? Quia perſona dicitur, eoquod per ſe ſonat. Per ſe ſonat Pater, per ſe ſonat Filius, per ſe ſonat Spiritus ſanctus, & ideo non ſunt confundendæ perſonæ. *Neque ſubſtantiam ſeparantes.* Id eſt dividentes. Quis ſeparat ſubſtantiam? Illi qui dicunt, quia Pater maior ſit, quam Filius, & Filius maior, quam Spiritus ſanctus. Quis hoc prior dixit? Arrianus. Dicebat male, an bene? Certe male. Quare? Quia ſicut non ſunt tres ſubſtantiæ, ita nec tres Dii. Ambos iſtos errores Dominus una ſententia reprehendit, cum ait: Ego & Pater ſumus. Cum dicit unum, oſtendit, quo ſit ſeparanda ſubſtantia. Cum dicit ſumus, dit, quod non ſint confundendæ perſonæ. tribus vicibus dicit alia, alia, alia, quod ſonat Pater, aliud Filius, aliud Spiritu ctus, & ut oſtenderet, quod non ſit ſep ſubſtantia, ideo ſubiunxit dicens: *Sed Pati Filii, & Spiritus ſancti una eſt Divinitas* eſt Deitas, *æqualis gloria*, id eſt æqualis tas, *coæterna maieſtas*, ſimul æterna p Ergo non eſt ſeparanda ſubſtantia. Maieſ citur, quaſi maior poteſtas, & bene maio ſtas in Deo dicitur, quia omnia præcellit. *lis Pater.* Qualis id eſt quantus, & tantus, tus Pater, tantus Filius, tantus Spiritus ſ Sicut increatus Pater, increatus Filius, in & Spiritus ſanctus. Sicut increatus Pater, Filius, ita & Spiritus ſanctus. Increatus quia a nullo creatus eſt; & ſi creatus eſſet tura eſſet, & ſi creatura eſſet, non eſſet c Sic & Filius & Spiritus ſanctus. Ut oſte quia non ſint confundendæ perſonæ, ideo vicibus dixit increatus. *Immenſus Pater*, non menſus, id eſt immenſurabilis, quia n teſt menſurari. Immenſus eſt Pater, qu poteſt circumſcribi, nec valet comprehend loco claudi, quia ubique eſt totus, no membra diffuſus, ſed poteſtate dilatatus, q ipſe eſt ſuper omnia, infra omnia, extra ſub omnibus. Similiter Filius, ſimiliter S ſanctus. *Æternus Pater.* Æternus dicitur initio & fine caret. Sic & Filius, ſic & S ſanctus. Ut oſtenderet, quod non ſint conf dæ perſonæ, ideo tribus vicibus dixit, æ Et propter unitatem ſubſtantiæ ſubiunxit, c Et tamen non tres æterni, ſicut non tres i *Similiter omnipotens Pater.* Omnipotens quia omnia poteſt. Et ſi omnia, ergo pote tiri, & falli, & poteſt mori & infirmari? non poteſt, quia non conveniunt naturæ D enim poteſt Deus, quæ vult, & ea vult, q teſt: quia voluntas Dei in poteſtate eſt, & in voluntate eius. Ita mentiri & falli non quia veritas eſt, quia non convenit natu vinitatis eius. Mori non poteſt, quia vita ennis. Infirmari non poteſt, quia ſanitas oſtenderet, quod non ſunt confundendæ p ideo tribus vicibus dixit omnipotens; & unitatem ſubſtantiæ ſubiunxit dicens: Et non tres omnipotentes, ſed unus omnipote Deus Pater. Deus dicitur a dilectione, quia omnia quæ creavit. Unde dictum eſt, nihil odiſti, quæ feciſti. Et Deus dicitur a timor

ır ab omnibus, adoratur a cunctis. Adora- ıidem a bonis angelis, timetur a malis. Et dicitur a divinitate, quia divinus eſt, & cog- omnia antequam fiant. Similiter Filius, ſi- r & Spiritus ſanctus. Forte interrogat ali- quomodo poſſunt eſſe tres perſonæ una ſub. .? Sed non debet videri contrarium, quia ıus ſimile invenire exemplum in corporali- bus. Verbi gratia, eſt Soli ſplendor, & ca- Et ſi interrogat te aliquis, eſt Sol ſplendor? de, eſt. Et ſi interrogat te aliquis, eſt Sol reſponde, eſt. Nunquid igitur tres ſunt ' Non. Quare? Quia unus eſt Sol, id eſt atura. Ut oſtenderet, quod non ſint con- ıdæ perſonæ, ideo tribus vicibus dixit Deus. ɔpter unitatem ſubſtantiæ ſubiunxit dicens: *ıen non tres Dii, ſed unus eſt Deus. Ita tus Pater.* Dominus dicitur a domo, quia ɔaterfamilias regit famulos in domo, ita Do- regit cunctos in mundo. Sive Dominus di- ı dominando, quia omnibus dominatur. Et ɛnderet, quod non ſint confundendæ per- ita tribus vicibus dixit Dominus. Et pro- :nitatem ſubſtantiæ ſubiunxit dicens: Et non tres Domini, ſed unus eſt Dominus. *ſicut ſingillatim.* Singillatim eſt ſemotim, :im; *unamquamque perſonam, Deum ac Do- ı confiteri*, id eſt venerari, adorare *chri- veritate*, id eſt doctrina compellimur, id ʒimur. Verbi gratia, ſi interrogat te ali- ſeparatim eſt Pater Deus ac Dominus? Re- :, eſt. Et ſi interrogat te aliquis, ſepara- t Filius Deus ac Dominus? Reſponde, eſt. ɛs Deos aut Dominos dicere catholica reli- , id eſt catholica fide prohibemur, vetamur. *a nullo eſt factus.* Eſt Pater a ſe, an ab alio? Quomodo non eſt ab alio? Quia a ſe ſolo ſt factus, aut creatus? Certe nec factus, nec s: ſi factus aut creatus eſſet, non eſſet r, aut factor. Eſt genitus, an ingenitus? ingenitus. Quare? Qnia a ſe ſolo eſt. Filius e ſolo eſt. Eſt Filius a ſe, an ab alio? ab alio. A quo? A ſolo Patre eſt. Eſt fa- ut creatus? Certe nec factus nec creatus: tus aut creatus eſſet, factura, aut crea- ɛſſet, & ideo non eſſet factor, nec creator. nitus, an ingenitus? Certe genitus. Quare nitus? Quia a ſolo Patre eſt. Quare non Spiritu ſancto? Ne videantur duo Patres ı hac ſancta Trinitate. Spiritus ſanctus a & Filio. Eſt factus aut creatus? Certe nec , nec creatus; quia ſi factus aut creatus factura aut creatura eſſet, non eſſet factor, eator. Eſt genitus, an ingenitus? Certe nec ıs eſt, nec ingenitus. Quare non eſt geni- tus, quia non eſt Filius. Quare non eſt ingeni- tus? Quia non eſt Pater. Quid ergo eſt? Proce- dens. Quare procedens dicitur, cum ipſe ubique ſit? Ipſa proceſſio ſpiritualis eſt. Tunc Spiritus ſanctus procedere dicitur, quando corda fidelium illuminat. Unde ſcriptum eſt: Spiritus ubi vult ſpirat. Unus ergo Pater, non tres. Ille qui Pa- ter eſt poteſt dici Filius, aut Spiritus ſanctus? Non poteſt. Ergo unus Pater, non tres Patres. Ille qui Filius eſt poteſt dici Pater, aut Spiritus ſanctus? Non poteſt. Ergo unus Filius, non tres Filii. Et ille qui Spiritus ſanctus eſt, poteſt di- ci Pater aut Filius? Non poteſt. Ergo unus Spi- ritus ſanctus, non tres Spiritus ſancti. Sed in hac Trinitate nihil prius, quia nunquam fuit Pa- ter antequam Filius; aut poſterius, quia num- quam Spiritus ſanctus poſtea, quam Pater aut Filius; nihil maius, quia nunquam fuit Pater maior, quam Filius; nihil minus, quia nunquam fuit Spiritus ſanctus minor quam Pater aut Filius. Sed totæ tres perſonæ coæternæ ſibi ſunt, & co- æquales, id eſt ſimul æternæ & ſimul æquales. Ita ut per omnia, videlicet nomina, quæ perti- nent ad naturam divinitatis, ſicut iam ſupra di- ctum eſt, id eſt æternus, immenſus & cæt. Tri- nitas in unitate id eſt tres perſonæ in unitate, id eſt in una divinitate, in una natura, in una ſubſtantia, in una poteſtate; & unitas, id eſt, una divinitas, una natura, una ſubſtantia, una pote- ſtas; in Trinitate, id eſt in tribus perſonis veneranda, adoranda, colenda ſit. *Qui vult ergo.* Rem quam vult homo arctius in mente retinere: more ho- minum ſæpe calculando repetit. Ita fecit beatus Anaſtaſius: Poteſt aliquis ſalvari ſine fide? Certe non poteſt. *Sed neceſſarium eſt ad æternam ſa- lutem.* Æternam ſalutem dicit, quia eſt & tem- poralis. *Ut Incarnationem quoque Dni nri Ihu Xpi fideliter credat.* Fideliter, id eſt, abſque omni ambiguitate. *Eſt ergo fides recta, ut cre- damus & confiteamur.* Quare duo verba poſuit? ſufficeret tantum dicere. Credamus. Idcirco duo verba poſuit, quia unum fertur ad cor, alterum ad labia. Corde credimus, labiis confitemur. Unde & apoſtolus: Corde enim creditur, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. Et quomodo ſit verus Deus & verus homo, manifeſtat cum ſub- iungit, dicens. *Deus eſt ex ſubſtantia Patris an- te ſæcula genitus*, quia ex ſubſtantia Patris omni- potens genuit omnipotentem. *Et homo eſt ex ſubſtantia matris in ſæculo natus*, quia de virgi- ne ſumpſit carnem, ut oſtenderet ſecundum divi- nitatem non habere initium, ideo dixit ante ſæ- cula genitus. Et ut manifeſtaret quia ſecundum humanitatem habet initium, ideo dixit in ſæculo

natus. *Perfectus Deus, perfectus homo.* Perfectus Deus, quia omnipotens genuit omnipotentem, Deus Deum, lumen, lumen. Perfectus homo, quia veſtram carnem, & veſtram animam ſumpſit ex virgine abſque peccato; non fantaſticum corpus, ſicut Manichæus dicit; neque loco animæ habuit divinitatem, ſed verus Deus, & verus homo extitit. Quare ex anima rationali dicitur? Quia eſt & irrationalis, ſicut & in pecoribus. *Æqualis Patri ſecundum divinitatem:* quia ſicut Pater omnipotens eſt, ita & Filius. *Minor Patre ſecundum humanitatem:* quia carnem noſtræ mortalitatis aſſumpſit. Et quid mirum, ſi minor Patre eſt, cum cætera minor ſit angelis? Unde ſcriptum eſt: Minoraſti eum paulo minus ab angelis. *Qui licet Deus ſit & homo.* Et cæt. Quia non eſt converſa divinitas in homine, ſed humanitas aſſumta eſt in divinitatem. Iſta humanitas eſt augmentata, illa divinitas non eſt minorata. Iſta cæpit eſſe, quod non erat, illa non deſinit eſſe, quod fuerat. *Unus omnino non confuſione ſubſtantiæ.* Unus omnino, id eſt, certe, non confuſione ſubſtantiæ, quia non eſt confuſa id eſt ſimul mixta ſubſtantia; ſed unitate perſonæ, hoc eſt, quia in una perſona ſubſiſtunt duæ ſubſtantiæ, & ut non videretur tibi contrarium, quomodo eſſent duæ ſubſtantiæ in una perſona, ideo corporale exemplum poſuit dicens: *Nam ſicut anima rationalis. Qui paſſus eſt pro ſalute noſtra.* Forte aliquis dicit, quæ perſona ſanctæ Trinitatis ſuſcepit carnem? Filius. Fuit ſemper Pater cum Filio? Semper. Et ſi ſemper fuit Pater cum Filio, ergo quando paſſus eſt Filius paſſus eſt & Pater. Non. Quare non? Quia divinitas impaſſiblis eſt. Deſeruit aliquando humanitatem? Non. Semper enim fuit divinitas cum humanitate, & eam non deſeruit, etiam nec ipſa cruce. Ergo patiebatur divinitas? Non, humanitas patiebatur, divinitas vero, ſicut diximus, impaſſibilis eſt. Verbi gratia: Elevat homo manum, ut percutiat arborem aut lignum cum ſecuri, verberatur Solis radius, ſed non patitur, ſic & divinitas inpaſſibilis eſt. Item quærendum eſt, cum redemtio noſtra totius Trinitatis ſit operatio, quare ad ſolam Filii perſonam refertur. Sicut enim cythara ex tribus cauſis conſiſtit ligno, chordis & digitis; & ſi unum ex iſtis defuerit, cythara eſſe non poteſt. Verumtamen quamvis ex ligno, & digitis & chordis conſiſtat, tamen ipſe ſonus ad ſolas chorda refertur; ita & redemtio noſtra, licet totius Trinitatis ſit operatio, tamen ad ſolam perſonam Filii refertur. *Deſcendit ad inferna.* Quomodo deſcendit ad inferna? In ſola anima. Quare deſcendit? Ut eos qui indebite detinebantur in inferno, eriperet, id eſt, iuſtos. Quare reſurrexit? Ut nobis exemplum, & ſpem reſurgendi daret: quia ſicut ipſe reſurrexit, ita & nos reſurgemus de pulvere terræ. Et quare non ipſo die, aut altero, ſed tertio reſurrexit. Sive propter trinam ſubſtantiam aquæ; ſive quia Adam tribus gradibus pervenit in peccatum, id eſt ſuggeſtione, delectatione & conſenſu. Et ideo tertia die reſurrexit, ut oſtenderet etiam ipſo ſtatu reſurrectionis, quia ab ipſis malis liberare non venerat, per quem in peccatum Adæ incidimus. *Sedet ad dexteram Dei Patris.* Numquid Deus corporeus eſt, qui habebat dexteram vel ſiniſtram ut Filius dicatur ſedere ad dexteram Patris? Non. Per ſeſſionem æqualitas deſignatur. Æqualitas Dei ſedet, quia per omnia æqualis factus eſt ipſi Deo Patri. Sive ad dexteram Dei Patris ſedet, qui ipſe inde venturus eſt, iudicare vivos & mortuos. Vivos appellat eos, quos in carne inveniet vivos & mortuos peccatores deſignat. *Ad cuius adventum omnes homines reſurgere habent cum corporibus ſuis.* Cum corporibus dicitur, quia non erunt corpora aerea, & ventoſa, ſicut hæretici dicunt; ſed corporibus ipſis, quibus vixerunt reſurgent, & reddituri ſunt de factis propriis rationem. Numquid verbis? Non. Rationem autem reddituri ſunt, quia omnia, quæcunque egerunt, manifeſta erunt, *& qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam.* Vita æterna dicitur quia eſt & temporalis. *Qui vero mala in ignem æternum.* Ignem æternum appellat ad diſtinctionem illius, qui eſt temporalis; ſive ad diſtinctionem illius purgatorii, qui eſt ſalutaris. *Hæc eſt fides catholica.* Et ut arctius eam cordibus fidelium inculcaret, ſæpe repetit, dicens: *Hæc eſt fides catholica, quam niſi* quiſque fideliter, id eſt, abſque ruga, *firmiterque crediderit ſalvus eſſe non poterit.* (1) Deinde presbyteri, aut diaconi etiam

(1) Allatæ hactenus expoſitionis fidei formulæ quoddam ad captum infantum magis appoſite, inſtar ſunt ſermonum, quos paſſim in operibus SS. Patrum legimus ſequentibusque etiam poſt baptiſmum diebus habitos novimus, atque etiamnum per octavam paſchæ uſu antiquiſſimo diverſa in Miſſa leguntur evangelia uſque ad Dominicam in Albis. Hucque pertinet, quod de Clodoveo I. *Francorum* rege in die paſchæ cum ſex millibus *Francorum* baptizato refert Fredegarius Hiſt. c. 21. „Cum autem (inquit) a S. Remigio in „Albis evangelii lectio Clodoveo annunciaretur, „qualiter Dnus Ieſus Chriſtus ad paſſionem venerat, dixit Clodoveus: *Si ego ibidem cum Francis fuiſſem, iniurium eius vindicaſſem.*“

neceſſe fuerit, & accoliti (1) induentes mentis mundis vel candidis ingrediuntur m intro in aquam, & baptizantur primo, deinde feminæ ſub hac interrogatione. ıcaris ℟. *Ille* vel *Illa*. *Credis in Deum &c. Vis baptizari?* ℟. *volo*. Et acceptis us a parentibus vel patrinis eorum baptiſ ſub trina merſione, tantum ſanctam Triſemel invocantes, ita dicendo. *Et ego te in nomine Patris*. Et mergit ſemel. . Et mergit iterum. *Et Spiritus ſancti*. it tertio. Ut autem ſurrexerint a fonte, i eos ſuſcipiunt, levantes ipſos infantes ous ſuis offerunt eos uni presbytero. Ipſe esbyter facit de chriſmate crucem cum in vertice eorum ita dicendo: *Deus om- &c.* Et ſint parati, qui eos ſuſcepturi n linteis in manibus eorum, & accipiant pontifice & presbyteris vel diaconibus, baptizant. Pontifex vero egrediatur e ſacrarium, habens ibi compoſitam ſedem, ccleſia ubi voluerit, & ſedeat in ea, ut ſtiti fuerint infantes confirmet eos. Et ıtur ipſi infantes ante eum, & dat ſingum candidam, & chriſmale, & decem ſilicens: *Accipe veſtem candidam ſanctam, aculatam, quam præferas ante tribunal n vitam æternam. Pax tibi.* ℟. *Amen*. ero ordinantur per ordinem ſicut ſcripti circuitu, & infantes quidem in brachiis tenentur, maiores vero ponunt pedem ſuem patrini ſui. Interim ſchola iuſſa facit ad fontem ante altare, primo ſeptenam, facto; faciunt alteram quinam, ita e- hoatur: (2) Stat primicerius unus in dexro, & dicit cum ipſo *Kyrie el.* Et reſponındicerius cum ſiniſtro choro *Kyrie el.* uſ- Deinde *Chriſte el.* uſque ter, hoc ſunt es repetitæ, unde & ſeptenæ dicuntur. : : *Chriſte audi nos*, uſque ſepties, & ſic inem. Hoc ordine, intervallo facto, ſe- ut prædictum eſt letaniæ quinæ, id eſt quinquies repetitæ. Pontifex vero veniens ad infantes tenente archidiacono chriſma involutis ſcapulis, & brachiis ex panno lineo, elevata & impoſita manu ſuper capita omnium, dat orationem ſuper eos cum invocatione ſeptiformis gratiæ Spiritus ſancti.

Oratio. *Omnipotens ſempiterne Deus, qui regenerare dignatus es hos famulos & famulas tuas ex aqua & Spiritu ſancto quique dediſti eis remiſſionem omnium peccatorum. Emitte in eos ſeptiformem Spiritum tuum ſanctum paraclitum de cœlis.* Amen. *Spiritum ſapientiæ & intellectus.* Amen. *Spiritum conſilii & fortitudinis.* Amen. *Spiritum ſcientiæ & pietatis.* Amen. *Adimple eos Spiritu timoris tui.* Amen. *Et conſigna eos ſigno crucis Chriſti in vitam propitiatus æternam. Per.* (3) Oratione expleta interrogantibus diaconibus nomina ſingulorum, pontifex tincto pollice in chriſmate, faciat crucem in frontibus ſingulorum ita dicendo: *Confirmo te in nomine &c.*

Hoc autem omnino præcavendum eſt, ut non negligatur, quia tunc omne baptiſmum legitimum chriſtianitatis nomine confirmatur. Quibus expletis iuſſi incipiunt in eccleſia letaniam tertiam, ternam ordine ſuprascripto, & campanæ tanguntur, & ingrediuntur ad miſſam. Et cum dixerint *Agnus Dei*, magiſter ſcholæ dicit excelſa voce: *Accendite.* Tunc primum illuminantur omnes cerei neophitorum, quos manibus tenent, & illuminatur eccleſia. Ea vero quæ ſequuntur, id eſt *Chriſte audi nos*, & *Kyrie el.* tamdiu debent moroſe repeti, ut miniſtri queant procedere. Nam miniſtri ita debent eſſe præparati ante hoſtium ſacrarii, ut cum magiſter ſcholæ dixerit *Accendite*, abſque mora procedant uſque ad altare. Et procedit pontifex de ſacrario cum ingenti decore cum thimiamateriis, & duobus cereis, unde ſuperius diximus, & ſtant ſicut antea a dextris & a ſiniſtris altaris. Letania expleta dicit pontifex: *Gloria in excelſis Deo.* Quo finito dicit *Pax vobis.* ℟. *Et cum ſpiritu tuo.* Et dat orationem *Deus*

idem miniſtri ſolemnis in paſchate baptiſmi p. 87. deſignantur.

'erba hæc *ita enim inchoatur* innuere videniam ſeptenam, quinam, ternam ita appellaıod initio tantum toties repeteretur e. g. *Kyn &c.* non quod ſingulæ invocationes toties ıtur ad proceſſiones, prout diximus Diſquiſit. ſo. P. II.

In celebri ſacramentario *Augienſi* ſæc. IX. quod ſervat Biblioth. Cæſ. *Vindob.* poſt benedictionem fontis in Sabb. S. rubricamque baptizat & linit eum presbyter de criſmate in cerebro & dicit: *Deus omnipotens Pater Dni noſtri Ihu Chriſti qui te &c.* ſequitur immediate una & ſola *Oratio ad infantes conſignandos* uti hic, tantum, quod *amen* non interponatur perinde ac in noſtro ſacramentario Tom. I. pag. 87.

*Deus qui hanc ſacratiſſimam noctem gratia.* Deinde lectio *Si conſurrexiſtis. Alleluia. Confitemini Domino.* Tr. *Laudate. Sequentia S. Evang. Veſpere autem Sabb.* Ante evangelium non portant lumen in ipſa nocte, ſed tantum incenſum, nec cantent off. neque *Agnus Dei*, nec communionem, ſed miſſam per ordinem & *Pater noſter* uſque *Pax Domini ſit ſemper vobiſcum.* Et oſculum pacis inter ſe non faciunt. Poſtquam omnes communicaverint dicit orationem ad Compl. Dicit diaconus *Ite miſſa eſt.* ſecundum Romanum ordinem; ſed uſus eccleſiæ non vult hoc propter veſperos. In hac nocte de veſpertinali ſynaxi apud Romanos nihil agitur, neque ante miſſam, neque poſt miſſam (1). Apud nos autem unus de ſchola, cui iuſſum fuerit, pro antiphona incipiat *Alleluia* ad veſperos, & dum communicaverint, cantatur pro veſpera feſtinanter pſalmus *Laudate Dominum omnes gentes.* Ante *Magnificat* vero lectio non dicitur vel verſus, ſed antiphona *Veſpere autem Sabbati.* Finito *Magnificat* dicat ſacerdos hanc orationem: *Deus qui renatis ex aqua & Spiritu ſancto cœleſtis regni pandis introitum, auge ſuper famulos tuos gratiam, quam dediſti, ut, qui ab omnibus ſunt purgati peccatis, a nullis priventur promiſſis. Per.* Illud autem de parvulis providendum eſt, ut poſtquam baptizati fuerint ullum cibum accipiant neque lactentur ſine ſumma neceſſitate antequam communicent ſacramento corporis Chriſti. Et poſtea per totam ebdomadam paſchæ omnibus diebus ad miſſam veniant, & parentes eorum pro ipſis offerant, & communicent. Item ipſa die diurnalem cantum ſeparatim canunt. Tunc finitis omnibus deſcendit pontifex cum omni decore uſque in cubiculum ſuum cum pace & gaudio. Eodem die domnus Papa & cæteri Romani ova manducent, & formati eſt caſeum.

## Benedictio Caſei in eodem Sab

*Dignare Domine omnipotens benedicere ... ſanctificare hanc creaturam caſei, quam e... animalium producere dignatus es, ut, qui ... ex populis tuis fidelibus inde comederint ... benedictione cœleſti, & gratia tua ſatur... pleantur in bonis. Per.*

## Item in monaſteriis quomodo fi... Sabbato ſancto.

Ubi autem baptiſmum non fit, aqua be... tur a ſacerdote, & ſpargatur in omni dom... ſtea ut ordo eſt, ſicut manifeſtatur in ſa... torum codice, ſic cantent. Et ut finierin... que ullo cantu revertantur in ſacrarium. ... ingrediantur ad veſperam. Poſtea modic... vallo, ut prima ſtella (2) fuerit viſa, ſo... gna & incipiunt canere letaniam ad In... cum magno decore cum ſeptem candelab... in cæteris cum incenſo, & thuribulis ... ſacerdos, canentibus interim clericis le... Poſtquam finierint dicit ſacerdos *Gloria in ... Deo.* Poſtea dicit orationem, & legitur ... lus. Sic autem ſupra ſcriptus ordo baptiſ... cut in hoc ſabbato paſchæ, ſic & in ... pentecoſtes omnimodis celebretur.

## Ordo in vigilia paſchæ.

In vigilia reſurrectionis Domini ante ... noctem populus non eſt dimittendus de ... iuxta canonum ſanctiones. In ipſa nocte ... tina luce rumpente tenebras, ſurgentes in ... ſiam veniunt, & mutua caritate ſe invice... la...

(1) Eadem verba apud vulgatum ALCUINUM leguntur his adiectis: *Quia ſecundum Auguſtinum & alios doctores iſtud ſabbatum non habet veſperam.* In antiquioribus ordinibus *Rom.* nihil de his veſperis legere eſt. In ordine demum XI. n. 43. veſperæ, ut hodie celebrantur, præſcribuntur. Eam vero immutationem factam fuiſſe haud dubito poſtquam nocturna huius diei ſynaxis, quæ ad mediam uſque noctem protracta fuit, immutata eſt. In Conc. *Aquisgranenſi* an. 836. Cap. II. Can. II. ſic ſtatuitur circa hanc rem: „ Veſpertinales „ quoque preces in vigilia paſchæ melius celebrandæ „ ſunt propter lætitiam reſurrectionis Domini, quam „ dimittendæ.“

(2) De nocturno hoc officio ſeu vigiliis diximus aliàs ſuis locis de Cantu & Muſica ſacra, item P. III. Diſq. IX. c. I. p. 861. Paulo poſt in hoc ordine div. off. de vigilia paſchæ ſic legitur: „ In vigilia reſurre„ ctionis Domini ante mediam noctem popu... „ eſt dimittendus de eccleſia iuxta canonum ... „ nes.“ Paſſim ſcriptores medii ævi de officiis ad locum S. HIERONYMI provocant in Comm... per evangelium S. MATTHÆI, ubi ex tradi... poſtolica permanſiſſe dicit: „ ut die vigiliarum „ ante noctis medium populos dimittere non li... „ ſpectantes adventum Chriſti.“ S. AUGUSTIN... ro Serm. CCXIX. quem in huius noctis vigili... „ Quanto ergo (ait) alacrius in hac vigilia ve... „ tre omnium ſanctarum vigiliarum vigilare d... „ in qua totus vigilat mundus.“ Et Serm. CCX... quem ipſo paſchatis die ad populum & infan... buit, ſic loquitur: „ Poſt laborem noctis pr... „ quoniam etſi ſpiritus promtus eſt, caro tan... „ firma, diu vos tenere ſermone non debeo.“

dicunt. *Surrexit Dominus de ſepulchro.*
dicit ſacerdos. *Domine labia mea aperies.*
ıeum annuntiabit l. t.* *Deus in adiuto-*
eum intende.* Super *Venite* dicunt *Alle-*
antiph. *Praoccupemus.* Secuntur tres
um antiph. *Ego ſum, qui ſum.* Pſ. *Bea-*
Ant. *Poſtulavi Patrem meum.* Pſ. *Quare*
int.* Ant. *Ego dormivi.* Pſ. *Domine quid.*
r lectiones tres de omelia ſanctorum Pa-
ipſum diem pertinentes cum reſponſoriis.
r matut. cum ant. Infra albas paſchæ ſu-
ite*, dicitur ant. *Surrexit Dominus vere.*
pſalmos per nocturnam imponunt per ſin-
ıctes, & ſic per omnes pſalmos cantatur
uſque in octavas paſchæ hoc ordine. Pſ.
ɔocarem.* Pſ. *Verba.* Pſ. *Domine ne in*
Fer. II. Pſ. *Domine Deus meus.* Pſ. *Dne*
r. Pſ. *In Domino conf.* Fer. III. Pſ.
me fac.* Pſ. *Uſquequo Domine.* Pſ. *Di-*
iens.* Fer. IV. Pſ. *Domine quis.* Pſ. *Con-*
. Pſ. *Exaudi me.* Fer. V. Pſ. *Cœli enar-*
ſ. *Exaudiat te.* Pſ. *Domine virtutum.*
Pſ. *Dni e. t.* Pſ. *Ad te Domine.* Pſ. *Iudica.*
Item paſcha uſque ad octavas ad nul-
um cantatur reſponſ. nec lectio recita-
pro verſu & reſponſorio cantatur ℞. &
ec dies*, & de *Alleluia* tantum prima. In-
lempniſſimis veſtimentis omnes clerici
ntes ad ſtationem ad ſanctam Mariam ma-
imitus cantent Tertiam. Qua finita reſper-
ancta quæ pridie collecta eſt de fonte tam
ım & omnis populus procedunt cum om-
e, cum cruce & thimiamateriis proce-
etiam ſanctis evangeliis cantantes anti-
phonas proceſſionales (1). Ant. *In die reſurre-*
*ctionis meæ.* Al. *Vidi aquam.* *Cum rex gloriæ*
*Chriſtus infernum.* Poſtea iſti ſequuntur verſus:
*Salve feſta dies.* cum aliis verſibus. *Sedit angelus*
*ad ſepulchrum Domini.* Deinde verſ. *Crucifixum*
*in carne laud.* Verſ. *Recordamini.* Et ita in-
grediuntur ad miſſam. Ad Introitum imponit can-
tor *Reſurrexi & adhuc tecum.* Pſ. *Dne probaſti.*
Dicitur Oratio *Deus qui hodierna die.* Legitur
epiſtola ad Cor. *Expurgate vetus fermentum.* Gr.
*Hæc dies.* v. *Confitemini.* *Alleluia.* v. *Paſcha no-*
*ſtrum.* v. *Epulemur.* Evangelium ſecundum Mar-
cum: *Maria Magdalenæ*, & *Maria Iacobi* &
*Salome emerunt.* Inde completur Miſſa, ordine
ſuo, & communicant omnes.

Item ſecundum Romanos. Die reſurrectionis dominicæ procedente pontifice ad ſanctam Mariam cum ordinibus ſuis notarius regionarius ſtat in loco, qui dicitur Merulanas, & ſalutato pontifice dicit: *In nomine Dni nri Ihu Xpi baptizati ſunt heſterna nocte in ſancta Dei genitrice Maria infantes maſculi numero tanti, feminæ tantæ.* Reſpondet pontifex *Deo gratias.* Et accipit a ſaccellario ſolidum unum (2). Pontifex autem pergit ad ſtationem. In die vero ſanctæ paſchæ primo omnes acoliti regionis terciæ, & defenſores omnium regionum convenientes diluculo in patriarchio Lateranenſi præcedunt pontificem pedeſtres ad ſtationem, ſecunda feria, regio quarta; tertia feria, regio quinta; quarta feria regio ſexta: quinta feria regio ſeptima; ſexta feria regio prima; ſabbato regio ſecunda ordine proprio tam in proceſſione, quam in eccleſia, vel ubicunque eos propria dies ratione ſui gradus priſca conſtitutione

ffert hæc proceſſio ab ea, quam explicavi-
II. Diſquiſ. IX. c. 1. p. 864. quove pertinent
in antiquis ſacramentariis *ad veſperum ad*
:. uti habentur in antiquiſſimo noſtro Vol.
ſeq. per integram octavam paſchæ. In vita
RICI ep. *Auguſtani* ſæc. X. deſcribitur ſolem-
ſſio die paſchatis poſt Primam ad eccleſiam
i, ubi celebrabatur miſſa de SS. Trinitate:
ɔat proceſſio Corpusque D. N. cum evangelio
:enſis, & incenſo deferebatur, in eccleſiam
*tiſtæ*, ubi dicebatur Tertia, & inde ad ec-
athedralem ubi cantabatur miſſa, dabaturque
r cunctis adſtantibus. Imitatio hæc erat quæ-
:ſſionis ad ſtationem *Romæ*, uti hic dein-
:ibitur.
d. *Petri* MORETTI *Ritus dandi presbyterium*
*Papæ, Cardinalibus & nonnullis Clericis nonnullarum eccleſiarum urbis.* Quippe vocabantur eiusmodi largitiones *presbyterium.* P. III. ſect. IV. agitur de eiusmodi munere erga notarium annuntiantem die paſchatis numerum baptizatorum; affert inter alia locum ex cæremoniali mſc. BRUNONIS *Traiectenſis* decretorum doctoris in gratiam PETRI *de Monte* circa medium ſæc. XV. epiſcopi *Brixiani* ſcripto. In quo ſub rubrica *de presbyterio dando, & quibus diebus*, hæc leguntur: „Presbyterium quod datur bis in annum ſcilicet in „die Natalis Domini, & in die Paſchæ dicti dominis „Cardinalibus ex parte domini Papæ, reducendo mo- „netam auri ad monetam *Turonenſem*, ut ſequitur. Et „primo priori epiſcopo VI. malachin. & ſex ſolid. pa- „pienſ. valen. computan. quemlibet malachinum pro „ſeptem ſolidis, & tres denarios *Turonen.* parvorum &c.

tutione ire vel miniſtrare compulerit, a miniſterio pontificis non poterit ſine ulla deeſſe excommunicationis ſententia, vel animadverſionis diſciplina. Quorum miniſteria primitus ſecundum rationem ſimplicem dupliciter diebus ſingulis dividuntur: id eſt in proceſſione apoſtolici ad ſtationem, & in egreſſu ſacrarii uſque ad miſſarum conſummationem. Sed dum venerit pontifex prope eccleſiam, exeuntes acoliti & defenſores ex regione illa, præſtolantur eum in loco ſtatuto antequam veniat, ubi deſcenſurus eſt. Similiter presbyter eccleſiæ cum ſubdito ſibi presbytero & manſionario thimiamateria deferent in obſequium illius dum venerit. Et acoliti quidem cum defenſoribus primum, dein presbyter cum ſuis petita benedictione, diviſis hinc inde partibus, præcedunt pontificem uſque ad eccleſiam. Cum vero eccleſiam introierit, deſcendens in ſecretarium, mittet veſtimenta ſua ſolempnia, & miniſtri ante ianuam eiusdem ſecretarii mutent veſtimenta ſua, & paret ſe evangelium, qui lecturus eſt. Et dum pontifex innuit, ut pſallant, mox incipit prior ſcholæ antiphonam ad Introitum, & ita ingreditur pontifex ad miſſam cum ordinibus ſuis. Celebrata autem miſſa, & communicantibus omnibus det orationem ad complendum, & innuente eo unus ex diaconibus dicit: *Ite miſſa eſt.* ℟. *Deo gratias.* Tunc ſeptem cereoſtatæ præcedunt pontificem, & ſubdiaconus regionarius cum thuribulo ad ſecretarium. Deſcendente autem illo in presbyterium epiſcopi primum dicant: *Iube Dne benedicere.* Et ſtatim pontifex dat benedictionem: *Benedicat vos Dns. Amen.* Poſt epiſcopos presbyteri, deinde monachi, deinde ſchola, deinde milites draconarii (1), id eſt, qui ſigna portant,
poſt eos baioli, poſt eos cereoſtarii, poſt
acoliti, qui ruga obſervant, poſt eos extra
byterium cruces portantes, deinde manſi
iuniores intrant in ſecretarium.

## Benedictio Agni in Paſcha.

*Poſt celebratam Domine ſancti paſchæ ſo*
*nitatem poſtque etiam tranſactos ieiuniorum*
*iam animabus ſpiritualibus dapibus refect*
*menſa tua maieſtatis offerimus famuli tui p*
*ius fragilitate corpuſculi aliquantulum repa*
*hanc uſui noſtro conceſſam creaturam agni*
*eum ore proprio nobis ſignantibus benedicas*
*dextera tua ſanctifices, & univerſis ex eo*
*ſtrata munuſcula grata effici præſtes, atqu*
*cum gratiarum actione perceptis te Deum*
*es cibus vitæ, & animæ noſtræ magis &*
*anter deſideremus, & indefeſſe fruamur. P*

## Benedictio aliarum Carnium.

*Deus creator univerſæ carnis, qui Noe &*
*ſuis de mundis animalibus præcepta dediſti*
*que ſicut holera herbarum humano generi qu*
*pedia munda edere permiſiſti; quique agn*
*Ægypto Moyſi & populo tuo in vigilia*
*comedere præcepiſti, in figura agni Dni n*
*Xpi cuius ſanguine omnia primogenita ti*
*mundo redemiſti, & in nocte illa omne*
*genitum in Ægypto percutere præcepiſti, ſ*
*populum tuum agni ſanguine prænotatum;*
*re Domine Deus omnipotens benedicere &*
*ficare has ovium mundarum ſive aliorum a*
*lium carnes, ut quicunque ex eis famulis tui*
*libus comedere, omni benedictione cœleſti &*
*tia ſaturati, repleantur in bonis. Per eunde*

Be

---

(1) Videtur hic ſcriptor offenſus vocabulo draconarii legendum exiſtimaſſe diaconarii. Sed enim draconarii, qui in ordinibus *Romanis* occurrunt, vexilla in proceſſionibus portabant, dicti uſu vocabuloque *Romanorum*, apud quos ut ſingulæ legiones aquilam habuerunt pro ſigno militari, ita ſingulæ cohortes draconem ſeu draconis ſpeciem in vexillo expreſſam iuxta deſcriptionem *Ammiani* MARCELLINI lib. XVI. & PRUDENTIUS in libro de Coronis hymno, duos draconarios celebrat, qui e militibus gentilium Chriſtiani facti crucem in exercitu pro dracone ferebant.

*Proque ventoſis draconum, quos gerebant palliis*
*Præferunt inſigne lignum, quod draconem ſubdidit.*

Sic IONAS *Aurelianenſis* initio libri II. de cultu imaginum de CONSTANTINO M. verba faciens, *Exinde*, inquit, *ſignum, quod de cælo ſibi fuerat demonſtratum in militaria vexilla transformat, ac Labarum, quem dicunt Draconem, in ſpeciem crucis dominicæ exaptat.*
Draconarii in ordinibus *Romanis* dicuntur, qu
tant ſigna in proceſſione ante Pontificem. An
draconis effigies in Rogationibus, de qua DURA
lib. VI. Ration. c. 102. an a Dracone peſtis & al
malorum ſymbolo?

(2) Alibi hæc oratio *Benedictio ſuper Agnu*
*Paſcha* inſcribitur. Verba autem, *Per quem ha*
*nia*, quæ in Cod. *Vindob.* Theol. 685. ſæc. X.
tur argumento ſunt, benedictionem hanc ſub can
Miſſa fuiſſe peractam. Inde fuerit, quod *Græ*
*tinis*, ut apud DACHERIUM T. VII. Spicil. in
*Pariſ.* lib. contra *Græcos* legitur, obiecerint, *qu*
*num ſimul cum corpore & ſanguine in paſcha ſu*
*tare ponamus, & more Iudæorum offeramus.* (
calumnia NICOLAUS I. P. ep. 16. & 70. ad epiſc.
Superſtitionem vero quandam *Iudaicam* etiam
STRABO notavit, ut P. II. Diſquiſ. p. 531. obſ
mus. In Vita S. UDALRICI ep. *Auguſtani*

## Benedictio Lactis & Mellis.

*·dic Domine bas creataras lactis & mellis, a famulos tuos ſonte perenni, quod eſt ſpieritatis, & enutri eos de boc lacte & melle. im Domine promiſiſti patribus noſtris Abra? Iſaac, & Iacob dicens. Introducam vos am repromiſſionis, terram fluentem lacte &*

*Coniunge Domine famulos tuos ſpiritu is, & pacis, ſicut coniunctum eſt boc lac ' in Xpo Ibu Dno nro, qui tecum* (1).

## ordo eodem die ſancto ad veſpen, & uſque ad octavas paſchæ.

ſancto conveniente ſchola temperius cum e-ɜ & diaconibus ad ſanctum Iohannem in ɪ ad locum crucifixi incipiunt *Kyrie el.* & : uſque ad altare aſcendentibus diaconibus ium, epiſcopi & presbyteri ſtatuantur in iis, & ſchola ante altare. Finito *Kyrieel.* archidiaconus primo ſcholæ, vel cui vo- ſed & omnibus incipientibus hoc modo t. Dicitur igitur *Alleluia* cum pſalmo *bor tibi.* Inde ſalutat primus ſcholæ archiam, & illo innuente dicit primus ſcholæ ıraphoniſtis infantibus incipiant Grad. *Hac am.* cum verſu. *Confitemini.* Quo finito : primus ſcholæ cum melodis infantibus ɪ ℣. *Paſcba noſtrum.* Et reſpondent paraphoniſtæ. Sequitur ℣. *Epulemur in.* Inde melodia. Hoc ordine expleto incipit archidiaconus in evangelio ant. *Et reſpicientes.* Poſt hanc dicit ſacerdos orationem, & deſcendunt ad fontes (2) cum ant. *In die reſurrectionis mea.* Quam, ut finierint, dicit primus ſcholæ *alleluia* cum ant. *Laudate pueri.* Pſ. *In exitu Iſrael* Deinde primus ſcholæ dicit pueris, *Alleluia venite exultemus.* cum ℣. *Praoccupemus.* Poſt hunc ſequitur diaconus & dicit ant. *Cito euntes.* Deinde ſequitur oratio. Tunc vadunt ad crucem cantantes ant. *Vidi aquam.* ſive *Chriſtus reſurgens ex mortuis.* Sequitur oratio. Deinde deſcendant primates eccleſiæ ad acculita (3) invitante notario vice dni & bibant ter de gco (græco) primo, de pactiſi ſecundo, de proconia tertio. Poſtquam biberint omnes presbyteri, & acoliti per ſingulos titulos, redeant ad faciendos veſperos; ipſi enim tantummodo ſuper pſalmos *alleluia* dicunt, & ante evangelium ℞. Grad. *Hac dies.* ſine verſu & *alleluia.* tantum prima. Deinde oratio, & bibent de dato presbyteri. Hæc ratio per totam ebdomadam ſervabitur uſque in dominicam poſt albas, *alleluia* & antiphonis mutatis tantum ſingulis diebus, pſalmos vero eosdem canunt. Item Infra albas ſingulis diebus ad matutinos legantur omeliæ ad ipſum diem pertinentes.

De

---

:n. c. 1. n 23. p. 429. legitur, ſanctum virum ıate ſanctificato cibo carnes agni & particulas ıter miſſarum ſolemnia benedicti omnibus di- '. Add. *Ordo Benedicti canonici* n. 48.

)e benedictione lactis & mellis, cui par apud ?IUM in Ord. *Rom.* habetur, inſignis eſt lo- :od. Canonum Eccl. *Afric.* c. 37. Neque vero quemquam debent S. HIERONYMI in locum quo iubemur emere vinum & lac, verba e- li: „Quod vinum miſcuit, & lac ſapientia tere ſuo, omnes ſtultos ſæculi, mundique ſa- ım non habentes provocans ad bibendum: & ſolum vinum emamus, ſed & lac, quod ſi- t innocentiam parvulorum: qui mos ac typus :identis eccleſiis hodie uſque ſervatur, ut rein Chriſto vinum, lacque tribuatur.“ Lac emel in ſacratiſſimum calicem miſſum fuiſſe, ſub vini ſpecie ſanguis Chriſti hauriebatur ex :s *Diaconi* epiſtoſa P. II. Diſquiſ. p. 451. de- ıus; S. HIERONYMUS autem preſſe inhærens )rophetæ mel excludere cenſendus non eſt, qui adverſus LUCIFER. utrumque exprimit, ita „Multa alia, quæ per traditionem in Eccleſia rantur, auctoritatem ſibi ſcriptæ legis uſurpa- „verunt, vel in lavacro ter caput mergitare: deinde „egreſſos lactis & mellis prægustare concordiam ad „infantiæ ſignificationem.“

(2) Huc pertinent orationes ad veſp. ad fontes &c. in antiquis ſacramentariis, ut paulo ante meminimus de alia matutina proceſſione agentes, a qua differt hæc veſpertina per octavam paſchæ celebrata. Vid. P. III. Diſquiſ. IX. c. 1. p. 864. ſeq.

(3) Laudatus ſupra p. 217. n. 2. *Petri* MORETTI *Ritus dandi presbyterium,* quo nomine etiam hæc vini largitio veniebat, P. III. ſect. IV. ex *Ord. Benedicti Canonici* hæc affert ad rem: „Redit dominus Pontifex in præ„paratam porticum: poſito ibi faciſtorio, ſedet ipſe, & „alii ordines circa eum; architriclinus autem cum a„liis iuvenibus ordinate præparat ante dominum pon„tificem potionem, & vinum bibit ipſe, & omnes alii „bibunt. Interim cantores ſurgunt, & cantant ſe„quentiam græcam πασχα ἱερὸν ἡμῖν συμερον. „Qua ſequentia finita, eunt, & oſculantur pedes Pon„tificis, & dat eis bibere coppam potionis. Sic omnes „læti recedunt.“ Parum differt ordo Camerarii ab eodem mox relatus, propinari papæ *claretum vinum & omnibus circumſtantibus ab archidiacono* teſtatus.

## De Sabbato infra Albas.

Sabbatos infra albas albati, qui in Sabbato ſancto baptizati fuerint, albis veſtibus exuantur.

## Benedictio aquæ ad albas deponendas.

*Domine ſancte Pater omnipotens æterne Deus, creator generis humani, nos qui per te redemti ſumus, & per gratiam pietatis tuæ in fonte aquæ baptiſmi renati ſumus; dignare quæſumus huic creaturæ per ſignum crucis ſobrietatem infundere, ut ſicut per fontem baptiſmi imbuti ſumus, ita ſuper aquam hanc quam poſt fontem ſacrum ad abluendas albas offerimus veniat Spiritus ſanctus tuus, qui in fonte baptiſmi, & confeſſione nominis tui peccata extinxerunt. Per Dnm nrm in unitate Spiritus ſancti.*

## De obſervanda unctione Chriſmatis.

Quanto autem tempore generaliter ab eccleſia celebratur adventus Spiritus ſancti ſuper apoſtolos, tanto tempore debet ſervari unctio chriſmatis, apud unumquemque qui accipit manus impoſitionem.

## De octo Officiis Neophitorum. (1)

Octo officia quæ fiunt in commemoratione neophitorum, diſtinguitur a cæteris ſequentibus uſque ad Pentecoſten. Primum habet duas laudes id eſt *Alleluia. Confitemini.* Et tractum *Laudate.* Septimum duas ſimiliter, id eſt duo *alleluia. Hæc dies.* Et *Laudate pueri*, quod in nullo alio Sabbato uſque in Pentecoſten. Sex media habent ℟. & *alleluia.*

## De verſibus gradalibus infra albas.

Notandum eſt verſus reſponſorii omnes eſſe de pſalmo *Confitemini Domino*, qui ſonat confeſſionem laudis, quæ tamen laus *alleluia* concluditur, qui ſunt: *Confitemini Dno. Dicat nunc Iſrael. Dicant qui redemti ſunt. Dextera Domini. Lapidem quem reprobaverunt. Benedictus qui venit.* In fine autem verſuum reſponſorii *Hæc dies*, præpoſterus ordo eſt. *Benedictus qui venit*, ponitur in quinta feria verſui *Lapidem qui probaverunt*, qui eſt in ordine prior, ſed feria cantatur, quia inter cæteros præcipue de paſſione Domini, quæ facta eſt feria Item notandum quod per illos ſex dies paſ in quibus reſponſorium cantamus, *Allelui* ſequitur. Illi vero dies quinquaginta, qui ſ tur a Sabbato paſchali uſque ad octavas pe ſtes, vel feſtivos ſanctorum dies, duo dicuntur.

## Ordo in octavis Paſchæ.

In octava paſchæ ponunt actus apoſto & ſeptem epiſtolas canonicas, ſive Apoc Iohannis uſque octavas pentecoſtes. Tre pſalmi cantantur in nocturnali officio per dies baptiſmales, & unum diem ducimus i gione per illos ſeptem dies. Deinceps in ti tempore, quia creſcentium arborum multiplicantur, & recoluntur mores boni ſorum operum per plures pſalmos. (2) In Dominica poſt albas in octavis paſchæ in vitatem Romanam dantur agni cerei ab ar cono in eccleſia poſt miſſam, & commu populo, & ex eis faciunt infra domos ſ cenſum accendi, ad fumigandum ſcilicet mibus ſuis pro quacunque neceſſitate. Si in ſuburbanis civitatibus de cereo benedi ciunt, ad ſuffumigandum ſcilicet in domib ſeu ponendum in agris, vel vineis propte ſiones diabolicas, ſive contra fulgura & to

## Ordo in letania maiore.

Romana conſuetudo unum diem id e Kal. Maii interponit, quem vocat letania iorem, non in ieiunio (3) lætania autem latine dicitur rogatio, inde rogationes. enim ſerena mens & aliena a voluntate ma cari Deum, quamvis manducet ſobrie. H

---

(1) Meminimus ſupra ex vita S. UDALRICI apud MABILLONIUM ſæc. V. Ord. S. B. c. 1. p. 429. miſſæ poſt Primam, id eſt matutinalis de SS. Trinitate pro neophytis: qualis etiam in miſſali *Gothico* legitur, rituque *Ambroſiano* hodieque celebratur, prout habetur in noſtro ſacramentario triplicis ritus Vol. I. p.92. ſeq. *Miſſa Ambroſiana in eccleſia minore pro baptizatis* per oct.

(2) Sunt hæc ipſiſſima antiquiſſimi Ordinis *Rom.* I. verba. Vid. quæ ſupra p. 217. n. 1. adnotavimus.

(3) Monachos tamen olim ieiunaſſe MARTENIUS lib. IV. de ant. Monach. Rit. cap. 4. num. 25. obſervat. S. PETRUS *Damiani* ſæc. XI. lib. VI. epiſt. 33. *De letania maiore*, inquit, *turpiter a nonnullis & manifeſtiſſime contra canonum agitur ſententias, qui per occaſionem B. Marci, cuius eodem die feſtiv ieiunium non tenetur. Sed quia a conſpiratorib tris noſtra prorſus aſſertio ludibrium ducitur, ut fugium deſit, ipſa canonica auctoritas ſimplicit ratur.* Ait enim *Moguntinum* Concilium: *Placui ut in die VII. Kal. Maii &c.* Sed ut P. III. X. p. 1002. notavimus, de his litaniis nc Concilium *Mogunt.* unde etiam, quæ hic ad ca tuli de litania mai. ex eodem Can. afferuntur ſuo loco non ſunt poſita, etſi melius deſcript apud PETRUM *Damiani*, nempe ſine aliqua ie mentione.

egimus ſtatutam eſſe a ſancto Gregorio (1) er imminentem cœleſtem mucronem. Iuſſit i in eodem die letaniam ſeptenam ita præ. is. Letania clericorum exeat ab eccleſia Marcelli martyris; letania monachorum ab ia ſanctorum martyrum Iohannis & Pauli; a ancillarum Dei ab eccleſia beatorum mar- ; Coſmæ & Damiani; letania feminarum gatarum ab eccleſia beati Petri, & martyris ani. Letania viduarum ab eccleſia beati ris Vitalis; letania pauperum & infantum cleſia beatæ martyris Ceciliæ. Pro importu- autem bellorum poteſt procul dubio videri a inſtituta eſſe, & ex æqualitate temporibus imus, eam neceſſariam eſſe ad fruges con- ıdas. Quam letaniam una die obſervare t omnes chriſtiani, non equitando, non ıſis veſtibus induti; cinere reſperſi, & cili- ıduti

## De Letania maiore. (2)

:s autem dies Rogationum, qui celebrantur aſcenſionem Domini iuxta morem Gallicanæ eccleſiæ, conſtituit ſanctus Mamertus Viennenſis epiſcopus ob incurſionem ſcilicet malarum beſtiarum, quæ tunc temporis graviſſime afficiebant populum Domini. Quæ conſuetudo apud nos uſque hodie pro diverſis calamitatibus devotiſſime recolitur. Nullus autem his diebus veſtimenta pretioſa indicatur (induat), quia in ſacco & cinere lugere debemus. Prohibeantur ebrietates, & commeſſationes, quæ fuerint in vulgari plebe. Nemo ibi equitare præſumat, ſed diſcalceatis pedibus omnes incedant. Nequaquam mulierculæ choros ducant, ſed omnes in commune *Kyrie el.* decantent; & cum contritione cordis Dei miſericordiam exorent pro peccatis, pro pace, pro peſte, pro conſervatione frugum & pro cæteris neceſſitatibus; dies enim abſtinentiæ ſunt non lætitiæ. Per quod triduum ſervi & ancillæ ab opere relaxentur, quo magis plebs univerſa conveniat. Et hoc triduo omnes abſtineant, & quadrageſimalibus cibis utantur. (3) Antiphonæ vero ad reliquias deducendas in libro graduali vel antiphonario quærentibus occurrent per ſingulos tres dies, ſed propter

---

Quod iam Card. BARONIUS contra plerorum- mnium etiam recentiorum opinionem in Marty- ) *Rom.* ad diem XXV. *Aprilis* adnotaverat, litanias :s non inventas a S. GREGORIO M. ſed ab ipſo *Petrum* indictas eſſe graſſante lue, id pluribus ınt *Caiet.* MERATUS in *Gavant.* T. I. P. IV. tit. 8. & P. de LUBEIS apud CATALANUM comment. *Rom.* T. II. pag. 190. minime confundendam taniam maiorem, cum litania ſeptiformi a S. ORIO M. conſtitutam, qualis hic deſcribitur di- nihilominus modo, quo a S. GREGORIO *Tu-* ' lib. X. Hiſt. *Franc.* & a PAULO *Diac.* lib. III. ſtis *Longobard.* c. 24. alio item a IOANNE *Dia-* n S. GREGORII vita lib. I. n. 13. Cuius diver- cauſam BARONIUS ad an. 590. n. 12. putat quod non ſemel eiusmodi indictæ fuerint lita- uti certe triduum indicat laudatus S. GREGOR. *enſis*, cuius etiam veſtigium habetur in noſtro nentario *Alemannico* P. I. Monum. p. 109. ubi id ɔuum ad rem eſt, quod p. 108. habeatur litania ex antiquiſſimo ſacramentario *San-Gallenſi*, quod :orma *Gelaſianum* eſſe demonſtrat, atque pro tali indubitanter eſt agnitum, qui iam ſæc. circ. X. ıentarium triplicis ritus *Gelaſiani*, *Gregoriani*, & *ɔſiani*, in noſtra *Alemannia* compilavit, prout ıis eſt editum. Ad rem vero apprime faciunt, *Petrus* MORETTUS enarrat de feſto in honorem ipis apoſtolorum *Romæ* ad diem XXV. *Aprilis* ıto ad miſſam illi tempori in ſacramentario *Leonino* aſſignatam, inſcriptam *in dedicatione* cathedræ nimirum D. PETRI auſpiciis ad eum diem. Nempe in catalogis *Roman.* Pont. antiquiſſimis D. PETRI Sedi *Romanæ* tribuuntur anni XXV. menſ. II. dies III. quot ſunt a die mortis vigeſimo nono *Iunii* ad diem vigeſimum quintum *Aprilis* feſtum nimirum, quod dedicationis inſcribitur in ſacramentario *Leonino*, atque deinceps ſemper ſolemnis proceſſio, cum litania ad *S. Petrum* fuit inſtituta ac terminata, ut orationes *in atrio* declarant, litania autem maior ob celebriorem amplioremque circuitum haud dubie fuit dicta.

(2) Hanc triduanam litaniam olim etiam maiorem fuiſſe dictam T. II. Diſquiſit. pag. 1001. oſtendimus; apud HITTORPIUM tamen titulus eſt *de litania minore.*

(3) De ieiunio & abſtinentia horum dierum diximus T. II. p. 1003. ſeq. Nempe ut ſcribit SIDONIUS APOLLINARIS lib. V. ep. 14. *In his ieiunatur, oratur, pſallitur, fletur.* AMALARIUS lib. I. de div. Offic. c. 27. miratur, *quomodo inolevit conſuetudo præſentis ieiunii in noſtra eccleſia.* Eius reliquias adhuc quasdam fuiſſe ſæc. XIV. diſcimus ex *Iac.* de VITRIACO ſerm. in fer. II. Rog. *In his autem*, ait, *litaniis ieiunare ſolebant in principio in quadrageſimalibus cibis; nunc autem pauci ieiunant primis duobus diebus, niſi in caſeo, & ovis. Omnes autem debent ab operibus mundanis ceſſare, ſicut in diebus feſtis, donec facta ſit Proceſſio, cui debent intereſſe.*

propter facilitatem hic ſubſcripti videntur. In letania minore ſicut & in maiore feria II. imprimis agitur benedictio cineris. Sequitur antiphona. *Exurge Domine adiuva nos, & libera nos propter nomen tuum. Deus auribus.* Cum *Gloria.* Qua finita ponendi ſunt cineres ſuper capita. (1) Sicut antiphona teſtatur. *Immutemur.* Sequitur oratio. (2) *Mentem familiæ tuæ quæſumus Domine intercedente beato Laurentio martyre tuo, & munere compunctionis aperi, & largitate pietatis exaudi. Per.* Quando autem levantur reliquiæ, imponit cantor antiphonam hanc. *Surgite ſancti.* Alia. *De Ieruſalem exeunt.* Deinde ſequuntur verſus lætaniæ huiusmodi. *Humili prece & ſincera devotione ad te clamantes ſemper exaudi nos. Summus & omnipotens genitor, qui cuncta creaſti. Æternus Chriſtus, filius atque Deus. Nec non ſanctificans dominator Spiritus almus. Unica maieſtas, trinaque ſola Dei. Humili.* Ea finita iſtæ quæ ſequuntur cantantur antiph. *Dimitte nobis Domine peccata noſtra, tibi peccavimus, patientia Iſrael libera nos Domine in tempore anguſtiæ noſtræ. Alleluia. Propitius eſto Domine. Sacerdotes fundite lacrimas. Tu es Domine Salvator. Sicut paſtor portat ovem. Annuntiata eſt inter gentes. Sanctos portamus ſanctorum. Sub altare Domini. Suſcipiamus Domine. Tu autem Domine. Domine in flagellis tuis. Timor & tremor.* Feria tertia cantantur iſtæ antiphonæ ad ſuſcipiendos ac ſalutandos fratres. *Benedicat vos trina maieſtas Domini.* ℞. *Bened. vos ſpiritus.* Item. *Ille vos benedicat.* In ingreſſu. Bened. Dns ſacerd. Clero quoque ſtante in choro incipit cantor antiph *Exurge Domine.* cum verſu *Deus auribus.* Poſtea. *Immutemur.* Sequitur oratio. *Deus qui culpas delinquentium diſtricte feriendo percutis, fletus quoque lugentium non recuſes; ut qui pondus tuæ animadverſionis cognovimus, etiam pietatis gratiam ſentiamus. Per.* Ant. *Surgite ſancti. Cum iocund. De Ieruſalem.* Tunc iſti cantantur verſiculi. *Clamemus omnes. Bellis attriti. Curvantur. Delicta. De cœlis. Flagella. Gemitum. Ecce.* Item. *Aufer a nobis Domine iniquitates noſtras, ut mereamur puris mentibus introire ad ſancta Sanctorum.* Exaudi. Item. *Pater de cœlis Deus miſerere nobis. Spiritus ſancte Deus miſerere nobis. Qui es trinus & unus Deus miſerere nobis. Ipſe idemque benignus Deus, miſerere nobis. Sancta Maria, or nobis. Gratiam tuam concede nobis D Aeris temperiem bonam, concede nobis D Ab inimicis noſtris libera nos Domine. Fi miſerere nobis. Nunc & in perpetuum miſ rie eleiſon, Chriſte eleiſon, Kyrie eleiſon. ſpes mundi.* Feria quarta ant. *Exurge D Immutemur.* Oratio. *Parce Domine, par pulo tuo, ut nullis iam patiaris adverſi fatigari, quos precioſo filii tui ſanguine red Per. Surgite ſancti. Cum iocunditate. ruſalem.* Deinde iſta proſequitur letania. K

## Ordo in inventione ſanctæ Cruc

In inventione ſanctæ crucis legantur lec quæ & in natalitiis plurimorum martyrum omeliæ ad ipſum diem pertinentes.

## Ordo in vigilia Aſcenſionis Don

Leguntur lectiones tres de actibus apoſto Prima lectio ſic continet in capite: *Primu dem ſermonem feci,* uſque, *& Maria mat & fratres eius.* Secunda lectio ſic conti capite: *In diebus illis exurgens Petrus in fratrum,* uſque, *& annumeratus eſt cum cim apoſtolis.* Tertia lectio ſic continet pite: *Quia receperunt ſermonem eius,* uſqu *ſalvi fierent cottidie in idipſum.* Poſtea le omeliæ ſanctorum Patrum ad ipſum diem nentes.

## Ordo in Sabbato ſancto Penteco

Sabbato in vigiliis Pentecoſtes omnes ie faciant, & omne officium divinum, vel o tam lectiones, quam & baptiſmum ſicut bato ſancto vigiliarum paſchæ, tantum h ctava ingrediantur ad vigilias vel miſſar lemnia, ut hora nona expleta omnia conſu tur. In eis autem legantur lectiones qua canentur quatuor cantica ante baptiſmi co tionem, ſicut in vigiliis paſchæ. Antequa ſcendatur ad fontem ad baptizandum legat ctio prima: *Temptavit Deus Abraham.* ( *Deus qui Abraha &c.* Lectio ſecunda: *Moyſes.* Tr. *Attende Domine. Deus qui per prophetarum ora &c.* Lectio tertia. *bendent ſeptem mulieres.* Tr. *Vinea fact Deus qui nos ad celebrandam præſentem tatem utriusque teſtamenti paginis inſtru nobis intelligere miſericordiam, ut ex per*

(1) Convenit hic ritus iis, quæ MARTENIUS affert ex codd. *Turonenſi*, & *Salisburgenſi* compluresque recenſet eccleſias, apud quas hodieque obtinet. De ant. Eccl. diſc. in celebr. div. off. c. 27. vid. P. I. Diſq. p. 1006.

(2) In ſacramentario noſtro *alemannico* orat Fer. III. Rogat. prima notatur *ad S. Laurentium* I. p. 119.

*ſentium munerum firma ſit exſpectatio ſu-*
*m. Per.* Lectio IIII. *Audi Iſrael.* Oratio.
*incommutabilis virtus & lumen æternum*
*propitius ad totius Eccleſiæ mirabile ſacra-*
*m, & da famulis tuis, ut hoc, quod de-*
*gimus, etiam rectitudine vitæ teneamus.*
Tr. *Sicut cervus.* Oratio. *Omnipotens ſem-*
*: Deus, qui hanc ſolempnitatem adventu ſan-*
*ritus conſecraſti, da nobis quæſumus, ut*
*ius deſideriis accenſi fontem vitæ ſentiamus.*
Finitis lectionibus deſcendendum eſt ad fon-
um ſancto chriſmate, & cereis cum magna
ntia decantando letaniam. Aliqui canunt
m Noricam: *Rex Sanctorum.* His expletis,
ındum eſt ſicut in vigilia paſchæ. Poſt
m vero fontis ingrediendum eſt ad miſſam
m ad ſanctum Iohannem. Imprimis autem
etaniæ ter repetendo, & cum dixerint
*Dei*, dicat cantor excelſa voce *Accendi-*
ccenſis omnibus luminibus procedat ponti-
m omni ornatu uſque ad altare, & dicat:
*in excelſis Deo.* Et peragatur miſſa cum
*a*, & tractu ordine ſuo, ſicut in ſacramen-
continetur.

## Ordo in nocte Pentecoſtes.

dventu ſancti Spiritus, id eſt nocte Pente-
, dicantur tres pſalmi cum antiphonis ſic-
paſcha Domini, & in adventu Spiritus ſan-
egantur etiam tres lectiones de actibus a-
rum. Prima lectio ſic continet in capite:
*n complerentur dies Pentecoſtes.* uſque, *au-*
*s eos loquentes noſtris linguis magnalia Dei.*
la lectio ſic continet in capite: *Stupebant au-*
*nes & mirabantur ad invicem.* uſque, *& erit*
*qui invocaverit.* Tertia lectio ſic continet in
: *Viri Iſraelitæ, audite verba hæc: Ieſum Na-*
*um virum approbatum a Deo.* uſque, *quoſ-*
*advocaverit Deus Dnus noſter.* Alias vero
ur omeliæ ad ipſum diem pertinentes. Quod
cha dictum eſt de conſequentibus noctibus
nalibus hoc & hic dicendum eſt, ut tres
per ſeptem dies neophitorum omnimodis
ur. Et ſic maieſtatem Spiritus ſancti in pen-
celebramus, & in octava eiuſdem feſtivi-
id eſt in nocte, tres pſalmos in nocturnis,
ue ad finem diei præſentis dominici *Alle-*
icamus. In ipſis enim diebus præſentis eb-
domadæ non ſtatim peracta die quadrageſima ge-
nu ad orandum curvamus; ſed & illa adhuc ſe-
ptimana ſtantes Domino ſupplicamus, & quamvis
intermiſſa repetentes ieiunia, tamen *Alleluia* cot-
tidie perſonamus, & per quatuor dies laudes hym-
norum debitas ſimul & miſſarum celebrationes
Deo offerimus.

## Ordo in octava Pentecoſten.

In dominica octavæ pentecoſtes ponunt librum
Regum, & Paralipomenon uſque in dominicam
primam Auguſti. Tempus autem Pentecoſtes in-
choatur a prima die reſurrectionis, & currit uſque
ad diem quinquageſimum poſt pauca. Qui dies
quinquaginta celebrantur in læticia poſt reſurre-
ctionem Domini. Propter hoc ieiunia relaxan-
tur, & ſtantes oramus, quod eſt ſignum reſurre-
ctionis. Duas autem varietates habet Eccleſia de
ieiunio, quod fit poſt reſurrectionem Domini. A-
liqui ſecundum vulgarem uſum ſtatuunt terminum
quadrageſimalis ieiunii in feſtivitate ſancti Iohan-
nis, aliqui volunt omnes dies habere in læti-
tia. (1) Cur lætari debeamus in diebus Pente-
coſtes habundant exempla ſanctorum Patrum;
cur ieiunare neceſſe ſit, unuſquiſque ex ſuo corde
cognoſcit. Sed unicuique voluntate licet ieiunare ob
devotionem mentis. Ab hac licentia excluduntur,
qui proprie in Eccleſia pœnitentes nominantur. *An-*
*nua nobis eſt dilectiſſimi celebranda feſtivitas, quam*
*menſis Illius ſolemnis curſus indicit. Quarta*
*igitur & ſexta feria ſuccedente ſolitis eandem*
*convenientibus (conventibus) exequamur, ſabba-*
*torum die hic ſacras acturi vigilias, ut per ob-*
*ſervantiam competentem Domino purificatis men-*
*tibus ſupplicantes, beatiſſimo Petro apoſtolo ſuf-*
*fragante a præſentibus periculis exui mereamur*
*pariter & futuris.*

## De ieiunio Quatuor Temporum.

In quatuor temporibus, quando agimus XII.
lectiones, ſolemus ieiunare pro ordinandis, quam-
vis ordinatio non fiat; etiamſi pervenerint in o-
ctavis Pentecoſtes, quando celebratur feſtivitas ſe-
ptiformis Spiritus, & neophitorum. Ut autem
hoc ieiunium celebretur in largitione ſanctorum
ordinum Eccleſiæ primitivæ mos obtinuit. In quar-
ta feria quarti menſis leguntur duæ lectiones.
Quinta feria deeſt officium & miſſa, & ideo de-
bes cantare de Dominica Pentecoſtes. Sexta feria
una

Alludit hic compilator ad tertiam quandam qua-
mam alicubi olim poſt Pentecoſten celebratam.
æ P. III. Diſquiſ. X. c. 3. n. 14. de tribus qua-
nis ſcripſimus. Et P. I. Monum. vet. Liturg.
p. 391. annotavimus ad feſtum S. Io. *Baptiſtæ*,
quod ſolum habetur feſtum Sanctorum in illo Graduali
Dominicali, cum feſtis Natale Domini proxime ſe-
quentibus unaque feſtum S. LUCIÆ menſe *Decembri*
& feſto Purificationis menſe *Febr.*

una tantum legatur lectio. Sabbato, quando benedictio agitur, quatuor lectiones legantur, & ſingulas lectiones ſinguli reſponſorii dicent. Proxima lectio ordinationi de camino ignis legatur. Quatuor temporibus annus volvitur, unumquodque tempus tres menſes habet. Pro unoquoque menſe ſinguli dies ieiunio conſecrantur. Per ſingulas orationes in duodecim lectionibus genuflectimus, excepto in octavis Pentecoſtes in ſola de camino ignis genu non flectimus. Item de ieiunio pentecoſtes. Si autem ipſa hebdomada in menſe quarto evenerit, ieiunium faciant quarta & ſexta feria, & in Sabbato uſque ad horam nonam, & hæ lectiones legantur, quæ menſe quarto ſcriptæ ſunt cum reſponſoriis quatuor & *Benedicite*. Et Tractum *Laud.* Sin autem ea non tempore ſuo agitur cum lectiones legantur, non pronunciat lector *lectio libri*, ſed inchoat plane, & legit in ſenſu lectiones, ſicut epiſtolæ Pauli diebus Dominicis leguntur. Si vero tempore ſuo agitur, tunc pronunciat *lectio libri.* Similiter & in reliquis tribus temporibus.

### Item unde ſupra apertius.

In menſe Iunio ſi eveniunt duodecim lectiones in Sabbato Pentecoſtes, tunc in quarta feria cantetur & legatur ant. *Exaudi Domine vocem meam, qua clamavi.* Oratio. *Preces noſtras quæſumus Domine.* Require in hebdomada prima quadrageſimæ. *Lectio libri ſapientiæ. In diebus illis dixit Salomon.* Oratio. *Devotionem populi tui. Lectio Iſaiæ prophetæ. Audi Iacob. Alleluia.* ℣. *Domine Deus ſalutis. Evangelium ſecundum Lucam. In illo tempore. Accedent.* Off. *Viri Galilei.* Comm. *Pater cum eſſem.* Fer. VI. ant. *Exaudi Domine* or. *Eſto Domine propitius plebi tuæ. Lectio Iohel prophetæ. Exultate filiæ Sion. Alleluia.* ℣. *Domine refugium. Secundum Lucam. Venit ad Ieſum vir, cui nomen.* Off. *Viri Galilei.* ℣. *Pater cum eſſem.* Sabbato primitus dicant letaniam. *Kyrie eleiſon. Gloria in excelſis.* Oratio. *Mentibus noſtris.* Alia. *Illo nos igne.* Tertia. *Deus qui animarum.* Quarta. *Præſta qs omps Ds.* Quinta. *Præſta qs omps Deus.* Cum lectionibus & gradalibus, & *Benedicite.* Ad miſſam. *Præſta quæſumus omnipotens Deus, ut claritatis tuæ ſuper nos.* Lectio. *Factum eſt, cum Apollo eſſet Corinthi. Alleluia.* ℣. *Confitemini.* Tr. *Laudate.* Evangelium. *Si diligitis me, mandata.* Off. *Emitte Spiritum.* Comm. *Ultimo feſtivitatis.* Si autem evenerit in ipſa ebdomada ſancta, tunc in quarta feria, quod ibi conſtitutum eſt cantatur. Ant. *Deus cum egredieris. Alleluia. Domine Deus ſalutis.* Off. *Meditabar.* Similiter in VI *Repleatur os meum. Alleluia. Domine reſ* Of. *Lauda anima.* Similiter in Sabbato. *Karitas Dei.* Cum orationibus, lectionibu dalibus cum Benedic. & Tractu. Lectio *nit univerſa civitas.* Evangelium. *Surgens* Lectiones ſunt iſtæ. *Dixit Salomon. Audi Exultate filiæ. Effundam de ſpiritu. Angel* Ad miſſam *Iuſtificati ex fide.* Of. *Domin ſalut.* Com. *Non vos.*

## *Ex ordine operis Dei San-Blaſ. M ſæc. XIV.*

### De Adventu Domini.

Dominica IV. ante natale Domini in vigi veſperam Antiphona: *Cuſtodit Dominus:* O *Excita Domine. Benedicamus Domino* a dicatur. De ſancta Maria Antiph. *Miſſ* Capitulum *Ave Maria gratia plena* Oratio: *qui de beatæ.* Hanc orationem cottidie di ad Matutinum & ad Veſperam, & ad Miſſ que ad Nativitatem Domini. Commemora Trinitatis & S. Crucis dimittitur uſque poſt ficationem S. Mariæ. Ad Letaniam tamen Primam & ante Miſſam non dimittitur. A ſperam & ad Matutinum de omnibus Sanct que ad natale Domini antiphona *Ecce Do veniet.* Ad preces de omnibus Sanctis inſi ventum Domini dicatur imprimis: *Ave M Fuit homo &c.* Oratio: *Conſcientias noſtra* vitatorium a duobus non reveſtitis canatur *veniet Rex*, & ad Lectiones Eſaias ponat gendus, tam in Dominicis quam in privat bus. In fine Lectionum Dominicis diebus tur: *Tu autem Domine;* privatis vero, *H cit Dominus.* ad matutinas Laudes primam phonam ebdomadarius incipiat, reliquas ſe fratres, ſicut in Breve notati ſunt. Et ho per fiat in duodecim lectionibus, præter ſi & maiores & minores feſtivitates. Ad Lauc S. Maria antiphona *Angelus Domini.* Cap & oratio ut ſupra. De Patrono (S. Blaſio) a *Martyr Domini.* Hæc antiphona in omni officio de patrono canitur Ad Primam poſt mum, *Quicunque*, dicatur ſolita oratio: *potens ſempiterne Deus, qui dediſti famuli* Ante Tertiam agatur proceſſio, ſicut in cæte minicis. Reſponſorium: *Miſſus eſt Gabriel. Maria* cum verſibus. Ad introitum eccleſi ſponſorium: *Dies venient.* Capitulum *cæli. Kyrie el. Chriſte el. Kyrie el.* cap. *Av ria.* Hoc capitulum tantum in Adventu D

dicendum eſt; alio vero tempore: *Poſt Ora pro nobis B. Blaſi. Exultabunt* Oratio. *Via Sanctorum omnium.* Et , quod de quocunque reſponſorium ad cantatur, de ipſo primum capitulum Ad miſſam ſacerdos & miniſtri altaris ıntur uſque ad natalem Domini. Ab hac & deinceps per totum Adventum ad on veſtiatur diaconus dalmatica, nec us tunica, ſed caſula. In Adventu et- ini provideat cantor, ut ſingulis hebdo- celebretur de S. Maria. Si fieri poſſit ſolemniter, altera privatim, & ſine ſe- ( *Mittit ad Virginem.* ) ita tamen, ut & Feria VI. Miſſa de Patrono noſtro tatur. Et ſi in adventu Domini maior ea non poteſt cantari, in Sabbato ad ı Miſſam celebretur, ſive ſit duodecim ı, ſive non.

ı denique antiphonæ O. incipiunt, Ab- ıræſens eſt, primam incipiat, reliquas

## )e ieiunio decimi Menſis.

V. ieiunii decimi Menſis Invitatorium: *iam Dominus*, Si hiſtoria *Clama* cani- autem *Regem venturum.* Evangelium cum ſua Homelia a Diacono pronun- ɔn tamen ab uno, ſed per ordinem in tantur Feria VI. & Sabbato. Præfata ıngelia, quamquam iſtis diebus per Dia- onuntientur ad nocturnos, de Homeliis ·um in capitulo legi non debet, ſed de icut & in cæteris privatis diebus. Ad amen legantur Capitulum & oratio de olito more.

I. ad Miſſam *Prope eſto* per totum, o- ſalutatione & genuflexione cum uſuali- Sabbato ita cantamus Miſſam maiorem. *ter noſter* in choro ſedent omnes, hoc Miſſam, & hoc fit in ieiunio & Decem- ıniam ante Miſſam non cantamus de ul- e iſtius ieiunii. Qui debent legere, in- omnes, quibus Cantor præcipit. Eb- ıs ad officium, & miniſtri altaris non : de Converſis induatur unus tantum. induantur ſicut in privatis diebus, ſed ım facit, Cappa induatur. Reveſtitis omnia in choro ſigna pulſentur: & In- ntatur, ſicut in privatis. *Kyrie eleiſon* tur, ex illo choro incipitur, ubi Ebdo- Lectiones legunt ſicut ſunt in ordine. r, Reſponſorium cantant, quibus Can- tor præcipit. Omnes orationes genuflexio præce- dit ſine ſalutatione, præter illam, *Deus qui tribus pueris*, quam ſalutationem ſine genuflexione exigit. Unus ex illis, qui cantaverunt *Benedictus*, ad offerendum vadit, & alius ei præparat ſicut in XII. lectionibus. Textus non fertur per chorum. Cantatis verſibus offertorii exuunt ſe omnes, qui fuerint induti, præter Ebdomadarios. Ad pacem Prior, vel quilibet de Senioribus eat. Hoc autem Sabbatum, quamvis ſex tantum Lectiones habeat, dicitur tamen duodecim Lectionum, eo quod antiquitus eædem lectiones bis legebantur, græce videlicet & latine.

Si in aliqua iſtius ieiunii die feſtum S. Thomæ evenerit, poſt Capitulum pulſato ſigno & oratione facta cantet Tertiam; finita Tertia ſequitur miſſa, quam ſecundum conſuetudinem minoris feſti ſolemniter cantamus. Miniſtri præcedentis Ebdomadæ ad maiorem Miſſam præparent ſe, id eſt, Diaconus, Subdiaconus, Converſi. Poſt miſſam fratres ſe exuentes iterum lectioni vacant, uſque dum ſignum Sextæ audiatur. Tunc facta denuo oratione ſedent in choro, donec Sacerdos cæterique miniſtri altaris ſe induant ad miſſam de ieiunio. Quibus reverſis Sexta canitur, ſtatimque miſſa non præcedente letania cum flectione genuum, & *benedicamus Domino.*

## De Vigilia Natalis Domini.

Pridie in vigilia natalis Domini hoc modo pronuntiandus eſt ordo. Poſt Capitulum vacent fratres lectioni. Facta hora ſonetur ſignum ad Sextam. Poſt Sextam iterum vacent lectioni, & cum tempus fuerit, ſonetur ſignum ad miſſam, & puer cantet letaniam, qua finita fiat compulſatio duabus campanis ad maiorem miſſam. Poſt miſſam cantetur Nona: Poſt Nonam vero eant ad refectorium, & poſt refectionem vacent lectioni, & cum tempus fuerit, pulſetur ad Veſperas.

In vigilia natalis Domini ad priorem Veſperam *Deus auribus* dimittitur, & ſigna omnia pulſantur. Poſt veſperas de omnibus Sanctis dicantur Veſperæ mortuorum *Dilexi* ſine antiphona. Ad Completorium hymnus *Te lucis ante terminum.* Pſalmus *Miſerere* ſolum. Ad Matutinum XV. gradus dicantur & ſigna omnia pulſentur. Invitatorium duo cantent, & accendantur duo luminaria. In Laudibus ſeniores, ſicut notati ſunt, incipiant antiphonas. Antiphonam autem *Ioſeph fili David*, cantet Abbas, ſi præſens eſt, ut cantet eam uterque chorus per totum communiter, antequam Pſalmus incipiatur, *Benedictus Domi-*

*Dominus Deus.* Et ille chorus, qui ſecundum verſum cantare debet, finito verſu, quem dexter chorus cantavit, ſtatim incipiat antiphonam, & cantet eam usque *coniugem tuam*, & dexter chorus, qui primum verſum cantavit, incipit, *quod enim in ea*, & cantet eam uſque in finem. Qua cantata ſiniſter chorus inchoet verſum, *Et erexit cornu.* Et cantetur pſalmus per totum. Poſt ultimum verſum, *Illuminare his* iterum antiphona cantetur alternatim. Poſt *ſicut erat* iterum communiter cantetur ab omnibus. Oratio *Deus qui nos redemptionis noſtræ.* Poſt Matutinum de omnibus Sanctis cantatur matutina laus pro defunctis. Pſalmus *Miſerere mei Deus.* ſine antiphona, deinde *Verba mea*, & *Domine exaudi.* Poſtea redeant ad lectos.

Aparente luce diei pulſetur Prima, ut fieri ſolet poſt feſtum S. Michaelis, & cantent Primam. Antiphona *ſcitote quia prope.* Pſalmi familiares *Levavi. Deus in adiutorium*, *Domine exaudi. De profundis*, & *Voce mea*, quem pſalmum, ſi Trigentenam agimus, ad omnes horas pronuntiamus. Deinde VII. pœnitentiales & letania. Poſt Primam vacent lectioni uſque dum Tertia pulſetur. Ad Tertiam antiphona *Hodie ſcietis.* Pſalmus familiaris *Levavi. Deus in adiutorium. Domine exaudi.* Miſſa matutina de S. Maria *Rorate cæli* per totum, ut præſcriptum eſt in adventu Domini de S. Maria. *Alleluia* non canitur, niſi ſit Dominica. Finita miſſa ad Capitulum prolixius ſolito pulſetur, & mox, ut nativitas Domini pronuntiatur, proſternat ſe unusquisque in faciem ſuam, Dominus Abbas & pueri contra Crucem, ſimiliter Lector retro pulpitum; Qui autem ex utraque parte capituli ſedent, contra ſe invicem omnes toto corpore proſtrati faciant orationem ſpatio pſalmi *Miſerere mei.* Cum Abbati viſum fuerit, ſurgat, & cæteri cum eo. Legatur ibi lectio de Evangelio, *Cum eſſet deſponſata.* Brevis de natali Domini uno die ante vigiliam pronuntietur, & legatur eo die lectio de Regula: *Nuntianda hora*, & per totum annum non legatur amplius. Poſt Capitulum habeant colloquium. Similiter fiat poſt Sextam. Ad Sextam antiphona *Craſtina die*, deinde pulſato maiore ſigno & facta oratione reveſtiat ſe Dominus Abbas, aut alius Sacerdos, & Diaconus, & duo Subdiaconi, quorum unus Prophetiam, & alter legat Epiſtolam. Diaconus induatur dalmatica, duo Subdiaconi tunicis: duo Fratres cantent ℟. Gradualis, qui præcedenti Dominica cantaverunt *Alleluia*, & tres Converſi ſint reveſtiti ad cereos & ad thuribulum. Unus de albatis offerat, qui d
cem eat. In canone proſternant ſe ſuper
ad miſſam vero tria luminaria ſuper gr
cenduntur. Ad Nonam ant. *Levate capi*
menſam legatur ſermo S. Auguſtini de
contra Iudæos.

Ad Veſperam duo ſigna pulſentur,
omnibus ſummis feſtis, & qui notati ſi
cipiant antiphonas.

| | |
|---|---|
| Ant. *Iudæa & Ieruſalem.* | Pſ. *Laudate pu* |
| Ant. *Rex pacificus.* | Pſ. *Laudate Du gentes.* |
| Ant. *Orietur ſicut.* | Pſ. *Laudate D niam bonu* |
| Ant. *Betlehem.* | Pſ. *Lauda Ieru* |

Ad quartum pſalmum induant ſe duo C
qui cantent Reſponſorium *Iudæa*, qui et
cenſent altaria, & dicant *Benedicamus* l
Ad *Magnificat* Ant. *Cum eſſet deſponſat*
canitur ſicut illa, *Ioſeph fili David*, &
tim canenda eſt. Et hoc modo dividitur
qui eam incœpit cantare, uſque *Maria*
alter chorus ſtatim inchoat, *antequam c*
*rent*, & cantet uſque *in utero habens*,
iterum prior chorus, *Quod enim*, & car
que ad finem. Poſt *Magnificat* & poſt
*Patri* iterum hæc antiphona cantanda eſt
nibus. Oratio: *Deus qui nos redemption*
S. Maria Ant. *O Virgo Virginum.* Cap.
*Ea tu in mulieribus.* Oratio. *Deus qui de*
Deinde de Patrono, & ſuffragia omnium
rum, & Veſperæ de omnibus Sanctis ſolit
Ad Veſperas & ad Matutinum de omnibu
ctis ad *Magnificat:* antiph. *Lux orta e*
poſt Epiphaniam. Ad Completorium hym
*lucis ante terminum.* Hic, & ad omne
adiungitur verſus de natali Domini ad h
*Memento ſalutis auctor*, uſque ad Purifica
B. Virginis.

## De Natali Domini.

Cum tempus fuerit, ut fratres ſurgant C
natum de Virgine laudare, ſecretarius c
ſocios ſuos, & candelas omnes accendant
rim unus eorum cum lumine excitet fr
dormitorio. Accenſis luminibus pulſetu
cum duobus parvis campanis, quæ com
vulgariter dicitur Schreki. Poſtea fiat co
tio in choro tantum cum illis campanis,
exeant de choro Diaconi & Converſi &
campanas, & duo ſigna maxima pulſentu
nientibus vero pueris, & factis tribus orat
duo ſigna pulſentur unumquodque cum

camp

ıanis, poſtea omnia, & ſic fiat compulſatio nnibus feſtivitatibus. XV. Gradus ſub ſilenlicantur, & ad quintum pſalmum omnes ſomore erigantur ſuper ſedilia. Tres fratres re:i in cappis cantent *Invitatorium.* Cuſtos rimo Nocturno accipiat librum, ubi ab eo itus erat, & ponat in analogium, & incenumen lectori. Lector autem inclinatus eat :horum ad librum Matutinalem incipiens in o chori: finita lectione ſimiliter inclinatus ›er medium chorum, & flectat genua ſua; le revertatur in locum ſuum. Singula Reória cantentur a duobus. IV. VIII. & XII. ›us. Puer legat primam lectionem, cæteras :s, qui notati ſunt. Primum quoque, & um, & nonum Reſponſorium duo pueri can. Ad decimam vero lectionem exeant ſcholares alefaciendum ſe, & ad XII. revertantur. gelium Abbas legat: *Liber generationis.* Ser, *Te decet.* Oratio, *Deus qui hanc ſacraam noctem.* Qua dicta imponat Cantor de aria ant. *O mundi Domina.* Oratio absque *ınus vobiscum.* Cap. *Poſt partum virgo.* o, *Deus qui per B. Mariæ V.* Dicta oranon pulſantur ſigna, ſed inchoatur matuaus de omnibus Sanctis ab ipſo, qui Evann legit. Qua cantata eant in dormitorium, ›ſtea in calefactorium ſeu regularem coqui, ubi Cammerarius in tertio Nocturno præit focum, & aquam, & manutergia ad abas manus. Et ita præparent ſe, ut dum ɔm fuerit maius ſignum, veniant in Eccle. factaque oratione induitur Sacerdos Alba ıro, & caſula, ſimiliter Diaconus Dalmatica, ıo Subdiaconi tunicis, & tres Converſi ad officium: Et impoſitor officii in cappa: ad has tres miſſas ſinguli Sacerdotes cum .is miniſtris notantur ad libitum Cantoris: i ad primam miniſtrarunt miſſam, non not ad ſecundam. Indutis omnibus ſigna omulſentur tam in choro quam in angulari, & ıa incendantur. Ad miſſam de nocte, quæ e ſicut in maioribus celebratur, hoc modo ficium. *Dixit Dominus ad me* per totum. *eleiſon.* Incipiente Sacerdote hymnum anım omnes flectant genua, exceptis, qui inſunt, qui prætendant manus ad terram. ıetia, *Populus qui ambulabat.* Epiſtola *apagratia Dei.* Sequentia, *Grates nunc omnes,* omnibus ſtantibus canitur. Evangelium *Exiit ım.* *Credo in unum* ad omnes miſſas cani& textus per chorum feratur. Ille, qui facit officium, offerat, & ad pacem eat, & non communicet quis ibi, niſi Diaconus & Subdiaconi. Interim dum dicit Sacerdos collectam ad communionem pulſentur omnia ſigna, & Sacerdos ita, ut eſt reveſtitus, in altari incipiat matutinas laudes *Deus in adiutorium*, & exiens exuat caſulam, & in in ſtola & alba, cum quibus miſſam celebravit, redeat in chorum. Ant. *Quem vidiſtis.* Reſponſorium *Benedictus qui venit*, a duobus non reveſtitis canitur. Hymnus *corde natus.* Ant. ad *Benedictus: Gloria in excelſis Deo.* De hac antiphona agitur ſicut de illa *Ioſeph fili David.* Illis vero duabus vicibus, quibus ab utroque choro alternatim canenda eſt, hoc modo dividitur. Chorus qui eam poſt primum verſum cantare cœpit, cantat uſque, *& in terra pax* alter vero chorus, *hominibus bonæ voluntatis.* Oratio, *Da quæſumus.* *Benedicamus Domino* dicatur ab his, qui reſponſorium cantaverunt. De S. Maria, & de S. Anaſtaſia non fit mentio, ſed ſtatim inchoatur antiphona de Patrono, *Domine Rex.* Deinde ſuffragia Sanctorum ſolito more.

Poſtea eant induere diurnales ſuos, veniantque in regularem coquinam, ubi parata inveniant omnia, ut prius. Iuvenes qui ſtant in regula, & pueri de prædicto loco calefactionis non recedant, antequam ſignum ad miſſam audiatur. Interim Cuſtos & ſocii eius præparent quinque lumina in Eccleſia S. Mariæ, & pulpitum, duosque calices, & duas harundines, ponanturque hoſtiæ, ut ſufficere videtur communicantibus, ita tamen, ut impares ſint. Cum tempus fuerit, pulſet Cuſtos maius ſignum in choro ad miſſam de luce. Quo audito veniant pueri cum Magiſtris, & iuvenes, & faciunt trinas orationes, quas ante Primam facere ſolent. Deinde reveſtiant ſe tanti, ſicut ad miſſam de nocte, cum paramento minoris feſtivitatis. Reveſtitis omnibus veniant in Eccleſiam S. Mariæ, & præcedat Impoſitor officii, deinde tres Converſi, duo cum luminibus accenſis, & unus cum thuribulo & capſula cum thure, deinde textus Evangelii & Diaconus, poſtea Sacerdos, & Lector Prophetiæ, deinde ſchola & Conventus. Veniente Sacerdote in Eccleſiam ſtatim complicat ſibi Diaconus caſulam, & ſic expectat ante gradus cum miniſtris uſque ad *Gloria Patri*, & impoſito incenſo faciat confeſſionem. Venientibus omnibus imponat Cantor officium, *Lux fulgebit.* Prophetia *Spiritus Domini.* Sequentia *Natus ante ſæcula*, qua incepta cuſtos miniſtret luminaria. Evangelium, *Paſtores*

*loquebantur.* Ad hanc miſſam pueri & Officiales, & infirmi, & quicunque voluerint, communicent, & hoc modo incedant miniſtri in communicando. Sacerdos communicatis miniſtris, & percepto ſanguine Domini dat calicem Diacono, quo accepto Diaconus vadit in ſiniſtrum cornu altaris, & tam ipſe, quam duo Subdiaconi primi communicent de ſanguine Domini cum harundine argentea. Subdiaconibus ad tenendam pallam altaris in dextrum cornu redeuntibus, Cantor officii, ſi vult, primus communicet cum miniſtris, quia ipſe de calice vinum cum harundine daturus eſt communioantibus. Hic ordo ſemper teneatur, quando Conventus communicat. Secretarius vero ita procurabit cum pulſando, ut, cum oratio Dominica, vel *Agnus Dei* dicitur, lux incipiat apparere. Poſt miſſam veniant pueri in Hyemale capitulum, & legant pſalmum, *Domine ne in furore*, ſi dies eſt: ſin autem, exſpectent uſque ad diem. Apparente luce diei pulſentur duo maxima ſigna in angulari. Ad Primam cantetur hymnus, *Iam lucis* tali melodia uſque ad octavam Epiphaniæ, ſicut *a ſolis ortus.* Ant. *Lux orta.* Cap. *Regi autem ſæculorum.* Poſt Primam eant ad Capitulum. Poſt Capitulum cantetur miſſa matutina; ſed poſt parvum intervallum pulſetur maius ſignum, & congregatis omnibus, & facta oratione reveſtiant ſe communiter. Reveſtitis omnibus ſignum ad tertiam pulſetur, quemadmodum ſtatim poſſint ſcholares in choro videre de die ad legendos pſalmos propter communicantes, ne deficiant. Ad Tertiam antiphona, *Hodie intacta virgo.* Cum ventum fuerit ad eum locum, *omnes ipſum adoremus*, fiat genuflexio ab omnibus. Cap. *Multifariam.* ℣. *In ſole poſuit tabernaculum.* Oratio. *Concede quæſumus omnipotens Deus, ut nos.* Si Dominica fuerit, fiat benedictio ſalis ante Tertiam, & infra Tertiam Sacerdos viſitet officinas ſolito more. Infra Tertiam ordinet Cantor Proceſſionem, ut fieri ſolet in ſummis feſtivitatibus. ℟. ad Proceſſionem, *Hodie nobis cælorum. Sancta & immaculata* cum verſibus. Ad Introitum, *Hodie Chriſtus natus eſt.* Ad miſſam ante Introitum duo Fratres, quibus iuſſerit Cantor, ſtantes ſupra dextrum gradum cantent verſum de natali Domini: *Hodie cantandus eſt.* Et reſpondeant duo in choro ſtantes ante gradus, *Quis eſt iſte.* Et reſpondeant iſti duo excelſa voce, *Hic enim eſt.* Quo dicto ſtatim imponant, tres Cantores officium de die, *Puer natus eſt nobis. Kyrie eleiſon.* Prophetia, *Propter hoc ſciet.* Epiſtola, *Multifariam.* Sequentia, *eia recolamus.* Finita miſſa fiat compulſatio omnium ſignorum; & componan & cappas diligenter fratres. Ad Sexta *Hodie natus eſt.* Cap. *Apparuit benignit Lætentur cæli.* Oratio. *Concede quæſumu potens Deus, ut ſalutare tuum.* Ad men gatur Homelia Bedæ de Evangelio, *In pri* & Sermo de natali Domini. Ad Nonam *Gaudeamus omnes.* Cap. *Apparuit grati* Oratio. *Omnipotens ſempiterne Deus, qu diem.* Ad Veſperas pulſentur duo ſigna, domadarius antiphonam primam incipiat, ras, quibus Cantor præcipit. Ad ultimur mum ſicut in priori die, duo, quibus iuſſerit, exeuntes reveſtiant ſe ad ℟. & in altaria, & dicant, *Benedicamus Domine Magnificat* ant. *Hodie Chriſtus natus*, alte cantatur & ſic dividitur. Primus chorus uſque *bodie Salvator apparuit.* Alter cho que *bodie in terra canunt.* Item prior *bodie exultent* uſque ad finem. Finito ℣. *ficat* ſimili modo alter chorus incipiat a nam, & ab utroque choro cantetur ſicut *Et exultavit.* Poſt pſalmum iteranda e prius. Poſt *Gloria Patri*, & in fine illiu tanda eſt ab omnibus. Oratio, *Concede mus omnipotens Deus, ut nos.* De S. Mar *Virgo bodie fidelis.* Cap. *Poſt partum virgo.* tio. *Deus qui per B. Mariæ V.* Hanc ora dicimus de S. Maria ad Veſperas, & ad num uſque in octava Domin. Proceſſio ha nusquam agatur. De S. Stephano ant. *Ste autem.* De Patrono, *Domine Rex.* & ſecundum conſuetudinem noſtram. Ad c nem legatur ſermo Maximi Epiſcopi. *H Myſterii.*

## A Feſto S. Stephani uſque ad oct SS. Innocentum.

In natali S. Stephani Protomartyris ad torium *Regem Protbomartyris* duo Diacon veſtiantur. Legatur etiam & cantetur ad num ut ad minora feſta. Ad tertium noct lumina, quæ ſunt in altari, accenduntur illis tribus, quæ ante gradus de illis ſepte tincta remanſerant. Ad Primam pulſent choro duo maiora ſigna. Ant. *Cum auten Stepbanus.* Miſſa matutina de octava Do *Puer natus eſt* per totum. Oratio ſecun S. Stephano. Tertia de omnibus Sanctis. Maria non ſit mentio ad miſſam uſque in Domini. Lectio, *apparuit gratia Dei.* E lium, *exiit edictum.* Alia die lectio, *ap*

*benigni*

nitas. Evangelium, *Paſtores loquebantur*, viciſſim legantur per hebdomadam. Si Do- :a in illo triduo evenerit, id eſt in natali ephani, vel S. Ioannis, ſive Innocentum, matutina de ea canitur, & ant. ad *Magni-* in Veſperis cum oratione non prætermittitur. tem Trigentenam noſtrorum profeſſorum ha- s, Hebdomadarius Capellæ B. Virginis ce- : illam ſecundum conſuetudinem noſtram, occaſione nullius feſti negligatur, nec in Domini, nec in die S. Paſchæ, ſive in coſte. Per totum vero annum provideat ır, ut quidquid in noſtro Conventu obſtante ı neceſſitate non poteſt cantari, a Sacerdo- veteris monaſterii, prout Cantor eis iuſſerit, ıegligatur. Poſt Tertiam indutis cappis per rum & monaſterium fiat Proceſſio. Similiter ı feſto S. Ioannis, ſi Dominica dies eſt. Ad ſſionem, ſi in Dominica evenerit, *O Maria* Ad Introitum ℟. *Patefactæ ſunt ianuæ.* Ad n Diaconi induti Dalmaticis teneant chorum, tanti ſunt, cantent graduale & *alleluia.* Diaconus offerat, qui & ad pacem eat. eſperas duo ſigna pulſentur, & omnia lumi- accendantur, ut in priori veſpera natalis ni. Et cantetur veſp..a de S. Stephano per hoc modo. ℟. *Iuſtus ut palma* duo Dia- cantent, ℣. vero *Magna eſt gloria* a duo- ueris dicatur. Oratio, *da nobis quæſumus.* ıtali Domini ant. *Verbum caro factum.* De ıria ant. *neſciens mater.* deinde de Patrono. ı agatur Proceſſio ad S. Ioannem. Sacerdos eſt reveſtitus incenſet altare præcedentibus ıs pueris cum luminibus, & cantetur ℟. *ap-* ·. Tres quibus iuſſerit Cantor, cantent ℣. *ue compleſſet.* verſa facie ad altare, & Con- ſimiliter ſtante repetitur, *Veni dilecte mi.* ı *Patri. Veni dilecte mi.* Dicto *Gloria Pa-* & repetitione incepta Conventus facies ad m convertat. Cap. *Nimis honorati ſunt.* ), *Eccleſiam tuam.* Ad collationem Sermo ſebii Epiſcopi: *Satis notum.*

natali S. Ioannis Evangeliſtæ ad matutinum ue lumina accendantur cum cæteris lumini- ſigna pulſentur, & XV. Gradus cantentur dine, ut in S. nocte natalis Domini. Ad m nocturnum lumina, quæ pendent in ſan- o, accendantur cum illis in altari, & hoc ı omnibus ſummis feſtis. Ad Invitatorium *mus Regem* tres Sacerdotes reveſtiantur, ſicut præcedens feſtum per Diacones, ſic iſtud debet inofficiari per Sacerdotes. Ad miſ- ſam induantur ſeniores caſulis, cæteri cappis, & Cantor aſſumat duos vel tres de ſenioribus ad tenendum chorum. Ad menſam legatur Homilia Bedæ de Evangelio: *dixit Dominus Ieſus Petro.* Ad collationem autem Sermo S. Iſidori. *Iſte eſt Ioannes Apoſtolus & Evangeliſta.*

In natali SS. Innocentum die & nocte agatur ſicut in minoribus. Miſſa etiam matutina de o- ctava celebretur, niſi in Dominica evenerit. Ante Tertiam, ſi eſt Dominica, benedictio Salis & Proceſſio agatur, & facta aſperſione aquæ in choro ordinet Cantor proceſſionem, id eſt, tres Converſos alios quam hebdomadarios, quorum duo lumina, tertius incenſum ferat, Hebdomadario cum una cruce præcedente. Interim Sacerdos viſitat officinas ſolito more: Et ſic in omnibus feſtis minoribus fiat. Ad menſam legitur Homilia Bedæ de Evangelio, & ſermo de Innocentibus. Poſt Veſperas tria lumina accendantur, & fiat compulſatio ſignorum pro anniverſario Domini Regenberti.

Dominica infra octavam ad menſam legitur Homilia de Evangelio, *Erat Ioſeph.* Poſt Veſperas ant. de S. Maria: *Virgo verbo concepit*, ſi feſtum non impedit, dimittitur, & in Cappella cantatur. ℟. *Confirmatum eſt* uſque poſt octavam Epiphaniæ.

Si prima die poſt natale SS. Innocentum Dominica non occurrerit, ante nocturnos poſt XV. Gradus ſigna pulſentur, duoque non reveſtiti cantent Invitatorium. Evangelium a Diacono pronuntietur: *Exiit edictum*, & puer cantet Reſponſorium. Infra preces ſigna pulſentur ad matutinas laudes. Ad Primam maius ſignum pulſetur in choro, & ad Capitulum legatur Homilia de Evangelio, totuſque dies agatur ſicut in XII. lectionibus.

In natali S. Sylveſtri ad Invitatorium *Regem Confeſſorum*; & cætera omnia pleniter ſicut de uno Confeſſore, qui fuit Epiſcopus, in XII. lectionibus. Si autem feſtum S. Sylveſtri in Dominico die evenerit, antiphonas & Reſponſoria in priori & ſecunda Veſpera recipit: Tertius nocturnus agitur de eo, & legitur Evangelium, *Homo quidam peregre* cum Homilia ſua. Matutinæ laudes, & miſſa matutina de eo cantatur ad principale altare. Hebdomadarius vero Capellæ cantet de octava Domini, ſicut præſcriptum eſt in ordine.

In octava S. Stephani ante matutinum legantur XV. Gradus tantum uſque poſt octavam S. Blaſii. Epiſtolas quoque S. Pauli hac die incipimus, ſive ſit privatus dies, ſive Dominicus hoc modo. Si privato die incipimus, legitur ad matutinum, argumentum ſolius Epiſtolæ ad Romanos. *Romani ſunt, qui ex Iudæis.* Lecto primo argumento idem Cantor incipit ſecundum: *Romani ſunt in partibus Italiæ*, & ſic terminat lector. Poſt matutinum prætermittimus familiares pſalmos, quos non dicimus uſque poſt octavam S. Blaſii. Similiter fiat infra octavas Sanctorum, quos cum XII. lectionibus celebramus per circulum anni.

In octava SS. Innocentum ad Veſperam finito ſigno legatur *Deus auribus*, cum reliquis. Sequitur vigilia mortuorum atque laus, *Miſerere mei Deus.* Tertia oratio ad vigiliam, & ad miſſam: *Deus cui proprium eſt.* In miſſa matutina ſive ſit pro defunctis, ſive non, uſque ad cathedram S. Petri oratio *Deus cui proprium* non prætermittitur, quia tres Trigentenas in anno agimus, quarum unam hic inchoamus.

## In Purificatione B. Mariæ Virginis in Septuageſima.

Si feſtum Purificationis B. Mariæ in Dominica Septuageſimæ evenerit, ſic celebrandum erit. Omnia de Septuageſima agantur in prima Veſpera, ut infra ſcriptum reperitur, ſcilicet *Benedicamus Domino* cum *alleluia* decantato, & poſt ant. de Patrono cum *Gloria Patri.* Cantor ℟. *Poſtquam impleti ſunt* incipit, & Proceſſio agitur ad Capellam B. Virginis. ℟. a duobus fratribus hebdomadariis cum *Gloria Patri* canitur. Puer dicat verſum, *Elegit eam Deus.* Dominus vero Abbas, ſi præſens eſt, incipiat ant. *Senex puerum.* Si non eſt præſens, Cantor incipit eam. Poſt *Magnificat* ſtatim Sacerdos dicat Cap. *Poſt partum virgo;* omnibus interim genua flectentibus ſequitur oratio ſine *Dominus vobiscum*, Oratio: *Exaudi quæſumus Domine*, dicaturque benedicamus Domino a duobus Hebdomadariis. Ad Matutinum vero & ad horas canonicas agatur de feſto Purificationis, ſed ad Laudes poſt *Benedicamus* canitur de Dominica ant. *Simile eſt*, cum oratione ut ſupra ad Veſperam. Similiter fiat in II. Veſpera cum ant. *cum autem ſero factum eſſet*, & oratione ut ſupra. Matutinalis etiam miſſa ad principale altare de Septuageſima cantetur.

## In Purificatione B. M. V. extra Septuageſimam.

In Purificatione B. M. ad Veſperam

| | | |
|---|---|---|
| Ant. | *O admirabile.* | Pſ. *Dixit Domin* |
| | *Quando.* | *Confitebor.* |
| | *Rubum.* | *Beatus.* |
| | *Germinavit.* | *De profundis.* |

Hymnus, *Quod chorus vatum.* Ad proceſ ad capellam B. Mariæ ℟. *Gaude.* Benedicti delarum & proceſſio agitur poſt Tertiam. tis pſalmis ant. *Hodie &c.* Poſtea ſacer ſpergat candelas aqua benedicta, & ir prius altare, deinde candelas; Deinde in cantor ant. *Lumen ad revelationem*, interi tur candelæ. Illis accenſis imponat canto *Ave gratia.* Ad officium eant omnes cum delis, & offerant illas.

## In feſto S. Patroni Blaſii.

Ad hanc veſperam in choro omnia lumi cenduntur, & ſolempniſſime in pulſando, tando, & ſacris veſtibus utendo celebrat feſtum, prout ordinarius docet. Si autem S. Blaſii in Dominica Septuageſimæ evenerit mus commemorationem de Purificatione cu lectionibus in vigilia Brigidæ Virginis, ad ciendum B. Mariæ V. propter veſperam in rificationis, quam non poſſumus conſuetc complere propter Dominicam Septuageſimæ ſecundam itaque veſperam in die Purific *Alleluia*, *alleluia*, *alleluia.* Ant. *Cuſtodit nus.* Pſ. *Confiteantur.* & cætera omnia de S geſima. Poſt *Benedicamus Domino*, quod bus cantandum eſt, cum *alleluia*, fiat pı ad capellam B. Virginis cum ℟. *Poſtquam pleti ſunt.* Poſt ℟. verſus & *Gloria* a fratribus hebdomadariis cantetur; puer ve cat ℣. *Elegit eam Deus.* Ad hanc veſpera lumina incenduntur. Poſt verſum domin bas, ſi præſens eſt, mox imponat antip *Hodie B. Virgo*; ſi non eſt præſens, canto piat eam. Cantica autem ad *Magnificat* cu tiphona ſine finali decantata ſtatim ſacer cat cap. *Poſt partum virgo.* omnibus inte nua flectentibus ſequitur oratio ſine *D vobiscum.* His peractis mox cantor inci S. Blaſio ℟. *Sancte Deo*, & ſic exeant de B. Virginis, & redeant in chorum. Fir ſponſorio mox duo fratres bene vociferat bus iniunxit cantor, cantent ℣. *Sancte &* cum *Gloria Patri.* Poſtea dicto a duobu verſu *Magna eſt gloria eius*, mox impon minus Abbas ant. ad *Magnificat*, *adeſt* quæ antiphona cantanda eſt cum cantico *ficat*, eaque finita dicat ſacerdos orationem *qui nos B. Blaſii*, vel *Deus qui S. Blaſiu*

I

ı Sequentia *Iucundare*, vel *Sanctorum vita.* cunda veſpera Ant. ad *Magnificat: Hæc eo e.* Hic cum ventum fuerit ad eum locum *e Blaſi* fiat genuflexio ab omnibus. Nam ıus Guntherus Abbas cum conſenſu fratrum m conſtituit, ut in ſecunda veſpera, quananıtur in antiphona *hæc eo orante; S. Blaſi nto noſtri*, ut omnes ob reverentiam S. genuflexionem faciant, illi ſe ſuaque omnia ııttentes.

## : primis Veſperis in Septuageſima.

minica in Septuageſima ad veſperam *Alleluia, a, alleluia*, ut antiphona *Cuſtodit Dominus*, us *Confiteantur.* Ant. *Alleluia, alleluia, a*, ut antiphona *Laudabo.* Pſalmus *Lauda* ı. Ant. *Alleluia, alleluia, alleluia*, ut ana *Deo noſtro.* Pſalmus *Laudate Dominum, am.* Ant. *Alleluia, alleluia, alleluia*, ut anıa *Benedixit.* Pſalmus *Lauda Ieruſalem. Benedictus Deus.* ℟. *Alleluia iudica iudicium. le humilitatem.* Iſtud reſponſorium & *Bemus* cum *alleluia* a duobus cantetur. Hym*O lux B. Trinitas.* ℣. *Veſpertina.* In Evanı antiphona tali ordine cantanda eſt. Incicantore antiph. *Hymnum cantate.* dexter chontat uſque *de Canticis Syon.* ſiniſter chorus *de is Syon.* dexter chorus *Quomodo cantabimus.* : chorus *Septuaginta annos.* dexter chorus, *Ibi dimus*, cum verſu *Magnificat anima.* Sinihorus *Hymnum cantate* cum verſu *Et exul.* Dexter chorus *de canticis Syon* cum verſu *reſpexit.* Siniſter chorus *Quomodo cantabi-* & *Quia fecit mihi magna.* Dexter chorus *ginta annos*, & *Et miſericordia eius.* Siniıorus *Ibi ſuſpendimus*, & *Fecit potentiam.* : chorus *Hymnum cantate*, & *Depoſuit po-* Siniſter chorus, *de canticis Syon alleluia, rientes.* Dexter chorus *Quomodo cantabi-* & *Suſcepit Iſrael.* Siniſter chorus *Septua-* & *Sicut locutus eſt.* Dexter chorus *Ibi ſumus* & *Gloria Patri.* Siniſter chorus *Sicut* Poſt *Gloria Patri* repetitur antiphona per ab omnibus abſque alternatione. Oratio *populi. Benedicamus Domino alleluia alleluia. Deo gratias alleluia alleluia allelu-* Iinc uſque in Paſcha dimittitur *alleluia* iuxta ım ſedis apoſtolicæ. Cantata antiphona de ıo fit proceſſio ad altare S. Crucis cum rerio vel antiphona de S. Trinitate.

## In Annuntiatione B. Mariæ V.

annuntiatione in Dominica regula. Si in Dominica *Oculi* evenerit, omnia agenda ſunt de beata Virgine, ſicut Brevis docet. Ad priorem tamen veſperam ant. *Fili tu ſemper mecum*, cum ſua Collecta. Similiter fiat ad Laudes, & in II. veſpera. Matutina Miſſa de Dominica cum tractu decantanda eſt. Si in Dominica *Lætare*, vel in Dominica de Paſſione Domini evenerit, mutatur in ſequentem Feriam II. ſecundum illam regulam; Feſta Sanctorum poſtponenda ſunt, & anniverſaria mortuorum anticipanda ſunt. Si hæc feſtivitas in die Palmarum, vel in ſequenti Feria II. III. IV. in Cœna, vel Paraſceve evenerit, anticipamus illud propter varios labores illius hebdomadæ, & ſolempnizamus illud in ſabbato Palmarum. Item ſi in ſabbato Paſchæ, vel in die ſancto evenerit, celebramus illud Feria II. ipſius tali modo. Poſt veſperam in die ſancto agimus proceſſionem ad capellam B. V. cum ant. *Hæc eſt dies.* Hæc antiphona non dimittenda eſt propter alterationem diei, ſed tamen ad matutinam Miſſam canimus officium feriale ipſius hebdomadæ. Ad ſummam autem Miſſam *Rorate cœli.* Si vero contigerit hoc feſtum celebrare in hebdomada Paſchæ, tali modo celebrandum eſt. In I. veſpera ſuper pſalmos ant. *alleluia*, ut ant. *Crucifixus.* vel *alleluia* ut ant. *Surrexit.* Pſalmi *Laudate pueri. Laudate Dominum omnes gent. Laudate Dominum quoniam bonus.* Pſalmus. *Lauda Ieruſalem.* Hymnus *Ave maris* &c. Proceſſio ad capellam S. Mariæ. ℟. *Chriſti virgo.* Ad vigilias matutinas imprimis dicatur *Domine labia. Deus in adiutorium. Gloria Patri.* Invitatorium *Ave Maria.* Poſt Invitatorium Hymnus non canitur, ſed mox imponitur ant. *Miſſus eſt.* Pſ. *Domine Dominus noſter.* &c. Ad hoc matutinum omnes antiphonæ abſque repetitionibus, & abſque finalibus cantandæ ſunt. Cantantes vero & legentes ſint reveſtiti ſicut in ſancta nocte reſurrectionis dominicæ. Poſt *Te Deum laudamus* non legitur evangelium, ſed mox imponitur Cap. *Ora pro nobis. Deus in adiutorium.* Ant. *Quando venit* &c. Ad proceſſionem ℟. *Ingreſſus angelus.* Ad Miſſam *Rorate cœli.* Sequentia *Virginis Mariæ laudes.* Ad veſperam ant. *Alleluia. Crucifixus.* Pſ. *Laudate.* ut in die ſancto.

## In Feria IV. Cinerum.

Feria IV. in Capite ieiunii legatur expoſitio de Evangelio, *Cum ieiunatis* &c. ſupra pag. 72.

In capite quoque ieiunii Cantor pronuntiabit ad Capitulum mandatum quotidianum in charta, quod fieri debet pauperibus, & ea die incipiatur, ſecundum

ſecundum quod intimatum eſt, & Ordinarius docet. Eodem die fiat Proceſſio, & hoc idem obſervetur omni Feria IV. & VI. uſque ad Paſcha.

Sexta dein Feria ante Quadrageſimam poſt Primam eant fratres in Phyeſale, & ibi vacent lectioni ad placitum Abbatis vel Prioris, & illud obſervetur omni Feria VI. uſque ad Palmas, ſi non impediat feſtum XII. lectionum. Ab hac etiam die eant fratres in Phyeſale poſt refectionem, & ibi vacent lectioni, quouſque Prior inbeat pulſari Nonam, & obſervetur omnibus diebus Dominicis uſque ad Dominicam Palmarum excluſive, vel ſi Prior moram nimis protraxerit, tunc pulſetur Nona, poſtquam ſervitores menſæ pranſi fuerint. Notandum pariter, quod ad miſſam non debet Diaconus indui Dalmatica, nec Subdiaconus tunica, ſed uterque caſula uſque ad cœnam Domini. Cantato *Kyrie eleiſon* exuat Subdiaconus caſulam, legatque Epiſtolam, qua perlecta iterum induat eam. Diaconus vero ad Tractum veniat in veſtiarium, & exuat caſulam, & plicet eam in longum, & ponat eam in humerum ſiniſtrum in modum ſtolæ uſque poſt communionem, & iterum eam induat mox, poſtquam corporale plicatum habuerit. Excipitur feſtum S. Vincentii, & Purificationis S. Mariæ, & S. Blaſii, & Annuntiationis.

## In Dominica Palmarum.

Poſt Matutinam miſſam faciant aquam benedictam, deinde fiat Proceſſio per clauſtrum &c. ſupra p. 75.

## In Feria IV. ante Cœnam Domini.

Feria IV. ante cœnam Domini tali modo dicendus eſt ordo. Poſt Capitulum vacent fratres lectioni. Facta hora ſonetur ſignum ad Sextam, poſt quam iterum vacent lectioni, & Cuſtos ornet altare, & crucem ponat retro altare, quæ adoranda eſt in Paraſceve. Poſt ſonetur ad Nonam, eaque finita dicatur Letania tantum ab uno puero, & Proceſſio non agatur. Poſt hæc ſonentur duo ſigna ad miſſam; incipiente autem hebdomadario Introitum, *Omne genu flectatur*, fiat genuflexio ab omnibus prima vice tantum. Diacono pronuntiante in Paſſione *velum templi ſciſſum eſt*, deponantur vela. Dicente Presbytero *Pater noſter* ſonetur ſcilla ad Veſperam ut in XII. lectionibus. Poſt miſſam compulſatio ſignorum fiat, preces dicantur, *Ego dixi Domine* cum Pſ. *Miſerere mei* ſolo. Poſt Veſperas dicantur ut in
privatis diebus conſuetæ antiphonæ, ſcilic
S. Cruce, de S. Maria, de Patrono, deind
fragia, & poſt ea de omnibus Sanctis. Poſt
*Placebo* ſine antiphonis. Pſ proſtratus *Deu*
*ribus noſtris*, id eſt, Pſalmi familiares non d
tur, nec *Miſerere*, id eſt, laudes mortu
dicantur ad hanc Veſperam. Poſt refecti
vacent lectioni. Facta hora ſonetur ſcilla ad
lationem, poſtea ad Completorium, & di
Hymnus, *Te lucis ante terminum* privatim.
Completorium pauſent in lectis. Cuſtos a
cum ſuis coadiutoribus ibi ordinet retro
XXV. candelas.

## In Cœna Domini.

Tempore matutinali ſurgens Secretarius
ſuis coadiutoribus incendit ipſas candelas a (
de retro altare poſitas, poſtea ſonetur ſcill
matutinum. Venientibus pueris in chorum fa
trinas orationes, deinde legantur XV. Gr
Poſt hæc fiat compulſatio omnium ſignorum
in XII. lectionibus: Cantor vero hebdomac
mox imponat ant. *Zelus domus tua*, Domn
bate manu ſibi innuente. Ad primum ve
pſalmi fiat genuflexio ſuper formas Dominis
a ſcholaribus, & legant, qui notati ſunt in B
Ad unamquamque antiphonam & Reſponſ
extinquitur una candela. His etiam tribus d
non dicitur, *Deus in adiutorium*, nec (
*Patri*, nec *iube Domne benedicere*, nec, *tu a*
neque *Kyrie eleiſon* ad Horas, nec *Dominu*
*biſcum*, neque *Benedicamus Domino*. Inci
hebdomadario primam antiphonam ad Laud
primum verſum pſalmi *Miſerere* fiat genu
ab omnibus. Incepto dein pſalmo, *Laudat*
*minum de cœlis* extinquuntur omnia lumina
monaſterio. Inchoato vero pſalmo *Cantat*
*mino canticum* exeat Magiſter puerorum,
cendat lucernam, & recondat eam in veſt
ut a nullo videatur. Incipiente Cantore an
*Traditor autem* extinquitur ultima candela
fine *Benedictus*, vel *laudate Dominum de*
commendet Cantor duobus Diaconis, qui ca
*Kyrie eleiſon* in medio choro ſtantes, & di
Sacerdotibus verſus ſtantibus ſuper Gradum,
tata antiphona poſt *Benedictus* abſque finali.
etiam quatuor diebus omnes antiphonæ al
finalibus cantantur. Poſtea imponatur a Ca
hymnus *Rex Chriſte*, qui his tribus diebu
ordine erit cantandus. Finito hymno ve
duo Diacones in medium chorum, & can
*Kyrie eleiſon*, *Chriſte eleiſon*, *Kyrie eleiſon*.

d

ıcerdotes ℣. *Qui paſſurus*, & reſpondeant
, *Domine miſerere.* Tunc illi duo dicant
*eleiſon.* Alii duo vero, *Qui prophetice*, &
deat chorus *Domine miſerere.* Item illi duo
, *Kyrie eleiſon*, alii duo vero ℣. *Qui ex-*
, deinde chorus, *Domine miſerere.* His
s dicantur preces ſub ſilentio *Ego dixi Do-*
cum Pſ. *Miſerere mei* ſolo. Oratio. *Re-*
*ueſumus*, quibus dictis pronuntiat Dom-
bbas formam, & exeant pueri ſoli cum
:is. Egreſſis pueris percutiat formam alia
& exeat Conventus ad quieſcendum. Cum
rimæ advenerit, ſonetur ſcilla ad Primam.
tibus pueris in chorum factaque oratione
:ur Prima tali modo. Pſ. *Deus in nomine.*
*mmaculati* uſque *legem pone. Quicunque*
*lvus eſſe* non dicitur. Poſt Primam legan-
. Pſalmi & Letania, deinde vacent Lectio-
acta hora ſonetur ſignum, eantque in dor-
m, & calcient ſe diurnalibus calciis. Poſt-
:tur maius ſignum, ac venientibus pueris
rum, factiſque trinis orationibus, quas
npore ante Primam facere ſolemus, inci-
Tertia tali modo. Pſ. *Legem pone* & le-
ıſque *Defecit in ſalutare.* Oratio *Reſpice*
ı de paſſione Domini. Dicta Tertia eant
itulum.

ı Domno Abbati placuerit, faciat ſignum
, ut exiens videat, ſi pauperes ad man-
ſint ordinati. Si ſunt ordinati debito mo-
ɔx renuntiet Domno Abbati, qui innuat
ut percutiat tabulam in Capitulo. Qua
ı, dictoque *benedicite* incipiat Domnus Ab-
*Miſerere mei Deus*, euntibusque in clau-
:d viſitandum pauperes Domnus Abbas præ-
:um Capellano ſuo portante ſibi librum,
Conventus, & primo Seniores, poſtea
um Magiſtro. Finito pſalmo incipiat Can-
. *Dominus Ieſus poſtquam*, flectantque om-
ıua, & unicuique fratrum collocetur unus

Et ſi aliquis fratrum hoc anno obierit,
ınus pauper ponatur: duodecim vero pau-
'omno Abbati aſſignentur & tredecim Dom-
enberchto. Poſt ablutionem pedum & ma-
ɔercutiat Prior tabulam annuente Abbate,
'cuſſa detur eleemoſina pauperibus. Com-
ıandato incipiat Domnus Abbas ſeptem pſal-
ɜnitentiales, eantque in chorum, ſicut exi-
e Capitulo legentes ipſos pſalmos proſtrati
ım, Domnus autem Abbas ante altare ſu-
em ſibi appoſitam. Finitis pſalmis dicat
s Abbas confeſſionem cum orationibus ad
'tinentibus, deinde veniant in clauſtrum
ad colloquendum. Hebdomadarius autem Miſſæ
matutinæ cantet miſſam in Capella B. Virginis.
Scilla non ſonetur in elevatione hoſtiæ. Ad ter-
tium *Agnus Dei* cantetur *Miſerere nobis.* Pax
non detur his tribus diebus. Ad hanc miſſam
communicent pueri, infirmi & officiales. Interim
Prior & Cellerarius ordinent mandatum ſcholarium.
Facta hora ſonetur ſcilla ad Sextam, & legatur
*Defecit* uſque *Mirabilia.* Poſt Sextam iterum ſe-
deant ad colloquendum. Secretarius interim cum
ſuis coadiutoribus ignem ſuccendat in ambitu,
qui benedicendus eſt poſt Nonam. Deinde facto
intervallo modico ſonetur ſcilla ad Nonam, & lega-
tur *Mirabilia* uſque *ad Dominum cum tribularer.*
Poſt Nonam eant in dormitorium, poſtea lavent
manus ſuas, eantque in chorum. Sacerdos reve-
ſtiat ſe Alba, & Stola Diaconus, & Subdiaconus
& unus officium faciens reveſtiant ſe Albis tantum.
Poſtquam reveſtiti fuerint Sacerdos ſtans in me-
dio choro inchoet pſalmum *Miſerere mei Deus.*
*Iudica me Deus*, eantque in clauſtrum ad bene-
dicendum novum ignem. Benedicto igne Levita
accendat candelam, quam fert in laterna. Quo
facto incipiat Sacerdos Pſ. *Dominus illuminatio.*
Revertanturque per portam monaſterii ad chorum;
Deinde ſonentur ſigna omnia. Sacerdos interim
exiens ante chorum induat Caſulam, Diaconus
Dalmaticam, Subdiaconus Tunicam. Poſtea can-
tetur miſſa ſicut in XII. lectionibus. Secretarius
tantas hoſtias imponat, quod etiam altera die
ſufficiant, & quidem impares ſint, & ſcilla non
ſonetur in elevatione hoſtiæ. Dicente Presbytero
*Pater noſter*, percutiatur tabula; dicente vero
Sacerdote Complendam ſonentur omnes tabulæ.
Poſt miſſam Sacerdos ſumat viaticum, & deferat
illud retro altare in Almeriam claudens, incen-
ſanſque illud ponat candelam ardentem ante Al-
meriam. Interim faciant orationem ante Veſpe-
ram, incipiaturque ant. *Calicem*, cum reliquis.
Poſt Veſperam fratres eant ad refectionem. Iſto
die debet Abbas omne miniſterium facere, hoc
eſt, ignem benedicere, maiorem miſſam cantare,
benedictionem dare ad mandatum pauperum ſive
fratrum. Poſt refectionem Abbas tractet cum Pri-
ore & Cellerario de mandato ſcholarium. Inte-
rim Cuſtos & ſui coadiutores diſcooperient omnia
altaria. Facto intervallo modico percutiat Prior
tabulam loco cymbali propter pueros; cum vero
tempus fuerit, ſonet Prior tabulam ad mandatum.
Convenientibus fratribus incipiat Cantor ant. *Do-*
*minus Ieſus.* Domnus autem Abbas abluet Priori
& cunctis fratribus pedes & manus, tergat &
oſculetur. Incipiente Cantore ant. *ante diem fe-*


*ſtum.*

*ſtum.* Exeat Diaconus, & induat Albam, Stolam, & Dalmaticam, & veſtitus revertatur ad Congregationem præcedente ſecretario Analogium portante, poſt Secretarium tres Converſi cum candelis & incenſo, deinde ipſe Diaconus cum textu, ipſiſque intrantibus aſſurgat Conventus. Finita antiphona legat Diaconus Evangelium *ante diem feſtum* in maiori tono. Interim Abbas oſculatur manus Prioris & Fratrum dans eis mandatum. Simili modo faciat ſibi Prior. Cum Domno Abbati placuerit, faciat ſignum Diacono, qui faciat finem legendi, ſedeatque ad dexteram Abbatis, Converſi vero ad ſiniſtram. His expletis ſurgat Abbas, & dicat, *Adiutorium noſtrum.* Poſtea eant ad Completorium. Magiſter Fratrum ſumat ſecum, quos voluerit, de Fratribus, & det mandatum Fratribus in veteri monaſterio. Poſt Completorium redeant in dormitorium.

## In Paraſceve.

Ad hoc matutinum agendum eſt cum candelis, *Kyrie eleiſon*, ac Verſibus, ut in præterita nocte. Poſt matutinum eant in dormitorium. Cum tempus fuerit ſonet Secretarius Primam. Poſt Primam legantur VII. Pſalmi pœnitentiales cum Letania. Dicta Letania incipiat Domnus Abbas Pſalterium, eantque in capitulum, & legatur ibi per totum. Cum legitur Pſalmus *Dixit Dominus* exeat Secretarius cum ſuis coadiutoribus, & præparet ſepulchrum ſuper gradum. Lecto Pſalterio, & facto intervallo ſonetur tabula ad calceamenta, deinde ſonetur tabula ad Tertiam. Venientibus pueris in chorum ternas faciant orationes; deinde dicatur Tertia, poſtea eant ad Capitulum. Poſt Capitulum vacent lectioni. Facto intervallo ſonetur tabula ad Sextam, & poſt Sextam vacent lectioni. Secretarius vero cum ſuis coadiutoribus accendat ignem in clauſtro, qui poſt Nonam benedicendus eſt, præparetque ſuper gradum Crucem, quæ hodie debet adorari. Deinde ſonetur tabula ad Nonam. Poſt Nonam eant in dormitorium. Poſtea lavent manus, & Sacerdos, Diaconus, & duo Presbyteri, quorum unus legat Prophetiam, alter Epiſtolam, & duo Fratres cantantes Tractum, *Domine audivi*, & *Agios*, & tres Fratres cantantes Tractum *Eripe me Domine*, & *Populo meus*, reveſtiant ſe, Sacerdos Alba & Stola, Diaconus ſine Stola. Deinde agatur Proceſſio ad benedicendum ignem ſicut & in præterito die. Poſt benedictionem ignis ſonentur tabulæ omnes pariter. Interim Sacerdos cum Diacono exeuntes extra chorum induant ambo caſulas, revertentes in chorum ante altare faciant confeſſionem. Poſt hæc Sacerdos ſignum Presbytero, quod legat Prophetiam titulo. *Hæc dicit Dominus in tribulatione.* Prophetia duo Fratres cantent Tractum. *D audivi*, & repetatur idem Verſus ab om deinde ad quemlibet Verſum fiat repetitio: *ſideravi.* Poſt ultimum Verſum & repetiti illi duo Fratres ante gradum ſtantes repeta *Domine audivi*, compleaturque a Conv Deinde dicat Sacerdos Collectam. *Deus a q Iudas*, ſalutatione præmiſſa & *Flectamus* ſolito more. Poſtea legatur Epiſtola, deinde tetur Tractus, *Eripe*, & cantetur eo ordine in die Palmarum. Poſtea legatur Paſſio. Paſſionem exeant duo, qui cantabant Tr *Domine audivi*, & induentes duas cappas tantur in chorum ſtantes ex utraque parte a Pronuntiante Diacono in Paſſione: *Partiti veſtimenta mea*, mox ad ſe trahant mapul ſcondentes eas ſubtus cappas, exeunteſque nant mapulas in veſtiarium, & exutis capp vertantur in chorum. Lecta Paſſione Sac dicat orationes, Levita vero ad omnes ora dicat, *Flectamus genua* excepta tantum or pro Iudæis. Ad primam genuflexionem fia tium Pſalmi *Miſerere mei.* Finitis omnibu tionibus Sacerdos & Diaconus exuant ſe c & ſtent in choro cum Stolis. Poſt hos ven duo Fratres, qui cantaverant Tractum *Eri* ſtent retro crucem induti caſulis, cantentqu *Populo meus.* Duo autem Diaconi qui ca rant Tractum *Domine audivi* ſtantes in chori, & indutis cappis cantent *Agios.* verſibus & *Agios* diſcooperient Crucem ill qui cantaverunt *Populo meus*, incipiente *Ecce lignum.* Tunc omnes flectant genu deinde adorent Crucem. Ad primam adorat dicatur *Pater noſter. Credo in Deum. D nomine tuo.* Ad ſecundam *Pater noſter*, *miſereatur.* Ad tertiam *Pater noſter. De dis.* Secretarius vero habeat poſita in cho tapetia, ſuper quibus veſtiti adorent C Adorata S. Cruce ſumat Domnus Abbas C & ſtans ante altare incipiat ant. *Super om gna*, & fiat genuflexio ab omnibus, repo que Crux retro altare. Poſtea exeat Con ad lavandum manus ita ſe præparans, u Sacerdos dixit *Pater noſter* ſtent in ordine choro. Interim Abbas & Diaconus induen ſulas ante chorum intret chorum cum ince candelis tollentes viaticum de Almeria retr re, portetque illud ſuper Altare. Incipien cerdote *Pater noſter.* Secretarius ſonet t

ſperam, poſtea communicet Conventus to-
Communicatis omnibus ſonentur tabulæ om-
Poſt hæc fiet oratio ante Veſperam. Inte-
acerdos ſumat viaticum, eatque ad ſepul-
i cum incenſo & candelis cantando ℟. *A-*
*Dei Chriſtus. Ecce quomodo moritur*, cum
us & repetitionibus, ponensque illud in ſe-
um incenſet, & claudens illud cantet ℟.
*o Domino*, cum Verſu & repetitione, pona-
cereus ardens ante ſepulchrum. Deinde
r Veſpera ant. *Calicem.* cum reliquis. Poſt
am habeat Cammerarius aquam calidam
ratam ad lavandos pedes. Poſtea eant ad
onem, & poſt refectionem vacent lectioni.
ſonetur tabula loco cymbali Facto mo-
itervallo ſonet Secretarius tabulam ad col-
m. Cum Priori placuerit faciat ſignum
ali Priori, ut ſonet tabulam ante refecto-
poſtea eant in refectorium facientes man-
, quod craſtina die faciendum erat. Dein-
it ad Completorium, & poſt Completorium
in dormitorium.

## In Sabbato ſancto.

i tempus fuerit matutini ſurgat Secretarius
uis coadiutoribus, accendantque candelas
ltare; poſtea ſonetur tabula ad matutinum.
ıd matutinum agendum eſt per omnia ſicut
tutinum præteritæ noctis. Poſt matutinum
i dormitorium. Cum tempus Primæ fuerit,
r tabula ad Primam. Poſt Primam dican-
lmi cum Letania. Poſtea vacent lectioni.
intervallo ſonetur tabula ad calciamentum.
ſonetur tabula ad Tertiam. Poſt Tertiam
i Capitulum, & poſt Capitulum ſedeant ad
ium. Facta hora ſonetur tabula ad Sex-
Poſt Sextam iterum redeant ad colloquium.
rius autem interim præparet cereum ſuper
n, & ignem in clauſtro. Deinde ſonetur
ad Nonam. Poſt Nonam lavent manus
& revertantur ad chorum, reveſtiantque ſe
: Sacerdos Alba & Stola, Diaconus Alba,
la, & Dalmatica. Poſtea benedicendus eſt
um his pſalmis. *Domini eſt terra. Miſe-*
*ei Deus.* Revertentes dicant Pſ. *Domini*
*a. Lauda Ieruſalem.* Ubi in chorum per-
nt, mox Diaconus incipiat *Exultet*, interim
tabulæ ſonentur. Cum Diaconus legit *Su-*
*ancte Pater*, incenſet cereum; cum autem
*utilans ignis* accendatur cereus. Finito
Sacerdos indutus caſula intret faciens
ionem. Deinde faciat ſignum Fratri ad le-
gendum primam lectionem abſque titulo. Sacerdote pronuntiante ultimam orationem veniant duo pueri in medium chorum, incipiantque Letaniam Septenam. Cantantibus eis *S. Raphael* egrediantur ad abſidem S. Nicolai, primo Sacerdos cum incenſo, poſtea Converſus, deinde ſiniſter chorus, tum infantes cum Magiſtris, poſtea cantantes Letaniam, ac tandem dexter chorus. Sacerdos autem incenſet altaria, quæ ibi ſunt. Cantata Letania veniant duo Fratres cantantes Letaniam Quinam. Cantantibus eis *S. Gabriel* procedant ad abſidem S. Benedicti ordine uti prius. Finita Letania procedant duo Cantores induti cappis incipientes Letaniam Trinam. Cantantibus eis *Gloria Patri* ſtet Conventus inclinatus, deinde revertantur in chorum primo Sacerdos, poſtea Converſus, tum ſiniſter chorus, deinde pueri, deinde Cantores, poſtea dexter chorus. Sacerdos incenſet principale Altare, & Letania cantatur in choro. Cantantibus in Letania Cantoribus *Omnes Sancti*, ſonentur omnes campanæ tam in choro quam angularibus. Finita Letania dicant Cantores alta voce, *accendite*, accendanturque luminaria, moxque Cantor imponat *Kyrie eleiſon* ad miſſam, quæ quidem miſſa celebrabitur ut in minoribus feſtis. Incipiente Sacerdote *Gloria in excelſis* totus Conventus ſtet inclinatus verſus Altare. Ad hanc miſſam Offertorium non canitur, nec *Agnus Dei*, Pax non datur, Communio non canitur, *Sanctus* autem non dimittatur. Incipiente autem Sacerdote *Pater noſter* fiat compulſatio tam in choro quam in angularibus. Reſpondente autem choro *Sed libera nos a malo* mox imponat Cantor *Alleluia crucifixus*, & ſchola Pſ. *Laudate Dominum omnes gentes* cum *Gloria*, qui ſolus cantandus eſt. Poſt ant. *Alleluia crucifixus* incipiat Cantor ant. *Veſperi autem Sabbati*, decanteturque ab omnibus tali modo. Chorus in quo Cantor incipit ant. *Veſpere autem* proſequatur eam uſque ibi *In prima Sabbati.* Et alter chorus proſequatur ab illo loco: *Venit Maria* uſque in finem. Qua finita primus Cantor cantet *Magnificat*, & poſt primum verſum ſecundus chorus reincipiat *Veſpere autem* alternando ut prius. Qua denuo finita cantatur pſalmus ad finem, & poſt ultimum verſum iterum alternatur antiphona ut ſupra. Sequitur *Gloria*, poſt quam cantatur antiphona communiter non alternatim. Poſt primum verſum interim duo Cantores induentes duas cappas incenſent Altaria monaſterii. Sacerdos autem interim communicet ſe, & completis ſupraſcriptis convertat ſe ad chorum dicens *Dominus vobiſcum*, & reſpondente

 choro

choro *Et cum ſpiritu tuo* vertat ſe ad Altare, & legat Complendam, *Spiritum nobis Domine. Per eiusdem Spiritus ſancti.* Poſtea iterum convertat ſe ad chorum dicens *Dominus vobiscum.* Mox illi duo Cantores, qui offerebant incenſum altaribus, cantent *Benedicamus Domino* cum *Alleluia.* Ad hoc Officium *Ite Miſſa eſt* non dicitur, eo quod non initiatur per Introitum. Benedictio etiam non datur ſicut in cæteris Miſſis propter pacem, quæ prohibita eſt in hoc officio. Similiter *Agnus Dei* ſubmittitur, eo quod credimus Chriſtum in Paraſceve immolatum, & in hoc officio non colimus Chriſtum Anaſtiſatum, id eſt per potentiam reſurrexiſſe. Ad hanc etiam Veſperam non agimus commemorationem S. Crucis, ſed

de S. Maria. Ant. *Alleluia S. Dei genitrix.*
de S. Blaſio. Ant. *Beatus vir qui inventus eſt.*
de Reliquiis. Ant. *Vox lætitiæ.*
de S. Michaele. Ant. *Michael Archangele.*
de S. Ioan. Bapt. Ant. *Qui manet in me.*
de Apoſtolis. Ant. *Alleluia Ego ſum vitis.*
de S. Vincentio. Ant. *Iſte ſanctus pro lege.*
de S. Mauritio. Ant. *Fulgebunt iuſti ſicut ſol.*
de S. Martyribus. Ant. *Lux perpetua.*
de S. Martino. Ant. *Amavit eum.*
de S. Nicolao. Ant. *Beatus vir qui metuit.*
de S. Benedicto. Ant. *Iuſtum deduxit.*
de Confeſſoribus. Ant. *In cœleſtibus regnis.*
de S. Virginibus. Ant. *Prudentes Virgines.*
de omnibus Scis. Ant. *Sancti tui Domine ſicut palma.* Pſalmi & Capitula ſolito more. ℟. *Exultent iuſti Alleluia alleluia.* Hymnus *Chriſte Redemptor* ſolito more. ℣. *Lætamini.* Ad *Magnificat. Vox lætitiæ.* Oratio conſueta. (1)

Poſt Veſperam reficiant, & poſt refectionem vacent lectioni. Facta hora ſonetur cymbalum, factoque intervallo modico ſonetur ſcilla ad collationem. Poſt collationem eant ad Completorium. Pſ. *Cum invocarem. Qui habitat. Ecce nunc benedicite.* Hymnus *te lucis ante terminum. Quæſumus auctor omnium. Gloria tibi Domine, qui ſurrexiſti.* Oratio, *Deus qui hanc ſacratiſſimam noctem.* Ant. *Alleluia ſancta Dei genitrix.* Cap. *Poſt partum.* Oratio, *Protege nos Domine tuos famulos.* Sequitur Benedictio. Poſt Completorium eant in dormitorium. Secretarius autem & ſui coadiutores aſpergant & incenſent domum infirmorum, dormitorium, refectorium, & Cellarium.

## In die ſacro Reſurrectionis Dom

Nocte ſacratiſſima reſurrectionis Domi
tempus fuerit pulſandi matutinum, Se
ſurgat, ſumens laternam cum lumine I
Abbatem excitabit, atque Priorem, dein
de Fratribus ad compulſandas campana
ſibi placuerint. Surgens autem Domnu
ad Eccleſiam eat, & induit ſe Alba, S
cappa, Prior autem Alba, & cæteri Fratr
mentesque duo thuribula cum incenſo pr
tibus candelabris eant ad ſepulchrum
*Maria Magdalena* cum verſu, & eant a
chrum, ac illud incenſent exterius, dein
to tegimento iterum incenſent interius.
ſumens corpus Domini ſuper altare ponit
℟. *Surrexit Paſtor bonus*, cum verſu.
levet corpus Dominicum, incenſisque can
netur claſſis. Poſt ternas orationes incipi
nus Abbas XV. Gradus. Omnes qui in h
aliquid cantare vel legere volunt, deb
reveſtiti Albis præter puerum, qui dicit
Infra XV. Gradus ſonentur duo maxima
angulari, deinde duo maiora ſigna in chor
ea fiat compulſatio ab omnibus campanis.
veniens Domnus Abbas ante altare indut
incipiat, *Domine labia mea aperies.* deinc
*in adiutorium.* Poſtea tres Fratres indut
ante gradus cantent Invitatorium *Alleluia*
*nite exultemus.* Poſtea exuunt cappas
nent in Albis; Hymnus non cantatur, ſe
incipiet Hebdomadarius Ant. *Ego ſum*, q
ditur in duas partes per conſtructiones.
partem canit chorus, in quo concepta
cundam partem canit chorus oppoſitus.
fit de Pſ. *Beatus vir*, qui incipiendus eſt
ro, in quo incepta eſt antiphona, & ſ
verſus legendus eſt in choro oppoſito.
pſalmo & *Gloria* cantanda eſt antiphona
tum ab omnibus. Similiter fiat ad ant. *P*
*Patrem* & *Ego dormivi*, ac pſalmos *Qu*
*muerunt*, & *Domine quid multiplicati.*
Antiphonæ cantandæ ſunt ad hoc matutin
finalibus. ℣. *Reſurrexit Dominus* dicen
a puero. Ad tertium pſalmum induit ſe
qui primam Evangelicam lectionem lectu
Stola & Dalmatica, & accedens ad ana
in quo liber matutinalis eſt repoſitus, præ
que eum tres Converſi, unus portans in
alii duo candelabra, & ſtent iuxta eum.
Diac

(1) Et hæc ſunt illa XV. ſuffragia & veſperæ de omnibus Sanctis, quæ ſingulis pene diebus addere conſueverant, de quibus toties memoria redit in codice.

petat benedictionem dicens, *iube Dom-* ɔronuntians Evangelium ſecundum Mar- :ns: *Lectio S. Evangelii ſecundum Mar- illo tempore Maria Magdalena.* cumque : *reliqua*, tunc recedant Converſi ab eo, ant omnia lumina. Interim induant illi debent primum Reſponſorium cantare, k incenſent principale Altare: venientes Fratres in ſuperioribus locis debent ſe- ıe in finem lectionis; Tunc accipiant rerſi thuribula ad ipſis, & offerant in- ›mnibus, qui ſunt in utroque choro. ɔnem incipiant ℟. *Angelus Domini* cum *ria.* Similiter faciendum eſt ad ſecun- rtiam lectionem atque Reſponſoria. Qui lectionem legit, debet remanere in ſo- Similiter qui tertiam legit, faciat, ex- ɔate, qui debet legere in cappa. Ter- ı Reſponſorium cantent tres Cantores in ıuorum duo incenſent Altare, ut ſupra :ſt. ℟. *Dum tranſiſſent*, quod poſt *Glo-* reincipiendum eſt. Interim duo Sacer- cappis induunt ſummentes duo thuribu- umeraria in capita ponent, intrantes paulatim euntes verſus ſepulchrum, vo- :ri cantantes, *Quis revolvet nobis lapi-* ıos Diaconus, qui debet eſſe retro ſe- , interroget pſallendo, *Quem quæritis.* i, *Ieſum Nazarenum.* Quibus Diaco- ndet, *Non eſt hic*, mox incenſent ſe- , & dicente Diacono, *Ite*, *nuntiate*, ad chorum remanentes ſuper gradum, :, *Surrexit Dominus de ſepulchro* uſque Finita antiphona Domnus Abbas inci- *Deum laudamus* in medio ante Altare, ampanæ ſonentur in angularibus. Cum *per ſingulos dies* ſonentur omnia ſigna Finito *Te Deum laudamus* procedat Abbas ante altare, & dicat Cap. *In re- e tua Chriſte.* Deinde inchoet matuti- s. *Deus in adiutorium.* Mox incipiet darius ant. *Et valde mane*, quæ alterna- onſtructiones eſt cantanda ſicut ant. *Ego ſum.* De pſalmo *Dominus regnavit* et- ıdum eſt, ut de pſalmo *Beatus vir*, & s verſus incipiendus eſt in illo choro, cepta eſt antiphona, & ſecundus verſus oppoſito. Cap. *Si conſurrexiſtis.* ℟. duo in cappis cantent, *Surrexit Dominus. Claro paſchali.* ℣. *Hæc eſt dies.* Iſte :atur ad Laudes, ad Tertiam, ad Sex- Nonam, & ad Veſperas per totam heb-

domadam uſque ad Sabbatum. Ad Primam autem & Completorium verſus ſolito more dicantur; Nam illi duo nunquam mutantur. Ad *Benedictus* Ant. *Alleluia lapis.* Poſt hæc Domnus Abbas in medio ante altare dicat: *Dominus vobiſcum.* Coll. *Deus qui hodierna die.* Deinde Cantores induti cappis cantent *Benedicamus Domino* cum *Alleluia.* De S. Cruce antiphona *Crucem ſanctam.* Iſta antiphona cantatur per totam hebdomadam Paſchæ, & per totam hebdomadam Pentecoſtes ad Laudes & ad Veſperas, & in omnibus maioribus & minoribus feſtis: Reliquis vero diebus in tempore paſchali cantatur ad Laudes ant. *Surrexit Chriſtus.* Ad Veſperam autem ant. *Surrexit.* Cap. *Dicite in nationibus.* Oratio *Deus qui pro nobis.* Suffragia Sanctorum ut ſupra ad Veſperas. De omnibus Sanctis ad matutinum ſuper pſalmos ant. *Sancti tui Domine florebunt.* Cap. *Scimus quoniam diligentibus.* ℟. *Iuſti autem.* Hymnus *Ieſu Salvator.* ℣. *Mirabilis Deus.* Ad *Benedictus. In tabernaculis iuſtorum.* Oratio conſueta. Deinde eant in dormitorium. Cum tempus Primæ fuerit, ſcilla parva ſonetur in dormitorio; deinde faciant trinas orationes. Interim hebdomadarius capellæ celebret miſſam, & ibi communicent pueri, Officiales, & infirmi. Poſt miſſam ſonentur duo ſigna ad Primam. Poſt Primam eant in Capitulum. Ad Tertiam Hymnus *Chorus nova Ieruſalem* ſine augmentatione verſus, *Quæſumus auctor.* Ant. *Ite nuntiate.* Poſt Tertiam ant. *In die reſurrectionis meæ.* Deinde duo Cantores incipiant *Salve feſta dies*, & ſtatim fiat Proceſſio more ſolito. Ad Introitum: *Chriſtus reſurgens*, interim aſcendant ſuper gradus duo bene vociferati, & vertant ſe ad chorum cantantes tropum: *Hodie totus orbis.* Ad ſummam Miſſam Sequentia. *Laudes Salvatori.* Ad Veſperam ant. *Alleluia crucifixus.* Pſalmi. *Laudate pueri. Laudate Dominum omnes gentes. Laudate Dominum quoniam bonus. Lauda Ieruſalem.* Iſti pſalmi dicantur quotidie ad Veſperas uſque ad Sabbatum. Cap. *Expurgate vetus.* Ad quartum pſalmum exeant duo Cantores, & induant ſe Albis & cappis, & cantent ℟. *Surrexit Dominus.* Hymnus *Iam Paſcha.* Interim prædicti Cantores in cappis incenſent Altaria. Ad *Magnificat* ant. *Surrexit enim* mox cantet eam primus chorus uſque *Ibi:* ſecundus chorus, *Ibi eum videbitis.* Iterum primus chorus *Magnificat*, ſecundus chorus reincipiat ant. *Surrexit enim*, iterum primus chorus *Ibi eum videbitis.* Tunc ſecundus chorus *Et exultavit* uſque in finem pſalmi. Poſtea recapitulat

primus chorus antiphonam cantando *Surrexit enim*, deinde chorus oppoſitus *Ibi eum videbitis*. Tunc ſubſequitur *Gloria Patri*. *Sicut erat*. Poſtea omnes ſimul reſolvant antiphonam per totum. Oratio, *Deus qui hodierna die*. *Benedicamus Domino Alleluia alleluia* cantent duo Cantores in cappis.

## In Feſto S. Marci.

Poſt Sextam cum tempus fuerit ſonante ſigno eant in chorum, & faciant orationem. Tunc incipiat ſchola ant. *Exurge*, duobus interim reſonantibus ſignis. Antiphona cantetur cum Pſ. *Deus auribus*, & *Gloria*. Cap. *Oſtende nobis*. *Kyrie eleiſon*. *Pater noſter*. Pſalmus non dicitur. Cap. *Et veniat ſuper nos*. *Dominus vobiſcum*. Oremus. *Mentem familiæ*. Ant. ad Proceſſionem, *Propitius eſto Domine* ſine verſu. *Oremus Dilectiſſimi*, ſi neceſſe eſt, aut *Parce Domine*, vel *Dimitte nobis*. Et ſic vadant Proceſſionem: prius aqua benedicta, deinde Crux, poſtea ſubdiaconus cum textu, deinde ſchola, poſtea Conventus, & ſic exeunt de choro per maiorem portam monaſterii atque paradiſum, euntes per curiam Domni Abbatis ultra pontem, qui eſt in inferiori latere granarii, intrantes ianuam veteris clauſtri, & ſic eant per ambitum in vetus Monaſterium cum ℟. *Beatus vir*. Finito illo dicat Sacerdos, qui eſt hebdomadarius, *Ora pro nobis B. Blaſi*, cum oratione, & fiat genuflexio ab omnibus. Oratio, *Propitiare quæſumus*. Deinde fiat oratio. Poſt *Pater noſter* incipiant duo Fratres Letaniam, *Chriſte audi nos*, quod ter cantandum eſt, cum qua etiam revertantur per cœmiterium S. Stephani ad matrem Eccleſiæ. Si autem eſt pluvia, ſtatim poſt exitum paradiſi aſcendant viam, quæ eſt ante Capellam S. Benedicti, & nullam ſtationem faciant tunc coram ea. Cum autem pervenerint ad ambitum veteris Monaſterii ſtatim vertant ſe ad latus ſiniſtrum, & girando vadant ad ianuam veteris Monaſterii. Illic peractis omnibus, ſicut ſcriptum eſt, eadem via cum Letania deſcendant ad novum Monaſterium. Finita Letania ab his, qui ſtant ante gradum, mox incipiatur Miſſa: *Exaudivit de templo*.

## In Feſto Inventionis S. Crucis.

Poſt Veſperas ad Proceſſionem ℟. *Dulce lignum*. Cap. *Adoramus te Chriſte*. Oratio ut ad Sextam. Miſſa matutina de S. Alexandro & aliis: *Clamaverunt iuſti*. Ad Proceſſionem poſt Tertiam ant. *O crux benedicta*. *O crux glorioſa*. *O crux omni laude*. *Lignum vitæ*. Ad Introitum ant. *Sanctifica nos Domine*. Statim ponit Secretarius ta petem unum ſupra quod presbyter hebdomadariu ſolet ſtare, porrigens crucem Domini Abbati & Conventui ad oſculandum & adorandum. Hi peractis ſumat Domnus Abbas crucem, & venien in medium ſupra gradum ante altare ſtatim impo nat ant. *Super omnia ligna*, & fiat genuflexio a omnibus. Tunc reſumat Prior crucem ab Abbat portans illud ſuper principale Altare. Ad ſum mam miſſam, *Nos autem* Sequentia *Victimæ Paſchali*.

Ab inventione S. Crucis uſque ad Adventum Domini cantetur miſſa de S. Cruce omni Feria VI. niſi fuerit feſtivitas Sanctorum.

In hac etiam die Conventus incipit poſt Nonam ſedere in ambitu, & vacare lectioni, & obſervatur in omnibus diebus feriatis uſque ad exaltationem S. Crucis, exceptis Udalrici & Pelagii.

## De Feriis Rogationum.

Feria II. III. & IV. in Rogationibus ante Aſcenſionem Domini omnia agantur de reſurrectione ad nocturnos, ad Laudes, ad Horas.

Feria II. poſt Sextam facto intervallo ſonetu ſignum, ad quod totus Conventus occurrat, fa ctaque oratione ſchola incipiat ant. *Exurge*, cu Pſ. *Deus auribus* & *Gloria Patri*. Cap. *Oſtend nobis*. *Kyrie eleiſon*. *Pater noſter*. Pſ. *Deus mi ſereatur*. Alia die Pſ. *Deus in adiutorium*. Cap. *Et veniat ſuper nos miſericordia*. Oratio. *Deu qui culpas delinquentium*. Alia die, *Deus qu culpas noſtras*. Finita oratione incipiat Canto ant. *Propitius eſto Domine*, reſonantibus interi duobus ſignis & claſſi. Finita antiphona Canto incipiat ant. *De Ieruſalem*, & ſic egrediantur d choro ea ordinatione, ut in die S. Marci. Poſ ant. *De Ieruſalem* ant. *Omnipotens Deus*. Alter die iterum cantetur *De Ieruſalem*, & ant. *Parc Domine*. Ubi ſciendum eſt, quod Feria II. ſole mus ire per magnam portam novi Monaſterii ul tra pontem Steina per cœmiterium S. Stephani cum Proceſſione, & ant. *Omnipotens*. Qua finit incipiat Cantor ℟. *Ora pro nobis S. Stephan* Oratio *Preces populi tui*. Nona cantetur ibide Cap. *Elias homo erat*. Oratio. *Præſta quæſum omnipotens Deus, ut qui in afflictione noſtra* Maior Miſſa *Exaudivit* per totum. Ant. *Salvato mundi*. Deinde incipiatur *Humili prece*, & a ſecundum Verſum exeant Eccleſiam S. Stephani prope tiliam, & magnum oſtium penes pomeriu domus hoſpitum, & ſic per declivum iuxta ean dem domum eant via planiori ducente ad hoſpi

tale,

uno itinere e converſo intrent cœmite-
tephani, continuando proceſſionem ver-
m longi cœmiterii, deſcendendo per
œmiterium recto tramite ad cœmiterium
m, & deinde ad Capellam B. Virginis.
ır ant. *Regina cœli* cum verſibus inter-
atque genuflexio cum ſupplicatione *Poſt*
& oratione de ipſa B. Virgine ſonante.
duo Diacones induti cappis incipiant
*Agnus Dei* uſque *S. Maria intercede*
Tunc exeant capellam redeundo pro-
via ad chorum novi Monaſterii, & fi-
ia legantur pſalmi familiares. Si autem
luvia fuerit, eundum eſt de Eccleſia S.
per vetus Monaſterium circa ambitum
um circulariter, & inde deſcendendo
llam S. Benedicti directe uſque ad Ca-
Virginis, & tunc ibi agatur, ſicut præ-
t.

a III. fiat proceſſio eodem modo, ut
l capellam S. Nicolai cum ant. *Parce*
Introitum ℟. *Beatus vir* cum genufle-
ſupplicatione: *Ora pro nobis B. Stepha-*
io. *Præſta quæſumus omnipotens Deus*,
*afflictione.* Maior Miſſa *Exaudivit* per
'oſt Miſſam ant. *Salvator mundi.* Qua
cantent letaniam, *Chriſte audi nos*, &
nerint ad iſtum locum, *Sancta Maria*
eadem capella redeundo ad novum mo-
iterum per portam magnam, quæ ducit
ım cœmiterium, continuando proceſſio-
portam iuxta domum candelarum ultra
dictum Uſſerbrüel, cum letania; qua
intur pſalmi de animabus, ut Cantor in-
Et ſic deinde intrando portam ducen-
via ultra pratum, dictum Innerbrüel,
m penes lavatorium per curiam Domni
ſque ad novum monaſterium, ibi ſtant
iſi duo Diaconi induti cappis intrent ſo-
eriunt, cantando letaniam *Agnus Dei.*
m iſtum *Suſcipe deprecationem noſtram.*
s inclinet ſe, & poſtmodum intrent cho-
ſt letaniam legantur pſalmi familiares.

lia ſeu Fer IV. ante Aſcenſionem Dni poſt
ntroducendi ſunt ſubditi cum crucibus;
mpulſatio in angulari, deinde eant in
ı, & medio tempore Capellanus in He-
præparet ſe ad Miſſam, quam legat po-
ſubditis in altari S. Crucis novi monaſte-
capitulum ſonetur maius ſignum in cho-
facta oratione Schola incipiat *Exurge.*
Finita oratione Cantor incipiat antiphonam *Pro-
pitius*, & ſonetur claſſis. Poſtea incipiat Cantor
ant. *de Ieruſalem*, & fiat Proceſſio per Cœmiterium
S. Stephani ad vetus Monaſterium ant. *Dimitte
nobis*, & ſi eſt neceſſe, addatur *Parce.* Ad In-
troitum Eccleſiæ *Beatus vir.* Hæc Proceſſio fiat
cum Reliquiis; & Reliquiæ decoratæ locentur
ſuper altare ſummum illius Monaſterii: Reliquiæ
vero in ſcriniis nondum decoratæ ponantur ſuper
ſepulchrum Beringeri Abbatis. Et fiat ibi ſuppli-
catio: *Ora pro nobis B. Blaſi*, cum Collecta, *Pro-
pitiare.* Poſtea canenda eſt Tertia, & Miſſa ma-
tutina *Exaudivit* per totum. Poſt Miſſam, *Sal-
vator mundi.* Interim recipiat unusquiſque Re-
liquias ſuas, & ordinent ſe ad Proceſſionem.
Deinde duo incipiant: *Ardua ſpes.* Ad ſecun-
dum verſum exeant eandem ianuam, per quam
introierunt, redeundo ad curiam Domini Abbatis
ipſam pertranseundo cum proceſſione uſque ad
piſtrinam, & deinde ultra pontem penes grana-
rium exeundo portam inferiorem iuxta domum
equorum, & domum Converſorum uſque ad o-
ſtium, quo itur planiori via e converſo per cœ-
miterium S. Stephani ad novum Monaſterium.
Quo pervenientes ad Introitum ℟. cantent, *Gau-
dete iuſti.* Cap. *Beati qui habitant in domo tua.*
Oratio de Reliquiis. Poſtea legantur pſalmi fami-
liares. Si autem die tali tempus pluviale exſtite-
rit, Proceſſio fiat de novo Monaſterio ad vetus,
& inde egrediantur per ianuam ab antea circa
altare ad ambitum Converſorum Fratrum iterum
circumeundo, & deſcendatur via ante Capellam
S. Benedicti ad ambitum Dominorum, ambiendo
ipſum ambitum exeant per ipſam ianuam clau-
ſtralem ad novum Monaſterium. Ad Introitum
℟. *Gaudete iuſti*, & poſt Proceſſionem parvo in-
tervallo ſonetur ſignum ad Sextam. Ad Miſſam:
*Vocem iucunditatis.*

## In Feſto Pentecoſtes.

Nocte ſacratiſſima ſonentur omnia ſigna ſecun-
dum ordinem, ut in paſchali nocte. Ad hoc ma-
tutinum omnes debent eſſe veſtiti Albis ſicut in
paſchali matutino. Ad Invitatorium *alleluia Spi-
ritus Domini.* Pſ *Venite exultemus.* Hymnus non
dicitur. Ordo huius matutini tenendus eſt, ut in
matutino paſchali cum lectionibus, reſponſoriis,
cum incenſo, cum candelis, cum antiphonis ad
nocturnos, ad Laudes, quæ diviſim cantandæ
ſunt.

| | |
|---|---|
| Ant. *Factus eſt.* | Pſ. *Magnus Dominus.* |
| *Confirma hoc.* | *Exurgat Deus.* |

Ant.

Ant. *Emitte Spiritum.* *Benedic anima.*
℣. *Verbo Domini.*
℟. *Dum complerentur.*
*Repleti ſunt omnes.*
*Apparuerunt.*

Poſt tertium reſponſorium mox cantatur *Te Deum laudamus.* Quo finito dicitur Cap. *Emitte Spiritum. Deus in adiutorium.* & ſtatim incipiant matutinas Laudes.

| | |
|---|---|
| Ant. *Dum complerentur.* | Pſ. *Dominus regnavit.* |
| *Spiritus Domini.* | *Iubilate.* |
| *Repleti.* quæ ant. trina vice cantanda eſt. | *Deus, Deus meus, &* *Deus miſereatur.* |
| *Fontes & omnia.* | *Benedicite.* |
| *Loquebantur.* | *Laudate Dominum de cœlis.* |

Hæc ant *Loquebantur* quater cantanda eſt, ſcilicet ante Pſ *Laudate.* & ante *Cantate*, quod eſt capitulum ipſius, & ante *Laudate Dominum in Sanctis,* qui ſemper diviſim cantandus eſt; & poſt *Gloria Patri* ipſius pſalmi ab omnibus repetatur. Ceteræ antiphonæ ſuper pſalmos bina vice recitandæ ſunt Legentibus *Laudate Dnum in Sanctis.* exeunt duo cantores, & induunt duas cappas, qui cantant ℟. ad Laudes, & *Benedicamus Domino* cum *alleluia.* Cap. *Dum complerentur.* ℟. *Spiritus Domini.* Hymnus *Beata nobis gaudia.* ℣. *Loquebantur.* Ad *Benedictus* ant. *Accipite.* Quæ antiphona cantanda eſt alternatim, ut in die Paſchæ. (1)

## De Miſſa pro Abbate & Congregatione Blaſiana.

Miſſa pro Abbate *Inclina Dne.* Oratio: *Da famulo tuo Abbati noſtro.* Lectio, *Sacrificium ſalutare.* Graduale, *Salvum fac ſervum. alleluia. In te ſperavi.* Evangelium, *amen amen dico vobis, qui credit in me.* Offertorium, *Intende voci orationis.* Communio, *Illumina faciem tuam.* (Quæ ſequuntur in margine, alia manus appoſuit.) Notandum eſt, quod in Quadrageſima in qualibet hebdomada debet Prior miſſa una cantari pro Abbate, & hoc in Feria ſexta, niſi impediat feſtum alicuius Sancti. Deinceps autem per totum annum in qualibet ſeptimana legatur una miſſa pro Abbate, & hæc ſit quarta. Quotidie vero, qui legit quartam miſſam, dicat Collectam pro Abbate ſupradictam. Tali modo Dnus Petrus Abbas fieri inſtituit, & idem comparavit prædium in Tettigkoven ad infirmarium, de quo
cedunt pro anniverſario ſuo XVI. modii. &
Hoc idem confirmavit, & ſuis literis ſi
roboravit Dominus Heinricus huius nomi
bas IV.

## Miſſa pro Congregatione.

*Domine refugium factus.* Oratio, *Defec*
*ſumus Domine.* Lectio, *Non regnet pec*
Graduale, *Propitius eſto. Alleluia. Oſtend*
Evangelium, *Sublevatus Ieſus oculis.* Offer
*Sicut in holocauſtum.* Communio, *Tu*
*ſervabis nos.* (In margine alia manus ſe
adnotavit.) Notandum, quod ſi fieri p
omni IV. Feria in Quadrageſima debet Pri
ſa cantari pro Congregatione. Sed, ſi no
fieri, cantor ordinet id fieri alia die. I
drageſima quoque in omni III. Feria ſolem
tare pro ſalute vivorum ad priorem miſſa
*populi*, niſi impediatur ab aliquo feſto. I
pore vero paſchali canimus in omni Fer
pro ſalute vivorum officium *Exaudivit.* (
autem anni temporibus canimus pro ſalute
rum ad priorem miſſam *Salus populi* in Fe
niſi impediatur, ut prædictum eſt.

## De Miſſa matutina de SS. Trinit

Miſſa matutina ab octava Pentecoſtes u
adventum Domini ſemper cantanda eſt de
nitate, niſi Sanctorum feſtivitas occurrerit.
tio tamen ſemper dicatur ad matutinam
de S. Trinitate Dominicis diebus uſque ad
tum Domini.

## De Natalitiis Sanctorum, qualiter i minicis, Quadrageſima, & infra octa peragantur.

Si contingit feſtum alicuius Sancti ſup
minicam venire, & cantor ordinaverit il
lebrari cum tertia nocturna, hic erit mod
mæ duæ nocturnæ erunt de Dominica, te
ro, quæ dicitur canticum, fiat de Sanct
Laudibus, & poſt *Benedicamus* cantetur a
na de Dominica cum oratione dominicali.
liquas autem horas per totum fiat de Do
Matutina miſſa cantetur de Sancto, in qua
da oratio erit de Dominica. Maior ver
canitur de Dominica. Item ſi accidit feſt
cuius Sancti in ſimplici Dominica, de quo
ordinat celebrari priorem miſſam, de
Sancto etiam cantetur ad Introitum eccleſi
proceſſionem. N

(1) Reliqua feſta & natalitia Sanctorum hic prætermiſimus.

tandum: quod a capite ieiunii & per to- Quadrageſimam nullius Sancti trium lectio- eſtum celebramus, ſed ſolum cuius duode- ctiones. Quando etiam habentur octavæ ſo- es, tunc in illa hebdomada, in qua oc- int Sancti, ſive duodecim, ſive trium le- m fuerint, nihil de illis agitur, uſque ccaſio fuerit, de eis agere.

## ıdo Sequentiæ in Miſſa omittendæ.

eptuageſima uſque ad ſanctum Paſcha non Sequentia de B Virgine, neque de Patro- eque de S. Benedicto, exceptis feſtis, ſcili- ificationis S Mariæ, & natali S Blaſii, & S. Benedicti, & feſto Annuntiationis S. Ma- unc canimus Sequentias.

## o Feſtorum, & ſacrarum Veſtium in Choro.

feſta pro *ſummis* habere ſolemus. Nativi- Domini, S. Paſcha, Pentecoſten, feſtum is Chriſti, Annuntiationem & Aſſumptio- B Virginis glorioſæ, feſtum omnium San- , Blaſii, & Dedicationem Eccleſiæ. Et his atibus optima induimus indumenta, hoc pro- quod in feſto Corporis Chriſti, Blaſii, & tione eccleſiæ ſacerdotes in proceſſione & leferant caſulas.

feſta peragantur ut *maior maioribus*, vi- feſtum Epiphaniæ, Aſcenſionis, Purifica- & Nativitatis B. Mariæ, Stephani, Vin- , Ioannis Baptiſtæ, Petri & Pauli Apoſto- , & Michaelis, in quibus feſtis ſacerdotes duti cappis & Albis, ſcholares vero tuni- lbhinc excipitur feſtum Epiphaniæ & Ste- , in quibus ſacerdotes, neque ſcholares ſe veſtire, niſi ſit Dominica dies.

a ſubſequentia habenda ſunt pro *Maioribus me.* Scilicet feſtum Martini, Catharinæ, , Nicolai, Thomæ. Et in his diebus nduant, niſi evenerint ſuper Dominicam, proceſſione induant Sacerdotes Albas & , ſcholares & Converſi ſuperpellicea, ita eliquias deferentes ſint induti tunicis, & oceſſionem exuant tunicas. Eodem modo um eſt in feſto Purificationis B. Mariæ, ferentes reliquias poſt Proceſſionem exuan- icis, ne propter diſtillationem & liquefa- n cereorum tunicæ maculentur. In die um omnibus modis ſervetur proceſſio, ut claratum eſt. Item in Sabbato ſeu vigilia Sacerdotes induantur albis, ſcholares & ſi ſuperpelliciis.

Feſta autem ſubſcripta peragenda ſunt, ut in maioribus in tempore æſtivali, videlicet Philippi & Iacobi, Inventionis S. Crucis, Tranſlationis S. Benedicti, Iacobi Apoſtoli, Laurentii, Bartholomæi, Felicis & Regulæ, Matthæi, Mauritii, Galli, Simonis & Iudæ. His diebus Sacerdotes induant albas & cappas, ſcholares atque Converſi ſuperpellicea ſive ſit Dominica ſive non. Si autem in Dominica evenerint, tunc proceſſio fiat, ſicut præſcriptum eſt, ita quod ſcholares deferentes reliquias ſint induti tunicis, & exuant poſt proceſſionem. Dictis quoque diebus in proceſſione eant longum per monaſterium ad chorum, & pulſetur ad proceſſionem eandem propter Reliquias in angulari. Pari modo fiat in feſto Exaltationis S. Crucis, licet ſit de minoribus.

In minoribus feſtis, quando in Dominica evenerint, proceſſio fiat per ambitum, & Sacerdos induat ſe alba & ſtola, ut in Dominicis diebus, & Diaconus qui portat textum ſeu plenarium Evangelii ſit indutus tunica, ſimiliter fiat, quando fuerit maius plenum officium, utpote in feſto S. Georgii.

Quando facimus proceſſionem pro tribulatione, poſtulatione, neceſſitate, vel Rogationum, ſeu Marci Evangeliſtæ, Subdiaconus qui defert Textum Evangeliorum, ſit ſolum indutus ſuperpelliceo. Item in II. & III. Feriis infra octavas Paſchæ & Pentecoſtes ſolempnizamus cum candelis & campanis, ſicut in maior maioribus feſtis, & ſcholares induant ſuperpellicea, & cantent ℣. *Dne Ieſu Chriſte*, & pſalmi familiares omittantur.

Hæc autem erit lex maioris pleni officii, ut tria candelabra ante altare ſtatuantur, & ad utramque veſperam & canticum Incenduntur. Sed in I. & II. Nocturno duo lumina incendenda ſunt. Altare velo & cortina purpurea operiatur. Ad Miſſam autem indumenta miniſtrorum altaris. Pulſatio quoque ſignorum ut in minoribus feſtis agatur. Reſponſoria ad veſperam & ad matutinum IV. VIII. & XII. non duo, ſed ſinguli ſingula cantabunt. (Manus recentior hæc adiecit) Sciendum eſt, quod a feſto omnium Sanctorum uſque ad feſtum Palmarum non reveſtit ſe Conventus nec albis nec cappis in aliquo feſto, ſive ſit in ſummis, ſive in maioribus feſtivitatibus, niſi proceſſio agatur. Sciendum eſt etiam, quod Diaconi nunquam imponunt cappas ad Invitatorium, niſi in nocte S. Paſchæ & Pentecoſte.

## De Lectionibus & Reſponſoriis.

Lecturus lectionem ſurgat de ſede ſua, & eat in medium chori, & inclinans ſe coram altari, ſic

ſic inclinatus eat ad analogium, & finita lectione redeat inclinatus ad locum, ubi prius incœpit inclinare, & ibi faciat veniam ſuper genua, deinde ſurgat, & faciat ante & retro, & ſic eat in locum ſuum. Et hic modus ſervandus eſt ſemper, & ad omnes lectiones matutinales.

In ſummis & maior maioribus feſtivitatibus legendæ ſunt lectiones in maiori tono, & omnia reſponſoria cantanda ſunt a duobus. In ſummis feſtivitatibus IV. VIII. & XII. reſponſorium cantetur a tribus.

In maioribus & minoribus feſtivitatibus legendæ ſunt lectiones ad matutinum directo modo, reſponſoria autem ab uno ſolo cantanda ſunt, præter IV. VIII. & XIII. quæ a duobus cantanda ſunt.

Quando fuerit in minoribus duo debent cantare ad veſperas ℟. & ℣. cum *Gloria*, & ad matutinum IV. VIII. & XII. reſponſorium. Similiter ad Laudes reſponſorium & *Benedicamus*. Quando autem fuerit in maioribus, eodem modo fiat. Item quando fuerit maior maioribus, omnia reſponſoria ad omnes Horas tam diurnales quam nocturnales debent cantari a duobus, & *Benedicamus*. Item quando fuerit in ſummis eodem modo fiat, excepto, quod IV. VIII. & XII. reſponſorium debet cantari a tribus cum ℣. & *Gloria*. In ſummis feſtivitatibus tres debent cantare Graduale, & quatuor *alleluia*. Sed quando eſt maior maioribus tres cantent Graduale, & tres *allel.* Quando vero eſt maioribus, ſi fieri poteſt, fiat etiam ſic. In Sabbato ieiunii quatuor Temporum ante Miſſam non cantetur letania a puero, ſed unus Diaconus ſtans in medio choro indutus cappa, imponat officium, & fiat compulſatio ab omnibus campanis in choro, ut in XII. lectionibus.

## De Proceſſionibus ad altaria in eorum dedicatione & feſtis Patronorum.

Sciendum quod in ſingulis altarium dedicationibus novi monaſterii proceſſionem agimus poſt veſperam. Similiter quando de Patronis eorumdem altarium feſtum habetur. Cum vero proceſſiones facimus ad capellas, vel ad altaria, tunc duo ſcholares debent præcedere cum duabus ardentibus candelis, deinde Sacerdos cum thuribulo & incenſo, poſtea Converſus cum libro. Sunt autem altaria & Patroni eorum, ut ſequitur.

I. Altare publicum dedicatum eſt in nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, & in honore B. Mariæ Virginis, nec non & S. Blaſii archiepiſcopi & Martyris, S. Vincentii Levitæ & Martyris. Huius altaris dedicatio eſt IV. Nonas Septembris.

II. Altare S. Petri dedicatum eſt in honore eiusdem S. Petri & S. Pauli Apoſtolorum. Hı taris dedicatio eſt IV. Nonas Septembris.

III. Altare S. Benedicti dedicatum eſt in eiusdem S. Benedicti, S. Martini Epiſcopi, S laſticæ V. & S. Verenæ V. & M. Huius alt dicatio eſt IV. Nonas Septembris.

IV. Altare S. Ioannis Evangeliſtæ dedicat in honore eiusdem S. Ioannis Evangeliſtæ, thæi Apoſtoli & Evangeliſtæ, S. Sebaſtiani ris. Huius altaris dedicatio eſt XI. Calen

V. Altare S. Michaelis in novo monaſte dicatum eſt in honore eiusdem S. Michaeli angeli, & omnium ſanctorum Angelorum. altaris dedicatio eſt VI. Fer. poſt feſt. Corp.

VI. Altare S. Chriſtophori dedicatum eſt nore eiusdem S. Chriſtophori, S. Cathaı & M. S. Margarethæ V. & M. Huius alt dicatio eſt Dominica proxima poſt natalem S.

VII. Altare S. Nicolai dedicatum eſt in re eiusdem S. Nicolai Epiſcopi, S. Laure S. Ambroſii Epiſcopi, S. Hieronymi C. S. Epiſcopi, S. Barbaræ V. & M. S. Apolloni M. Huius altaris dedicatio eſt proxima D poſt feſtum S. Nicolai.

VIII. Altare Corporis & Sanguinis Domi catum eſt in honore eiusdem Corporis & nis Domini noſtri Ieſu Chriſti, & SS. Phi Iacobi Apoſtolorum, S. Bartholomæi Apoſ Georgii M. S. Ioannis & Pauli MM. S. X Martyrum, S. Afræ M. Hæ ſunt Reliqui in eodem altari continentur: ſcilicet de S Domini, Reliquiæ S. Galli, S. Martini, S mi & Damiani, XI. millium VV. S. Laure S. Oswaldi M. S. Vincentii M. S. Blaſii & Martyris. S. Pigmenii C. S. Othmari C. bogaſti Epiſcopi, S. Fridolini C. S. Mar V. & M. S. Apolloniæ V. & M. Huius alt dicatio eſt Dom. proxima poſt feſtum Corp.

IX. Altare S. Crucis dedicatum eſt in eiusdem S. Crucis, & S. Ioannis Baptiſtæ, phani Proto Martyris, S. Vincentii M. S. S. Mauritii & Sociorum eius, S. Bonifacii ciorum eius, S. Gregorii Papæ, S. Auguſti ſcopi, S. Udalrici Epiſcopi, S. Agathæ V S. Cæciliæ V. & M. Hæ ſunt reliquiæ, dem continentur, de S. Cruce, S. Galli ſupra. Huius altaris dedicatio eſt proxi minica poſt inventionem S. Crucis.

X. Altare S. Galli dedicatum eſt in h eiusdem Sancti, & in honore SS. Inno S. Laudegarii M. S. Othmari C. S. Mari dalenæ, SS. Luciæ V. & M. SS. XI. milli Huius altaris dedicatio eſt proxima Domin feſtum S. Galli.

Altare SS. Felicis & Regulæ dedicatum eſt
nore eorumdem Sanctorum, S. Oswaldi M.
uri Abbatis, S. Bernardi Abbatis, S. Antonii
. Coſmæ & Damiani Martyrum, S. Fridoli-
Huius altaris dedicatio eſt proxima Do-
ı poſt feſtum SS. Felicis & Regulæ.
. Altare ſecundum Corporis & Sanguinis
ii, quod ſitum eſt ſuper teſtitudinem iux-
roitum portæ ad aquilonem adhærens angu-
dedicatum eſt in honore eiusdem Corporis
guinis Domini, & S. Dei Genitricis Mariæ,
trium Magorum, S. Iacobi Apoſtoli, S. E-
E. & M. S. Onuphrii C. S. Leonhardi C. S.
C. S. Alexii C. S. Mariæ Magdalenæ, S.
:inæ V. & M. S. Agnetis V. & M. S. Dorotheæ
Λ. S. Othiliæ V. S. Annæ Viduæ, S. Marthæ
ııus altaris dedicatio eſt IV. Nonas Ianuarii.
I. Altare B. V. Mariæ dedicatum eſt in ho-
eiusdem B. Mariæ, & S. Margarethæ, & S.
·inæ, S. Bernardi Abbatis. Huius altaris
ıtio eſt III. Idus Auguſti.
/. Altare S. Ioannis Baptiſtæ dedicatum eſt
mine ſanctiſſimæ & individuæ Trinitatis, &
ıore victorioſiſſimæ Crucis, & S. Dei Geni-
Mariæ, S. Ioannis Baptiſtæ, & omnium
ırum, & S. Ioannis Evangeliſtæ, & S. Ægi-
Hæ ſunt autem Reliquiæ, quæ habentur in eo
altari. De ligno Domini, S. Ioannis Bapti-
de capite S. Petri, S. Stephani P. & M. S.
:llini P. & M. S. Criſpini M. S. Mauritii M.
waldi Regis & Martyris, S. Maximi Epiſcopi,
rdrudis V. Huius altaris atque capellæ de-
› eſt III. Calendas Ianuarii.
. In capella S. Benedicti ſunt Patroni S. Pe-
poſtolus, S. Benedictus, S. Scholaſtica, S.
ıretha V. Huius capellæ & altaris dedicatio
ıbus Octobris.
I. In ſummo altari veteris monaſterii ſancti
ıi ſunt SS. Trinitas, S. Maria, S. Blaſius Ar-
ſcopus & Martyr, S. Vincentius Archidia-
& Martyr.
II. Ad altare erga ambitum Fratrum ſunt
ıi S. Martinus Epiſcopus, S. Gallus, S. Lau-
s, Levita & Martyr, S. Catharina V. & M.
III. Ad altare erga cœmiterium S. Stephani
'atroni S. Ioannes Baptiſta, & omnes ſancti
›li. Huius templi & altarium dedicatio eſt
Calendas Octobris.
X. In capella S. Michaelis in veteri mona-
ſunt Patroni S. Michael, & ſancti Angeli
ı, atque omnes Sancti. Huius capellæ &
dedicatio eſt III. Nonas Januarii.
:. In capella S. Nicolai ſunt Patroni S. Bla-
piſcopus, & S. Nicolaus Epiſcopus, & S.
Martinus. Huius capellæ & altaris dedicatio eſt XIII. Calendas Auguſti.

XXI. In Eccleſia S. Stephani ſunt Patroni S. Stephanus Papa, S. Georgius M. Huius altaris dedicatio eſt Nonis Iunii. (Hic manus ſæculi XVI. addidit) Altare S. Mariæ noviter dedicatum eſt in capella S. Stephani, conſecratum a Reverendiſſimo D. Thelomonio Suffraganeo Baſileenſi in honore eiusdem glorioſæ Virginis Mariæ, & SS. Blaſii Archiepiſcopi & Martyris, S. Stephani Levitæ & M. S. Chriſtophori M. S. Sebaſtiani M. S. Catharinæ V. & M. S. Margarethæ V. & M. S. Barbaræ V. & M. S. Verenæ V. Dedicatio vero eiusdem erit proxima Dominica poſt feſtum S. Iacobi Apoſtoli.

XXII. Altare B. Virginis (quod manus ſæculi XVI. appoſuit, nosque de ſacello abbatiali, aut capella B. Virginis intelligendum exiſtimamus.) Dedicatum eſt in honore eiusdem B. Mariæ, & Annæ Matris eiusdem Virginis, Trium Regum, S. Eucharii Epiſcopi, & S. Agnetis V. Huius altaris dedicatio eſt proxima die poſt feſtum S. Udalrici Epiſcopi, quod erit III. Nonas Iunii.

Summopere quoque animadvertendum eſt, quod quodlibet prædictorum altarium habet de ſpeciali indulto centum dies criminalium, & annum venialium indulgentias.

## De Proceſſionibus in privatis diebus.

A capite ieiunii uſque ad Dominicam in Palmis omni IV. & VI. Feria agimus proceſſionem, ſi hoſpitem in illo die antea non ſuſcepimus, aut infirmum non viſitavimus, aut mortuum non ſepelivimus. Si aliquid iſtorum antea factum habemus; proceſſionem dimittimus, niſi in prima IV. Feria, quando cinerem ſumimus. Hanc proceſſionem in Quadrageſima nunquam dimittimus, niſi in XII. lectionibus: ſi autem craſtina die ſunt XII. lectiones, propter hoc dimittimus proceſſionem. Ab octava autem Corporis Chriſti uſque ad feſtum SS. Simonis & Iudæ Feria VI. ſemper facimus proceſſionem, niſi ipſa die, vel craſtina die ſint XII. lectiones. In Quadrageſima canimus has antiphonas ad proceſſionem: *Exaudi nos Domine. Iuxta veſtibulum & altare.* Ab octava autem Pentecoſtes uſque ad feſtum SS. Simonis & Iudæ canimus has antiphonas: *Propitius eſto. Iniquitates noſtræ.* Ante proceſſionem, quam privatis diebus Feria IV. & VI. facimus ſemper canimus antiphonam *Exurge.* cum verſu & *Gloria*, niſi in capite ieiunii, tunc enim cantamus absque *Gloria Patri* Quandocunque autem agitur proceſſio, nullus Fratrum negligat eam propter opus aliquod, nec etiam propter

Miſſam celebrandam celebratur negligat proceſſionem.

## De Proceſſione de S. Cruce, & ad Capellam B. Mariæ V.

In Dominica Septuageſimæ poſt veſperam fiat proceſſio ad altare S. Crucis cum reſponſorio vel antiphona de S. Trinitate ſequente oratione *Dne Deus Pater omnipotens.* Poſtea canitur de S. Cruce. Hanc proceſſionem agimus a Purificatione S. Mariæ uſque ad Dominicam de Paſſione Domini. Ab Inventione autem S. Crucis uſque ad Adventum Domini canitur Miſſa de S. Cruce omni Feria VI. niſi fuerit feſtivitas Sanctorum. Epiſtola legatur de Feria IV. cum ſuo Evangelio, vel de VI. Feria. Quod ſi non eſt in Feria IV. Epiſtola propria, nec Feria VI. Evangelium proprium, legatur de S. Cruce. Similiter a Purificatione uſque ad Dominicam Quinquageſimæ. Si vero Feria VI XII. lectiones evenerint, matutina Miſſa cantatur de S. Cruce, & legantur Epiſtola & Evangelium de S. Cruce, non de Feria. A Purificatione etiam uſque ad Cœnam Domini, & a S. nocte Paſchæ uſque ad Adventum Domini canimus quotidie ad Laudes & ad Veſperas antiphonam de S Cruce, omnique Feria VI. a Quinquageſima uſque ad Dominicam Palmarum dicitur ad maiorem Miſſam oratio de S. Cruce. Ab octava porro Pentecoſtes uſque ad Adventum Domini ſingulis Sabbati diebus poſt Veſperas itur proceſſionaliter cum ant. de SS. Trinitate ad altare S Crucis, niſi dedicationes & feſtivitates hoc impediant. Eodem modo fiat a Purificatione uſque ad Dominicam de Paſſione Domini.

Sciendum præterea, quod ſingulis Dominicis diebus poſt Veſperam itur proceſſionaliter ad capellam B. Virginis cantando ant. *Alma Redemptoris.* vel *Gaude Dei Genitrix.* A Calendis autem Auguſti uſque ad nativitatem Virginis cantetur antiph. *Tota pulchra.* In ſummis enim feſtivitatibus nullam proceſſionem facimus poſt Veſperam, niſi ſolum ad capellam B, V. Mariæ.

## De Miſſa & Proceſſione in tribulatione.

Si contigerit in XII. lectionibus cantari Miſſam pro aliqua tribulatione *Alleluia* canimus. *Gloria in excelſis*, & *Ite Miſſa eſt* non dicimus. Quando facimus Proceſſionem ad Eccleſias clauſtri pro aliqua tribulatione vel neceſſitate primo ſchola incipiat *Exurge.* ℣. *Deus auribus. Gloria. Exurge.* Deinde cantor incipiat ant. *Propitius.* Poſtea eant ad Proceſſionem cum aqua benedicta, & cruce, & incenſo, atque candelis, dei[...] liquiæ. Et ſi placuerit Abbati, aliqui v[...] debent portare proceſſionales libros propt[...] res, ut non fiat confuſio. Deinde ex[...] choro per magnam portam monaſterii, longum Cœmiterium ad Cœmiterium Dom[...] in capellam B. Mariæ, ibi fiat ſupplicatio lecta de ea. Simili modo fiat ante Cape[...] Benedicti, & Michaelis, in veteri Mo[...] & ante Capellam S. Nicolai, & in Ecc[...] Stephani. Principium Proceſſionis *Summ[...] nituti* cum Verſu.

## Quando Campanæ pulſandæ.

In ſummis feſtivitatibus pulſandum eſt [...]ſperas cum duabus minoribus ſcillis, & cu[...] ventus venit in chorum, facta oratione a[...] pulſandum eſt cum duabus maximis camp[...] angulari, & legenda ſunt ſuffragia Sanc[...] quæ incipiunt *Michael Archangele.* Poſtea [...]da eſt Veſpera de omnibus Sanctis. Inter[...]ſandæ ſunt duæ campanæ in choro. Cu[...]piunt *Magnificat* ad Veſperam fiat com[...] tam in choro quam angulari ab omnibus [...]nis. Ad collationem & ad Completorium pulſanda eſt una de minimis campanis. [...]vis & privatis diebus ſemper unus eſt mo[...]nendus. Hora matutinali eat Secretarius i[...] mitorium, & excitet de Fratribus, quos v[...] & incipiat ſonare duabus parvis ſcillis ad [...]num: Poſtea fiat compulſatio ab omnibu[...] panis in choro, quæ compulſatio dicitur te[...] quæ vulgariter dicitur Schreki. Deinde ſ[...] maiores campanæ in angulari uſque ad in[...] ſcholarium. Tunc faciant ternis oratio[...] choro, deinde incipiant XV. Gradus. [...] pulſentur iterum maiores campanæ in an[...] ut prius, uſque ad ſecundum Nocturnum Graduum. Cum legunt ſecundum Noct[...] XV. Graduum, pulſentur duæ maximæ ca[...] in choro. Ad finem tertii Nocturni Gradu[...] compulſatio ab omnibus campanis tam in [...] quam in angulari.

Matutinalis Laus ſemper pulſanda eſt in [...] & nunquam in angulari, præter in natal[...] quod fiat propter Miſſam, quæ cantanda [...] nocte; ad quam Miſſam ſolet fieri comp[...] ab omnibus campanis tam in choro quam [...]gulari, ad *Agnus Dei*, & in fine Miſſæ. [...] ſancta nocte Paſchæ etiam pulſanda eſt ma[...]lis Laus in angulari. Et ſic ſufficit de c[...]ſatione propter Laudes.

Primam debent ſonari duæ maximæ cam-
in angulari. Ad matutinam Miſſam de-
ulſare maximam campanam ſolam. Ad
n iterum debent pulſare eandem cam-
; poltea minor campana pulſetur ibidem.
etur proceſſio, debent pulſari duæ maxi-
mpanæ in angulari; poſtea fiat compulſa-
omnibus campanis tam in angulari quam in
ad ſummam Miſſam. Ad Sextam nunquam
pulſari in angulari, ſed ſolum in choro.
iate autem uſque ad feſtum S. Michaelis
Nona pulſari in angulari præter feſtum
i, & Mauritii, ſi in angaria occurrerint.
S. Michaelis uſque ad Paſcha etiam nun-
lebet pulſari Nona in angulari, ſed in cho-
Annuntiatione tamen B Mariæ & Bene-
ertia, Sexta & Nona pulſandæ ſunt in an-
Ad Miſſam de tempore ſonetur claſſis in
In Commemoratione animarum, & in an-
S. Regenberchti fundatoris etiam non
pulſari in angulari ad matutinum, cum
mortuorum legitur.

naior maioribus feſtivitatibus pulſanda eſt
a cum una parva ſcilla. Facta oratione
la eſt maior campana in angulari, deinde
campana ibidem, poſtea compulſatio cum
s campanis tam in choro quam in angu-
Ad Primam pulſanda eſt campana in angu-
Ad matutinam Miſſam, ad Tertiam, ad
n Miſſam pulſandum eſt, ſicut in ſummis
itibus ſcriptum eſt.

aioribus feſtivitatibus pulſandum eſt ad Ve-
, ut ſupra ſcriptum eſt. Ad Primam ſone-
choro claſſis, id eſt, duæ maiores cam-
Reliqua ut ſupra.

ninoribus feſtivitatibus, & in maiori pleno
ſemper pulſandum eſt in choro ſicut in
cis diebus.

ſto quoque Paſchæ uſque ad feſtum S. Mi-
cottidie in dormitorio ſonetur ſignum, &
Conventus properare in ſurgendo. Item
culum anni, quando fuerit feſtum XII. le-
n ſonetur ſignum in dormitorio. Item a
. Michaelis uſque ad Paſcha, quando fue-
es lectiones, quod privatim celebratur,
bet ſonari ſignum in dormitorio. In cho-
que debet pulſari Prima cum minori cam-
tum quando Prima incipitur pulſari.

## andelis, quas Cuſtos ſeu Secretarius ad Eccleſiam miniſtrare debet.

mmis feſtivitatibus ad Veſperam accenden-
t ſeptem candelæ ſuper gradum in choro,
& quinque in ſummo altari, & una ante imaginem S. Mariæ Virginis. Ad Matutinum debet Secretarius, poſtquam excitaverit Fratres, & priusquam pulſet, accendere ſeptem candelas ſuper gradum: ad cantica vero poſt primum verſum Homiliæ debet accendere novem candelas ſuper gradum, & quinque ſuper altare, & unam ante imaginem B. Mariæ V. Et ſic erit numerus candelarum viginti duæ candelæ. Et ſtellam cum ſex lampadibus parvis accendere debet etiam ad Laudes. Similiter fiet ad ſummam Miſſam cum eodem numero. Ad Primam, Tertiam, Sextam & Nonam ſunt tres candelæ accendendæ in ſummo altari. Ab iſta regula excipiuntur feſtivitates duæ, Dedicatio & feſtum S. Blaſii, in quibus accendi debent ad Veſperam utramque Dedicationis omnes candelæ in choro ſive ſuper gradum, ſive in altari. In feſtivitate autem S. Blaſii ad priorem Veſperam ad ℟. *Sancte Deo dilecte.* incendendæ ſunt omnes candelæ tam in gradibus quam in altari. Sic fiat etiam in ſecunda Veſpera.

In maior maioribus incendendæ ſunt ad Veſperam VII. candelæ ſuper gradum, tres in altari ſummo, & una ante imaginem B. Mariæ. Ad Matutinum, poſtquam matutinalis compulſatio fit, incendendæ ſunt ſuper gradum quatuor candelæ cum tribus ſuper gradum, & tribus in alteri & una ante imaginem B. Mariæ V. Ad Primam autem, & ad Tertiam, Sextam & Nonam ſunt tres candelæ accendendæ. Ad ſummam autem Miſſam ſicut ad matutinum tam ſuper gradum quam in altari.

In maioribus feſtivitatibus ad Veſperam accendendæ ſunt ſeptem candelæ ſuper gradum. Ad Matutinum cum pſalmus *Venite* cantatur, accendendæ ſunt quatuor candelæ ſuper gradum: ad cantica autem tres candelæ accendi debent: ad Horas tres: ad Miſſam ut ad Laudes matutinas.

In minoribus feſtivitatibus ad Veſperam quinque candelæ accendi debent: ad Matutinum tres circa Pſalm. *Venite.* Ad Cantica augmentandæ ſunt cum duabus candelis. Ad Miſſam ut ad Cantica.

In maiori pleno officio ad Veſperam tres candelæ accendi debent: ad Matutinum circa Pſalm. *Venite* duæ: ad Cantica una: ad ſummam Miſſam tres ſicut ad Laudes.

In anniverſario Regenberchti duæ candelæ accendantur, quando *Placebo* incipitur, & extinquuntur craſtino poſt matutinam Miſſam, quæ cantatur pro defunctis.

Ad quamlibet dedicationem, ſeu ad quodlibet pa-

patrocinium ſummum altarium novi monaſterii poſt Completorium una candela accendatur, & incenſa maneat uſque craſtino.

In die Purificationis B. Mariæ V. Secretarius provideat de una magna candela, quam ponat in medio graduum, & primo inter alias in benedicendo incendatur, quando canitur ant. *Venit lumen tuum.* Et talis candela ardeat viva uſque craſtino poſt Miſſam S. Blaſii. Si vero placuerit Secretario, poteſt aliam candelam ardentem Conventu abſente ponere ad parcendum dictæ candelæ. Eadem vero candela reſervetur, & quando intempeſtas fuerit, illuminetur circumquaque cum ea. Item in agonizatione Fratrum miniſtretur; & quando opus fuerit, Secretarius aminiſtret eandem candelam ſingulis Converſis. Et nuncupatur candela clauſtralis. Abbas etiam die præſcripto tenetur candelam eodem in loco unacum clauſtrali candela habere, prout ex dignitate ſibi decuerit, quæ ſimul & ſemel accendantur ad ant. *Venit lumen*, & ardeat uſque craſtino S. Blaſii poſt Miſſam. Et quidquid de tali candela ſuperfuerit, detur ad curiam Dni.

## Quando preces ad Veſperas & Laudes omittantur.

In ſummis feſtivitatibus omnibus non leguntur preces ad Veſperam & ad Laudes, ſed mox poſt evangelicam antiphonam dicat Sacerdos *Dominus vobiscum. Oremus.* præter in feſto omnium Sanctorum, in quo legendæ ſunt preces propriæ: ſcilicet, *Poſt partum Virgo: In conſpectu angelorum.* &c.

## De morte & ſepultura Abbatis.

Ordinarius vult, quod Abbas die noctuque ſolus nunquam exiſtat. Cæterum quando Abbas infirmatur, Conventus debet ſibi adaptare confidentiſſimas perſonas, quæ poſt mortem Abbatis diligenter cuſtodiant, & reſpondeant de ſingulis. Et quam cito moritur, mox eius mors Conventui intimetur. Et ſi mors Abbatis non fuerit ſubitanea, tunc totalis Conventus ſit in ipſius agonizatione legendo Paſſiones, letanias, & alias deprecatorias orationes. Et poſtquam exſpiravit, & pabulum mortis guſtavit, tunc præpropere tradatur feretro, & deportetur ad capellam S. Virginis glorioſæ, & ibi *Salve Regina* canteur, & proceſſionaliter cum ſingulis pertinentiis deportetur ad chorum novi monaſterii, & ibi in medio chori ponatur, & agantur omnia cum pulſatione, oratione, vigiliis, & aliis ſicut Sacerdoti, & ut præſcriptum eſt. Hoc tamen proviſo, quod quacunque hora moritur, per integrum diem ... ctem ſuper terram ſervetur, & ſi placueri... ventui, poſſunt coopertorium de ſarcopha... cipere, ut populus attente reſpiciat, qu... lus ſit machinatus in mortem ipſius, ut fuit S. Gallo atteſtante A. *Aperiens Ioann... cophagum* &c.

## De Sepultura eius, qui in infirm... moritur.

Si aliquis e Fratribus infirmatur, Prio... ſtralis audiat confeſſionem ipſius, ſed communicet, & ungat eum, & omnis C... tus interſit. Quando vero aliquis de Fra... ſive ſint profeſſi, ſive non, in infirmaria... tur, & feretro ſuperponitur, percutienda bula a Priore ante capellam B Virginis. Conventus communiter conveniat, & dica... *Requieſcat in pace.* Et mox Cantor impon... *In paradiſum*, & Conventus concorditer quatur, & legant pſalmum *Ad te levavi.* ant. *Tu iuſſiſti.* Pſ. *Te decet.* Et ſic fiat pr... ſolita cum cruce, thuribulo, aqua bened... candelis ad Capellam B. Mariæ V. cum hi... mis. Quibus finitis Sacerdos indirectum Collectam: *Obſecramus miſericordiam tuam...* finita Cantor incipiat ant. *Salve Regina.* Qu... tata præſente funere Sacerdos ſtola indut... iungat, *Poſt partum Virgo.* cum Collecta Virgine. Deinde incipiantur Vigiliæ mortu... *Verba mea auribus*, cum reliquis, & pro... naliter eant cum funere ad monaſterium ... ſidem ante altare S. Nicolai, & prius p... cum omnibus campanis tam in choro, qu... angulari. Prædictum vero funus ibidem ... cum duabus candelis, una ad caput, a... pedes funeris poſitis. Et, ſi Sacerdos eſ... cerdotes deferant illud, Diaconi Diaconem, ... lares Scholarem, Converſi Converſum; fin... Vigilia, Laudibus, & Veſpera mortuorum ... tur ibidem pſalmi *Miſerere & Placebo.* Po... ber pſalterii a Conventu legatur in bancci... verſorum penes funus, ita quod unus de ... byteris, ille qui eſt iunior cæteris, cum ... ne & duobus Scholaribus perſolvat unum ... rium, deinde iterum alii quatuor ſubſeq... perlegendo pſalterium, procedendo ſic d... Conventuali ad alium, donec ſinguli Conv... les perſolvant pſalterium. Et ſi de Fratrib... fuerint tanti, quod ſufficiat unicuique Sa... unum pſalterium, tunc iterato a primo ... dote, deinde de aliis tale pſalterium rei...

ſine intermiſſione legatur die noctuque
ıd Miſſam, quæ cantatur pro anima ipſius
i. Et omnes Converſi veteris ſeu novi
:rii, nec non Præbendarii domus hoſpitalis
eorum debet intereſſe prædictis in legen-
terium, & vigilare circa funus, & orare
cam orationem. Si autem aliquis Fratrum
in infirmaria de mane, & tempus ſuffi-
ſtat celebrare Miſſam, Prior procuret, ut
atrum exſpectet, qui pro funere Miſſam
t in altari S. Nicolai, & ſingula agantur,
a ſcriptum eſt. · Poſt elevationem præno-
ſſæ pulſetur tribus vicibus in choro cum
ı campana, & *Placebo* prætermittatur. Se-
ıs det cunctis candelam, quas ardentes
t ad ſepulchrum, & ordo ſervetur, ut in
ali continetur, & medio tempore ad pro-
:m pulſentur omnes campanæ tam in cho-
n in angulari. Et ſi funus fuerit de nu-
'rofeſſorum, tunc de cœmiterio Domino-
ır per capellam B. Virginis cum VII. pſal-
enitentialibus redeundo ad chorum novi
:rii, & ibi legant uſque ad finem: In fi-
ɔ dicatur: *Requiem æternam. Pater no-
porta inferi. Oremus. Deus veniæ largitor
ıanæ ſalutis.* Et tunc in proximo capitulo
:commendet animam ipſius defuncti ſingulis
us, ut pro eo orent. Item *Voce mea* le-
riginta diebus ad Horas, & ſi feſta hoc
iunt, poſtea reliquis in diebus complea-
ſimiliter per eaſdem triginta dies amini-
defuncti præbenda in prandio, in pane,
), & piſcibus, atque aliis delicatis, ſicut
Fratribus, de coquina magna; & poſt
ım talis præbenda detur præbendariis ad
le, & Fratres proxima Feria VI. poſtquam
ıs ſepultus fuerit, abſtineant. Per eoſdem
ı dies quotidie celebretur Miſſa in capella
iæ pro defuncto, nullo feſto impediente.
etiam depoſitio alicuius Fratris vel aliquo-
atrum evenerit infra aliquam Trigentenam
conſuetam, celebretur primo Trigentena
defuncti; qua completa celebretur Tri-
a poſt hunc defuncti, deinde compleatur
tena anniverſaria.

## ſepultura Converſi, qui in veteri Monaſterio mortuus.

ndo aliquis infirmatur in domo Converſo-
eteris monaſterii, tunc Prior eorum audiat
ſionem eius; Illi duo Sacerdotes autem il-
onaſterii, ſimiliter Cantor & Prior clauſtra-
ɔent ipſum inungere: &, ſi moritur, Con-
verſi veteris monaſterii debent ipſum præparare ſuper feretrum, & deferant eum ad monaſterium vetus, & locetur ante chorum præpoſitis cruce, aqua benedicta, & duabus candelis, una ad caput, & alia circa pedes, quas candelas Secretarius aminiſtret, &, ſi opus fuerit, det plura lumina. Item ſinguli Converſi ibidem & Præbendarii in hoſpitali debent funeri invigilare. Et ſi nimis pauci de Converſis fuerint, Camerarius procuret de famulis clauſtri, quos voluerit, tot, quot ſufficiunt ad vigilandum. Funus autem maneat in tali loco, donec totalis Conventus recipiat eum cum Antiphona *In Paradiſum.* & Pſ. *Ad te Domine levavi.* Ant. *Tu iuſſiſti.* Pſ. *Te decet:* Deinde Vigiliæ mortuorum cum *Miſerere* & *Placebo*, & ſic portetur proceſſionaliter etiam ante Altare S. Nicolai, & agatur cum candelis & pulſatione, ut præſcriptum eſt. Sed Proceſſio cum Pſalmis pœnitentialibus non fiat poſt ſepulturam eius ad Capellam B. Virginis, ſed cui libet, poteſt ire.

## Quomodo Anniverſaria & Vigiliæ mortuorum peragendæ.

In anniverſario vel obſequio Epiſcopi vel Abbatis duo ex Diaconibus incipiunt Graduale *Si ambulem*, & cantent ℣. *Virga & baculus.* poſtea accedant duo Sacerdotes, & cantent Tractum, *De profundis.* Et ita attendendum, quod, quando Tractus cantatur, Graduale nunquam reincipiatur, & quando fit compulſatio ad unum Pſalmum, ſimpliciter agatur, & totus chorus ſimul cantet Graduale, & Tractum. Ad vigiliam autem mortuorum, quando fit compulſatio ad tres Pſalmos, duo Presbyteri cantent tertium Reſponſorium, quibus iniunxerit Cantor. Similiter fiat de VI. Reſponſorio: Nonum autem Reſponſorium cantent duo Cantores. Quando autem fit compulſatio ad duos Pſalmos, tertium Reſponſorium cantet unus Diaconus ſolus, ſimiliter & Sextum, Nonum autem duo Cantores. Similiter ad unum Pſalmum fiat.

In anniverſariis omnium animarum, Regemperchti, & aliorum quorumcunqne, poſt officium defunctorum Sacerdos inofficians Miſſam & Converſus cum aqua benedicta, & duo Subdiacones miniſtrantes ſibi cum duabus candelis ardentibus, & Levita in Alba cum cruce antecedant eum, & ipſe ſimiliter Alba indutus cum thuribulo, & Cantor eant proceſſionaliter ad ſepulchrum, & ibi legant *Placebo.*

Officium etiam defunctorum provideat Cantor cantandum, quoties opportunum fuerit, ſive præ-
ſen-

ſentibus funeribus, ſive in anniverſariis, ſive quando perſonæ extraneæ nobis denuntiantur defunctæ. Quandocunque autem habemus privatos dies, ſi non ſint in craſtinum XII. lectiones, legimus ad Veſperam vigiliam mortuorum, id eſt *Placebo*, & Laudes, id eſt, *Miſerere* cum Collectis competentibus.

In natali porro SS. Innocentum poſt Veſperam tria lumina accendantur, & fiat compulſatio ſignorum pro anniverſario Regenberchti Fundatoris loci iſtius. Pueri incipiant ant. ſuper Pſ. *Dilexi*, & cantentur Veſperæ, omnibus interim ſtantibus, & ſignis crepantibus, uſque dum puer incipiat antiphonam *Omne quod dat.* Abbas, ſi præſens eſt, dicat Collectam *Deus indulgentiarum* ſolam. Ad ſepulchrum agitur viſitatio ad Veſperam & ad Matutinum. Verſus *Libera*. Poſt Completorium ponat Cuſtos duos cereos ad tumulum eius tota nocte arſuros. Ad Matutinas Laudes dicto Matutino de omnibus Sanctis pulſentur ſigna ad tres Pſalmos, & cantetur Vigilia, quam non omittimus, etiamſi ſit Dominica dies. Tres candelæ in gradibus accendantur. III. & VI. & IX. Reſponſorium duo cantent. Oratio, *Deus indulgentiarum* ſola, & ad *Miſerere mei Deus* ſimiliter. Poſt *Miſerere mei Deus* dicatur *Verba mea. Domine exaudi*, ſolito more. Miſſa matutina in choro de anniverſario, & poſt Miſſam fiat Proceſſio ad ſepulchrum Regenberchti cum *Placebo*, ſine Antiphonis & Reſponſoriis.

## De Trigentenis pro defunctis.

Tres in anno Trigentenas agimus, id eſt, nonaginta Miſſas cum totidem vigiliis pro omnibus parentibus, amicis, familiaribus, & Fratribus noſtris, eritque harum Trigentenarum ratio, ut oratio iſta, *Deus cui proprium eſt miſereri, & peccantes exaudire*, tam ad Miſſam quam ad Vigilias, Laudes, & Veſperas dicatur, nec propter aliquod anniverſarium quodvis celebre dimittatur. Nec tamen primo loco dicitur hæc oratio, ſed ſemper ſecundo aut tertio, quia ſecundum antiquam conſuetudinem orationes quinque ad officium mortuorum dicere ſolemus. Prima Trigentena eſt ab octava S. Stephani uſque ad cathedram S. Petri. Secunda ab octava Pentecoſtes uſque ad vincula S. Petri. Tertia a feſto Omnium Sanctorum uſque ad Vigilias Nativitatis Domini Notandum etiam, quando Trigentenam agimus, in qua legimus *Voce mea*, & canimus *Domine Ieſu Chriſte*, quidquid in feſtivitatibus omittitur, poſtea reliquis diebus adimpleatur.

## Commemoratio pro defunctis qu
## ter in Capitulo pronuntianda.

Poſt Capitulum omnibus in unum congı
Ebdomadarius memoriam defunctorum, qı
eo die in precibus meminiſſe oportet, ita
nuntiabit.

*Gedenkent der ſelen, der iarzeit huit*
*oder keines tags dirre wuchen. Gedenkent*
*rer herren der Æpten N.... Gedenkent*
*herren der Prieſteren N.... Gedenkent*
*ungelerten herrn N.... Gedenkent unſe*
*ren, der Frowen und der bruoder, wa*
*ſcheiden ſigen in der gehorſamy des guote*
*ren ſant Bleſy, es ſi hie, ze Berow, ze*
*kon, ze Wittnow, ze Buirglon, ze Zitze*
*ze Guotnow, ze Schœnow, oder ze Todnov*
*denkent der bruoder im ſpital N. . . Ged*
*der Gotzhus diener N. . . . . Gedenkent*
*Knechten N. . . Gedenkent aller Gotzhus*
*Gedenkent aller die dem Gotzhus mit t*
*und mit warheit bi ſigend geſtanden untz*
*ende. Gedenket aller der, die ditz Gotzhu*
*dehein unſer Gotzhus, das dem guoten*
*ſant Bleſin undertennig iſt, geſtift oder g*
*hant mit ir eigen oder varende guot, der*
*oder erbe uns worden ſy, der name an*
*buochen verſcriben ſtant, der lichnam ruo*
*unſren Kilchoffen, ald in keinem gewichten*
*off. Gedenkend aller gelowbigen ſelen, un*
*tent unſren Herren, wa die ſelen in nöite*
*in arbeiten ſigen, das ers daruß gerruoch*
*ſen, und in geb die ewigen fröid, und di*
*gen ruowe amen. daruber ſprech urer je*
*den Pſalmen* De profundis *in der ſtillen M*
*der das nit könne, der ſprech ein* Pater no

## De his, qui petunt conſortium Fr
## nitatis noſtræ.

Quicunque petit conſortium fraternitatis
tenere librum hunc ambabus manibus,
genibus, dicente Abbate & cæteris Fratribu
tiphon. *Suſcepimus Deus.* Pſ. *Ecce quam b*
Oratio. *Suſcipiat te Dominus noſter Ieſus C*
*in conſortium electorum ſuorum, & nos ſ*
*mus te in nomine ipſius edoctis mentibus n*
*eius in manus, & in orationes, & in conſorti*
*ra fraternitatis & charitatis, ut ipſe corda noſ*
*mentes noſtras in ſervitio ſuo unanimes faciu*
*nos ad hunc diem conceſſit pervenire inco*
*Qui cum Patre & Spiritu ſancto &c.* Hi
ſternat ſe contra orientem, id eſt, Chriſtu
dicatur Pſ. *Miſerere mei Deus.* *Kyrie e*
*Chr*

*eleiſon. Kyrie eleiſon. Pater noſter. Et inducas &c.* Preces *Salvum fac ſervum Mitte ei auxilium de ſancto. Eſto ei ie turris fortitudinis. Domine exaudi Ora-. Dominus vobiſcum.* Oratio. *Domine Patrum noſtrorum, qui dixiſti, ubi fue- ongregati in nomine meo duo vel tres, ibi dio eorum ſum, tu hodie medius noſtrum igneris, & huic ſocietati noſtræ manum ordiæ tuæ impende, ut per te vera & in bono noſtra devotio perſeveret, & tuis itis obedientes, & pro invicem orantes, ernante, corde mereamur ſalvari & cor- & ad æternam beatitudinem valeamus per-, Per Chriſtum Dominum noſtrum.* Hic ſe proſtratus, & ſtans iterum librum te- mbabus manibus dicente Prælato & aliis tibus. *Nos damus vobis Fraternitatem, ticipes ſitis totius fraternitatis boni, quod mus vigilando, orando, & legendo.*

## ando Conventus ſuper genua in choro procumbere ſoleat.

dventu & in Quadrageſima, a capite ieiu- choando, quando in privatis fuerit, Domi- eſt, Conventus ad omnes Horas procum- d preces ſuper formas: ſcholares vero pro- itur in choro procumbentes ſuper genua tos. Eodem modo fiat ad Letaniam, quan- itur poſt VII. pſalmos. Et quando proſtrati ur, totus Conventus procumbat ſuper genua itos in medio choro ad omnes Horas. Item rculum anni, quando legitur Letania, Do- rocumbant ſuper formas; ſcholares au- roſternantur ante principale altare, ut ſupra m eſt.

## Mandato Fratrum in Sabbato.

andum, quod ſolemus facere mandatum ato ante collationem, niſi ſit in ipſa die, craſtinum ſumma feſtivitas, hoc modo. onventus congregatus fuerit in Capitulum, t Cantor, *Mandatum novum do vobis,* exeant quatuor Fratres; duo, qui mini- aquam ad pedes, & duo, qui ſint linteis cti, ad tergendum eos. His peractis ex- & remotis illis, ſcilicet aqua & linteo, ac- recentia ad lavandas manus, & mappas gendas eas. Interim incipiat Cantor ad dum de mandato, quod voluerit: Frater, cui commiſſum fuerit, debet ad hoc offi- mnia procurare. His peractis legat Lector ad collationem. Benedictio ſuper Lectorem eſt hæc. *Angelorum cuſtodia muniat nos divina miſericordia.* ℟. *Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti, & charitas Dei, & communicatio S. Spiritus ſit cum omnibus nobis. Tu autem &c.* Finita Lectione dicat Prior, *Adiutorium noſtrum in nomine Domini*, & eant ad Completorium. In Quadrageſima autem poſt mandatum de lectione pauca fiant in Capitulo. Interim percutiatur cymbalum ante refectorium. Tunc Conventus eat in refectorium. Intrantibus illis Lector eat ad ſedem, quæ eſt ad analogium, & ſedens legat uſque ad placitum Prioris. Lector incipiat in illo loco, quo in Capitulo terminum fecit. Interim miniſtretur ſcholaribus vinum. His peractis reſurgat Prior dicendo, *Adiutorium noſtrum*, eantque in Completorium.

## De Mandato pauperum.

Sciendum, quod a capite ieiunii, id eſt, a Feria IV. uſque ad feſtum Apoſtolorum Simonis & Iudæ ſingulis diebus poſt prandium debemus viſitare pauperes. Dominicis vero diebus Quadrageſimalibus fiat viſitatio pauperum poſt Tertiam, ita quod ſervetur iſte modus, quod ſit ibi Sacerdos, Diaconus, & duo de ſcholaribus & Converſis, & eant per oſtium clauſtri ad locum deputatum pauperibus, & legatur in exitu eorum Pſ. *Miſerere.* Deinde Sacerdos incipiat, *Mandatum novum do vobis*, cum reliquis Antiphonis, quæ leguntur ab omnibus. Medio tempore pedes pauperum laventur. Poſt ablutionem Sacerdos lavet manus ſuas, & miniſtretur pauperibus aqua, ut etiam manus lavent. Poſt hoc ſumat Sacerdos panes, & dicat, *Benedicite*, & reſpondeat *Dominus*, & etiam dicat Verſum, *Cibo ſpiritali reficiat vos omnipotens Deus. Amen.* Et ſic diſtribuat panes. Poſtea Sacerdos dicat preces. *Suſcepimus Deus miſericordiam tuam. Kyrie eleiſon. Chriſte eleiſon. Kyrie eleiſon. Pater noſter. Et ne nos.* ℣. *Oſtende nobis Domine miſericordiam tuam. Tu mandaſti mandata tua. Dominus vobiſcum.* Oremus. *Adeſto Domine officio noſtræ ſervitutis. Quæ ipſe præſtare digneris.* Et tunc fiat genuflexio ab omnibus. In redeundo in chorum legant Pſ. *Miſerere. Kyrie eleiſon. Chriſte eleiſon. Kyrie eleiſon. Pater noſter.* Et ſic fiant genuflexiones ab eis, ita, quod ſcholares genuflectant ſe ante gradum, & reliqui in ſedilibus ſcholarium. Et legantur ibi preces, ℣. *Domine non ſecundum peccata.*

*peccata.* ℣. *Et veniat ſuper nos miſericordia tua.* Oremus. *Abſolve quaſumus actiones noſtras.* In ſummis autem feſtivitatibus non fiat lotio pedum, ſed ſolum diſtributio panis. Poſt feſtum vero Simonis & Iudæ, id eſt, a V. Kalendas Novembris, ceſſabit mandatum pauperum uſque ad caput ieiunii.

Et notandum, quod quando Conventus in refectorio comedit cum lectione, quidquid ibi ſuperfuerit ſive in panibus, ſive in pulmentariis, ad hoſpitale debet dari addendo duos panes præbendarios, & tres panes ſiliginis, qui vulgariter nuncupantur Weggen, ad mandatum pauperum. Si autem prandent in infirmaria cum lectione, eodem modo fiat, ut dictum eſt. Et poſt prandium eant quoque ad mandatum perficiendum ſecundum informationem Ordinarii, videlicet Presbyter & Diaconus cum duobus ſcholaribus & Fratre uno Converſo; & hoc cottidie fiat poſt prandium, exceptis ſex Dominicis in Quadrageſima, in quibus fieri debet poſt Cœnam. Cum Conventus cœnaverit in refectorio, quidquid eis ſupererit, pauperibus prius diſtribuatur.

In Cœna Domini poſt Sextam Prior, Cellerarius, Cantor ſeu Camerarius ordinet XXIV. pauperes, qui ſedeant in ambitu immediate poſt prandium. Poſt prandium veniat Domnus Abbas ad ambitum penes ianuam clauſtralem, & Prior cum quibusdam Fratribus, & ibi Cantor procuret, quod ibidem in ambitu ſint, & ſedeant ſolum illi XXIV. pauperes, & non plures. Servus autem domus lavatorii præparatam habeat aquam calidam, & lintea, & paraſpides pro lotione & terſione pedum ſeu manuum. Camerarius procuret, ut ibidem ſint duo picarii cum vino. Et poſt hinc Cantor incipiat ant. *Dominus Ieſus poſtquam cœnavit.* Et ſtatim fiat genuflexio ab omnibus, & medio tempore laventur pedes pauperum. Poſt dictam antiphonam & verſum *Deus miſereatur*, Prior percutiat tabulam & dicat, *Benedicite*, & reſpondeant *amen.* Tunc Domnus Abbas dicat ℣. *Potum ſervorum ſuorum dignetur Dominus benedicere.* Et ſtatim incipiat Cantor ℟. *Acceſſit ad pedes Ieſu.* Et tunc potus detur pauperibus. Poſt Reſponſorium Cantor incipiat ℣. *Dimiſſa ſunt ei.* Et Cellerarius det pauperibus pecuniam, cuilibet XV. denarios uſuales; erunt XXX. ſolidi. Poſtquam verſus finietur, repetitio Reſponſorii repetatur, & iterum potio aminiſtretur pauperibus. His peractis dicat Cantor, *Suſcepimus Deus miſericordiam tuam. Kyrie eleiſon. Chriſte eleiſon. Kyrie eleiſon. Pater noſter. Et ne nos.* ℣. *Oſtende nobis Domine miſericordiam tuam.* ℣. *Tu mandaſti. Dominus vobiscum. Adeſto Domine officio noſtræ ſervitutis. præſtare digneris.* Et immediate fiat g ab omnibus, & incipiat Domnus Abbas *ſerere mei Deus*, & eant in chorum, & ut præſcriptum eſt.

## Quando eundum ad laborem, & i cœnandum.

Ab octava Corporis Chriſti regularibu ſcilicet, quibus ad matutinum tantum ctionem legimus, poſt Capitulum dicat Prior ut pronuntiet, quo eundum ſit, & quale faciendum: Poſtea Prior tabulam percuti cto *benedicite* incipiat *Verba mea auribu Verba mea* exeat clauſtralis Prior, dein ventus, deinde ſchola cum his Pſalmis ſtralem ianuam, & ibi fit ſilentium ab ibunt ad opus manuum, ut Cantor eis i Capitulo. Prior autem cum Hebdomadar liquis duobus de ſenioribus Fratribus le mos familiares, & vigiliam mortuorum; pus tunc poſtulat. Revertentibus autem de labore, & venientibus ad clauſtralem incipiat clauſtralis Prior Pſ. *Miſerere m* & ibunt in clauſtrum, id eſt, in ambit finito Pſalmo dicat Lector *iube Domne be* benedictusque a Priore legat lectionem, narius docet. Utrum autem ieiunandu tali die, vel ad cœnam cœnent Fratres arbitrio Abbatis, vel in diſcretione ſenio fiat murmuratio inter Fratres propter quæ cantatur ipſa die ante prandium.

A feſto autem S. Ioannis Baptiſtæ in re diebus, quando unam lectionem legimus tutinum, Nonam cantamus ante prandi cœna etiam in arbitrio Abbatis ſtet uſqu altationem S. Crucis. Cæteris autem di quibus duodecim lectiones vel tres lecti Matutinum legimus, poſt Sextam debe Fratres, & fit pulſatio Nonæ poſt merid ad cœnam cœnent. In Vigiliis autem ſ vigilia S. Ioannis Baptiſtæ, in vigilia SS. lorum Petri & Pauli, S. Iacobi, S. La Aſſumptionis B. V. Mariæ, S. Bartholom tivitatis B. Mariæ V. ſi habent Fratres manuum in pratis, in campis, in ag rure vel alibi, utrum reficiantur ad pran ad cœnam cœnent, totum commiſſum e bitrio Abbatis, vel ſtet in diſcretione ſ quia dignus eſt operarius refectione ſu *margine recentior manus ſequentia adieci*

t

quod ab octava Corporis Chriſti uſque ad tem S. Ioannis Baptiſtæ eſt eundum ad la- manuum, & deinceps non amplius per n anni. Si vero infra prædictum tempus ıt exequiæ alicuius funeris celebrandæ ea- : neque ad laborem itur, neque Proceſſio Quando vero in diebus privatis proceſſio ad laborem manuum non itur; & econ- ıdo ad laborem itur, Proceſſio non agitur. : poſt exaltationem S Crucis in privatis cantetur Nona ante prandium.

*alio codice ſæculi XIV.*) Primo mane, s poteſt, Prima ſonatur, ſicut docet Wip- s Abbas Fructuarienſis in ordinario *Capi- XXII.* cui per omnia obtemperare debe- Adveniente tempore Capituli ſonat Prior & veniente Priore vadunt ſeniores poſt oſtea omnes ſicut ſolent, deinde ſchola, ınes Lector Capituli. Finitis his, quæ in agenda ſunt, dicit Prior cantori, ut pro- , quo ſit eundum, & quale opus ſit fa- ı. Qui ſtatim inclinat ſe, & pronuntiat e iniuncta ſunt ei a Domino Abbate. Po- or imperat eis, ut cum ſummo ſtudio ſi- teneant, & cum devotione & gratiarum perficiant opus. Deinde Prior tabulam , *Benedicite*, ut ſolet, dicit, & *Verba* cipit. Veniam non faciunt. Quod ſi Bre- er defuncti, vel anniverſarius Domini Ab- oſtri, prius vadunt in Eccleſiam, & ſo- ſigna. Si autem Brevis vel anniverſarius ıt pronuntiati, tali modo exeunt de capi- Primo Prior clauſtralis, poſtea pueri, de- ınventus, Prior ſolus retro omnes. Dein- r & quatuor ſenes cum Ebdomadario ma- n clauſtro, id eſt, in ambitu prope ia- ıonaſterii, & ſedeant ibi in ſcampnis duo iore, reliqui ex parte alia, legantque Pſalmos, ſcilicet *Verba mea*, cum qui- erunt de Capitulo, poſtea legant, quod lacuerit, qui ibi ſedent. Cum vero Prio- ı fuerit, mittat unum ex his, qui ſecum, , ad clauſtralem Priorem, ut Conventus Cumque venerint ad portam, incipit auſtralis Pſalmum *Miſerere mei Deus*, & ınt clauſtrum, id eſt ambitum. Primo ſe- deinde pueri, poſtea Converſi, qui ſunt auſtrum. Finito Pſalmo *Miſerere* vertunt s ad orientem, & tunc dicit Prior verſum: *us es Domine Deus meus, quia adiuviſti conſolatus es me*, ante & retro ad ipſum faciunt. Dicit namque Prior ter ipſum verſum, & cæteri reſpondent, & ſtant verſi ad orientem & erecti. Dum autem *Gloria* incipiunt poſt trinam vicem, tunc vertunt ſe ad alios & inclinant ſe, & dicunt *Kyrie eleiſon*, *Chriſte eleiſon*, *Kyrie eleiſon*, & *Pater noſter*. & *adiutorium noſtrum*. Tunc acclinant ſe & ita ſtant uſque dum dicit Prior, *Adiutorium noſtrum in nomine Domini*, & dicente, ante & retro faciunt, ipſe & omnes poſtea ſedent. Et Puer, qui ad ſcillam ſtat, lectionem legit de vitis Patrum, ſi bene ſcit legere, & debet eſſe talis, unde exemplum poſſit trahi. Nam proſpicit eam ad Miſſam materiam, & venientibus in Capitulum ducit ſecum librum, & ponit intus capitulum ad oſtium, & ſtatim quando de labore veniunt, apprehendit librum, & dicto *Adiutorium*, & facto ante & retro *iube Domne benedicere* dicit cum licentia Prioris inclinato capite tantum, ſtatque verſus ad eum & tunc & quando legit, nec finit, dum ipſe præcipit. Finita lectione Prior *Benedicite* dicit, & pueris præcipit, ut abluere manus eant, &, dum ſe abluunt, dicit aliqua de ipſa lectione, ſi placet, non cum literis, ſed tantum verbis.

## De Pſalmis familiaribus & proſtratis.

Pſalmi familiares in XII. lectionibus. *Levavi oculos. Deus in adiutorium. Domine exaudi. II.* Hi pſalmi legendi ſunt a natali Domini uſque in octavam S. Blaſii, & a ſancto Paſcha uſque in octavam Corporis Chriſti, & per octavam S. Iohannis Baptiſtæ, & per octavam Apoſtolorum Petri & Pauli, & per octavam S. Benedicti, atque per octavas B. V. Mariæ, ſcilicet aſſumptionis & Nativitatis, & in omnibus Dominicis diebus, abſque in Quadrageſima, & in omnibus diebus, quando habemus XII. lectiones per totum annum. preces autem poſt hos Pſalmos *Kyrie eleiſon. Pater noſter. Poſt partum Virgo. Domine non ſecundum peccata. Eſto nobis Domine turris.* Oratio. *Concede nos famulos tuos quæſumus Domine Deus perpetua mentis & corporis ſanitate.* Oratio. *Actiones noſtras.*

In ſummis & in maior maioribus feſtis non legitur *Deus auribus* ad Veſperas. In maioribus & minoribus feſtis, atque in XII. lectionibus, ſi in craſtinum non erunt XII. lectiones, legimus *Deus auribus*, & laudes mortuorum *Miſerere.*

Pſalmi familiares in Quadrageſima, quando habemus XII lectiones In prima Veſpera ſive ſit Sabbatum, ſive ſit dies alicuius Sancti, quem cum XII. lectionibus celebramus, poſt Primam Veſperam legendi ſunt Pſ. *Deus in nomine tuo.*

*Deus in adiutorium. Kyrie eleiſon. Pater noſter.* Preces. *Oſtende nobis Domine. Domine non ſecundum peccata.* Oratio. *Deus qui errantibus. Actiones noſtras.* Poſt Matutinum in XII. lectionibus Pſ. *Deus in nomine tuo. Domine exaudi, II.* & ſi in craſtinum XII. lectiones non facimus, ſupra dictis pſalmis additur, *Ad Dominum cum tribularer. De profundis.* Poſtea *Requiem æternam dona eis Domine. Pater noſter. Domine non ſecundum. Oſtende nobis Domine. A porta inferi.* Oratio. *Deus qui errantibus. Actiones noſtras.* Ad Primam, Tertiam, Sextam, & Nonam in XII. lectionibus. *Levavi oculos. Deus in nomine tuo. Deus in adiutorium. Miſerere mei. Kyrie eleiſon. Pater noſter.* Preces, *Poſt partum Virgo. Oſtende nobis Domine. Non ſecundum.* Oratio. *Concede quæſumus. Deus qui errantibus. Actiones noſtras.* Et ſi in craſtinum non habemus XII. lectiones, additur ſupradictis Pſ. *Ad Dominum cum tribularer. De profundis.* Cap. *A porta inferi.* & in fine *Requieſcant in pace.* In ſecunda Veſpera Pſ. *Deus in nomine. Deus in adiutorium* ut ſupra ſcriptum eſt. Sic fiat in Sabbatis & Dominicis diebus uſque ad Veſperam Palmarum, eademque die fiat. Item in Dominicis diebus poſt Cœnam legitur, *Deus auribus* cum reliquis: In privatis autem diebus, ſi in craſtinum non habemus XII. lectiones, legitur poſt prandium cum reliquis. Per totum autem annum, cum in craſtinum non habemus XII. lectiones, legitur ad Veſperam, ut ordinarius docet.

In privatis diebus pſalmi familiares ad Nocturnos Pſ. *Levavi. Domine ne in furore. Exaudiat te Dominus.* In Quadrageſima. *Iudica me Dne. Deus in adiutorium. Domine ſalvos fac Reges. Salvos fac ſervos & ancillas tuas. Domine non ſecundum peccata noſtra.* Oratio. *Famulos & famulas tuas. Actiones noſtras.* Poſt Matutinum de omnibus Sanctis pſalmi familiares. *Domine exaudi. II. De profundis.* Preces. *Ne tradas Dne beſtiis animas confitentes tibi. Eſto nobis Dne turris fortitudinis. A porta inferi.* Oratio. *Abſolve quæſumus Domine noſtrorum vincula peccatorum.* Privatis diebus ad Primam pſalmi familiares, *Domine ne in furore. Ad te levavi. Deus in adiutorium. Deus in nomine. Miſerere mei Deus. De profundis.* Hic ordo ſervandus eſt in Quadrageſima, quia tunc ſubtrahitur iſte pſalmus *Levavi oculos*, eo quod legitur ad proſtratum: ſed per circulum anni incipimus *Levavi oculos meos*, ſicut in cæteris Horis diurnis. Preces, *Poſt partum Virgo. Domine ſalvos fac Re-*
*ges. Salvos fac ſervos tuos & ancillas.*
*non ſecundum peccata noſtra. A por*
Oratio. *Concede nos famulos. Da fam*
*Actiones.* Pro defunctis, *Annue nobis*
Poſt Primam legendæ ſunt pœnitentiale
ſeptem pſalmi. A capite ieiunii uſque i
Paſchæ ad Letaniam etiam coniungitur
mus familiaris, *In te Domine ſperavi.*
tiam pſalmi familiares. *Levavi oculos m*
*ſerere mei Deus. Miſerere mei. Uſqu*
*oblíviſceris. Deus in adiutorium.* Pre
*partum Virgo. Domine ſalvos fac Rege.*
*fac ſervos & ancillas. Domine non ſ*
Oratio. *Concede nos famulos tuos. Gr*
*Actiones noſtras.* Poſt Sextam pſalmi f
*Levavi oculos meos. Dne exaudi. I.*
*ſereatur. Deus in adiutorium.* Preces.
*tum Virgo.* &c. ut ſupra. Oratio. *Co*
*famulos tuos. Famulos & famulas tua*
*nes.* Poſt Nonam pſalmi familiares. *Le*
*los meos. De profundis. Qui regis Iſra*
*in adiutorium.* Preces ut ſupra. Orati
*de nos famulos. Prætende Domine.*
Ad Veſperam pſalmi familiares. *Deus*
*Deus venerunt. Deus ultionum. Pat*
*Domine refugium. Dne exaudi. II.* Prec
*de nobis Domine. Domine ſalvos fac r*
*vos fac ſervos. Fiat pax in virtute tua*
*ta inferi.* Oratio. *Deus a quo ſancta.*
ſequuntur, ut Ordo docet.

Pſalmi qui legendi ſunt in privatis
Nocturnos. Pſ. *Miſerere mei Deus.* A
*Miſerere mei. Beati quorum. Inclina.*
mam, Tertiam, Sextam, Nonam in pri
bus legendus eſt Pſ. *Miſerere mei D*
cum precibus. Ad Veſperas autem *Mi*
*Deus. Dne exaudi. II. Benedixiſti Do*
Completorium Pſ. *Miſerere mei Deus.*
*adiutorium. Levavi oculos meos.*

Pſalmi poſt Capitulum & Matutinum
*mea auribus. Domine ne in furore. Dil*
*didi. De profundis.* ℣. *Requiem ætern*
*ter noſter. A porta inferi.* Collecta *Ab*
*mine animas.* Poſt Matutinum. *Dne e*
Preces. *Ne tradas Domine beſtiis. Eſto*
*mine. A porta inferi.* Oratio *Abſolve*
*Domine.* Hic modus tenendus eſt, cu
ſtinum habemus XII. lectiones.

Pſalmi proſtrati a capite ieiunii uſque
nam Domini in privatis diebus legendi.
tutinum *Domine ne in furore. Uſquequo*
*Ad Dominum cum tribularer.* Preces.

*Domine miſericordiam tuam.* Oratio. *Ut Domine.* Poſt Primam pſalmi proſtrati. *quorum. Levavi oculos meos.* Preces. *Done memineris.* Oratio. *Redemptor noſter Deus.* Poſt Tertiam pſalmi proſtrati, *Done in furore. II. Lætatus ſum.* Preces *Adnos Deus ſalutaris noſter.* Oratio *Præſta mus miſericors Deus.* Poſt Sextam pſalmi ati *Miſerere mei Deus.* Preces. *Exurge ine adiuva nos.* Oratio. *Fac nos quæſumus ne.* Poſt Nonam pſalmi proſtrati *Domine li. II. Niſi quia Dnus erat.* Preces. *Fiat icordia tua Domine ſuper nos.* Oratio. *Aſcenad te Domine preces noſtræ.* Poſt Veſperam i proſtrati. *Qui confidunt. In convertendo nus. De profundis. Domine clamavi. Doexaudi. II.* Preces. *Memento noſtri Dne in lacito populi tui.* Oratio. *Tuere nos Domine.* ſummis autem, & maior maioribus feſtivis non debent legi pſalmi familiares ad Hoſed Verſus *Domine Ieſu Chriſte* cantetur: *Deus auribus* ad Veſperam, quia etiam ſunt i familiares.

## : Fratribus in viam dirigendis, & revertentibus.

itres dirigendi in viam primo veniant in cho- & ante gradus flectant, & legant Pſ. *Leva- Gloria Patri. Kyrie eleiſon. Pater noſter.* Benedicat eos Sacerdos dicens *Salvos fac tuos. Vias tuas Domine demonſtra eis.* o. *Adeſto Domine ſupplicationibus noſtris.* iter fiat de revertentibus. Primo veniant in m, & ante gradus flectant genua ſua, & t Pſ. *Ad te levavi. Gloria Patri. Kyrie . Pater noſter.* Tunc benedicat eos Sacer- licens. *Salvos fac ſervos tuos. Convertere ne uſquequo.* Oratio. *Quæſumus omnipotens , ut his famulis.*

## Benedictio Lectoris.

Dominica die poſt ſummam Miſſam ſtet in- us ante gradus in choro, & dicat tribus us hunc Verſum, *Domine labia mea aperies,* orus reſpondeat eundem Verſum toties, de- dicat Sacerdos in altari has ſupplicationes. *m fac ſervum tuum. Mitte ei auxilium. nus cuſtodiat te ab omni malo. Dominus liat introitum tuum & exitum tuum, & rat a te ſpiritum elationis. Amen.*

enedictio vero ſuper lectorem in Capitulo. *na Dei ſapientia illuminare dignetur corda & corpora noſtra.* Benedictio ad Capitulum. *Pretioſa in conſpectu Domini mors Sanctorum eius. Iſti & omnes Sancti intercedant pro nobis, ut mereamur adiuvari ab eo, qui vivit & regnat Deus per omnia ſæcula ſæculorum. Deus in adiutorium* ter dicatur. *Gloria Patri. Kyrie eleiſon. Chriſte eleiſon. Kyrie eleiſon. Pater noſter. Et ne nos. Reſpice in ſervos tuos.* non dicitur Oremus. *Dirigere & ſanctificare. Adiutorium noſtrum.* In XII. lectionibus non dicitur *Deus in adiutorium*, ſed *Kyrie eleiſon* &c. per totum.

## Benedictio Hebdomadarii coquinæ.

Hebdomadarii coquinæ primum ipſi dicant tribus vicibus hunc Verſum: *Benedictus es Domine Deus.* ℣. *Salvos fac ſervos tuos. Convertere Domine uſquequo. Dominus vobiſcum.* Oratio. *Deus cui humilium.* Sequitur benedictio ſuper hebdomadarios coquinæ, qui ingrediuntur: poſtea ipſi dicunt hunc Verſum tribus vicibus. *Deus in adiutorium.* Preces. *Salvos fac ſervos. Mitte eis Domine.* Oratio. *Miſericors ac piiſſime Deus.* In Dominica itaque poſt Matutinum Ebdomadarii coquinæ ſtantes ante gradum tribus vicibus dicant Verſum, & accepta benedictione per illam ſeptimanam miniſtrabunt menſæ in refectorio, & in Sabbato Mandatum faciunt Conventui. In ſequenti vero Dominica iterum poſt Matutinum ſtantes ante gradum trina vice dicant Verſum: *Benedictus es* &c. Et accepta benedictione procedant Ebdomadarii ſequentis ſeptimanæ petentes benedictionem per Verſum, *Domine labia mea aperies.* &c.

## De Hebdomadario chori.

In dedicatione maioris Eccleſiæ in I. Veſpera Ebdomadarii ſtantes in utroque choro poſt Cap. *Vidi civitatem* incipiant in medio chori ℟. *Viſita quæſumus*, & cantent Verſum cum *Gloria:* cantent quoque *Benedicamus Domino*, tempore ſuo. Poſtea Ebdomadarius chori, in quo Verſus eſt, imponat omnes antiphonas de communi conſuetas. Si autem cantanda ſit aliqua antiphona de Dominica, vel de S. Verena, vel de S. Ægidio, illam imponat Cantor. Item duo Ebdomadarii ex utroque choro ad Matutinum cantent invitatorium, & adiungat eis Cantor tertium, ſive ille ſit Presbyter ſive Diaconus, & ille pareat eius iuſſioni, cui illud commiſerit, & ſi ſecus fecerit, in Capitulo emendetur. Duo Ebdomadarii cantent Reſponſorium ad Laudes, & *Benedicamus Domino.* Ad Primam quoque, ad Tertiam, ad Sextam ad Nonam imponat Ebdomadarius antiphonam.

phonam. In ſecundis autem Veſperis Ebdomadarius imponat ſuper pſalmos: reliquas vero antiphonas ſuper pſalmos Cantor committat imponendas: Ebdomadarii vero ſicut & in I. Veſperis cantent ℟. & *Benedicamus Domino.* Item Ebdomadarius chori, in quo Verſus eſt, incipiet omnes antiphonas de commemoratione: Cantor vero imponat antiphonam occurrentem eo tempore vel de Sanctis. Si autem evenerit, quod aliquis Ebdomadarius præſens non fuerit, vel non vociferatus, quod per ſe cantare non poſſit, procuret, ut alius pro eo cantet. Si autem hoc neglexerit, emendandus eſt. Conſimili modo fiat in feſto Sancti Ioannis Evangeliſtæ, & in feſto Sancti Blaſii, & in nativitate Chriſti, & in reſurrectione, & in Pentecoſte. Duo Cantores in vigilia & in die cantent Reſponſoria & benedicamina in albis & in cappis. Ipſi etiam per totum feſtum debent eſſe Ebdomadarii, videlicet per octo dies præcedentes, & per octavam ſequentem; & debet Cantor, qui tunc Ebdomadarius fuerit, imponere omnes Antiphonas ad Horas. Item ſi fuerit in ſummis, ut in Aſſumptione vel in Annuntiatione S. Mariæ, vel in feſto omnium Sanctorum, debent Ebdomadarii hoc expedire imponendo, ut prædictum eſt, vel antea committere imponenda Diaconibus, hoc tamen excepto, quod Ebdomadarius principaliter debet cantare Invitatorium cum duobus Diaconibus. Item quando fuerit maior maioribus, debent duo Diacones cantare Invitatorium, Cantorque adiunget eis tertium cum eis cantantem. Eodem modo ſi Diacones fuerint Ebdomadarii, debet eis Cantor tertium adiungere in cantando Invitatorio. Item ſi in feſto S. Blaſii, Dedicationis Eccleſiæ Diacones Ebdomadarii fuerint, uterque ipſorum in ſuo choro committat Presbytero ſupplere vices ſuas cantando Reſponſorium ad utramque Veſperam, & ad Laudes, nec non & in cæteris imponendis. Si quis autem hiis contradixerit, Diacones conquerantur Cantori, qui hæc manifeſtabit Priori, Priorque emendabit contradicentem. Merito enim Presbyteri quandoque ſupplebunt vices Diaconum, quando ipſi per circulum anni loco illorum imponunt.

## De Hoſpitibus ſuſcipiendis.

Omnes ſupervenientes Hoſpites tanquam Chriſtus ſuſcipiantur. Sciendum eſt itaque, quando ſuſcipere debemus Epiſcopum vel Abbatem, ire debemus uſque ad curiam Abbatis vel extra, Abbati autem ſoli uſque ad fores Eccleſiæ. Si vero Rex ſupervenerit vel Dux, ire debemus uſque ad portam exteriorem. Hæc proceſſio tali modo

fiat. Inprimis ſonetur ſignum maioris c
in choro; ibi veſtiant ſe Presbyteri Albis
pis, pueri ſuperpelliceis & tunicis. Et
Proceſſio per omnia ſicut in ſummis feſtiv
cum reliquiis, candelis, & cæteris, & 
Abbas retro omnes cum baculo, vel ſi pla
bati, Capellanus etiam portat baculum,
pimus Abbatem, cui baculus eſt porri
Si vero Rex eſt, aut Epiſcopus, aut Du
pellanus baculum non ferat. Aquam ben
accipit de manu eius, qui eam portat, 
hoſpitem ſpargit, quem recipit, deinde
cæteros. Incenſum etiam mittit in thur
priusquam exeant de choro, & incenſant
in loco, ubi ſuſcipit hoſpitem. Deinde
cenſum illi, quem recipit: Poſt hæc accip
tum, & porrigit ei ad oſculandum. Si R
aut Dux & Epiſcopus cum illis, dat 
Abbas thuribulum & Textum Epiſcopo,
eis porrigit, ſimiliter & aquam benedictan
terim ſonentur ſigna. Si omnes induti ſu
ad Proceſſionem ſine cantu cum ſilentio.
autem hoſpes ſupervenerit, & iam præſen
terit, Domnus Abbas accedat ſalutando e
mo, & ſi laicus fuerit, porrigit illi pr
crucem: Si Epiſcopus vel Abbas fuerit,
illi baculum paſtoralem: Si vero Regina
ciſſa fuerit, faciat eis genuflexionem. Si
vel Dux ant. *Ecce advenit.* ℟. *Iuſtum*
*Dominus.* Si Legatus fuerit a ſede Ap
aut Cardinalis, vel perſona honoris magn
tetur ℟. *Te ſanctum Dominum.* Si Epiſc
*Sint lumbi.* Si Abbas ℟ *Iuſtum deduxit D*
Si Regina vel Duciſſa ℟ *Afferentur Re*
Proceſſio nimis procul fuerit, & ſingula
pta cantata, poſſunt in redeundo tacer
ad atrium monaſterii, tum quidquid Cant
cuerit, cantet. Si Epiſcopus venerit imus
viam uſque in cœmiterium S. Stephani.
ſuſcipiatur in atrio monaſterii, id eſt, in
ſo, & mox imponat Cantor vel Ebdom
*Sacerdotes tui.* Si Rex eſt, *Domine ſalv*
*Regem.* Si Dux eſt, *Salvum fac ſervum*
Si Regina eſt vel Duciſſa, *Salvam fac a*
*tuam.* *Mitte eis Domine* ad omnes.
*Omnipotens* &c. *famulo*, *famula*, *famulis.*
rim hoſpes cum devotione ſtet, ſi vult,
done, quem Secretarius præparatum debet
Exutis illis, qui induti fuerant, Prior & C
tus ſemper bini & bini procedant ad ſalu
hoſpitem. Poſtea Abbas ducat eum ad Al
ei placet, & monſtrentur ei Reliquiæ San

mnibus expletis ducat eum in domum ſuam,
exhibeatur ei omnis humanitas. Antiqua confuetudo eſt, quod poſt exuitionem ve- lomnus Abbas cum hoſpite & Conventu in ilum, & legitur coram illo lex divina, ſi- Benedictus præcipit. Item alia conſuetudo it iſta lectio recitetur in choro, ſcilicet, convenit dignitati uniuscuiusque hoſpitis, nc ſuſcipitur. Cum autem legitur lectio, inus Abbas ſedet, omnes ſedent, nullusque at ornamentis, uſque dum hoſpes ſalutatus

Finita lectione dicit Abbas *Benedicite*, ndent *Dominus*.

## Ritus varii.

tos & ſocii eius tribus vicibus in anno, id n natali Domini, & ad Paſcha, & in Pen- : eunt in domum infirmorum cum lucerna ia benedicta, & incenſo, deinde in dormi- ı, poſtea in Cellarium, ad ultimum in re- um, ubi daturus eſt eis Cellarius charita- ie optimo vino.

. Kalendas Aprilis, qui eſt dies S. Benedicti, dari Fratribus præbenda veſtitus æſtivalis, nt cucullæ, ſive tunicæ, ſeu aliæ veſtes, et eis inſerviri ad quemcunque locum ex entia deſtinati fuerint.

autem Kalendas Novembris debent miniſtrari ous veſtes hyemales in quocunque loco ex entia exiſtant.

bendarii in hoſpitali exiſtentes, & eleemo- præſcriptas accipientes debent parare mattas, ario eis neceſſaria ad hoc miniſtrante, quas ilia Sanctorum omnium portant in chorum. eſto S. Michaelis uſque ad inventionem S. : Scholares imponant cappas ad omnes Ho- ando & ſedendo, & in Dominicis diebus modo fiat in conſecratione aquæ benedictæ. endum quod a feſto Martini uſque ad fe- Palmarum Conventus imponant cappas, dum cum cruce per ambitum. Et ſcholares poſt letorium imponant cappas, dum eunt in torium, & ad Matutinum, & poſt Comple- ı eant in phyeſale ad calefaciendum ſe.

privatis denique diebus, cum non fuerit aliquam octavam, vel infra nativitatem Chri- t Purificationem, ſeu Paſcha & Pentecoſten ſextam pulſetur parva ſcilla, & deinde duo arium, qui cantabant Sextam, exeuntes o- um, cum venerint ad ambitum ante cruci- , dicant alta voce *Benedicite*, & deinceps entui liceat habere colloquia in ambitu.

## Sermones ad Collationem per circulum Anni.

In vigilia Natalis Domini ad collationem Sermo S. Leonis Papæ. *Si fideliter dilectiſſimi.*

In die Sancto ad collationem Sermo S. Maximi Epiſcopi. *Hodierni myſterii Sacramentum.*

In natali S. Stephani ad collationem Sermo S. Euſebii Epiſcopi, *Satis notum eſt.*

In natali S. Ioannis Evangeliſtæ ad collationem Sermo S. Iſidori Epiſcopi. *Iſte eſt Ioannes.*

In octava Domini Sermo Leonis Papæ. *Exultent ergo in laude Dei.* Require in parvo clypeo.

In Epiphania Domini Sermo *In hac diei dilectiſſimi celebritate.* Require in minori ſermocinario.

In natali S. Vincentii Sermo S. Auguſtini Epiſcopi. *In Paſſione, qua nobis.*

In Purificatione S. Mariæ Sermo S. Ambroſii Epiſcopi. *Et ecce homo erat.*

In natali S. Blaſii Sermo: *Quia hodie fratres Fratres chariſſimi.* Require in parvo clypeo.

In Annuntiatione B. V. Mariæ Sermo S. Auguſtini Epiſcopi. *Deſcendens Angelus de cælo.*

Dominica in Palmis Sermo S. Leonis Papæ. *Cum ergo Dominus.*

Feria II. poſt Palmos Sermo B. Leonis Papæ. *Deſiderata nobis.*

Feria III. poſt Palmos Sermo B. Leonis Papæ. *Sermonem dilectiſſimi.*

Feria IV. poſt Palmos Sermo B. Leonis Papæ. *Cum multis.*

In Cœna Domini ad collationem legitur Evangelium ſine Homilia . . In Capitulo primo Lector incipit, *Dominus vobiscum*, deinde Evangelium, *Ante diem feſtum.* In refectorio Lector incipiat iſtud Evangelium in hoc loco: *Amen amen dico vobis.* & legat in maiori tono.

Feria VI. in Paraſceve Sermo S. Auguſtini Epiſcopi. *Admonet nos Fratres.*

Sabbato ſancto Sermo S. Hieronymi Presbyteri. *Hodie populus Iſrael.*

In die S. Paſchæ Sermo S. Leonis Papæ. *Lux hodie clara.*

Feria II. Paſchæ Sermo S. Maximi Epiſcopi. *Exultandum nobis eſt.*

Feria III. Sermo S. Maximi Epiſcopi. *Non minus etiam nunc.*

In Aſcenſione Domini Sermo S. Leonis Papæ. *Poſt beata & glorioſa.*

In die S. Pentecoſtes Sermo B. Leonis Papæ. *Hodiernam ſolennitatem.*

In natali S. Ioannis Baptiſtæ Sermo B. Leonis Papæ.

Papæ. *In ſancti ac beatiſſimi Ioannis.* Require in magno ſermocinario.

In feſto Apoſtolorum Petri & Pauli Sermo S. Maximi Epiſcopi. *Beatiſſimorum Apoſtolorum.*

In feſto S. Laurentii Sermo B. Leonis. *Cum omnes beatos Martyres.*

In Aſſumptione S. Mariæ Sermo S. Auguſtini. *Celebritas hodierna diei.*

In feſto omnium Sanctorum ad Collationem Sermo. *Hodie dilectiſſimi.* Require in magno ſermocinario.

## Lectiones ad menſam in diebus Dominicis & feſtis Domini.

Dominica IV. in adventu Domini legitur ad menſam Evangelium *Fuit Ioannes in deſerto.* Homilia Bedæ Presbyteri, *adventum dominicæ prædicationis.* Item ſermo S. Maximi Epiſcopi, *Igitur quoniam.* Item ſermo S. Fauſtini Epiſcopi, *Appropinquante iam.*

Dominica III. Evangelium *Erunt ſigna in Sole.* Homilia S. Gregorii Papæ. *Dominus ac Redemptor noſter.* Item ſermo S. Maximi Epiſcopi. *In priori Dominica.* Item ſermo S. Auguſtini Epiſcopi. *Sanctam & deſiderabilem.*

Dominica II. ad menſam Evangelium, *Cum audiſſet Ioannes.* Homilia S. Gregorii Papæ. *Quærendum nobis eſt.* Item ſermo S. Maximi Epiſcopi. *Qui ſunt in illa nocte.* Item ſermo eiusdem. *Satis abundeque.*

Infra hebdomadam Feria IV. ieiunii Evangelium *Miſſus eſt.* Homilia lectionis eiusdem, *Exordium noſtræ redemptionis.*

Feria VI. Evangelium *Exurgens Maria.* Homilia lectionis eiusdem. *Lectio quam audivimus.*

Sabbato Evangelium *Anno quinto decimo.* Homilia S. Gregorii Papæ. *Redemptoris Præcurſor.*

Dominica proxima Evangelium *Miſerunt Iudæi.* Homilia S. Gregorii Papæ. *Ex huius nobis lectionis.* Item ſermo S. Maximi Epiſcopi. *Lætitia quanta ſit.*

Infra hebdomadam Ev. *Ioannes teſtimonium perhibuit.* Hom. Bedæ Presbyteri. *Redemptoris noſtri Præcurſor.*

In vigilia natalis Domini ſermo S. Auguſtini Epiſcopi de ſymbolo contra Iudæos. Si hæc vigilia in Dominica evenerit, legitur primo Evang. *Miſerunt Iudæi* cum ſua Homilia, poſtea de ſymbolo.

In die ſancto Ev. *In principio erat Verbum.* Homilia S. Auguſtini Epiſcopi. *Omnis divina ſcriptura.* Item ſermo S. Maximi Epiſcopi. *Iuſtiſſime Fratres.* Item ſermo cuius ſupra. *Hodie charissimi.* Item ſermo Sedati Epiſcopi. *E tres.* Et alii plures ſermones, exceptis legentur ad nocturnos, & ad Collationes, Dominica infra octavam

In natali S. Stephani legitur relatio S. Epiſcopi de Miraculis S. Stephani. *Ad aq litanas.* Item ſermo cuius ſupra. *Ieſus ve.* Item ſermo eiusdem, *Fratres cl* Item ſermo eiusdem, *Quomodo video.*

In natali S. Ioannis Evangeliſtæ relatic Epiſcopi *Imperante Traiano.* Item de tr iusdem Apoſtoli. *Melito ſervus Chriſti.*

In natali SS. Innocentum legitur Ev. *Domini.* Homilia Bedæ Presbyteri. *De m tioſa.* Item ſermo S. Ioannis Chryſoſtom *catur novus.* Item ſermo S Auguſtini *Credimus Iudæis.* Item ſermo eiusdem *igitur.*

Dominica infra octavam natalis Don *Erant Par. Ieſu.* Homilia Origenis. *Con in unum.*

Prima die poſt natalem Innocentum E *edictum.* Homilia Bedæ Presbyteri. *A ex lectione.*

Alia die Ev. *Paſtores loquebantur.* Bedæ Presbyteri. *Nato in Bethlehem Domi*

In octava Domini Ev. *Cum conſumma* Homilia lectionis eius, *Sanctam veneran* Item ſermo S. Maximi Epiſcopi, *Quamq dubitemus.* Item ſermo Origenis, *Quod eſt Chriſtus.* Item ſermo S. Ambroſii *Circumciditur itaque puer.* Item ſermo ronymi. *Memores eſtote.* Item ſermo S piſcopi. *Omne peccatum.*

In octava S. Ioannis Evangeliſtæ Ev. *L minus Ieſus Petro.* Homilia Bedæ Presby *ctio S. Evangelii.*

In octava Innocentum incipiuntur Pauli.

In Vigilia Epiphaniæ Evang. *Defuncto* Homilia lectionis eiusdem. *Multi propt rantiam.*

In die ſancto Epiphaniæ Ev *Cum na Ieſus* Homilia S. Gregorii Papæ. *Sicut ne.* Item libellus B. Gregorii *Nazianzeni* de natali Domini ſive Epiphania. Item Maximi Epiſcopi *Exultandum nobis e* ſermo eiusdem, *Hodiernam feſtivitatem.* quamplures, exceptis his, qui leguntur cturnos, & ad Collationem.

ia IV. poſt Epiphaniam Ev. *Vidit Ioannes* . Homilia Bedæ Presbyteri , *Ioannes Bapti-*

ninica infra octavam Epiphaniæ Ev. *Cum eſſet.* Homilia Bedæ Presbyteri. *Aperta no-* Item ſermo S. Auguſtini Epiſcopi de chari- *Divinarum ſcripturarum.* Item ſermo cu- pra de verbis Apoſtoli. *Omnes manifeſtari* : *ante tribunal Chriſti*, *Fratres chariſſimi.*

ctava Epiphaniæ Ev. *Venit Ieſus.* Homilia Presbyteri. *Lectio S. Evangelii.*

ninica ſecunda poſt Epiphaniam, quæ eſt octavam Ev. *Nuptiæ factæ ſunt.* Homilia *Quod Dominus noſter.* Item ſermo S. Au- Epiſcopi de charitate, *Quantum nos Fra-* Item ſermo S. Auguſtini Epiſcopi de apo- verbo, dum ait, *Non enim quod volo, fa- ɪum*, *ſed quod nolo malum*, *hoc facio.* Ad VII. ℣. 19. *Dicet divina.*

ıinica II poſt octavam Epiphaniæ. Ev. *Cum iſſet Ieſus.* Homilia Origenis. *Docente in* Item ſermo S. Auguſtini Epiſcopi de cha- *Si charitati veſtræ.* Item ſermo de eo, poſtolus dicit, *Condelector enim legi Dei* *um interiorem hominem.* Ad Rom. cap. VII. *Cum ergo ſemetipſos.*

ıinica III. poſt octavam Epiphaniæ Evang. *ente Ieſu.* Homilia Origenis. *Ingrediente o.*

ıinica in Septuageſima Ev. *Simile eſt regnum n homini patrifamilias.* Homilia S. Grego- ɪ. *In explanatione ſua.* Item ſermo S. Io- hryſoſtomi de primo homine. *Dignitas hu- originis.* Item cuius ſupra ſermo, *Septua- computatur.* Hic incipit Geneſis.

ıinica in Sexageſima Ev. *Exiit qui ſeminat.* a S. Gregorii Papæ. *Lectio S. Evangelii.* ermo S. Ioannis Chryſoſtomi de lapſu ho- *Nemo qui neſciat.* Item ſermo S. Augu- iſcopi de lapſu mundi & avaritia. *Omnis*

inica in Quinquageſima Ev. *Aſſumpſit Ie- II. diſcipulos.* Homilia S Gregorii Papæ. *Re- r noſter.* Item ſermo S. Ioannis Chryſoſto- *des eſt religionis.* Item ſermo S. Auguſtini i. *Cum divina lectio.* Item ſermo eiusdem a & ariete. *Audivimus fratres.*

ı IV. in capite ieiunii leguntur ad men- cta S. Ambroſii.

ato ante Quadrageſimam. Ev. *Cum ſero.* a lectionis eiusdem. *Labor diſcipulorum.*

Dominica in Quadrageſima Ev. *Ductus eſt Ie- ſus.* Homilia S. Gregorii Papæ. *Dubitari a quibusdam.* Item ſermo Leonis Papæ. *Prædi- caturus uobis.* Item ſermo S. Maximi Epiſcopi. *Conſtictus eſt mirabilis* .

Feria VI. Ev. *Erat dies feſtus.* Homilia Bedæ Presbyteri. *Duo pariter miracula.*

Sabbato. Ev. *Aſſumpſit Ieſus Petrum.* Homilia S. Leonis Papæ. *Evangelica lectio.* Item Homilia Bedæ Presbyteri. *Quia Dominus.*

Dominica II. in Quadrageſima Ev. *Egreſſus Ie- ſus.* Sermo Origenis de muliere Chananæa. Item ſermo S. Ioannis Cryſoſtomi de Iacob & Eſau. *Portabat Rebecca.* Item ſermo S. Leonis Papæ. *Hebræorum quandam.*

Sabbato ſermo de duobus filiis frugi & luxurioſo.

Dominica III. Ev. *Erat Ieſus eiiciens dæmonium.* Homilia Bedæ Presbyteri. *Dæmoniacus iſte.* Item ſermo S. Ioannis Cryſoſtomi de Ioſeph. *Mittitur ad Iacob.* Item ſermo S. Auguſtini de filiis Iſraël. *Audivimus in lectione.*

Sabbato Evangelium. *Perrexit Ieſus.* Homilia Bedæ Presbyteri. *Præſentem S. Evangelii.*

Dominica in medio Quadrageſimæ Ev. *Abiit Ie- ſus.* Homilia Bedæ Presbyteri. *Qui ſigna.* Item ſermo S. Auguſtini de filiis Iſraël. *Hæc dicit Dominus.*

Feria II. Evangelium. *Deſcendit Ieſus Capharnaum.* Homilia Bedæ Presbyteri. *Solet movere quosdam.*

Dominica de Paſſione Domini Ev. *Quis ex vobis.* Homilia S. Gregorii Papæ. *Penſate Fratres chariſſimi.* Item ſermo S. Ioannis Cryſoſtomi de Ieremia. *Magnum Ieremiæ meritum.*

Dominica in Palmis. Ev. *Cum appropinquaſſent.* Homilia Bedæ Presbyteri. *Mediator Dei & hominum.* Item ſermo S. Leonis Papæ *Sacramentum dilectiſſimi.* Item ſermo S. Auguſtini ad competentes. *Hodie Fratres chariſſimi.* Item ſermo S. Maximi de Pſalmo XXI. *Deus Deus meus.*

Feria II. Ev. *Proximum erat Paſcha.* Homilia Bedæ Presbyteri. *Moris eſſe prudentium.*

In Cœna Domini Ev. *Ante diem feſtum.* Homilia Bedæ Presbyteri. *Scripturus evangelica Ioannes.* Item ſermo S. Leonis Papæ. *Scio quidem.* Item ſermo S. Auguſtini. *Hodie Fratres chariſſimi.*

Feria VI. in Paraſceve ſermo S. Ioannis Chryſoſtomi de cruce & latrone. *Hodierna die.* Item ſermo S. Leonis Papæ. *Hodie incipiamus chariſſimi.*

Sabbato ſancto Paſchæ. Ev. *Veſpere autem Sabbati.* Homilia Bedæ Presbyteri. *Vigilias nobis.* Item ſermo S. Auguſtini Epiſcopi, de Ioſeph, qui corpus Domini petiit a Pilato. *Peracta paſſione.* Item ſermo S. Leonis Papæ. *Videamus Fratres.*

In die S. Paſchæ Ev. *Maria Magdalena.* Homilia S. Gregorii Papæ. *Audiſtis Fratres chariſſimi.* Item ſermo Euſebii Epiſcopi. *Exulta cælum.* Item ſermo cuius ſupra. *Magnum & mirabile.* Item ſermo eiusdem. *Opportune & congrue.* Item ſermo eiusdem. *Magnitudo cæleſtium beneficiorum.* Item quamplures ſermones exceptis his, qui leguntur ad Collationem.

Feria II. Evangelium. *Duo ex diſcipulis.* Homilia S. Gregorii Papæ. *In quotidiana nobis.*

Feria III. Ev. *Stetit Ieſus.* Homilia Bedæ Presbyteri. *Gloriam ſuæ reſurrectionis.*

Feria IV. Ev. *Manifeſtavit ſe iterum.* Homilia S. Gregorii Papæ. *Lectio S. Evangelii.*

Feria V. Ev. *Maria ſtabat ad.* Homilia S. Gregorii Papæ. *Maria Magdalena.*

Feria VI. Ev. *Undecim diſcipuli.* Homilia Bedæ Presbyteri. *Evangelica lectio.*

Sabbato Ev. *Una Sabbati.* Homilia S. Gregorii Papæ. *Fractus longa moleſtia.*

Dominica in octava Paſchæ. Ev. *Cum ſero factum.* Homilia S. Gregorii. *Prima lectionis.* Item ſermo S. Auguſtini ad Neophitos. *Paſchalis ſolennitas.* & alii quamplures. Abhinc legitur Ieremias Propheta.

Dominica I. poſt octavam Paſchæ. Ev. *Ego ſum paſtor bonus.* Homilia S. Gregorii Papæ. *Audiſtis Fratres chariſſimi.* A prima Dominica uſque ad aſcenſionem Domini in dominicis diebus ad menſam non leguntur ſermones.

Feria IV. Ev. *Una Sabbati.* Homilia Bedæ Presbyteri. *Aperta nobis eſt Fratres.* Inchoata hiſtoria *Dignus es Domine* ad menſam legantur actus Apoſtolorum a principio uſque *Saulus adhuc ſpirans.* Hæc legenda dimittatur uſque ad illum locum, *Miſit Herodes Rex.* ubi incipiatur, & legatur uſque in finem.

Dominica II. poſt octavam Paſchæ Ev. *Modicum & videbitis.* Homilia Bedæ Presbyteri. *Læta Domini.*

Dominica III Ev. *Vado ad eum qui.* Homilia Bedæ Presbyteri. *Sicut ex lectione.* Incœpta Hiſtoria *Si oblitus fuero tui*, quod remanſerit in lectionibus de Apocalipſi ad Nocturnos, legatur ad menſam per totum.

Dominica IV. Ev. *Amen amen dico vobis.* Homilia Bedæ Presbyteri. *Poteſt movere infirmos.*

Feria II. in Rogationibus Ev. *Qu[…] habebit.* Homilia Bedæ Presbyteri. [… ] *diſcipulis.* Quod remanſit de lectionib[…] larum Iacobi, Petri, vel Ioannis, ſup[…] menſam; Epiſtola quoque Iudæ addat[…]

In Aſcenſione Domini Ev. *Recumben[…] decim diſcipulis.* Homilia S. Gregorii Pa[…] *reſurrectionem.* Item ſermo S. Auguſti[…] *chariſſimi*, cum aliis quatuor, qui ſeq[…]

Feria VI. poſt aſcenſionem Domini [… ] *ſunt verba.* Homilia Bedæ Presbyter[…] *ſurus in cælum Dominus.*

Dominica poſt aſcenſionem Domini [… ] *venerit Paraclytus.* Homilia Bedæ [… ] *Ex multis S. Evangelii.*

In vigilia Pentecoſtes Ev. *Si diligitis* [… ] milia Bedæ Presbyteri. *Quia ſancti* [… ] Item ſermo S. Maximi de Symbolo. [… ] *Patres noſtros.*

In die ſancto Ev. *Si quis diligit m[…]* lia S. Gregorii Papæ, *Licet Fratres* [… ] Item ſermo S. Maximi. *Noſſe vos cre[…]* ſermo eiusdem, *Sanctitati veſtræ*, cu[…] qui ſequuntur, exceptis his, qui leg[…] Collationem. Poſtea legantur libri de [… ] tate præcedente Prologo Alcuini Levitæ

Feria III. infra Hebdomadam Pentec[…] *Amen amen dico vobis, qui non intr[…]* milia S. Auguſtini. *Quicunque vult in[…]*

Feria VI. Ev. *Factum eſt in una die[…]* milia Bedæ Presbyteri. *Ubi Dominus* [… ] *cuerit.*

In octava Pentecoſtes Ev. *Erat hom[…] riſæis.* Homilia Bedæ Presbyteri. *Sicut* [… ] *nè S. Evangelii.*

Dominica I. poſt Octavam Ev. *Hom[…] erat dives.* Homilia S. Gregorii Papæ. [… ] *bis ſancti eloquii.* Item ſermo S. Au[…] David & Iſai. *In ſcripturis divinis.* [… ] mo eiusdem de divite. *Si diligenter a[…]* Lectis libris de S. Trinitate legantur lib[…] ab initio præcedente prologo.

Dominica II. Ev. *Homo quidam feci[…]* Homilia S. Gregorii Papæ. *Hoc diſtare* [… ] Item ſermo S. Ioannis Chryſoſtomi de [… ] Goliath. *Dominus Deus cum David Reg[…]* ſermo eius de Abſolon. *Perdidit Abſo[…]*

Dominica III. Ev. *Acceſſerunt ad I[…] licani & peccatores.* Homilia S. Grego[…] *Æſtivum tempus.* Item ſermo S. Aug[…] plaga Dei. *Cum Regum lectio legeretu[…]*

:uius ſupra de iudicio Salomonis. *De meretricibus.*
nica IV. Ev. *Eſtote ergo miſericordes.* Ho-
:dæ Presbyteri. *Hoc loco.* Item ſermo
ſtini de Elia. *In lectionibus, quæ nobis.*
rmo cuius ſupra de Eliſæo. Cum divi-
).
nica V. Ev. *Cum turba irruerent.* Ho-
iedæ Presbyteri. *Stagnum Genezareth.*
'mo S. Auguſtini de Eliſæo propheta. *Si-
beato Elia.* Item ſermo eiusdem de di-
charitatis. *Beatus Apoſtolus Paulus.*
nica VI. Ev. *Amen amen dico vobis, ni-
iaverit.* Homilia S Auguſtini. *Dico enim*
Hæc Homilia legitur ex libro matutinali.
rmo Auguſtini de Naaman Syro. *Cum
ſ.* Item ſermo eiusdem de Eliſæo &
uero ſuo, *Frequenter charitati.*
nica VII. Ev. *Cum turba multa.* Homi-
e Presbyteri, *In hac lectione.* Item ſer-
ıuguſtini de Eliſæo & ſecuri. *Cum divina*
Item ſermo cuius ſupra de fame Samariæ.
*vultu Dei.*
nica VIII. Ev. *Attendite a falſis Prophetis.*
Origenis. *Quod Dominus paulo ſuperius.*

## ermones in Menſe Auguſto.

ermones in Dominicis Menſis Auguſti, in
choatur hiſtoria, ſcilicet, *In principio*,
ad menſam, ſed ante inchoatam hiſto-
n legantur. Hi autem ſunt ſermones.
Dominica Menſis Auguſti ſermo S. Augu-
le eo quod ſcriptum eſt, *ſunt, qui ſe
affectant. Sancta ſcriptura.* In hac heb-
incipiatur liber ſapientiæ.
nica II. Auguſti. Sermo Bedæ Presbyteri
verbiis. *Sapientia foris prædicat.* Item
S. Auguſtini de timore Dei. *Non dubito
mi.*
nica III. Auguſti, ſermo Bedæ Presbyte-
'roverbiis *Non metuat.* Item ſermo S.
Chryſoſtomi de miſericordia, *Tria ſunt.*
inica IV. Auguſti, ſermo Bedæ Presbyte-
roverbiis. *Melius eſt vocare.* Item ſer-
timore Dei & vera humilitate. *David
a.*
inica IX. Ev. *Homo quidam erat dives,
'ebat villicum.* Homilia S. Auguſtini. *Quis
cus.*
inica X. Ev. *Cum appropinquaret Ieſus
m.* Homilia S. Gregorii Papæ. *Lectio-
evem.*

Dominica XI. Ev. *Duo homines.* Homilia Bedæ presbyteri. *Dixit autem & ad quosdam.*

Dominica XII. Ev *Exiens Ieſus de finibus.* Homilia Bedæ Presbyteri. *Surdus ille.*

Dominica XIII. Ev. *Beati oculi.* Homilia Bedæ presbyteri. *Legiſperitus.*

Dominica XIV. Ev *Cum iret Ieſus in Ieruſalem.* Homilia Bedæ Presbyteri. *Leproſi non abſurde.*

Dominica XV. Ev. *Nemo poteſt duobus dominis.* Homilia Bedæ Presbyteri. *Nemo poteſt duobus.*

## Sermones in Menſe Septembri.

Dominica I. Septembris inchoata hiſtoria de Iob, *Si bona ſuſcepimus*, legantur ad menſam ſermones de Iob. Primo ſermo S. Gregorii Papæ. *Beatus Iob inter tot.* Item ſermo S. Auguſtini de Iob. *Beatus Iob Fratres chariſſimi.*

Dominica II. Septembris ſermo S. Gregorii Papæ de Iob. *Beatus Iob paſſionem.* Item ſermo S. Auguſtini de Iob. *Promptiorem me.* Item ſermo eiusdem de Iob *In lectione, quæ nobis.* Notandum, quidquid remanſerit ad Nocturnos legendarum iſtarum, ſcilicet Iobi, Tobiæ, Iudith vel Eſter, nec lectum fuerit, illud in fine hiſtoriarum ad menſam legatur, ſive compleatur, hoc ordine. Finita hiſtoria Iob illud, quod remanſerit ad Nocturnos, legatur ad menſam, incepta tamen ſive inchoata prius ſequenti hiſtoria. Idem teneatur de reliquis hiſtoriis.

Dominica III. Menſis Septembris inchoata hiſtoria de Tobia, poſt homiliam legatur ad menſam ſermo Bedæ Presbyteri de libro Tobiæ. *Liber ſancti Patris.* Item ſermo S. Auguſtini de Tobia. *Beatus Tobias.*

Dominica IV. Septembris, inchoata hiſtoria Iudith legatur ad menſam poſt homiliam ſermo S. Auguſtini Epiſcopi de Iudith. *Non ſufficit mortalis.* Item ſermo eiusdem de Iudith. *Quoties bellicus rumor.* Item ipſo die vel ſequenti Dominica, ſi hiſtoria incipienda eſt de Eſter, legatur ſermo Rhabani Mauri de libro Eſter. *Septimo ergo anno.*

Dominica XVI. Ev. *Ibat Ieſus in civitatem.* Homilia Bedæ Presbyteri. *Naim civitas.*

Dominica XVII. Ev. *Cum intraret Ieſus in domum.* Homilia Bedæ Presbyteri. *Hydropis morbus.*

Dominica XVIII. Ev. *Acceſſerunt ad Ieſum Phariſæi.* Homilia S. Ioannis Chryſoſtomi. *Convenerunt Phariſæi.*

Dominica XIX. Ev. *Aſcendens Ieſus in naviculam.*

*culam.* Homilia S. Ioannis Chryſoſtomi. *Chriſtum in humanis actibus.*

Dominica XX. Ev. *Loquebatur Ieſus.* Homilia S. Gregorii Papæ. *Textum lectionis.*

## Sermones in Menſe Octobri.

Dominica I. Menſis Octobris inchoata hiſtoria de Machabæis legatur ad menſam poſt homiliam ſermo Rhabani Mauri de libro Machabæorum. *Elegit Liſias.* In hac hebdomada etiam incipiatur Liber Machabæorum.

Dominica II. Octobris poſt homiliam legatur ſermo Rhabani Mauri de libro Machabæorum. *Congregavit Liſias.* Item ſermo S. Auguſtini. *Dominus ac Redemptor noſter.*

Dominica III. legatur poſt homiliam ſermo Rhabani Mauri de libro Machabæorum. *Factum eſt.* Item ſermo S. Auguſtini de verbis Domini, ubi ait: *Si vis ad vitam ingredi. Angelica lectio.*

Dominica IV. legatur poſt homiliam ſermo Rhabani Mauri. *Congregavit Thimotheus.* Item ſermo S. Auguſtini Epiſcopi. *Lectiones divinorum eloquiorum.*

Dominica XXI. Ev. *Erat quidam Regulus.* Homilia S. Gregorii Papæ. *Lectio S. Evangelii.*

Dominica XXII. Ev. *Simile eſt regnum cœlorum.* Homilia S. Hieronymi. *Ideo aſſimilatum eſt.*

Dominica XXIII. infra hebdomadam Evangelium. *Abeuntes Phariſæi.* Homilia Bedæ Presbyteri. *Et obſervantes.*

Dominica XXIV. infra hebdomadam Ev. *Loquente Ieſu.* Homilia Bedæ Presbyteri. *Ecce vir venit.*

Dominica V. ante natale Domini Ev. *Cum ſublevaſſet.* Homilia S. Auguſtini. *Miracula quæ fecit Dominus.*

## Sermones in Novembri.

Dominica I. Novembris inchoata hiſtoria de Prophetis legatur poſt homiliam ſermo S. Hieronymi Presbyteri de viſione Ezechielis Prophetæ. *Et factum eſt in anno.* Item ſermo S. Gregorii Papæ de viſione Ezechielis Prophetæ. *Uſus propheticæ locutionis.*

Dominica II. Novembris poſt homiliam ſermo S. Hieronymi de viſione prophetica. *Et Seraphim ſtabant.* Item ſermo S. Gregorii Papæ. *Per ſanctum Prophetiæ ſpiritum.*

Dominica III. poſt homiliam legitur ſermo S. Hieronymi Presbyteri de viſione prophetica. *Et Seraphim ſtabant.* Item ſermo S. Gregorii Papæ unde ſupra. *Qui per quatuor animalia.*

Dominica IV. Novembris poſt homiliam legitu Sermo S. Hieronymi de viſione prophetica, *E miſſum eſt.* Item ſermo S. Auguſtini de tribu pueris, *Iubet Tyrannus.* Item ſermo eiusdem d Suſanna, *Quotiescunque.* In hac hebdomada quod remanſerit de lectionibus in Ezechiele a nocturnos legitur ad menſas uſque in finem. Similí modo fiat ſequenti hebdomada de Daniele Idem ordo tenendus de Iſaia. Poſt Iſaiam legantur duodecim Prophetæ. Poſt octavam S. Stephani leguntur Epiſtolæ Pauli ab initio uſque in finem. In Quadrageſima inchoatur Geneſis, & legitur per totum. Poſt octavam Paſchæ legitui Ieremias Propheta ab initio per totum.

## Lectiones ad menſam in feſtis Sanctorum.

### Menſe Novembri.

*III. Kal. Dec.* In vigilia S. Andreæ legitur ad menſam Ev. *Stabat Ieſus.* Homilia Bedæ Presbyteri. *Tanta ac talis eſt.* Item eodem die Ev. *Voluit Ieſus.* Homilia Bedæ Presbyteri. *Audivimus ex lectione.*

*Pridie Kal. Dec.* In die ſancto Paſſio eius. Item de ſepulchro eius.

### Menſe Decembri.

*III. Nonas Decembris.* Illatio S. Benedicti.
*VIII. Idus Dec.* Vita S. Nicolai Epiſcopi.
*Idibus Dec.* Paſſio S. Luciæ V. & M.
*XII. Cal. Ian.* Paſſio S. Thomæ Apoſtoli. Item de ſepulchro ipſius.
*Pridie Cal. Ian.* Vita S. Sylveſtri Epiſcopi.

### Menſe Ianuario.

*Idibus Ian.* Vita S. Hilarii Epiſcopi.
*XVIII. Cal. Febr.* Vita S. Mauri Abbatis.
*XIII. Cal. Febr.* Paſſio S. Sebaſtiani M.
*XII. Cal. Febr.* Paſſio S. Agnetis V. & M.
*XI. Cal. Febr.* Paſſio S. Vincentii M.
*VIII. Cal. Febr.* Sermo in converſione S. Pauli. *Quæ igitur de Rinocerote.*

### Menſe Februario.

*IV. Nonas Febr.* In Purificatione S. Mariæ ſermo. *Veneranda ſolemnitas.* Item ſermo S. Ambroſii. *Quæ digna Dei munere.* (*manus recentior in margine addidit.*) Ev. *Poſtquam impleti ſunt.* Homilia *Solemnitatem nobis.*
*III. Nonas Febr.* Paſſio S. Blaſii E. & M.
*Nonis Febr.* Paſſio S. Agathæ V. & M.
*XVI. Cal. Martii.* Paſſio S. Valentini M.
*XIV. Cal. Mart.* Paſſio S. Iulianæ V. & M.

VIII.

*I. Cal. Mart.* In Cathedra S. Petri ſermo :imi Epiſcopi. *Inſtitutio ſolemnitatis hodier*-tem ſermo *Quamvis ſolemnitatis hodierna.* rmo legitur tantum in Quadrageſima. Item S. Maximi Epiſcopi. *Noſtis Fratres chariſſi*-

*Cal. Mart.* Paſſio S. Mathiæ Apoſtoli.

Menſe Martio.

*ie Nonas Martii.* (*manu recentiori;*) Vi-ridolini.

*Idus Martii.* Vita S. Gregorii.

*Cal. Aprilis.* (*manu recentiori.*) Vita S. ti Abbatis.

. *Cal. Apr.* In Annuntiatione B. V. Ev, *eſt.* Homilia lectionis eiusdem.

Menſe Aprili.

*e Non. Apr.* Vita S. Ambroſii Epiſcopi.

*Cal. Maii.* Paſſio S. Georgii M.

*Cal. Maii.* Paſſio S. Adelberti M.

*Cal. Maii.* Paſſio S. Marci Evangeliſtæ, : translatione eiusdem.

Menſe Maio.

*Maii.* Paſſio S. Philippi Apoſtoli. Paſſio i Apoſtoli.

*Vonas Maii.* Vita S. Walpurgæ V.

*nas Maii.* Inventio S. Crucis. Item paſ-lexandri, Eventii, & Theodoli MM.

*Idus Maii.* Paſſio S. Victoris M.

*dus Maii.* Paſſio S. Nerei & Achillei. . Pancratii M.

*Cal. Iunii.* De obitu Potentianæ V.

*Cal. Iunii.* De obitu Petronellæ V.

Menſe Iunio.

*'onas Iunii.* Paſſio S. Marcellini & Petri

*Iun.* Paſſio S. Bonifacii & ſociorum eius.

. *Iun.* Paſſio S. Primi & Feliciani.

*I. Iun.* Paſſio S. Barnabæ Apoſtoli.

*Cal. Iul.* Paſſio S. Viti & Modeſti.

*d. Iul.* Paſſio decem millium MM.

*'al. Iul.* In vigilia S. Ioannis Baptiſtæ Ev. *diebus Herodis Regis.* Homilia Bedæ Pres-*Venturus in carne Dominus.*

*Cal. Iul.* In die ſancto Ev. *Eliſabeth s eſt.* Homilia Bedæ Presbyteri. *Pracur-mini.* Sermo S. Leonis Papæ in natali is Baptiſtæ. *Poſt illum ſacroſanctum.* Item uius ſupra de eodem die. *Sancti Ioannis* & alii quamplures ſermones de eodem

*al. Iul.* Paſſio SS. Ioannis & Pauli MM.

*al. Iul.* In vigilia Apoſtolorum Petri & Pauli. Ev. *Dixit Dominus Ieſus Simoni Petro.* Homilia Bedæ Presbyteri. *Virtutem nobis.*

*III. Cal. Iul.* Paſſio S. Petri & Pauli. Item ſermo Leonis Papæ in natali Apoſtolorum Petri & Pauli. *Omnium quidem ſanctarum ſolemnitatum.* Item ſermo S. Maximi Epiſcopi. *Glorioſiſſimos Chriſtiana fidei.* Item ſermo eiusdem unde ſupra. *Apoſtolici natalis gaudio.* Item ſermo S. Leonis Papæ unde ſupra. *Filioli mei audite.* Item ſermo cuius ſupra. *Notum vobis omnibus.*

Menſe Iulio.

*VI. Non. Iul.* Paſſio S. Proceſſi & Martiniani.

*IV. Non. Iul.* Vita S. Udalrici Epiſcopi.

*V. Idus Iul.* Translatio S. Benedicti.

*XVI. Cal. Aug.* Vita S. Alexii Confeſſoris.

*XIII. Cal. Aug.* Paſſio S. Margarethæ V. & M.

*XI. Cal. Aug.* De S. Maria Magdalena Ev. *Rogabat Ieſum quidam.* Homilia S. Gregorii Papæ. *Cogitanti mihi.*

*IX. Cal. Aug.* Paſſio S. Chriſtinæ V. & M.

*VIII. Cal. Aug.* Paſſio S. Iacobi Apoſtoli. Item paſſio S. Chriſtophori M.

*VI. Cal. Aug.* Paſſio S. Pantaleonis M.

Menſe Auguſto.

*Cal. Aug.* Relatio de vinculis S. Petri. *Solemnem obſervationem.*

*IV. Non. Aug.* Paſſio S. Stephani P. & M.

*III. Non. Aug.* Inventio S. Stephani Protomartyris.

*VIII. Idus Aug.* Paſſio S. Xiſti P. & M.

*VII. Id. Aug.* Converſio S. Affræ. Item paſſio ipſius.

*VI. Id. Aug.* Paſſio S. Cyriaci & ſociorum eius.

*IV. Id. Aug.* Paſſio S. Laurentii M. Sermo S. Leonis Papæ de S. Laurentio, *Cum omnium dilectiſſimi.* Item ſermo eiusdem unde ſupra. *Dicit Dominus in Evangelio.* Item ſermo cuius ſupra. *Cum omnes beatos Martyres.* Sermo cuius ſupra. *Cui ſimile eſt regnum cœlorum.*

*Idibus Aug.* Paſſio S. Hypoliti M.

*XIX. Cal. Sept.* Sermo S. Maximi Epiſcopi in vigilia Aſſumptionis B. Mariæ. *Cum aliquod dilectiſſimi.*

*XVIII. Cal. Sept.* In die ſancta ſermo S. Hieronymi. *Cogitis me o Paula.*

*XI. Cal. Sept.* Paſſio S. Symphoriani M.

*IX. Cal. Sept.* Paſſio S. Bartholomæi Apoſtoli.

*VI. Cal. Sept.* Vita S. Gebhardi Epiſcopi.

*V. Cal. Sept.* Paſſio S. Pelagii M. Item vita S. Auguſtini Epiſcopi.

*IV. Cal. Sept.* In decollatione S. Ioannis Baptiſtæ.

tiſtæ. Ev. *Audivit Herodes.* Homilia Bedæ Presbyteri. *Natalem Fratres dilectiſſimi.* Item ſermo S. Ioannis Cryſoſtomi unde ſupra. *Heu me quod.*

*III. Cal. Sept.* Paſſio SS. Felicis & Adaucti. Item de S. Felice.

## Menſe Septembri.

*Cal. Sept.* Vita S. Verenæ V.

*IV. Non. Sept.* Sermo in dedicatione Eccleſiæ. *Sapientia ædificavit.*

*VIII. Id. Sept.* Vita S. Magni Confeſſoris.

*VI. Id. Sept.* Relatio de Theophilo, qui Chriſtum negavit, legitur in natali B. Mariæ V. Item paſſio S. Adriani M.

*V. Id. Sept.* Paſſio S. Gorgonii M.

*III. Id. Sept.* Paſſio SS. Felicis & Regulæ.

*XVIII. Cal. Octob.* Relatio de exaltatione S. Crucis. Item ſermo de S. Cruce, *Hodie Fratres chariſſimi.* paſſio S. Cornelii. Item ſermo S. Maximi Epiſcopi in feſtivitate S. Cypriani M. *Sancti Cypriani feſtivitatem.*

*XVII. Cal. Oct.* In dedicatione veteris monaſterii Ev. *Facta ſunt encœnia.* Homilia Bedæ Presbyteri. *Audivimus ex lectione.*

*XVI. Cal. Oct.* Paſſio S. Euphemiæ V.

*XV. Cal. Oct.* Paſſio S. Deſiderii & Reginfridi MM.

*XI. Cal. Oct.* Paſſio S. Matthæi Apoſtoli.

*X. Cal. Oct.* Paſſio S. Mauritii & ſociorum eius.

*III. Cal. Oct.* De memoria S. Michaelis. Item ſermo de eadem feſtivitate. *Beati Michaelis ſolemnia.* Item ſermo unde ſupra. *Nonnunquam vero per Angelum.*

*Pridie Cal. Oct.* Vita S. Hieronymi Presbyteri. Item paſſio SS. Victoris & Urſi.

## Menſe Octobri.

*Cal. Octobris.* Vita S. Remigii Epiſcopi.

*VI. Nonas Oct.* Paſſio S. Leodegarii M.

*Pridie Non. Oct.* Paſſio S. Fidis Virginis.

*VII. Idus Oct.* Paſſio S. Dionyſii & ſocior. eius.

*XVII. Cal Nov.* Vita S. Galli C.

*XV. Cal. Nov.* Vita S. Lucæ Evangeliſtæ.

*XIII. Cal. Nov.* Paſſio S. Ianuarii & Soc. eius.

*XII. Cal. Nov.* Paſſio XI millium Virginum.

*V. Cal. Nov.* Paſſio Apoſtolor. Simonis & Iudæ.

## Menſe Novembri.

*Cal. Nov.* Sermo in feſtivitate omnium Sanctorum.

*IV. Non. Nov.* Paſſio S. Euſtachii & Soc eius.

*III. Non. Nov.* Vita S. Pirminii Epiſcopi.

*III. Idus Nov.* Vita S. Martini Epiſcop

*Idibus Nov.* Vita S. Briccii Epiſcopi.

*XVI. Cal Dec.* Vita S. Othmari Abbati

*XI. Cal. Dec.* Vita S. Columbani Abb

*X. Cal. Dec.* Paſſio S. Cæciliæ V. & M

*IX. Cal. Dec.* Paſſio S. Clementis P. &

*VII. Cal. Dec.* Paſſio S. Catharinæ V.

*VI. Cal. Dec.* Vita S. Cunradi Epiſcop

## De Mutationibus, quæ ſub Ioa Abbate acceſſerunt. (1)

Notandum eſt, quod conſuetudines ob a Conventu a nativitate uſque ad octava phaniæ protenſius obſervandæ ſunt uſque tificationem B. Mariæ. Et hoc inſtituit D Ioannes Abbas huius nominis primus, mo emplo S. Benedicti Patris noſtri, qui prop lorem æſtatis alleviavit quaſdam obſerva Sic & ipſe alleviavit quædam propter hyemis, qui maxime viget in hoc loco, cet gaudere poſſimus de Privilegio puerpe ginalis cum Angelis pſallentibus, *Gloria tiſſimis Deo.*

Sciendum quoque eſt, quod Dominus Abbas huius nominis I. rogatus a ſuo Co querulante de algoris calamitate, quam pa tur in legendo vigilias mortuorum poſt nam tantum lucem, quod ſolebat obſerva ſto omnium Sanctorum uſque ad Purifica B. Mariæ V. quo tempore maxime viget goris, ut ipſe dignaretur hanc conſuet intollerabilem mutare in leviorem. Ipſe Dnus Ioannes more pii paſtoris ſui gregis gerens, ne ſub laboris ſarcina ſuccumbat, a petitionibus ſuorum inſtituit cum conſenſu Conventus, quod prædictæ vigiliæ ante Veſperarum dicantur. Porro cum numerus rum ex hoc patiatur detrimentum, ne fid nimæ priventur ſuo ſuffragio, ſtatuit præfa minus Ioannes cum conſenſu Fratrum hui trimenti fieri recompenſam, ſic videlicet per circulum anni omni ſeptimana cele duæ Miſſæ pro defunctis, ſicut in die anir ab eo, qui tenetur dicere quintam Miſſam inter omnia ſuffragia, quæ fieri poſſunt, bus ſaluberimum eſt. Et huius rei inſtitut petuis debet temporibus obſervari. No tamen eſt, quod Laudes de vigilia mor ſcilicet *Miſerere.* cum reliquis ſine antiph tribus lectionibus legi debent ad matutinu

(1) Manus recentior ſub IOANNE I. Abbate, ineunte ſæculo XV. ſequentia adiecit.

pſalmos familiares a feſto omnium Sanctorum uſque ad Purificationem.

## Eiusdem conſtitutio circa Scholares monaſtici habitus.

Noverint univerſi, quod Dominus Ioannes huius nominis I. cum conſilio & conſenſu totius ſui Conventus augmentavit ſeu melioravit præbendam ſcholarium in victu & veſtitu. In victu videlicet quia in omni prandio quatuor ſcholaribus miniſtratur menſura vini per ſingulos. In veſtitu autem, quod annuatim datur cuilibet eorum ſingillatim cuculla cum tunica. Item in omnibus feſtivitatibus ſive etiam omnibus anniverſariis per circulum anni, quando celebrantur cum pulſatione maiorum campanarum, inſtituit eis vinum in cœna ſicut in prandio. Dum tamen recipiunt veſtimenta nova, debent reſtituere vetera. Determinavit quoque præfatus Dominus Ioannes certum numerum ſcholarium, videlicet ne excedat XV. ne forte redditus ſeu proventus ad hoc inſtituti non ſufficiant eis, ſi plures eſſent. Merito igitur parentes cuiuscunque offerentes eum Monaſterio noſtro non manu vacua offerant, ſed cum oblationibus, ſicut legitur de parentibus S. Galli, qui filium ſuum cum oblationibus Columbani Magiſterio commendaverunt. Et hoc ideo, ne fratribus fiat oneroſus, quod propter eum forte penuriam ſuſtinerent.

*FINIS PARTIS TERTIÆ.*

# MONUMENTA
## VETERIS LITURGIÆ ALEMANNIC*[A]*
## PARS IV.

Amalarius *Trevirenſis* Archiep. ad Carolum M. De cæremoniis baptiſmi. (1)

*Ex Cod. San-Blaſ. ſæc. IX. vel X.*

Glorioſiſſimo & excellentiſſimo auguſto a Deo coronato Karolo ſereniſſimo vita ſalusque perpetua. Dne mi Xpianiſſime Imperator. Miſiſtis ad ſervulum veſtrum inquiſiciones ſecundum veſtram miſericordiam de ſacro baptiſmate per ordinem interrogantes, cur unaquaque res agatur in baptiſterio, aut in ſcrutinio. Sicut in omnibus Chriſti exemplum ſequimini, ſic & in iſto, quia ad hoc interrogavit Philippum, ut doceret dicens: unde ememus panes, ut manducent hi? tamen; ut evangeliſta ait: ipſe enim ſciebat quid eſſet facturus. Quamquam idoneus non ſim veſtræ interrogationi reſpondere, tamen inobœdientem me non oportet eſſe, niſi omnibus ſenſibus, & intellectu meo veſtris ſanctis iuſſionibus obtemperem. Ideoque quod conicere potuimus, ſcripſimus de his rebus, quas veſtra dominatio interrogavit, & quod in promptu invenimus in dictis ſanctorum Patrum. Illuc magis aciem mentis direximus, ex his quæ ammonicioni veſtræ congrua videbamus. Nos vero, quamquam ignari ſimus, non ceſſamus pro vobis, & veſtram miſericordiam, quam exercetis in omnes Dei cultores gracias Deo agere, & ſtabilitatem atque ſapientiam imprecari veſtro ſancto regimini. quarum interrogationum prima hæc conſiſtit, cur infans catecuminus fiat ante baptiſmum.

De Catecumino.

Scimus enim excellentiſſime imperator homines ſub iugo peccati teneri ab ipſo nativitatis eius uſque ad ſecundam nativ[itatem] & veridicam eſſe ſentenciam pſalmiſtæ; quit: ecce enim in iniquitatibus concepti & in peccatis concepit me mater mea, eſt propter inobœdientiam primi hominis, transgreſſionem, a quo ducimus originem lem, & non poſſe nos reformari ad im[aginem] eius, qui nos creavit, niſi per ſalutare ba[ptiſma] quod nondum accepimus. Neque patet regni cœlorum, niſi renaſcamur ex aqua, ritu ſancto. Sumus ante baptiſmum in ignorantiæ in deſideriis carnis ambulante[s] cimus ea, quæ non conveniunt. Vivimus dum veterem hominem, qui corrumpitur dum deſideria erroris. Ideoque, qui d[ebet] renovari ſecundum novum hominem, nec[eſſe eſt] ut inſtruatur a doctoribus eccleſiæ. Qua[liter] baptiſmum ſit, qualis poſt baptiſmum fut[urus] per Dei gratiam, ut de tenebris peccato[rum ad] lucem veritatis convertatur. Relicto nom[ine] ſorum Deorum, colat unum Deum vivum rum; & poſtquam hæc percipit a doctore lico, catecuminus dicitur, id eſt inſtructi auditor. Non poſſumus cognoſcere veritate[m] tequam ſciamus, quid ſit falſum; igitur nos docere illum, a quo Deo receſſerit pe[r] & in quo errore permaneat; & poſtea i[n] oportea credere, & fidem tenere per ope

(1) Vid opera ALCUINI noviſſimæ editionis FROBENII *Forſteri* S. R. I. P. & Abb. *San-Emerami* T. II. p. 517. ſeq. HONTHEIM Hiſt. *Trevir.* dipl. T. I. p. 158. ſeqq. Le COINTE Annal. eccleſiaſt. *Franc.* T. VII. p. 209. ſeqq. poſt MABILLONIUM de E[...] CAROLI M. ad Archiepiſcopos ſui imperii qua[...] ipſi, eorumque ſuffraganei cæremonias bapti[...] plicarent.

k ſicut Auguſtinus ait in libro de fide &
s: ſi catecizas eos, qui baptiſmum petunt,
ſolum audiant atque ſuſcipiant, quid cre-
verum etiam qualiter vivere debeant, ſic
it fidelibus vitam æternam, ut non etiam
em mortuam, quæ ſine operibus ſalvare
telt, ad eam ſe quisque poſſe pervenire
ur, ſed per illam fidem graciæ, quæ per
nem operatur. De qua inſtructione, ſi
ilt ſatis reperire, poteſt in Auguſtino de
ndis rudibus. Super parvulos orationem
, ut cecitas cordis ab eis expellatur, diſ-
tur laquei ſatanæ, quibus fuerant conliga-
lonei efficiantur per incrementum, & mi-
nem membrorum ea cognoſcere, quæ di-
ſunt, & quæ tenenda.

## De Scrutinio.

rutinio quippe facimus ſignum crucis ſu-
ros, ſicut invenimus ſcriptum in Romano
& genuflexionem, & adiurationem, &
s orationem dominicam patrinos & matri-
& ipſi ſimiliter faciant, quos ſuſcepturi
ſacro baptiſmate. Similiter docemus ſym-
quod ſymbolum in noſtra lingua vertitur
, vel cognicio. Quando dividebantur A-
per totum orbem predicationis cauſa, de-
illud ſignum predicationis, ut ſi quis talia
etur, qualia ibi dicuntur cognicionem da-
a Chriſti Apoſtolis, ſive a ſucceſſoribus
lidiciſſe.

## ur in fronte faciamus ſignum?

: verecundiæ in fronte ſolet eſſe; ſiquidem
rubeſcunt credere in illum, quem norunt
am, ut Paulus apoſtolus dicit: nos autem
nus Chriſtum crucifixum, Iudeis quidem
m, & reliqua. Sed nos credimus per
am ſalvari, de cuius nomine Iudei eru-
; eius nos nomine credimus muniri, at-
o in fronte ſignum facimus ubi ſedes ve-
æ eſt, ſicut iam diximus.

## Quali ſigno ſignemus nos?

on alio ſigno ſignamus, niſi ſigno crucis,
ominus in carne natus, vexillum crucis,
rum frontes ſignaret adferens, ut deſtru-
ortis imperium, & per tale ſignum reco-
contraria poteſtas principatum ſe perdere
, quos Deus vocavit ad graciam baptiſmi.
gnum faciunt in frontibus eorum presby-
oliti, patrini, vel matrinæ. Scribitur in
one templi, quam vidit Hiezechiel ſpiri-
taliter, & feneſtras obliquas in thalamis, & in
frontibus eorum, quæ erant intra portam undi-
que per circuitum. Quod ſic exponit beatus
Gregorius: notandum vero, inquiens, quod in-
tra portam undique per circuitum feneſtræ obli-
quæ eſſe memorantur. Non enim contemplacionis
gratia ſummis datur, & minimis non datur. Sed
ſepe hanc ſummi, ſepe minimi, ſepius remoti
aliquando etiam coniugati percipiunt.

## Cur ſepties Scrutinium agatur?

Scrutinium fit ante Paſcha ſepties. Septenario
enim numero ſæpe univerſitas deſignatur, ſicut
Iohannes ſcribit ſeptem eccleſiis, quæ ſunt in A-
ſia. Per has enim ſeptem eccleſias omni eccleſiæ
ſcribit. Septies perſcrutantur, id eſt, perfecte
perſcrutantur, ſi ea fixe mente teneant, quæ au-
dierunt a magiſtro. Et quodamodo quaſi tenebræ
fugantur in incoatione a catecumino, & in pro-
fectu ſcrutinii inluminentur ipſi catecumini. Un-
de & in ſcrutinio acolitis plurimum miniſterium
inpenditur, qui accenſores ſunt luminum, & ideo
autumamus nos in priore oratione dicere: omnem
cæcitatem cordis ab eo expelle. Et in iſta, quæ
poſtea dicitur in ſcrutinio: æternam, ac iuſtiſſi-
mam pietatem tuam dicimus, ut digneris eos in-
luminare lumine intelligentiæ tuæ.

## De Genuflexione.

Genuflexionem pro his facimus, ſicut Stepha-
nus fecit pro his, qui nondum baptizati fuerant,
inquiens: Domine, ne ſtatuas illis hoc peccatum,
quia neſciunt, quid faciunt. Similiter pro iſtis
oramus, ut Deus non illis inponat, quod tamdiu
erraverint, & iacuerint in peccatis, ſed ſecun-
dum magnam miſericordiam ſuam eos ad baptiſmi
graciam perducat.

## De Oratione Dominica.

Orationem Dominicam ſic docemus. Dominus
docuit diſcipulos ſuos hanc orationem, ne ſuper-
flua peterent, & ea, quæ ad eorum animarum
ſalutem non pertinerent. Septem peticiones ſunt
in hac oratione Dominica. Tres pertinent ad
æternitatem. Quatuor ad neceſſaria noſtra huius
temporis, quæ iſto modo continentur. *Pater no-
ſter, qui es in cælis ſanctificetur nomen tuum.*
Te Patrem Dominum invocamus, qui voluiſti nos
tibi facere filios adoptivos, & in animabus iuſtis
ſedem vis habere, ut ſanctitas nominis tui, quæ
apud te eſt, maneat in noſtro pectore. *Adveniat
regnum tuum.* Deficiat cotidie regnum diaboli,
creſcatque tuum. Ut illo modo, ſicuti clamant
ſancti

ſancti in Apocalipſi: uſquequo Domine, ſanctus & verus, non iudicas, & vindicas ſanguinem noſtrum de his, qui habitant in terra. Quod ita expoſitum invenimus in libro domni Bedæ: Non hoc odio inimicorum, pro quibus in hoc ſæculo rogaverant, orant, ſed amore æquitatis, quo ipſi iudici, ut prope poſiti concordant, diem iudicii, quo peccati regnum deſtruatur, & reſurrectionem extinctorum corporum advenire precantur. Nam & nos in preſenti, cum pro inimicis orare iubemur, dicimus tamen Domino orantes: *Adveniat regnum tuum. fiat voluntas tua ſicut in cœlo & in terra.* Per cœlum ſpiritalem creaturam intelligimus; per terram corporalem, ita fiat Deus Pater voluntas tua, ut ea, quæ animo cogitamus bona, perficere valeamus opere per corpus. *Panem noſtrum cotidianum da nobis bodie.* Semper quamdiu ſumus in ſeculo dignare miniſtrare nobis omnia neceſſaria. *Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Cottidie enim peccamus, & ideo neceſſe eſt nobis cottidie dicere: dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Te donante Deus, molle ſit cor noſtrum, ut cito ignoſcamus, & tu ignoſcas. *Et ne nos inducas in temptacionem.* Ne permittas nos a diabolo ita temptari, ut ſuperemur: *Sed libera nos a malo*, id eſt, a peccatis, quæ geſſimus.

## De Simbolo.

Simbolum autem ſic. Credo in Deum Patrem omnipotentem. In Deum vivum & verum, Patrem æternum æterni geniti; *omnipotentem*, qui & peccatoribus reddet ſupplicia ſecundum ſua merita; & iuſtis premia. *Creatorem* cæli & terræ, id eſt ſpiritalis creaturæ, & corporalis. Et in Ieſum Chriſtum Filium eius, & in Salvatorem unctum, Filium eius *unicum Dominum noſtrum*, quia ſolus nos redemit pretioſo ſanguine ſuo, qui per Eſaiam dixit: torcular calcavi ſolus, & de gentibus vir non eſt mecum. Natum in tempore noviſſimo ex Maria Virgine, paſſum pro noſtra ſalute ſub Pontio Pilato, id eſt ſub præſide Pilato, qui de Ponti inſula fuit, ſeu de regione, *crucifixus;* in cruce ſuſpenſus, mortuus corporali morte, & ſepultus corpore; triduo deſcendit ad inferna, anima tantum; tercia die reſurrexit a mortuis; corpore reſurrexit morte deſtructa; aſcendit ad cœlos videntibus Apoſtolis in forma, qua venturus eſt ad iudicium. Aſcendit ad cœlos, qui nunquam defuit cœleſtibus ſedibus. Sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis, id eſt regnat in regno Patris ſui, in quo nil fini manet, aut manebit; inde venturus eſt iu vivos & mortuos: Eam formam, quam crucifixerunt impiis & iuſtis demonſtraturus. vero eam formam tantum, quam Iudei c (increduli) non cognoverunt. Iudicare vi mortuos, iuſtos & peccatores, unumquemq cundum eius facta. *Credo in Spiritum ſan* qui aliquo modo donum Dei dicitur, & Patris & Filii, ſive communicatio; in quo fit repromiſſio omnium peccatorum; ade qui blaſphemaverit in Spiritu ſancto non tetur ei, neque in iſto ſæculo, neque in f *Sanctam eccleſiam catbolicam*, univerſalem gregationem iuſtorum, & unanimitatem fide dimus eſſe. *Sanctorum communionem* in lo pacis, unitatem ſpiritus ſervare credo. miſſionem peccatorum, quæ, ſicut diximu in dono Spiritus ſancti. *Carnis reſurrecti* Septimam Sabbati credo iuſtos recipere abſ de corpore terreno, & eſſe in magno gaud cundum uniuscuiusque manſionem, atque ctare octavum diem, in quo corpora rec ſua integra, atque perfecta; impii ad ſuppl æternum, iuſti autem in vitam æternam Vere abſque ulla dubitacione ita credimus.

## De Exorcizatione.

Exorcizatur, id eſt adiuratur, ſive incre diabolus, ſub quo ſunt omnes, qui cum p naſcuntur, ut recedat a Dei creatura.

## De Exſuflatione.

Exſuflatur itaque, quia dignus eſt tali ig nia deſertor antiquus.

## De Sale.

In ipſo ſcrutinio benedictum ſalem ori im mus poſt primam orationem, quæ dicitur: nipotens ſempiterne Deus reſpicere dignare hunc famulum tuum, quem ad rudimenta vocare dignatus es, & reliqua. Ut poſtqua ſtructus fuerit a magiſtro eccleſiaſtico, rec ſcat verba ſua condita debere eſſe ſale ſapi ſicut Paulus Apoſtolus ſcribit ad Coloſenſes: mo veſter in gracia ſale ſit conditus, ut ſ quomodo oporteat vos unicuique reſpondere

## Quando fiat noviſſimum Scrutiniu

Et iſtud ſcrutinium finitur Sabbato ſancto Paſcha. Ipſo die facimus ſcrutinium ſepti ſicut in Romano ordine invenimus ſcriptun legimus ſuper illos: nec te latet Satanas.

D

## De tactu Narium & Aurium.

hanc lectionem tangimus eorum nares, & & dicimus eis: Effeta in odorem ſuavitatis. tangimus, ut ammoneantur, quamdiu ſpi- vitæ huius naribus trahunt, ſemper in his erent, quæ iam didicerunt, & adhuc diſcunt catholicorum virorum, & ideo ſputo preſ- tanguntur. Similiter dicimus de auribus, dicat presbyter, fidem, quam ab iſto ore ti, & quæ per aures intravit ad animam, iu ſpiritum vitæ huius naribus trahis, ſem- nere memento, ut dicere poſſis cum Paulo lo: Chriſti bonus odor ſumus Deo. Et dicat auribus: Aures iſte Deo miſerante aperte ſint ad intelligenda verba diſcipli- i, & dicere poſſit qui ita apertas aures ha- ı obauditu auris obedivi tibi.

## e unctione Scapule & Pectoris.

ea tangimus de oleo ſancto ſcapulas, & , & dicimus eis: abrenuncias Satanæ, & , quæ ſequuntur. Per oleum namque mi- diam Dei novimus ſignari, ſicut illud eſt ii: quos autem per olivam niſi miſericor- cipimus? quia & grece eleos miſericordia r. In ſcapulis, ſive in humeris fortitudi- rachii terreni hominis ponimus, brachia tur & manus, quæ in brachiis poſite ſunt; ) autumamus per ſcapulas deſignari fortia hominum. Et per pectus, ubi quodamodo t cubiculum cogitationum, volumus deſi- bonas cogitationes. Oleo ſancto, id eſt ordia Dei ungantur, ut ſciant ſemper de- miſericordiam Dei, ut dirigat corda & eorum in caritate Dei, & patientia Chriſti; ognoſcant ſe non aliter bonum operari poſ- que velle, niſi per miſericordiam Dei.

## De Abrenuntiacione.

nterrogamus illos, quos antea inſtruximus , & quos poſtea ſcrutati fuimus, ſi adhuc nſiſſent in his, quæ primitus didicerunt, : cecos fuiſſe cognoviſſent, & modo pro- ad lumen, eoquod perfecte, id eſt, ſe- llos ſcrutati ſumus, ſi abrenuntient, id eſt dicant ſatanæ contrariæ poteſtati, & omni- eribus eius, & omnibus pompis eius, & s illi, contradic ſatanæ cum Propheta Da- oblıviſcere populum tuum, & domum pa- ; poſtea & omnibus operibus eius, quæ rnicatio, idolorum ſervitus, veneficia, ho- ı, ebrietates, commeſſationes, & his ſimi- Quæ quamvis ad carnis voluptates perti- neant, tamen opera ſunt ſatanæ, quorum ſuaſor, & inſtigator eſt occultus. Hæc ſunt, quæ regnant in diabolo ſine carne: ſuperbia, invidia, inimicitiæ, contentiones, emulationes, ire, rixe, diſpenſiones, ſecte, & reliqua. Quamvis ea Apoſtolus opera carnis dicat, tamen ſine carne regnant in diabolo, & ſunt quodamodo opera carnis, quia ſunt opera hominis, & homo vivendo ſecundum ſe ipſum hoc eſt, ſecundum hominem factus eſt ſimilis diabolo, quia & ille ſecundum ſe ipſum vivere voluit. Hæc opera ſatane dicimus, quorum aliquorum ſuaſor & inſtigator eſt, aliquorum caput & origo. Noviſſime & omnibus pompis eius, quæ ſunt: inanis iactantia, honores terreni, canora muſica, in quibus ſepe ſolvitur, & mollitur chriſtianus vigor, ſpectacula turpia vel ſupervacua, & reliqua.

Deinde perſcrutamur patrinos vel matrinos, ſi poſſint cantare orationem dominicam, & ſimbolum, ſicut præmonuimus. Ac poſtea per ordinem, ſicut in Romano ordine ſcriptum eſt, ſacrum officium peragimus uſque ad ſacratiſſimum opus baptiſmatis.

## Recapitulatio.

Is, qui baptizandus eſt, eſt etiam catecuminus, id eſt inſtructus, ut recognoſcat errorem priſtinum, & intelligat lumen veritatis. Accepit ſalem ſapientiæ, ut turpiloquia declinet. Adiuratus eſt diabolus, qui fuit in illo cum ſigno crucis, ut recedat a Dei famulo & inde fit genuflexio ad Deum, ut Deus illum expellat à ſuo vocatu. Orare pro ſemetipſo, iam doctus eſt in oratione Dominica, quomodo credere oporteat, iam audivit in ſimbolo. Ammonitus eſt per ſputum presbyteri, ut quamdiu ſpiritum huius vitæ trahit naribus, fidem, quam audivit, per aures teneat. Poſt auditam fidem ungatur inter ſcapulas & pectus, ut Dei miſericordia, cogitaciones bone & opera corroborentur in eo, & recedat ab omni malo, quod ad membra ſatane pertinet, & faciat bonum, ut confiteatur, ſe credere in Deum Patrem omnipotentem, & in Ieſum Filium eius natum ex Patre ante omnia ſæcula, factum ex muliere in tempore; & in Spiritum ſanctum, & reliqua. Sicque intingitur ſacro fonte baptiſmatis.

## De unctione Capitis.

Poſt hoc ſalutare lavacrum linitur caput eius ſacro chriſmate, unde Sacerdotes & Reges unctos ſunt, eſſe novimus in veteri teſtamento, ut intelligat baptizatus regale ac ſacerdotale myſterium ſe accepiſſe, quia illius corpori adunatus eſt,

qui rex ſummus & ſacerdos eſt verus, & regnum ſperare debet perpetuum, & hoſtias inmaculatæ converſationis Deo ſemper offerre meminere.

### De tegumento Capitis.

Poſtea tegitur linteo, & hoc de veteri teſtamento adſumptum eſt, ſic enim ſcriptum eſt in Exodo: filios quoque illius, Aaron, applicabis, & indues tunicis lineis, cingesque palteo, Aaron ſcilicet, & liberos eius, & impones eis mitras. Iam percepta gratia ſacri baptiſmatis non ſe confidat viribus ſuis, ſed ſemper deprecetur, ut protectus ſit Domini & cœleſti auxilio; protectionem Domini preclaram volumus intelligere per linteum, quo caput tegitur.

### De Indumento.

Albis induitur veſtimentis, ut ſciat ſe inviolatum corpus poſſidere, & claritate Spiritus ſancti inluſtratum cor ſe habere, ſi vere cognoſcat, ſe iuſtitiam & nuptialem veſtem habere. Per veſtimenta enim opera iuſtitiæ intelliguntur, unde dicit David: Sacerdotes tui induantur iuſtitia.

### De Confirmatione Corporis & Sanguinis Domini.

Confirmatur poſtea Corpore & Sanguine Domini, ut ſciat per talia miſteria diabolum expulſum ab eius corde, & Chriſtum inhabitare, ita, ut confidenter dicamus illis: omnes, qui in Chriſto bapizati eſtis, Chriſtum induiſtis.

### De parvulis non intelligentibus, & tamen fidem habentibus.

Quamvis parvuli pro ætate non poſſint intelligere ipſam converſionem ad Deum, atque credulitatem, credimus tamen eos ad Deum convertere propter converſionis Sacramentum, & fidem habere propter fidei Sacramentum, ſicut legimus in Auguſtini Epiſtola ad Bonifacium Epiſcopum de parvulis requirentem, ubi dicit: ipſa reſponſio ad celebrationem pertinet Sacramenti, ſicut de ipſo baptiſmo apoſtolus: conſepulti, inquit, ſumus cum Chriſto per baptiſmum in morte. Non ait, ſepulturam ſignificabimus, ſed prorſus ait: conſepulti ſumus. Sacramentum ergo tante rei non niſi eiusdem rei vocabulo nuncupavit. Itaque parvulum, etſi nondum fides illa, que in credentium voluntate conſiſtit, iam tamen ipſius fidei Sacramentum fidelem facit. Nam ſicut credere reſpondentur, ita etiam fideles vocantur, non rem ipſam mente annuendo, ſed ipſius rei Sacramentum percipiendo. Cum autem homo ſapere cœperit, non illud Sacramentum i ſed intelligit eiusque voluntati, conſona voluntate, coaptabitur. Hoc quamdiu non valebit Sacramentum ad eius tutelam a contrarias poteſtates, & tantum valebit, ante maioris uſum ex hac vita emigraveri ipſum Sacramentum cum mediante eccleſi tate ab illa condemnatione, quæ per unu minem intravit in mundum, Chriſtiano ad liberetur. Hucuſque Auguſtinus.

### De parvulis non loquentibus.

Poteſt fieri, ut, qui alieno peccato ſunt aliena profeſſione ſolvantur. Hæc piiſſime rator cauſa obœdientiæ poſuimus, quia c eſt veſtræ voluntati omnibus viribus ob tamen in omnibus his, quæ diximus par mus a veſtris inclitis doctoribus corrigi & dari. De noſtra credulitate hæc dicimus, cipimus, quod Eſaias dixit: verbum adbre faciet Dominus ſuper terram. Credimus Patrem unum vivum & verum ſemper eſſe tabilem, tamen inmutabilia operantem. quam eſſe ſine ſua ſapientia, hoc eſt ſine lio, neque ſine eius voluntate, hoc eſt ſir ritu ſancto. Deus Pater per ſapientiam ir voluntate ſua omnia creavit. Credimus tr ſonas, Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, cipimus verſus ſedulii: non quia, quod ſi Pater eſt, & Filius hic eſt, ſed quia, quo mus pater eſt, & filius hoc eſt Filium adſumſiſſe carnem humanam, ut viſibilis hominibus; hunc baptizatum, quia oporteb baptizari; hunc mortuum corpore mund nos moriremur peccatis; hunc reſurrexiſſe tuis, ut nos reſurrectionem ſperaremus; viſurum in noviſſimo iudicio, quando ſeg oves ab edis, & poſtea ſolos malos in in hoc eſt, in pœnis victuros, iuſtos ſolos in Dei beate regnaturos. Hæc eſt iuſtiſſime i tor noſtra credulitas, hæc ſpes firma. Deum amamus, quem ardentius amare de mus. Dixiſtis ſereniſſime Auguſte, velle vos qualiter nos, & noſtri ſuffraganei doceremi pulum Dei de baptiſmi Sacramento. Hæc potuimus, prelibavimus. Suffraganeus eſt i mediæ ſignificationis, ideo neſcimus quale ei apponere debeamus, aut presbyterorum, a batum, aut diaconorum, aut ceterorum gr inferiorum. Si forte epiſcoporum nomen, q quando veſtræ civitati ſubiecti erant, addere mus, oro, ut hoc non inputet Dominus ſerv

ſque in preſens tempus: Non ſum auſus ea re, quæ nobis iniuncta non ſunt, ſed paratus nnium Chriſti ſervorum veſtigia ſequi. Et : presbyterorum ſupra dictum ordinem do- , illos etiam ammonuimus, ut ſepe do- populum Dei vana huius mundi derelinquere, ı cœleſtia petere; ex hoc unde me coegit iuſſio reſpondere, ſi in hoc, quod predico, um cuſtodiam, ita reſpondeo: oculi mei ad Dominum, quoniam ipſe evellet de pedes meos; ſciat, Domine mi, ſanctiſſi- bernatio veſtra, nulli me prædicare ut , ſed ut non peccet; & tantum recole iam Iacobi Apoſtoli, ubi ait: In multis ffendimus omnes. Cum ſummus Chriſti tur Apoſtolus, & præmiſit in multis, ſub- omnes, ut tanto cautius ſe inperfecti, qui- agendo vel loquendo circumſpexerint, certiſſime cognoſcerent, qui nec perfecti boni, & qui Spiritus ſancti gratia duce ıt, huius vitæ viam ſine offenſione peccati tranſigere nullatenus poſſent; atque ideo ıs ſic: Si confiteamur peccata noſtra, fide- ſtus eſt, ut remittat nobis peccata noſtra; ıe peccato in hac vita eſſe non poſſumus. ſalutis ſpes eſt confeſſio, ne quiſquam ſe putet, & ante oculos Dei erigat cervicem; dilectio, quia caritas operit multitudinem rum. (1)

## Incipit Expoſitio Miſſæ.

### *Ex Codice Turicenſi ſæc. IX.*

inus vobiſcum; Salutat Sacerdos populum, , ut Dominus ſit cum illo &c. *Prout paulo nitidiori correctioreque codice Einſidlenſi s; ea vero quam hic deſcribimus ex cod. initio manca eſt, ut ſequitur.*

ıediatorem veniſſe ad convallem lacrima- entesimam, quæ perierat, ovem requiren- ıod enim valent in primo ordine novem m compleantur, id ipſum valent nonagin- cundo ordine, ut perveniatur ad centum; idcirco intelligimus nonaginta novem oves novem ordines Angelorum velle ſignificare, qui remanſe- runt in cœleſtibus, & decimum ordinem, id eſt genus humanum, quod cecidit, Chriſtum quæſiſ- ſe; quis enim audet dicere, quod pro reparatio- ne diaboli Chriſtus veniret in mundum; non pro- cul dubio, ſed pro reparatione hominis. Poſtea dicit iſtorum duorum nomina non ſunt latina, de Cerubin & Seraphin plane dicat, & poſt pauca ait: cætera nomina ſupradictorum ordinum latina ſunt, niſi Angelorum & Archangelorum, quaſi throni nomen latinum ſint. Ecce iam non con- putat duos ordines grece prolatos in primo ſed quatuor, id eſt Cherubim & Seraphim, Angelo- rum & Archangelorum. Mihi vero valde opta- bile eſſet, diceret: cur quinque ordines, vel ſi vult diceret, quoniam cœlos ſerenos & nebuloſos apellat, poneret præceptor Ieſus præfationis, & quatuor dimitteret; dicamus pro captu noſtro, quid nobis videatur: ſex ordines, ut nobis vide- tur, præſcripti ſunt in hac præfatione, id eſt Angeli, qui nuncii dicuntur, Dominationes do- minantur ſecundum Gregorium ſuper Poteſtates & Principatus; Poteſtates ſunt, quibus adverſæ po- teſtates ſubiectæ ſunt, ut non tantum temptare audeant, quantum volunt. Cœli throni ſunt, in quibus Deus præſidet ad iudicandum. Cœlorum virtutes, per quos Deus miracula miniſtrat ſuis electis. Ac beata Seraphim, id eſt beata agmina ardentia ſive incendentia, in quibus ſex, novem ordines poſſumus intelligere, ſicut enim beatus Lucas quatuor ordines beatitudines enumeravit, in quibus conprehendit octo beatitudines, quas Matthæus tetigit; eodem modo intellegamus inter ſex ordines angelorum tres cardines eſſe, in qui- bus & aliis tres conprehenduntur, ut ſint novem. Sed antequam illam dicamus, nimirum tibi vi- deatur, cur cœlos in ordine angelorum ponamus, captus noſter tibi pariatur, cœli etenim nomine omnem ſpiritalem creaturam intellegimus, id eſt angelicam, ſcriptum eſt enim: *In principio crea- vit Deus cœlum & terram;* per cœlum, ut di- ximus, ſpiritalem creaturam intellegimus, & per terram

n cod. *Turicenſi* adduntur epiſtolæ amœbeæ A- ıı & Petri Abbatis *Nonantulæ*, ad quem miſit culum Amalarius; interrogatio item Caroli s literis encyclicis ad alios quoqne regni ſui copos, ex quorum reſponſionibus duas in ana- idit Mabillonius ed. in fol. p. 75. Odil- ſcilicet archiepiſcopi *Mediolanenſis*, & Laid- *ugdunenſis*. Apud *Frobenium* Forsterum in nov. ed. opp. Alcuini additur etiam p. 524. ex cod. *Turic.* epiſtola Caroli M. ad Amalarium *Trevir. poſt lectam reſponſionem*, ut habet Mſc. Amalario *Tre- virenſi* vindicat epiſtolam ad Carolum M. de cærimo- niis baptiſmi Hontheimius Hiſt. *Trevir.* dipl. T. I. p. 158. 163. Affert porro Martenius *Theſ. Anecd.* T. I. p. 15. anonym. de ritibus baptiſmi ad Caro- lum M.

terram omnem materiam corporalis creaturæ, ſi per officium ſibi diſpoſitum diverſa nomina ſortitur, profecto thronis apte cœlum convenire poteſt, de quo dicitur: *Cœlum mihi ſedes eſt*, etenim ſi throni ſedes Dei dicuntur, procul dubio per cœlos non inmerito throni memorantur, quamvis per cœlum anima iuſti intellegi poſſit.

Redeamus ad cardinales ordines: omnis Archangelus angelus eſt, & non omnis Angelus Archangelus dicitur, ſicut Archiepiſcopus Epiſcopus eſt, non omnis Epiſcopus Archiepiſcopus dicitur. Ecce unus ordo cardinalis; cui poteſtates ſunt deputatæ, principatus utique non deſunt, ecce ſecundus; Seraphin namque ardentes vel incendentes dicuntur; quis plus poteſt ardere in directione & curare, ut incendat proximorum animos de doctrina, quam ille, cuius cor plenum ſanctæ ſapientiæ & divinæ conſtat eſſe. Cherubin plenitudo ſcientiæ dicuntur; Seraphim ſine Cherubim non oportet eſſe, quoniam qui ardent in dilectionem proximorum, non ſunt ſine ſapientia Dei, ac ſi aperte dicat: ſine ſapientia Dei, quæ eſt filius Patris, non poteſt venire ad ignem, quem venit mittere in terram, ut ardeat; & conſtant novem eſſe; tres ſunt dupli, Angeli, Poteſtates, & Seraphim: & tres ſimpli, Dominationes, cœli, & Virtutes cœlorum; & iterum Angelorum & Archangelorum duo ordines ſunt, id eſt ſuperior & inferior; ſuperior namque non poteſt eſſe, niſi habeat aliquid inferius; inferior vero non poteſt ſtare, niſi habeat aliquid ſuperius: Ita vero non habent Angeli quibus inferiores ſint, niſi ſint. Archangelis ſuperiores, ſi deſunt inferiores Angeli; quare neceſſe eſt, ut omnis ſuperior gradus habeat inferiorem. De Poteſtatibus vero, omnis qui poteſtatem habet & principatum, aliquid habet, & converſo iterum ordine, omnis qui principatum habet, & poteſtatem habet aliquam iuxta illum dominicum: *Scitis quod hi, qui videntur principari gentibus, dominantur eis, & principes eorum poteſtatem habent ipſorum;* de Seraphim namque ita: omnis qui ardet in amore Dei & amore proximi, habet cœleſtem ſapientiam, & omnis qui cœleſtem ſapientiam habet, ardet in honore Dei & proximi; neque abſurdum eſt tangere, quid rationis habeat, quia & in capite eius catalogi cardinalem ordinem poſuit, & in fine idem eſt Angelos & Seraphim, quoniam Pater & Filius in initio idemque in fine; omnis enim ſubſtantia & principium habet & finem aliquo modo; principium vero & finis medio carere non poſſunt; dicatur igitur primo du-
plum, & ſimplum, quaſi principium; dicat
cundo duplum & ſimplum quaſi medium ali
dicatur & tertium ſimplum & duplum quaſi
Deus namque & principium dicitur & finis
omnia ab ipſo innoventur principio, & q
eo omnia perficiuntur, & nullus eis ſucce
regnum. Finis nec medio caret, quia omn
ſtentat, ut ſint, quam maieſtatem miniſter
gelorum laudant laude dupli & ſimpli, qu
ante omnem creaturam Patrem per verbun
genitum laudant manentem in una eademqu
ſtantia, quaſi duplum ad ſimplum referant,
do Patrem & Verbum ſuum credunt unum
ſemper fore; non quod angelorum creatura
ante omnem creaturam; ideoque quia ipſa
tura eſt, & antequam crearetur, non potu
in ſemetipſa, ſed quia ſcit divinitatem ſ
eſſe, antequam quicquam crearetur, lauda
in medio quam regnum, quamvis Verbum
natum foret, & hominis filius confiteatur,
quam tamen a ſua ſubſtantia ſeparatum eſſ
quo æqualis eſt Patri, ac ſi aperte dicat:
modo Patris & Filii unus Spiritus eſt, qu
dicitur relative ad Patrem & Filium, ut Pa
Filius; Pater dicit relative ad Filium: Filius
es tu; & Filius relative ad Patrem: Pater
es tu. Spiritus vero non dicit ad Patrem:
meus es tu, neque ad Filium, Filius meus
ſed tantummodo Pater & Filius ad Spiritum:
ritus meus es tu, & ecce fit angelorum lau
pla ad ſimplam, quoniam laudant Patrem,
lium, & Spiritum ſanctum.

In tertio loco ſimplam primo proferun
poſtea dupla; id eſt virtutes cœlorum, &
Seraphim; quoniam in ſancta Trinitate nequ
ter ante Filium & Spiritum ſanctum, nequ
lius ante Patrem & Spiritum ſanctum, neque
ritus ſanctus ante patrem & Filium; ſim
namque non habet medietatem, quia unitas
poteſt dividi; duplum namque medietatem h
id eſt unum; ita enim continetur in aritme
diſciplina, ſola enim unitas circum ſe duo
minos non habet, atque ideo eius, qui eſt
pe ſe ſolius eſt medietas. Quam pulcre co
dat hæc iocunda ars auctoritati omnis creat
In catalogo enim trium perſonarum Filii pe
ſecundo in loco ponitur, de quo ſcribitur:
*mediator Dei & hominum Chriſtus Ieſus.*
ſancta Trinitate ſolus Filius nuncupatur medi
quoniam habet iſte binarius numerus ſuam
dietatem in unica perſona Patris; ipſa vero
ſona unica Patris non habet medietatem,
ni

non habet ſuper ſe, a quo veniat; a quo
numero nominato ternarius numerus efficitur,
unum & duo tres qui numerus primus &
ıpoſitus eſt; Ita vero ſcriptum eſt in ſupra-
arte; in tribus enim una pars ſola eſt, id
rtia, quæ a tribus ſcilicet denominata eſt
a tertia pars unitas; a Patre enim & Filio
us ſanctus procedens eſt qui ponitur in ter-
co, & habet a ſuo effectu vocabulum, gra-
ei, caritas Dei, & communicatio, unde di-
ıulus Apoſtolus: Gratia Domini noſtri Ieſu
i & charitas Dei & communicatio ſancti Spi-
ſit cum omnibus vobis. Et ipſa tertia per-
adunata creditur in ſancta divinitate, ut
& Filius & Spiritus ſanctus unus Deus cre-
, & firme teneatur.
:ur non abhorret a vero, ſi duplum id eſt
ıa Patris & Filii ad ſimplam Spiritus ſancti
ıam referatur, quæ tertia eſt, quoniam &
ınitas eſt ſecundum commemoratam artem.
lætantur angeli de reparatione generis hu-
, & laudant creatorem ſuum per duplum &
ım ter; mors namque noſtra duplex eſt, a-
& corporis; ſed angeli laudant, quia ſim-
ıorte Chriſti dupla mors noſtra liberata eſt.
rectio noſtra ſimiliter dupla eſt, animæ &
ris; Animæ, quando de infidelitate ad fide-
n ſurgit; Corporis, quando de pulvere re-
itur in incorruptionem. Laudant angeli,
am per ſimplam Chriſti reſurrectionem do-
ır nobis dupla reſurrectio; laudant tertio
, quoniam non ſolum Chriſti morte liberati
, & eius reſurrectione reſurgemus in no-
o die, & ante noviſſimum diem in anima;
: nobis promittitur per Chriſti aſcenſionem
ſam in cœlos dupla aſcenſio, id eſt de vitiis
tutes, & animæ iuſtæ ad cœleſtia regna an-
urrectionem corporum, ſicut Chriſtus pro
ravit dicens: Volo Pater, ut ubi ego ſum,
& miniſter meus. Hæc quæ ſupra præliba-
de diſtantia nominum beati agminis, ſive
nctione eorum præſumpſimus, de ſancto
rio, qui ex eorum nomine pulchre officia
orum elicuit, cogitante me & amore ample-
, quod in conſecratione tanti miſterii om-
rdo angelorum & omnis decor cœleſtis,
um datum eſt attingi a fidelibus ſingulisque
bus merito ad memoriam revocentur. Sci-
n tamen, quod ſi diceret: laudant angeli,
ret; unde dicit beatus papa Auguſtinus: ut
omnes tanquam generali nomine angeli nun-
tur, ſicut ſcriptum eſt ad Hebreos: *Cui di-
xit aliquando angelorum, ſede ad dextris meis?*
Hoc quippe modo ſignificavit omnes univerſaliter
angelos; dicit: ponit primo in loco: laudant
angeli, ut gaudium dominicæ nativitatis ad me-
moriam revocet, de quo dicit Lucas: Facta eſt
cum angelo multitudo cœleſtis exercitus laudan-
tium Deum; ut recolatur, quod ipſa nativitas,
quæ gaudium præſentat, ſumma cum veneratione
debet venerari, non tantum ab adflictis, ſed et-
iam ab ipſis, qui ſummam dominationem perce-
perunt. *Adorant Dominationes*, & non tantum
venerari, ſed etiam revereri; & adiunxit dicens:
*Tremunt Poteſtates;* unde ſcribitur in Iob: *Ab
aquilone aurum veniet, & a Deo formidoloſa
laudatio:* Ab aquilone aurum venit, quando Cor-
nelius centurio, qui dominabatur in ſuis, cum
orationibus & elemoſinis deprecabatur Deum; cui
dictum eſt: orationes tuæ & helimoſine aſcende-
runt in memoriam in conſpectu Dei; a frigido
enim corde & potente aurum, id eſt mens fidelis
Deum adorabat. A Deo formidoloſa laudatio
prodiit, quando hi quibus dictum eſt: tu eris
poteſtatem habens ſuper decem aut quinque civi-
tates, claritatem fidei gentilis populi videbant
offerre divina iudicia pertimeſcendo laudaverunt;
ſicut ſcriptum eſt in actibus Apoſtolorum: *Ceci-
dit Spiritus ſanctus ſuper omnes, qui audiebant
verbum, & obſtupuerunt ex circumciſione fideles,
qui cum Petro venerant;* & poſtquam Petrus
fratribus retulit, quomodo acta ſunt cum Corne-
lio, protinus ſcriptum eſt: *His auditis tacuerunt,
& glorificaverunt Deum.* Ab Hebræis iam fide-
libus formidoloſa laudatio prodiit, quia damna
ſuæ repulſionis timuerunt, dum lucra aliena vo-
cationis gaudendo viderunt. Adoramus namque
ipſa miſericordia Dei miniſtrante, quando officium
noſtrum ſtudemus implere; ſed timemus recogi-
tantes de præteritis, vel de præſentibus, ſive de
futuris, ne impediant orationes noſtras; & quæ
affecta bonitate hominibus placent, timemus,
ne propter occulta peccata Deo manifeſta occul-
to Dei iudicio deſpiciantur; atque ut recordetur
illius ſcripturæ, quæ ait: *Vincenti dabo edere de
ligno vitæ, quod eſt in paradiſo Dei mei;* & ite-
rum: *qui vicerit, faciam illum columnam in
templo Dei mei, & nomen civitatis novæ Hie-
ruſalem.* Infit: *Cœli cœlorumque virtutes ac bea-
ta Seraphim, ſocia exultatione concelebrant.* Item
ſcribit: græce dicitur Pater, & latine genitor;
nos vero & græce & latine Pater dicimus. La-
tini ſcribunt Pater noſter; & græci Patyrimon.
Item ſcribit: cum quibus hoc eſt ſupplices no-
ſtras,

ſtras, ut ipſe cœleſtis Pater, per quem Chriſtum Filium ſuum, per quem nos ei gratias de omnibus agimus, dignetur admittere voces, & iungere vocibus prædictorum ordinum angelorum; quod nos congruentius poſſumus dicere, cum quibus, id eſt ordinibus, precamur, ut noſtræ voces iungantur Pater ſancte per Chriſtum Filium tuum. Item ſcribit: *Pleni ſunt cœli & terra gloria tua;* hoc eſt, ut eius gloria cœli ac terræ gubernentur, & qui in cœlis ſunt & in terra, glorificent nomen eius ſanctum, quod nos ita dicimus: pleni ſunt cœli & terra gloria tua; hoc eſt ſancti angeli & homines, qui adhuc in terra ſunt, pleni ſunt manifeſtatione tua, de Incarnatione, de paſſione, de reſurrectione, & de aſcenſione tua. Nos vero ſcripſimus cœli pluralis numeri & terra ſingularis, ut non tibi hoc mirum videatur, quoniam habet terra pluralem numerum ut cœlum, ſicut eſt, orbem terrarum & plenitudinem eius tu fundaſti, & alia multa. Dicamus aliquid, quid in hac re poſſit ſentiri; cœli etenim plurali numero dici poſſunt, quoniam duo ordines ſunt principaliter cœleſtium creaturarum, eorum videlicet, qui nunquam peccaverunt, ſicut angeli Dei ſunt, qui ſemper in beatitudine permanent; & eorum, qui peccaverunt, & poſtea deſiverunt peccare, ſicut ſunt animæ Sanctorum, qui in cœlis habitant; vel certe quia duo ordines ſunt electorum in cœleſtibus, eorum videlicet, qui audituri ſunt: Venite Benedicti Patris mei; & eorum, de quibus ſcriptum eſt: ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim. Et de quibus dicit Paulus: *Ex quo omnis paternitas in cœlis & in terra nominatur;* ex Deo enim eſt, quod Habraam, qui in cœlis eſt, pater dicatur credentium populorum; quod & intellegimus de tota primitiva eccleſia dici; & eodem modo quisquis in terra pater nominatur, ſive proprius ſit ſive adoptivus, ex creatore omnium eſt. Terra etenim ſingulari numero pronuntiatur, quoniam unus ordo eſt principaliter omnium terreſtrium ex utero & ſemine procreatorum, id eſt peccatorum, ut idem Apoſtolus: *Omnes enim peccaverunt, & egent gloriam Dei.* Et in pſalmo XIII. *Omnes declinaverunt ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, non eſt uſque ad unum.* Tale quid ſonat & eadem prophetia, quæ dicit: *Lætentur cœli, & exultet terra;* & iterum in Iſaia: *Audite cœli & auribus percipe terra.* Et iterum: *Laudate cœli & exultet terra.* Item ſcribit: *Oſanna in excelſis.* Quomodo nunc dicitur corrupte Oſanna? Antea dicebatur Oſianna, quod ſimiliter dicimus. Et poſtea dicit: *Oſi* int
eſt laudantis ſive cauſa magnificantis; *An*
vifica. Sed corrupte dicitur oſanna, &
poteſt ſalvifica ſive ſalvum fac; ſed tam
illam & aliam interpretationem ei inferimı
ſanna in excelſis, id eſt victoriam illi &
deputo, qui in excelſis eſt; qui id ab a
ctoribus didicimus, velut Iohanne Conſtant
tano, & reliqua; Oſianna namque interie
dicimus, non quod ex duabus aliis partibı
poſitum ſit, ſed pro una parte interiectior
pitur, & dicitur oſanna per ſpeciem meta
rum ſincopen, ablata videlicet. i. littera
dia dictione, ſicut ſecla ſcribitur pro ſec
maniplos dicimus pro manipulos, & vin
vincula, & multa his ſimilia; Oſanna v
repetitur in angelico hymno, pro vice
populorum, Iudaici videlicet & gentilis.
mus: quod primum dicitur Oſanna, & re
huic dicto: pleni ſunt cœli & terra glor
convenire populo gentili numerus maior ir
credentium primo tempore, quam Iud
Unde dicit Iſaias propheta: primo tempo
viata eſt terra Zabulon & terra Neptalim
omnis eccleſia interpretatur dictum eſſe de
litate gentilis populi. Dicamus ſecundun
na, quod reſpondet: *Benedictus qui venit*
*mine Domini*, convenire populo Iudæoru
Chriſtus dicit: Non me videbitis amodo
dicatis: Benedictus qui venit in nomine I
hoc eſt donec credatis, quod venerim in
Patris. Unde ad Romanos ſcribit Paulus:
*plenitudo gentium ſubintraverit; & tun*
*Iſrael ſalvus fiet;* ac ſi dicat: quando h
tunc poteritis dicere toto animo: Oſanna
celſis; id eſt illi omnis gloria, illis omni
ria. A nobis dicitur: qui venit in nomi
& cœleſtia non deſeruit. Idipſum credim
ficare, quod ſemel Iſaias in veteri teſta
qui evangelicus vir dicitur, dicente Hier
Hoc adiciendum, quod non tam propheta
dus ſit quam evangeliſta; prophetico int
dit Dominum ſedentem, & Seraphim ſta
clamantes ad alterutrum:

Sanctus, Sanctus, Sanctus.

Et iterum ſemel in novo teſtamento I
evangeliſta, qui non tam evangeliſta qua
pheta extitit, teſtante eadem prophetia ſ
hilo minus vidit oſtium apertum in cœlo.
dentem ſuper ſedem, & audivit animalia
tia & dicentia: Sanctus, Sanctus, Sanctus
nus Deus omnipotens. Item ſcribit: Don

luntarie donantur; munera ſunt, quæ pro
nunere vel mercede offeruntur, ſicut nos
s Deo, ut peccata noſtra dimittantur. Sa-
ſunt, quæ cum orationibus conſecrantur;
, id eſt inmaculata, & ab omni malitiæ
iena. Nos vero non ita ſatis intellegen-
amus pro modulo noſtro, quod nobis vi-
dona ſunt, quæ in hæreditate ſempiterna
ſicut eſt in præſente præ terra & ſilva &
lia, & in futuro ſpiritalia, de quibus
eſt: aſcendens in altum dedit dona ho-
; quæ nempe dona promiſſa ſunt cœleſtis
ternæ vitæ. Munera, quæ pro aliqua re
gratificanda dantur; ſicut eſt aurum &
n; & quæ manibus accipiuntur. Unde
Magi ſua offerebant, id eſt aurum, tus,
n, munera nominata ſunt in evangelio;
namque hæreditatem dedit filio ſuo Iſaac,
concubinarum munera dedit; & poſſu-
ellegere per Iſaac hæreditatem ſempiter-
uam dedit filiis ſuis, Deus populo ſuo
o & electis ſuis; & per munera, quæ ac-
filii concubinarum, temporale adiuto-
quo modo, ſicut ſolet evenire multis re-
quando deteriores plus quam meliores
pro præſente conſolatione aliqua.

per dona, quæ ſempiterna beneficia ſi-
, accipiamus evangelium & cœleſtem ſa-
, quæ beatum facit hominem, & ditat
is bonis; & per munera ſæculárem ſa-
, quæ aliquod adiutorium præſtat in
ſeculo; ſed ea utraque Deo offerimus,
œleſtem ſapientiam & ſecularem illi depu-
& gratias agimus, a quo accepimus, quia
emus, niſi quod accepimus, ſicut Pau-
tolus dicit: Quid habes quod non accepi-
enim accepiſti, quid gloriaris quaſi non
s? Sequitur:
*ſancta ſacrificia inlibata;* ſacrificium eſt,
quid manducat ſacerdos, & aliquid Deo
ır; ſicut ſcriptum eſt in Levitico: *ſi au-*
*nima offert munus* & ſacrificium Deo, ſi-
o erit munus eius, quam perfundens o-
nponens ſuper eam thus, offert ad ſacer-
lios Aaron, quod cum acceperit, leva-
um plenam ſacerdos de ſimila oleo co-
hus autem totum offert, in quantum ob-
& ſic inponet ea ſuper altare, offerens
onium memoriæ ſacrificium & odorem ſua-
eo (Dno); reliquum vero, quod ſuperfue-
on & filiis eius dabitur; hoc eſt enim
Sanctum Sanctorum ex ſacrificiis Dei, quare per ſacrificium terrena ſubſtantia accipi poteſt, unde aliquid ſumitur a propriis laborantibus, & aliquid datur pauperibus, id eſt Chriſto, ut non ſolum gratias agimus Deo pro eo quod ſcimus, ſed & pro omni quod habemus. Inlibata, immo læta dicuntur.

Item ſcribit: *Inprimis quæ tibi offerimus;* hoc eſt quæ tibi offerimus pro quibus offeruntur indicat, quod congruentius poteſt, dicit: Inprimis quæ tibi offerimus; hoc eſt hæc munera quæ tibi offerimus, inprimis pro eccleſia tua ſancta catholica, & reliqua. Item ſcribit: *Pro hoc offerimus, ut ſupradictam congregationem tuam per totum orbem terrarum pacificatam & adunatam cuſtodire digneris:* Sed alterum modum exponit, quam ſcriptum ſit, ſcriptum eſt namque: *quam pacificare, cuſtodire, adunare, regere digneris toto orbe terrarum;* Scriptum eſt de præſenti tempore infinitivi modi; ſed ille in ſuo tractatu ponit præteritum participium, id eſt pacificatam & adunatam, quaſi ſoli præponit lunam.

Item ſcribit: *Memento Domine famulorum famularumque tuarum.* Deprecamur Deum Patrem, ut memorare dignetur omnium ad officium miſſæ, ſive maſculorum ſive feminarum advenientium, & quod dicit circumadſtantium, ipſi ſunt maſculi & feminæ, que circumſtant; mihi vero videntur ipſi veniſſe qui circumſtant, & quam ob rem nullam diſtantiam facere illi inter illos & iſtos: poſtea facit aliquam diſtantiam inter famulos & famulas & circumſtantes, ubi dicit: Iam Sacerdos oravit pro omnibus, qui ad audiendam miſſam venerunt; tunc demum orat pro his, qui oblationes ſuas offerunt. Nos vero ita & alias: Memento Domine famulorum famularumque tuarum, id eſt uno modo amicorum & amicarum mearum, quorum ſpopondi memoriam nominatim habere in noſtra miſſa; & quod poſtea addimus: & omnium circumſtantium, tunc rogamus pro omnibus, qui ad miſſam venerunt fidelibus. Altero modo ſic: Memento Domine famulorum famularumque tuarum, id eſt eorum, qui ad illas eccleſias miſſam & baptiſterium oportet querere, in quibus præſumus, & in eo, quod poſtea addimus: & omnium circumſtantium, univerſalem eccleſiam conprehendimus; ac ſi aperte dicamus: non ſolum rogamus pro his, qui ad noſtram parochiam pertinent, ſed & pro omnibus eccleſiis, quæ in circuitu noſtro degunt. Tertio, Memento Domine famulorum famularumque tuarum, eorum

tum ſive earum videlicet, quorum elymoſinis noſtra eccleſia ſuſtentatur, aut nos ſuſcepimus vel ſuſcipimus; & omnium circumſtantium, eorum nempe, qui ſimiliter aliis eccleſiis tribuunt.

Item ſcribit: pro eo, quod Sacerdos offert, populus debet orare, ut Sacerdos exaudiatur, ut omnium dies in pace diſponantur, & reliqua. Ubi nobis videtur, velle illum ſignificare mutatam perſonam eſſe, quaſi presbyter dicat: *Hanc igitur oblationem ſervitutis noſtræ*, uſque ad locum ubi dicit: *ut placatus accipias*, & poſtea populus dicat: *diesque noſtros*, & ſequentia hujus textus. Nos vero ita tenemus, ut ipſe qui orat, ut dies noſtri in pace divina diſponantur, & eripiamur a temptatione æterna.

Item ſcribit: *Qui pridie quam pateretur.* Hoc eſt ante pridie quam ipſe paſſus eſt, ubi non intellegimus, quid velit ſignificare per *ante* pridie quam Paraſceve paſſus eſt, & pridie, id eſt priore die Cœna Domini, accepit panem in ſanctas ac venerabiles manus ſuas, & reliqua; forſitan vult dicere: quod feria quinta Dominus cum diſcipulis recubuiſſet ad cœnam? Quod abſit, ut contra evangelicam veritatem eccleſiaſticum morem aliquem recipiamus. Item ſcribit: ideo ſacerdotes fideliter memores eſſe debent, qui ipſam miſſam celebrant & ſacrificium offerunt; & cætera quæ ſecuntur in hanc præfationem. Nobis vero non libet planam viam deſerere & ſpatioſam atque rectam, & intrare in aſperam & tortuoſam & anguloſam; ideoque hæc dicimus: quia ſenſum, quem planum potuit facere, valde anguloſum fecit; hoc eſt unde & memores ſumus Domine nos tui ſervi, ſed & plebs tua Sancta Chriſti Filii tui Domini noſtri. Qui ſenſus valde planus eſt, quoniam & ſervi Chriſti Sacerdotes videlicet in memoria retinent Chriſti paſſionem, & reſurrectionem, & aſcenſionem in cœlos; & non ſolum Sacerdotes, ſed & plebs ſancta, quæ ad hoc venit ad ſanctam eccleſiam, ut eadem Sacramenta celebret. Item ſcribit: ubi mentionem facit de hoſtia pura & ſancta & inmaculata: & nunc ſanctifica hunc panem ut corpus tuum fiat. Et iterum: Tu ſanctifica hanc oſtiam, ut nobis corpus tuum & ſanguis tuus fiat. Hoc nos totum anticipamus in eadem oratione in eo verbo loco ubi dicit: *Acceptabilemque facere digneris, ut nobis Corpus & ſanguis fiat dilectiſſimi Filii tui;* & ubi ipſius verba Domini dicuntur: *Accipite & manducate ex hoc omnes: Hoc eſt Corpus meum.* Ibi credimus de ſimplici pane fieri Corpus Domini; Et ubi dicitur: *Hic eſt Calix Sanguinis mei*, ibi de ſimplici vino ſanguinem Domini, præcipue in commer loco non dicatur ut fiat, ſed panem ſancti tæ æternæ dicitur, & reliqua. Et paulo *Ut quotquot ex hac altaris participatione ſanctum Filii tui corpus & ſanguinem ſu mus;* ubi intellegi datur, non inchoandis ſed eſſe. Item ſcribit: *Per Chriſtum Do noſtrum:* per quem hæc omnia bona illa c ipſe ſanctificet & benedicat, & præſtet nol per Chriſtum, per quem facta ſunt omnia Chriſto, in quo facta ſunt omnia, & cu facta ſunt omnia, quia & coæternus eſt ſemper per omnia ſecula ſeculorum.

Nos vero non valentes ea exponere ut op igitur hortamur fraternitatem tuam, quod mon ait: *Melius eſt ire ad olera cum cha quam ad vitulum ſaginatum cum iurgio.* in hac ſcriptione neque diximus, neque propoſitum habemus aliquid, quod non cu ab eruditis corrigi, ubi oportet, & ubi r portet, fraterna dilectione precamur; ne p invidiam ſcintilla alicuius humilis cordis guatur; potens enim Deus per quemcunqu ſervorum ſuorum miniſtrare magna ſive Qua de re ponamus ſuper his quæ dicta ſ eo loco ubi dicit: *Per quem hæc omnia D bona*, uſque ad locum, *per omnia ſecula rum*, a nobis intellecta, quæ ſi alicui plac agat una mecum Deo gratias, & ſi diſplic corrigat ea, quæ corrigenda ſunt, & ſanct catholicæ concordanda non velit extinguere niam quidem ſæpe contigit, ut ea, quæ do parvipendunt, inferiores pro magno n ſumunt.

Deinde vero ceptum iter pergamus: *Per hæc omnia Domine bona creas:* hoc eſt per ſtum omnia, quæ obtutibus noſtris pre & quæ non videmus, ſi tamen creata ſunt illum creata ſunt omnino omnia bona, & c primordiis creaturarum creata ſunt, & qua die creantur. Unde orat propheta David quam peccavit, dicens: *Cor mundum c me Deus.* Et iterum: *Emitte Spiritum tu creabuntur. Sanctificas:* ea, quippe, quæ ſunt, ſancta facis; *vivificas:* vivere facis; *dicis:* beneficiis æternis coaptas; & præſt bis, quoniam ſpes noſtra non confun quando recipiet benedictionem cœleſtem, modo promittitur. Aliter: Per filium omn na creas, ut ſint: Sanctificas, id eſt ſanct na & integra perficis, ut maneant: vivifica

ut vivant; quia quod factum eſt, teſtante
gelista, in ipſo vita erat; benedicis, ut quod
& vivit, multiplicetur; ſic enim ſcriptum eſt.
*ixit eis dicens: creſcite & multiplicamini.*
ut quibus benedixerat, in Geneſi ſcriptum
*Præſtas nobis*, ut Apoſtolus ait: omnia no-
nt; *Omnia* inquit *veſtra ſunt, ſive Paulus,*
*pollo, ſive Cephas, ſive mundus, ſive vita,*
*ors, ſive præſentia, ſive futura, omnia e-*
*eſtra ſunt, vos autem Chriſti, Chriſtus ve-*
*i.* Item ſanctifices præſentem oblationem
niniſteria Sacerdotum in oratione ſecreta,
poſtea vivificas, quando dicit Sacerdos:
*obis Corpus & Sanguis fiat dilectiſſimi Fi-*
*i Domini Dei noſtri.* Ipſe enim dixit de
*go ſum panis vivus, qui de cœlo deſcendi.*
icis, quando dicit: *Quotquot ex hac alta-*
*rticipatione ſacroſanctum Filii tui Corpus*
*anguinem ſumpſerimus, omni benedictione*
*& gratia repleamur.* Præſta nobis, quan-
dem ſacroſanctum corpus dans ad mandu-
m, tu omnia hæc agis, quæ operante in
miniſterio ſpiritu tuo, omnia hæc ad pro-
a nobis veniunt. Item per ipſum Filium
, per quem omnia creas, ſanctificas creatu-
uam, quando dicis: *Sancti eſtote, quia ego*
*s ſum.* Et cum ipſo vivificas, id eſt cum
ſicut per Apoſtolum tuum nobis nuntias:
enim Chriſtus apparuerit vita veſtra, tunc
apparebitis cum ipſo in gloria; & iterum:
m mortui ſumus cum Chriſto, credimus,
ſimul vivemus cum eo. Et in ipſo benedi-
quoniam quicunque in Corpore Chriſti inve-
r, in futuro iudicio vocabuntur nomine
licti, dicente eodem Chriſto iudice de ipſo:
*dicet Rex his, qui a dextris eius erunt,*
*Benedicti Patris mei. Et præſtas nobis,*
ipſe promiſit, poſſidere paratum nobis re-
ante conſtitutionem mundi, ut tibi Deo
omnipotenti in unitate Spiritus ſancti ab
corpore eiusdemque Chriſti honor & gloria
tur per omnia ſecula ſeculorum; ut quod
angeli, poſtquam creati ſunt, egerunt, &
electi patres ab Abel iuſto, & deinde ſine
nos, qui adhuc emergimur miſericordia Re-
toris noſtri, ſine fine cum illis agamus ſane
omnia ſecula ſeculorum. In præſenti eccle-
elebratio ita poteſt intellegi, quatenus Deo
s gratias Patriarchæ Patres noſtri, & Apo-
& hii, qui ex his nati ſunt, retulerunt,
: nos filii eorum referendas eſſe ſtudeamus.
a dicimus, ſicut legimus, unius hominis
vitam; unde ſcribit Hieronymus: & ultra, inquit, non eris in ſempiternum: ſive ut in ebraico Iolam, & in græco αἰὼν ſcribitur, unum ſeculum ſignificat, iuxta illud Iſaiæ, qui poſt LXX. annorum dicit, Tyrum reſtituendum in integrum ſtatum; aiunt enim unum ſeculum, id eſt humanæ tempus ætatis LXX. annorum numero ſupputari pſalmiſta dicente: *Dies annorum noſtrorum in ipſis LXX. anni;* vel, ut alio modo dicam, ſi hodie nati ſunt, centum ſive mille vel amplius quid quodlibet fuerint infantes, quisquis eorum ſuperſtes extiterit aliorum, eorum videlicet, qui eodem die nati ſunt, quando & ipſa eius vita ſeculum dicitur; & ideo nos poſſumus dicere: per omnia ſecula ſeculorum. Sicut leguntur cœli cœlorum, ut eſt illud: *Laudate eum cœli cœlorum*, id eſt cœli ſuperiores inferiorum cœlorum; Ita & ſecula priora ſeculorum noviſſimorum. Merito namque ſecula patrum noſtrorum ſecula ſeculorum noſtrorum oportet eſſe; quoniam ex ipſis carnem ducimus, eorum laboribus fruimur, eorum libros legimus, eorum exemplis properamus ad vitam. Quare per omnia ſecula ſeculorum eum deprecamur, quem patres noſtri, in quibus intellegimus omnia ſecula, dici velle, & filii eorum, in quibus genetivum pluralem ſeculorum ponimus, orarunt, ut eorum exempla inmitando ad eorum conſortium venire mereamur.

Item ſcribit: Præceptis ſalutaribus moniti. Chriſti præceptis, quæ ſalute ſunt plena, quia ipſe eſt ſalus æterna. Sumus amoniti & iuſſi; O quam dulcis ſententia & quam optabilis ammonitio, ſi diceret, quo in loco miſſæ hæc ſalutaria præcepta continerentur; ſed quia iſte tacuit, nos pro bona voluntate interrogemus magiſtros: ſi forte in locis, quibus dixerimus, ordo iſte maneat? id eſt primo, ſi teneatur in epiſtola, quæ prædicatione Dei ſervorum & omni ſalute plena, deinde ſi teneatur in evangelio, quod Chriſtus Salvator prædicavit, & ideo quæ dicantur ſalutaria præcepta; quoniam Salvator noſter ſalutaria omnia miniſtravit plene & in lectione, & in evangelio. Sequitur: Et divina inſtitutione formati, id eſt formam & exemplum a Chriſto Deo noſtro accepimus; unde ſimiliter dico: concupiſcentiam me habere audiendi, quam formam & quod exemplum nominare vellet, aut in quo toto ordine miſſæ ſtaret hæc divina inſtitutio; ſed quia tacet, interrogemus magiſtros iterum, ſi vellent tenere ordinem ſupradictæ divinæ inſtitutionis, in loco, ubi dictum eſt: *Qui pridie quam pateretur, ac-*

 *cepit*

*cepit panem in ſanctas ac venerabiles manus ſuas*, & cætera. Et hæc eadem ſit divina inſtitutio, quoniam Chriſtus ante traditionem ſuam hanc docuit diſcipulos ſuos, qualiter ageretur in futura eccleſia; cui ſtatim adnectitur: Hæc quotienſcunque feceritis, in mei memoriam facietis. Sane non aberravero, ſi ſic recipitur. Sequitur: auſi ſumus orare; quod nos ſimiliter dicimus, fas enim eſt, qui ſurſum tenet *cor ad* cœleſtia, & dignus eſt informari Sacramento Corporis Domini & Calice Sanguinis eius, ut audeat Patrem cœleſtem invocare; quoniam ei Chriſtus dixit: unus eſt enim Pater veſter, qui in cœlis eſt. Item ſcribit: Celum a celando dicitur, ſive celſitudine. Nos vero dicimus: Celum a celatura dictum, id eſt pictura; eius namque pictura ſtellarum varietas conſtat eſſe. Poſt hanc vero orationem dominicam exponit eius ſequentia catholice & utiliter; ſed non dicit, qua ratione hæ preces coniungantur ei, quapropter ea parumper tangamus.

Populus reſpondet orationi dominicæ: *Sed libera nos a malo.* Et presbyter continuo deprecationem populorum adfirmat dicens: *Libera nos quæſumus Domine ab omnibus malis;* atque exponit tempora noſtra, in quibus ſolemus peccare, id eſt præterita, præſentia & futura, in quibus omnibus peccamus, & pro eis omnibus, quæ in eis committimus, Presbyter ammonet orare, ac ſi aperte dicat: iterum atque iterum vos ammoneo clamare: libera nos Deus noſter ab omnibus malis noſtris. Sic enim ſcribit Iohannes in Apocalypſi ſua, quatuor animalia & ſeniores poſt laudationem omnis creaturæ Deo amen dixiſſe, & adoraſſe, & omnem inquiens creaturam, quæ eſt in cœlo, & in terra, & ſub terra, & in mari quæ ſunt in eis; omnes audivi dicentes in throno ſedenti & agno benedictio & honor & claritas & poteſtas in ſecula ſeculorum, & quatuor animalia dicebant amen, & ſeniores ceciderunt, & adoraverunt. Innumerabilia populorum ad eccleſiam confluentium Deum laudant, cui data eſt omnis poteſtas in cœlo & in terra; & quatuor animalia dicebant amen; & ſeniores ceciderunt, & adoraverunt; populis in eccleſia Domini laudes reſonantibus; Doctores item confirmant, & exempli gratia omnes ſimul adorant, agnum videlicet, qui occiſus eſt, & dignus eſt accipere virtutem & poteſtatem & ſapientiam, fortitudinem & honorem & gloriam & benedictionem in ſecula ſeculorum. Amen.

# Expoſitio ſuper Miſſam.

## *Ex Cod. Einſidlenſ. monaſterii ſæc. X*

*Dominus vobiscum.* Salutat Sacerdos po & orat, ut Dominus ſit cum illo. *Et cum tuo.* Reſponſio populi atque oratio, ut ſi cerdos oravit, quod Dominus eſſet cum p ita & populus orat, quod Dominus ſit cun tu Sacerdotis. Dum dicit Sacerdos, *orem* gat, omnes orare, ut oratio eius a Domi audiatur. Et quando dicit *per Dominum n Ieſum Chriſtum Filium tuum*, ad Domin trem orat Sacerdos, ut per Filium ſuur Dominus noſter eſt æqualiter ſicut Pater, perficiatur. Cum dicit: qui tecum vivit & Deus in unitate Spiritus ſancti, vult p credere, & intelligere, quod Filius cum ſine initio, ac ſine fine vivit, & regnat; e eſt ſicut Pater. Deus eſt, & una poteſtas ritui ſancto cum Patre, & Filio, atque u ſtantia, & in omnibus unitas Deitatis. Per ſæcula ſæculorum, id eſt, ut Filius cum P unitate Spiritus ſancti ſicut ante omnia ſæ Deitate vixit, & fuit, ita & in præſenti atque in futuro, ubi iuſti cum angelis permanebunt, & iniuſti cum dæmonibus buntur. Credatur æqualiter vivere cum P Spiritu ſancto, & nullo fine concludi. Confirmatio orationis eſt a populo, & in lingua intelligi poteſt, quaſi omnes dicant, fiat, ſicut Sacerdos oravit. Sed propria e terprætatio eſt vere, ſive fideliter. *Surſum* Ammonet Sacerdos populum, ut ſurſum, ſupra ſemetipſum ad Dominum omnipotente da levent, & fideliter orent, quod deſurſ veniat auxilium a Deo cœleſti, a quo creat *Habemus ad Dominum.* Reſponſio eſt quod ſicut Sacerdos iuſſit eos corda ſurſum re, ſic tenere profitentur. *Gratias agamu Deo noſtro.* Sacerdos gratias agit Deo iuxt feſſionem populi, quia confeſſus eſt ad Do ſe eſſe intentum. *Dignum & iuſtum eſt.* lus cum Sacerdote ſimul gratias agit D quia iuſta, & digna ratio eſt Deo gratias r quia ab ipſo omnia bona ſuſcepimus. *V gnum & iuſtum eſt, æquum & ſalutare.* firmat Sacerdos profeſſionem populi, & quod vere dignum eſt, & iuſtum Deo grati omnibus referre, & quod æquum eſt, ho rectum ſive æquale ſalutare, id eſt ſalut num, ut ei gratias referamus, qui nobis ſ

d

æternam. *Nos tibi ſemper, & ubique gra-
gere.* Converſus Sacerdos ad Dominum poſt
ſionem populi quaſi ad præſentem loquitur,
n præſentia Domini ſemper ſumus, & ipſe
cogitationes noſtras; & dicit Sacerdos tam
, quam de populo. Nos tibi ſemper, hoc
mni tempore, & ubique, id eſt, in omni
Gratias agere, *Domine*, quia dominator
mium, & ſub eius dominatione omnia ſunt.
, tu, qui ſanctus es, & per quem omnia
ſunt, quia bona & ſancta creaſti. *Pater.*
dicitur Pater, & latine genitor, quia ipſe
Filium ſine ulla coinquinatione, ſeu cor-
ıe. Pater, latine a patrando dicitur, hoc
perpetrando, quod eſt a perficiendo, ſive
uvando, quia ipſe perfecit omnia, quæ fa-
ıt, & voluit nos filios ſuos fieri adoptionis
ıctificationem, quia ille ſanctificavit nos.
*otens.* Quoniam omnia poteſt. Ideo om-
ıs dicitur: & non eſt impoſibile apud Deum
verbum. *Æterne Deus.* Hoc eſt inter æter-
& temporale, & perpetuum. Æternum eſt,
nitium non habuit, nec finem habebit, ſed
fuit, & eſt, & erit. Perpetuum eſt, quod
epit, & finem non habebit. Temporale
ıod initium habuit, & finem habebit. Et
ic dicitur æterne Deus, quia ſolus Deus
s. Æternus eſt, nec cœpit eſſe, nec de-
ſe, ſed eſt ſemper. Deus a diligendo di-
quia omnia diligit, & gubernat, quæ crea-
ſt aliter Deus a divinitate dictus eſt, quia
ı eſt, & omnia dividit prout vult. *Per
m Dominum noſtrum.* Chriſtus grece,
dicitur latine. Hic Chriſtus ante omnia
nenarrabiliter genitus eſt, & conceptus eſt
ritu ſancto, & natus eſt de Maria Virgine.
t in veteri teſtamento Sacerdotes & Reges
ıantur, & ideo Chriſti dicebantur, quia
erant unctione temporali. Iſte Chriſtus,
em Patri gratias agimus, æternaliter Chri-
t, & cum Patre æterno Deus eſt, & per
redempti ſumus, & ipſe Dominus noſter
ia dominatur nobis. *Per quem maieſtatem
laudant angeli;* per ipſum Chriſtum, per
ıos gratias agimus Patri. Maieſtatem Patris
t angeli, qui ipſe æqualis eſt Patri in divi-
Maieſtas, quaſi maior eſt poteſtas, quia
eſt poteſtas Dei quam hominum. Dei ma-
n per Chriſtum laudant angeli, quia Chri-
nul cum Patre creavit angelos. Angelus
;rece, latine nuntius interpretatur. Ange-
nen officii eſt, non naturæ, quia nuntiat,
ſed naturaliter ſpiritus ſunt. *Adorant Dominatio-
nes.* Maieſtatem Dei Patris per Filium laudant,
& adorant Dominationes. Dominationes, ordo
eſt angelorum. Decem fuerunt ordines angelorum.
Decimus ordo cecidit, & verſus eſt per ſuperbiam
in diabolum. Novem autem permanſerunt in ſan-
ctitate ſua. Hæc ſunt nomina eorum: Angeli,
Archangeli, Virtutes, Principatus & Poteſtates,
Throni, Dominationes, Cherubim, Seraphim.
Iſtarum duarum nomina non ſunt latina. Cheru-
bim plenitudo ſcientiæ interpretatur Seraphim
incendium dicitur. Ceterarum nomina dictorum
ordinum latina ſunt, niſi Angelorum & Archan-
gelorum. Angeli nuntii, Archangeli excelſi nuntii
dicuntur. Gregorius autem Papa Romanus in o-
melia ſua ſuper lectionem evangelicam: Erant ad-
propinquantes ad Ieſum publicani, & peccatores,
ut audirent illum, pleniſſime de prædictis ordi-
nibus expoſuit. Nos vero ad propoſitum redea-
mus. *Tremunt Poteſtates* de ſupra dicitis ordi-
nibus dicit. Non ideo dixit, quod ſupra dicti
ordines corporales ſunt, ſed noſtro more dicit,
quia nos tremere, ac timere ante Dominos no-
ſtros ſolemus; ſed ideo dicit tremere, ut nos in-
telligamus omnia cœleſtia, terreſtria & infernalia
ante conſpectum divinæ maieſtatis tremere, ac
timere. *Cœli cœlorumque Virtutes.* Ipſi cœli iuſ-
ſioni divinæ obediunt, quia ſe oſtendere ſerenos,
vel nebuloſos, non habent poteſtatem. Cœlorum
virtutes ſunt ſupra dicti ordines angelorum ſicut
beatus Gregorius in omelia ſua ſuper evangelicam
lectionem, erunt ſigna in Sole, & Luna, & Stel-
lis, teſtatur. *Ac beata Seraphim.* De Seraphim
namque ſupra dictum eſt. *Socia exultatione con-
celebrant.* Omnes prædicti ordines maieſtatem
Dei Patris per Chriſtum iuncta exultatione æqua-
liter concelebrant. *Cum quibus & noſtras voces,
ut admitti iubeas deprecamur.* Cum quibus hæc
eſt ſupplicatio noſtra, ut ipſe cœleſtis Pater per
Chriſtum Filium ſuum, per quem nos ei gratias
de omnibus agimus, dignetur admittere voces
noſtras, & iungere vocibus prædictorum ordinum
angelorum. *Supplici confeſſione dicentes*, hoc eſt,
humili confeſſione. Quid humilius confiteri, quam
noſmetipſos æterni Patri per Filium æternum
commendare, & de noſtra conſcientia & bonitate
nihil præſumere, & iuxta voces angelicas eum
ſemper ſanctum eſſentialiter credere, & prædica-
re dicentes:

*Sanctus, Sanctus, Sanctus.*

Iohannes Evangeliſta in Apocalipſi libro ſcripſit,
ſe vidiſſe ante Thronum Dei, & agni viginti qua-

 tuor

tuor animalia adſtantia, & inceſſanter dicentia: *Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus Sabaoth*, & reliqua. Ideo enim tribus vicibus dicitur ſanctus, ut ſignificetur, Pater ſanctus, Filius ſanctus, Spiritus Patris, & Filii ſanctus. Sed quamvis tripliciter dicatur ſanctus; non tamen dicitur plurali numero ſancti, ut una ſanctitas in his tribus perſonis, & una æternitas intelligatur. Dominus Deus Sabaoth. A multis interpretari ſolet omnipotens. A multis vero exercituum, ut & ipſe ſit Dominus Deus, & ipſe omnes exercitus angelorum, atque hominum diſponit. *Pleni ſunt cœli & terra gloria tua*, hoc eſt, ut eius gloria cœli ac terra gubernentur, & qui in cœlis ſunt & terra glorificent, & honorent nomen ſanctum eius. *Oſanna in excelſis.* Quomodo nunc dicitur corrupte Oſanna, ante dicebatur Oſianna. Anna interiectio eſt laudantis, ſive cauſa magnificantis. Oſi, ſacrificia. Sed corrupte dicitur Oſanna, & intelligi poteſt ſalvifica, vel ſalvum fac in excelſis, id eſt, in altis. Benedictus, qui venit in nomine Domini. Quando Chriſtus venit ad Hieruſalem, & deſcendit de monte oliveti, tunc filii Iſrael clamabant dicentes: *Benedictus, qui venit in nomine Domini.* Sed quid ſignificat ille Chriſti adventus Hieruſalem, niſi futuram reſurrectionem, quando venturus erat iudicare vivos, & mortuos, & apparuerit nobis in eadem carne; qua pro nobis paſſus eſt, & tunc in nomine Domini Ieſu omne genu flectitur cœleſtium, terreſtrium, & infernorum. Et cetera; quæ Apoſtolus dixit.

*Te igitur clementiſſime Pater.* Te igitur, hoc eſt, certe clementiſſime Pater. Clemens dicitur, quaſi clara mens, ſive abundans, & clementiſſime quaſi clariſſima mente, ſive abundantiſſime, quia ipſe clariſſimus eſt mente, & miſericordiſſimus corde Pater. Non ideo ipſum dicimus clementem, & miſericordem, quod membris corporeis, vel corde, aut mente ſit compoſitus ſicut homo ſed ideo clementem, & miſericordem clamamus, ut illam clementiam & miſericordiam ſuper nos ab ipſo ſentiamus, ut intelligamus unde ſalvari debeamus. *Per Ieſum Chriſtum Filium tuum.* Ieſus grece, latine Salvator, eoquod ſalvet populum ſuum a peccatis eorum. Ideo ſalvat a peccatis, quia poteſtatem habet dimittendi peccata. Salutaris ideo dicitur, quia ſalutem nobis dedit, ut, ſi præcepta eius ſervemus, vitam æternam capere valeamus. Filium tuum Dominum noſtrum. Filium ſuum unigenitum, quia ipſe eſt unigenitus ex ſubſtantia Patris. Nos autem filii adoptivi ſumus per ipſum, qui unigenitus eſt a Patre procedens. Patri coæternus. Et ideo per eum Patrem poſtulare debemus, humiliter dicentes: ſupplices te rogamus, ac petimus. *Supplices*, id eſt humiles. *Uti accepta habeas. & benedicas. Hæc dona, hæc munera, & ſancta ſacrificia inlibata.* Dona ſunt, quæ voluntarie donantur; munera ſunt, quæ pro aliquo munere vel mercede offeruntur: ſicut nos offerimus Deo, ut peccata noſtra dimittantur. Sacrificia ſunt, quæ iam cum orationibus conſecrantur. Inlibata, id eſt immaculata, & ab omni livore malitiæ aliena. Tunc ſunt dona, & ſacrificia inlibata, quando abſque ſcandalorum maculis ſunt offerta, & iuſto ſunt labore adquiſita. Non ut multi errant, qui dicunt inlibata eſſe non dedicata. Lege ſeptem collationes Patrum, & in ſecunda collatione theonæ in nono invenies, quæ ſint illibata. *Inprimis, quæ tibi offerimus.* Hoc pro quibus offeruntur indicat. Inprimis offerri debent *pro eccleſia tua ſancta catholica.* Eccleſia grece, latine convocatio dicitur. Catholica, univerſalis dicitur, quia univerſi, qui in Deum credunt, in una debent eſſe congregatione. *Quam pacificare, cuſtodire, adunare digneris, & regere toto orbe terrarum.* Pro hoc offerimus inprimis, ut ſupra dictam congregationem tuam per totum orbem terrarum pacificatam & adunatam cuſtodire digneris. *Unacum famulo tuo illo*, hoc eſt, ſimul cum illo, qui ſedem apoſtoli tenet, quia eccleſia, in qua Petrus princeps Apoſtolorum ſedit, caput eſt omnium eccleſiarum catholicarum. Ideoque Petro dixit Chriſtus: tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, & cetera. Et propter hanc ſententiam debemus omnes pro eo orare, qui in eadem præeſt eccleſia. *Et antiſtite noſtro, illo*, hoc eſt, pro epiſcopo, in cuius parrochia ſumus, pro ipſo orare debemus, quia ipſe eſt paſtor, & prædicator noſter. *Memento Domine famulorum, famularumque tuarum, & omnium circumſtantium.* Sacerdos ante oravit pro apoſtolico, & epiſcopo ſuo. Si epiſcopus Miſſam celebrat, ille non debet dicere *pro antiſtite noſtro.* Iam oratum eſt pro ſenioribus. Poſtea orandum eſt pro populo, quando ſacerdos dicit: Memento Domine famulorum famularumque tuarum. Deprecatur Dominum Patrem, ut memorari dignetur omnium ad officium Miſſæ ſive maſculorum ſive feminarum advenientium; & quod dicit circumadſtantium, ipſi ſunt maſculi & feminæ, qui circumſtant. Iam Sacerdos oravit pro omnibus, qui ad audiendam Miſſam venerunt, tunc

demum orat pro his, qui oblationes ſuas nt. *Qui tibi offerunt hoc ſacrificium laudis.* , quod pro laude Dei inprimis offerunt, & pro ſe, ſuisque omnibus. *Pro redemptione rum ſuarum, pro ſpe ſalutis & incolomiſua tibi reddunt vota ſua æterno Deo vivo, ro.* Ideo offerunt, quia vivo & vero Deo m fides circumadſtantium offerentium, & fferentium cognita eſt, & nota devotio, reddunt vota ſua. Vota dicuntur, quæ er promittuntur, quia volenter & libenter overe, & reddere debemus.

*mmunicantes & memoriam venerantes inprioriofe ſemper Virginis Mariæ Genitricis Dei, omini noſtri Ieſu Chriſti, ſed & beatorum olorum ac Martyrum tuorum.* Communi- hoc eſt, participare, memoriam venerari, ſt, in memoria venerabiliter tenere, quod ria Virgo per adventum Spiritus ſancti ge- facta eſt Filii Dei Domini noſtri Ieſu Chriui Deus, & homo eſt, per quem Patrem camus, & fidem communicare debemus, & e, quod Spiritu ſancto veniente, Filius Dei eſt ex ea, & virginitas eius non eſt violata. *beatorum Apoſtolorum ac Martyrum tuo-* Apoſtolus dicitur in noſtra lingua miſſus. r dicitur teſtis. Apoſtoli ideo dicuntur, quia ſto miſſi ſunt. Martyres dicuntur, quia te- nt, quod Chriſtus paſſus eſt pro nobis, & o Chriſto. *Hanc igitur oblationem ſervituſtræ, ſed & cuncta familiæ tuæ, quæſumus e, ut placatus accipias.* Sacerdos oblatioiam, atque cunctorum, qui Domino famu-, id eſt, qui Domino ſerviunt, commen- t Domino placeat, & ipſe nobis propitius *Diesque noſtros in tua pace diſponas, atque rna damnatione nos eripi, & in electorum n iubeas grege numerari per Chriſtum Dnm m.* Pro eo, quod Sacerdos offert, populus orare, ut Sacerdos exaudiatur, ut omnium pace diſponantur, & ab æterna damnatiopiamur, de qua Dominus Chriſtus in fine dicturus erit impiis: Ite maledicti in ignem m, & cetera. Et ad illum gregem electo- orum per angelos ſanctos numerari merea- cui dicturus erit: Venite Benedicti Patris offidete regnum, & cetera. *Quam oblatiou Deus in omnibus quæſumus benedictam, ptam, ratam, rationabilem, acceptabilemcere digneris.* Supplicat Sacerdos, ut illam nem, quam ipſe pro ſe offert, & pro po- omnipotens Pater dignetur accipere benedictam, & habere adſcriptam, hoc eſt, adſignatam, ut ſibi placeat. Ratam, hoc eſt, indicatam, ut dignam illam iudicet in conſpectu ſuo offerri. Rationabilem, id eſt, iuſta ratione plenam facere dignetur. Quia tunc illi eſt acceptabilis, ſi recte credentes pro iuſta ratione offerimus. Iuſtum eſt poſtulare, ut illa oblatio, quam nos rationabiliter offerimus, Pater omnipotens ſanctificando faciat, *ut nobis Corpus & Sanguis fiat dilectiſſimi Filii ſui Domini noſtri Ieſu Chriſti.* Patri dilectus eſt Filius, ſicut ipſe Pater teſtatus eſt de cœlo dicens: hic eſt Filius meus dilectus, & cetera. Et nos eum diligere debemus, quia ipſe prior dilexit nos, & paſſus eſt pro nobis.

*Qui pridie, quam pateretur accepit panem in ſanctas ac venerabiles manus ſuas, elevatis oculis in cœlum ad te Dnm Patrem ſuum omnipotentem, tibi gratias agens benedixit, fregit, dedit diſcipulis ſuis dicens: Accipite, & manducate ex hoc omnes, hoc eſt enim corpus meum. Simili modo poſtea quam cœnatum eſt accipiens & hunc præclarum Calicem in ſanctas ac venerabiles manus ſuas, item tibi gratias agens benedixit, dedit diſcipulis ſuis dicens: Accipite, & bibite ex eo omnes, hic eſt enim Calix Sanguinis mei novi & æterni teſtamenti, myſterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis.* Quam intermiſimus, qui pridie, quam pateretur, hoc eſt, pridie, quam ipſe paſſus eſt pro nobis voluit tradere diſcipulis ſuis Corporis & Sanguinis ſui myſterium, ut illi traderent nobis. Quis umquam crederet, quod panis in carnem potuiſſet converti, vel vinum in ſanguinem, niſi ipſe Salvator diceret, qui panem & vinum creavit, & omnia ex nihilo fecit. Facilius eſt aliquid ex aliquo facere, quam omnia ex nihilo creare. Ipſe Salvator voluit corpus humanum ſuſcipere, & hominem Deo coniungere, ut unus fieret mediator Dei & hominum. Homo Chriſtus Ieſus ipſe voluit per nos panem & vinum offerri ſibi, & ab ipſo divinitus conſecrari, & fidelem populum credere, verum eſſe myſterium, quod ipſe tradidit diſcipulis ſuis dicens: *Accipite, & manducate ex hoc omnes.* Similiter & de calice dixit: *Accipite, & bibite ex eo omnes.* Et quando oculos ad cœlum levavit, & Patri gratias egit, nos docuit, quod nos Patrem ſemper ſupplicare deberemus, quod ille tam magnum Sacramentum per manus noſtras perficere dignetur. Et cum diceret, *hæc quotiescunque feceritis in mei memoriam facietis*, iuſſit nos illius paſſionis memo-

memores eſſe, quanta pro nobis ſuſtinuit. Omni tempore memores eſſe debemus, quando hoc Sacramentum celebramus, & eius miſericordiæ non noſtræ bonitati fiduciam dare. *Unde & memores ſumus Domine nos ſervi tui, ſed & plebs tua ſancta Chriſti Filii tui Domini Dei noſtri*, memores nos eſſe Sacerdotes profitemur; atque plebem memorem eſſe teſtamur, Chriſti Filii tui Domini Dei noſtri. Ideo Sacerdotes fideliter memores eſſe debent, quia ipſi Miſſam celebrant, & ſacrificium offerunt Chriſti exemplo inſtructi. Et ſcire debent, qui celebrant, quia ſtulta poſtulatio eſt, ſi neſcit, quod poſtulat. Plebs ſancta ideo meminere debet, quia Chriſtus non ſolum pro Sacerdotibus paſſus eſt, ſed & pro plebe. Sancta ideo dicitur, quia fide ac baptiſmo Chriſti percepto ſanctificata eſt, modo indicat, unde meminere debent, id eſt *tam beatæ Paſſionis, nec non ab inferis Reſurrectionis, nec non in cœlos Aſcenſionis glorioſæ Chriſti Filii Dei.* Paſſionis memores eſſe debemus, quia animæ iuſtæ ab inferis per reſurrectionem eius liberatæ ſunt. Glorioſæ aſcenſionis eius memores eſſe debemus, quia corpus humanum, quod ſumpſerat vinctum divinitati ſine ullius adiutorio, ut intelligatur, quod non hominum, nec angelorum, nec ullius creaturæ vehiculo eum aſcendiſſe in cœlum ſed a Patre in maieſtate elevatus eſt, de qua ipſe dixit in evangelio: ego & Pater unum ſumus. *Offerimus præclare maieſtati tuæ de tuis donis ac datis, Hoſtiam puram, Hoſtiam ſanctam, Hoſtiam immaculatam, Panem ſanctum vitæ æternæ, & Calicem ſalutis perpetuæ.* Domine omnium memores ſupradictarum bonitatum tuarum, offerimus tuæ maieſtati hoſtiam puram, hoc eſt, puro corde, quia purum eſt corpus tuum, quod de hoc pane fieri credimus. Hoſtiam ſanctam, quia tu ſanctificaſti corpus tuum, quando hominem in Deum adſumpſiſti, & nunc ſanctifica hunc panem, ut corpus tuum fiat. Hoſtiam immaculatam, quia tu ſine macula peccati paſſus es pro nobis. Panem ſanctum vitæ æternæ, quia tu panis vivus es, qui de cœlo deſcendiſti, & corpus tuum in hoc pane a te ſanctificato nos accipere voluiſti, & per calicem paſſionis tuæ, nos ſanguinem tuum ſummere voluiſti. Tu ſanctifica hanc hoſtiam, ut nobis corpus tuum, & ſanguis tuus fiat.

*Supra quæ propitio ac ſereno vultu reſpicere*, hoc deprecamur, ut Pater ſanctus ſupra dona a nobis offerta pio & blando vultu & claro dignetur reſpicere, id eſt videre. *Et accepta habere, ſicut accepta habere dignatus es, munera pueri*
*tui iuſti Abel, & ſacrificium Patriarch*
*Abrahæ, & quod tibi obtulit ſummus*
*tuus Melchiſedech, ſanctum ſacrificium,*
*culatam Hoſtiam.* Accepta habuit Domin
nera Abel, quia quicquid optimum invenit
lit Domino, & nos iuſta munera & mun
mundo corde offerre debemus. Abraham
Iſaac non pepercit, ſed obediens iuſſioni
offerre eum voluit. Melchiſedech primus
dos Domino panem & vinum optulit,
ſcriptum eſt in pſalmo: Tu es Sacerdos i
num ſecundum ordinem Melchiſedech.
cut Melchiſedech panem & vinum, ita &
in paſſione ſua Corpus & Sanguinem ſuum
Deo Patri pro nobis, & in pane & vino
ſuæ myſterium nos imitari voluit, quand
pulis ſuis dans panem & calicem dixit:
Corpus meum, & hic eſt Calix Sanguini
& nos ſupplicare debemus. Ut ſicut ſupr
rum Patrum accepta fuerunt Deo munera
ant & noſtra. *Supplices te rogamus om*
*Deus, iube hæc perferri per manus Angel*
*ſublime altare tuum, in conſpectu divina*
*ſtatis tuæ*, humiliter poſtulamus, ut mun
ſtra ſuper hoc altare, quod videri poteſt
Pater iubeat cœleſtis per manus angeli ſui
ri in illud altum altare ante divinam ma
ſuam, quod oculis noſtris videre non pc
quia corporale non eſt, ſed ſpiritale.
nos divinam maieſtatem Patris inveſtigar
potius credere, *ut quotquot ex hac alta*
*ticipatione ſacroſanctum Filii tui Corpus*
*guinem ſumpſerimus omni benedictione cœl*
*gratia repleamur per Chriſtum Dominum n*
Orare debemus Patrem cœleſtem, ut omn
ex ipſius altari, ſupra quod offerimus De
in commemorationem Filii tui Domini De
Chriſti Corpus & Sanguinem prædicti F
ſumpſerimus omni benedictione cœleſti
mereamur per ipſum Chriſtum Dominum n
*Nobis quoque peccatoribus, famulis tuis*
*titudine miſerationum tuarum ſperantibus*
*aliquam vel ſocietatem donare digneris cu*
*ſanctis Apoſtolis, & Martyribus*, vel c
Sanctis. Hæc omnia ſacrificia ideo ſunt
tam a Sacerdote, quam a populo, ut omn
Deus peccata noſtra non reputet, ſed cum
ſuis nobis portionem tribuat. *Intra quor*
*conſortium non æſtimator meriti, ſed veni*
*ſumus, largitor admitte.* Hoc rogamus,
dixit: in quacunque die peccator conver
rit, & pœnitentiam egerit, omnia pecca

vione erunt coram me. Non retributio-
:ccatorum æſtimet, ſed ipſe ſit veniæ lar-
& intra ſanctorum ſocietatem nos mittat
·iſtum Dominum noſtrum.* Per quem om-
c dona ille creavit, ille ſanctificet & be-
, & præſtet nobis, ut per Chriſtum, per
'acta ſunt omnia, & in Chriſto, in quo
ınt omnia, & cum quo facta ſunt omnia,
›æternus eſt Patri, ſemper gratias refera-
ıtri *per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.*

'*eptis ſalutaribus moniti.* Chriſti præceptis, lute ſunt plena, quia ipſe eſt ſalus æterna ammoniti, & iuſſi, *& divina inſtitutione* ;, id eſt formam & exemplum a Chriſto › noſtro accepimus, & auſi ſumus orare, le docuit diſcipulos ſuos, & Patrem no- credimus in cœlis eſſe, qui nos creavit, mus: *Pater noſter, qui es in cælis.* Chri- xit poſt reſurrectionem ſuam aſcendo ad meum & Patrem veſtrum. Aliter dixit ſuum, aliter Patrem noſtrum. Patrem quia proprius Filius; Filius eſt Patris ex tia Patris ante omnia tempora genitus Pa- ꞉ternus. Pater noſter eſt ideo, quia nos in tempore, & nos Filii ſumus ſui ado- & hereditatem cœleſtem Patris noſtri cœle- ıſſidere debemus, ſi operibus implemus, erceptione fidei ſpopondimus. Cœlum a o dicitur, eo quod celat divina ſecreta. ꞉œlum a celſitudine dicitur, eoquod altius us terrenis. Nos autem ideo dicimus Pa- ſter, qui es in cœlis, ut credere nos oſten- Patrem cœleſtem; Et ſicut Filii præcepta ſui implere, & ad cœlum ſemper tendere ꞉emus. *Sanctificetur nomen tuum*, hoc eſt, digni ſimus nomen ſanctum eius tenere in us noſtris, ut ſicut angeli ſancti, qui in ſunt, ſciunt & intelligunt ſanctitatem nomi- ıs, ita & nos, qui in terra ſumus ipſo ad- e ſanctitatem eius mereamur agnoſcere, ut n cœlo, ita & in terra ſit nomen eius ſan- ꞉um. *Adveniat regnum tuum*, hoc eſt, ut egnum eius & potentiam eius mereamur ſcere, & ut iam propter noſtra peccata dia- non regnet ſuper nos, ſed ipſius regnum iat, ſicut in evangelio ſcriptum eſt: regnum ıtra vos eſt. *Fiat voluntas tua ſicut in cæ- in terra*, hoc eſt, ut eius voluntatem ſicut qui in cœlo ſunt, faciunt, ita & nos, qui ra ſumus faciamus. Terra a terendo dici- eo quod pedibus teritur. *Panem noſtrum cottidianum da nobis hodie.* Panis apud Grecos in noſtra lingua omnis interpretatur, & nos ora- mus, ut omnipotens Pater omnem victum ſpiri- talem ac carnalem nobis largiri dignetur omni tempore. *Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Nihil e- nim iniuſte facit, qui ſibi debenti debitum requi- rit. Nullus ſine debito invenietur. Et ideo de- bemus debitoribus noſtris debita dimittere, ut nobis omnipotens noſtra dimittat, quia ipſe dixit: *Si non remiſeritis unusquisque fratri ſuo de cor- dibus veſtris, nec Pater veſter cæleſtis remittet vobis peccata veſtra*, & alibi: *Auferentur de re- gno eius omnia ſcandala.* Et iterum: Sacrificium non recipitur, ſi cum ſcandalo offertur, ſed ante altare dimitti iubetur, uſque dum reconcilietur fratri ſuo, & tunc offerri mundo corde. *Et ne nos inducas in temptationem;* hoc eſt, ne intre- mus in temptationem illam, in qua diabolus nos temptat, & ei conſentiamus, ſed Dominus nos ipſe defendat, ne inducamur in temptationem diabolicam. Quia ſi Deus nos dimittit, ſtatim introducimur in laqueum diaboli, & ideo poſtu- lamus, ut ipſe nos liberet a malo, hoc eſt ab omni impugnatione diabolica. *Libera nos, qua- ſumus, ab omnibus malis præteritis, præſentibus, & futuris*, hoc eſt, poſtulamus, ut ipſe nos ab omnibus malis liberet, qui nos bonos & mundos creavit, in quo nullum eſt malum. Præterita ſunt, quæ iam ante peccantes commiſimus, & ideo fla- gella ſuſtinemus. Præſentia ſunt, quæ cottidie committimus. Futura ſunt, quæ adhuc diabolo ſuadente advenire poſſunt. Et ideo oramus, ut ab omnibus liberemur, quia ante conſpectum Dei nulla ſunt præterita, nec futura, ſed omnia ſunt præſentia. *Intercedente pro nobis beata & glo- rioſa ſemper Virgine Dei genitrice Maria, & bea- tis Apoſtolis tuis Petro, & Paulo, atque Andrea.* Invocamus nobis in adiutorium genetricem Dei, quæ virgo fuit, ante partum, virgo in partu, virgo poſt partum, & beatos Apoſtolos, qui no- bis hæc miſteria celebranda tradiderunt, ut in- tercedant pro nobis, quia nos ipſi digni non ſu- mus de præteritis ac præſentibus veniam prome- reri, nec de futuris cautelam, niſi nobis eorum orationibus donetur. Iam oravimus, ut liberemur a malis, nunc oramus, ut prædictis ſanctis inter- venientibus ipſe donet pacem propitius in diebus noſtris, qui potens eſt a malo liberare. Pacem a temptatione diaboli ne inducamur in eam. Pa- cem a malis hominibus, ne patiamur flagella eo- rum,

rum, utpote miſericordiæ tuæ adiuti, hoc eſt, ut Dei adiutorio adiuti; a peccato ſimus ſemper liberi, & ab omni perturbatione ſecuri, hoc eſt, ut peccatis noſtris dimiſſis, in præſenti ſæculo ne perturbemur iterum precantes, nec in die iudicii æternam patiamur perturbationem per Chriſtum Dominum noſtrum. *Pax Domini ſit ſemper vobiſcum.* Chriſtus eſt pax æterna, qui nos reconciliavit Patri per paſſionem ſuam, ne propter peccatum primi hominis in inferno detineremur. Hoc orat Sacerdos, ut illa pax cum populo permaneat, & omnes concordes faciat, ut pacificati cum Chriſto mereamur in cœlo regnare, & ideo tunc facimus pacem antequam Corpus & Sanguinem Domini ſumamus, ut concordiam inter nos habere oſtendamus, & cum concordia Corpus & Sanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti in corpora noſtra ſuſcipiamus, quia ſine concordia digni non ſumus ſanctam Communionem accipere, quia munera noſtra, ſi diſcordiam habemus cum proximis noſtris antequam reconciliemur, a Deo non recipiuntur.

Tunc orat clerus cantando. *Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miſerere nobis.* Agnus dicitur propter innocentiam, quia nulli hominum vel beſtiarum nocet, & dum ad victimam ducitur occidentem ſe non ledit, ſed occiſorem ſuum poſt occiſionem ſuam reficit, ita & Chriſtus nullum leſit, ſicut Apoſtolus dixit: qui peccatum non fecit, nec inventus eſt dolus in ore eius. Sed poſt paſſionem ſuam converſos perſecutores ſuos multos per ſanctam Communionem Corporis, & Sanguinis ſui refecit, & credentes fecit. Ipſe tulit peccata mundi, quando veniam peccatorum nobis dedit, quia ante paſſionem eius iuſti & peccatores in infernum deſcenderunt, & in veteri teſtamento remiſſionem peccatorum nuſquam legimus. Chriſtus vero per pœnitentiam non ſolum veniam peccatorum, ſed etiam gaudium nobis promiſit angelicum dicens: gaudium erit coram
angelis Dei ſuper uno peccatore pœnitenti
gente. Ipſum Chriſtum, qui eſt agnus Dei
cens, qui paſſus eſt pro ſalute mundi pet
ut miſereatur noſtri dicentes: Miſerere
Nam & agnus in veteri teſtamento Chriſtu
metipſum obtulit Deo Patri, ut genus hum
per paſſionem ſuam liberaret a peccato, &
agnus Dei tunc canitur, quando Corpus &
guis Dni percipitur, ut omnes credamus,
ipſius agni Corpus & Sanguis tunc ſumitur
peccata mundi tulit moriendo & vitam æte
nobis donavit reſurgendo Ieſus Chriſtus Do
noſter, qui cum Patre in unitate ſancti Sp
vivit & regnat Deus per omnia ſæcula ſæcul
Amen. Et poſt Miſſam finitam dicit Diacon
populum: *Ite Miſſa eſt.* Diaconus grece,
miniſter dicitur. Ille nuntiat populo, quod
ſunt preces, quia nullus antea exire deb
eccleſia, quam nuntiatum ſit de miniſtro,
omnes reſpondeant: *Deo gratias.*

## Expoſitio Miſſæ. (1)

### *Ex Codice Einſidlenſi ſæc. X. circ*

Primum in Ordine Miſſæ Antiphona ad I
tum canitur. Antiphona enim grece, latine
reciproca interpretatur. In quo genere can
duo viciſſim chori reciprocando melodiorum
tus alternant, vel unius vox reflexuoſe alte
ciprocaciterque reſpondet.

Introitum namque ab introeundo eſt di
Eo enim cantu ad ſanctæ modulationis offici
tratur; & tunc chriſtianæ religionis congre
eccleſiam Dei intrans, ad ceteras officiorum
des præparat ſe. Sicut enim invitatorium d
ab invitando cum inchoatur initium noctur
& dicitur venite, ita Introitum ab introeu
quando initiatur nocturnum. Antiphonam a
ad Introitum Cœleſtinus natione Campanus
tifex Romæ conſtituit, ut ante ſacrificium
b

(1) Paſſim in Mſſ. etiam *Alemannicis* additur: *Expoſitio hæc a cœnobio S. Dionyſii venit*, cui nempe S. FULRADUS Abbas varias cellas a ſe conditas in *Alſatia* teſtamento univit ſæc. VIII. quo celeberrimus fuit PIPINI & CAROLI M. Archicapellanus, ſimulque Papæ apocryſarius in maximis Eccleſiæ & imperii negotiis adhibitus. In Conc. *Vermerienſi* an. 853. epiſcopi „cum (aiunt) inter cætera eccleſiaſtica negotia de ordinabili diſpoſitione monaſterii *S. Dionyſii* diſponeremus, venerunt monachi ipſius ſacri cœnobii in præſentia venerandæ ſynodi deferentes auctoritates, videlicet
teſtamentum, quod ſanctæ recordationis Abba Fu
DUS de monaſt. *Lebbraba*, ubi S. ALEXANDER M
eſcit humatus, & de cella, quæ ad ſanctum
*lytum* nominatur, ſive de aliis rebus, qua
idem Teſtamentum idem venerabilis Abbas
*Dionyſio* contulerat." Extat teſtamentum illud
MABILL. ſæc. III. ord. S. BEN. T. II. p. 341.
777. conditum, ſeptenio ante FULRADI mo
quæ an. 784. contigit. Facile ergo e monaſter
*Dionyſio* obnoxiis in alia *Alemanniæ* monaſteria
ſitio hæc devenit.

tur. Quod ante non fiebat, niſi tantum E-
a Pauli recitabatur, & ſanctum Evangelium.
Kyrieleiſon dicitur, quod ex greco in la-
ı Domine miſerere interpretatur. Sic &
:e eleyſon, hoc eſt: Chriſte miſerere. Ym-
vero angelicum id eſt *Gloria in excelſis* Deo
angeli cecinerunt, quando natus eſt Domi-
Quæ etiam Teleſphorus Pontifex natione
ıs ſtatuit, ut ante ſacrificium pſalleretur.
k conſtituit, ut in natale Domini per noctem
celebrarentur.
inde legitur Epiſtola Pauli. Paulum, omni-
otum eſt, Doctorem gentium eſſe. Et quia
mino vas electionis fore meruit, idcirco
dum corpore maneret, ex quo quasdam
ndo gentes ad tempus docuit. Inde nunc
ie dum recitatur: omnium mentes fidelium
firmæ roborat ſoliditate. Poſt reſponſorium
le pſallitur. Et dictum reſponſorium, quod
eſſante, hoc ipſum alter reſpondeat. Gra-
ıutem dicitur ab illorum diſtintione reſpon-
ım, quod hoc in gradibus pſallitur. Cæte-
icunque voluerit clerus. Deinde cantatur
a, quod ex ebreo in latinum laus Dei in-
tatur. Ex duobus enim hebraicæ locutionis
hoc unum eſt compoſitum nomen. Decem
e nominibus apud Hebreos Deus vocatur,
ibus ia, quod hic dicitur, unum eſt.

erum hæc in officio melodia a ſanctis inſti-
bus ſunt prepoſita, ut populus laudibus Dei
ns ad ſancti Evangelii verba, ut ad alia
myſterii officia attentior, ſollicitiorque exſi-
Poſt hanc enim laudem lectio S. Evangelii
r. Evangelium namque grece, latine bo-
nuntium interpretatur. Nullum enim nun-
melius poteſt eſſe, quam illud, quod nun-
ılutem totius ſæculi, & promittit æterni fe-
s præmia regni. Et bene convenit poſt
melodiæ laudem, quæ proprie Dei nomine
ıetur eius ſanctiſſima protinus verba legi,
lcedinis canore primum ſpiritus populi in-
tur. Poſtea boni nuntii, id eſt Evangelii
auditurus gratulatione conſoletur.

ertoria, quæ in ſacrificiorum honore canunt
iaſticus liber inditium eſt, veteres cantare
, quando victimæ immolabantur, ſicut e-
licit: porrexit, inquit, Sacerdos manum
in libationes, & libavit de ſanguine uvæ,
it in fundamentum altaris odorem divino &
o principi. Tunc exclamaverunt filii Aaron
is productilibus, & ſonaverunt, & auditum
fecerunt magnam vocem in memoriam coram Domino. Non aliter & nunc in ſonitu tubæ, id eſt, in vocis prædicatione cantus accendimus. Simulque corde & opere laudes Domino declamantes iubilamus in alto; illo ſcilicet vero ſacrificio, cuius ſanguine ſalvatus eſt mundus. Deinde poſt orationem ſecrete dicitur a Sacerdote: *Dominus vobiſcum.* Sacerdos orat ſalutando populum pro clero & plebe, & clerus & plebs, ut participes ſint pariter cum Domino reciprocaciter exorando reſpondent, & cum ſpiritu tuo; id eſt, ut mens & ſpiritus noſter unum ſint ſecundum Apoſtolum: pſallam ſpiritu, pſallam & mente, ipſe pro illis, & illi pro illo, quia Apoſtolus docet: invicem orare, ut ſalventur. Et Dominus in Evangelio: *Amen dico vobis, quia ſi duo, vel tres conſenſerint de omni re ſuper terram, quamcunque petierint, fiet illis a Patre meo, qui eſt in cœlis.* Iterum dicit Sacerdos: *Surſum corda.* Hic non ſolum plebem hortatur, ut ad Dominum erigat corda, verum etiam ſuum cor participare cum ipſis deſiderando exorat. Et ſicut illos optat ſurſum habere corda, & de cœleſtibus cogitare dicente Apoſtolo: *Noſtra converſatio in cœlis eſt.* Et iterum, *quæ ſurſum ſunt quærite, non quæ ſuper terram,* ſic & ipſe ima relinquens mente ad cœleſtia cum ipſis tendat iuxta Pſalmiſtam: *Levavi oculos meos*, & *ad te levavi oculos meos, qui habitas in cœlis.* Hinc clerus exhortatione Sacerdotis roboratus reſpondet: *Habemus ad Dominum;* ac ſi diceret, ſicut ammonendo nos hortaris ſurſum erigere corda, ſic exortationi tuæ facientes, attende ad Dnum habere profitemur. *Gratias agamus Domino Deo noſtro.* Gratias enim Deo nobis agere optando imperat Sacerdos, qui ante profeſſi ſumus ad Dominum nos eſſe intentos. *Dignum & iuſtum eſt.* Quid enim dignius, quam ut Deo gratias indeſinenter agamus pro immenſo dignationis eius dono, quo nos in mente dignatus eſt ſuos adoptare filios. Unde in conſequentibus ſe Patrem a nobis permittit vocari. Et hæc reſponſio plebis augmentum accumulat gratiarum actionis.

## Præfatio.

*Vere dignum, & iuſtum, & æquum, & ſalutare.* Conteſtatur vero Sacerdos fixe & veraciter profeſſionem populi, id eſt gratias referre Deo eſſe dignum, qui nobis ſalutem indignis tribuit æternam. Dignum, hoc eſt meritum; & iuſtum, hoc eſt iure & ratione ſtans, ac ſolidatum, æquum rectum & æquale; Et ſalutare, hoc eſt ſalubre, omnique ſalute plenum, & medicabile.

bile. *Nos tibi ſemper, & ubique gratias agere.* Poſtquam autem profitetur ſe populus ad Dnum corda habere intenta. Converſio vocis & mentis fit a Sacerdote veluti præſentialiter loquentis ad ipſum dicendo: Nos tibi ſemper & ubique gratias agere. Tunc enim digne Deo gratiæ concelebrantur, ſi ab omnibus humani generis fidelibus ſemper & ubique agantur. Semper iuxta pſalmiſtam *benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo.* Et iterum: *Laudabo Dominum in vita mea, pſallam Deo meo quamdiu ero.* Et Apoſtolus: *Sine intermiſſione orate: in omnibus gratias agite*, & reliqua. Et ubique pſalmiſta dicente: *In omni loco dominationis eius benedic anima mea Domino.* Et quia etiam Deus ubique eſt, idcirco illi ubique gratias referre debemus. *Domine ſancte Pater omnipotens æterne Deus.* Dominus a dominando dicitur, iure enim illi hoc nomen proprie adhibetur, qui ipſe poteſtative omnium dominatur creaturarum, in quo nomine omne genu flectitur cœleſtium, terreſtrium & infernorum. Et ſicut Dominus a dominando, ita ſanctus a ſanctificando dicitur, quia ab ipſo omnia ſanctificantur. Pater, hoc non dicimus noſtro merito, ſed ſola ſuæ conceſſionis largitione, qui dum peccati ſervi eſſemus, & filii iræ ſecundum Apoſtolum, liberi facti iuſtitiæ. Patrem, illum diligendo, eo iubente vocamus. *Per Chriſtum Dnum noſtrum.* grece enim Chriſtus, latine unctus interpretatur. Unde in pſalmo: *Unxit te Deus tuus oleo lætitiæ præ participibus tuis.* Per Chriſtum vero Dominum noſtrum. Omnes fideles gratias Deo Patri referunt mediatorem, ac mundi redemptorem, a quo cuncta creata & pereuntia, non noſtris meritis, ſed ſola ſua miſericordia ſunt recuperata. Et bene, ſicut per ipſum novem ordines angelorum diſtinctis vocabulis creavit dicens: *Fiat lux, & facta eſt lux*, ita etiam & per ipſum paterna maieſtas merita viciſſitudine ab angelis, id eſt, a nuntiis, & Archangelis, id eſt, Principibus angelorum conlaudatur, quia archon grece, latine Princeps dicitur. Et a Dominationibus, id eſt, Dominationibus ſupra prædictos ordines adoratur. Per ipſum etiam unicum verbum, id eſt, filium paternam divinitatem tremunt Poteſtates. Cœli cœlorumque virtutes, id eſt, poteſtatem habentes, & virtutem ſupra inferiores ordines. Ac beata Seraphim. Seraphim quoque ardentes & incendentes interpretantur propter vicinitatem ſanctiſſimi divinitatis ignis, quia Deus noſter ignis conſumens eſt. Et ideo iuſte ab ipſis per uni-

cum verbum ſocia exultatione Pater concel
Cum ipſis vero ſupra dictis ordinibus ang
& noſtras, id eſt, hominum voces, ut
iubeas, deprecamur. Ammittere enim p
m, & admittere per d, ſuſcipere eſt. A
vero per unum m abſque d, hoc eſt di
Hic iam coniungendo pars inferior cho
ſuperiori in concordatione cœleſtis cytha
eſt, concordis eccleſiæ, ſociatur. Quæ ſ
ac novum carnem æterno regi concinenti
latione perſtrepit. Unde Iohannes: *Et*
*vocem ſicut vocem cytharizantium in c*
*ſuis, & cantant canticum novum.* Duas
Deus creaturas, id eſt angelos & homines
debitum reddere famulatum ac dignum ſe
condidit, qui laudem illius dignam agere
placitam eius voluntatem ſenſibiliter cum l
& gratiarum actionibus explerent. Per u
tum Filium ſuum, per quem hi omnes
divinam eius potentiam ſine intermiſſione l
adorant, & tremunt, concelebrantque ſ
confeſſione dicentes, id eſt præcaria, hu
laude, unde Caſſiodorus inquit: Confeſſioni
nomen in divinis ſcripturis duplici modo
gitur. Aliquando enim ad ſatisfactionem,
publicam ſanabilemque proditionem per po
tiam pertinet, ut Apoſtolus: *Confitemini*
*veſtra alterutrum, ut ſalvemini.* Aliquar
gratiarum actionem, ut in Evangelio: *Co*
*tibi Domine Pater cœli & terræ.* Hinc
Caſſiodorus dicit: Confitentur enim, qui p
deplorant. Et qui Domino gratias referunt
fitentur; ſed & illud in lacrimis, iſtud in
eſt. Illud in afflictione, iſtud in ſanctæ
alacritate. Illud in triſtitia, iſtud in exult
Illud in labore, iſtud in requie. Illud in t
iſtud in dilectione. Illud in luctu, iſtud in
ditate. Illud in ſorditate, iſtud in decore.
quieſcit in indulgentia, iſtud permanet hic
futuro. Illud homines peccatores, iſtud h
ſancti, & angeli gratulando & laudando
tentur. Ex quo intelligitur, ſicut prædictu
quod nomen confeſſionis duplici modo intel
id eſt, aliquando fit Confeſſio ad ſalutis
ctionem, & ad ploranda peccata. Aliquan
gratiarum actionem, Deo gratias agendo,
nomen digne laudando; unde dicitur in pſ
Confitemini Domino, quoniam bonus, & r
Hic enim poſſumus intelligere de præſenti
verum dum ſancti in hoc caduco vivunt ſ
antequam inſeparabili conſortio cœleſtis c
gantur chori, diviſis variiſque modis Do
laud

ıt. Hinc Auguſtinus: Laudant eum omnes eius condigne, quorum cibus æternus eſt, vita vivunt, cuius æternitate & bonitate r beate vivunt. Laudemus Dominum no-, qui redemit, & fecit nos; laudant illi ɛtenter, laudemus & nos obedientes. Illi ıt videndo, nos credendo; illi fruendo, etendo; illi capiendo, nos quærendo; illi do, nos pulſando.

*Sanctus*, *Sanctus*, *Sanctus*.

e enim, & rationabiliter iſtud nomen ma. divinæ ter decantatur, quia ſanctus Pater e Filio ad eum: Pater ſancte ſanctifica eos itate, quos dediſti mihi, quia tu ſanctus es. lio autem per angelum ad Mariam dicitur: ıd naſcetur ex te vocabitur ſanctum. Filius e Spiritu Patris & Filii dicit idem Filius ılis ſuis: Accipite Spiritum ſanctum, & cæ. Sed quamvis unicuique perſonæ nomen in. ır ſanctum, non tamen plurali numero tres ıncti, ſed unus Deus ſanctus; & ſub trina ione una in tribus perſonis ſanctitas de. atur; unde inquit Eſaias: *Vidi Dominum ım ſuper ſolium excelſum & elevatum, & ıa ſub ipſo erant, replebant templum, & im ſtabant ſuper illud ſex alæ uni, & ſex teri, & clamabant alter ad alterum & ıt: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dnus Deus uum, plena eſt omnis terra gloria eius.* ɛ Iohannes Evangeliſta in libro Apocalypſis, ſe vidiſſe ante thronum Dei & agni vi- ɉuatuor animalia adſtantia, & inceſſanter a: Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus h, & reliqua. Sabaoth quoque ebraice la- ɛercituum ſive virtutum interpretatur; quia ɫ omnium creator & Deus, qui operatur lium unacum Spiritu ſancto omnia in om- *Pleni ſunt cœli*, hoc eſt cœleſtes ordines, bus Deus pleniſſime habitare dicitur. *Et* id eſt, fideles adhuc per ſpem futuræ bea- is in terra converſantes. *Gloria tua*: illa ɡloria pleni ſunt cœli & terra, quam na- Domino multitudo angelorum cantaſſe di- Gloria in excelſis Deo, & in terra pax ibus bonæ voluntatis. Oſanna in excelſis. ı in interpretationem linguæ alterius in to- ıſire non poteſt, quia Oſi ſalvifica inter- ır. Anna vero interiectio eſt, ſignificans ı animi ſub poſtulantis affectu. Oſianna integre dicitur, quod nos vocali media & corrupta, & eliſa Oſanna dicimus, ſi- in verſibus cum ſcandimus. Litera enim prima verbi ſequentis extremam prioris verbi ve- niens excludit; & dicitur ebraice Oſanna, quod interpretatur ſalvifica ſubaudiendo: ut populum tuum, ut totum mundum. *Benedictus, qui ve- nit in nomine Domini.* Adpropinquante Ieſu Hie- roſolymis pueri Hebreorum ſumentes ramos oli- varum obviaverunt ei dicentes: *Benedictus, qui venit in nomine Domini, Oſanna in excelſis.* Sine intermiſſione etenim & nunc a fidelibus no- men eius in ſancta illius eccleſia pronunciari de- bet, quia ab ipſo ſpiritali benedictione, ſpiritales replentur, de qua Apoſtolus teſtatur: *Benedictus Deus, & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui benedixit nos in omni benedictione ſpiritali in cœleſtibus in Chriſto Ieſu Domino noſtro.*

*Te igitur clementiſſime Pater per Ieſum Chri- ſtum Filium tuum Dominum noſtrum.* Recte per Ieſum Chriſtum Deus, & iam Pater ſupplicatur, quia per ipſum omnia facta ſunt, & ſine ipſo nihil factum eſt. Et quia per ipſum ſalvati ſu- mus, dignum eſt etiam, ut per ipſum Patrem, a quo genitus eſt, imploremus. *Supplices*, id eſt humiles, *rogamus & petimus*, *uti accepta ha- beas;* uti prout accepta habeas, id eſt placabili- ter accipias, *& benedicas hæc dona, hæc mune- ra, hæc ſancta ſacrificia inlibata.* Donum dan- tis eſt munus accipientis, quia illud a dando, hoc a muniendo dicitur. Tamen proprie dona dicuntur, quæ Deo dantur. Munera autem ho- minum ſunt, quia manibus dantur, & accipiun- tur. In hoc tamen loco & dona, & munera Deo offeruntur. Sacrificia, id eſt, ſacra facta, quia prece myſtica conſecrantur in memoriam pro nobis dominicæ Paſſionis. Unde ab hoc, eo iu- bente, corpus & ſanguinem dicimus. Quod dum fit ex fructibus terræ ſanctificatur, & fit Sacra- mentum operante inviſibiliter Spiritu Dei, cuius panis & calicis Sacramentum Greci euchariſtiam dicunt, quod latine bona gratia interpretatur. Et quid melius Corpore & Sanguine Chriſti? In- libata, hoc eſt incontaminata, & omni immun- ditia carentia; inlibata etenim tunc ſunt ſacrificia, ſi de propriis puro corde dantur, & iuſto labore adquiruntur. *Inprimis, quæ tibi offerimus pro eccleſia tua ſancta catholica.* Primo enim om- nium pro eccleſia ſancta offerre debemus mente pura ac toto digne devotionis affectu, ut ſemper dilatetur, & munitione Chriſti firmata ſtabilis in pace perſeveret. Catholica autem dicitur univer- ſalis, quia grece catholicon, latine univerſalitas dicitur, *quam pacificare*, id eſt in concordia ma- nere, ſicut dicitur: quia duos condidit in ſe u-

num novum hominem faciens pacem. Pacem his, qui longe, & pacem his, qui prope. Cuſtodire, quia eſt cuſtos, ſicut eſt cuſtos, qui de nocte; & niſi Dominus cuſtodierit civitatem, in vanum vigilat, qui cuſtodit eam. *Adunare*, id eſt unam per fidem facere, quia una eſt columba, id eſt, una eccleſia. Et licet ſeptem in Apocalipſi ſcribantur, una tamen eſt ſeptiformi ſpiritu plena. Salomon enim dicit: *Sapientia ædificavit ſibi domum, excidit columnas VII.* quas ſeptem Apoſtolus unam dicit eccleſiam Dei vivi, quæ eſt columna & firmamentum veritatis. *Et regere digneris*, id eſt, tuo monimine, ac gubernatione firmare. *Toto orbe terrarum, unacum famulo tuo Papa noſtro N.* Quia enim ipſe vice apoſtolica caput eſt eccleſiæ, ideo primus nominatur in hac prece. *Et antiſtite noſtro.* Antiſtes dicitur, quod ante ſtat, eo quod præſit cæteris ordinibus. Et dignum eſt, ut pro eo Sacerdotes nominatim exorent, in cuius parochia, & ſub cuius gubernatione reguntur.

*Memento Domine famulorum famularumque tuarum.* Famuli a famulando dicti, id eſt a ſerviendo, eo quod famulatum cuicunque impendunt. *Et omnium circum adſtantium.* Sunt nonnulli, qui putant, non pro his tunc orari, qui forte aut infirmitatis cauſa, aut aliqua interveniente neceſſitate ſedent, ſed adſtantium dicit ad præſens conſiſtentium, & in fide ac ſpe permanentium, ſicut Apoſtolus dicit: vigilate, & ſtate in fide, & ſtabiles eſtote, atque immobiles. *Quorum tibi fides cognita eſt, & nota devotio.* Deo enim nihil eſt incognitum, quia ſcrutator eſt cordium: Dominus enim novit cogitationes hominum. *Qui tibi offerunt hoc ſacrificium* laudis iuxta Apoſtolum: quicquid agere debetis, omnia in laudem Dei facite, ut & Deus laudetur in vobis. *Pro ſe ſuiſque omnibus*, id eſt, & pro ſe ipſis, & pro omnibus, qui ad ſe pertinent. *Pro redemptione animarum ſuarum, pro ſpe ſalutis, & incolumitatis ſuæ.* Per oblationem enim illius ſacrificii animæ redimuntur a vitiis, & ſalvantur per ſpem ſalutis æternæ. *Tibi reddunt vota ſua.* Vota dicuntur voluntarie data, unde pſalmiſta: vovete & reddite Domino Deo veſtro omnes, qui in circuitu eius offeretis munera. *Æterno Deo vivo & vero.* Æterno, quia nec initium habuit, nec fine claudetur. Deo vivo: vivum eum dicit, quia ipſe eſt vita, & ab eo omnia vivificabuntur. Vero: quia verax eſt, & non fallit. *Communicantes*, id eſt, communiter participantes. *Et memoriam venerantes*, venerabiliter memoriam habentes.

*Inprimis glorioſæ ſemper virginis Mariæ.* Eiu
memoriam primum Sacerdos facit, quia per ean
ſalus omnibus nobis advenit. Semper Virgini
dicit, quia beata Virgo Maria ante partum, &
virgo in partu, & poſt partum virgo incorrupt
permanſit. *Genitricis Dei, & Dni noſtri Ieſ
Chriſti.* In horum duorum vocabulo nominum i
Dei, & Domini oſtendit beatam Mariam Deun
genuiſſe, & hominem. *Sed & beatorum Apo
ſtolorum, ac Martyrum tuorum.* Poſt memo
riam Dei genitricis, horum memoriam facit San
ctorum, qui eccleſiæ Petro commiſſæ primun
præſules exſtiterunt, poſt illos reliquos omne
dicens: *& omnium Sanctorum tuorum*, & reli
qua. Non enim noſtris precibus & meritis, De
meremur auxilium, ſed ſanctorum interceſſioni
bus, ſi noſtrum digne oblatum fuerit ſacrificium
Et hoc non niſi per Chriſtum Dominum noſtrum
a quo omnia fiunt, & per quem omnia facta ſunt
*Hanc igitur oblationem ſervitutis noſtræ, ſed &
cunctæ familiæ tuæ.* Iſtam oblationem Sacerdote
ſuæ ſervitutis dicunt, quia quicquid ad huiu
pertinet myſterii celebrationem, per eorum di
ſpenſator miniſtrationem. Et non ſolum dicit ſer
vitutis noſtræ, verum cunctæ familiæ tuæ; qui
quamvis per eorum miniſterium celebretur, no
ſolum pro ſe, ſed & cuncta Dei familia immola
tur. *Quæſumus Domine*, hoc eſt precamur, *u
placatus accipias*, id eſt non noſtri attendas rea
tus culpam ſed tua miſeratione placabiliter con
cedas veniam. *Dieſque noſtros in tua pace di
ſponas.* Hoc primum non dicebatur, ſed a Gre
gorio Papa viro eruditiſſimo poſtea additum eſt
Quod omnes inceſſanter petere debemus, u
quamdiu in hoc peregrinamur ſæculo, dies noſtri
gubernentur a Deo. Quid enim eſt aliud die
noſtros eum in pace diſponere, niſi ab æterna
damnatione nos eripere, & in electorum ſuorum
nos congregatione ſociare, & hoc per illum pe
quem, & a quo cum Patre omnia facta ſunt.
*Quam oblationem tu Deus in omnibus quæſumu
benedictam* benedictione ſpiritali confirmatam;
*Adſcriptam*, menſæ cœleſti adſignatam. *Ratam*,
tibi firmiter ſolidatam. *Rationabilem, acceptabi
lemque facere digneris.* Rationabile eſt, cum ra
tione actum. Et inde ſi rationabiliter ac digne
oblatio efficitur, tunc Deo acceptabilis habetur.
*Ut nobis Corpus & Sanguis fiat dilectiſſimi Fili
tui Domini noſtri Ieſu Chriſti*, id eſt, ut no
efficiamur corpus eius, & nobis divinitus trada
in miniſterio divinæ gratiæ panem, qui de cœl
deſcendit, ut ſicut viſibili pane, & potu reficitu

corpus,

ita & inviſibili animus noſter recreetur
ur, ne laſſeſcat in itinere huius ſolitudi-
uid enim eſt, quod in panem, & vinum
corpus ſuum transfigurare voluit? niſi
uis ex multis conficitur granis, & vinum
is uvarum racemis exprimitur, ſic & ec-
uæ eſt Corpus Chriſti ex multis gradibus
us, & perſonis, & linguis congregatur
fidem. Eiſdem quippe materiis Dominus
oſtendit dicens: ego ſum panis vivus.
: ego ſum vitis vera. Et ideo in eaſdem
, unde cor hominis confirmatur, & læti-
icente pſalmiſta: panis cor hominis con-
& vinum lætificat. Corpus ſuum Domi-
sfiguravit, ut quamdiu illud adſumpſeri-
, & firmi maneamus, & ipſe in nobis,
mittente: qui manducat carnem meam,
ſanguinem meum in me manet, & ego
Dilectiſſimus Filius dicitur, quia, quam-
i ſunt Filii, gratia tamen, non natura,
s naturaliter eſt Filius Patre atteſtante,
: hic eſt Filius meus dilectus, in quo
e complacui. Dominus Deus, quia ſolus
e, & Spiritu ſancto dominatur, & divi-
colitur. Chriſte Ieſu. hæc nomina ſunt
ratiæ ſuæ; unum tamen hebreum, id eſt
uod interpretatur Salvator. Unde dicitur:
faciet populum ſuum a peccatis eorum.
grecum, id eſt, Chriſte, unde iam ſu-
ctum eſt. *Qui pridie, quam pateretur.*
citur, quaſi præ die, id eſt, ante diem,
paſſionem occideretur. *Accepit panem*
*s ac venerabiles manus ſuas.* In hoc
s alius, niſi ille panis vivus deſignatur,
œlo deſcendit. *Et elevatis oculis in cœ-*
*te Dnum Patrem ſuum omnipotentem.*
levavit in cœlum, ut oſtenderet nobis
us, quæ agimus, nihil quærere terre-
ut ſciamus inde nobis omne venire bo-
*ibi gratias agens benedixit.* Exemplum
nans, ut in omnibus, quæ bene geri-
o gratias ſemper agamus. *Fregit, dedit*
*ſuis.* Quid aliud ſignificat in fractione
nis, niſi quia corpus ſuum manducabile
nobis. *Simili modo poſtquam cœnatum*
t, poſtquam ille veteris teſtamenti agnus
eſt. Quod dicit ſimili modo, non aliud
ſicut fecit primum de pane, ſic per
cit, & de calice. Sicut illum gratias
enedixit frangens ad manducandum, ſic
benedicendo tradidit diſcipulis ad biben-
ens: *Accipite, & bibite ex eo omnes;*

*hic enim calix Sanguinis mei novi, & æterni teſtamenti.* Quod autem dicitur hic calix novi teſtamenti; ad diſcretionem veteris legis dicitur dicente Moyſe: *Hic eſt ſanguis, quem mandavit ad nos Dominus. Miſterium fidei, qui pro vobis effundetur.* Quia dicitur, niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis eius ſanguinem, Non habebitis vitam æternam. *Hæc quotieſcunque feceritis, in mei memoriam facietis.* Unde Apoſtolus: *Quotieſcunque*, inquit, *manducatis panem hunc, & calicem bibitis, mortem Domini adnuntiabitis donec veniat. Unde & memores ſumus Domine nos ſervi tui, ſed & plebs tua ſancta Chriſti Filii tui Domini Dei noſtri.* Hic Sacerdotes admonitione Chriſti imbuti, memores illius ſe eſſe profitentur, quia ipſis celebratio ſacrificii huius commiſſa eſt ad conſecrandum. Deinde ſubditur, ſed & plebs tua, ut intelligamus non ſolum Sacerdotibus dignum eſſe memoriam Chriſti venerari, ſed & generaliter omnibus, plebs Chriſti vocatis, quia pro cunctis Chriſtus mortuus eſt, & reſurrexit, & ad cœlos victor aſcendir. Ipſa etenim ſancta dicitur, quia per myſterium ſacri baptiſmatis eſt abluta. Et iuſte adicitur tua, quia Filii ſui Domini noſtri Ieſu Chriſti proprio cruore eſt redempta. *Tam beatæ paſſionis, nec non & ab inferis reſurrectionis, ſed & in cælos glorioſæ aſcenſionis.* Horum ergo omnium ſumus memores, quia per hæc nos credimus eſſe ſalvatos. Et idcirco *offerrimus præclaræ maieſtati tuæ de tuis donis ac datis, Hoſtiam puram, Hoſtiam ſanctam, Hoſtiam immaculatam, Panem ſanctum vitæ æternæ, & Calicem ſalutis perpetuæ.* Hoſtiæ apud veteres dicebantur ſacrificia, quæ fiebant, antequam ad hoſtem pergerent. Nunc autem Domine *Hoſtiam puram*, id eſt, omni fermento malitiæ & nequitiæ carentem maieſtati tuæ corde puro offerimus, quia ſicut illi auxilium a te credebant impetrare victoriæ, ita & nos per Corpus Filii tui, qui eſt vera hoſtia ſalutem noſtrarum nobis credimus promereri animarum. *Hoſtiam ſanctam*, id eſt, cœleſti dono per aſſumptionem Corporis Domini noſtri Ieſu Chriſti ſanctificatam. *Hoſtiam immaculatam*, quia ipſe ſine macula peccati ex Maria Virgine natus, & cruce ſuſpenſus, redeundo ad cœlos aſcendit. *Panem ſanctum vitæ æternæ* offerimus, quia vitam, quicunque digne eum acceperunt, percipient indeficientem, ipſe eſt enim panis vivus. *Et Calicem ſalutis perpetuæ.* Si vero calicem Domini condigne ſumpſerimus, ſalutem animæ ſemper manentem habebimus. *Supra quæ;* ſubauditur

auditur munera, *propitio ac ſereno vultu reſpicere digneris*, hoc eſt, miſericordi & claro percipere. *Et accepta habere, ſicuti accepta habere dignatus es munera pueri tui iuſti Abel, & ſacrificium Patriarchæ noſtri Abrahæ, & quod tibi obtulit ſummus Sacerdos tuus Melchiſedech, ſanctum ſacrificium immaculatam hoſtiam.* Abel namque de primogenitis quicquid optimum duxit, ac de adipibus gregis ſui, & iuſto labore adquiſitis. Hoc Deo cum intimis cordis amore, ac tota mentis devotione optulit. Ideoque Deus ad munera eius ſereno vultu reſpexit. Abraham vero voci Domini obediens filio ſuo non pepercit propter eum, ſed immolare eum voluit, ideoque reputatum eſt ei ad iuſtitiam. Melchiſedech ſummus Sacerdos primum panem & vinum typice Domino obtulit. Quam figuram poſtea Chriſtus, qui eſt verus Sacerdos in æternum corpus ſuum & ſanguinem offerendo Deo Patri adimplevit. Dixit enim diſcipulis ſuis, dans eis panem & calicem: hoc eſt Corpus meum; & hic eſt Calix Sanguinis mei, qui pro multorum redemptione effundetur. Cum omni ergo puritate mentis implorare omnipotentem Deum debemus, ut ſicut, horum trium munere placatus, reſpexit, ita etiam per ſuam miſericordiam reſpicere dignetur & noſtra.

*Supplices te rogamus omnipotens Deus, iube hæc perferri per manus angeli tui in ſublime altare tuum in conſpectu divinæ maieſtatis tuæ.* Inceſſanter enim nobis, & cum ſumma humilitate poſtulandum eſt, ut ſacrificia, quæ a nobis in hoc corporali altare offeruntur, & per manus Sacerdotum conſecrantur, ab angelo in preſenti adſiſtente ſancto ſuſcipiantur, per manusque illius ſanctas in ſublime altare Dei. Idem in præſentiam paternæ maieſtatis, quam nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit, perferantur. *Ut quotquot ex altaris participatione ſacroſanctum Filii tui Corpus & Sanguinem ſumpſerimus, omni benedictione cæleſti & gratia repleamur, per Chriſtum Dnum noſtrum.* Semperque Deum Patrem exorare debemus, ut quotquot Corpus & Sanguinem proprium in commemorationem Filii ſui Domini noſtri Ieſu Chriſti fideliter ſumimus, illius benedictione ac gratia repleti, cæleſti eius nos largiflua pietate non noſtris meritis agnoſcamus eſſe ſalvandos.

*Nobis quoque peccatoribus, famulis tuis de multitudine miſerationum tuarum ſperantibus partem aliquam & ſocietatem donare digneris.* Hic petitur, ut nobis indignis cum ſanctis ſuis, & electis gloriam tribuat. Miſerationes dicuntur, quia novit compati vulneribus noſtris, & n
mentum dat. Et hæc tamen tantummod
rantibus promittuntur, quia nihil valent ſi
ſicut namque per pedes corpus ambulat,
mentes bonorum per ſpem ad cæleſtia ]
ſcuntur. *Cum tuis ſanctis Apoſtolis, & I*
*ribus cum Iohanne, Stephano, Mathia, Ba*
*Ignatio, Alexandro, Marcellino, Petro,*
*tate, Perpetua, Agatha, Lucia, Agne, (*
*Anaſtaſia, & cum omnibus Sanctis tuis,*
*quorum nos conſortium non æſtimator meri*
*venia quæſumus largitor admitte, per Ch*
*Dnm noſtrum.* Ideo præſumit rogare Dei
cerdos nobis dari partem cum Sanctis, qui
reſiſtit voluntati Dei. Non enim meritis
mur ad regnum Sanctorum, ſed ſola bonita
per Xpm Dnm noſtrum, qui factus eſt me
quem advocatum habemus apud Patrem.
pietate ac beata paſſione reconciliati ſumus
*Per quem hæc omnia bona Dne ſemper*
Creat ac condit Pater per Filium, ut in m
gratiæ divinæ nobis traditur corpus & ſ
*Sanctificas*, ut & nos ſanctificemur per ſa
ſacrificium. *Vivificas.* Vivificatur ſancta
panis & vini, quatinus divinis myſteriis ac
vita æterna tribuatur fidelibus. Bona ſcilic
creaturæ, quæ nobis largiuntur, ſanctificat
quia nos ſanctificant. Vivificata: per quæ
tur vita beata. Benedicta: per quæ ben
corporis & ſanguinis datur nobis. *Per ipſu*
*cum ipſo, & in ipſo, eſt tibi Deo Patri*
*potenti in unitate Spiritus ſancti omnis*
*& gloria.* Eſt honor & gloria Patri, ſed c
lio, per quem omnia creavit, cum quo
cœpit facere, & in quo ſunt omnia pe
Honor & gloria eſt Patri, & Filio, ſed cu
ritu ſancto, per quem vivificatur, & ſan
tur, quæ ex ipſo, & per Filium facta noſc
*Per omnia ſæcula ſæculorum.* Sæcula ſæcu
dicuntur, ſicut ſancta ſanctorum; hoc eſt,
terna ſæcula. Per quem vivit, & regnat
vivit, ac regnat Filius, vivit, & regnat S
ſanctus. *Amen*, id eſt vox fidelium, & c
tium in trinitatem & unitatem. Amen he
eſt, quod ab aliquibus interpretibus interp
vere & fideliter, ab aliis, vere fiat.

*Oremus, præceptis ſalutaribus moniti.* ]
ptis enim ſalutaribus, id eſt, Dni Salvator
nos ſine noſtris meritis ſalvavit, moniti ſ
ipſo atteſtante diſcipulis ſuis: ſic enim ora
*& divina inſtitutione formati audemus*
Si vero eius monitis & divina inſtitution

mati fuerimus, recte dicere audebimus nobis ab ipſo prædictam orationem ſubſequentem. *Pater noſter, qui es in cœlis.* Hæc vox libertatis eſt. Patrem invocamus, qui nos creavit, quia omnes ab uno creati ſumus Deo.. *Sanctificetur nomen tuum.* Num quod non ſemper ſanctificatum fuit nomen Dni, oramus, ut in nobis ſit ſanctificatum nomen eius. *Adveniat regnum tuum.* Regnum Dei ſemper fuit. Oramus, ut in nobis non regnet diabolus, neque vitia, ſed regnum Dei ſit in nobis. *Fiat voluntas tua ſicut in cœlo & in terra;* ut efficiatur voluntas Dei in nobis in timore conſummemur angelorum, ut ſimus in ſocietate, nos terreni, ſupernorum civium. *Panem noſtrum cottidianum da nobis hodie*, id eſt panem ſuperſubſtantialem, de quo pane Dns dixit: Ego ſum panis vivus, qui de cœlo deſcendi, ut de ſancto altari reficiamur corpore Xpi *Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Ecce remiſſionem dicimus, quod in evangelio Dns dicit: Si non remiſeritis peccata hominum, nec Pater cœleſtis dimittet peccata veſtra. *Et ne nos inducas in temptationem*, ne nos dimittas incidere in temptationem diaboli. *Sed libera nos a malo;* a diabolo, & malis hominibus.

*Libera nos quæſumus Dne ab omnibus malis præteritis, præſentibus, & futuris.* Et hoc etiam nobis poſtulandum, & ſupplici prece omnipotens Deus a nobis exorandus eſt, ut nos a præſentibus, id eſt, nunc inſtantibus malis eripiat, & ſecundum ſuam largifluam miſericordiam a præteritis, ne ad illa refertamur, liberet; & a futuris ipſo auxiliante ſecernat, qui eſt agnitor præſentium, præteritarum, futurarumque rerum. *Et intercedente pro nobis beata & glorioſa ſemper Virgine Dei genitrice Maria, & ſanctis apoſtolis tuis Petro & Paulo, atque Andrea. Da propitius pacem in diebus noſtris, ut ope miſericordiæ tuæ adiuti, & a peccato ſimus ſemper liberi, & ab omni perturbatione ſecuri.* Beata ergo Dei genitrix, quæ meruit virgo eſſe in partu, virgo poſt partum, primum humillima poſtulatione imploranda eſt, ut ipſa intercedat pro nobis ad Patrem, Filiumque, ex ſe ſecundum carnem natum. Poſtque Dei apoſtoli Petrus & Paulus atque Andreas primi eccleſiæ doctores ſunt flagrandi, ut ipſis intercedentibus, pax in diebus noſtris Chriſto propitio detur nobis, ut miſericordiæ ſuæ auxilio circumdati, mereamur eſſe ab his liberi, & ab omni perturbatione noxia corpus, & ſanguinem Xpi ſumamus ſecuri, quia non noſtra virtute ſperamus nos ab hisdem liberari, ſed magis credimus per illorum interceſſionem ſalvari. *Per Xpm Dnm noſtrum.* Et reliqua. Hæc quoque redemptio ac liberatio per Xpm Dnm noſtrum, qui cum Patre vivit & regnat in ſæcula ſæculorum eſſe debet, quia per ipſum & cum ipſo & in ipſo facta ſunt omnia, ſine quo factum eſt nihil, in quo vivimus, movemur, & ſumus.

Deinde Sacerdos pacem populis habendam denuntiat dicendo: *Pax Domini ſit ſemper vobiscum.* Et clerus, & plebs in eadem concordia reſpondendo ſubiungit: *Et cum ſpiritu tuo.* Dignum etenim eſt, ut poſt tanti ſacramenta celebrata myſterii, & poſt corpus, & ſanguinem Dni noſtri Ieſu Xpi conſecratum, pax accepturis prænuntietur, quia ipſe eſt, quem ſumimus, pax noſtra, qui fecit utraque unum, ipſo atteſtante diſcipulis: *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis.* Et iterum: *Pacem habete intra vos.*

Poſt pacem autem omnibus fidelibus in eccleſia Dei peractam, iuſte illius corpus, & ſanguis a dignis percipitur, qui eſt pax vera, & in quo falli non poteſt. Quia a non niſi pacificis, & in concordia manentibus Corpus & Sanguis Dni noſtri Ieſu Xpi digne percipitur, ſcriptura atteſtante: *Quicunque comederit Carnem Dni, & biberit eius Sanguinem iniuſte, iudicium ſibi manducat, & bibit.*

*Agnus Dei* vero, dum Corpus, & Sanguis Xpi ſumitur, a clero modulando decantatur, quia ipſe eſt verus agnus ſine macula Iohanne dicente: *qui tollit peccata mundi.* Et dum ipſe a fidelibus percipitur, dignum eſt, ut communio ſacramenti modulationis lenitate aures accipientium mulceat, ut otioſa quæque minus recordari, ac eis delectari ad hanc vocem intenti valeant, cordaque eorum ad conpunctionem eius amoris, quæ accipiunt, excitentur.

Deinde orationes a ſacerdote ſacræ communionis peraguntur, & benedictio ſuper populum, ut a nobis digne percepta ſtabiles in fide, & mundo corde maneamus, & nobis ſalutem animarum & corporum habere credamus. Per Dnm noſtrum Ieſum Xpm, qui cum Patre vivit, & regnat Deus unacum Spiritu ſancto in ſæcula ſæculorum amen. Deinde a diacono populo pronuntiatur dicendo: *Ite miſſa eſt.* Miſſa enim dicitur, eo quod tempore ſacrificii catecumeni foras mittuntur. Poſtea vero a clero reſpondetur: *Deo gratias*, quia in huius Miſſæ celebratione Auguſtino atteſtante: primum

primum fiunt obſecrationes, deinde orationes, & interpellationes, nec non gratiarum actiones. Obſecrationes namque, id eſt, præcationes dictas accipimus, quas facimus in celebratione ſacrificiorum, antequam illud, quod in Dni menſa eſt, incipiat benedici, quam totam petitionem fere omnis eccleſia dominica oratione concludit. Orationes aguntur, dum ſancta oblatio benedicitur, & ad diſtribuendum præparatur. Interpellationes vero, ſive ut aliqui codices habent, poſtulationes fiunt, cum populus benedicitur. Tunc enim antiſtites velut advocali ſuſceptos ſuos per manus impoſitionem miſericordiſſimæ offerunt poteſtati. His enim peractis, & participato tanto ſacramento gratiarum actio cuncta concludit, quam in his etiam verbis ultimam commendavit apoſtolus.

## De Veſtementis ſacerdotalibus.

De veſte ſacerdotali moderno ad antiquum habitum comparato quid myſtice ſignificet perſequamur.

## De Superhumerali.

Primum ergo horum indumentum eſt effod bad, quod interpretatur ſuper humerale lineum, ſignificans munditiam bonorum operum, ſub quibus oportet unumquemque ordinari ad miniſterium Dei, ut ex his cordis eius, & fidei ſinceritas comprobetur.

## De Podere, id eſt, tunica linea.

Secundum eſt tunica linea, quæ grece poderis, latine talaris dicitur, eoquod uſque ad talos deſcendat. Hanc Ioſephus biſſinam vocat. Conſtans enim de lino, & byſſo continentiam, unde & ſtricta dicitur, ſignificat ſimul & caſtitatem. Et bene ad talos pertingere dicitur: unde & alibi: *Eſto fidelis uſque ad mortem.* Et reliqua.

## De Cingulo.

Tertium veſtimentum eſt cingulum ſive baltheum, quo utuntur, ne tunica ipſa defluat, & greſſum impediat. Hoc nimirum mentis cuſtodiam ſignificat, quæ neceſſaria eſt, ne ipſa caſtitas per tunicam ſignificata fiat remiſſa, & vento elationis, & frigore iniquitatis patefacta curſum bonorum impediat. Et ad ultimum fortibus concupiſcentiæ polluta vileſcat, & ſuperbientes ad ruinam impellat.

## De Fanone.

Quartum vero eſt mappula, a mappa, ſive mantele a mantelia, quæ ut nomen ipſorum indicat, dudum tergendis manibus præbebatur. Oportet ſacerdotes mappulas tenere in manibus,
ut cum de actione mentis opus ſpontaneu
cordet, & digne exerceatur officium, qu
divino eſt munere collatum.

## De Orario.

Quintum qnoque eſt orarium, quia quid
lam vocant, quod ſolum predicatoribus c
ceſſum. Bene etiam oratoribus Xpi conv
rarium conveniens veſtimentum officio; a
enim collum ſimul & pectus tegit ſacerdo
inde inſtruatur, quod quicquid ore profe
ctatum ſummæ rationis attendat, ut pſall
ritu, pſallat mente, quia cor ſapientis eru
eius, ne inproviſe loquatur.

## De Dalmatica.

Sextum eſt dalmatica ex provincia Greci
eſt Dalmatia dicta, in qua primum texta
in modum crucis texta, habet in utraque
ca, & deorſum deſcendentes purpureos t
ante & retro, ut ammoneatur miniſter pe
tus ſui ſpeciem, ut cum per myſticam c
nem paſſionis dominicæ commemorationem
ipſe in eo fiat hoſtia Deo acceptabilis.

## De Caſula.

Septimum eſt, quod caſulam vocant;
Greci planetam nominant, quæ ſupremu
nium veſtimentorum eſt, & ſuo munimine
rius omnia tegit. Hanc ergo veſtem pc
intelligere caritatem, de qua enumeratis
tum ornamentis apoſtolus ait: *Super omn
tem hæc caritatem habentes, quod eſt vi
perfectionis.*

## De Scandaliis.

Induunt quoque ſacerdotes pedes ſcanda
ve ſoleis, utique evangelica auctoritate c
ſis. Quo calciamento nec pes tectus eſt, n
dus ad terram; dans intelligi, ut nec e
lium occultetur, nec terrenis commodis
tur; &, partim evangelium debet operiri,
tim manifeſtari, ut & fidelis ſufficientem
niat doctrinam, & contemptor non inveni
phemandi materiam.

## De Pallio.

Super hæc autem omnia ſummo Pontific
eſt archiepiſcopo propter apoſtolicam vicen
lii honor decernitur, ut purpureo crucis
dem veſtimenti ſignaculo a tergo & pect
picto demonſtret populo ſignaculum rede
nis, & pia mente cogitet ipſe de paſſio
demptoris dicens: *Mihi autem abſit gloria
in cruce Dni noſtri Ieſu Xpi*, & reliqua.

## De Sacramentis Eccleſiæ.

t autem Sacramenta Eccleſiæ baptiſmum & a, Corpus & Sanguis, quæ a ſecretis vir- : & ſacris, Sacramenta dicuntur, quia ſan- ı eis manens ſpiritus, eundem ſacramen- ad ſalutem fidelium latenter operatur effe- quibus nec per bonorum merita diſpenſa- amplificantur, nec malorum hæc dona at- tur, quia neque qui plantat eſt aliquid, qui rigat, ſed, qui incrementum dat Deus.

## ſacramentis Corporis & Sanguinis Domini.

ɪit autem Dnus Corporis & Sanguinis ſui enta fidelium ore percipi, & in paſtum redigi, quia iſte cibus & potus æternam .em capitis membrorumque ſuorum ſignifi. ) ui manducat carnem meam, & reliqua. er viſibile opus, inviſibilis oſtenditur eſ- Quod autem ex terrenis fructibus voluit ıcramenta confici, hæc ratio eſt, quia ip- s Dei ex terrenis parentibus factus homo ı, & inde veritas orta, ut ex terrigenis as faceret; de terrenis fructibus cibum cœ- cœleſtis homo fecit. Et panem & vi- l hoc potiſſimum elegit propter ordinem ſedech, ſecundum quem ipſe futurus erat s, & quia ex multis granis ſeu acinis in ·ediguntur, ut per ea ſignificaret capitis, s & membrorum unitatem, quod eſt ec- Sed aliud eſt Sacramentum, quod ore per- , & in alimentum corporis redigitur; aliud ſacramenti, qua interior homo ſanatur, & ɛrna adipiſcitur. Sed & vinum commix- ertur, quia utraque ex Chriſti latere ſi- xere. Sanguis in remiſſionem peccato- nditur: aqua poculum ſalutare tempera- leutrum fiat ſine altero, quia, quando in ıqua vino miſcetur, Xpo populus aduna- ɛc panis ſacrificium niſi mixtum, & confe- fferatur, ne tali oblatione caput membris ım eſſe ſignificetur.

## De Officio Miſſæ.

ium dicitur quaſi efficium ab efficiendo una litera propter decorem ſermonis. Sa- n dictum, quaſi ſacrificatum, dum myſti- ecratur operante inviſibiliter Spiritu Dei. ɛramentum Greci Euchariſtiam dicunt, quod ɪona gratia interpretatur. Miſſa autem le- t inter Deum & homines; cuius legationis ungitur ſacerdos cum preces & oblationes populi offert ad Dnm. Et bene hoc fit in com- memoratione paſſionis Xpi, qui ſemetipſum Deo optulit Patri.

## De Ordine Miſſæ.

Primum autem in celebratione Miſſæ ad intro- itum Sacerdotis antiphona ad notitiam eius in- greſſus in ſanctuarium, a choro cantatur. Cho- rus multitudo eſt in ſacris collecta. Chorus di- citur a ſtantibus in modum coronæ. Alii dicunt a concordia, ſive de innocentia ſoni. Dum unus canit grece monacha, latine ſicinium dicitur. Dum duo canunt bicinium dicitnr. Cum multi chorus vocatur. Antiphona vox reciproca ex duobus choris alternatim pſallentibus dicitur. Poſt intro- itum præcedunt lætaniæ, ſalutationem presbyteri ad populum; cui & populus pacis reſpondet ver- bum. Sequitur lectio canonica ad reddendos auditorum animos intentos. Deinde reſponſo- rium, quod ideo reſponſorium dicitur, quia alio deſinente, id alter reſpondeat. Quod & Itali traduntur primum inveniſſe; & hoc quidam gra- dale dicunt, eoquod iuxta pulpiti gradus canta- tur. Tunc alleluia canitur, hoc eſt laus Dei. Ia enim ex decem nominibus Dei apud Hebreos eſt. Eſt & hebreum amen. tantum enim ſacra ſunt nomina, ut ea ſe audiſſe in cœlis S. Iohan- nes teſtatur. Ac per hoc ſic oportet in terris utraque dici, ſicut in cœlo reſonant. Poſtea le- gitur a diacono evangelium, ut ibidem ipſius vir- tus audiatur, cuius corporis myſterium celebra- tur. Fiunt oblationes, cantatur offertorium, quod inde vocatur quaſi canticum offerentium. Inmittitur altari corporalis pallium, quod ſigni- ficat linteum, quo involvebatur corpus ſalvato- ris, qnod non aliunde, niſi puro lino textum eſſe debet. Ponuntur vaſa, calix, & patena do- minici ſepulchri, quodammodo typum tenentia, quibus adminiſtratur corpus Dni ad percipien- dum fidelibus ſacræ orationis conditum unguen- tis. Poſt de elevatione cordis ad Deum. Dein- de fit oratio pro ſociandis vocibus humanis an- gelicis, dicentibus ter: ſanctus, & reliqua. Dein conſecratio corporis & ſanguinis, & precatio va- lida, inter quas & dominica oratio. Pacis oſcu- lum. Agnus Dei. Poſt communione benedictio Sacerdotis. Tunc prædicatur a diacono licentia eundi peracta miſſa.

## In Dei nomine pauca ex eruditorum virorum Voluminibus excerpta, incipiunt de catholica eccleſia, & eius miniſtris, & de Baptiſmatis Officio.

Eccleſia grecum eſt, quod in latinum vertitur convocatio, propter quod omnes ad ſe vocet. Catholica, id eſt univerſalis ideo dicitur, quia per univerſum mundum eſt conſtituta ſeu quoniam catholica, hoc eſt generalis in eadem doctrina eſt, ad inſtructionem hominum de viſibilibus, atque inviſibilibus rebus cœleſtium, ac terreſtrium.

## De Miniſtris Eccleſiæ.

Cleros ſeu Clericos hinc appellatos, quod Matthias ſorte electus eſt, quem primum per apoſtolos legimus ordinatum. cleros enim grecum, in latinum ſors vel hereditas dicitur, propterea ergo dicti clerici, quia de ſorte ſunt Dni, vel quia Dni partem habent. Generaliter autem clerici nuncupantur omnes, qui in eccleſia Xpi deſerviunt; quorum gradus & nomina hæc ſunt: Hoſtiarius, Pſalmiſta, Lector, Exorciſta, Acolytus, Subdiaconus, Diaconus, Presbyter, Epiſcopus.

## De Gradibus eccleſiaſticis.

Ordo Epiſcoporum quadripertitus eſt, id eſt, in Patriarchis, Archiepiſcopis, Metropolytis, Epiſcopis. Patriarcha greca lingua ſummus patrum interpretatur, quia primum, id eſt, apoſtolicum retinet locum. Archiepiſcopus ſummus epiſcoporum; tenet enim vicem apoſtolicam & præſidet tam Metropolytanis, quam epiſcopis ceteris. Patriarcha pater principum, Archon enim princeps. Archiepiſcopus princeps epiſcoporum, ſicut metropolytanus epiſcopatus. His vocabulum indeductum, quod ille, qui ſuper præficitur, ſuper intendat, curam ſcilicet ſubditorum gerens. Scopin enim latine intendere dicitur. Epiſcopi autem grece, latine ſpeculatores interpretantur. Pontifex princeps Sacerdotum, ipſe omnes ordines eccleſiaſticos diſponit. Sacerdos nomen habet compoſitum ex greco & latino, quaſi Sacrum dans. Sicut enim rex a regendo, ita Sacerdos a ſanctificando vocatus eſt, conſecrat enim & ſanctificat. Presbyter grece, latine ſenior interpretatur non pro ætate, vel decrepita ſenectute, ſed propter honorem & dignitatem, quam acceperunt, ideo presbyteri vocantur. Sacerdotes, quia ſacrum dant, ſicut Epiſcopi, nec criſmate frontem ſignant, nec paraclitum Spiritum dant, quod ſolis debere epiſcopis lectio actuum apoſtolorum demonſtrat. Levitæ ex nomine auctoris vocati, de Levi enim levitæ exorti ſunt, a quibus in templo Dei myſtici ſacramenti miniſteria explebuntur. Hi grece diacones, latine miniſtri dicuntur, quia ſicut in Sacerdote conſecratio, ita in Diacono miniſterii diſpen betur. Ypodiacones grece, quos nos ſ nos dicimus, qui ideo ſic appellantur, q iacent præceptis, & officiis levitarum, Eſdra Nathinnei vocantur; idem in humili ſervientes. oblationes enim in templo Dei libus ipſi ſuſcipiunt, & levitis ſuperp altaribus deferunt, hi apud Hebreos nathii cantur. Lectores a legendo. Pſalmiſtæ a canendis vocati, illi enim prædicant populi ſequantur; iſti canunt, ut excitent ad c ctionem animos audientium. Cantor au catus, qui voce modulatur in cantu. H genera dicuntur in arte muſica, ſicut e homines latine dicere potuerunt: præcen ſuccentor. Præcentor ſcilicet, qui voce mittit in cantu. Succentor autem, qu quenter canendo reſpondet. Concentor qui conſonat. Acolyti grece cereoferarii tur a deportandis cereis, quando legend evangelium, aut ſacrificium offerendum. enim accenduntur luminaria ab eis, & de tur, non ad effugandas tenebras, dum dem tempore rutilet, ſed ad ſignum læti monſtrandum, ut ſub typo luminis corp illa lux oſtendatur, de qua in evangelio l erat lux vera, quæ illuminat omnem hc venientem in hunc mundum. Exorciſtæ in latinum adiurantes, ſive increpantes tur, invocant enim ſuper cathecuminos, per eos, qui habent ſpiritum immundum Dni Ieſu adiurantes per eum, ut egredi eis. Oſtiarii idem & ianitores, qui in teſtamento, electi ſunt ad cuſtodiam temp non ingredietur, eum inmundus in omni r cti autem oſtiarii, quod præſint oſtiis temp enim tenentes clavem omnia intus ex t cuſtodiunt; atque inter bonos & malos tes iudicium, fideles recipiunt, reſpuunt in

## De ceteris fidelibus.

Orthodoxus grece recte credens, vel gloriæ latine. Neophitus grece, novellus dis latine. Cathecuminus grece, auditor & conpetens vocatur, quia poſt inſtruct fidei competit gratiæ Chriſti. Proſilites, i advena. Laicus grece, popularis latine.

## De Baptiſmo.

Baptiſmum grece, latine tinctio interpre quod idcirco tinctio dicitur, quia ibi hom ritu gratiæ in melius mutatur, & longe quam erat, efficitur, Baptizatus in nomi

'ilii, & Spiritus ſancti; ſicut in tribus te-
at omne verbum, ita & hoc ſacramentum
ʒ numerus nominum divinorum, id eſt,
Filii & Spiritus ſancti, per aquam bapti-
ur, quia ſuper aquam etiam in principio
r Spiritus ſanctus.

## e myſteriis ſacri Baptiſmatis.

› officio primum paganus cathicuminus fit
ʒ ad baptiſmum, ut renuntiet maligno ſpi-
ẗ omnibus damnoſis eius operibus, &
Exſufflatur, & iam ut fugato diabolo,
Dno noſtro paretur introitus. Exorciza-
eſt, coniuratur malignus ſpiritus, ut
ẗ recedat, dans locum Deo vero. Ac-
thecuminus ſalem, ut putrida, & fluxa
cata, quibus ante maduit ſapientiæ ſale
divino munere mundentur. Dein ſym-
ſtolici traditur ei fides, ut vacua domus,
co habitatore derelicta, fide ornetur, &
aretur habitatio Deo. Tunc fiunt ſcru-
t exploretur certius, an poſt renuntiatio-
ınæ ſacra verba datæ fidei radicitus cor-
ɜrit. Tanguntur & nares, ut quamdiu
naribus trahant, in fide accepta perdu-
:ctus quoque eodem perungitur oleo, ut
Crucis diabolo claudatur ingreſſus. Sig-
ẗ ſcapulæ, ut undique muniatur. Item
ris & ſcabulæ unctione ſignatur fidei fir-
ẗ operum bonorum perſeverantia. Et ſic
ıe S. Trinitatis trina ſubmerſione bapti-
Et recte homo, qui ad imaginem S. Tri-
reatus eſt, per invocationem S. Trinita-
ındem renovatur imaginem, &, qui tertio
:ccati, id eſt, ſuaſione, delectatione, &
cecidit in mortem, tertio elevatus de
er gratiam reſurgat ad vitam. Tunc al-
itur veſtimentis propter gaudium regene-
ac caſtitatem vitæ, & angelici ſplendo-
:em. Tunc ſacro Criſmate caput perun-
: myſtico tegatur velamine, ut intelligat,
ma regni & Sacerdotii dignitatem por-
ta Apoſtolum: vos eſtis genus regale &
ıle, offerentes vosmetipſos Deo vivo ho-
ıctam, & Deo placentem. Sic corpore
ine Dni confirmatur, ut illius ſit capitis
n, qui pro nobis paſſus eſt, & reſurre-
›viſſime per impoſitionem manus a ſum-
:rdote ſeptiformis gratiæ Spiritum accipit,
:etur per Spiritum ſanctum ad prædican-
is, qui fuit in baptiſmo per gratiam vi-
ıtus æternæ.

## De Officiis.

um quaſi efficium propter decorem ſer-
monis, una mutata litera, vel certe, ut quisque
illa agat, quæ nulli officiant, ſed proſint omni-
bus. Chorus dictus, eo quod in initio in mo-
dum coronæ circum aras ſtarent, & ita pſalle-
rent. Alii chorum a concordia caritatis. Cum
autem unus cantat grece monodia, latine ſici-
nium dicitur. Cum vero duo cantant bicinium.
Antiphona grece vox reciproca. Reſponſorium,
quia alio deſinente, id alter reſpondeat. Offer-
torium *fertum* dicitur oblatio, quæ altari offer-
tur, a quo offertorium nominatum.

*Hactenus ex Mſc. Einſidl.*

## *Ex Mſc. San-Blaſiano ſæc. XIII. circ.*

## In Nomine Domini Noſtri Ieſu Chriſti.

Incipit opuſculum DE ACTIONE MISSARUM
collectum quam maxime, & in ordine digeſtum,
ex verbis Sanctorum Patrum Cypriani, Ambroſii,
Auguſtini, Ieronymi, Gregorii, Fulgentii, Se-
veriani, Vigilii, Iſidori, Bedæ, Aviti, ſicut ſuis
locis per ſingula litteræ nominum, quæ forinſe-
cus prænotantur, oſtendunt: ſed ex antiquis my-
ſteriorum libris quædam verba neceſſario ſumta
ſunt. Quod autem eadem nomina in ipſa opu-
ſculi ſerie ubique inſerta non ſunt, illa neceſſi-
tas fecit, ne frequens eorum interpoſitio fieret
abſurda, & incommoda ipſius dictionis & ſenſuum
interruptio. In qua tamen expoſitiuncula non
tam verba, quæ ſatis ſimplicia ſunt, ſed potius
ipſius myſterii ratio & actio exponitur, & com-
mendatur: videlicet, qua fide celebrandum, quan-
ta pietate ſit amplectendum.

## Incipit proœmium.

In myſterio corporis & ſanguinis Domini noſtri
Ieſu Chriſti, quod ſancta Eccleſia per univerſum
mundum pro eiusdem mundi ſalute offertur, ma-
xime nobis humilitas commendatur. Viam enim
nobis fecit idem Dominus Ieſus Chriſtus per hu-
militatem: quia per ſuperbiam receſſeramus a
Deo, redire autem ad Deum niſi per humilita-
tem non poteramus; & quem nobis proponere-
mus ad imitandum, non habebamus. Omnis
enim mortalitas hominum ſuperbia tumebat. Et
ſi exiſteret aliquis humilis vir in Spiritu, ſicut
erant prophetæ, & patriarchæ, dedignabatur ge-
nus humanum imitari humiles homines: ne ergo
dedignaretur homo imitari hominem humilem,
Dominus factus eſt humilis: ut vel ſic ſuperbia
generis humani non dedignaretur ſequi veſtigia
Dei. Erant autem, ut legimus, ſacrificia antea

 Iudæo-

Iudæorum ſecundum ordinem Aaron in victimis pecorum; & in hoc myſterio nondum erat ſacrificium corporis & ſanguinis Domini, quod nunc diffuſum eſt in toto orbe terrarum. Proponamus ergo nobis ante oculos duo ſacrificia, & illud ſecundum ordinem Aaron, & hoc ſecundum ordinem Melchiſedech. Scriptum eſt enim: Iuravit Dominus & non pœnitebit eum, tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſeſedech. Hoc autem manifeſte dicitur de Domino Noſtro Ieſu Chriſto. Quis ergo erat Melchiſedech? Utique, ſicut legimus, Rex Salem. Salem civitas fuit antea illa, quæ poſtea, ſicut docti prodiderunt, Hieruſalem dicta eſt. Ergo antequam ibi regnarent Iudæi, ibi erat ille Sacerdos Melchiſedech, qui ſcribitur in Geneſi Sacerdos Dei excelſi. Ipſe occurrit Abrahæ, quando liberavit Loth de manu perſequentium, & proſtravit eos, a quibus ille tenebatur, & liberavit fratrem. Poſt liberationem fratris occurrit Melchiſedech. Tantus erat Melchiſedech, a quo benediceretur Abraham.

Protulit panem & vinum, & benedixit Abraham, & dedit ei decimas Abraham. Vide, quid protulit, & quem benedixit. Ei dictum eſt poſtea: Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. David hoc in Spiritu dixit, longe poſt Abraham. Temporibus autem Abrahæ fuit Melchiſedech. De quo ergo alio dicit: Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech, niſi de illo, cuius novimus ſacrificium? Sublatum eſt enim ſacrificium Aaron, & cepit eſſe ſacrificium ſecundum ordinem Melchiſedech. Dominus itaque Noſter Ieſus Chriſtus in corpore & ſanguine ſuo voluit eſſe ſalutem noſtram. Unde autem commendavit corpus & ſanguinem ſuum? de humilitate ſua. Niſi enim eſſet humilis, nec manducaretur, nec biberetur. Reſpice altitudinem ipſius. In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Ecce cibus ſempiternus. Sed manducant angeli, manducant ſupernæ virtutes, manducant cœleſtes ſpiritus, & manducant & ſaginantur, & integrum manet, quod eos ſatiat, & lætificat. Quis autem homo poſſet ad illum cibum? Unde cor tam idoneum illi cibo? Oportebat ergo, ut menſa illa lacteſceret, & ad parvulos perveniret. Unde autem fit cibus lac? unde cibus in lac convertitur, niſi per carnem traiiciatur? Nam mater hoc facit. Quid manducat mater, hoc manducat infans. Sed quia minus idoneus eſt infans, qui pane veſcatur, ipſum panem mater incarnat, & utilitate mamillæ, & lactis de ipſo pane paſcit infantem. Quomod de ipſo pane pavit nos Dei ſapientia? qui bum Dei caro factum eſt, & habitavit bis. Vide ergo humilitatem, quia panem lorum manducavit homo, id eſt verbum quo paſcuntur angeli, ſempiternum, qu æquale Patri, manducavit homo. Qui c forma Dei eſſet, non rapinam arbitratu eſſe ſe æqualem Deo. Saginantur illo ſed ſemetipſum exinanivit, ut manducaret angelorum homo. Formam ſervi accipiens militudinem hominum factus, & habitu in ut homo. Humiliavit ſe, factus obediens ad mortem, mortem autem crucis, ut i cruce commendaretur nobis caro & ſangu mini novum ſacrificium. Ipſe ergo a D Deo miſſus Sacerdos noſter, aſſumſit a quod offerret Deo illas ſanctas primitias e ro virginis holocauſtum obtulit Deo. Ex manus in cruce, ut diceret: Dirigatur mea ſicut incenſum in conſpectu tuo. Et vatio manuum mearum ſacrificium veſper Sic novimus, quia Dominus circa veſpera pendit in cruce, & impietates noſtræ pro ſunt: alioquin abſorbuerant nos. Meri cantamus in pſalmo: Et impietates noſt propitiaberis. Tu es Sacerdos, tu victin oblator, tu oblatio. Ipſe Sacerdos eſt, qui ingreſſus eſt in interiora veli, ſalus ibi e qui carnem geſtaverunt, interpellat pro no

In cuius rei figura in illo primo popul in illo primo templo unus Sacerdos intral ſancta ſanctorum, populus omnis foris ſtab ille, qui ſolus ingrediabatur in interiora offerebat ſacrificium, populo foris ſtante. enim ageretur in illo populo, Iudæi neſci ſed nec modo ſciunt. De illis quippe d eſt: Quamdiu legitur Moyſes, velamen cor eorum poſitum eſt. Ibi velamen figur ſed tolletur, & apparebit veritas. Sed q tolletur velamen? Audi Apoſtolum: Cum tranſieris ad Dominum, auferetur velamen. pitiatis ergo peccatis noſtris, & impieta per illud ſacrificium veſpertinum tranſim Dominum, & aufertur velamen. Propte Domino crucifixo velum templi ſciſum eſt. que nec carnem præputii circumcidimus ritum moſaicæ legis, nec abſtinemus carn quas eadem lex dicit immundas, nec ſabb & neomenias & dies feſtos eorum carnalite

ſervam

mus, nec victimas pecorum ſacrificamus , nec paſcha in ove & azymis ſimiliter cemus. Et ſi qua alia fuerunt vetera Sacra. a. Quæ omnia umbras futurorum appellat olus: quia ea ſignificabant ſuo tempore reda, quæ nos revelata percipimus, ut, reumbra Iudæorum, luce frueremur.

m & exuendo veterem hominem circumcis in expoliatione corporis carnis. Et quos illi vitant in pecoribus, nos vitamus in ıus, & exhibemus corpora noſtra hoſtiam ı, ſanctam, Deo placentem, cui & animas ıs in deſideriis ſanctis pro ſanguine intellis refundimus, & Chriſti velut agni immaſanguine ab omni iniquitate mundemur, propter ſimilitudinem carnis peccati etiam ıo pecore in veteribus ſacrificiis figuratur. eum negat in crucis cornibus taurum, qui cognoſcit maximam victimam. In illo reı cum invenimus, vere ſabbathizamus; & novæ obſervatio, vitæ novæ eſt ſanctifica. Et paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus, ymum noſtrum ſinceritas veritatis, fermennon habens vetuſtatis. Et quæcunque alia 'eteribus adumbrata ſunt ſignis, in iſto hafinem, cuius regni non eſt finis. In illo e omnia oportebat impleri, qui venit le& prophetas implere, & non ſolvere. Proina vetera ſigna rerum non evacuavit arcened implendo mutavit, ut alia eſſent, quæ ırent veniſſe iam Chriſtum, quam fuerant quæ prænuntiabant eſſe venturum. Quoergo, ſicut ſcriptum eſt in cantico cantiı, aſpiravit dies, removeantur umbræ, ſpiſignificatio iam luceſcat, carnalis celebram quieſcat.

diamus Dominum vetera Iudæorum ſacrificia iantem, & novum Chriſti ſacrificium aperɛ promittentem per Malachiam Prophetam tem: Non eſt mihi voluntas in vobis, dicominus, & munus non ſuſcipiam de manu . Ab ortu enim ſolis uſque ad occaſum ım eſt nomen meum in gentibus, & in loco ſacrificatur & offertur nomini meo obmunda; quia magnum nomen meum in ıus, dicit Dominus exercituum.

te hic negare non poſſunt Iudæi, non ſollum non accipere ſacrificium de manibus, ɛc ſe illi offerre manibus ſuis. Locus enim eſt lege Domini conſtitutus, ubi manibus eorum ſacrificia iuſſit offerri, præter quem locum omnino prohibuit. Hunc ergo locum quoniam pro ſuis meritis amiſerunt, etiam ſacrificium, quod ibi tantum licebat afferri, in locis aliis afferre non audent. Ecce omni modo impletum eſt, quod ait propheta: Et munus non ſuſcipiam de manibus veſtris. Neque hoc ita prædictum & impletum eſt, ut eos prophetica ſententia reſpondere permittat: quia manibus non offerimus carnem, corde & ore offerimus laudem, ſecundum illud in pſalmo: Immola Deo ſacrificium laudis. Etiam hinc enim contradicit eis, qui dicit: Non eſt mihi voluntas in vobis.

Deinde ne exiſtiment Iudæi, quod illis non offerentibus, nec illo accipiente de manibus eorum, Deo ſacrificium non offeratur, quo quidem ille non eget, qui bonorum noſtrorum nullius indiget, tamen quia ſine ſacrificio non eſt, quod non illis, ſed nobis utile eſt, audiant illum Dominum conteſtantem, imo aperiant oculos, & videant, quia ab ortu ſolis uſque ad occaſum non in uno, ſicut illis fuerat conſtitutum, ſed in omni loco offertur ſacrificium Chriſtianorum: nec cuilibet Deo, ſed ei, qui iſta prædixit, Deo Iſrael. Unde alibi dicit eccleſiæ ſuæ: Et redemtor tuus Deus Iſrael Deus univerſæ terræ vocabitur. Hoc ſacrificium mundum offertur Deo Iſrael non ab una gente Iudæorum, de quorum manibus ſe non accepturum prædixit: ſed ab omnibus gentibus quæ dicunt: Venite, aſcendamus ad montem Domini. Nec in uno loco, ſicut prædictum erat, in terra Ieruſalem, ſed in omni loco uſque in ipſa Hieruſalem. Nec ſecundum ordinem Aaron, ſed ſecundum Melchiſedech. Chriſto enim dictum, & de Chriſto tanto ante prædictum eſt: Iuravit Dominus, & non pœnitebit eum, tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Quid eſt, iuravit Dominus, niſi inconcuſſa veritate firmavit? Et quid eſt, Non pœnitebit eum, niſi hoc Sacerdotium nulla omnino ratione mutabit? Neque enim ſicut hominem pœnitet Deum: ſed Dei dicitur pœnitentia quævis ab inſtitutæ rei cuiusquam mutatio, quæ credebatur eſſe manſura. Proinde cum dicit, non pœnitebit eum, tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech, ſatis oſtendit, eum pœnituiſſe, hoc eſt, eum mutare voluiſſe Sacerdotium, quod conſtituerat ſecundum ordinem Aaron, ſicut de utroque videmus impletum. Nam & Aaron Sacerdotium iam nullum eſt in aliquo templo, & Chriſti Sacerdotium æternum perſeverat in cœlo.

Hunc

Hunc ſacerdotem, & hoc ſacerdotium nobis magnifice commendat apoſtolus, cum gratiam Evangelii a legalibus ceremoniis diſtinguens ſcribit ad Hebræos: Et alii quidem plures facti ſunt ſacerdotes, eoquod morte prohiberentur permanere. Hic autem eoquod maneat in æternum, ſempiternum habet ſacerdotium. Unde & ſalvare in perpetuum poteſt accedentes per ſemetipſum ad Deum, ſemper vivens ad interpellandum pro eis. Talis enim decebat, ut nobis eſſet pontifex ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatns a peccatoribus, & excelſior cœlis factus: qui non haberet quotidie neceſſitatem, quemadmodum ſacerdotes primo pro ſuis peccatis hoſtias offerre, deinde pro populo. Hoc enim fecit ſemel ſe offerendo. Et iterum: Talem habemus pontificem, qui conſedit ad dexteram Maieſtatis in cœlis, Sanctorum miniſter & tabernaculi veri, quod fixit Deus, & non homo.

Sancti ergo Patres noſtri in veteri teſtamento uni Deo creatori omnium victimas obtulerunt, quas ſibi ipſe afferri voluit, per earum ſimilitudinem promittens victimam veram, per quam nos ſibi peccatorum remiſſione reconciliavit in Chriſto Ieſu Domino noſtro, ut ei offerretur ſimilitudo promittens veritatem ſacrificii, cui erat offerenda ipſa reddita veritas in paſſione corporis & ſanguinis Chriſti. Huius ſacrificii caro & ſanguis ante adventum Chriſti per victimas ſimilitudinum promittebatur, in paſſione Chriſti per ipſam veritatem reddebatur, poſt aſcenſum Chriſti per Sacramenta memoria celebratur.

Proinde prima Sacramenta, quæ obſervabantur, & celebrabantur ex lege, prænuntiativa erant Chriſti venturi. Quæ cum ſuo adventu Chriſtus impleviſſet, ablata ſunt, & ideo ablata, quia impleta. Non enim venit legem ſolvere, ſed adimplere. Et alia ſunt inſtituta virtute maiora, utilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora, tanquam iuſtitia fidei revelata, & in libertatem vocatis filiis Dei, iugo ſervitutis ablato, quod duro & carni dedito populo congruebat. Qualia ſunt in eccleſia baptiſmus Chriſti, Euchariſtia Chriſti, ſignaculum Chriſti. Hinc eſt, quod cautiſſimo diviſionis ordine eccleſia Dei vivi, quæ eſt columna & firmamentum veritatis, tempora venturi Chriſti, venientiſque diſcernit, & omiſſis ſacrificiis, quibus Chriſtus paſſurus promittebatur, hoc ſacrificium offert, quo Chriſtus iam paſſus oſtenditur. Qui propterea verus eſt

Sacerdos, quia ſemetipſum veram pro nob
ſtiam obtulit, ſicut apoſtolus teſtatur, di
Eſtote ergo imitatores Dei, ſicut filii chari
& ambulate in dilectione, ſicut & Chriſtus
xit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis
tionem & hoſtiam Deo in odore ſuavitatis
in ipſo Sacerdote & ſacrificio fieret remiſſio
catorum, id eſt, per mediatorem Dei &
num hominem Ieſum Chriſtum, per quem,
peccatorum purgatione, reconciliamur Deo.
enim, niſi peccatis, homines ſeparantur a
quorum in hac vita non fit noſtra virtute,
divina miſeratione purgatio per indulgentia
lius, non per noſtram potentiam, quia ipſa
tulacunque virtus, quæ noſtra dicitur illi
nobis bonitate conceſſa.

Propterea ergo nobis per mediatorem pr
eſt gratia, ut polluti carne peccati carnis p
ti ſimilitudine mundaremur, per hoc ſci
quod eramus, & non eramus. Eramus
homines, ſed iuſti non eramus. In illius a
incarnatione natura humana erat, ſed iuſti
peccatrix erat. Hæc eſt mediatio, qua r
lapſis iacentibuſque porrecta eſt. Hoc eſt l
diſpoſitum per angelos, in quorum edictis d
dabatur, qua unus Deus coli iubebatur, d
mediator venturus promittebatur. Huius
menti fide etiam iuſtitia eorum conſtabat,
mundari pie vivendo meruerunt, ſicut b
Petrus Apoſtolus ad quoſdam, qui in lege
ficari quærebant, manifeſte teſtatur dicens:
tentatis imponere iugum ſuper cervices di
lorum, quod neque nos, neque patres noſtri
tare potuimus? Sed per fidem Domini Ieſu
dimus ſalvari, quemadmodum & illi. C
itaque hominum multitudo, propter quos a
monum dominatu liberandos Chriſtus adv
in illo habent miſericordiſſimam purgatione
mentis & ſpiritus & corporis ſui. Propterea
pe totum hominem ſine peccato ſuſcepit, u
tum, quo conſtat homo, a peccatorum peſt
naret. Gratia quippe Dei non potuit g
commendari, quam ut ipſe unicus Dei Fili
ſe incommutabiliter manens indueret homi
& ſpiritum dilectionis ſuæ donaret homi
homine medio, per quem ad illum ab ho
bus veniretur. Qui tam longe immortalis a
talibus, incommutabilis a commutabilibus, i
ab impiis, beatus a miſeris. Et quia natur
indidit nobis, ut beati immortaleſque eſſe c
mus, manens beatus ſuſcipienſque mortalem
no

tribueret quod amamus, perpetiendo dontemnere, quod timemus. Hac Dei gratia, nos oſtendit magnam miſericordiam ſuam, ıac vita per fidem regimur, & poſt hanc per ipſam ſpeciem incommutabilis veritatis fectionem pleniſſimam perducemur.

: igitur gratiam purgationis & redemtionis, quam nobis Dominus & Salvator noſter :amento ſui corporis & ſanguinis commenonge antequam pateretur, in populis præ, ſed pridie quam pateretur, id eſt, ea qua tradebatur, in cœna diſcipulis tradiJam beatus Ioannes Evangeliſta ſtatim poſt e quinque panibus miraculum, quo quinque hominum ſatiata ſunt, narrat eum fugiſſe :tem, declinando videlicet a turbis, quæ gni admiratione permotæ cupiebant rapere re eum regem. Et mox veniente nocte ntem ſupra mare veniſſe Capharnaum; ati iam die altero occurrentibus ſibi turbis, r alia quærentibus, & dicentibus, quid fa, ut operemur opera Dei, reſpondiſſe eis: ſt opus Dei, ut credatis in eum, quem lle. Cumque reſpondiſſent ei, quod ergo s ſignum, ut videamus, & credamus tiid operaris. Patres noſtri manna mandunt in deſerto, ſicut ſcriptum eſt: Panem lo dedit eis manducare. Dixit eis Ieſus: amen dico vobis, non Moyſes dedit vonem de cœlo, ſed Pater meus dat vobis de cœlo verum. Panis enim Dei eſt, ſcendit de cœlo, & dat vitam mundo. Et ıululum: Ego ſum panis vitæ. Qui veme, non eſuriet. Et qui credit in me, :iet unquam. Et iterum: Amen amen 'obis, qui credit in me, habet vitam m. Ego ſum panis vitæ. Patres venducaverunt manna in deſerto, & mortui Hic eſt panis de cœlo deſcendens, ut ſi ipſo manducaverit, non moriatur. Ego inis vivus, qui de cœlo deſcendi, ſi quis caverit ex hoc pane, vivet in æternum. anis, quem ego dabo, caro mea eſt pro vita. Et rurſus poſt aliqua: Amen, amen obis, niſi manducaveritis carnem filii ho- & biberitis eius ſanguinem, non habebiam in vobis. Qui manducat meam car- & bibit meum ſanguinem, habet vitam m, & ego reſuſcitabo eum in noviſſimo Caro enim mea vere eſt cibus, & ſanguis 'ere eſt potus. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo. Sicut miſit me vivens Pater, & ego vivo propter Patrem. Et qui manducat me, & ipſe vivet propter me. Poſt hæc ſubiungit Evangeliſta: Hæc dixit in ſynagoga docens in Capharnaum.

Quod totum, ſicut Evangelii ſecundum Ioannem textus oſtendit manifeſte, anno integro ante paſſionem Domini geſtum eſt. Nam, ſicut idem Evangeliſta ſcribit, quando illud de quinque panibus miraculum factum eſt, proximum erat paſcha, dies feſtus Iudæorum. Nec tamen in ipſo, ſed in paſcha anni ſequentis eum ad paſſionem veniſſe commemorat. Hinc eſt, quod in illa cœna paſchali, quando Dominus traditus eſt, nihil de iſto corporis & ſanguinis eius myſterio idem beatus Ioannes commemorat. Quia videlicet copioſius hoc & ſublimius in præcedentibus Evangelii ſui partibus explicaverat, & a reliquis tribus Evangeliſtis, quod in eadem cœna in commemorationem dominicæ paſſionis ad ſalutem fidelium fuerat traditum, diligenter noverat commendatum. Verba quippe Matthæi hæc ſunt: Cœnantibus autem eis accepit Ieſus panem & benedixit, ac fregit, deditque diſcipulis ſuis, & ait: Accipite & comedite, hoc eſt corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis dicens: Bibite ex hoc omnes. Hic eſt enim ſanguis meus novi teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Marcus vero ſic ait: Et manducantibus illis accepit Ieſus panem, & benedicens fregit, & dedit eis, & ait: ſumite, hoc eſt corpus meum. Et accepto calice gratias agens dedit eis, & biberunt ex eo omnes. Et ait illis: Hic eſt ſanguis meus novi teſtamenti, qui pro multis effundetur. Lucæ vero his verbis narratio explicatur. Et accepto calice gratias egit, & dixit: accipite, & dividite inter vos. Dico enim vobis, non bibam de generatione vitis, donec regnum Dei veniat. Et accepto pane gratias agens, fregit, & dedit eis, dicens: hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur. Hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem, poſtquam cœnavit, dicens: Hic calix novum teſtamentum eſt in ſanguine meo, qui pro vobis funditur Beatus etiam Paulus commemorans ſacratiſſimum illius cœnæ myſterium inter alia ſic dicit: Ego enim accepi a Domino, quod & tradidi vobis, quoniam Dominus Ieſus, in qua nocte tradebatur,

tur, accepit panem & gratias agens fregit, & dixit: Hoc eſt corpus meum pro vobis, hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem, poſtquam cœnavit, dicens: Hic calix novum teſtamentum eſt in meo ſanguine, hoc facite, quotiescunque bibetis, in meam commemorationem.

Quantum eſt iſtud, & quantum ineffabile ſalutis myſterium, & pietatis ſacramentum, tanta conteſtatione prædictum, tanta veritate commendatum, ut prius hoc Dominus corpus & ſanguinem ſuum aſſereret, quam pro nobis ſuum corpus & ſanguinem traderet. Nemo enim poteſt paſſionis Domini, corporisque eius & ſanguinis pro maieſtate rei, ſacramenta cognoſcere. Notandum quoque diligenter, quod in eadem cœna & iudaicum Dominus comedit paſcha, quod oportebat auferri; & ſacramentum corporis ſui & ſanguinis dedit, quod ad ſalutem fidelium oportebat inſtitui. Deſiderio, inquit, deſideravi hoc paſcha manducare vobiscum, antequam patiar. Manducavit ergo paſcha, quo paſſurus ſignificabatur, antequam pro nobis voluntarie pateretur. Comedit paſcha Iudæorum, quo promiſſus eſt Chriſtus, ut veniret ad paſcha noſtrum, quo immolatus eſt Chriſtus. Aperte autem Evangelium dicit, quod manducantibus illis accepit Ieſus panem, & benedixit: cum etiam ſuperius dixiſſet: Cum ſero autem factum eſſet, diſcumbebat cum duodecim, & manducantibus dixit, quoniam unus ex vobis tradet me. Poſt enim tradidit ſacramentum.

Unde liquido apparet; quando primo acceperunt diſcipuli corpus & ſanguinem Domini, non eos accepiſſe ieiunos. Nequaquam tamen propterea calumniandum eſt univerſæ Eccleſiæ, quod a ieiunis ſemper accipitur. Ex hoc enim placuit Spiritui ſancto, ut in honorem tanti ſacramenti in os Chriſtiani prius dominicum corpus intraret, quam ceteri cibi. Nam ideo per univerſum mundum mos iſte ſervatur. Neque enim, quia poſt cibos dedit Dominus, propterea pranſi, aut cœnati fratres ad illud ſacramentum accipiendum convenire debebunt, aut ſicut faciebant, quos Apoſtolus arguit & emendat, menſis ſuis iſta miſcere. Ait enim: Convenientibus vobis in unum, iam non eſt dominicam cœnam manducare, hanc ipſam acceptionem Euchariſtiæ dominicam cœnam vocans. Unusquisque enim, inquit, ſuam cœnam præoccupat ad manducandum. Unde & indigne dicit acceptum ab eis, qui hoc no nebant a ceteris cibis veneratione ſingula bita. Continuo quippe cum dixiſſet, i ſibi manducat, & bibit, ſubiecit, non di corpus. Namque ſalvator, quo vehementi mendaret myſterii illius altitudinem, ı hoc voluit infigere cordibus & memoriæ lorum, a quibus ad paſſionem digreſſurı & ideo non præcepit, quo deinceps or meretur, ut apoſtolis, per quos ordinare ſiam diſpoſuerat, ſervaret hunc locum. enim (Cyprianus.), quia poſt cœnam obtulit Dominus, etiam dominici diei ſac poſt cœnam celebrare debemus. Chriſtur re oportebat circa veſperam diei, ut h ſacrificii oſtenderet occaſum, & veſperar di, ſicut de paſchali agno in Exodo ſ eſt: Et immolabit eum omnis multitudo Iſrael ad veſperum. Et iterum in pſalm levatio manuum mearum ſacrificium v num. Nos autem reſurrectionem Domin celebramus. (Aug.) Cum vero ait Apoſto hoc ſacramento loquens: Propter quod cum convenitis ad manducandum, invic ſpectate: ſiquis eſurit, domi manducet, in iudicium conveniatis; ſtatim ſubtexuit ra autem, cum venero, ordinabo. Und ligi datur, quia multum erat, ut in epiſ tum illis agendi ordinem inſinuaret, que verſa per orbem ſervat eccleſia, ab eo tum eſſe, quod nulla horum diverſitate v Nam & ubi ad Timotheum ſcribens, ait ſecro itaque primo omnium fieri obſecra orationes, interpellationes, gratiarum ac hoc conſtituiſſe intelligitur, quod omnis, ne omnis frequentat eccleſia; ut obſec accipiamus dictas, quæ fiunt in celebrati cramentorum, antequam illud, quod eſt mini menſa, incipiat benedici. Oration benedicitur, & ſanctificatur, & ad diſtribu comminuitur, quam totam benedictione omnis eccleſia dominica oratione concludi terpellationes autem, ſive, ut quidam codi bent, poſtulationes fiunt, cum populis l citur. Tunc enim antiſtites velut advoc ſceptos ſuos per manus impoſitionem mi diſſimæ offerunt poteſtati. Quibus factis ticipato tanto ſacramento gratiarum actio concludit, quam in his etiam verbis u commendavit Apoſtolis.

Hæc autem cauſa præcipua fuit iſta di ut, his breviter præſcriptis, atque ſignificati

etur negligendum eſſe, quod ſequitur: pro bus hominibus, pro regibus & his, qui in nitate ſunt, ut quietam & tranquillam vitam us in omni pietate & caſtitate, ne quisquam ſe habet humanæ cogitationis infirmitas, iaret, non eſſe iſta facienda pro his, a qui- perſecutionem patiebatur eccleſia, cum mem- Chriſti ex omni eſſent hominum genere col- da. Unde adiungit, & dicit: Hoc enim m eſt & acceptum coram ſalvatore noſtro qui omnes homines vult ſalvos fieri, & nitionem veritatis venire. Et ne quisquam e poſſet, eſſe ſalutis viam in bona conver- ie, & unius Dei omnipotentis cultu ſine par- itione corporis & ſanguinis Chriſti; unus Deus, inquit, & unus Mediator Dei & ho- m Chriſtus Ieſus, ut illud, quod dixerat, s homines vult ſalvos fieri, nullo alio mo- telligatur præſtari, niſi per mediatorem, non i, quod ſemper erat Verbum, ſed hominem tum Ieſum, cum Verbum caro factum eſt, ibitavit in nobis. Ideo enim Chriſtus Ieſus ator Dei & hominum dictus eſt inter Deum ortalem: & hominem mortalem, Deus & ho- econcilians hominem Deo, verus Rex, ve- Sacerdos. Ne ergo peccet homo, a rege to regatur. Si forte peccaverit, ab eodem dote Chriſto expietur.

## cipit expoſitio de actione Miſſarum.

imo igitur convenientibus in unum & aſtanti- i domo Dei fidelibus, præcedente modulatio- vinarum laudum, præcedente lectione apoſto- i, & evangeliſtarum, præcedente etiam non- uam ſermone & allocutione magiſtrorum, ncta quoque ſymboli confeſſione, & obla- populorum, & initiata conſecratione ſacra- orum, in quibus omnibus mens aſtantium livina & cœleſtia cogitanda ac deſideranda aratur, aſſiſtit Sacerdos altari, & celebratu- livina myſteria, eccleſia ſalutando orat, & lo ſalutat, dicens: *Dominus vobiscum.* Qui itionis ſermo non humano arbitrio compoſi- ſed ex divinæ ſcripturæ auctoritate ſumtus itur, ubi frequenter & ſingulariter, & plu- r poſitus legitur. Singulariter, ſicut ait an- ad beatam Mariam: Ave gratia plena, Do- s tecum. Et ſicut ad Gedeonem ſimiliter us ſalutando dixit: Dominus tecum, viro- fortiſſime! Pluraliter autem ſicut in libro , qui utique ſicut & ceteri ſacræ ſcripturæ libri divina & myſtica continet, legitur Booz ſalutando dixiſſe meſſoribus ſuis: Dominus vobiscum. Cui & ipſi reſalutantes dixerunt: Benedicat tibi Dominus. Et ſicut in hiſtoria libri Paralipomenon propheta a Deo miſſus invenitur ſalutaſſe Aſa Regem Iuda cum exercitu ſuo, invocato Dei auxilio victores de prælio revertentes. Ait enim: Dominus vobiscum, quia fuiſtis cum eo. Et addidit. Si quæſieritis eum, invenietis. Si autem dereliqueritis eum, derelinquet vos.

Unde apparet, quia ſicut nihil peius poteſt eſſe homini, quam derelinquere Deum, & derelinqui a Deo: ita e contrario nihil melius, quam habere Deum, & eſſe cum Deo. Et quia ſalutare nihil eſt aliud, quam ſalutem optare, hæc eſt vera ſalutatio, id eſt, veræ ſatutis optatio, ut Dominus ſit cum Eccleſia ſua tanquam in templo ſuo, cui dicit Apoſtolus: Templum enim Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos. Et eccleſia habeat Deum ſecum inhabitantem, & illuminantem, regentem, & protegentem, ut ille ſit ei Deus, & illa ſit ei populus, ſicut per prophetam promittit, dicens: Et inhabitabo, & inambulabo in illis, & ero eis Deus, & ipſi erunt meus populus; ut dum tantæ beatitudinis dono eccleſia Dei & poſſidet Deum & poſſidetur a Deo, quatenus & ipſa ſit hæreditas Domini, & Dominus pars hæreditatis eius, impleatur in illa, quod pſalmiſta ait: Beata gens, cuius eſt Dominus Deus eius, populus, quem elegit in hæreditatem ſibi. Hoc eſt enim ſummum hominis bonum poſſidere Deum, & poſſideri a Deo: ipſum ſolum diligere, & illi ſoli ſervire, illi ſoli adhærere, ut dicat illi anima devota, Mihi autem adhærere Deo bonum eſt. Et iterum: Adhæſit anima mea poſt te; ut adhærens Deo, unus cum eo Spiritus fiat, dicente apoſtolo: Qui adhæret Deo, unus ſpiritus eſt. Nam & ipſe apoſtolus frequenter ſalutat eccleſiam in epiſtolis ſuis, ita ut aliquando dicat: Dominus cum omnibus vobis. Aliquando: Deus autem pacis ſit cum omnibus vobis. Iterum aliquando: Gratia Domini Ieſu Chriſti ſit cum ſpiritu veſtro, fratres, amen. Et nonnunquam ſub diſtinctione perſonarum totam invocans Trinitatem, ita ſalutat: Gratia Domini Noſtri Ieſu Chriſti, & charitas Dei, & communicatio ſancti Spiritus ſit cum omnibus vobis. In quibus omnibus hoc optat fidelibus, ſcribens, quod Sacerdos ad altare ſiſtens, videlicet, ut habentes Deum, non deſerantur ab eo. Recte ergo Eccleſia tam ſalubri ſalutatione Sacerdotis accepta, & ipſa reſalutan-

lutando orat, & orando ſalutat Sacerdotem dicens: *Et cum Spiritu tuo.*

Nihil enim melius invenit eccleſia, quod optet Sacerdoti, niſi quod Sacerdos optat eccleſiæ, id eſt, ut idem Dominus, qui dignatur eſſe cum eccleſia, dignetur eſſe etiam cum ſpiritu Sacerdotis. Ac ſic in utroque benigna illa Domini promiſſio impleatur, qua aſcenſurus in cœlum omnibus fidelibus promiſit, dicens: Ecce ego vobiscum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſeculi. Hoc ergo tantum bonum ſibi invicem optant & poſtulant & Sacerdos eccleſiæ, & eccleſia Sacerdoti, ut videlicet aſſidua eſſent gratia illuminati, eius præſentia confortati, eius precatione muniti, ſemper eum manere nobiscum, quemadmodum pollicitus eſt, ſentiamus. Hoc enim modo aliquando ſalutat apoſtolus. Et pluraliter, ſicut ſuperius memoravimus, ubi ait: Dominus Ieſus Chriſtus cum ſpiritu veſtro, fratres, amen. Et ſingulariter, ubi Timotheum ſalutans dicit: Dominus Ieſus Chriſtus cum ſpiritu tuo, amen. Et bene Dominus cum ſpiritu hominis eſſe optatur; quia in ſpiritu & mente rationali creatus eſt homo ad imaginem & ſimilitudinem Dei; & ubi eſt capax dignæ gratiæ & illuminationis, ut, in quantum ei datur, poſſit ſentire dulcedinem ſuavitatis, & ſplendorem præſentiæ eius, ut fiat in eo illud, quod pſalmiſta ait: Guſtate, & videte, quam ſuavis eſt Dominus. Et iterum: Accedite ad eum, & illuminamini, & vultus veſtri non erubeſcent. Sic namque ſanctificato ſpiritu hominis per inhabitationem Dei efficitur homo etiam in corpore templum Dei. Unde ait apoſtolus: Corpora veſtra templum ſunt Spiritus ſancti, quem habetis a Deo.

Sed & illa ſalutatio epiſcopalis ad populum, qua dicitur: Pax vobiscum, ſive pax vobis, ſimiliter non humano ſenſu inventa, ſed de ſcripturæ ſanctæ auctoritate ſumta eſt. Nam & in veteri teſtamento invenitur dixiſſe angelus Danieli Prophetæ: Noli timere vir deſideriorum, pax tibi, confortare, & eſto robuſtus. Et in novo, id eſt, in evangelio pene ſemper ita Dominus legitur Apoſtolos ſalutaſſe dicendo: Pax vobis. Et iisdem Apoſtolis eandem ſalutationis formam commendavit, dicens: In quamcunque domum intraveritis, ſalutate eam, dicentes: Pax huic domui. Et ſi ibi fuerit filius pacis, requieſcet ſuper illum pax veſtra; ſin autem, pax veſtra ad vos revertatur. Merito ergo & apoſtolorum ſucceſſores, id eſt, eccleſiarum præſules, ſ lutatione utuntur, domum Dei ſalutantes omnes oportet eſſe filios pacis. Beati en cifici, quoniam ipſi filii Dei vocabuntur, lutatio pacis ſuper eos requieſcens & ſaluta & ſalutatis poſſit eſſe fructuoſa. Pax a quæ ſive per evangelium, ſive per Dom ſive per paſtores eccleſiarum fidelibus im tur, non eſt mundana aut caduca, ſed & æterna, quæ nos Deo conciliat, & conti tationes diaboli, atque adverſitates ſeculi protectione munitos tranquilla proximis c coniungit. Hanc enim Dominus Eccleſi commendavit, dicens: Pacem relinquo pacem meam do vobis. Et continuo ſubi Non quomodo hic mundus dat, ego do De hac iterum dicit: Hæc locutus ſum ut in me pacem habeatis. In mundo ram habebitis, ſed confidite, ego vici mu Hanc & apoſtolus fidelibus implorat dicen pax Dei, quæ exuperat omnem ſenſum, diat corda veſtra, & intelligentias veſtras ir ſto Ieſu. Quæ pax ſi omni tempore ſer & ubique fideliter tenenda, quanto atten devotius ea hora, cum in domo Domini, conſpectu Dei aſſiſtitur, & vota vel munei nium ſacris altaribus offeruntur: quando divinam maieſtatem nobis propitiare non mus, niſi ſincero charitatis affectu illud i ſtudeamus, quod de hac re ſpecialiter D præcepit, dicens: Si offers munus tuum a tare, & ibi recordatus fueris, quia fra us habet aliquid adverſum te, relinque il nus tuum ad altare, & vade, prius reco fratri tuo, & tunc veniens offeres munus Qua in re penſandum eſt, (Greg. P.) cu nis culpa munere ſolvatur, quam gravis e pa diſcordiæ, pro qua nec munus accipit

Debemus itaque ad proximum, quamvis poſitum, longeque disiunctum mente ire, animum ſubdere humilitate, illum ac bene tia placare. Et videlicet Conditor noſter tale placitum noſtræ mentis aſpexerit, a to nos ſolvit, quia munus pro culpa ſumit ritate autem atteſtante didicimus, quia ſ qui decem talenta debebat, cum pœnit ageret, abſolutionem debiti ad nunc accepi quia conſervo ſuo certum ſibi denarios c debitum non dimiſit, & hoc eſt iuſſus quod ei fuerat iam dimiſſum. Ex quibus licet dictis conſtat, quia ſi hoc quod in n lin

ur, ex corde non dimittimus, & illud rur-
:igitur, quod nobis iam per pœnitentiam
ım fuiſſe gaudebamus. Summopere autem
: eſt, ut, quando ſtamus ad orationem,
ɔ tam ſancta & veneranda myſteria ſub ocu-
i geruntur, toto corde ad precandum in-
nus. Cogitatio omnis carnalis & ſecularis
at: nec quicquam animus, quam id ſolum
:, quod precatur. Ideo & Sacerdos ante
ſacroſanctam orationem præfatione præmiſſa
fratrum mentes, dicendo: *Surſum corda*,
n reſpondet plebs: *habemus ad Dominum*,
ıeatur nihil aliud ſe, quam Dominum co-
debere. Claudatur contra adverſarium pe-
& ſoli Deo pateat, nec ad ſe adire hoſtem
:mpore orationis patiatur. Obrepit enim
ıter & penetrat, & ſubtiliter fallens preces
a Deo avocat, ut aliud habeamus in cor-
: aliud in voce, quando intentione ſincera
non vocis ſonus, ſed animus & ſenſus de-
rare, quaſi ſit aliud, quod magis cogitare
nus, quam quod cum Deo loquimur. Quo-
audiri a Deo poſtulamus, cum nos ipſi non
ıus? Volumus eſſe Deum memorem noſtri,
› noſtri memores ipſi non ſumus. Hoc
uando oramus Deum, maieſtatem Dei ne-
ia orationis offendere: hoc eſt vigilare
, & corde dormire, cum debeat Chriſtia-
:iam cum dormit, cordis oculis vigilare,
:riptum eſt ex perſona eccleſiæ loquentis in
› canticorum: Ego dormio, & cor meum
. Quapropter ſollicite ac caute apoſtolus
et, dicens: Inſtate orationi vigilantes in
ɔcens ſcilicet, & oſtendens, eos inpetrare,
poſtulant de Deo, poſſe, quos ipſe videt
tione vigilare. Quid eſt ergo, ſurſum ha-
orda, niſi ea, quæ ſurſum ſunt, quærere,
ırſum ſunt, ſapere? Quærere videlicet a-
, ſapere intelligendo, ſicut apoſtolus eo-
ermone admonet dicens: Si conſurrexiſtis
hriſto, quæ ſurſum ſunt quærite, ubi Chri-
t in dextera Dei ſedens: quæ ſurſum ſunt
; non quæ ſuper terram. Hunc aſcenſum
noſtri, qui fit ad Deum a convalle plo-
s, id eſt, ab humilitate contribulationis,
ıoſtris viribus, ſed auxilio Dei, oſtendit
pſalmiſta, dicens: Beatus vir, cuius eſt
ım abs te, aſcenſiones in corde ſuo diſpo-
. valle lacrymarum. Aſcenſus enim utilis
non poteſt eſſe, niſi primo humilitatis a
le nobis aſcendendum eſſe meminerimus.
llis enim locus eſt terræ depreſſus. Docuit ipſe Dominus a convalle plorationis aſcendendum, quando pro nobis humiliari uſque ad mortem crucis, & pati dignatus es. Hoc exemplum non relinquamus. Iſtam convallem plorationis martyres intellexerunt, & inde, ut coronarentur, aſcenderunt. Amor ſanctus ad ſuperna levat, & ad æterna inflammat. Obligata enim anima amore terreno, quaſi avis, cum habet viſcum in pennis, volare non poteſt; mundata vero ab affectibus ſordidiſſimis ſeculi, tanquam extenſis pennis & duabus alis reſolutis, id eſt, duobus præceptis dilectionis Dei & dilectionis proximi, volat ad Dominum, aſcendens volando, quia aſcendit amando, ad illam ſcilicet ſupernam Hieruſalem matrem omnium noſtrum, quæ eſt in cœlis. Ab illa enim peregrinamur in hac vita, ad eius reditum ſuſpiremus tamdiu miſeri, & laborantes, donec ad illam redeamus. Nec cives noſtri angeli dimiſerunt nos in peregrinatione, ſed annuntiaverunt nobis, ipſum regem venturum ad nos. Et venit ad nos, & contemtus eſt inter nos, a nobis, & poſtea nobiſcum. Et docuit nos contemtum, quia contemtus eſt: docuit tolerare, quia toleravit: docuit pati, quia paſſus eſt, & promiſit reſurrecturos, quia reſurrexit, in ſe ipſo oſtendens, quod ſperare debeamus. Si ergo prophetæ, & patres antiqui, antequam Dominus Ieſus Chriſtus veniret in carne, antequam mortuus reſurrexiſſet, & aſcendiſſet in cœlum, ſuſpirabant tantum illi civitati: quantum nos oportet deſiderare, quo nos ipſe præceſſit, & unde nunquam receſſit? Antiqui Sacerdotes, qui non tam curabant de cultu ſermonis, quam de ſalute & ædificatione plebis, propter idiotas & ruſticanos non ſurſum, ſed vulgari ſermone *ſurſum corda* dicere ſolebant, ut res tanta planius omnium ſenſibus commendaretur. Monet autem adhuc Sacerdos, & dicit:

*Gratias agamus Domino Deo noſtro.*

Gratiarum actio Patri luminum ſemper a nobis debetur (S. Aug.), a quo ſine ulla dubitatione omne datum optimum, & omne donum perfectum, ſcriptura teſte, deſcendit. Nemo eſt enim donis Dei beatus, qui donanti exiſtit ingratus, quia & hoc, quod inter ſacra myſteria cor habere ſurſum iubemur, ipſo adiuvante id valemus, quo iubente admonemur. Et ideo ſequitur, unde hoc tanto bono ſurſum levati cordis non nobis gloriam, quaſi noſtrarum virium tribuamus,

mus, ſed Domino Deo noſtro gratias agamus. Hoc enim continuo commonemur, quia dignum eſt hoc, & iuſtum eſt. Recordari ſemper oportet hæc verba unde ſint, inter quas actiones, & quanta ſanctitate commendentur. Teneamus, & habeamus, quod accepimus, & datori gratias agamus. Quamvis enim accipere & habere noſtrum ſit, id tamen habemus, quod accepimus; quoniam ſuperbienti, & ex eo, quod habebat, quaſi a ſe ipſo haberet, & impie glorianti veritas per apoſtolum dicit: Quid enim habes, quod non accepiſti? quodſi acceperis, quid gloriaris, quaſi non acceperis? Merito ergo in illo veriſſimo, & ſingulari ſacrificio Domino Deo noſtro agere gratias admonemur, ut agnoſcat homo, ſi quid bene vivit, Dei gratia ſe habere; & ut perficiatur in dilectione iuſtitiæ, non ſe aliunde conſecuturum. Quæ cogitatio pretium facit. Ipſa eſt illa ſapientia, quæ pietas vocatur, qua colitur Pater luminum, a quo eſt omne datum optimum, & omne donum perfectum. Colitur autem ſacrificio laudis, actionibusque gratiarum, ut cultor non in ſe ipſo, ſed in illo glorietur. Non enim ſpiritum huius mundi accepimus, ut ait idem Apoſtolus, ſed ſpiritum, qui ex Deo eſt, ut ſciamus, quæ a Deo donata ſint nobis. Quis eſt autem ſpiritus huius mundi, niſi ſuperbiæ ſpiritus, quo cor inſipiens obſcuratum eſt eorum, qui cognitum Dominum, non ut Deum, gratias agendo glorificaverunt? Conſideremus ergo hæc, & de omnibus beneficiis Dei ſemper illi gratias referamus. Inter quæ omnia opera eius nihil eſt, quod vel conſiderare libentius, vel laudare dulcius debeamus, quam quod Chriſtus factus eſt humilis, & ad hominem, qui cadendo ad ima deiectus fuerat, ſponte deſcendit, ut vel ſic ſe erigendum crederet, qui iacebat. Denique ut levaret in cœlum ſpem noſtram, levavit primo carnem ſuam; & ut non dubitaremus ſecuturum, quod promiſit nobis, illud iam præceſſit, quod accepit a nobis. Ideo ergo præcipue in ipſo ſacrificio corporis Chriſti gratiarum actione incipimus, ut Chriſtum non dandum, ſed datum nobis in veritate monſtremus. Et in eo, quod gratias agimus Deo in oblatione corporis & ſanguinis Chriſti, cognoſcamus non adhuc occidendum Chriſtum pro noſtris iniquitatibus, ſed occiſum, nec redimendos nos illo ſanguine, ſed redemtos. Vera eſt enim beati Petri prædicatio dicentis: Non corruptibilibus argento vel auro redempti eſtis de vana converſatione paternæ traditionis, ſed pretioſo ſanguine quaſi

agni incontaminati & immaculati Chriſti.
itaque admonenti Sacerdoti & dicenti: G
*agamus Domino Deo noſtro*, reſpondet ec
*dignum & iuſtum eſt.*

Quid enim magis poteſt eſſe Deo dignum
quid ei iuſtius a nobis rependi poteſt, qu
tantæ miſericordiæ Dei, cui vicem referre
poſſumus, debitas gratias referamus, aud
apoſtolum exhortantem nos & dicentem: g
agentes Deo, & Patri, qui dignos fecit i
tem Sanctorum in lumine, qui eripuit n
poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in r
Filii claritatis ſuæ, in quo habemus red
nem per ſanguinem eius remiſſionem peccat
Sic enim dilexit Deus mundum, ut Filiun
genitum daret, ut gratia Dei pro omnibu
ſtaret mortem. Qui ergo per hanc gratia
pimur de poteſtate tenebrarum, id eſt, di
& Angelorum eius, & transferimur in r
Filii dilectionis Dei, videlicet, ut efficiam
nus electum, regale Sacerdotium, haben
eodem Filio per ſanguinem eius redemtion
remiſſionem peccatorum: quid dignius ager
ſumus, quam quod beatus Petrus Apoſtol
monet, dicens: ut virtutes annuntietis eius
de tenebris nos vocavit in admirabile
ſuum: qui aliquando non populus, nunc
populus Dei, qui non conſecuti miſericor
nunc autem miſericordiam conſecuti. Han
eccleſiæ reſponſionem confirmat Sacerdos,
Deum mente ſuſpenſus, congemiſcente ſecu
ni eccleſia proclamat, & dicit: *Vere digni*
*iuſtum eſt, æquum & ſalutare, nos tibi*
*ubique gratias agere.*

Quid eſt, iuſtum hoc eſt, & æquum? ſ
ſponſio ſermonis confirmatio eſt veritatis.
iuſtitia & æquitas una res eſt, ſicut can
in pſalmo de Domino: Iudicabit orbem ter
in iuſtitia, & populos in æquitate. Quod
prius dicimus in iuſtitia, hoc poſtea rep
do ſubiungimus, in æquitate. Salutare
dicitur, quod & ſalubre, eoquod ſalutem
rat. Vere ergo, ut inceſſanter gratias ag
dignum eſt tantis Dei beneficiis, iuſtum
obſequiis: æquum ipſo pondere rationis, ſa
manifeſto fructu ſalutis, quo & Dominum la
tes ſalvantur, & ingrati ipſius iudicio repr
tur. Nam Deum fideliter laudantes ſalva
ſicut in pſalmo cantatur: Laudans invocabo
minum, & ab inimicis meis ſalvus ero. I
ti autem reprobantur, ſicut aperte in eva

i

minus oſtendit, qui ex decem leproſis eius
mundatis unum ad ſe ſuppliciter rever-
, & magna voce gratias agentem laudavit,
a fidei ſalvavit dicendo: Non eſt inven-
i rediret, & daret gloriam Deo, niſi hic
na. Et continuo clementer adiunxit:
vade, quia fides tua te ſalvum fecit. No-
tem reliquos, licet crediderint, ſe per
ſſe mundari, quando una voce clamave-
licentes: Ieſu præceptor miſerere noſtri;
quia tantæ virtutis extiterunt ingrati,
fideles neſcire ſe oſtendit, dicendo: Non-
m mundati ſunt, & novem ubi ſunt?
autem Dei reprobare eſt. Unde & qui-
dicturus eſt: Amen, amen dico vobis,
os. Ex quo quantum malum ſit gratia-
ionem Deo debitam negligere, evidenter
ur, quando eos, quos credentes munda-
iam mundatos iſtius culpæ merito tan-
ıfideles abiecit. Gratias autem, agere
ſemper, & ubique, id eſt, in omni tem-
& in omni loco, ut impleatur in nobis,
ntamus in pſalmo: Benedicam Dominum
tempore, ſemper laus in ore meo. Et
In omni loco dominationis eius benedic
nea Domino. Quis eſt ergo, qui bene-
gratias agit Domino in omni tempore,
ilis corde? Ipſam enim humilitatem do-
minus noſter in corpore ſuo; quia cum
davit corpus, & ſanguinem ſuum, hu-
n ſuam commendat. Eſto humilis, ſi vis
re Dominum in omni tempore, & ſem-
eius in ore tuo: quia & Iob non tan-
edixit Dominum, quando abundabant il-
a, quibus legimus eum divitem fuiſſe.
ſunt omnia in uno tempore, & implevit
hoc pſalmo ſcriptum eſt dicens: Domi-
it, Dominus abſtulit, ſicut Domino pla-
a factum eſt: ſit nomen Domini benedi-
Ecce habes exemplum benedicentis in
mpore. Non habebat, quæ teneret, ſed
, quod laudaret. In laude Dei ſui quaſi
n copia quieſcebat. Deus illi ſolatium fe-
poſſeſſionum damnis periclitaretur. Num-
im perdidit Deum, quamvis perdiderit,
derat Deus? Plus enim eſt eum habere,
, quam illa, quæ dat. Si enim pulchra
uæ dat, quanto pulchrior ille, qui dat?
a ſunt, quanto maior ipſe largitor? Et
quæ in hac terrena vita dederit Deus,
n vivimus nos deſerunt, aut a nobis mor-
riuntur. At vero ipſe Deus æterna poſſeſ-
ſio ſemper præſens, nunquam deſerit poſſidentem. Sint ergo caſta vota fidelium, vile ſit temporale bonum, ut veniat æternum. Inhæreat Deo anima pia in eum oratione ſuſpenſa, & per ſpiritales amplexus ei connexa deſideret illud, quod ſecum ipſe largitur. Quantum eſt enim, quod nobis exhibet, ſi ſe ipſum nobis nolit exhibere? Si ergo bona ſuppetunt ſeculi, ſit miſericordiæ faciendæ materies: ſi defuerunt, ſit patientiæ fidelis occaſio. Tali enim devotione etiam in omni loco Deo gratiæ aguntur; quia, qui ubique eſt præſens, ubique agnoſcit laudatorem ſuum, etiam cum ore quieſcente & tacente lingua ſecreto cordis affectu fidelis ei anima benedicit, cum agit in ſilentio, quod cantatur in pſalmo: Benedic anima mea Domino, & omnia, quæ intra me ſunt, nomini ſancto eius. Quiſquis ergo ſupplicaturus, & gratias acturus Deo locum ſanctum, & aptum requiris, interiora tua munda, & omni in te mala cupiditate depulſa præpara tibi in cordis tui pace ſecretum. Volens in templo orare, in te ora, & ita age ſemper, ut templum Dei ſis. Ibi enim Deus exaudit, ubi habitat. Proclamans autem Sacerdos: *Vere dignum & iuſtum eſt, æquum & ſalutare, nos tibi ſemper & ubique gratias agere*, ſubiungit, ad quem dirigat orationem dicendo: *Domine ſancte Pater, omnipotens æterne Deus.* Et per quem eandem orationem dirigat, addendo: *Per Chriſtum Dominum Noſtrum.* Quod ergo dicit, *Domine*, refertur ad creaturæ ſubiectionem, de qua & in pſalmo canitur: Quoniam omnia ſerviunt tibi. Et alibi: Dixi Domino: Deus meus es tu; quoniam bonorum meorum non eges. Quid eſt enim, *bonorum meorum*, niſi a te datorum? Quomodo eget aliquo bono, a quo omne bonum datum? Ideo verus eſt Dominus, qui ſervo ſuo non indiget, & quo ſervus indiget. Quod vero adiungit: ſancte Pater, refertur vel ſpecialiter ad Unigeniti Filii generationem, (Aug.) in qua coæternus, & coæqualis eſt Patri, de qua etiam propheta ait: Generationem eius quis enarrabit? vel generaliter ad omnium filiorum Dei adoptionem, cuius tanta eſt gratia, ut cum haberet unicum, noluerit eſſe unum, ſed ut fratres haberet, adoptavit illi, qui cum eo poſſiderent vitam æternam, pro quibus ipſe eiſdem verbis Patri ſupplicans ait: Pater ſancte ſerva eos in nomine tuo, quos dediſti mihi. Hæc ergo vox, ut dicatur Deo: Pater ſancte, & propria eſt unici filii per naturam, & communis omnium adopta-

optatorum filiorum per gratiam, per quam eis etiam conceſſit, ut orantes dicant: Pater noſter, qui es in cœlis. Qui vere omnipotens, & æternus eſt Deus: omnipotens videlicet virtute, quia omnia condidit, & continet, & regit, cui veraciter ſcriptura dicit: Quia tibi impoſſibile nihil eſt. Qui tamen ſic omnipotens eſt, ut nunquam ſuæ rationis inſtituta convellet (Aug.). Ipſius eſt etiam vera æternitas, cui quod eſt eſſe perpetuum eſt, qui initio carens, ſicut nullum finem, ita nullam recipit mutabilitatem. Tota autem oratio & gratiarum actio, quam ſemper & ubique debemus, dirigitur & offertur Deo Patri per Chriſtum Dominum noſtrum, tanquam per mediatorem, & conciliatorem Dei & hominum, de quo Apoſtolus ait: Unus enim Deus, unus & mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, qui dedit ſemetipſum redemtionem pro omnibus. Qui cum in natura Deitatis ſit unum cum Patre, ſuſcipiendo naturam noſtram factus eſt nobis mediator ad Patrem. (Aug.) Ideo enim mediator Dei & hominum, quia Deus cum Patre, quia homo cum hominibus. Non mediator homo præter deitatem, non mediator Deus præter humanitatem. Divinitas ſine humanitate non eſt mediatrix: humanitas ſine Divinitate non eſt mediatrix, ſed inter Divinitatem ſolam, & humanitatem ſola mediatrix eſt humana Divinitas, & divina humanitas Chriſti: qui etiam ſemetipſum obtulit pro nobis in paſſione, ut tanti capitis corpus eſſemus ſecundum formam ſervi. Hanc enim obtulit, in hac oblatus eſt, quia ſecundum hanc mediator eſt, in hac Sacerdos, in hac ſacrificium eſt. Per ipſum ergo & petitiones & laudes ſuas offert eccleſia Deo Patri, ſciens, per eum ſolum poſſe ſe accipere, quod poſtulat: per eum ſolum placere poſſe, quod laudat, ſicut ipſe in evangelio promittit dicens: Amen, amen dico vobis, ſiquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Hæc enim mediationis gratia eſt, per quam exauditur eccleſia, ſecundum quam & apoſtolus exhortatur, dicens: Per ipſum ergo offeramus hoſtiam laudis ſemper Deo, id eſt, fructum labiorum confitentium nomini eius. Idem namque mediator Dei & hominum Deus ſuper nos, homo propter nos per humilitatem interpellat pro nobis apud Patrem, per Divinitatem exaudit, & præſtat cum Patre, ſicut ipſe teſtatur, dicens: Quia ego ad Patrem vado, & quodcumque petieritis in nomine meo, hoc faciam, ut clarificetur Pater in Filio. De qua mediatione & advocatione etiam beatus Ioannes Apoſtolus ait: Advocatum habemus apud I Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt pro pro peccatis noſtris; quia, qui per human interpellat pro nobis apud Patrem, (Beda.) per divinitatem propitiatur nobis cum Patr rat itaque Sacerdos pro eccleſia, orat e pro Sacerdote, ſicut orat apoſtolus pro orat plebs pro Apoſtolo, qui dicit: Orar mul, pro nobis ut Deus aperiat nobis verbi. Et pro Petro orabat eccleſia, cun in vinculis Petrus, & exaudita eſt, quom Petrus pro eccleſia; quia omnia pro in membra orant, caput pro omnibus inter De quo ſcriptum eſt: Qui eſt ad dexteram qui etiam interpellat pro nobis. Unigenito (Greg.) Filio pro homine interpellare eſt coæternum Patrem ſe ipſum hominem dem re, eique pro humana natura rogaſſe eſt dem naturam in Divinitatis ſuæ celſitudine ſcepiſſe. Interpellat ergo pro nobis D non voce, ſed miſeratione, quia quod d in electis noluit, ſuſcipiendo ſervavit: qu niam hoc, quod moriendo in ſepulchro r reſurgendo ſuper angelos elevavit, recte Sa adiungit, & dicit:

*Per quem Maieſtatem tuam laudant an adorant dominationes, tremunt poteſtat*

Hæc eſt enim ineffabilis gloria ſalvatori mediatoris noſtri, qui ut apoſtolus ait, pu nem peccatorum faciens, ſed & ad de Maieſtatis in excelſis, tanto melior ange fectus, quanto differentius pro illis nomen ditavit. Cuius nominis celſitudinem alibi nens dicit: Propter quod & Deus illum vit, & donavit illi nomen, quod eſt ſuper nomen ut in nomine Ieſu omne genu fle cœleſtium, terreſtrium, & infernorum, qu per eundem mediatorem laudet, adoret, miſcat Maieſtatem Dei Patris non ſolum e hominum in terris, ſed etiam eccleſia ang in cœlis. Sic enim eccleſia tota & una ac da eſt, non ſolum ex ea parte, qua pere tur in terris a ſolis ortu uſque ad occaſur dans nomen Domini, & poſt captivitatem ſtatis cantans canticum novum; verum eti illa, quæ in cœlis ſemper, ex quo condit cohæſit Deo, nec ullum malum ſui caſus ta eſt. Hæc in ſanctis angelis beata pe & ſuæ parti peregrinanti, ſicut oportet, o tur; quia utraque una erit conſortio æterni

ıc una eſt vinculo charitatis. Hæc ergo, eregrinatur in terris, ſanguine mediatoris ı habens peccatum, ab omni eſt peccato ta. Eius vox eſt: ſi Deus pro nobis, quis nos? qui proprio Filio ſuo non pepercit, ɔ omnibus nobis tradidit illum. Non enim ıgelis mortuus eſt Chriſtus; ſed ideo etiam ıgelis fit ipſa redemtio hominum, quoniam s redimus in gratiam poſt inimicitias, quas homines & ſanctos angelos peccata fece- & ex ipſa hominum redemtione ruinæ illius æ damna reparantur. Propter hoc ait Apo- reſtaurari omnia in Chriſto, quæ in cœ- t, & quæ in terris in ipſo. Inſtaurantur , quæ in cœlis ſunt, cum id, quod inde ;elis lapſum eſt, ex hominibus redditur. antur autem, quæ in terris ſunt, cum ipſi ɛs, qui prædeſtinati ſunt in æternam vi- a corruptionis vetuſtate renovantur. Ac illud ſingulare ſacrificium, in quo immo- ſt mediator, pacificantur cœleſtia cum ter- ıs, & terreſtria cum cœleſtibus; quoniam, poſtolus dicit: in ipſo complacuit omnem dinem habitare, & per eum reconciliare in ipſum, pacificans per ſanguinem cru- ıs, ſive quæ in terris ſunt, ſive quæ in De ipſo namque & alibi idem apoſto- : Et ipſe eſt caput corporis eccleſiæ. Et : Et eſtis in illo repleti, qui eſt caput principatus, & poteſtatis. Omnes ergo, initio ſeculi fuerunt iuſti, caput Chriſtum : illum enim credidere eſſe venturum, nos veniſſe iam credimus, & in eius fide ſanati ſunt, in cuius & nos: ut ſit & ipſe caput civitatis Hieruſalem omnibus con- ıtis fidelibus ab initio uſque in finem, ad- etiam legionibus, & exercitibus angelo- ut fiat illa una civitas ſub uno rege, & ıædam provincia ſub uno imperatore felix petua pace ac ſalute, laudans Deum ſine ɔeato fine. Iſtorum vero trium ordinum ɔrum ſpirituum, id eſt, angelorum, domi- ım, poteſtatum, qui divinam Maieſtatem :, adorare, & tremere dicuntur, talis eſt ıtia, quod angeli, qui latine nuntii inter- :ur, ex ipſo nomine officium ſuum nobis ıt, quia videlicet a Deo miſſi voluntatem ɔminibus nuntiant, ſicut legimus in veteri :nto miſſos angelos ad Abraham, ad Loth, ɔb, ad Moyſen, ad Ioſue, ad Danielem, Tobiam, & in novo frequenter. Unde pſalmiſtam dicitur: Benedicite Domino angeli eius, potentes virtute, facientes verbum illius ad audiendam vocem ſermonum eius. Et iterum: Qui facit angelos ſuos ſpiritus, ac ſi aperte dicat: Qui eos, quos ſemper habet ſpiritus, etiam cum voluerit, angelos, id eſt, nuntios facit. Dominationes autem vocantur ea angelorum agmina, quæ mira potentia præeminent, eoquod eis cetera ad obediendum ſubiecta ſint. Poteſtates etiam vocantur hi, qui hoc potentius ceteris in ſuo ordine perceperunt, ut eorum ditioni virtutes adverſæ ſubiectæ ſint, quorum poteſtate refrænantur, ne corda hominum tantum tentare prævaleant, quantum volunt. Hi ergo tam beati & ſublimes in cœleſtibus ſpiritus per Chriſtum Dominum noſtrum Maieſtatem Dei laudant, ſicut ad eos congratulando dicitur in pſalmo: Laudate Dominum de cœlis, laudate eum in excelſis. Laudate eum omnes angeli eius, laudate eum omnes virtutes eius. De quibus & Deus in libro Iob loquitur, dicens: Quando facta ſunt ſydera, laudaverunt me omnes angeli mei voce magna. Adorant quoque eandem divinam Maieſtatem, ſicut in hymno confeſſionis Eſdræ ad ipſum Deum dicitur: Tu ipſe Domine Deus, qui feciſti cœlum & terram, & univerſa, quæ in eis ſunt, & tu vivificas hæc omnia, & exercitus cœli te adorant. Tremunt etiam, ſicut per figuram de eis in libro Iob dicitur: Columnæ cœli contremiſcunt, & parent ad nutum eius; quia ipſæ quoque virtutes cœleſtium, quæ Deum ſine ceſſatione conſpiciunt, in ipſa ſua contemplatione contremiſcunt. Sed idem tremor, ne eis pœnalis ſit, non timoris eſt, ſed admirationis. Cum ergo in cœleſtibus tanta ſit devotio laudantium, veneratio adorantium, tremor admirantium, conſideret hæc homo, cui dictum eſt: Quid ſuperbit terra & cinis? & audiat Apoſtolum monentem: Cum metu & timore & tremore veſtram ipſorum ſalutem operamini. Sequitur Sacerdos in Dei laudibus, & dicit: *Cœli, cœlorumque virtutes, ac beata Seraphim ſocia exultatione concelebrant.*

Subauditur hoc, quod iam ſupra dictum eſt, Maieſtatem tuam. Hanc namque non ſolum, ut præmiſſum eſt, angeli, dominationes, & poteſtates, laudant, adorant, tremunt, ſed etiam cœli, & cœlorum virtutes, & Seraphim, concelebrant, id eſt, in commune celebrant concordi devotione, & communi gaudio laudant. Nam celebritas eſt conventus populi in laude, & celebrata dicimus in celebri, id eſt, in frequentiſſimo conventu

ventu acta. Celebrat itaque, & concelebrat Maieſtatem Dei beatus ille populus angelorum, de cuius inenarrabili multitudine ſcriptum eſt: Millia millium miniſtrabant ei, & decies millies centena millia aſſiſtebant ei: quia adeſt illis ſemper vultus præſens Dei, dicente Domino in evangelio: Angeli eorum ſemper vident faciem Patris mei, qui in cœlis eſt. Qui dum ſine defectu conſpicitur, & amatur, & laudatur, electorum civium mira lætitia agitur, viciſſim de ſe omnes in ſuo conventu gratulantur.

Ipſa eſt enim domus Dni æterna, de qua in pſalmo canitur: Beati, qui habitant in domo tua Domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te. Et iterum: ſicut lætantium omnium habitatio in te. Ideo hic bene dicitur, quia Maieſtatem Dei ſocia, id eſt, iuncta exultatione concelebrant; quoniam, ut iam ſupra dictum eſt, ſine intermiſſione laudantes, viciſſim de illo, & de ſe in illo lætantur, ſicut de ipſis Seraphim manifeſte in Eſaia legitur, quia volabant, & clamabant alter ad alterum, & dicebant: *Sanctus*, *Sanctus*, *Sanctus*, & cetera. Merito enim laudant, cui miniſtrant, & aſſiſtunt, (Aug.) & dant gloriam in excelſis Deo, quia illi debent, quod ſunt, illi debent, quod vivunt, illi debent, quod iuſte vivunt, illi debent, quod beate vivunt. Ne putemus hominem ſolum pertinere ad gratiam Dei. Quid erat angelus, antequam fieret? quid eſt angelus, ſi deſerat, qui creavit? Hinc ergo omnium creatorem, & rectorem laudant, & concelebrant cœli, ſicut eum laudant ſol & luna, omnes ſtellæ, & lumen. Unde & in pſalmo dicitur: Laudate eum ſol, & luna, laudate eum omnes ſtellæ, & lumen. Laudate eum cœli cœlorum, & aquæ, quæ ſuper cœlos ſunt, laudent nomen Domini. In hymno quoque trium puerorum ad laudem Dei elementa omnia provocantur, non quod elementa muta habeant ſenſum laudandi Deum, ſed quia cuncta bene cogitata laudem pariant: & impletur cor conſideratione creaturæ ad eructandum hymnum creatori. Et quia longum fuit in iſta gratiarum actione totos angelorum ordines, qui in ſcripturis novem inveniuntur, ſingillatim ponere, poſt cœlos ponuntur virtutes. Quo nomine omnes cœleſtes ſpiritus nonnunquam generaliter appellari ſolent, ut eſt illud in pſalmo: Verbo Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. Et iterum: Dominus virtutum ipſe eſt rex gloriæ. Tamen (Greg.) proprie in ordinibus angelorum virtutes illi ſpiritus vocantur, per quos ſigna &

miracula frequentius fiunt. Ad ultimum
tur Seraphim, qui eſt ſummus ordo angel
ſpirituum, & vere beata, quæ ex ſingula
pinquitate Conditoris ſui incomparabili
amore. Unde Seraphim ardentes, vel inc
tes interpretantur; quia quo ſubtilius cha
Divinitatis aſpiciunt, eo validius in eius
flammeſcunt. Sciendum quoque, (Beda.)
Cherubin, & Seraphin per litteram *m*
iuxta proprietatem linguæ hebrææ maſculi
generis, & pluralis numeri tantum. Si
per *n* litteram dicantur, ſicut in pſal
hymnis, & in præſenti gratiarum actione
tur, græca declinatione in neutrale genus
tur, velut eum dicimus: Lucida ſydera, ſ
nemora, iucunda littera. Sic & beata Se
neutrali genere & plurali numero accipiamu
lud namque attentiſſime cognoſcendum; qu
ita ſancti angeli, & ceteræ cœlorum v
Maieſtatem Dei Patris laudare, adorare,
re, & communi exultatione concelebrare
tur per Chriſtum Dominum noſtrum, ta
hæc venerationis & glorificationis obſequi
Deo Patri deferant, non etiam Filio & S
ſancto. Certiſſima enim fide tenere, &
debemus, quia totius ſanctæ Trinitatis
& Filii, & Spiritus ſancti, ſicut una eſt
tas, & individua Maieſtas, ita ei in o
æqualis honor, & individua glorificatio d
Nec ullo modo aut Pater ſine Filio, aut
ſine Patre & Spiritu ſancto, aut laudari, au
rari, aut ullo divini cultus obſequio honor
teſt. (Vigilius.) Nulla enim eſt in Trinit
ſtantia, ſed ſive Patrem quis adoret, ibi
Filius, & Spiritus ſanctus, ſive Filio & S
ſancto ſupplicet, ibidem ſine dubio & Pa
venitur, quia dum Patrem aut Filium in
totam Unitatem, totam amplecteris Trini
Si enim vere & fideliter creditur, quia P
Filio, & Filius in Patre eſt, ſicut Eſaias a
dem Filium loquitur, dicens: In te eſt
& non eſt Deus præter te. Et in evan
Ego, inquit, in Patre, & Pater in me eſt:
dubium, quod ſimiliter ut Patri etiam Fili
in eodem Patre conſubſtantialiter manet,
bis ſacrificium immoletur. Cum enim ita
invicem, ut ſeparari nequeant, manent,
uni exhibueris, utriſque exhibitum crede.
nique Filius ait: Qui me videt, videt & P
Ego & Pater unum ſumus. Si viſio F
Patris contemplatio, Patris honorificentia
eſt gloria, dicente eodem Filio: Ut omnes

: Filium, ſicut honorificant Patrem. Quid
:niuntur, qui Patrem honorificant, & non
ficant Filium? non poteſt, inquit, fieri.
on honorificat Filium, non honorificat Pa-
qui miſit illum. Sed ne forte Patrem qui-
ıonorifices tanquam maiorem, Filium vero
m minorem, corrigit te ipſe Filius, & re-
te, dicens, ut omnes honorificent Filium,
ferius; ſed ſicut honorificant Patrem. Quic-
:rgo mandatis cœleſtibus obſequendo Divi-
exhibemus, ſive in ſacrificiorum ritu, ſive
)licatione precum, ſive in alio quolibet mu-
tiæ genere, & Patri & Filio æqualiter de-
ac ſic nullum venerationis honorem pri-
poſſidet Pater, qui non ad Filii & Spiri-
ncti pertineat dignitatem. Nam ſi ſacra-
m regenerationis baptiſmi ad eos æqualiter
:t, dum in nomine Patris & Filii, & Spi-
)eata illa ſecundæ nativitatis gratia celebra-
ıulli dubium, quod & myſteriorum ſacrifi-
mmuni dignitatis honore Pater, & Filius,
·itus ſanctus poſſidet, quia inſeparabili Dei-
ınitate Trinitas ipſa connexa eſt. Ut au-
d ſolum Patrem oratio dirigatur, id apo-
er eos ordinante ſpiritu ſanxerunt, ut qui
·um, deorum errores unius Dei prædicatio-
ebantur evellere, ſub Trinitatis ſacramento
erſonæ in ſacrificiorum ritu ſupplicandum
:cernerent: ne qui unum Deum ob falſo-
leorum extirpandos errores prædicabant,
ralem Divinitatis numerum incidiſſe argue-
ab his, qui ineffabile Patris, & Filii &
s ſancti myſterium ignorabant. Rectiſſime
onſtitutum eſt, ut quia Pater, & Filius,
ritus ſanctus unius deitatis, unius naturæ,
æqualitatis, unius denique poteſtatis exi-
una ex eis perſona propter unitatis my-
ı retinendum in ſacrificio invocaretur. Nec
:buit, niſi quæ prima eſt, in qua ceteræ
ıaturaliter manentes exiſtunt. Quod vero
ilium invocamus, cum ad eum dicimus,
ſum Chriſtum Filium tuum, hoc, ut ſupra
ictum eſt, ex ea parte præcipitur, quia
ıobis Sacerdotis officio functus eſt, tunc
)eo Patri immaculatam ſuæ carnis hoſtiam
obtulit crucis. Unde vas electionis: Con-
:, inquit, Apoſtolum & Pontificem Confeſ-
Ieſum, qui fidelis eſt ei, qui fecit eum.
ergo Sacerdos pro nobis interpellet ne-
:ſt; ſed ea, ut dixi, parte, qua hominis
ıaturam. Unde & apoſtolus non Divini-
ſed humanitati eius hoc interceſſionis eius
miniſterium coaptavit, dicens: Unus enim mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus. Quod autem oratio & adoratio ſicut Patri ita etiam Filio deferatur, oſtendit Eſaias dicens: Ipſum gentes deprecabuntur, & erit nomen eius glorioſum. Et iterum ubi inducit Deum Patrem loquentem ad Filium: Labor Ægypti, & negotiatio Æthiopiæ & Sabaym viri ſublimes ad te tranſibunt, & tui erunt. Poſt te ambulabunt vinculis alligati, & te adorabunt, teque deprecabuntur: quoniam in te eſt Deus, & non eſt præter te. Iterum in Ioël: Omnis, quicunque invocaverit nomen Domini, ſalvus erit. Quod de Filio dictum apoſtolus edocet tunc, cum incredulitatem Iudæorum exprobrans ait: Omnis, qui invocaverit nomen Domini ſalvus erit. Quomodo invocabunt eum, in quem non crediderunt? David etiam ſupernarum ſedium conſeſſorem Filium deprecans ait: Qui ſedes ſuper Cherubim, appare coram Ephraim, & Beniamin & Manaſſe. Excita potentiam tuam, & veni, ut ſalvos facias nos. Audi etiam Spiritum ſanctum, quemadmodum laudis ſacrificium & Filio & Patri & ſibi præcipit immolari. Ubi vere individua Trinitas cum perſonarum diſtinctione evidentius demonſtratur. Dicit ergo idem Spiritus ſanctus in pſalmo: Immola Deo ſacrificium laudis, & redde Altiſſimo vota tua. Et invoca me in die tribulationis tuæ, & eripiam te, & glorificabis me. (Aug.) Ecce Spiritus ſanctus & Deo Filio ſacrificium laudis & Patri Altiſſimo vota promiſſionis & ſibi invocationis & glorificationis hoſtiam a veritatis cultoribus ſuadet exhiberi. De illo quippe dicit apoſtolus: Neſcitis, quia corpora veſtra templum ſunt Spiritus ſancti, quem habetis a Deo, & non eſtis veſtri. Empti enim eſtis pretio magno: glorificate, & portate Deum in corpore veſtro. Quemnam Deum, niſi Spiritum ſanctum, cuius corpora noſtra eſſe dixerat templum? Debetur ergo gloria Spiritui ſancto. (Vigilius.) Quod vero virtutes angelicæ cum Patre ſimul etiam Filium laudant, atque glorificant, oſtenditur nobis in Deuteronomio, ubi ita ad Filii venerationem cœleſtis invitatur exercitus: Lætamini cœli ſimul cum eo, & adorent eum omnes angeli Dei. Lætamini gentes cum populo eius, & glorificent eum omnes filii Dei. In apocalypſi quoque beatus Ioannes poſtquam vidit quatuor animalia & viginti quatuor ſeniores coram agno, qui librum ſignatum aperuit, ceciđiſſe dicentes: Dignus es accipere librum, & aperire ſignacula eius, quoniam occiſus es, & redemiſti

Qq 2 nos

nos Deo in ſanguine tuo: ſubiunxit voces militiæ cœleſtis redemptionis noſtræ congratulantes, & ait: Et vidi, & audivi vocem angelorum multorum in circuitu throni, & erat numerus eorum millia millium dicentium voce magna: Dignus eſt agnus, qui occiſus eſt, accipere virtutem, & divinitatem, & ſapientiam & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem. Poſt hæc, inquit, vidi, & ecce multitudo magna, quam numerare nemo poterat, ex omni gente, & tribu, & populo, & lingua, ſtantes ante thronum, & in conſpectu agni amicti ſtolis albis, & palmæ in manibus eorum, & clamabant voce magna, dicentes: ſalus Deo noſtro ſedenti ſuper thronum, & agno. Ecce laudis ſacrificium indiſcrete Patri & Filio ſanctorum immolat chorus, quorum voces multitudo angelorum adorando, & Amen reſpondendo confirmat, ſicut ſtatim in eodem libro ſequitur: Et omnes angeli ſtabant in circuitu throni, & ceciderunt in conſpectu throni in facies ſuas, & adoraverunt, dicentes: Amen. Spiritum quoque ſanctum in eadem gloriæ ſublimitate beatus Petrus prædicat dicens: Spiritu ſancto miſſo de cœlis, in quem deſiderant angeli proſpicere. Sequitur Sacerdos, & dicit:

*Cum quibus & noſtras voces ut admitti iubeas, deprecamur, ſupplici confeſſione dicentes.*

Voces angelorum (Greg.) ſunt in laude conditoris, ipſa admiratio intimæ contemplationis. Quales ergo oportet eſſe voces noſtras, quas in conſpectu Dei cum angelorum laudibus deprecamur admitti, id eſt, intromitti, ut poſſimus dicere: Intret oratio mea in conſpectu tuo. Et iterum: Ut veniat ad te oratio mea ad templum ſanctum tuum. Utique tales voces, & talis clamor non eſt in ſono oris (Greg.), ſed in deſiderio cordis. Voces enim apud ſecretiſſimas aures Dei non faciunt verba noſtra, ſed deſideria. Æternam etenim vitam ſi ore petimus, nec tamen corde deſideramus, clamantes tacuimus; ſi vero deſideramus ex corde, etiam cum ore conticeſcamus, tacentes clamamus. Sic Moyſes a ſtrepitu verborum tacebat, & tamen ſilens aure divinæ pietatis audiebatur. Cui dicitur: Quid clamas ad me? Intus eſt ergo in deſiderio clamor ſecretus, qui ad humanas aures non pervenit, & tamen auditum Conditoris replet. Et quia ſuperna illa civitas ex angelis & hominibus geſtat, ad quam tantum credimus hominum genus aſcendere, quantos illic contigit electos angelos remanſiſſe, ſicut ſcriptum eſt: ſtatuit terminos gentium iuxta numerum angelorum Dei: merito ſancta eccleſia, quæ illis ſocianda eſt in cœlo, & cum illis in Dei laudibus permanſura, iam nunc ipſis vocibus Deum laudat in terris, quibus eum angeli laudant in cœlis, & hoc non ſuperba præſumtione, ſed ſupplici confeſſione: ſic deſiderans maieſtatem Dei credere, & confiteri in mundo, ſicut ab angelis videtur & laudatur in cœlo. Hæc enim confeſſio non eſt peccati, de qua nobis præcipitur: Confitemini alterutrum peccata veſtra, & orate pro invicem: Et pſalmiſta ait: Dixi, confitebor adverſum me iniuſtitiam meam Domino: ſed laudis, & gratiarum actionis, qualis intelligitur in pſalmo, ubi canimus: Confiteantur Domino miſericordiæ eius, & mirabilia eius filiis hominum. Et qualem Dominus Ieſus, qui nullum omnino habebat peccatum, in evangelio Deo Patri offert, dicens: Confiteor tibi Pater Domine cœli & terræ, qui abſcondiſti hæc a ſapientibus & prudentibus, & revelaſti ea parvulis. Una ergo confeſſione, id eſt, laude & gratiarum actione iam nunc homines cum angelis ſociantur, laudantes de cœleſtibus, & terreſtribus tanquam eum, qui fecit cœlum & terram, & dicentes: *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth, pleni ſunt cœli & terra gloria tua.*

Iſtæ ſunt voces angelorum laudantium in cœlis. Hunc hymnum gloriæ Dei & Eſaias Propheta ſe audiviſſe teſtatur, quando gloriam Dei vidit, & Seraphim iſtis vocibus eum collaudantis audivit, & beatus Ioannes in Apocalypſi ſub figura quatuor animalium introducit. Legitur namque in Eſaia de Seraphim laudantibus ita: Et clamabat alter ad alterum, & dicebat: Sanctꝰ, Sanctꝰ, Sanctꝰ, Dominus Deus Sabaoth, plena eſt omnis terra gloria eius. In Apocalypſi vero de quatuor animalibus ſic legitur: Et requiem non habebant die ac nocte dicentia: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt. Manifeſtum eſt ergo, quod in his verbis divinæ laudis, quæ ad imitationem ſupernarum virtutum iuxta Eſaiam decantat eccleſia, unus ſermo de Apocalypſi additus ſit. Nam in Eſaia tantum, Dominus Sabaoth legitur; in Apocalypſi vero, Dominus Deus Sabaoth. Item in Eſaia legitur: Plena eſt omnis terra gloria eius, tanquam hoc angeli non ad ipſum Deum, ſed de ipſo ad invicem dicant. Nos autem converſa ad eum voce dicimus: Pleni ſunt cœli & ter-

ra

oria tua. Quod non humano ſenſu præſum- ſed de alia ſcriptura aſſumtum & additum loquente ipſo Deo in Ieremia Propheta, & ıte: Cœlum & terram ego impleo. Quid- autem in Dei laudibus ſcriptura dicit, recte l ipſum dicitur gratulando, & de ipſo ad exhortando, vel inſtruendo. Sabaoth au- ınum eſt (Hieron.) de decem nominibus Dei Hebræos, & latine interpretatur *exercituum*, virtutum, ſicut frequenter in prophetis poſi- eſt: Hæc dicit Dominus exercituum. Et ālmo: Dominus Virtutum ipſe eſt rex glo- Qui ideo Dominus exercituum, & Domi- virtutum vere dicitur; quia omnis militiæ tis exercitus, omnes ſupernæ virtutes, at- ıngelicæ poteſtates, eius imperio ſubiacent, ervìunt voluntati. Angelicos enim ſpiritus g.) recte militiam dicimus, quia decertare ontra poteſtates æreas non ignoramus. Quæ ı certamina non labore, ſed imperio pera- ; quia quod agendum contra immundos ſpi- appetunt, ex adiutorio cuncta regentis poſ-

De hac namque militia naſcente rege no- criptum eſt: ſubito facta eſt cum angelo mul- ı militiæ cœleſtis. Quid ſibi ergo vult in ıymno angelico ſub uno nomine ſanctitatis repetitio? ſi trina repetitio, cur una lau- , ſi una laudatio, cur trina repetitio, (Aug.) uia Pater & Filius & Spiritus ſanctus ſancti- num ſunt? Non dixit ſemel, ne Filium ſe- aret: non bis, ne Spiritum ſanctum præter- non quater, ne creaturam coniungeret. Et tenderet, unam eſſe deitatem, cum tertio et. Sanctus, Sanctus, Sanctus, addidit ſin- ter: Dominus Deus Sabaoth. Sanctus igi- ıter, ſanctus Filius, ſanctus & Dei Spiritus, videlicet Trinitas adoratur, & laudatur ab is. Hanc Seraphim glorificant, & omnes ates, virtuteſque cœleſtes. Adiunguntur ı huic hymno angelorum ſumta ex evan- verba turbarum laudantium Dominum, & n noſtrum venientem Hieroſolimis, atque tium: *Oſanna in excelſis, benedictus, qui in nomine Domini, oſanna in excelſis.*

enim ex ſcriptura prophetica, & evange- completur plena laudatio, cum poſt laudem riam ſanctæ Trinitatis adiungitur etiam gra- n actio de adventu ſalvatoris, qui unus in & ex ipſa pro ſalute noſtra homo factus, ındum venit, & eandem moriendo & reſur- ı perfecit. Mortuus eſt enim propter de- noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. Unde recte illi gratias agentes dici- mus: Oſanna, id eſt, ſalus in excelſis. Hoc eſt enim quod in pſalmo canitur: Domini eſt ſa- lus, & ſuper populum tuum benedictio tua. Hoc quod in magnæ devotione laudis in Apocalypſi Sanctorum chorus reſonat; Salus Deo noſtro, qui ſedet ſuper thronum, & agno. Recte quo- que ſubiungimus: Benedictus, qui venit in no- mine Domini, iuxta quod ipſe in evangelio Iu- dæis non credentibus dicit: Ego veni in nomi- ne Patris mei, & non recepiſtis me. Aſſumunt autem verſiculum laudis turbæ de pſalmo cente- ſimo ſeptimo decimo, quem de Domino cantatum eſſe manifeſtum eſt. Quod enim turbæ dicunt: O- ſanna, hoc eſt, quod ibi dicitur: o Domine ſalvum me fac, o Domine proſperare. Et ſtatim eisdem verbis ſubiungitur: Benedictus, qui venit in nomi- ne Domini: Quod vero in eiusdem laudis proſe- quutione ſubiungitur: Oſanna, id eſt, ſalus, vel, ſalvifica in excelſis, aperte docet adventum Do- mini in carne non ſolum humani generis in ter- ra, ſed & angelorum in cœlis eſſe ſalutem, quia dum nos redemti ad ſuperna perducimur, eorum profecto numerus, qui ſatana cadente erat mi- noratus, impletur. Hinc etenim Paulus ait: In- ſtaurari omnia in Chriſto, quæ in cœlis, & quæ in terra ſunt in ipſo. Recte igitur Oſanna in altiſſimis in eius laude canitur, cuius tota in- carnationis diſpenſatio pro implenda laude patriæ cœleſtis apparuit. Poſt has laudes & gratiarum actiones pro tanta gratia redemtionis, quæ in illo divino myſterio agitur, & commendatur, facto totius eccleſiæ ſilentio, in quo ceſſante omni ſtrepitu verborum, ſola ad Deum diriga- tur intentio, & devotio cordium ſociatis ſibi omnium votis & deſideriis, incipit Sacerdos ora- tionem fundere, per quam ipſum myſterium do- minici corporis & ſanguinis conſecratur. Sic enim oportet, ut in illa hora tam ſacræ & di- vinæ actionis tota per Dei gratiam a terrenis co- gitationibus mente ſeparata, & eccleſia cum Sa- cerdote, & Sacerdos cum ſpiritali deſiderio in- tret in ſanctuarium Dei ſupernum & æternum. Et quoniam ſpiritus eſt Deus, & eos, qui ado- rant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare; nam & Pater tales quærit, qui adorent eum, ſic eumdem Deum, & Patrem deprecetur, & dicat: *Te igitur clementiſſime Pater per Ieſum Chri- ſtum Filium tuum Dominum noſtrum ſupplices rogamus, & petimus, uti accepta habeas & be- nedicas hac dona, hac munera, hac ſancta ſa- crificia illibata.*

Dirigitur ergo hæc oratio, ſicut & reliquæ orationes iuxta regulam fidei & morem eccleſiæ ad clementiſſimum Patrem, cuius erga nos peccatores & indignos tanta exiſtit clementia, & miſericordia, quantam apoſtolus commendat dicens: Qui etiam proprio Filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum. Quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit? Et iterum: Deus autem, qui dives in miſericordia, propter nimiam charitatem ſuam, qua dilexit nos, cum eſſemus mortui peccatis, convivificavit nos Chriſto. Per hanc gratiam ſpiritum adoptionis accepimus, quam commendat Apoſtolus dicens: Sed accepiſtis ſpiritum adoptionis Filiorum, in quo clamamus: Abba Pater. Et ideo in hoc ſpiritu adoptionis, qui poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus; quia eos, quos replere dignatur inenarrabili deſiderio gementes & poſtulantes facit, clamat Sacerdos cum eccleſia non voce, ſed corde, dicens: Te igitur clementiſſime Pater ſupplices rogamus & petimus. Quæ ſupplicatio & inclinatio cordis ad Deum tantæ reverentiæ & humilitatis eſſe debet, ut imitari queat illud, quod de ſua ſupplicatione Apoſtolus dicit: Huius rei gratia flecto genua mea ad Patrem, ex quo omnis paternitas in cœlis, & in terra nominatur. In qua flexione genuum non corporis proſtratio, ſed ſupplex affectus & cordis contritio intelligitur. De qua pſalmiſta ait: ſacrificium Deo ſpiritus contribulatus: Cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies. Secundum hæc ergo dicitur: Supplices te rogamus & petimus per Ieſum Chriſtum Filium tuum Dominum noſtrum, per quem omnis ſupplicatio & petitio noſtra ad Deum dirigi debet, tanquam per verum mediatorem & æternum Sacerdotem, qui ſedet ad dexteram Patris, & interpellat pro nobis. Pro qua autem re dicit Sacerdos ad Deum Patrem: rogamus & petimus, niſi pro eo, quod ſequitur, videlicet, ut ea quæ ipſi offeruntur, dona, munera ſancta, ſancta ſacrificia accepta, id eſt, beneplacita habeat, & benedicat. Sacerdotum eſt enim offerre, & maieſtatem Dei invocare; Dei autem eſt dignanter ſuſcipere, & ea, quæ offeruntur, benedicere. Sicut in lege præcipit Sacerdotibus, dicens: Sic benedicetis filiis Iſrael, & dicetis eis. Et poſt verba benedictionis ſubiungit: Invocabunt nomen meum ſuper filios Iſrael, & ego benedicam eis. Quid apertius? Illi invocabunt, & ego benedicam; & tamen ſuperius dixerat: Sic benedicetis. Sed illi exorando, ille largiendo. Ita ergo & in oblatione divini ſacrificii Sacerdotes exhibent offerendi & ſupplicandi miniſterium, ſed Deus largitur benedictionis donum per unum & verum Sacerdotem, per quem & oblata ſanctificat, & ſanctificata acceptat. Dicunt itaque: Ut accepta habeas, & benedicas, ac ſi ſuppliciter dicant: Petimus, ut hæc ſpiritu tuo ſanctifices, atque ore benedicas; ut, quod noſtræ humilitatis geritur miniſterio, tuæ virtutis impleatur effectu. Quod autem ſubiungitur: Hæc dona, hæc munera, hæc ſancta ſacrificia illibata, non aliud, atque aliud dicitur, ſed res una pro ſui magnitudine diverſa appellatione laudatur, & laudando commendatur. Quæ enim divinis offeruntur altaribus, & munera appellantur, ſicut Dominus in evangelio dicit: Si offers munus tuum ad altare; & dona, vel ſacrificia dicuntur, ſicut oſtendit Apoſtolus dicens: Omnis namque Sacerdos ex hominibus aſſumtus pro hominibus conſtituitur in his, quæ ſunt ad Deum, ut offerat dona, & ſacrificia pro peccatis. Sed ut dictum eſt, iſta ſermonum repetitio tanti ſacramenti eſt commendatio, & piæ devotionis excitatio, quia hæc ſunt vere ſancta, & illibata, id eſt, inviolata & incontaminata ſacrificia, quæ nulla digne poſſunt verba laudare; quoniam in myſterio dominici corporis offeruntur, in cuius figuram hoſtiæ illæ veteris teſtamenti immaculatæ, ac ſine ullo vitio iubebantur offerri. Qualis ſolus inventus eſt Chriſtus ſine ullo omnino peccato. Sequitur Sacerdos, & dicit: *In primis, quæ tibi offerimus pro eccleſia tua ſancta catholica, quam pacificare, cuſtodire, adunare, & regere digneris toto orbe terrarum, una cum famulo tuo papa N.*

Sic omnino dignum fuit, ut inciperet ſancta oblatio, videlicet pro eccleſia Dei ſancta catholica toto orbe terrarum diffuſa; ipſa eſt enim univerſitas ſanguine Domini redemta. (Aug.) Ipſa eſt enim hæreditas a Patre ei promiſſa & data, ſicut ipſe Pater loquitur in pſalmo: Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. Hæc unitas corporis Chriſti templum Dei eſt, cui apoſtolus dicit: Templum enim Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos. Omnes qui credunt in Chriſtum & ſic credunt, ut diligant. Hoc eſt enim credere in Chriſtum, diligere Chriſtum, tanquam lapides ſunt vivi, de quibus templum Domini ædificatur. Hoc autem templum eſt, ubi rogatur Deus, & exaudit. Quis quis enim præter templum Dei oraverit Deum non exauditur ad illam pacem, non exauditur

am æternam, quæ non conceditur, niſi
ɔi in templo Dei orat, qui orat in pace
e in unitate corporis Chriſti. Quod cor-
ɔriſti conſtat ex multis credentibus in toto
errarum. Et ideo exauditur, qui orat in
, quia ipſe orat in ſpiritu & veritate. Me-
ea, & pro ea, quia & in ea incipit di-
blatio, tanquam dicatur Deo de illa, &
: Exaudi nos Deus ſalutaris noſter. Spes
n finium terræ, & in mari longe. Ipſa
nque unitas, quæ a finibus terræ, id eſt,
ente, & occidente, ſeptentrione, & meri-
d Deum clamat, & dicit: A finibus terræ
:lamavi, dum anxiaretur cor meum. Hinc
*ſia* græce dicitur, quod in latinum ver-
*onvocatio*, eoquod omnes ad ſe convocet.
ɔolica appellatur, id eſt, univerſalis. Non
icut conventicula hæreticorum in aliquibus
ɔm partibus coarctatur, ſed per totum or-
:rrarum dilatata diffunditur. Hinc & uni-
ab uno cognominata eſt, eoquod in uni-
ɔlligitur. Unde ait Dominus in evangelio:
ecum non colligit, ſpargit, id eſt, qui in
:atem meam non colligitur, a me diviſus,
erſionis perditione diſſipatur. Pro hac ita-
imum in illa oblatione poſtulatur, ut eam
oto orbe terrarum pacificare dignetur, vi-
, ne per hæreſes, & ſchiſmata eius unitas
:ur, & adverſitate perſecutionum eius tran-
s perturbetur. Ut enim hanc pacem tam
quam exterius faciat Deus eccleſiæ ſuæ,
apoſtolus orat, dicens: Pax Dei, quæ
at omnem ſenſum, cuſtodiat corda veſtra,
lligentias veſtras in Chriſto Ieſu. Et om-
ccleſiam orare admonet, cum ait: Volo
primo omnium fieri obſecrationes, oratio-
oſtulationes, gratiarum actiones. Et poſt
ım: Ut qui etiam, inquit, & tranquillam
agamus in omni pietate. Poſtulatur etiam
ɔtens Deus, ut eam cuſtodire, adunare,
:re dignetur. Ipſe eſt enim verus cuſtos
ſui, id eſt, veri Iſrael, de quo in pſalmo
ır: Ecce! non dormitabit, neque dor-
qui cuſtodit Iſrael. Et iterum: Niſi Do-
cuſtodierit civitatem, fruſtra vigilat, qui
t eam. Id ipſum autem videtur eſſe adu-
quod pacificare: idipſum cuſtodire quod
ere, quia eccleſiam ſuam Deus & pacifi-
adunat, & adunando pacificat; & cuſto-
regit, & regendo cuſtodit. Pacificando
e adunat, cum omnium fidelium corda in
:e coniungit, cum omnium fidelium men-
tes per unitatem fidei, ſpei, & charitatis unius efficit voluntatis, ut per Spiritum ſanctum charitate diffuſa impleatur in ea, quod ſcriptum eſt: Multitudinis autem credentium erat cor unum, & anima una. Et ecce! quam bonum, & quam iucundum, habitare fratres in unum. Cuſtodiendo quoque regit eandem eccleſiam ſuam, cum inter omnia pericula clementer eam gubernat, & dirigit, cui in pſalmo orantes dicimus: Salvum fac populum tuum, & benedic hæreditati tuæ, & rege eos, & extolle illos uſque in æternum. Quod vero poſt generalem eccleſiæ commendationem adiungitur: Una cum famulo tuo papa noſtro, ipſa unitas eccleſiaſtici corporis fortius commendatur, quia divinæ religionis cultum, ut beatus Leo ſcribit, quem in omnes gentes, omneſque nationes Dei voluit gratia coruſcare, ita Dominus noſter Ieſus Chriſtus humani generis ſalvator inſtituit, ut huius muneris ſacramentum in beatiſſimo Petro omnium Apoſtolorum ſummo principaliter collocaret, atque ab ipſo quaſi quodam capite dona ſua vellet in corpus omne manare, ut exortem ſe myſterii intelligeret eſſe divini, qui auſus fuiſſet a Petri ſoliditate recedere. Hunc enim in conſortium individuæ unitatis aſſumtum, id quod ipſe erat, voluit nominari dicendo: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam. Unde conſtat, ſicut iterum beatus Papa Pelagius docet, ab univerſi orbis communione ſeparatos eſſe, qui qualibet diſſenſione inter ſacra myſteria apoſtolici pontificis memoriam ſecundum conſuetudinem non frequentant. Sequitur in myſterio: *Et Antiſtite noſtro & omnibus orthodoxis Catholicæ & apoſtolicæ fidei cultoribus.*

Sicut enim univerſalis eccleſiæ commemoratio propter unitatem ſocietatis coniungitur commemorationi apoſtolici pontificis, ut dignum & religioſum eſt, ita ſingulæ eccleſiæ commemorationem ſubiungunt ſuorum antiſtitum, probantes ſe per illam orationem dominicæ oblationis ſervare cum eis unitatem ſpiritus in vinculo pacis. Orthodoxi autem græce, latine recte gloriæ dicuntur, eoquod nullo hæretico errore depravati rectæ fidei confeſſione Deum glorificent, id eſt, ipſi ergo ſunt catholicæ & apoſtolicæ fidei cultores. Catholicæ, id eſt, univerſalis, quam univerſa ubique ſervat eccleſia, eiuſdemque Apoſtolicæ, quam in toto mundo apoſtolorum doctrina fundavit. Cultores autem huius fidei non poſſunt dici, niſi illi, qui quod recte credunt, veraciter diligunt.

gunt. Hoc enim unusquisque colit, quod maxime diligit. Unde & de quibusdam gulæ & ventris amatoribus ait apoſtolus: Quorum Deus venter eſt. Ille ergo eſt veritatis cultor, qui iungit fidei dilectionem, ut Deum, de quo recte credit, diligendo colat, & colendo permereatur. Ipſa eſt fides, quam commendat apoſtolus, dicens: In Chriſto enim Ieſu neque circumciſio aliquid valet, neque præputium, ſed fides, quæ per dilectionem operatur. Neque enim in confuſione paganorum, neque in purgamentis hæreticorum, neque in languore ſchiſmaticorum, neque in cæcitate Iudæorum, quærenda religio eſt, ſed apud eos ſolos, qui chriſtiani, catholici, vel orthodoxi nominantur, id eſt, integritatis cuſtodes, & recta ſectantes. Completa hac oratione, qua in primis univerſalis eccleſia cum apoſtolico pontifice & omnibus orthodoxis Deo commendatur, adiungitur in concluſione more ſolito: *Per Chriſtum Dominum noſtrum.* Aliter enim nec oratio, nec oblatio eccleſiæ Deo offerri poteſt; nec illa, pro quibus Deus exoratur, accipere, niſi per unum mediatorem Dei & hominum, qui interpellat pro nobis. Quod ergo offert eccleſia, offert per illum. Quod Deus eandem eccleſiam pacificare, cuſtodire, adunare, & regere dignatur, præſtat per illum. Per ipſum noſtra ad Deum vota aſcendunt: per ipſum divina ad nos dona deſcendunt. Hoc namque ipſe in evangelio commendat, dicens: Quia ego ad Patrem vado, & quidquid petieritis in nomine meo hoc faciam, ut clarificetur Pater in Filio. Quam petitionis formam in omni oratione ſua cuſtodit eccleſia. Sequitur in myſterio: *Memento Domine famulorum, famularumque tuarum, & omnium circumſtantium, quorum tibi fides cognita eſt, & nota devotio.*

In quibus verbis cum primum dicitur, Memento Domine famulorum famularumque tuarum, & ſic deinde ſubiungitur: Et omnium circumſtantium, manifeſtum eſt, quod quaſi quidam locus ſit, ubi aliquibus ſpecialiter nominatis etiam ceterorum, qui aſſiſtunt in eccleſia, commemoratio adiungitur: in quo utique loco aut liberum eſt Sacerdoti, quos deſideraverit peculiariter nominare, & nominatim Deo commendare; aut certe illud ab antiquis obſervatum eſt, ut ibi offerentium nomina recitarentur, quod videtur beatus Papa Innocentius in quadam epiſtola ſignificare, ubi dicit: Superfluum eſt, ut cuius hoſtiam necdum Deo offeras, eius ante nomen inſinues, quamvis illi incognitum nihil ſit. Prius ergo oblationes commendandæ ſunt, ac tunc eorum nomina, quorum ſunt edicenda, ut inter ſacra myſteria nominentur, non inter alia, quæ præmittimus, ut ipſis myſteriis viam futurii precibus aperiamus. Fit ergo hæc oratio ad Deum Patrem, ut memor eſſe dignetur famulorum, famularumque ſuarum, utriusque videlicet ſexus ſibi ſervientium, non ſolum eorum, qui nominantur, ſed & omnium circumſtantium, ac de omnibus & pro omnibus ſimul dicitur Deo: Quorum tibi fides cognita eſt, & nota devotio. Hoc eſt, quam recte credant, quam devote te diligant, Tu ſolus vides in conſcientiis ſingulorum. Tu es enim ſcrutans corda, & renes Deus. Et tibi veraciter dictum eſt: Tu enim ſolus noſti corda filiorum hominum, qui in tuis cultoribus magis oblationem fidei, & devotionis requiris. Fidei, cum per legiſlatorem tuum dicis: Audi Iſrael! Dominus Deus tuus unus eſt. Devotionis, cum ſtatim adiungis: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua, & proximum tuum tanquam te ipſum. Hanc enim fidem & devotionem Deo offerre, hoc eſt verum ſacrificium ſalutare, de quo ſcriptum eſt: Sacrificium ſalutare eſt attendere mandatis. Sequitur in myſterio: *Qui tibi offerunt hoc ſacrificium laudis pro ſe ſuisque omnibus, pro redemtione animarum ſuarum, pro ſpe ſalutis, & incolumitatis ſuæ, tibi reddunt vota ſua æterno Deo vivo & vero.*

In quibus verbis fideliter conſiderandum eſt, quod tota eccleſia offerat Deo illud ſacrificium laudis, quia de omni multitudine circumſtantium fidelium dicitur: Qui tibi offerunt. Quod enim adimpletur proprie miniſterio Sacerdotum, hoc generaliter agitur fide & devotione cunctorum. Omni enim eccleſiæ dicitur per beatum Petrum Apoſtolum: Vos autem genus electum, regale Sacerdotium, offerre ſpirituales hoſtias & acceptabiles Deo per Ieſum Chriſtum. (Beda.) Omnem ergo eccleſiam Sacerdotium ſanctum appellat, quod ſola domus Aaron in lege nomen & officium habuit, quia nimirum omnes fideles ſummi Sacerdotis membra exiſtunt, cuncti oleo lætitiæ ſignantur, illius corpori uniti, qui rex ſummus & Sacerdos eſt verus, regnum ſuis tribuens ut rex, & ut pontifex eorum peccata ſui ſanguinis hoſtia mundans, quamquam & emundavit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis ad ſervien-

ım Deo viventi, & ideo novi teſtamenti tor eſt. Per hunc ergo ſanguinem novi te- ıti, qui eſt effuſus in remiſſionem peccato- , emundavit, id eſt, innovavit conſcien- fidelium. Et fiunt, id eſt, fideles iuxta m apoſtolum hæredes ſecundum ſpem vitæ e. Et repromiſſionem accipiunt, qui vocati æternæ hæreditatis Et ideo ſanguis ille æterni eſt & novi teſtamenti, quia quos a ıte innovat, ad æternam hæreditatem per-

Hinc Zacharias Propheta velut ad ipſum ıum loquens ait: Tu quoque in ſanguine enti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu, in on erat aqua; quia videlicet per huius ſan- effuſionem & antiqui iuſti ſpe futuræ re- ɔnis devincti ab inferni clauſtris educti ſunt, : eundem etiam omnes credentes a pecca- vinculis, & de lacu miſeriæ, ac de luto eripiuntur. Item quod hic dicitur, myſte- fidei, & in illis verbis Domini, quibus my- n corporis & ſanguinis ſui tradidit, non le- ſed videtur de alio loco evangelii ſumtum ubi ſecundum Ioannem de hoc eodem ſa- nto quibusdam diſcipulis non credentibus ıs ait: Verba, quæ ego locutus ſum vobis, s & vita ſunt; ſed ſunt quidam ex vobis, ɔn credunt. Oſtendit enim ſe magnum di- nyſterium, cum ait: Verba, quæ ego lo- ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt. Cum au- diungit: ſed ſunt quidam ex vobis, qui redunt; oſtendit iſtud myſterium non eſſe, dei & fidelium, qui illa verba fideliter au- (Aug.) Et ideo eis ſpiritus & vita ſunt, os ſpiritaliter intellecta vivificant. Aut cer- c verba de Apoſtolo ſumta ſunt, ubi ait: ıtes myſterium fidei in conſcientia pura; icut ſacramentum ſanctæ Trinitatis, ita & ıentum dominicæ paſſionis & mortis, quod ɔlatione frequentatur, æqualite neceſſarium utem, æqualiter in conſcientia pura eſt ſu- ım, ac retinendum. Quod etiam in bapti- celebratur, docente eodem Apoſtolo, ac di- : Quicunque enim baptizati ſumus in Chri- ſto, in morte ipſius baptizati ſumus. To- ergo, quod in hac oblatione dominici cor- & ſanguinis agitur, myſterium eſt. Aliud videtur, aliud intelligitur. Quod videtur, m habet corporalem: quod intelligitur, fru- habet ſpiritalem. Sciendum vero, quod m calicem dominici ſanguinis iuxta obſer- m eccleſiæ catholicæ ab apoſtolis traditam, niſi mixtum aqua, offerri non licet; quia vinum fuit in redemptionis noſtræ myſterio, cum ait: Non bibam amodo de hoc genimine vitis. Et de latere eius, quod lancea transfixum eſt, aqua cum ſanguine egreſſa, vinum de vera carnis eius vite cum aqua expreſſum oſtendit. Hæc ſunt enim ſacramenta eccleſiæ, ſine quibus ad vitam, quæ vere vita eſt, non intratur. Ille ſanguis in remiſſionem effuſus eſt peccatorum. Aqua illa ſalutare temperat poculum. Hæc & lavacrum præſtant & potum. Hoc totum dominicæ oblationis myſterium quanta pietate & amore agendum & accipiendum ſit, commendat nobis ipſe Dominus dicendo: Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis. Quod exponens apoſtolus ad Corinthios ait: Quotiescunque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat. Illius ergo panis & calicis oblatio mortis Chriſti eſt commemoratio & annuntiatio, quæ non tam verbis, quam myſteriis ipſis agitur, per quæ noſtris mentibus mors illa pretioſa altius & fortius commendatur. Quid eſt enim Chriſti commendatio, niſi charitatis eius commendatio? quam nobis beatus Ioannes Evangeliſta commendans ait: Sciens Ieſus, quia venit hora eius, ut tranſeat ex hoc mundo ad Patrem, cum dilexiſſet ſuos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos: (Aug.) id eſt, uſque ad mortem eum dilectio illa perduxit, quia tantum dilexit eos, ut moreretur propter illos. Hoc enim teſtatus eſt dicens: Maiorem hac dilectionem nemo habet, ut animam ſuam quis ponat pro amicis ſuis. Propterea & iturus ad paſſionem, & per reſurrectionis atque aſcenſionis gloriam diſceſſurus e mundo, hoc ſacramentum ultimum diſcipulis tradidit, ut memoriam tantæ charitatis, per quam ſolam ſalvamur, arctius eorum mentibus infigeret, quatenus ſemper memores ſimus, & quales, & quantum ab eo dilecti ſimus. Quales, ne de nobis gloriemur: quantum, ut de illo ſperemus. Quod utrumque Apoſtolus diligenter exponit, & inculcat, dicens: Ut quid enim Chriſtus cum adhuc infirmi eſſemus ſecundum tempus pro impiis mortuus eſt? Et poſt paululum: Commendat autem, inquit, ſuam charitatem Deus in nobis, quoniam ſi cum adhuc peccatores eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt, multo magis iuſtificati nunc in ſanguine ipſius ſalvi erimus ab ira per ipſum. Si enim cum inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem Filii eius, multo magis reconciliati ſalvi erimus in vita ipſius. Hoc

Hoc ergo agendum, hoc frequentandum commendavit eccleſiæ, quousque ipſe veniat in finem ſæculi, quando erit Sanctorum requies non adhuc in ſacramento ſpei, quod in hoc tempore conſociatur eccleſiæ, quamdiu bibitur, quod de Chriſti latere manavit, ſed iam in ipſa perfectione ſalutis æternæ cum tradetur regnum Deo & Patri, ut in illa perſpicua contemplatione incommutabilis veritatis nullis myſteriis egeamus. (Greg.) Hæc namque ſingulariter victima ab æterno interitu animam ſalvat, quæ illam nobis mortem Unigeniti per myſterium reparat; qui licet ſurgens a mortuis iam non moritur, & mors ei ultra non dominabitur, tamen in ſe ipſo immortaliter atque incorruptibiliter vivens, pro nobis iterum in hoc myſterio ſacræ oblationis immolatur: eius quippe ibi corpus ſumitur, eius caro in populi ſalute partitur, eius ſanguis non iam in manus infidelium, ſed in ora fidelium funditur. Hinc ergo penſemus, quale ſit pro nobis hoc ſacrificium, quod pro abſolutione noſtra paſſionem Unigeniti Filii ſemper imitatur. Sequitur in myſterio: *Unde & memores Domine nos ſervi tui, ſed & plebs tua ſancta Chriſti Filii Domini Dei Noſtri tam beatæ paſſionis, nec non & ab inferis reſurrectionis, ſed & in cœlos glorioſæ aſcenſionis, offerimus præclaræ maieſtati tuæ de tuis donis ac datis hoſtiam puram, hoſtiam ſanctam, hoſtiam immaculatam, panem ſanctum vitæ æternæ, & calicem ſalutis perpetuæ.*

Quia Dominus & ſalvator noſter myſterium ſuæ mortis, quam pro noſtra omniumque ſalute ſuſcepit, tanta pietate memoriæ fidelium commendavit, ut per oblationem & participationem ſui corporis & ſanguinis eandem vivificam mortem ſuam nos annuntiare voluerit, donec veniat in maieſtate de cœlis. Quid dignius ac ſalubrius fieri poteſt, quam ut hæc veneranda myſteria frequentando memores ſint pariter Sacerdotes & populus, univerſa videlicet eccleſia, beatæ paſſionis eius? Et vere beata, quæ ſine peccato ſuſcepta totius mundi peccata delevit. Et quia non ſolum, ut apoſtolus ait, mortuus eſt propter delicta noſtra, ſed etiam reſurrexit propter iuſtificationem noſtram, ac ſic mortem noſtram moriendo deſtruxit, & vitam reſurgendo reparavit: Memores ſimus reſurrectionis quoque eius ab inferis, per quam ſpoliato inferno, ſicut per Prophetam prædixerat: Ero mors tua, o mors morſus tuus ero inferne! implevit in ſe, quod ante fuerat prophetatum: Quoniam non derelinques animam meam in inferno: nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem. Et quoniam reſurgens a mortuis factus eſt primitiæ dormientium, & primogenitus mortuorum, quia iam non moritur, mors illi non dominabitur; & aſſumtus eſt in cœlum, & ſedet a dextris Dei: ſimul memores etiam glorioſæ aſcenſionis eius, quando congratulantibus angelis & omni militia cœleſtis exercitus in eius laudibus concrepante implevit, quod in pſalmo canitur: Aſcendit Deus in iubilo, & Dominus in voce tubæ. Unde & in alio pſalmo cœleſtium virtutum voces introducuntur in eius glorioſa aſcenſione, admirando interrogantium, & congratulando reſpondentium, cum interrogantes dicunt: Quis eſt iſte Rex gloriæ? & reſpondentes adiungunt: Dominus fortis & potens, Dominus potens in prælio. Et iterum interrogant: Quis eſt iſte Rex gloriæ? & reſpondent: Dominus virtutum ipſe eſt Rex gloriæ. Hæc eſt enim tota ſalus noſtra, & vita noſtra, ſi inceſſanter eius memores ſimus, & illi ſoli nos deberi cognoſcamus, cuius paſſione firmati, cuius vulnere ſanati, cuius ſanguine mundati, morte vivificati, reſurrectione coexcitati, aſcenſione in cœlis glorificati ſumus; quia & ideo pretium redemtionis noſtræ in Sacramento dominici corporis & ſanguinis celebramus, ut ſemper fideliter illud meditemur, quod apoſtolus monet, dicens: Et non eſtis veſtri; empti enim eſtis pretio magno. Memores igitur dominicæ paſſionis, & reſurrectionis, & aſcenſionis tam Sacerdotes, quam plebs fidelis offerunt præclaræ, id eſt, præcellenti, & glorioſæ maieſtati Dei non de ſuo, ſed de eius donis ac datis, iuxta quod ſcriptum eſt: Et quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi. Ipſe eſt enim, qui educit panem de terra, & præſtat vinum, ut lætificet cor hominis. Ex his ergo creaturæ Dei fructibus, id eſt, bonitatis, & pietatis eius muneribus offert illi eccleſia in myſterio dominici corporis & ſanguinis vere hoſtiam puram, hoſtiam ſanctam, hoſtiam immaculatam. Quæ trina repetitio tanti myſterii eſt laudatio, & laudando commendatio, & commendando piæ devotionis exercitatio. Hæc namque hoſtia corpus & ſanguis eſt, ut beatus Petrus ait, agni incontaminati & immaculati Chriſti. Quam vero hoſtiam puram, ſanctam, & immaculatam offert eccleſia, niſi quam a Domino accepit, id eſt, panem ſanctum vitæ æternæ, & calicem ſalutis perpetuæ? In hoc enim pane ſumentibus vita æterna eſt, ſicut ipſe Dominus panis vivus & panis vitæ de ſe ipſo ait:

um panis vivus; qui de cœlo deſcendi. Et
ı: Panis enim Dei eſt, qui deſcendit de
, & dat vitam mundo. Et alio loco dicit:
nanducat hunc panem vivet in æternum.
ıod iſte ſit panis corporis ſui, ipſe exponit
do: Et panis, quem ego dabo, caro mea
o mundi vita. Ergo & calix ſanguinis eius
eſt ſalutis æternæ: quia ſanguis ille pro
; effuſus eſt in remiſſionem peccatorum, ut
n faceret populum ſuum a peccatis eorum.
oc canitur in pſalmo: Calicem ſalutaris ac-
ı, & nomen Domini invocabo. Eſt enim
iſte ſalutaris accipienti & in ſacramenti ac-
ıne, & in paſſionis imitatione, ſicut a ſan-
ıartyribus acceptus eſt. Hunc panem ſigni-
: manna. (Aug.) Hunc panem tribuit alta-
:i. Noverint fideles corpus Chriſti. Si in
i corpore homo fuerit, accipiet de Chriſti
ı. Sicut autem corpus noſtrum ſine ſpiritu
oteſt vivere, ſic non habebit ſpiritum vi-
ıiſi qui in corpore Chriſti fuerit inventus.
ult vivere, accedat, credat, vivat Deo de
incorporetur, ut vivificetur. Hoc eſt enim
ıcare illum eſcam, & illum bibere potum,
riſto manere, & illum manentem in ſe ha-
ſicut ipſe dicit: Qui manducat meam car-
& bibit meum ſanguinem, in me manet,
ı in eo. Sequitur in myſterio: *Supra qua
io ac ſereno vultu reſpicere digneris* , *&
a habere*, *ſicuti accepta habere dignatus es
a pueri tui iuſti Abel*, *& ſacrificium Pa-
bæ noſtri Abrahæ*, *& quod tibi obtulit ſum-
Sacerdos tuus Melchiſedech ſanctum ſacri-*
, *immaculatam hoſtiam.*

ıtur Deus, ut hæc munera vitæ & ſalutis,
ıræclare maieſtati eius offeruntur, propitio,
, placabili ac ſereno vultu reſpicere digne-
ıon quia vultus eius aliquando obnubilatur,
ıuando ſerenatur, cum ipſe ſit Pater lumi-
ut beatus Iacobus ait, apud quem non eſt
ıutatio, nec viciſſitudinis obumbratio. Et
; Ioannes teſtatur, quoniam Deus lux eſt,
ebræ in eo nullæ ſunt. Sed qui ſemper
nine eſt, tunc ſuper nos ſerenat & illumi-
ıltum ſuum, quando declarat ſuper nos mi-
diam ſuam, ſicut in pſalmo orantes dici-
Illuminet Dominus vultum ſuum ſuper nos
ſereatur noſtri. Sicut e contrario de qui-
m, qui eius miſericordia indigni ſunt, ipſe
Abſcondam faciem meam ab eis. Et ite-
quibus ſe placabilem præbet, promittit, di-
cens: Et non avertam faciem meam a vobis.
Unde & beatus Daniel iſtis ipſis verbis exorat
dicens: Exaudi Domine preces ſervi tui, illu-
mina faciem tuam ſuper ſanctuarium tuum, &
propitius intende ſuper populum iſtum, ſuper
quem invocatum eſt nomen tuum. Neque enim
Deus humana forma faciem aut vultum habere
putandus eſt, quia, ut Dominus in evangelio
ait, ſpiritus eſt Deus, & eos, qui adorant, in
ſpiritu & veritate oportet adorare: ſed facies &
vultus Dei præſentia eius eſt. Quid eſt enim
facies Dei ſuper nos illuminata, niſi eius præ-
ſentia declarata, cum miſericordiam & bonitatem
ipſius præſentem nobis adeſſe ſentimus? Sic &
reſpicere Dei, viſitatio pietatis eius eſt, ſicut in
pſalmo orantes dicimus: Deus virtutum conver-
tere, reſpice de cœlo, & vide, & viſita vineam
iſtam. Oratur itaque omnipotens Deus, ut pla-
cabilis, & propitius factus ſereno vultu, id eſt,
declarata bonitatis & pietatis ſuæ præſentia re-
ſpiciat dignanter eccleſiæ ſuæ munera: & accepta
ac beneplacita habeat, ſicut munera pueri ſui iu-
ſti Abel, cuius fides & iuſtitia oblationis accepta-
tio, & in lege veteri commendatur, ubi ſcriptum
eſt: Et reſpexit Deus ad Abel & ad munera
eius: & in evangelio dicente Domino: A ſan-
guine Abel iuſti uſque ad ſanguinem Zachariæ
filii Barachiæ. Et apoſtolus, ubi ad Hebræos
ſcribit: Fide plurimam hoſtiam Abel, quam Cain
obtulit Deo, per quam teſtimonium conſecutus
eſt eſſe iuſtus, teſtimonium perhibente muneribus
eius Deo. Et per illam defunctus adhuc loqui-
tur, qui non ætate, ſed puritate & ſimplicitate
puer Dei appellatur. Sicut etiam & David, qui
mortuus eſt ſenex & plenus dierum, tamen in
evangelio legitur: Et erexit cornu ſalutis nobis
in domo David pueri ſui. Et ſicut ſacrificium,
inquit, Patriarchæ noſtri Abrahæ utique, quod
ſacrificavit in oblatione unigeniti filii ſui Iſaac,
offerens eum Deo in holocauſtum. Quod ita ac-
ceptum fuit, ut ſtatim mereretur audire: Per
memet ipſum iuravi, dicit Dominus, quia feci-
ſti rem hanc & non pepercisti filio tuo propter
me: benedicam tibi, & cetera. Qui eſt patriarcha
non tantum Iſraeliticæ plebis ſecundum carnem,
ſed etiam noſtræ ſecundum fidem, ſicut ei pro-
miſſum eſt, quia patrem multarum gentium poſui
te. Adiungitur adhuc: Et quod tibi obtulit ſum-
mus Sacerdos tuus Melchiſedech. De quo ma-
nifeſte ſcriptura dicit: Et Melchiſedech Rex Sa-
lem protulit panem & vinum. Erat enim Sacer-
cerdos Dei altiſſimi, & benedixit Abraham. Cuius

Rr 2 &

& ſacerdotium & ſacrificium tantum magnificatur, ut dicat de eo Apoſtolus ad Hebræos dicens: Primum quidem Melchiſedech, qui interpretatur Rex iuſtorum. Denique Rex Salem, quod eſt rex pacis, ſine patre, ſine matre, ſine genealogia, neque initium dierum, neque finem vitæ habens: aſſimilatus autem per omnia Filio Dei, manet Sacerdos in perpetuum. Quod vero poſt hæc omnia ſubiungitur: Sanctum ſacrificium, immaculatam hoſtiam, ad ſuperiora referendum eſſe videtur, ubi dictum eſt: Supra quæ propitio ac ſereno vultu reſpicere digneris, ut ad complendam petitionem ſubiunctum ſit. Hoc autem totum exoratur omnipotens Deus, videlicet, ut ſacrificium eccleſiæ ita acceptum habeat ut ſacrificium iuſti Abel & Patriarchæ Abrahæ, & ſummi Sacerdotis Melchiſedech: quia & in illis antiquis ſacrificiis imago erat huius veri ſacrificii. Et hoc ipſum uni Deo auctori utriusque teſtamenti, & utriusque ſacrificii ordinatiſſima temporum diſpoſitione tunc placebat in præfiguratione venturæ veritatis, quod & nunc placet in adimpletione eiusdem veritatis. (Aug.) Nam & in ſacrificio Abel, quod de primogenitis ovium & adipibus earum oblatum ſacrificio Cain, quod ex terræ fructibus offerebatur, prælatum eſt, novi teſtamenti fides præfigurabatur, quæ ex innocenti gratia Deum laudans veteris teſtamenti terrenis operibus anteponitur. Et immolatione unici & dilecti filii Abrahæ immolatio eius præfigurabatur, de quo dicit Pater: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Unde ait Apoſtolus: Qui filio ſuo proprio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum. Et ſacrificium Melchiſedech ita vere erat ſignificatio ſacrificii Chriſti, ut inde prædictum ſit: Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Sequitur in myſterio: *Supplices te rogamus, omnipotens Deus! iube hac perferri per manus ſancti Angeli tui in ſublime altare tuum in conſpectu divinæ maieſtatis tuæ, ut quotquot ex hac altaris participatione ſacroſanctum Filii tui corpus & ſanguinem ſumſerimus, omni benedictione cœleſti & gratia repleamur. Per Chriſtum Dominum noſtrum.*

Hæc verba myſterii tam profunda, tam mira & ſtupenda quis comprehendere ſufficiat? quis inde digne aliquid loquatur? Magis veneranda ſunt & pavenda, quam diſcutienda. Beatus tamen Gregorius idoneus tanti ſacramenti interpres, in quodam loco aliquid de his tanquam de re ineffabili pene ineffabiliter loquitur. Quis enim fidelium, inquit, habere dubium poſſit in ipſa immolationis hora ad Sacerdotis vocem cœlos aperiri, in illo Ieſu Chriſti myſterio angelorum choros adeſſe, ſummis ima ſociari, terrena cœleſtibus iungi, unum quid ex viſibilibus atque inviſibilibus fieri? Idem etiam Doctor, quomodo accipiendum ſit: In ſublime altare Dei in conſpectu divinæ maieſtatis eius, quodam loco ſubtiliter oſtendit, exprimens illum verſiculum pſalmi: Conſtituite diem ſolemnem in confrequentationibus uſque ad cornu altaris. Dies, inquit, ſolemnis eſt Domino compunctio cordis noſtri. Sed tunc in confrequentationibus dies ſolemnis conſtituitur, cum in lacrymas pro amore eius aſſidue mens movetur. Cui velut ſi diceremus, quamdiu iſta acturi ſumus, quamdiu tribulatione afficimur, illico terminum quousque fieri debeat, ſubiunxit, dicens: Uſque ad cornu altaris. Cornu quippe altaris eſt exaltatio ſacrificii interioris, ubi cum venerimus, iam nulla neceſſitas eſt, ut ſolemnem diem Domino de noſtra lamentatione faciamus. Beatus quoque Auguſtinus de eodem ſublimi altari divino exponens verſiculum pſalmi: Lavabo inter innocentes manus meas, & circumdabo altare tuum Domine, ſic breviter deſignat: Munda, inquit, faciam inter innocentes opera mea, quibus amplexabor ſublimia tua. Item alio loco exponens illum verſiculum: Et introibo ad altare Dei, ad Deum, qui lætificat iuventutem meam, de eadem re ſic dicit: Eſt enim quoddam altare Dei inviſibile, ad quod non accedit iniuſtus, ille ſolus accedit, qui ad iſtud ſecurus accedit. Illic inveniet iuventutem ſuam, qui in iſto diſcernit cauſam ſuam. Quale ibi ſacrificium eſt? Ipſe, qui intrat, aſſumitur in holocauſtum. Et repetit aliis verbis, quid hoc altare ſit, ad Deum, inquiens, qui lætificat iuventutem meam. Item alibi idem doctor exponens eundem verſiculum, quem beatus Gregorius. Si enim eſt, inquit, in domo illa ſempiterna ſacrificium laudis & Sacerdos ſempiternus, eſt & altare ſempiternum pacata mens ipſa iuſtorum. Non ergo ſufficiat in terra iſte dies ſolemnis, quo agnus occiſus eſt, ſed conſtituite illum in condenſis ſcripturarum alta & ſecreta rimantes, quousque perveniatis exaltatis a Deo mentibus veſtris uſque ad eius divinitatem. Et quid ibi aliud, niſi laudes cantabimus? quid ibi aliud dicemus, niſi Deus meus es, & confitebor tibi, Deus meus es tu, & exaltabo te? Non ſtrepitu verborum iſtud dicemus, ſed dilectio inhærens illi per ſe ipſam

clamat

: iſta voce. Dilectio ipſa vox eſt. Hæc de i altari Dei in conſpectu divinæ maieſtatis eceſſario in hoc loco ex ſanctorum Patrum poſita ſunt, ne quis carnaliter cogitans t in cœlis eſſe altare corporeum, ex cœle- ſuper cœleſti corpore factum; ſed potius ſenſum ſpiritalium Patrum intelligamus ſubli- are Dei rationale & intelligibile eſſe in ele- rationali creatura angelica videlicet & hu- Quæ in ſanctis Angelis, ex quo condi- , in contemplatione ſui conditoris ſublima- ibi invicem per ſpiritum pacis unita verum lime altare Dei exiſtit. Ex quo accipit ſempiternum ſacrificium laudis & hoſtiam ionis. Ad cuius altaris unitatem adiungi- nc per fidem, & in futuro per divinæ con- tionis ſpeciem omnis multitudo hominum um. Sed quamdiu in iſta mortalitate vi- antequam re ipſa ingrediantur ad illud al- lei, antequam perveniant uſque ad cornu in orationibus & ſupplicationibus ſuis tan- inferioribus adhuc poſiti, a ſupernis virtu- uvantur, ut earum interventione exaudian- & quaſi de ſublimitate altaris ſuſcipiantur. egimus, & Danieli oranti & deprecanti Ga- n angelum apparuiſſe, eique dixiſſe: Ab precum tuarum egreſſus eſt ſermo, & ego ropter ſermones tuos; & nemo eſt adiutor in omnibus his, niſi Michael Archangelus ps veſter. Et in Zacharia propheta legi- ro conſolatione & liberatione populi Dei, m deprecantem & dicentem: Domine exer- uſquequo non miſereberis Ieruſalem & ur- Iuda, quibus iratus es? Iſte eſt ſeptuage- annus. Et reſpondit Dominus angelo ver- a, verba conſolatoria. Similiter & ad To- Raphael Angelus dicit: Quando orabas tu crymis, & ſepeliebas mortuos, ego obtuli iem tuam Domino. Et nunc miſit me Do- , ut curarem te, &c. Fit ergo & in iſta ie & oblatione ſacræ conſecrationis aliquid rehenſibile, & ineffabile, & multo his om- mirabilius, ut per angelicum miniſterium plicationes tanquam de ſublimi altari divi- ieſtatis conſpectibus offerantur. (Beda.) In molationis hora cum aſtantibus ſibi mini- cœleſtibus Chriſtus, ut propoſita conſecret, credendus eſt. De qua re commodum vi- aliqua beati Ambroſii verba ponere de ex- ne evangelii ſecundum Lucam. Non enim t, inquit, quis aſſiſtere angelum, quando s aſſiſtit, Chriſtus immolatur. Etenim pa- ſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Unde non immerito etiam Zachariæ deprecanti angelus apparuit a dextris altaris incenſi, quia veri Sacerdotis iam nuntiabatur adventus, & cœleſte ſacrificium parabatur, in quo angeli miniſtrarent ſic ergo iſta cogitanda ſunt, ut aliquid, quo nihil ſit melius atque ſublimius illa cogitatione conemur attingere. Similiter quoque & illud quod ſequitur: Ut omnes quotquot ex hac altaris participatione ſacroſanctum Filii tui corpus & ſanguinem ſumſerimus, omni benedictione cœleſti & gratia repleamur. Iſta enim munera iſta ſunt dona ſuper omnem gloriam conſtituta, quibus fideles ſuos omnipotens Deus reficiens glorioſo Filii ſui corpore vivificat, ſanctificat, æternitati præparat. Per hæc corda fidelium omni benedictione cœleſti replet & gratia, tribuens corporibus caſtimoniam, mentibus fidem, cogitationibus puritatem. Per hæc tuetur ſuos miſericordia, confirmat ſpe, munit charitate, ut tanta Domini participatione, qui intra ſe Deum ſuſcipiunt, templum eius effici mereantur. Quid ſit ergo per participationem corporis & ſanguinis Filii Dei omni benedictione cœleſti & gratia repleri. Et quantum hoc bonum debeat eſuriri, ac ſitiri, audiamus beatum Ambroſium dulciter dicentem & exhortantem: Chriſtus eccleſiæ cibus Chriſtus eſt potus. Caro Dei cibus & Dei ſanguis eſt potus, Chriſtus nobis quotidie miniſtratur. Cibus iſte non corpus inpinguat, ſed confirmat cor hominis. Hic eſt panis vitæ. Qui ergo vitam manducat, mori non poteſt. Accedite ad eum, & ſatiamini, quia panis eſt; & potate, quia fons eſt. Accedite ad eum, & liberamini, quia ubi ſpiritus Domini, & libertas. Accedite ad eum, & abſolvimini, quia remiſſio peccatorum eſt. Corpus Domini Ieſu poſtulatio eſt divinæ reconciliationis & protectionis æternæ. Accipe tibi munimentum! ſuſcipe Dominum Ieſum tuæ mentis hoſpitio. Ubi corpus eius, ibi Chriſtus eſt. Cum hoſpitium tuum adverſarius viderit occupatum cœleſtis fulgore præſentiæ, intelliget locum tentamentis ſuis intercluſum eſſe per Chriſtum. Qui ſit iſte, quæris? audi ipſum dicentem: Ego ſum panis vitæ, qui venit ad me, non eſuriet; & qui credit in me, non ſitiet unquam. Sequitur in myſterio: *Memento etiam Domine famulorum famularumque tuarum, qui nos præceſſerunt cum ſigno fidei, & dormiunt in ſomno pacis. Ipſis & omnibus in Chriſto quieſcentibus locum refrigerii, lucis & pacis, ut indulgeas, deprecamur.*

Orat pia mater eccleſia etiam pro defunctis ſuis,

ſuis, & eos ſacræ oblationis interceſſione commendat, certiſſime credens; quia ſanguis ille pretioſus, qui pro multis effuſus eſt in remiſſionem peccatorum, non ſolum ad ſalutem viventium, ſed etiam ad abſolutionem valeat defunctorum, ſicut beatus Ioannes teſtatur dicens: Et ſanguis Filii eius Ieſu Chriſti emundat nos ab omni peccato. Præcedunt enim fideles de corpore exeuntes ad Dominum, ſed non præciduntur ab eccleſia, quia præcedunt cum ſigno fidei, & dormiunt in ſomno pacis. Cum ſigno fidei, quia ex aqua & Spiritu ſancto renati, quia Chriſti cruce & paſſione ſignati. Dormiunt autem, tanquam vere in reſurrectione ſuſcitandi, ſicut Dominus de puella, quam ſuſcitaturus erat, ait: Non eſt mortua puella, ſed dormit. Et de Lazaro: Lazarus amicus noſter dormit, ſed vado, ut a ſomno exſuſcitem eum. Unde & Apoſtolus de fidelibus defunctis dicit: Nolumus vos ignorare fratres de dormientibus, ut non contriſtemini ſicut & ceteri, qui ſpem non habent. Dormiunt ergo in ſomno pacis, quia ab unitate & ſocietate Chriſti & eccleſiæ nec per hæreſes, nec per ſchiſmata, nec per mortalia crimina ſeparati ſunt, in quibus etſi aliquando fuerint, tamen per pœnitentiam iam ſanati ſunt, & per orationem eccleſiæ, cui in Petro dictum eſt: Quodcunque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis, reconciliati, & redemtionis myſterio ſociati ( Aug. ) utique in pace obierunt, miſerante illo, qui non vult mortem peccatoris ſed ut convertatur, & vivat.

Neque enim piorum animæ mortuorum ſeparantur ab eccleſia; alioquin nec ad altare fieret eorum memoria in communicatione corporis Chriſti, nec aliquid prodeſſet ad eius baptiſmum in periculis currere, ne ſine illo finiatur hæc vita: nec ad reconciliationem, ſi forte per pœnitentiam vel malam conſcientiam quisque ab eodem corpore ſeparatus eſt. Cur enim fiunt iſta, niſi quia fideles etiam defuncti membra ſunt (eccleſiæ) eius? Quamvis ergo nondum cum ſuis corporibus, iam tamen eorum animæ regnant cum Chriſto. Unde & in Apocalypſi legitur: Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Amodo iam dicit Spiritus, ut requieſcant a laboribus ſuis; opera enim illorum ſequuntur illos. Et iſte eſt verus ſabbatiſmus fidelium, id eſt, requies, de qua Apoſtolus dicit: Itaque relinquitur ſabbatiſmus populo Dei. Qui enim ingreſſus eſt in requiem eius, requievit ab operibus ſuis, quemadmodum & a ſuis Deus. Regnat itaque cum Chriſto nunc ec-
cleſia in vivis & mortuis. Propterea enim
dicit Apoſtolus, mortuus eſt Chriſtus, ut &
rum & mortuorum dominetur. Unde & ali
Quoniam non poſuit nos Deus in iram, ſed
quiſitionem ſalutis per Dominum noſtrum
Chriſtum, qui mortuus eſt pro nobis, ut ſ
gilemus, ſive dormiamus, ſimul cum illo
mus. In quibus verbis, vigilantes, viv
dormientes, mortuos intelligi voluit, ſicut
dicit: Sive ergo vivimus, ſive morimur, D
ſumus. (Greg.) Nam luce clarius conſtat
perfectorum iuſtorum animæ mox ut huiu
nis clauſtra exeunt, in cœleſtibus ſedibus
piuntur. Quod & ipſa veritas teſtatur d
Ubi fuerit corpus, illuc congregabuntur a
quia ubi ipſe Redemtor noſter eſt corpore
procul dubio colliguntur & animæ iuſtorum
Paulus diſſolvi deſiderat, & cum Chriſto e

Qui ergo Chriſtum eſſe in cœlo non d
nec Pauli animam in cœlo eſſe negat. Qui
de diſſolutione ſui corporis, atque inhabit
patriæ cœleſtis dicit: Scimus quoniam ſi te
domus noſtra huius habitationis diſſolvatur
ædificationem habemus ex Deo, domum no
nufactam, æternam in cœlis. Verum hoc
poſtolis, Martyribus, Confeſſoribus, cete
perfectioris vitæ viris, ut iam diximus, fie
dendum eſt. Nam ſunt quorumdam iuſtor
nimæ, quæ de cœleſti regno licet in beata
quibusdam adhuc manſionibus differuntur.
quo dilationis damno quid aliud oſtenditur
quod de perfecta iuſtitia aliquid minus
runt? At vero non nulli propter bona q
opera ad Electorum ſortem præordinati, ſe
pter mala aliqua, quibus polluti de corpo
ierunt, poſt mortem ſic vere caſtigandi ex
tur flammis ignis purgatorii, ut vel uſque
em iudicii longa examinatione a vitiorum
mundentur: vel certe prius amicorum fi
precibus, eleemoſynis, ieiuniis, fletibus,
ſtiæ ſalutaris oblationibus abſoluti pœnis,
ad beatorum perveniant requiem. ( Auguſt
Illis ergo ſacræ victimæ mortuis proſunt, q
vivendo obtinuerunt, ut eos etiam poſt m
bona adiuvent, quæ hic pro ipſis ab aliis
Inter hæc autem penſandum eſt, quod tuti
ſit, ut bonum, quod quisque poſt mortem
ſperat agi per alios, agat dum vivit ipſe p
Beatius quippe eſt, liberum exire, quam po
cula libertatem quærere.

Poſt illa ergo verba, quibus dicitur: Q
I

ſſerunt cum ſigno fidei, & dormiunt in ſom- acis; uſus fuit antiquorum, ſicut etiam uſ- ıodie Romana agit Eccleſia, ut ſtatim reci- :ur ex diptychis, id eſt, tabulis, nomina ctorum, atque ita poſt lectionem nominum ıgerentur verba ſequentia: Ipſis Domine, & ɔus in Chriſto quieſcentibus locum refrigerii, & pacis, ut indulgeas, deprecamur. Ipſis cet, quorum nomina memorantur, & ceteris ɔus in Chriſto quieſcentibus, de quibus dicit olus: Et mortui, qui in Chriſto ſunt, reſur- primi. Locum refrigerii, ubi non ſentitur rdor pœnarum, de quibus dives ille in in- ſepultus dicebat: quia crucior in hac flam- Et lucis, quam Dominus promittit fidelibus s: Ego ſum lux mundi: qui ſequitur me, ımbulabit in tenebris, ſed habebit lumen dicit Dominus. Et de qua Pſalmiſta ait: aceam coram Deo in lumine viventium. Et , ad quam Simeon iuſtus finitis huius vitæ bus tranſire cupiebat, dicens: Nunc dimit- :vum tuum Domine ſecundum verbum tuum ce. Et in qua ſanctorum Martyrum animæ :unt, dicente ſcriptura: Viſi ſunt oculis in- tium mori, illi autem ſunt in pace.

nc autem piam & religioſam obſervantiam, ex apoſtolica ſine dubio traditione ſuſce- univerſa in mundo uniformiter & celebriter eccleſia, etiam in veteris teſtamenti ſcri- & conſuetudo a Patribus cuſtodita diligen- commendat: Legimus namque in Macha- ım libris, quod vir fortiſſimus & pontifex duodecim drachmas argenti miſit Hieroſo- n offerri ea ibi pro peccatis mortuorum, n bello ceciderant; conſiderans, quod hi, ɔm pietate dormitionem acceperant, opti- haberent repoſitam gratiam. Ubi & hoc in ɪus eius fidei eius adiungitur, quia ſancta & i cogitatione pro defunctis exorabat, ut a to ſolverentur. Sequitur in myſterio: *Nobis e peccatoribus famulis tuis de multitudine ıtionum tuarum ſperantibus partem aliquam ietatem donare digneris cum tuis ſanctis A- s & Martyribus*, & cetera uſque dum dici- *& cum Sanctis tuis intra quorum nos con- m non æſtimator meriti, ſed veniæ, quæ- , largitor admitte. Per Chrm Dnm nrm.*

mmendatis ſpiritibus defunctorum per obla- n pietatis, ut in beatis electorum ſedibus ntur retinere locum refrigerii, lucis & pa- cis, conſequenter oratur omnipotens Deus, ut etiam ceteros fideles, qui ſuperſtites ſunt, & vivunt, id eſt, ſacerdotes & populum per virtutem & gratiam eiusdem venerabilis Sacramenti ad eandem beatitudınem perducat. Totius namque eccleſiæ vox eſt, id eſt ſacerdotum & plebium veraciter confitentium & dicentium Deo: Nobis quoque peccatoribus famulis tuis. Quia licet omni tempore peccatores nos eſſe ex corde cognoſcere debeamus, tunc quam maxime hoc attentius agendum & confitendum eſt, cum illo ſacro myſterio celebratur remiſſionis gratia, indulgentia peccatorum, & cum humilitate & contritione cordis dicendum Deo: Nobis quoque peccatoribus famulis tuis; quia ſicut ſcriptum eſt, & ſi peccaverimus, tui ſumus, ſcientes magnitudinem tuam, non de ullis noſtris meritis, ſed de multitudine miſerationum tuarum ſperantibus. Unde in pſalmo canimus: Et ſecundum multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem meam. Recordanda namque ſunt in hoc loco, & diligenter inculcanda verba Apoſtoli dicentis: Omnis namque ſacerdos ex hominibus aſſumtus pro hominibus conſtituitur in his, quæ ſunt ad Deum, ut offerat dona, & ſacrificia pro peccatis, qui condolere poſſit his, qui ignorant, & errant; quoniam & ipſe circumdatus eſt infirmitate, & propterea debet quemadmodum pro populo ita etiam pro ſe offerre pro peccatis. Ad quod beatus Gregorius in quodam loco exhortans ait: ſed neceſſe eſt, ut cum hæc agimus, noſmetipſos Deo in cordis contritione mactemus, quia qui paſſionis dominicæ myſteria celebramus, debemus imitari, quod agimus. Tunc vere pro nobis Deo hoſtia erit, cum nos ipſos hoſtiam fecerimus. Oratur itaque omnipotens Deus, ut non ſolum defunctis, quorum ſupra commemoratio facta eſt, ſed etiam nobis peccatoribus de multitudine miſerationum ſuarum ſperantibus aliquam partem & ſocietatem donare dignetur cum ſuis ſanctis Apoſtolis & Martyribus & omnibus Sanctis, ut pro modulo noſtro, quibus nunc ſociamur per communionem fidei, quorum memoriam veneramur, in quorum communione & unitate hæc divina myſteria agimus, cum ipſis etiam ſocietatem vitæ & beatitudinis æternæ in futuro accipiamus. Intra quorum conſortium ut nos Dei pietas introducat, petimus, ut nobis non meriti noſtri æſtimator, ſed veniæ ſit largitor, ut qui Sanctorum ſocietati per meritum iungi non poſſumus, per indulgentiam coniungamur. Si enim merita æſtimentur, & divino iudicio ponderentur, quis ad Apoſtolorum

&

& Martyrum ſocietatem aſſurgat? In fine huius orationis ſicut in ceteris præcedentibus, per quem nobis hæc omnia ſperanda, poſcenda, & obtinenda ſunt, ſubiungitur: Per Chriſtum Dominum noſtrum. Et ſtatim concluſio totius conſecrationis ſequitur dicendo: *Per quem hæc omnia Domine ſemper bona creas, ſanctificas, vivificas, benedicis, & praſtas nobis. Per ipſum & cum ipſo, & in ipſo eſt tibi Deo Patri omnipotenti in unitate Spiritus ſancti omnis honor & gloria. Per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.*

Per ipſum enim omnipotens Pater bona omnia, quæ ſacris altaribus conſecrantur, non ſolum in exordio mundi creavit condendo, quod non erat, quando per eundem unigenitum Verbum ſuum dixit, & factum eſt: germinet terra herbam virentem, & afferentem ſemen, lignumque pomiferum faciens fructum, in qua creatione utique & herba frumenti, & lignum vini exortum eſt: ſed etiam ſemper eadem bona creat propagando, & reparando, ſicut in Cana Gallilææ, ut ſe oſtenderet huius creationis auctorem, ſigno admirabili aquas vertit in vinum, ut per annos ſingulos & novæ ſegetes, & nova vina naſcantur. De hac namque operatione regendæ, propagandæ, & reparandæ creaturæ ipſe unigenitus Filius in evangelio dicit ad Iudæos indignantes, quod in Sabbatho curaret: Pater meus uſque modo operatur, & ego operor; tanquam diceret: (Beda.) Non ſex tantum diebus primis, ut putatis, Pater operatus eſt, ſed uſque modo operatur, non novum creaturæ genus inſtituendo, ſed quæ in principio creaverat, ne deficiant, propagando, & ego, inquit, operor, ſubauditur, uſque modo cum eo cuncta diſponens, regens, accummulans. In quibus verbis æqualem ſe Deo Patri manifeſtiſſime prædicavit, quia, quorum eſt una eademque operatio, procul dubio æqualis eſt & maieſtas. Per ipſum ergo, ut dictum eſt, Deus Pater hæc omnia bona ſemper creat, & creata ſuis conſpectibus oblata ſanctificat, ut quæ erant ſimplex creatura, fiant ſacramenta, ſicque ſanctificando vivificat, ut ſint myſteria vitæ, ut ſumatur in eis vita, ut vitalem ſubſtantiam accipientibus ſubminiſtrent. Sanctificando autem & vivificando ineffabiliter benedicit, quia ea omni benedictione cœleſti & gratia accumulat: ita vero ſanctificata & vivificata, & benedicta præſtat nobis per eundem ſecum pariter ſanctificantem, vivificantem, & benedicentem, qui nobis de corpore & ſanguine ſuo dedit vitam & ſalubrem refectionem. (Aug.) Manducent ergo qui manducant, & bibant, qui bibunt, eſuriant & ſitiant, vitam manducent, vitam bibant. Illud manducare, refici eſt, ſed ſic reficeris, ut non deficiat, unde reficeris. Illud bibere, quid eſt, niſi vivere? manduca vitam, bibe vitam: habebis vitam, & integra eſt vita. Tunc autem hoc erit, quando vita unicuique erit corpus & ſanguis Chriſti, ſi quod in ſacramento viſibiliter ſumitur, in ipſa veritate ſolemniter manducetur, ſolemniter bibatur. Per ipſum ergo & cum ipſo & in ipſo eſt Deo Patri omnipotenti in unitate Spiritus ſancti omnis honor & gloria. Per ipſum ſcilicet tanquam verum mediatorem Dei & hominum hominem Chriſtum Ieſum. Cum ipſo tanquam coæquali, cui ſecum unus honor & gloria debetur; quia cum in forma Dei eſſet non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo. In ipſo, tanquam vere conſubſtantiali ſicut ipſe ait: Ut glorificetur Pater in Filio. Omnis vero honor gloria eſt Deo Patri per Filium & cum Filio & in Filio in unitate Spiritus ſancti, qui ex Patre Filioque procedens, unitatem deitatis poſſidet cum Patre & Filio, atque ideo ſimul adoratur & conglorificatur. (Aug) Inſinuatur itaque nobis in Patre auctoritas, in Filio nativitas, in Spiritu ſancto Patris Filiique communitas, in tribus æqualitas. Quid eſt autem, quod damus honorem & gloriam Deo Patri per Filium in unitate Spiritus ſancti per omnia ſecula ſeculorum? quid eſt per omnia ſecula ſeculorum, niſi quod beatus Iudas Apoſtolus in fine epiſtolæ ſuæ velut diſtincte & deſignanter exponit, & exponendo generaliter concludit, dicens: Soli Deo ſalvatori noſtro per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum gloria, magnificentia, imperium & poteſtas ante omne ſeculum & in omnia ſecula ſeculorum! Cœpit enim ſeculum, id eſt, temporalis mutabilitas a conditione creaturæ. Currunt ſecula præſentia mutabilium rerum curſu labentia. Succedunt vero ſecula futura incommutabili ordine rerum ſtatuta æternaliter permanentia. Verum quia hæc omnia in æterna Dei ſapientia ſine ullo omnino initio vel mutabilitate fixa ſunt; quia ut in evangelio legimus, quod factum eſt, in ipſo vita erat, bene intelliguntur ita dici ſecula ſeculorum tanquam ſecula in ſapientia Dei inconcuſſa ſtabilitate manentia iſtorum, quæ cum tempore tranſeunt efficientia ſeculorum; aut certe ſimpliciter accipienda ſunt ſecula ſeculorum velut conſequentia præcedentium, ut continuata ſibi connexione copulentur, quæ appellantur ſecu

la

ulorum, donec totum præſens ſeculum, ex diverſorum temporum ſeculis contexi- perveniat ad finem, & ſuccedat futurum, non habet finem, (Aug.) ubi Deus vide- & laudabitur ſine fine. Amen autem, quod ıni eccleſia reſpondetur, interpretatur ve non ubicunque, & quomodocunque, ſed :a religione. Hoc ergo ad tanti myſterii ımationem ſicut & in omni legitima ora- reſpondent fideles, & reſpondendo ſubſcri-

Adiungit autem adhuc ſacerdos & dicit: *ıs præceptis ſalutaribus moniti, & divina ıtione formati audemus dicere: Pater noſter* qua uſque ad finem orationis eiusdem.

ıum profecto fuit, ut tota hæc tam ſacro- actio dominica oratione concluderetur, & ınes fidelium, quas vel propter futuram vel :r præſentem vitam nos Dominus docuit, ındem paſſionis eius commemorationem ef- ıs commendarentur. Admonet ergo tota ıa & dicitur ei a Sacerdote *oremus*, & orat ıa cum Sacerdote non voce, ſed corde. clauſa ſunt, & patet conſcientia. Silen- eſt, & clamat pectus, ſed in auribus Dei ıdit, qui miſeretur. Nam & Suſanna cum ıretur ab iniuſtis iudicibus, tacebat & ora- Os eius non audiebatur ab hominibus, cor lamabat ad Deum. Numquid quia vox eius ɔrporis non proceſſit, propterea exaudiri ıeruit? Exaudita eſt illa. Sed quando ora- ıemo hominum ſcivit. Orat ergo Sacerdos cum eccleſia converſus ad Deum & dicit: ptis ſalutaribus moniti, & divina inſtitutio- rmati audemus dicere, Pater noſter, qui es :lis. Hoc enim præceptum nobis eſt ſalu- id eſt, ad ſalutem noſtram proficiens, quo ınigenitus Filius per lavacrum regeneratio- : ſpiritum adoptionis Dei filios effectos di- monuit, dicere iuſſit. Et non humana, ivina inſtitutione ipſe nobis orandi formam ıit. Et ut Deo audeamus dicere, Pater ', ipſe nos ſua inſtitutione informavit, di- Sic ergo vos orabitis: Pater noſter, qui cœlis. Hoc itaque nobis ſuper omnia ſa- eſt, quod nobis tantam gratiam per unige- ſuum contulit Deus Pater, ut tantam bo- m cogitantes & amantes, ſic agamus, ut ıon filii ſeculi, ſed filii Dei ſimus. Præ- ergo ſalutaribus iuſſi divina inſtitutione for- non præſumptionis temeritate, ſed obe- dientiæ pietate præſumimus dicere Deo Patri: *Pater noſter, qui es in cœlis!* Ut fidelis quisque, (Aug) qui in veteri homine erat filius iræ, iam in cœleſti regeneratione Patrem invocet pietate. Credimus vero ubique eſſe Deum per divinitatis præſentiam, ſed non ubique per habitationis gratiam. Propter hanc ergo inhabitationem, ubi gratia dilectionis eius agnoſcitur, non dicimus, Pater noſter, qui es in cœlis, cum & hoc verum ſit, ſed Pater noſter, qui es in cœlis, ut templum eius potius in oratione commemoremus, quod & nos eſſe debemus, & in quantum ſumus, in tantum ad eius ſocietatem & adoptionis familiam pertinemus. Nec ſe Filius in hac oratione prætermiſit, ſed in Patris unitate coniunxit, quia in Patre & ſe orari iuſſit. Cum enim Patrem rogas, Filii nomen imploras. *Sanctificetur nomen tuum.* (Aug.) Hoc petendo admonemur deſiderare, ut nomen eius, quod ſemper ſanctum eſt, etiam apud homines ſanctum habeatur, hoc eſt, non contemnatur, quod non Deo, ſed hominibus prodeſt. *Adveniat regnum tuum.* Hac petitione deſiderium noſtrum ad illud regnum excitamus, ut nobis veniat, atque in eo regnare mereamur. *Fiat voluntas tua ſicut in cœlo & in terra.* Hac petitione nobis ab illo precamur ipſam obedientiam, ut ſic in nobis fiat voluntas eius, quemadmodum fit in cœleſtibus, in angelis eius. *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.* Per id, quod dicimus *hodie*, ſignificatur hoc tempore. Qua petitione vel ſufficientia quotidiani victus petimus, nomine panis totum ſignificantes; vel ſacramentum fidelium, quod in hoc tempore neceſſarium eſt, non tantum ad huius temporis, ſed ad illam æternam felicitatem aſſequendam. *Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Hic admonemur, & quid petamus, & quid faciamus, ut accipere mereamur. *Et ne nos inducas in tentationem.* Petimus, ne deſerti eius adiutorio alicui tentationi vel conſentiamus decepti, vel cedamus afflicti. *Sed libera nos a malo.* Hic admonemur cogitare, non diu nos eſſe in bono, in quo nullum patiemur malum. Quæ petitio ita late patet, ut homo chriſtianus in qualibet tribulatione conſtitutus, in hoc gemitus edat, in hoc lacrymas fundat, in hoc exordiatur, immoretur, ad hoc terminet orationem ſuam. *Amen.* Signaculum dominicæ orationis, quod interpretatur vere, ſive fideliter, atteſtatio eſt veritatis. Quod ex apoſtolica traditio-

ditione etiam ad ceteras orationes conſuete reſpondet eccleſia, ſicut Apoſtolus ad Corinthios ſcribit dicens: Si benedixeris ſpiritu, quis ſupplet locum idiotæ? quomodo dicit amen ſuper tuam benedictionem, quoniam quidem neſcit, quid dicas? Ex quo oſtendit, non poſſe idiotam reſpondere, verum eſſe, quod dicitur, niſi ante intellexerit. Poſt orationem dominicam, quam ad completionem perfecti myſterii tota ad Deum fudit eccleſia, ſequitur in concluſione eiusdem orationis Sacerdos & dicit: *Libera nos quaſumus Domine ab omnibus malis præteritis, præſentibus & futuris.*

In quibus verbis mala præterita, a quibus liberari petimus, peccata noſtra transacta intelligenda ſunt, quorum etſi actio iam ceſſavit in nobis, tamen reatus manet, niſi divina indulgentia deleatur. Unde admonet ſcriptura, dicens: Fili! peccaſti, ne adiicias iterum; ſed & de præteritis deprecare, ut tibi dimittantur. Mala vero præſentia, quia quotidie peccamus, & quotidie neceſſe habemus dicere: Dimitte nobis debita noſtra, poſſunt intelligi & quotidiana peccata noſtra in animo, & accidentes ſæpe languores diverſi & afflictiones in corpore, & extrinſecus irruentes innumeræ calamitates, ut fames, peſtilentiæ, gladius, & cetera huiusmodi pericula; quæ omnia quotiescunque patimur, eius debemus implorare auxilium, qui ſolus ſua pietate & animas curat & corpora, & novit, quando filiis ſuis ad æternam hæreditatem præparat, & flagellum correptionis & dulcedinem conſolationis adhibeat. Futura etiam mala, quid aliud intelligenda ſunt, niſi quæcunque nobis accidere poſſunt ſaluti & paci contraria ſive per tentationes diaboli, ſive per adverſitates & miſerias ſæculi, & maxime illa, pro quibus effugiendis præcipue orare debemus, ut liberemur a ventura ira, a damnatione æterna, quæ ſine dubio malis conſtat eſſe futura? Orat ergo Sacerdos, imo tota cum Sacerdote eccleſia, ut quod in fine orationis dominicæ dictum eſt, ſed libera nos a malo, ita nobis per Dei miſericordiam præſtetur, ut liberemur ab omnibus malis, id eſt, quæ nobis vel in præterito acciderunt, vel in præſenti accidunt, vel in futuro accidere poſſe formidantur. Unde & Dominus ſciens fragilitatem noſtram, in tantis periculis conſtitutam miſericorditer admonet dicens: Vigilate, & orate, ne intretis in tentationem. Et iterum: Vigilate itaque orantes omni tempore, ut digni habeaminini fugere iſta omnia, quæ futura ſunt, & ſtare ante Fili[...] minis. Sequitur Sacerdos & dicit: *Et i[...]dente beata & glorioſa ſemperque Virgin[...] genitrice Maria, & beatis Apoſtolis tuis [...] & Paulo, atque Andrea cum omnibus S[...] da propitius pacem in diebus noſtris, ut [...]ſericordia tua adiuti, & a peccato ſimus [...] liberi, & ab omni perturbatione ſecuri.*

Præcepit Dominus populo Iſraelitico, cu[...] tineretur in Babylonica ſervitute captivus [...]cens inter alia per Ieremiam Prophetam: [...]te pro pace civitatis, ad quam transmigra[...] feci, quia in pace ipſius erit pax vobis. [...]liter autem & Apoſtolus populum eccleſiæ [...]tur dicens: Volo igitur primum omnium fi[...]ſecrationes, orationes, poſtulationes, gra[...] actiones pro omnibus hominibus, pro re[...] & his, qui in ſublimitate ſunt, ut quiet[...] tranquillam vitam agamus in omni pietate. [...]ta ergo hanc formam & per prophetam [...] Apoſtolum divinitus conſtitutam populus fi[...] in huius ſeculi peregrinatione tanquam in [...]lone captivus, & ſupernæ patriæ ſuſpiran[...] pro pace temporali, ne impediatur a pace [...]tali & æternali, ut remotis per Dei pietate[...] ſecutionibus, ſeditionibus, hoſtilitatibus, q[...] & tranquillam vitam agat eccleſia in omn[...]tate. Et hoc orat generali obſervantia ſine [...]miſſione in omni dominica oblatione, in qua [...] præceptum apoſtolicum obſecrationes ſuas [...]tiones, & poſtulationes, & gratiarum actiones [...] Deo. Hoc autem pauciſſimis, ſed eminent[...] Sanctis nominatis a Deo exorat, videlicet ut [...]cedente in primis Dei genitrice, per quam h[...] generi ſalus exorta eſt, & beatis Apoſtoli[...] Petro & Paulo atque Andrea, impetrare m[...]tur. In poſtulatione non ceterorum Sanc[...] interceſſio prætermittitur, ſed in iſtorum c[...]moratione omnium ſuffragia expetuntur, qui[...]nes ita ſibi in Deo ſociati & uniti exiſtun[...] omnes unum deſiderant, & rogant pro [...] hominum, ut & in uno omnes pariter h[...]tur, & in uno omnes pariter negligantur. [...] enim amant ſuos electores, ſi ſuorum ſoc[...] eos invenerint deſertores, magisque offe[...] eſt, quisquis ita agendum putat, eos, ad [...] ſe contulerit, quam eos, a quibus abſtulerit. [...]tate enim gaudent, & in Chriſto unum [...] Quod ergo dicit eccleſia: Da propitius [...] in diebus noſtris, manifeſte iuxta exem[...] quod in Eſaia legitur, hoc facit. Cum [...]

I

prædixiſſet idem propheta Ezechiæ Regi iuſto venturæ captivitatis mala, compunctus reſpondit: Bonum verbum Domini, quod locutus eſt: fiat tantum pax & veritas in diebus meis, videlicet futura humiliter Dei iudicio reſervans. De præſenti vero, quod ad ſuam & populi ſui ſalutem pertinebat, deprecans: Fiat, inquit, pax & veritas in diebus meis. Pax, ne regni tranquillitas ab hoſtibus turbaretur: veritas vero, ut in ipſa pace Dei cultus & religionis veritas ſervaretur. Unde & Apoſtolus, ubi hæc orari præcepit, utrumque ſimul poſuit, ut quietam, inquit, & tranquillam vitam agamus in omni pietate. Nam quies pertinet & tranquillitas ad pacem, pietas ad divini cultus religionem. Ita ergo & eccleſia deprecatur pacem fieri in diebus noſtris, quod & poſt nos alii, & poſt ipſos alii uſque ad conſummationem ſeculi utique ſimiliter orabunt. Cur autem ipſam pacem poſtulet, ſubiungit, videlicet, ut ope, id eſt, auxilio & protectione miſericordiæ Dei adiuti, quantum ad interiorem religionis devotionem pertinet, ſimus ſemper a peccato liberi, quantum vero ad exteriorem pacem, ſimus etiam ab omni perturbatione ſecuri. Nam pax, in qua non divinæ religioni, ſed mundanæ cupiditati ſervitur, Non eſt pax iuſtorum, ſed iniquorum. De qualibus pſalmiſta ait: Quia zelavi in peccatoribus, pacem peccatorum videns. Sequitur quod & in iſta & in omnibus fere orationibus eccleſiaſticis in concluſione ſubiungi ſolet: *Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Filium tuum, qui tecum vivit & regnat in unitate Spiritus ſancti Deus per omnia ſecula ſeculorum. Amen.*

Quod utique certa ratione, ut ſæpe dictum eſt, catholica concelebrat eccleſia. (Fulgentius.) Propter illud utique ſacramentum, quod Mediator Dei & hominum factus eſt Chriſtus Ieſus Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech, qui per proprium ſanguinem ſemel introivit in ſancta, non utique manufacta, ſed in ipſum cœlum, ubi eſt in dexterea Dei, & interpellat pro nobis. Per ipſum autem hoſtiam laudis atque orationis offerimus, qui per eius mortem reconciliati ſumus, cum inimici eſſemus. Chriſtus namque in forma Dei permanens Unigenitus Deus, cui cum Patre hoſtias offerimus, formam ſervi accipiens. Sacerdos factus eſt, per quem hoſtiam vivam, ſanctam, Deo placentem offerre poſſimus. Nec tamen hoſtia a nobis offerri potuiſſet, ſi Chriſtus pro nobis factus hoſtia non fuiſſet. Cum vero dicimus, Filium tuum, & addimus, qui tecum vivit & regnat Deus in unitate Spiritus ſancti, illam utique unitatem commemoramus, quam naturaliter habet Pater & Filius & Spiritus ſanctus. Ubi oſtenditur, quod idem ipſe Chriſtus pro nobis Sacerdotali eſt functus officio, cui naturalis eſt unitas cum Patre & Spiritu ſancto. Cum vero in unitate Spiritus ſancti dicimus, unam naturam Spiritus ſancti cum Patre Filioque monſtramus. Unitas autem naturæ quid aliud, quam trinitatem unum Deum, & ex hoc unum oſtendit & regnum? Ubi autem regni naturalis eſt unitas, una regnandi permanet & poteſtas. Vivit ergo & regnat Chriſtus Dominus noſter cum Patre in unitate Spiritus ſancti per omnia ſecula ſeculorum, ſicut ipſe in Apocalypſi loquitur, dicens: Ego ſum primus & noviſſimus, & vivus, & fui mortuus, & ecce ſum vivens in ſecula ſeculorum. Ipſi namque dicimus in pſalmo: Thronus tuus Deus in ſeculum ſeculi. Et iterum: Regnum tuum regnum omnium ſeculorum. De quo & in evangelio ad beatam Mariam angelus dicit: Et regni eius non erit finis. Hac oratione expleta commiſcens Sacerdos dominicam oblationem, ut Calix Domini totam plenitudinem contineat ſacramenti, tanquam per eiuſdem myſterii copulationem, imprecatur eccleſiæ pacem dicens: *Pax Domini ſit ſemper vobiſcum.* Cui tantum bonum etiam eccleſiæ imprecatur, reſpondens: *Et cum Spiritu tuo.* (Aug.) Quid autem pax Domini, niſi pax Chriſti. Pax autem Chriſti finem temporis non habet, & ipſa eſt omnis piæ actionis intentioniſque perfectio. Propter hanc ſpiritum eius pignus accipimus. Propter hanc in eum credimus, & ſperamus, & amore ipſius, quantum donat, accendimur. Propter hanc denique omnem tribulationem fortiter toleramus, ut in ea feliciter ſine tribulatione regnemus. Vera enim pax unitatem facit; quoniam qui adhæret Deo, unus ſpiritus eſt. Imprecata igitur pace incipiens a Sacerdote, dat ſibi mutuo omnis eccleſia oſculum pacis, ut omnibus vera pace unitis fiat in eis locus Dei, ſicut dicitur in pſalmo: Et factus eſt in pace locus eius. Et impleatur in eccleſia, quod alibi dicit: Deus in loco ſancto ſuo, Deus inhabitare facit unanimes in domo. Et hoc utique ex traditione Apoſtolorum ſervat eccleſia, cui frequenter ab eiſdem Apoſtolis dicitur: ſalutate invicem oſculo ſancto, id eſt, oſculo vero (Beda.), oſculo pacifico, oſculo columbino, non ficto & ſubdolo, quali uſus eſt Ioab ad occidendum Amaſam:

ſam: quali Iudas ad tradendum Dominum: quali utuntur hi, qui loquuntur pacem cum proximo ſuo, mala autem ſunt in cordibus eorum. Illi ergo oſculo ſancto ſalutant invicem, qui non diligunt verbo, nec lingua, ſed opere & veritate. Inter hæc omnia cantatur ab omnibus, & cantando oratur dicentibus: *Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miſerere nobis.*

Nullus enim tollit peccata, niſi ille, (Aug.) de quo dictum eſt: Ecce! Agnus Dei, ecce, qui tollit peccatum mundi: cui nullum bonum hominis impoſſibile, nullum malum eſt inſanabile. Quomodo autem peccatum mundi tollitur, Petrus Apoſtolus oſtendit, qui ait: Non corruptibilibus argento, vel auro redemti eſtis de vana veſtra converſatione paternæ traditionis, ſed pretioſo ſanguine quaſi agni incontaminati & immaculati Chriſti. Et in Apocalypſi Ioannes Apoſtolus: Qui dilexit nos, inquit, & lavit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo, quando ſanguinem ſuum dedit pro nobis in cruce, vel quando quisque noſtrum in myſterio ſacroſanctæ paſſionis illius baptiſmi aquis ablutus eſt. Verum etiam quotidie tollit peccata mundi, lavatque nos a peccatis noſtris quotidianis in ſanguine ſuo, cum eiusdem beatæ paſſionis ad altare memoria replicatur. Poſt hæc ergo ſumta Euchariſtia, id eſt, bona gratia; gratia enim Dei pro omnibus guſtavit mortem, & celebrata gratiarum actione, reſpondetur ab omnibus, *Amen.*

Hæc eſt enim clara vox ſanguinis (Aug.) Chriſti, quam ſanguis ipſe exprimit ex ore fidelium eodem ſanguine redemtorum. Finitis vero omnibus aſtanti & obſervanti populo abſolutio datur, inclamante diacono: *Ite miſſa eſt.* (Aug.) Miſſa ergo nihil aliud intelligitur, quam dimiſſio, id eſt, abſolutio. Quam celebratis omnibus tunc diaconus eſſe pronuntiat, cum populus a ſolemni obſervatione dimittitur. Unde & miſſam Catechumenorum canones dicunt, quando poſt evangelii lectionem incipiunt celebrari ſacra myſteria, quibus nullum niſi baptiſmi fonte regenerat tereſſe licet. Tunc clamante diacono, i catechumeni mittebantur, id eſt, dimitte foras. Miſſa ergo catechumenorum fieba actionem ſacramentorum: miſſa fidelium f confectionem & participationem eorumdem mentorum. Amen. (1)

## De Corpore & Sanguine Domi

Cœnantibus autem eis accepit Ieſus panen nedixit, ac fregit, deditque diſcipulis ſu ait: Accipite, & comedite, hoc eſt corpus Audiant, qui volunt extenuare hoc verbur poris, quod non ſit vera Caro Chriſti, quæ in ſacramento celebratur in eccleſia Chriſti que verus ſanguis eius, neſcio, quid v plaudere, vel fingere, quaſi virtus ſit ca ſanguinis in eo admodum ſacramento, ut nus mentiatur, & non ſit vera caro eius, verus ſanguis, in quibus vera mors Chri nuntiatur, cum ipſa veritas dicat: Hoc e pus meum. Similiter & de calice: Bibit quit) ex hoc omnes, hic eſt enim ſanguis novi teſtamenti, non qualiscunque, ſed q vobis effundetur in remiſſionem peccatorum. itaque dixit, cum fregit & dedit eis p hoc eſt, vel in hoc myſterio eſt virtus, gura corporis mei, ſed ait non ficte: H corpus meum. Ubi Lucas, quod pro vob detur, vel ſicut alii codices habent, datur & Ioannes ex perſona Domini, panis (i quem ego dabo, caro mea eſt, non alia pro mundi vita. Ac deinde: Qui manduc nem meam & bibit ſanguinem meum, in m net, & ego in illo. Unde miror, quid nunc quidam dicere, non in re eſſe ver carnis Chriſti, vel ſanguinis; ſed in ſacra virtutes carnis, & non carnem, virtutem nis, & non ſanguinem, figuram & non tem, umbram & non corpus, cum hic accipit veritatem, & figuram veterum hoſ

(1) In Cod. Bibl. Cæſ. *Vindobon.* Theol. 426. ſæc. XIII. vel XIV. qui fuit olim S. MARIÆ in *Schönthal*, ſeu *ſpecioſa valle* poſt præcedens opuſculum ſequuntur immediate *ſententiæ novi operis Petri de Euchariſtia* ex epiſtolis D. PAULI *Convenientibus &c. Hic redarguit &c.* fin. *Ut non conveniatis in iudicium dampnationis.* Eodem modo eſt conſcriptus libellus compoſitus ex verbis SS. PP. fortaſſe idem auctor, qui prioris operis, forte ex ſententia D. GENDILO cat. Mſſ. PETRUS *Carnotenſis* eccleſiæ Canoni Cancellarius, qui ſpeculum eccleſiæ, ſeu de eccleſiaſticis, ac manuale myſteriorum Eccleſi pſit, quod Mſc. ſervatur in Bibl. S. VICTOR *riſiis.* In Mſc. *San-Blaſ.* ſequitur ſermo ſequ corpore & ſanguine Domini.

corpus. Unde Veritas ait, cum porrigeret diſcipulis panem: Hoc eſt corpus meum, & non aliud, quam quod pro vobis tradetur. Et cum calicem: Hic eſt calix novi teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Necdum itaque erat fuſus, & tamen ipſe porrigitur in calice ſanguis, qui fundendus erat. Erat quidem iam in calice, qui adhuc tamen fundendus erat in pretium, & ideo ipſe idemque ſanguis iam erat in calice, qui & in corpore, ſicut & corpus vel caro in pane. Erat autem integer Chriſtus, & corpus Chriſti coram oculis omnium poſitum; nec non & ſanguis in corpore, ſicut & adhuc hodie integerrimus eſt, & manet, qui vere dabitur eis ad comedendum & ad bibendum in remiſſionem peccatorum. Dicat, qui vult, ſi alio aliquo remiſſio eſt peccatorum, quam in Chriſto. Conſtat ergo, quia nec eſt, & quia in hoc corpore ac ſanguine eſt remiſſio peccatorum, vere Chriſti caro eſt & ſanguis. Unde, qui digne manducant eam, & bibunt, vere vitam æternam manducant & bibunt, & integra manet vita; & tunc erit unicuique corpus Chriſti & ſanguis vita, ſi quod in ſacramento ſumitur, in ipſa veritate, ſicut aliquando dixiſſe me memini, ſpiritaliter manducetur, & ſpiritaliter bibatur. Quia, ſicut dicit Apoſtolus, caro nihil prodeſt, quanto magis panis ſine ſpiritu, qui cernitur, ſed ſpiritus eſt, qui vivificat. Hæc idcirco prolixius dixerim & expreſſius, quia audivi quosdam me reprehendere, quaſi ego in eo libro, quem de Sacramentis edideram Chriſti, aliquid his dictis plus tribuere voluerim, quam ipſa veritas repromittit, timentes forte, quod ipſi tunc timuerunt, quibus loquebantur, partes facere voluerim, & eius per ſingulos membra dividere conciſa vel diſpertita, ſicut illi tunc putarunt, qui ſcandalizati dicuntur: Et abiere retrorſum, quibus ſalvator ait: Hoc vos ſcandalizat, ſi videritis Filium hominis aſcendentem, ubi erat prius? ac ſi diceret: ſi hoc intelligere poſſetis, ſciretis utique, quod, qui integer aſcendere poteſt, ubi erat prius, unus idemque Chriſtus conſumi non poteſt per partes, nec dividentibus. Hoc quippe videre multum eſt, quia in ſpiritu eſt. Hoc cognoſcere, vel credere, quomodo unus Chriſtus aſcenderit Filius hominis, ubi erat prius, quis hoc ſenſu explicat? Et quod deſcendit de cœlo Filius hominis, qui eſt in cœlo, quæ hoc ratio capit? nec non & quod verbum Caro factum eſt, quæ hoc verba eloquuntur? ut quod incommutabile eſt, factum dicatur. Vel, quomodo qui homo erat filius hominis in terra coram oculis eorum poſitus, in cœlis eſſe dicatur. Quomodo ergo de cœlis venit, unde nunquam abivit? Aſcendens deſcendit, quia in nullo reſolvitur Chriſtus eſt, qui erat, & quod eſt, non erat. In omnibus ergo iſtis & in aliis quam plurimis locis excedit humanas mentes divina poteſtas, nec ſubiacet humanis ſenſibus ratio cœleſtis & divina, quia natura inferior cauſam & rationem naturæ potioris & immenſæ non capit, nec intelligit. Et ideo de talibus rebus, quæ divina virtus operatur, dubietas auferenda eſt, & cunctatio removenda, quia ſcientia eorum in fide eſt, ratio in virtute, effectus in rebus eſt ex poteſtate, cauſa in voluntate. Sublimia quidem ſunt, & divina in huiusmodi rebus Sacramenta, quæ pro ſalute humani generis aguntur, & quotidie myſtice in hoc myſterio, ut tradita ſunt Apoſtolis, celebrantur. Et ideo hoc paſcha in cœnaculo agitur, quia niſi qui aſcenderint, iſta non capiunt, ut bibant & comedant, quod effuſum eſt in remiſſionem peccatorum, & tamen integrum manet. Hinc quoque ipſa veritas, bibite, inquit, quia hic eſt ſanguis meus, qui pro multis effundetur in remiſſionem omnium peccatorum. Quodſi effuſus eſt, quomodo nunc rurſus effunditur? & ſi caro conſumta eſt, quomodo adhuc manet integra, & voratur? ecce quod bibitur quotidie & effunditur, & quod ſemel immolatum eſt, adhuc hodie immolatur. Non ergo immolatur, niſi quod vivum eſt. Bibitur quidem in remiſſionem peccatorum, & effunditur. Si autem quæris, quomodo effunditur, ut maneat, quod effuſum eſt, intellige, quomodo charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, & manet, ſic poteris forte cognoſcere, quod ineffabile eſt, Quidquid Spiritus ſanctus operatur, Et ſi charitas Dei diffuſa eſt in nobis, in ſe manens, Vere ſanguis novi teſtamenti Dei diffunditur admodum in cordibus noſtris in remiſſionem peccatorum: quo effuſo remittuntur in eo omnia peccata noſtra, quoniam ipſe pontifex Chriſtus eſt, qui porrigit nobis hunc panem, ſuumque corpus, & effundit hunc calicem. Non enim diſcedit ab officio ſuo; Et ſi manet in nobis, bibit eum etiam ipſe nobiscum novum, eo quod eſt in toto corpore ſuo, & in omnibus vobis; quia ſine eius ſpiritu ſumere non poſſumus, neque de pane illo manducare, vel calice bibere. Nec mireris, qui forte iſta non credis, quia non noſtra ſunt, quæ dicimus: Omnipotens eſt enim Dei verbum & efficax ad omnia, quæ

 vult

vult ſecundum multitudinem virtutum ſuorum, cum ſit ipſe unus omnium virtutum virtus, cuius verba non alicuius quam unius Verbi, quod ipſe eſt, ſunt verba. Et ideo plena ſunt veritate, quia ſpiritus & vita ſunt, nec habent aliud in ſe præter quod ipſa per ſe profitetur Veritas: Accipite (inquit) hoc eſt corpus meum. Et de calice: Hic eſt ſanguis meus. Poterant enim tunc Apoſtoli, ſi non crederent verba vitæ & veritatis, reſpondere, vel quærere, quomodo panis ille & calix vini corpus & ſanguis eſſent Chriſti, cum ipſe integer Chriſtus in corpore ſuo coram oculis eorum erat; ſed quia crediderunt, quod dixerat, ſilentio confitentur, & accipiunt ab ipſo, quæ nobis poſtea tradiderunt. Tradiderunt autem non aliam, quam ipſam eandemque cœnam, quam ipſi tunc manducaverunt, & biberunt. Unde volo perpendat fidelis animus, quid interſit illud typi cum paſcha, quo agnus immolatus eſt, in eadem cœna & vino continuo celebratur. De quo ſane paſcha dixit eadem hora omnibus ſuis: Deſiderio deſideravi hoc paſcha manducare vobiſcum, antequam patiar. Quodſi nil amplius habet hoc myſterium præter figuram corporis & ſanguinis Chriſti, & non hoc eſt, quod ipſe dixit, quid neceſſe habuit, iterare facto, quia iam hoc totum præfiguratum erat in Agno? Unde & Lucas duos calices datos eſſe diſcipulis in eadem hora commemorat: unum prius poſt agni commeſtionem antequam panem acciperet; aliud vero poſtquam benedixit ipſum panem ac fregit & dedit diſcipulis ſuis. Similiter (inquit) poſtquam cœnavit, dicens: Hic calix novum teſtamentum eſt in ſanguine meo, qui pro vobis fundetur. Ubi datur intelligi, quia agnus iſte legalis cum ſuo calice in figura præceſſit paſſionis Chriſti. Deinde corpus & ſanguis in calice ad expletionem factum eſt veritatis, ut quod in Melchiſedech præceſſerat, totum compleretur in Chriſto. Nam quod calix paſſionem Chriſti demonſtret, nemo, qui hoc evangelium legit, ambigit. Et ideo aliquos monet, utrumne duos calices Lucas voluerit ſignificare Ieſum accepiſſe, an unum eundemque, quia anticipaverat de eo dicere, rurſus recapitulando bis eum commemoret. Ita quidem non nulli ſentiunt, non duos eſſe calices, ſed unum, quia & ante dividendus & poſtea bibendus commemoratur datum eſſe diſcipulis.

Sed alii melius, ut præmiſi duos porrectos affirmant diſcipulis, ut in uno eorum, id eſt, in primo paſſionem ſuam voluerit exprimere; in alio vero fidelium ſuorum paſſionem præfigurare. Rurſus alii contendunt in utroque calice illud oſtendere, quod in veteri teſtamento præceptum eſt, ut qui paſcha primo menſe agnum comedendo non ageret, in ſecundo menſe in hœdi commeſtione perageret; ac propterea duos calices diſcipulis Dominum tradidiſſe. Et notandum, quod ait: Benedixit ac fregit. In qua nimirum benedictione ac fractione nova creatura efficitur, ut panis in commemoratione mortis Chriſti Deo fide oblatus, caro eius vere dicatur. Similiter & ſanguis in eadem gratiarum actione, quia Deo Patri gratias egit creator, ut vere ſanguis credatur, qui pro multis effuſus eſt in remiſſionem peccatorum. Hoc quippe habet hoc myſterium mortis Chriſti in commemoratione, quod habuit caro Chriſti & ſanguis ſemel in paſſione, ut ipſa ſit una caro & ſanguis in ſacramento, qua paſcatur homo membrum Chriſti, & fundatur ſanguis in ablutionem peccati in præſentiarum, ſine quo iuſtus nemo vivit homo. Ut manifeſtius cognoſcant, quantum eſt unitas corporis, intelligant, quibus modis dicitur corpus Chriſti, quia eſt illud dominicum corpus, in quo paſſus eſt Deus, ſed non ſecundum quod eſt Deus. Et eſt corpus in hoc myſterio, quod creatur in ſpiritu, & virtute verbi, ut Chriſti ſit corpus, & non aliud, quam id quod paſſum eſt, & proprium corpus. Eſt & corpus Chriſti omnis ſancta Dei eccleſia de carne, & de oſſibus eius in carne una formata, & in unitate corporis eius ſociata. Quapropter veritas eſt in utroque & unitate corporis, & ideo hoc corpus, quod medium eſt, quo paſcimur in via, non dividitur ab unitate corporis Chriſti. Neque quia caput eſt Chriſtus eccleſiæ, recte a ſuis præciditur membris, ſicut nec membra dividuntur a capite, ut membra & caput unum ſint corpus. Quod ſacramentum iuxta Apoſtolum magnum eſt in Chriſto & eccleſia.

Ad calcem codicis *San-Blaſiani* poſt aliquot paginas reſciſſas, ultima pagina incipit ab ultimis lineis retractationis Beringarii hæretici factæ in Concilio deinde a capite ut ſequitur.

## Item in urbe Roma coram Gregorio VII. P.

„Ego Beringarius corde credo & ore confiteor, panem & vinum, quæ apponuntur in altari per

rium ſacræ orationis & verba noſtri Redem- ſubſtantialiter converti in veram & propriam vificatricem carnem & ſanguinem Ihu Xpi ıri, & poſt conſecrationem eſſe verum Xpi s, quod natum eſt de Virgine Maria, & pro ſalute mundi oblatum in cruce pepen- & quod ſedet ad dexteram Patris, & verum ınem Xpi, qui de latere eius effuſus eſt; antum per ſignum & virtutem Sacramenti, ı proprietate naturæ, & veritate ſubſtantiæ."

Codicem claudit ſequens carmen.

ıur e medio fatis urgentibus omnes,
trahimur quo nos victa peracta vocat.
ınquam, hi ſemper, alii plectuntur ad horam,
gatisque datur tranſitus ad requiem.
illis altare ſacrum, vel criminis expers
ı vel obſequiis emtus amicus emit.
tos, valdeque malos nil vota ſuorum
impenſa precum, nil holocauſta iuvant.
nec iuſtus eget, nec peſſimus iſta meretur.
medio eſt veniam, cui ſacra menſa parat.
Ipſa tamen, vivos, a vitæ calle vagantes,
Ut redeant ſaltem ſero iuvare ſolet.
Inde fit, ut, quotiens ſacris accedimus aris,
Particulis cedat hoſtia fracta tribus.
Pars intincta mero pro vivis orat, opusque
Sanguinis & carnis expiat ipſa caro.
Pro bene defunctis quorum purgatior unus
Hoc interventu non eget, alter eget.
Offerimus tibi Chriſte duas, ſed propter eosdem
Oblatæ pariter non operantur idem.
Nam pars pro Sanctis pars eſt pro Sanctificandis
Illa refert grates, ſupplicat iſta Deo.
Hoſtia pro Iuſtis pars eſt pro Iuſtificandis
Mentio pro reliquis cauſam agit alterius.
Fit cibus hic ex pane caro, Deus ex elemento
Myſterio ſimplex, utilitate triplex.
Fit cibus hic ovis in ligno, leo fortis in urna,
Ales ad aſtra volans, rex ſuper aſtra ſedens.
Neve putes illi tumulumve crucemve deeſſe,
Ipſe calix tumulum denotat, ara crucem.
Utque fides aſſit, terrorque recedat & horror
Fit cibus ipſe caro, panis imago manet.

# DE ECCLESIASTICIS OBSERVATIONIBUS OPUSCULUM POST PAMELII & HITTORPII EDITIONES

## AD MS. SAN-BLASIANUM SÆC. XIII. RECOGNITUM. (1)

## CAPITA OPUSCULI.

### I. De Introitu Miſſæ.

esbyter cum ſe parat ad Miſſam, iuxta Romanam conſuetudinem, decantat hos pſalmos: Quam dilecta, Benedixiſti, Inclina ıe, Credidi: Deinde κύριε ἐλέησον, Pater , cum precibus & oratione pro peccatis: et ut intus & exterius ſummo ſacerdoti e valeat: quem cum ſacratiſſima oblatione ſibi, omnibusque Chriſtianis placare deſiderat. Paratus autem intrat ad altare, & facit confeſſionem: quia ſcriptum eſt, Sapiens accuſator eſt ſui in principio: & antiquæ legis ſacerdotes primum pro ſe, deinde pro populo offerre ſoliti erant. Interim cantatur Antiphona ad Introitum, quæ ab introitu ſacerdotis ad altare hoc nomen meruit habere. Hanc ad Introitum dici, Cœleſtinus Papa in ordine quadrageſimus quintus inſti-

(1) De auctore huius libelli egimus Diſquiſ. II. in vet. Liturg. *Aleman.* P. I. p. 154. &c.

ſtituit, cum uſque ad eius tempora ante ſacrificium Epiſtola tantum Pauli & Evangelium legeretur. Litaniæ quæ ſequuntur, propter ipſa Græca verba, a Græcis aſſumptæ creduntur.

## II. De *Gloria in excelſis*, & *Dominus vobiſcum*.

In omni feſto quod plenum habet officium, excepto intra Adventum Domini, & Septuageſimam, & natali Innocentium, tam presbyter quam Epiſcopus, Gloria in excelſis, dicunt. Quod etiam nunquam poſt Meridiem legitur dicendum, niſi in Cœna Domini, ubi Chriſma conficitur, & in ſabbatis Paſchæ & Pentecoſtes. Deinde verſus ad populum, dicit: Dominus vobiſcum. Reſpondetur: Et cum ſpiritu tuo. Notandum ex his verbis, plures eſſe debere reſpondentes, & unum ſalutantem. Sicut enim inepte reſponderetur, Et cum ſpiritu veſtro, cum unus eſſet ſalutator: ſic incongrue ſalutatur per, Dominus vobiſcum, cum unus tantum aſſit vel nullus. Hoc utique beatiſſimi Patres apoſtolici, Anacletus, qui a beato Petro quintus, & Soter in ordine decimus tertius decretis ſuis firmavere, ut Sacerdos ſemper vel tertius eſſet, dum Miſſas celebraret. Zacharias autem vir apoſtolicus, in ordine nonageſimus tertius, conſtituit, ne ſacerdotes ad celebranda Miſſarum ſolemnia cum baculo intrarent, nec velato capite altari adſtarent. Sancti quoque Patres in Aurelianenſi Concilio, capitulo tertio, conſtituerunt, ut ad ſalutationes ſacerdotis non ſolum clerici, & Deo dicati, ſed & omnis plebs conſona voce reſpondeat.

## III. De prima oratione in Miſſa.

Sequitur oratio quam Collectam dicunt, eo quod ſacerdos, qui legatione fungitur pro populo ad Dominum, omnium petitiones ea oratione colligat atque concludat. Illæ tamen orationes ſpecialius Collectæ vocari videntur, quæ apud Romanos ſuper collectam populi fiunt, dum colligitur, ut procedat de una Eccleſia in aliam, ad ſtationem faciendam: ut in capite Ieiunii illa oratio, Concede quæſumus, apud ſanctam Anaſtaſiam ſupra Collectam populi dicitur, qui ſtationem apud ſanctam Sabinam celebraturus eſt.

## IV. De numero orationum in Miſſa.

Iuxta Romanum ordinem non niſi unam orationem ante lectionem dicere debemus, ut Amalarius in prologo libri ſui De officiis, ſe ab
Romanis didiciſſe fatetur. Hoc utique & i
tio officiorum exigere videtur, ut, ſicut ad
Miſſam, unam tantum lectionem & Evang
legimus, item unum introitum, immo unu
ficium cantamus, nihilominus & unam orati
dicamus. Sed hoc iam pauci obſervant:
plures in tantum orationes multiplicant, ut
tores ſuos ſibi ingratos efficiant, & populu
potius avertant, quam ad ſacrificandum illi
Hoc autem ſapientioribus multum diſplicet
etſi aliquando antiquam traditionem, aliis
gerando, excedunt: in ipſa tamen ſua ex
ne modum tenere, & aliquam rationem at
re ſolent. Unde & in Miſſa, etſi non ſ
una tantum oratione ſint contenti, ſepten
tamen numerum in orationibus raro exce
quem utique numerum nec Dominica orati
cedit, quæ cum ſolis ſeptem petitionibus
corpori & animæ neceſſaria comprehendit.
autem ſummopere ſolent obſervare, ut in
aut unam, aut tres, aut quinque, aut ſ
orationes dicant. Unam, propter Romana
ditionem: Tres, quia Dominus ante paſſ
ſuam ter oraſſe legitur: Quinque, propter q
partitam eius paſſionem, in cuius comme
tione hæc eadem celebramus officia: Se
quia & Apoſtoli ſeptem petitiones Dominic
tionis ad conſecrationem eorundem myſte
frequentaſſe leguntur. In nativitate tamen D
ad Miſſam in mane, Romani orationem d
cta Anaſtaſia adiiciunt: quia ſtationem in
ſia eiuſdem martyris ad eandem Miſſam
Et nos quoque illos in illa adiectione imit
licet non eandem adiectionis occaſionem
videamur. Rariſſime quidem diligentiores
rum obſervatores, alios in orationibus nu
admittunt, niſi & quos nos ſupra competen
ſterio inſignitos notavimus.

## V. De authenticis Orationibus.

Alias quoque orationes, niſi antiquas &
gorianas, difficilime admittunt, utpote q
antiquioribus & emendatioribus Sacramentari
xime inveniunt. Nam octavum Africanæ p
ciæ Concilium (cui ſanctus Auguſtinus, imn
centi & quatuordecim ſancti Patres interfu
capitulo duodecimo ita conſtituit: Nullæ p
vel orationes, vel Miſſæ, vel præfatione
commendationes, vel manus impoſitiones
tur, niſi in Concilio fuerint probatæ. Ite
t

Carthaginenſe Concilium (cui idem ſanctus tinus interfuit) capitulo vigeſimo tertio: Nul l altare Patrem pro Filio, vel Filium pro nominet, ſed ſemper orationem ad Patrem t, nec qualibet oratione utatur niſi proba- )ratio quidem ad Patrem dirigenda eſt, iux- mini præceptum, qui diſcipulos ſuos ita in- t, cum eum interrogarent, qualiter orare :nt: Cum ſtabitis, inquit, ad orandum, di- Pater noſter, qui es in cœlis &c.

## VI. De concluſione Orationum.

ıcludimus autem orationes, per Dominum m, videlicet Patrem orando per Filium, eiusdem Filii præceptum, qui in Evangelio æcepit: uſque modo non petiſtis quicquam n in nomine meo: petite, & accipietis. qui :ctum noſtris petitionibus, ſi per ipſum ro- mus, promittit, dicens: Quodcumque pe- ; Patrem in nomine meo, dabit vobis. Un- orationes plurimas, vel pene omnes, ſatis ue ita concludimus: Per Dominum noſtrum. ſimæ autem inveniuntur, quæ pro compe- ſenſus, alia concluſione finiantur. Ut il- ræſta, quæſumus, omnipotens Deus, ut na- lvator. Qui tecum vivit & regnat Item : Deus, cuius filius in alta cœlorum. Do- n noſtrum Ieſum Chriſtum qui tecum vivit, In qualibet autem concluſione commemora- n ſanctæ Trinitatis obſervare ſolemus, iuxta in emendatioribus Sacramentariis expreſſum imus. (Adeo enim ſancti Patres invocatio- ſanctæ Trinitatis in orationibus ſive benedi- ibus obſervabant, ut nec in ipſis ſacramen- iquid ratum cenſerent, quorum confectioni atio S. Trinitatis defuiſſet, ut in ſacramen- ıulianiſtarum, quorum & baptiſmum ſive or- ones in converſis iteranda cenſuerunt.) Scien- autem, in illa uſitata concluſione, per Do- n noſtrum, quod Romanus ordo & antiquiſ- exemplaria nomen Dei interponunt, ubi di- : Qui tecum vivit & regnat Deus, quod ta- moderni poſt nomen Spiritus ſancti ſubiun- ſolent. Et hæc utique conſuetudo etiam Romanos uſquequaque adeo invaluit, ut an- traditionis executio iam non ſine ſcandalo ı habere poſſit: quod iuxta Apoſtolum & ʒelium in tam levibus cauſis ſummo ſtudio are debemus.

## VII. Iterum de concluſione ſeu confirmatione Orationum.

Secundum Romanam authoritatem, nullam orationem, per eum qui venturus eſt, concludimus, niſi ſit exorciſmus, in quo diabolus per divinum iudicium, ut a creatura Dei diſcedat, exorcizatur, ſive adiuratur. Nam in aliis orationibus, quas, per Dominum noſtrum, concludimus, Patrem, ut nobis per amorem Filii ſui ſubveniat, imploramus. In exorciſmo autem diabolum per Dei iudicium, ut aufugiat, increpamus. Omnes autem adſtantes, iuxta antiquam ſanctorum Patrum traditionem, in ſignum confirmationis: Amen, ſubiungere debent, ut communem orationem, quam ſacerdos pro omnibus Domino libavit, confirment. Unde & in ipſa ſecreta, per omnia ſecula ſeculorum, altius dicit, ut præmiſſa oratio, per Amen a populo poſſit confirmari.

## VIII. De Epiſtola, ad Miſſam legenda.

Solis ſubdiaconibus inter inferiores gradus Romana authoritas concedit, ut ſacris veſtibus induti, Epiſtolam legant ad Miſſam. Quod tamen non ex eorum conſecratione, ſed potius ex eccleſiaſtica conceſſione meruerunt obtinere. Unde & rationabilius eſſe vident, ut ipſe ſacerdos ſibi Epiſtolam legat, quam ut aliquem nondum ordinatum, ſibi adſciſcat ad legendum. Nam beatus Hormiſda a ſancto Petro quinquageſimus quartus Papa, capitulo tertio, illum deponit, quicunque non ordinatus, officium ordinati uſurpaverit, quod utique non ex conſecratione, nec ex Eccleſiaſtica conſuetudine unquam promeruit. Canones etiam, alios niſi ad hoc ordinatos in Eccleſia legere, vel in pulpito pſallere, vel Alleluia dicere, vel alicubi exorcizare, in diverſis Conciliis prohibuere. Nihil autem obſtat, quin ſacerdos in Miſſa inferiorum ordinum officia, ſi neceſſe fuerit, expleat: quem & omnes inferiores obtinere conſtat, qui & in Miſſa ſacris veſtibus eſt indutus, ſine quibus ad altare iuxta Romanum ordinem miniſtrare non debemus. Unde & congruentius ipſe ſibi officium ſubdiaconi repræſentat, quam quemlibet inordinatum, nec ſacris veſtibus indutum, hoc explere permittat.

## IX. De Evangelio, in qua parte ſit legendum.

Diaconi quoque officium in Miſſa nihilominus &

& ipſe convenientius explebit, quam alius qui ſacris veſtibus non fuerit indutus. Nam etiam Diaconus tempore oblationis & lectionis, Alba indutus eſſe debet, iuxta quadrageſimum primum Carthaginenſis Concilii quarti capitulum, cui ſanctus Auguſtinus, immo ducenti ſeptem & decem ſancti Patres interfuerunt. Iuxta decretum Anaſtaſii Papæ, non ſedetur dum Evangelium legitur: quæ reverentia, ut aiunt, & Apoſtolicæ lectioni apud Græcos exhibetur. Diaconus cum legit Evangelium, iuxta Romanum Ordinem in ambone vertitur ad Meridiem, ubi & maſculi conveniunt: non ad Aquilonem, ubi fœminæ conſiſtunt. Ad principalem enim ſexum merito vertitur, cui, ut Apoſtolus inſtituit, infirmior ſexus domi inſtituendus committitur. Quod autem presbyteri ad legendum Evangelium, non ſe ad Meridiem vertunt, hoc ideo inoleviſſe credimus, qua nec ordo illis iniunxit, ut in ambonem ad legendum, ſicut Diacones, aſſcenderent, ubi neceſſario ad maſculos potius, quam ad fœminas, ſe vertere deberent. Nam iuxta Eccleſiaſticam conſuetudinem ad altare legunt, ubi nulla diverſitas auditorum approximat, quæ legentes magis in hanc partem, quam in aliam, converti exigat. Nusquam ibi fœminæ, ſed ſoli religioſi ad dexteram & ad ſiniſtram permittuntur ſtare. Ad ſiniſtrum vero cornu altaris habent librum, cum legunt Evangelium, vel cum ſacrificant: ut in dextra parte ſint expeditiores ad ſuſcipiendas oblationes, ſive ad conficienda altaris ſacramenta. Unde ad Aquilonem magis, quam ad Meridiem verſi videntur, cum annunciant Evangelium. Hinc utique illa uſurpatio emerſiſſe videtur, ut etiam diacones in ambone, contra Romanum ordinem, ſe vertant ad Aquilonem, potiusque ſe ad partem fœminarum, quam maſculorum, vertere non vereantur. Quæ uſurpatio iam adeo inolevit, ut apud pleroſque quaſi pro ordine teneatur. Sed quia certiſſime contra ordinem eſt & inhoneſta, a diligentioribus ordinis ſervatoribus merito refutatur. Ordo quoque præcipit, ut, qui lecturus eſt Evangelium, crucem ſibi faciat in fronte, videlicet, iuxta Auguſtinum, in ſede ipſius verecundiæ, ut eliminata omni verecundia, cum Apoſtolo non erubeſcat de Evangelio Chriſti, qui ſe in fine de illo erubiturum prædixit, quicunque eum hic, vel verba eius coram hominibus erubuerit. Faciat etiam ſibi in pectore crucem, ne aliqua ſuggeſtio diaboli eum impediat, quin puro corde Evangelium Dei annunciare valeat. Presbyter cum legit evangelium, Romano more planetam in dexterum levat humerum, ut expeditum ſe terrenis affectibus eſſe demonſtret ad evangelizandum. Eadem quoque ratione & Diaconi, cum legunt, planetam tantum in ſiniſtro humero ponere videntur. Item Romanus Ordo præcipit, ut incenſum ſemper præcedat Evangelium, cum ad altare ſive in ambonem portatur: non autem concedit, ut oblatio in altari thuriſicetur, quod & Amalarius in prologo libri ſui de officiis, Romanos devitare fatetur: quamvis modo a pluribus, immo pene ab omnibus, uſurpetur.

## X. De oblatione in altari componenda.

Finito Evangelio, ſtatim eſt offerendum, dum & offerenda canitur, quæ nomen de oblatione mutuavit. Nam ordine præpoſtero deinceps offertur, poſtquam in altari propoſita oblatione ſacerdos populum hortatur ad orandum. Sanctus Alexander Papa, quintus a beato Petro, conſtituit, ut panis tantum & vinum aqua mixtum in ſacrificio Domini offeratur, quia de latere Domini ſanguis & aqua ſimul profluxit, unde ſanctus Cyprianus: In calice, inquit, Dominico aqua vino deeſſe non debet, ne populus, qui per aquam iuxta Apocalypſin ſignificatur, a Chriſto ſeparatus eſſe videatur. Ita autem iuxta Romanum ordinem in altari componenda ſunt, ut oblata in corporali poſita, calix ad dextrum latus oblatæ ponatur, quaſi ſanguinem Domini ſuſcepturus, quem de latere Dominico profluxiſſe credimus. Nam oblatam ſive panem in verum Chriſti corpus, ſicut & vinum in ſanguinem Dominicum converti non dubitamus. Solent autem presbyteri, dum ſine miniſtris offerunt, depoſita oblata in altari patinam abſcondere ſub corporali, & fortaſſe ideo quia iuxta ordinem Acolytus debet eam tenere involutam inter ſacrificandum. Cooperitur quoque calix, non tam cauſa myſterii quam cautelæ, uſquedum finito Canone dicitur: Oremus. Præceptis ſalutaribus moniti. Diſco operitur tamen, dum levatur, ubi dicitur, Accipiens & hunc præclarum calicem: & ibi, per ipſum & cum ipſo, & hoc fortaſſe ideo, quia cautius levatur ſine operimento, quam coopertus.

## XI. Quid ſuper oblatione ſit dicendum

Compoſita autem oblatione in altari, dicit ſacerdos hanc orationem iuxta Gallicanum ordinem Veni ſanctificator omnipotens, æterne Deus, be-

nedic

hoc ſacrificium tuo nomini præparatum. ıriſtum Dominum noſtrum. Deinde ante inclinatus, dicat hanc orationem, non ex ordine, ſed ex eccleſiaſtica conſuetudine: : ſancta Trinitas hanc oblationem, quam erimus in memoriam paſſionis, reſurrectio- ſcenſionis. Quæ utique oratio a diligen- s ordinis & comprobatæ conſuetudinis ob- ribus tam pro defunctis, quam pro vivis :quentatur, qui etſi multoties plurimorum udini cedant, ſuperflua tamen ſummopere ıt. Romanus tamen Ordo nullam oratio- ſtituit poſt offerendam ante ſecretam. Ere- ıtem presbyter, populum hortatur ad oran- & ipſe poſt finitam ſecretam, præfationem in Canonem: in qua ſupernorum civium ı merito connumerantur, quia eisdem my- quæ ibi conficiuntur, iuxta atteſtationem um patrum, intereſſe creduntur. Unde & us hymnus, id eſt, Sanctus ſanctus ſan- ſubſequitur, quem beatus Sixtus Papa in octavus conſtituit, ut ante ſacrificium di- . Hunc autem hymnum & ipſe ſacerdos iis neceſſario debet dicere, ne ſeipſum ſua videatur privaſſe, qui & ſuas voces & alio- ıgelicis laudibus admitti deprecatus eſt in one. Iuxta Romanum ordinem nunquam abſque lumine celebramus: non utique ad ndas tenebras, cum ſit clara dies: ſed po- typum illius luminis, cuius ſacramenta ibi nus, ſine quo & in meridie palpabimus ut le.

## I. Quid auctum ſit in Canone.

tionem, quam Canonem, ſive actionem, regularem ſacramentorum confectionem, o more appellamus, quis compoſuerit, non legimus: niſi quod S Gregorius quen- :holaſticum illam compoſuiſſe teſtatur. Mul- n eidem Canoni a ſanctis Patribus inſerta le- ſicut a ſancto Alexandro Papa in ordine , ipſius Dominicæ paſſionis commemoratio i iubetur. Item ſanctus Gregorius Papa , Diesque noſtros in tua pace diſponas: per Chriſtum Dominum noſtrum: Et ma- eo, ſanctum ſacrificium, immaculatam ho- in Canone addiderunt. Idem quoque Gre- Dominicam orationem ſe Canoni adieciſſe ſtro ſuo aſſerit, ubi quibusdam inde mur- ibus, humili reſponſione ſatisfecit: incon- ı eſſe aſſerens, ut oratio quam Scholaſti- cus compoſuit, ſuper oblationem diceretur, & illa prætermitteretur, quam ipſi Apoſtoli ex in- ſtitutione Dominica in confectione eorundem ſa- cramentorum uſitaſſe creduntur. In ſummis quo- que feſtivitatibus quædam Canoni in illo loco, ubi dicitur, Communicantes, vel, Hanc igitur oblationem, interponimus, quæ tamen ex anti- quioribus & emendatioribus ſacramentariis interpo- nenda eſſe didicimus, videlicet in Nativitate Do- mini, in Epiphania, in Cœna, in Paſcha, in A- ſcenſione, in Pentecoſte. (Huiusmodi interpoſi- tiones efficiunt, ut illud, Communicantes, aper- tius per ſe, quaſi in Catholica communione ma- nentes, intelligamus, quam ad ſubſequentium San- ctorum communionem ipſum referamus.) Nimis autem temerarium videtur, ut nos aliqua Cano- ni ad noſtrum libitum adiiciamus, niſi quæ a ſan- ctis Patribus adiecta, vel adiicienda eſſe cogno- vimus, præcipue cum inter ipſos ſanctos Patres nulli aliquid adieciſſe legantur, niſi qui & Apo- ſtolica authoritate præditi, hoc facere potuerunt. Optimum ergo videtur, ut in hac cauſa terminos noſtrorum Patrum non excedamus, nec nos Apo- ſtolicæ authoritatis reos efficiamus, ſi, quod ſoli Apoſtolicæ authoritati convenit, Canonem noſtris interpoſitionibus augmentare præſumamus.

## XIII. Quid ſuperfluum ſit in Canone.

Interponere enim ſolent quidam ibi ſuas ora- tiones, ubi dicitur: Memento Domine famulorum famularumque, & ante commemorationem defun- ctorum. Item poſt nomen Domini Papæ ſive pro- prii Epiſcopi, adiiciunt: Et omnibus orthodoxis atque Catholicæ & Apoſtolicæ fidei cultoribus, ſed ſuperfluo. Nam ordo ſtatim in ſequenti verſu, ubi dicitur: Memento Domine famulorum famu- larumque, nobis concedit, ut omnium vivorum commemoremus, quoscunque voluerimus. Item poſt pauca addunt: pro quibus tibi offerimus, cum in antiquioribus & veracioribus ſacramenta- riis, non niſi ſub tertia perſona offerentes ſcripti reperiantur. Item ibi: Unde & memores Domi- ne nos tui ſervi, Nativitatem Domini commemo- rant, cum iuxta Apoſtolum in eiusmodi ſacrificio, non Nativitatem Domini, ſed mortem eius annun- ciare debeamus. Unde & ſanctus Ambroſius, in libris Sacramentorum: Quotiescunque, inquit, of- fertur ſacrificium, mors Domini, reſurrectio Do- mini, aſcenſio Domini ſignificatur. Quod & ſan- ctus Auguſtinus ſua atteſtatione confirmat. Qua- propter & nos ibi tantum paſſionem, reſurrectio-

nem & aſcenſionem commemoramus. Hæc ergo omnia quæ nos adiectiva notavimus, ille proculdubio, ſuperflua & eradenda iudicabit, quicunque antiquiores & emendatiores ſacramentarios diligenter inſpexerit. Sciendum eſt autem, quod Romana authoritas nomina vivorum fidelium internumerare permittit, ubi dicitur: Memento Domine famulorum famularumque: ſimiliter & defunctorum, ubi iterum dicitur: Memento etiam & eorum nomina. Aliorum vero Sanctorum nomina annumerare non debemus, niſi quos in Canone invenimus antiquitus deſcriptos, excepto poſt, Pater noſter, in illa oratione, ubi iuxta ordinem quorumlibet Sanctorum nomina internumerare poſſumus. Et hoc etiam notandum, quod perſonæ prælatorum & ſubiectorum in Canone diſtinguuntur. Ubi enim Domini Apoſtolici ſive Epiſcopi noſtri nomen aſſumimus, de prælatis agere videmur. De ſubiectis vero ſtatim in ſequenti verſu, ubi dicimus: Memento Domine famulorum famularumque tuarum. Item illud, Hanc igitur oblationem ſervitutis noſtræ, de prælatis ſonat. Nam quod ſequitur, ſed & cunctæ familiæ tuæ, ſubiectos videtur intimare. Item, Unde & memores Domine nos ſervi tui, de prælatis: & illud, ſed & plebs tua ſancta, de ſubiectis agere non dubitatur.

## XIV. De ſignis quæ ſuper oblatam fiunt.

De ſignis autem quæ ſuper oblationem a diverſis diverſe fiunt, nos ab Apoſtolica ſede potiſſimum formam ſumere decrevimus, unde totius Chriſtianæ religionis ordinem & originem ſuſcepimus. Nam & illi ſedi noſtro tempore talem Deus gubernatorem, reverendæ inquam memoriæ Gregorium Papam impoſuit, qui ſub decem ſuis anteceſſoribus, a puero Romæ nutritus & eruditus, omnes Apoſtolicas traditiones diligentiſſime inveſtigavit, & inveſtigatas ſtudioſiſſime in actum referre curavit. Hunc ergo doctorem religione & authoritate præcipuum, immo Apoſtolicam traditionem per ipſum in conſecrandis myſteriis potiſſimum imitari decrevimus. Sicut nos ipſi per ipſum & per Epiſcopos qui eum imitati ſunt, accepimus, imparem numerum ſemper in diſpenſatione ſignorum ſuper oblationem obſervamus, videlicet unam crucem, vel tres, vel quinque faciendo, & hoc utique non ſine certi cauſa myſterii. Nam in una & tribus, unum & trinum Deum intimamus. In quinque autem, quinque partitam Domini paſſionem ſignificamus. Merito autem impar numerus in eccleſiaſticis officiis frequentatur, quia nunquam in duo æqualia unitate impediente dividitur, ſicut unitas ſanctæ eccleſiæ nullatenus, eam in duo ſecari patitur. Inprimis ubi dicitur, Hæc dona, hæc munera, hæc ſancta ſacrificia, tres tantum cruces ſuper panem & vinum communiter facimus, nec unquam panem a calice ſeparamus in conſignatione, niſi ubi ſeparatim nominantur in Canone. Ita autem illa communiter ſignamus, ut erecta pars crucis, tantum ſuper panem: transverſa autem, ſuper calicem protendatur. Nam erecta pars crucis, corpus Dominicum ſuſtinuit: transverſa autem, ipſius brachia diſtendit. Unde & calix congrue ſub brachia eius collocatur, quaſi de latere Dominico ſanguinem Domini ſuſcepturus. Cum dicimus, hanc igitur oblationem, uſque ad altare inclinamur: ad exemplar Chriſti, qui ſe humilitavit pro nobis uſque ad mortem crucis. Erecti autem cum dicimus, Benedictam, aſcriptam, ratam, tres cruces ſuper utrunque ſimul facimus. Non enim hic ſola oblata ſignanda eſt, ut quidam faciunt, ſed utrunque ſignatur in oblatione. Nam ſequitur: ut nobis fiat corpus & ſanguis, ſubauditur, hæc oblatio. Et hoc cum dicitur, quarta crux ſuper panem; & quinta ſuper calicem ſeparatim imponitur. Congrue autem prius tres tantum cruces ſuper utrunque facimus, licet quinque voces ad ſigna facienda æqui pollentes haberemus, id eſt, Benedictam, adſcriptam, ratam, rationabilem, acceptabilem, videlicet ut quinarium numerum non excederemus, & quintam crucem ſuper calicem quaſi quinti vulneris indicem, unde ſanguis profluxit, competenter faceremus.

## XV. De acceptione oblationis in manus.

Deinde panis in manus accipitur, & antequam reponatur in altare, benedicitur. Item & calix elevatus, ante depoſitionem benedicitur. Nam & ipſe Dominus in Evangelio utrunque legitur benedixiſſe antequam dimitteret e manibus. Accepta enim in manibus benedixit, poſtea diſcipulis dedit. Item, ubi dicitur: Hoſtiam puram, hoſtiam ſanctam, hoſtiam immaculatam, tres cruces ſuper utrunque ſimul facimus: quia & utrunque ſimul in eisdem verbis intelligimus. Quartam autem crucem ſuper panem, & quintam ſuper calicem ſeparatim inſigimus, iterum ſanguinem

ominicum, de latere Dominico profluen- leſignantes.

## /I. De commemoratione Dominicæ paſſionis.

ındum autem, per totum Canonem Domi- aſſionis commemorationem potiſſimum acti- iuxta Domini præceptum in Evangelio: ınquit) quotiescunque feceritis, in mei me- ı facietis, & illud Apoſtoli: Quotieſcunque mpſeritis, mortem Domini annunciabitis. t ipſe ſacerdos per totum Canonem in ex- e manuum, non tam mentis devotionem, hriſti extenſionem in cruce deſignat, iux- : Expandi manus meas tota die. Non giti ſunt contrahendi ſemper, ut quidam ia cautela faciunt. Male enim cauti ſu- ſi Chriſtum imitari ſummopere non ſtude- Congruum ergo eſt, ut manus expanda- fra Canonem, hoc tamen obſervato, ne gitis tangamus præter Domini corpus. No- quoque in ipſo Canone quinquies, per m Dominum noſtrum, haberi: & in ipſa ı concluſione non incongrue quinariam Do- ılnerationem imitari. Presbyter autem ma- o remittere ſolet, niſi cum neceſſario pro- oblationem benedicere debet. Presbyter iliationem Domini uſque ad crucem, ut mus, nobis indicat: cum ſe uſque ad al- linat, dicendo: Hanc ergo oblationem. enim in ſequentibus narrationem de Do- paſſione orditur, cuius typus uſque ad, es te rogamus, obſervatur. Ibi videlicet s ſe iuxta altare inclinans, Chriſtum in nclinato capite ſpiritum tradidiſſe ſigni-

## . De commemoratione mortuorum, reliquis obſervantiis, uſque in finem Canonis.

mortem Chriſti in cruce, commemoratio rum apte ſubſequitur, qua nec aliorum de- ım commemoratio agenda eſt, niſi qui in morte redempti ſunt, & in Chriſto hanc ſinierunt. Cum autem ſacerdos vocem dicens: Nobis quoque peccatoribus, Cen- n illum deſignat, qui viſa morte Chriſti exaltavit, dicendo, Vere filius Dei erat Tres vero cruces ſuper corpus & ſangui-nem communiter facit, cum dicit: Sanctificas, vivificas, benedicis: in honorem ſanctæ Trinitatis. Poſtea cum corpore Dominico quatuor cruces ſuper calicem facimus, dicendo: Per ipſum & cum ipſo & in ipſo, & quintam in latere calicis, videlicet iterum vulnus Dominici lateris ſignificando. Unde & calicem ex eodem latere cum oblata tangimus iuxta Romanum Ordinem. Multi tamen tres tantum cruces ſuper calicem, & duas in latere eius faciunt: ſed videtur incongruum, cum Chriſtus nullum vulnus in latere habuerit præter unum. Sed reverendæ memoriæ Gregorius Papa fecit, ut prædiximus, quod beatus Anſelmus Lucenſis Epiſcopus ita ab eo ſe didiciſſe teſtatus eſt, & hoc ita ſemper obſervavit, nobisque itidem obſervandum firmiſſime inculcavit. Cum dicimus, per omnia ſecula ſeculorum, Corpus cum Calice levamus, & ſtatim in altari depoſita cooperimus: Quia & Ioſeph corpus Dominicum de cruce levavit, & in ſepulcro depoſitum, lapide cooperuit. Hucusque calix pro cautela coopertus videbatur, deinceps autem magis pro myſterio cooperitur, quia ſicut Chriſtus tres dies in ſepulcro fuit coopertus: ita & nos corpus Domini & calicem cooperimus, uſquedum tres articulos orationis compleamus, quippe præfationem Dominicæ orationis, & ipſam Dominicam orationem, & illam quæ ſequitur, quæ embolis Dominicæ orationis nuncupatur. Iuxta Romanuum Ordinem cum dicitur, Et ab omni perturbatione ſecuri, accipit archidiaconus a ſubdiacono patenam nudam, quam acolytus tenuit involutam, & oſculatam dat uni ex diaconibus tenendam, ad confractionem in ea faciendam. Unde ſacerdos ſine miniſtro ſacrificans, ad eundem locum eam de ſub corporali abſconditam reſumit, & oſculatam in altari deponit, ut hoſtiam in ea confringat. Cum autem dicit, per Dominum noſtrum, rumpit hoſtiam ex dextro latere iuxta Ordinem, ad deſignandam Dominici lateris percuſſionem. Deinde maiorem partem in duo confringit, ut tres portiones de corpore Dominico efficere poſſit. Nam unam in calicem, faciendo crucem, mittere debet, cum dicit: Pax Domini ſit ſemper vobiſcum, ad deſignandam corporis & animæ coniunctionem in reſurrectione Chriſti. Alteram vero ipſe presbyter neceſſario ſumit, ante calicis participationem, iuxta Dominicam inſtitutionem. Tertiam autem communicaturis ſive infirmis neceſſario dimittit, nec hoc utique ſine certi cauſa myſterii. Tripliciter enim corpus Domini intelligitur: unum quod reſurrexit a mortuis,

tuis, quod ſignificat particula in ſanguinem miſſa: Aliud, quod adhuc vivit in terra, ſignificatum per particulam a ſacerdote conſumptam: Tertium, quod iam requieſcit in Chriſto, quod & a tertia particula in altari reſervata apte figuratur, quam viaticum morientium appellare ſolemus.

## XVIII. De panis fractione & communicatione.

Poſt immiſſionem autem panis in calicem, iuxta Romanum Ordinem, dicit ſacerdos ſub ſilentio: Fiat commixtio & conſecratio corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti. Beatus Innocentius Papa in ordine quadrageſimus quintus conſtituit, pacem dari poſt confectionem ſacramentorum. Cum pacem damus, dicere ſolemus: Pax tecum. ℟. Et cum ſpiritu tuo. Congrue autem pax datur ante communionem, quia iudicium ſibi manducat & bibit, quicunque non prius fratri ſuo repacificatus, communicare præſumpſerit. Sergius Papa in ordine octogeſimus ſextus conſtituit, ut in tempore confractionis Dominici corporis: Agnus Dei, a clero & populo decantetur. Videlicet ut ille nobis propitietur, cuius corpus ibi confringi videmus & credimus. Facta autem confractione, debent omnes communicare, interim cum & Antiphona cantatur, quæ de communione nomen mutuavit, cui & pſalmus ſubiungendus eſt cum Gloria Patri, ſi neceſſe fuerit. Sciendum autem, eandem Antiphonam ſemper eundem pſalmum cum introitu habere, ſi non habet proprium ex quo ſumpta videatur. Orationem quam inclinati dicimus, antequam communicemus, non ex ordine, ſed ex religioſorum traditione habemus, ſcilicet (hanc:) Domine Ieſu Chriſte, qui ex voluntate Patris. Item & illud, corpus & ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti, protegat te in vitam æternam quod dicimus, cum aliis Euchariſtiam diſtribuimus. Sunt & aliæ multæ orationes, quas quidam ad pacem & communionem privatim frequentant: ſed diligentiores antiquiorum traditionum obſervatores, nos in huiusmodi privatis orationibus brevitati ſtudere docuerunt, potiusque publicis precibus in officio Miſſæ occupari voluerunt. Nam beatus Innocentius Papa, ſcribens ſancto Auguſtino & Aurelio Epiſcopis, aſſerit quod nos plus communibus & publicis, quam ſingularibus & privatis orationibus, proficere poterimus.

## XIX. De vitanda intinctione.

Non eſt autem authenticum, quod quidam corpus Domini intingunt, & intinctum pro c mento communionis populo diſtribuunt. Ordo Romanus contradicit, quia & in pa vinum non conſecratum, cum Dominica ne & Dominici corporis immiſſione iubet crare, ut populus plene poſſit communicare. utique ſuperfluo præciperet, ſi intinctum nicum a priori die corpus ſervaretur, & tinctum populo ad communicandum ſuffic deretur. Iulius quoque Papa, in ordine mus ſextus, Epiſcopis Ægypti ſcribens, modi intinctionem penitus prohibet, & panem, & ſeorſum calicem, iuxta Domini ſtitutionem, ſumenda docet. Unde & bea laſius Papa in ordine 49. ſcribens quibusda ſcopis, excommunicari illos præcepit, qu ſumpto corpore Dominico, a calicis parti ne ſe abſtinuerint. Nam & ipſe in eod creto aſſerit: Huiusmodi ſacramentorum di ne grandi ſacrilegio provenire non poterit. quam omnes communicaverint, dicit ſacerd orationem ſub ſilentio (iuxta Romanum nem:) Quod ore ſumpſimus. Qua finita, tur oratio ſive orationes poſt communion cendæ, quæ eodem numero & ordine o bus ante lectionem, ſive pro ſecreta ante tionem dictis, debent reſpondere. Quæ orationes, non pro his qui communicatur ſed qui iam communicaverunt, iuxta pr tem ſui nominis agunt. Ergo & ante ipſa municare non negligant, quicunque ea orationum benedictione foveri deſiderant. ita finitis, ſubſequitur, Benedicamus D vel, Ite Miſſa eſt: ſi tamen aliquod feſtu rit, quod, Gloria in excelſis, habere d Reſpondent omnes, Deo gratias, iuxta lum, pro collatis beneficiis gratias agentes

## XX. Repetitio a ſuperioribus M

Ut autem a ſuperioribus aliquantulum mus, poſtquam ſacerdos reſurrectionem per coniunctionem corporis & ſanguinis denotaverit, ſubſequenter etiam pacem offerre debet, ſicut & Chriſtus poſt reſu nem diſcipulis ſuis pacem obtulit, dicens vobis. Fractio oblationis, illam nobis nem Panis inſinuat, quam Dominus poſt actionem ſuam coram diſcipulis fecit. Co catio populi, typum illius convivii gerit, non ſemel Dominus poſt reſurrectionem ſua diſcipulis iniiſſe legitur. Hos etiam

io ab eis diſceſſurus in cœlum, benedi-
icut & ſacerdos populum cum oratione poſt
onionem benedicit, videlicet iam cito di-
us ab eo: cui tamen prius, ut ipſe diſce-
ɔer, Ite Miſſa eſt, denunciat, in figuram
ɔrum, qui diſcipulis, diſcedente Domino ab
ixerunt: Viri Galilæi, quid ſtatis adſpicien-
cœlum? & reliqua. Quo audito, diſci-
dorantes Dominum, reverſi ſunt in Ieruſa-
um gaudio magno: ſicut & populus, rela-
› gratiarum actione, ad propria cum gaudio
itur.

## XI. De benedictione poſt Miſſam.

ıs tamen ab epiſcopo benedicitur, ſi adeſt:
tem, a presbytero qui Miſſas celebravit:
vis beatus Damaſus Papa hoc presbyteris
cere dicat, ubi de vana chorepiſcoporum
itione tractat, ſi tamen nos mendoſitas exem-
non fefellit. Sed magnus Leo Papa, &
Gelaſius Papa, eius ſucceſſores, in eccle-
s officiis apprime eruditi, in decretis ſuis,
ligentiſſime, quid presbyteris liceat, quid-
ɪn liceat, deſcribunt: nullatenus illis be-
onem ſuper populum niſi epiſcopo præſen-
ıterdicunt. Beatus quoque Hieronymus,
Romanæ eccleſiæ Cardinalis presbyter, quæ
ıato Damaſo, & poſt ipſum uſque ad Six-
ucceſſorem eius, eccleſiaſticis inſtitutis ſtu-
ime invigilavit: Ipſe, inquam, Ruſtico Nar-
ſi epiſcopo de eccleſiaſticis ordinibus ſcri-
presbyteros a benedictione ſuper populum
ɔrohibendos eſſe aſſerit: Si (inquit) pres-
Chriſtum conſecrat, cum in altario Dei ſa-
nta benedicit: benedicere populum non
, qui Chriſtum meruit conſecrare? Et poſt
: Hoc in Eccleſiis ſuis presbyteri faciant,
Romæ, ſive quod in Oriente, quod in A-
quod in Hiſpania, quod in Britannia, quod
llia, quod in omnibus locis ubi humilitas
erat. Ex his ergo coniicere poſſumus,
n Damaſum Papam huiusmodi benedictio-
ɔresbyteris illicitam, aut penitus non dixiſ-
ıt ſi dixit, Eccleſiaſticam tamen conſuetu-
ı in hoc prævaluiſſe, præcipue cum ipſius
ita poſſint intelligi, ut presbyteros doce-
quod eis quaſi ex proprio officio uſurpare
iceret, quid eis ab epiſcopali authoritate
di poſſe non ignorarent. Sic enim confir-
Neophytorum, penitus ſeparata eſt ab of-
presbyterorum: quam tamen ſanctus Gre-
gorius Papa primus quibusdam presbyteris con-
ceſſiſſe legitur, ſcribens Ianuario Calaritano Epi-
ſcopo: Item & ſuſceptionem pœnitentium, non
ex ſua conſecratione, ſed ex Epiſcoporum con-
ceſſione, presbyteri habere meruerunt. Quod
illum non latebit, quicunque ordinem conſecra-
tionis eorum, ſive ſtatuta ſanctorum Patrum, di-
ligenter inſpexerit. Agathenſe quoque Concilium
capitulo quadrageſimo quarto benedictionem ſu-
per populum Presbyteris prohibere videtur, ſed
hanc prohibitionem de epiſcopali tantum bene-
dictione factam interpretantur: quæ utique be-
nedictio iuxta decimum octavum Toletani Con-
cilii capitulum, & atteſtationem ſancti Auguſtini
ad Paulinum Epiſcopum, ante communionem po-
pulo a ſolis epiſcopis ſolet impendi. Si quis ve-
ro hoc de hac ipſa benedictione, de qua agimus,
dictum putaverit, ſententia tamen Provincialis
Concilii tam generali Eccleſiaſticæ conſuetudini
præiudicare non poterit. Ideo autem huiusmo-
di benedictio fortaſſe antiquitus presbyteris inter-
dicta eſt: quia & ad epiſcopale officium perti-
nere videbatur, & eccleſiaſtico conventui nondum
adeo neceſſaria reputabatur. Nam ſoli commu-
nicantes, confectioni ſacramentorum antiquitus
intererant: quibus & oratio poſt communionem,
quæ pro ſolis communicantibus inſtituta eſt, pro
benedictione potuit ſatisfacere. Apud modernos
autem, cum iam populus communicare ceſſaret,
nec tamen a divinis myſteriis ſe ſubtraheret: ne-
ceſſario permiſſum eſt, ut a presbytero benedi-
ceretur, ne tam benedictione, quam communione
privatus diſcedere videretur. Sive autem ea oc-
caſione, ſive alia hoc presbyteris permitteretur
ab epiſcopis: adeo tamen in uſum iam uſque-
quaque devenit, ut nequaquam abſque gravi ſcan-
dalo a presbyteris in populo prætermitti poſſit,
niſi forte Apoſtolica ſedes generaliter & ſynoda-
liter prohibere voluerit.

## XXII. Quid ſacerdos agat poſt Miſſam.

Finitis omnibus, oſculatur presbyter altare, di-
cens: Placeat tibi ſancta Trinitas, deinde ſacris
veſtibus ſe exuens, cantat hymnum trium puero-
rum, iuxta quod Patres in quarto Toletano Con-
cilio decreverunt capitulo 14. videlicet, ut ex-
communicationi ſubiaceret, quicunque ſacerdos
eundem hymnum poſt Miſſam dicere negligeret.
Pſalmum quoque, Laudate Dominum in ſanctis
eius, in gratiarum actionem ſubiungens, cum,
Pater noſter, & verſibus ad hoc competentibus,
con-

concludit eam cum oratione illa: Deus qui tribus pueris. Sciendum autem, iuxta decreta Pontificum, quod presbytero non licet coram Epiſcopo, niſi eo iubente, vel ſacrificare, vel populum benedicere, vel ſalutare, vel exhortari. Unde cum legit Evangelium coram Epiſcopo, benedictionem petit ab eo. Item, cum vult ſacrificare, inclinat cum populo ſe epiſcopo pro conceſſione, qui etiam cum populo inclinatur, pro ultima benedictione.

## XXIII. Brevis deſcriptio celebrandæ Miſſæ.

Presbyter cum ſe parat ad Miſſam, in primis cantat pſalmos: Quam dilecta, Benedixiſti, Inclina, Credidi propter. Deinde: Kyrie eleiſon, Pater noſter, Et ne nos inducas, ℣. Ego dixi Domine. Convertere Domine, Fiat miſericordia, Sacerdotes, Protector noſter adſpice, Domine exaudi. *Oratio.* Aufer a nobis Domine iniquitates noſtras & peccata noſtra, ut mereamur puris mentibus introire, *Alia:* Actiones noſtras quæſumus Domine & adſpirando præveni, & adiuvando proſequere, ut cuncta noſtra operatio per te ſemper incipiat, & per te cœpta finiatur, Per Dominum noſtrum &c. *Paratus autem, venit ad altare, dicens.* Ant. Introibo ad altare Dei. Pſal. Iudica me Deus & diſcerne. *Et facit confeſſionem:* Confiteor Deo omnipotenti, iſtis Sanctis & omnibus Sanctis & tibi frater, quia peccavi in cogitatione, in locutione, in opere, in pollutione mentis & corporis. Ideo precor te, ora pro me.

Miſereatur tui omnipotens Deus, & dimittat tibi omnia peccata tua, liberet te ab omni malo, & confirmet te in omni opere bono, & perducat nos pariter Ieſus Chriſtus filius Dei vivi, in vitam æternam. Amen. Indulgentiam & remiſſionem omnium peccatorum noſtrorum tribuat nobis omnipotens & miſericors Dominus, Amen.

*Cum ſacerdos accipit oblationem, dicit:* Acceptabile ſit omnipotenti Deo ſacrificium noſtrum: *Deinde calice in altari ad dexteram oblatæ depoſito, dicit:* Veni ſanctificator omnipotens æterne Deus, benedic hoc ſacrificium tuo nomini præparatum, per Chriſtum &c. *Et inclinatus ante altare, dicit:* Suſcipe ſancta Trinitas hanc oblationem, quam tibi offerimus in memoriam paſſionis, reſurrectionis, aſcenſionis Domini noſtri Ieſu Chriſti, & in honorem beatæ Dei genitricis Mariæ, ſancti Petri & Pauli, & iſtorum atque omnium Sanctorum tuorum, ut illis proficiat ad honorem, nobis autem ad ſalutem, & illi pro nobis dignentur intercedere in cœlis, quorum memoriam agimus in terris. Per Chriſtum &c. Deinde, Orate. Sequitur ſecreta.

*Deſcriptio canonis iuxta Romanam authoritatem:* Te igitur clementiſſime Pater, per Ieſum Chriſtum filium tuum Dominum noſtrum ſupplices rogamus & petimus, uti accepta habeas & benedicas. *Hic ſignat ſacerdos oblationem & calicem tribus vicibus: ſub una cruce.* Hæc dona, hæc munera, hæc ſancta ſacrificia illibata: Inprimis quæ tibi offerimus pro eccleſia tua ſancta catholica, quam pacificare, cuſtodire, adunare, & regere digneris toto orbe terrarum, una cum famulo tuo Papa noſtro N. & antiſtite noſtro.

Memento Domine famulorum, famularumque tuarum. *Hic nomina vivorum memorentur, ſi volueris, ſed non in Dominica,* & omnium circum adſtantium, quorum tibi fides cognita eſt, & nota devotio, qui tibi offerunt hoc ſacrificium laudis pro ſe ſuisque omnibus, pro redemptione animarum ſuarum, pro ſpe ſalutis atque incolumitatis ſuæ tibi reddunt vota ſua æterno Deo vivo & vero. Communicantes & memoriam venerantes inprimis glorioſæ ſemper virginis Mariæ genitricis Dei & Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſed & beatorum Apoſtolorum ac Martyrum tuorum, Petri, Pauli, Andreæ, Iacobi, Ioannis, Thomæ, Iacobi, Philippi, Bartholomæi, Matthæi, Simonis & Thaddæi, Lini, Cleti, Clementis, Sixti, Cornelii, Cypriani, Laurentii, Chryſogoni, Ioannis & Pauli, Coſmæ & Damiani, & omnium Sanctorum tuorum, quorum meritis precibusque concedas, ut in omnibus protectionis tuæ muniamur auxilio. Per Chriſtum Dominum noſtrum. *Hic inclinatur uſque ad altare, dicens:* Hanc igitur oblationem ſervitutis noſtræ, ſed & cunctæ familiæ tuæ, quæſumus Domine, ut placatus accipias, diesque noſtros in tua pace diſponas, atque ab æterna damnatione nos eripias, & in electorum tuorum iubeas grege numerari. Per Chriſtum Dominum noſtrum. *Erectus autem, cum tribus crucibus benedicit:* Quam oblationem tu Deus in omnibus quæſumus benedictam, adſcriptam, ratam, rationabilem, acceptabilemque facere digneris. *Hic ſeparatim ſignat oblatam & calicem.* Ut nobis corpus & ſanguis fiat dilectiſſimi Filii tui Domini noſtri Ieſu Chriſti. Qui pridie quam

:tur, accepit panem in ſanctas ac venerabi-
ıanus ſuas, & elevatis oculis in cœlum ad
:um Patrem ſuum omnipotentem, tibi gra-
gens, benedixit, fregit, dedit diſcipulis ſuis,
s: Accipite & manducate ex hoc omnes:
EST ENIM CORPUS MEUM. Simili modo
ıam cœnatum eſt, accipiens & hunc præ-
n calicem in ſanctas ac venerabiles manus
item tibi gratias agens, benedixit, dedit
ulis ſuis, dicens: Accipite & bibite ex eo
s: HIC EST ENIM CALIX SANGUINIS MEI
ET ÆTERNI TESTAMENTI, MYSTERIUM
, QUI PRO VOBIS ET PRO MULTIS EFFUN-
R IN REMISSIONEM PECCATORUM.

:c quotieſcunque feceritis, in mei memoriam
is. Unde & memores nos Domine ſervi
ſed & plebs tua ſancta, Chriſti filii tui Do-
Dei noſtri tam beatæ Paſſionis, nec non
inferis reſurrectionis, ſed & in cœlum glo-
aſcenſionis, offerimus præclaræ Maieſtati
le tuis donis ac datis: *Hic tres cruces ſu-
trunque ſimul facit, & quartam ſuper ob-
:em, & quintam ſuper calicem.* Hoſtiam
ı, hoſtiam ſanctam, hoſtiam immaculatam,
n ſanctum vitæ æternæ, & calicem ſalutis
tuæ. Supra quæ propicio ac ſereno vultu
:ere digneris, & accepta habere, ſicuti ac-
habere dignatus es munera pueri tui iuſti
& ſacrificium Patriarchæ noſtri Abrahæ,
ɔd tibi obtulit ſummus ſacerdos tuus Melchi-
h, ſanctum ſacrificium, immaculatam ho-
*Hic inclinat ſe iuxta altare, dicens:* Sup-
: te rogamus, omnipotens Deus, iube hæc
rri per manus ſancti angeli tui in ſublime
: tuum, in conſpectu divinæ maieſtatis tuæ,
*rigit ſe, dicens:* Ut quotquot ex hac alta-
ırticipatione ſacroſanctum filii tui corpus &
inem ſumpſerimus, omni benedictione cœ-
& gratia repleamur. Per Chriſtum Dominum
ım. *Hic duæ orationes dicuntur una ſuper
cos altera ad lectionem nominum ſed non
ſtivitatibus.* Memento etiam Domine &
n nomina, qui nos præceſſerunt cum ſigno
, & dormiunt in ſomno pacis: *& recitan-
ıomina.* Ipſis Domine, & omnibus in Chri-
uieſcentibus locum refrigerii lucis & pacis
dulgeas, deprecamur, per Chriſtum Domi-
noſtrum. Nobis quoque peccatoribus famu-
is de multitudine miſerationum tuarum ſpe-
ɔus partem aliquam & ſocietatem donare di-
gneris, cum tuis ſanctis Apoſtolis & martyribus, cum Ioanne, Stephano, Matthia, Barnaba, Ignatio, Alexandro, Marcellino, Petro, Felicitate, Perpetua, Agatha, Lucia, Agnete, Cæcilia, Anaſtaſia, & cum omnibus ſanctis tuis, intra quorum nos conſortium, non æſtimator meriti, ſed veniæ, quæſumus largitor, admitte. Per Chriſtum Dominum noſtrum. Per quem hæc omnia Domine ſemper bona creas. *Hic tres cruces ſuper utrunque ſimul facit:* Sanctificas, vivificas, benedicis, & præſtas nobis. *Hic cum oblata quatuor cruces facit ſuper calicem, & quintam in latere ipſius.* Per ipſum, & cum ipſo, & in ipſo eſt tibi Deo Patri omnipotenti in unitate Spiritus ſancti omnis honor & gloria. *Hic elevat oblatam cum calice, dicens:* Per omnia ſecula ſeculorum. Reſponſio: Amen. *Et deponit oblatam, dicens:* Oremus. Præceptis ſalutaribus moniti, & divina inſtitutione formati, audemus dicere: Pater noſter, qui es in cœlis, *uſque*, libera nos a malo. Libera nos quæſumus Domine ab omnibus malis, præteritis, & præſentibus, & futuris. Et intercedente beata & glorioſa ſemper virgine Maria, & beatis Apoſtolis tuis Petro & Paulo atque Andrea. *Hic nominat quotquot Sanctos voluerit*, cum omnibus ſanctis, da propicius pacem in diebus noſtris, ut ope miſericordiæ tuæ adiuti, & a peccato ſimus ſemper liberi, *Hic patinam accipiat, & oſculatam deponat*, & ab omni perturbatione ſecuri. *Hic corpus in patina ſuper tria dividat, dicens:* Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum: *uſque*, per omnia ſecula ſeculorum. ℟. Amen. *Hic etiam tertiam partem in calicem mittat, dicens:* Pax Domini ſit ſemper vobiſcum. ℟. Et cum Spiritu tuo. *Et ſubiungit orationem iſtam:* Fiat commixtio & conſecratio corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti accipientibus nobis in vitam æternam. Amen. *Et oſculato altari, dat pacem adſtanti, ita dicens:* Pax tecum. ℟. Et cum Spiritu tuo: *Inclinatus autem dicit, ante quam communicet:* Domine Ieſu Chriſte, qui voluntate Patris, cooperante Spiritu ſancto, per mortem propriam mundum vivificaſti, libera me per hoc ſacroſanctum corpus & ſanguinem tuum ab omnibus iniquitatibus meis, & a malis meis, & fac me tuis inhærere mandatis, & a te nunquam in perpetuum ſeparari. Qui cum Patre. *Cum diſtribuit Eucbariſtiam, dicit:* Corpus & ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti proficiat tibi in vitam æternum. Amen. *Poſtquam omnes communi-*

*municaverunt*, *dicit:* Quod ore ſumpſimus, pura mente capiamus, & de munere temporali fiat nobis remedium ſempiternum. *Finita Miſſa*, *dicit:* Placeat tibi ſancta Trinitas obſequium ſervitutis meæ, & præſta, ut hoc ſacrificium quod oculis tuæ maieſtatis ego indignus obtuli, mihi & omnibus, pro quibus illud obtuli, te miſerante ſit propiciabile. Per Chriſtum &c. *Exuens ſe veſtibus ſacris*, *dicit Pſal.* Benedicite omnia, Laudate Dominum in ſanctis, Kyrie eleiſon, Pater noſter & ne nos inducas in tentationem. Confiteantur tibi Domine omnia opera tua. Exultabunt ſancti in gloria. Exultent iuſti in conſpectu. Non nobis Domine, non nobis. Domine exaudi orationem. Deus qui tribus pueris. Actiones noſtras.

## XXIV. De ieiunio vernali.

Gregorius Papa ſeptimus cum Apoſtolicæ ſedi præſideret, conſtituit, ut ieiunium quod dicitur Martii, in prima hebdomada quadrageſimæ omni anno celebretur, ſicut & ſancti Patres illud inſtituiſſe leguntur. Nam ſanctus Gregorius Papa primus, tam in Sacramentario quam in graduali libro, ſive Antiphonario officia eiusdem ieiunii primæ quadrageſimali hebdomadæ aſſcripſit. Item ſanctus Hieronymus in libro Comitis, lectiones & evangelia de eodem ieiunio eidem hebdomadæ iniunxit. Ipſa etiam vacans Dominica, quam ſanctus Gregorius in quadrageſima ſecundam eſſe voluit, evidentiſſime inſinuat, quod ieiunium Martii nihilominus omni anno ipſam in prima hebdomada præcedere debeat. Non enim eadem Dominica proprie vacans diceretur, ſi non ſabbatum 12. lectionum e veſtigio ſubſequeretur, quod proprium eſt omnium Dominicarum vacantium, quæ cum proprio careant officio, ex præcedenti hebdomada inofficiantur, ſi tamen neceſſe fuerit ut aſſumantur. Unde & hæc Dominica, de qua agimus, ex quarta feria præcedentis ieiunii officium mutuavit. Neceſſarium eſt ergo, ut illud illam procedat, cum non aliunde, niſi ex eius præceſſione eadem Dominica nomen & officium obtineat. Sed & Iunior Gregorius Papa, ſcribens de ordinatione ſancti Bonifacii Archiepiſcopi ad Magontiacenſes, præcepit, ut ordinatio quæ ieiunio Martii aſſcribitur, in ingreſſu quadrageſimæ cum eodem ieiunio ſemper celebretur. Beatiſſimus quoque Leo Papa primus, in ſermone De ieiunio ſeptimi menſis, vernum ieiunium in Quadrageſima, æſtivum in Pentecoſte, autumnale in ſeptimo menſe celebrandum eſſe denunciavit. Item B. Gelaſius Papa in Decretalibus ſuis capitulo 11. conſtituit, ut ordinationes presbyterorum & diaconorum, non niſi certis temporibus fiant, quippe in ieiunio quarti & ſeptimi & decimi menſis, id eſt, Iunii, Septembris, atque Decembris, nec non in quadrageſimalis initii ieiunio, quod proculdubio Martii intelligitur. Videsne ergo, quam aperte idem ieiunium cum ordinatione ſua primæ quadrageſimali hebdomadæ aſſcribatur, cum tam ſignanter quadrageſimalis initii ieiunium cognominetur? Hoc autem initium Quadrageſimæ, non a capite ieiunii, ſed a ſubſequenti Dominica eſt computandum. Nam quamvis a capite ieiunii pro quodam complemento quadrageſimalis abſtinentiæ incipiamus: a ſubſequenti tamen Dominica iuxta aſſertionem ſancti Ambroſii & ſancti Gregorii & aliorum ſanctorum Patrum, Quadrageſimam proprie exordimur. Nullum autem commoveat, quod tempore Henrici ſecundi Imperatoris, duodecim Epiſcopi Moguntiæ congregati, aliter de hoc ieiunio ſtatuiſſe leguntur. Cum enim apud ipſos non modica varietas de huiusmodi ieiuniis accideret, eo quod antiquam ſanctorum Patrum traditionem in hac re minus attenderent, pro huiusmodi confuſione corrigenda hanc ſibi regulam propoſuerunt, ut deinceps in prima quarta feria Martii, & in ſecunda Iunii, & in tertia Septembris, omni anno ieiunarent. Sed hæc regula Apoſtolicæ authoritati præiudicare nec debet nec poteſt: præſertim cum evidentiſſime ſtatutis ſanctorum Patrum videatur repugnare. Si enim prædictam regulam annuatim obſervamus, multoties non ſolum in Quadrageſima, ſed etiam ante Quadrageſimam ieiunabimus. Cum & ſtatuta Apoſtolicorum virorum, & inſtitutio officiorum, ut prælibatum eſt, illud infra Quadrageſimam, immo in prima Quadrageſimæ ſeptimana, ſemper celebrare decernant. Indubitanter ergo refutare debemus, quicquid tam evidenter Apoſtolicæ authoritati contraire videmus, unde totius Chriſtianæ religionis & ordinis exordium & formam accepimus. Nec mireris hoc ieiunium potius Martio, quam Februario aſſcribi, quamvis in Februario, cum ipſa Quadrageſima nonnunquam occurrat: Semper enim idem ieiunium, aut Kalendaria aliquando, aut Lunationem Martii, aut utrunque ſimul incurrit: Februarii autem Kalendaria aliquando, Lunationem vero nunquam attingit. Ergo multo congruentius Martio aſſcribitur, quem nunquam relinquit, quam Februa-

·io, quem multoties penitus non attingit. rvatur ſane hoc ieiunium cum ipſa quadraıa ſecundum Lunationem, ſicut & Paſcha. : non incongrue ipſum Martio propter Lunem aſſcribitur, quanvis in Februario occur. Sicut & Paſcha Aprili ſemper aſſcribitur, vis ſæpe in Martio contingat. Nec hoc utiprobabili exemplo carebit, ſi ſacrorum orn diſpenſatio nonnunquam fiat in Februadum hoc exegerit quadrageſimalis initii ra. (Nam reverendiſſimi Patres noſtri, ſancti& Apoſtolica authoritate præcipui, videliSimplicius, Gelaſius, Symmachus, Felix, ebruario ordinationes feciſſe leguntur) cum ſancta Romana eccleſia ieiunia quatuor temm in ordinatione obſervare decreverit, hocaliis quoque eccleſiis ita obſervandum proaverit. Ergo abſque omni dubio obſervare nus, unde tam certa præcepta & exempla orum Patrum Apoſtolica authoritate præditoſufficienter habemus, præſertim cum & faobſervetur, quod provida antiquitas & autas inſtituit, quam quod inconſiderata novi: infirmitas adinuenit. Nulli enim dubium quin facilius ſit omni anno idem ieiunium ii in eadem hebdomada cum eiſdem officiis ıfuſe celebrare, quam de hebdomada in hebdam non ſine confuſione officiorum, ut ſolent, illud annuatim mutare.

## XXV. De Ieiunio æſtivali.

egorius Papa ſeptimus Apoſtolicæ ſedi præ ı conſtituit, ut æſtivale ieiunium infra octaPentecoſtes annuatim celebraretur. Quod :m ſapientioribus reverentia ſedis Apoſtolicæ perſuaſit: ſimplicioribus autem nonnulla atio ſuper huius ſtatuti promulgatione reıt. Nam non parum a conſuetudine eorum :pat, quam a quibuſdam ſcriptis non adeo :nticis mutuaverant, id eſt, a Moguntiacenncilio, tempore Henrici ſecundi Imperato.cto. Hoc enim hanc regulam ieiuniis quatemporum præfixit, ut in prima quarta feIartii, in ſecunda Iunii, in tertia Septemomni anno ieiunetur. Præterea & hoc at.nt, quod in quibuſdam ſacramentariis inve. , quod & in primo ſabbato Martii, in ſe) Iunii, in tertio Septembris, ieiunare deus. Illo etiam non minus obſervato, ut no ſabbato 12. lectionum uſque in aliud, Amalarium quatuordecim hebdomadæ computentur. Si igitur, inquiunt, iuxta ſtatutum Domini Apoſtoli infra Pentecoſten annuatim ieiunaveris, non ſemper ſecundam quartam feriam, vel ſecundum ſabbatum Iunii obſervare poteris. Sed cur more Phariſæorum liquamus culicem, glutientes camelum? Cur, inquam, huiusmodi ſcripta prævaricari plus vereamur, quam ſedis Apoſtolicæ decretum, præſertim cum ob eorum adinuicem repugnantiam, ſe obſervare non permittant? Si enim iuxta Moguntiacenſe Concilium, in prima quarta feria Martii, in ſecunda Iunii, in tertia Septembris, omni anno ieiunatur: primum ſabbatum Martii, ſecundum Iunii, tertium Septembris annuatim obſervare nequibis, nec iuxta Amalarium quatuordecim hebdomadas eiſdem ieiuniis internumerare valebis: quod illum non latebit, quicunque diligenter interiacentes hebdomadas ſingulis annis dinumerabit. Nunquam ſane huiusmodi regulæ ſimul obſervari poterunt, niſi eo anno, cum Kalendæ Septembris in tertia vel in quarta feria occurrunt. Sed in hac cauſa Amalarius non adeo notandus eſt, qui non tam aliquam conſuetudinem inſtituere, quam de inſtituta competentem aliquam figuram elicere conſuevit. Cur autem iſta replicamus, cum etiam ſi prædictæ regulæ ſibi annuatim convenirent, authoritati tamen ſedis Apoſtolicæ nullatenus præiudicare poſſent, cui omnes per omnia abſque omni hæſitatione debemus obedire, cui nunquam debitam exhibemus obedientiam, ſi eius ſtatuta potius iudicare, quam implere curamus? Hoc eſt enim privilegium obedientiæ, de ſententia ſui præceptoris non iudicare, in iis duntaxat rebus, quas Canonicis ſcripturis contraire non videmus, immo ſtatim exequi, quod iubetur. Nam quicunque; facere noluerit, niſi quod prius ſua ratione probaverit eſſe faciendum: non tam præceptori ſuo, quam propriæ voluntatis arbitrio ſatisfeciſſe iudicabitur. Hanc ergo puram obedientiam cum omnibus ſpiritalibus noſtris præceptoribus certiſſime debeamus, maxime tamen Apoſtolicæ ſedi ex intimo corde debemus, quæ totius Chriſtianæ religionis caput eſt & origo. Sed quia hæc ratio ſimplicioribus fortaſſe non ſufficit, operæ precium videtur de ſuperiori ſtatuto latius tractare, & quam rationabile, quam canonicum, quippe ſanctis Patribus quam conſonum reperiatur, elucidare. Beatiſſimus Leo Papa primus, in ordine quadrageſimusſeptimus, cuius authoritate congregatum & confirmatum eſt ſanctum Chalcedonenſe Concilium, in libro ſermonum, quarti menſis ieiunium non niſi in hebdo-

mada Pentecoſtes celebrandum eſſe denunciavit. Nec hoc tantum in uno ſermone, ſed in pluribus, quos de Pentecoſte in diverſis annis feciſſe legitur: quod illum ſubterfugere non poterit, quicunque eundem librum diligenter perlegerit. Ibi enim evidentiſſime docebitur, ex Apoſtolica traditione huius ieiunii obſervantiam, deſcendere, nec diviſam, ſed contiguam poſt diem Pentecoſtes celebrari debere. Sed ne aliquis eum hoc de quadrageſimali ieiunio, quod poſt Pentecoſten agitur, non de ieiunio quarti menſis, præcepiſſe putaret: ſubſequenter decernendo admonet, ut infra eandem hebdomadam quarta & ſexta feria ieiunetur, & in ſabbato apud ſanctum Petrum vigiliæ celebrentur. Quem denunciatiationis modum pene in omnibus ſuis ſermonibus obtinuit, cum ieiunia quatuor temporum denunciaret. Nam illa quadrageſima poſt Pentecoſten, non omnibus ut hoc ieiunium, ſed ſolis pœnitentibus obſervanda imponitur: Nec in hoc tantum triduo infra Pentecoſten, ſed in omnibus triduis, vel etiam diebus ſex hebdomadarum cuſtodiri iubetur. Præterea idem vir Apoſtolicus in ſermone De ieiunio ſeptimi menſis: Ieiunium, inquit, vernum in quadrageſima, æſtivum in Pentecoſte, autumnale in ſeptimo menſe celebremus. Ubi evidentiſſime indicavit, ieiunium quarti menſis non niſi in hebdomada Pentecoſtes eſſe celebrandum. Si enim iſtud in Iunio menſe, ſicut autumnale in Septembri, ſemper ieiunandum decerneretur, non minus Iunium quam Septembrem nominare poſſet. Ergo iuxta ſententiam huius Apoſtolici, ſicut autumnale ſemper in Septembri, ita æſtivum in Pentecoſte ſemper debemus celebrare. Sanctus quoque Gregorius Papa primus, a quo omnia Eccleſiaſtica officia pene habemus, beato Leoni optime concordat, qui & in ſacramentario & in diurnali Antiphonario, eidem ieiunio nullas orationes vel cantus aſſcribit, niſi infra Pentecoſten dicendos. Liber etiam Comitis ſive Lectionarius, quem ſanctus Hieronymus conpaginavit, eidem ieiunio lectiones ad feſtivitatem Spiritus ſancti pertinentes attribuit. Sicut igitur ieiunium Decembris de adventu Domini, & ieiunium Martii de quadrageſima, ſua mutuaverunt officia: ſic etiam illorum menſium ieiunia nunquam alio tempore celebrantur, niſi eo ipſo, unde & officium habere videntur. Denique ieiunium Martii, & ante ſtatutum noſtri Papæ Gregorii, cum aliquando ante quadrageſimam iuxta Moguntiacenſe Concilium eveniret, propter quadrageſimale tamen officium uſque ad quadrageſimam differebatur. Incongruum enim eſſet? ut eiusdem ieiunii lectiones ſpecialiter quadrageſimam intimantes, & orationes ſuper populum, extra quadrageſimam dicerentur. Eadem igitur ratione & æſtivum ieiunium infra Pentecoſten obſervamus competenter, propter officia de eadem ſolennitate mutuata. Qui enim illud extra Pentecoſten obſervant, magnam officiorum confuſionem faciunt: cum quadrageſimales cantus & orationes lectionibus de Pentecoſte aſſocient. Concordiam quippe officiorum Pentecoſtes diſſipant, quam ſancti Patres maxime in huiusmodi officiis obtinere ſtudebant: & cum extra Pentecoſten de hoc ieiunio nullum inveniant officium, ipſi ſibi officia componere, immo confundere temerario auſu præſumunt. Non mireris autem quod hoc ieiunium Iunio potius quam Maio adſcriptum reperiri malunt, quamvis iuxta ſuperiorem tractatum, & in Maio ſæpius celebretur: Ipſa enim Pentecoſte cum qua hoc ieiunium ſemper obſervatur, in Maio ſæpius quam in Iunio celebrant, quæ tamen iuxta computationem Lunæ, Iunio ſemper aſſcribitur. Nam hoc feſtum, ſicut & Paſcha, non iuxta rationem menſium, ſed Lunationum, annuatim obſervatur. Et illud quidem Aprili, hoc autem Iunio, propter obſervationem Lunationum eorundem menſium, ſemper adſcribitur: quamvis eosdem menſes multoties anticipent, ſicut & ipſæ Lunationes. Eadem igitur ratione & hoc ieiunium Iunio aſſcribimus, quod & cum Pentecoſte ſub eadem Lunatione annuatim obſervare debemus. Hoc ſane ieiunium ſemper Lunationem Iunii, ſæpe etiam & Kalendaria eius obſervat, nunquam autem Lunationem Maii, nec ſemper Kalendaria eius attingit. Semper utique aut Kalendaria, aut Lunationem Iunii poſſidet. Maii autem ſæpenumero nec Kalendaria, nec Lunationem obtinet. Quare & Iunio competentius attitulatur, quem nunquam dimittit, quam Maio, quem multoties omnino prætermittit. Has igitur rationes quicunque, depoſito contentionis ſtudio, fideliter conſiderare voluerit, proculdubio Dominum Apoſtolicum de ieiunio verno ſive æſtivo, non tam ſuum, quam ſanctorum Patrum ſtatutum inſtituiſſe iudicabit, & idem ipſum authenticis rationibus confirmatum, generaliter obſervandum eſſe non dubitabit.

## XXVI. De autumnali Ieiunio.

Ieiunium autumnale iuxta ſtatuta ſanctorum Patrum Leonis, Gelaſii & reliquorum in 7. menſi debe-

ıs celebrare: quod tamen nec inſtitutio um, nec ſuppoſitio vacantis Dominicæ, tuta ſanctorum Patrum, alicui ſeptimanæ ecialiter, ut reliqua Ieiunia, videntur aſ- . Eſt autem eccleſiaſtica conſuetudo, ut o ſabbato Septembris ieiunetur: quæ uti- nſuetudo & nobis debet ſufficere, præſer- m Apoſtolicis inſtitutis nuſquam videatur re.

## XXVII. De hyemali Ieiunio.

ium hyemale, iuxta traditionem ſanctæ æ eccleſiæ, ſemper in tertia hebdomada entu Domini debet celebrari: ſicut & ſan- es inſtituerunt, qui eiusdem ieiunii offi- em hebdomadæ indiderunt, & ſequentem cam vacantem vocaverunt. Nec ad hoc eciali ſtatuto indigemus, in quo ſanctorum veſtigia non excedimus.

## XVIII. De officiis eorundem Ieiuniorum.

ınnua transmutatione officiorum in verna- io, unde hactenus multum fruſtra labo- , non neceſſe eſt ut deinceps laboremus: xta antiquam inſtitutionem, omnia huius officia ſuo loco & ordine, ſicut inſtituta bſervare debeamus. In æſtivo autem ie- llum ordinem officiorum competenter an- obſervamus, quem & Maiores noſtri in ieiunio tenuerunt, cum illud infra Pen- aliquando obſervarent: Videlicet ut in & ſexta feria cantetur & legatur, quod m hebdomada eisdem feriis aſſcriptum re- In ſabbato autem cum officio quod ibi , hæ lectiones legantur: Lectio, Dili- titiam, Audi Iacob, Exultate, Effundam: Tam, Iuſtificati: quæ utique omnes feſti- piritus ſancti optime conveniunt. Evan- , Egreſſus Ieſus, ſicut etiam in antiquis iis ordinatum reperimus. Et hoc utique ndum eſt, ne in quarta feria vel ſabbato eſimalia offertoria, id eſt, Meditabar, Deus ſalutis, dicamus, ſed in honorem ſancti, Alleluiatum offertorium, Emitte , pro utroque cantemus. Nec Gradua- l, Alleluia prædictis lectionibus ſubiunge- mus: Spiritus Domini, Paraclytus, Emit- ni ſancte Spiritus. In autumnali autem ieiunio omnia, ut inſtituta ſunt, obſervamus. In quarta feria Antiphona, Exultate: Graduale, Quis ſicut: Graduale, Tribulationes: Offertorium, Meditabar: Communio, Comedite. Cum lectionibus, Ecce dies veniunt, Congregatus eſt. Evangelium, Reſpondens unus. In ſexta feria Antiphona, Lætetur cor: Graduale, Convertere: Offertorium, Benedic: Communio, Aufer a me. Lectio, Convertere: Evangelium, Rogabat Ieſum. Quæ omnia adinvicem magnam habent concordiam. In ſabbato Antiphona, Venite adoremus: Offertorium, Domine Deus ſalutis: Communio, Menſe ſeptimo. Lectiones, Decimo die, Quintodecimo, Domine Deus noſter, Factum eſt. Evangelium, Arborem fici: Gradualia vero eadem, quæ & in ieiunio vernali. Quæ etſi apud diverſos diverſe aſſumuntur, in quam plurimis tamen libris ita reperiuntur: Protector, Propicius, Dirigatur, Salvum fac populum: Quæ & in autumnali ieiunio, ut in vernali ordinantur, niſi quod in autumnali Graduale, Protector: poſt Graduale, Propitius canitur. Et hoc utique concordia officiorum exigere videtur. Nam in vernali prima lectio, Reſpice Domine de ſanctuario, & benedic populo tuo, optime congruit Graduali, Protector noſter, a quo & ſubſequens oratio initiatur, Protector. Secundæ autem lectioni Graduale, Propicius, non incongrue adaptatur. Nam quod in lectione de corporali liberatione populo Iſrael promittitur, hoc ſancta Eccleſia in graduali ſpiritualiter nobis adimpleri ſupplicat: ne gentes dæmonum nobis prævaleant, ſicut nec gentes paganorum illis prævaluerunt. In autumnali autem Graduale, Propitius, præponitur, quia & hoc magis primæ lectioni convenit, quæ nobis diem propiciationis, & ut Deus nobis propicietur, præſcibit. Secundæ vero lectioni Graduale, Protector, magis competit, qua filios Iſrael ſeptem diebus ſub protectione umbraculorum annuatim ſolennizare præcepit. Tertium autem Graduale, Dirigatur, tertiæ lectioni in utroque ieiunio optime congruit: quia & in vernali Ionathas, & in Septembri Michæas orationes ſuas ad Dominum pro populo Dei dirigunt. Similiter quartum Graduale quartæ lectioni competit utrique. Nam in vernali, pro ſalute populi poſtulatur, quæ in autumnali promittitur populo, ſi tamen a veritate non diſceſſerit. Satis ergo congruum videtur, ut & nos eorum librorum traditionem ſequamur, qui eadem Gradualia vernali & autumnali ieiunio pariter aſſcribunt. Nam cum lectionibus utriuſque ieiu-

ieiunii magnam habent concordiam, ut prælibavimus: quam potiſſimum in diſpoſitione officiorum nos attendere ſancti Patres docuerunt. In hyemali ieiunio, quod in proximo ſabbato ante vigiliam Nativitatis Dominicæ ſemper eſt obſervandum, nihil in officiis variatur. Et notandum, omnes Apoſtolicos a beato Petro uſque ad Simplicium Papam, ordinationes tantum in ieiunio Decembris celebraſſe, ut in Romano Pontificali legitur. Unde & iſtud ieiunium non immerito plenius quam reliqua, ſuum habet officium. Nam reliqua, aliunde nunc ex toto, nunc ex magna parte per ſuas ferias inofficiantur. In omni ieiunio quatuor temporum, niſi infra Pentecoſten, genua flectimus. In quarta quidem feria, ad priorem tantum orationem ſine ſalutatione prolatam. Nam ſecunda ſine genuflexione cum ſalutatione profertur. Oratio autem in ſexta feria cum ſalutatione & genuflexione recitatur. In ſabbato autem omnes orationes genuflexio ſine ſalutatione præcedit, præter illam de camino, quæ ſalutationem ſine genuflexione exigit. Ad illam nempe genua flectere prætermittimus, more trium puerorum, qui ſtatuam adorare noluerunt cum gentilibus. Ordo etiam præcipit, ut infra hymnum eorundem puerorum non ſedeamus: ne, illis in camino laborantibus, nos inertiæ ſeſſionis dediti eſſe videamur. Hoc autem ſabbatum, quamvis ſex lectiones tantum habeat, dicitur tamen 12. lectionum, eo quod antiquitus eædem lectiones bis legebantur, Græce videlicet & Latine. Sciendum autem, ſanctum Calixtum Papam & Martyrem, huiusmodi ieiunia quater in anno celebrari conſtituiſſe, quæ prius ter tantum in anno celebrata ſunt. Sicut idem Apoſtolicus ad Benedictum Epiſcopum ſcribens, teſtatur.

## XXIX. De vacantibus Dominicis.

Quatuor Dominicæ, quæ huiusmodi ieiunia proxime ſubſequuntur, in libro ſacramentorum vacantes prætitulantur, eo quod propriis careant officiis. Unde & ex præcedentibus quartis feriis ieiuniorum, Romano more inofficiantur, ut illæ duæ quæ vernale ieiunium ſubſequuntur, & hyemale. Illa autem poſt æſtivale ieiunium, non cum quarta feria, ſed multo convenientius cum officio Pentecoſtes ſuppletur, eo quod ſit octava eius. Poſt ieiunium etiam autumnale, quidam ex quarta feria, Dominicam ſequentem inofficiant, ut paucitati Dominicalium officiorum in æſtate hoc ſupplemento ſubveniant. Sed Romani huiusmodi penuriam repetitione Dominicalium officiorum ſupplent. Unde & prædictam completionem ex quarta feria, quaſi non neceſſariam, ibi prætermittere ſolent. Hæ autem Dominicæ antiquitus ab officio vacabant, quia celebratio ordinationum iuxta decreta ſanctorum Patrum, tam ſero fiebat in ſabbato, ut potius Dominicæ, quam ſabbato, aſſcriberetur. Nam beatiſſimus Leo Papa primus, uſque in mane Dominicæ diei ordinationes rite celebrari poſſe teſtatus eſt, continuato tamen ſabbati ieiunio, immo ipſas Leviticas ordinationes & ſacerdotales nunquam, niſi in Dominica, iuſſit celebrari, Dioſcoro ſcribens Epiſcopo: Conſecrandis, inquit, nunquam benedictio detur, niſi in Dominica, quæ a ſabbati veſpera initiatur. Item beatus Gelaſius Papa ſucceſſor eius, omnibus Epiſcopis ſcribens, decrevit, ut in ſabbatis quatuor temporum ordinationes circa veſperam celebrarentur. Unde & Romanus ordo in quadrageſima in ſabbato ordinationum orationem ſuper populum interdicit, ad quam Antiqui non ſolum capita, ſed & genua flectebant, quod Niceni canones in Dominica fieri penitus vetant. Sanctus quoque Gregorius dies ordinationum ſuis homiliis inſignivit ut Dominicas. Videlicet hæc duo Evangelia: Anno quintodecimo, & Arborem fici, exponens ad populum. Item ſanctus Leo Papa illud Evangelium, Aſſumpſit Ieſus, de ieiunio Vernali expoſuit: quaſi Dominicæ diei ſatisfaciens, infra quam ipſe ſemper ordinationes fieri conſtituit.

## XXX. De Adventu Domini.

Ab Adventu Domini uſque ad Nativitatem eius, Te Deum Laudamus, Gloria in excelſis Deo, Ite Miſſa eſt, dimittimus: quia maior gloria novi Teſtamenti, quam veteris, cuius typum infra adventum Domini obſervamus. Aliquanto etiam feſtivius natale Domini ſuſcipimus, ſi huiusmodi glorificationes aliquandiu ſuppreſſas quaſi de novo illa die incipimus. Quidam infra adventum Domini caſulis pro Dalmaticis utuntur. Quidam autem ſolito more veſtiuntur, eo quod Miſſam ad tertiam & Alleluia, ſicut & tota æſtate dicunt. In nativitate tamen Apoſtolorum, ſive dedicatione Eccleſiæ, prædictas glorificationes non omittimus. Hinc uſque poſt octavam Pentecoſtes, ſolitam mentionem ſanctæ Crucis ad veſperam ſive ad matutinas, & in feria ſexta, & de ſancta Trinitate Dominicis diebus, reticere ſole-

us. Nam quod quidam illo breviſſimo ſpa-
quod Purificationem ſanctæ Mariæ & Septua-
am aliquando diſiungit, mentionem ſanctæ
reſumunt, non adeo congruum videtur,
illo tempore, de infantia Chriſti potius,
de paſſione, cantetur atque legatur.

## XXXI. De Evangelio, Cum appropinquaret.

Dominica prima de adventu Domini, qui-
egunt Evangelium, Erunt ſigna, eo quod
s Gregorius in libro homiliarum illud in-
poſuerit. Sed parum attendunt, quia
Apoſtolicus in eodem libro huiusmodi or-
non attendit: in quo plura Evangelia pe-
non tetigit, inſuper & quæ expoſuit, mul-
poſteriora prioribus anteponere conſuevit.
iitium Marci Evangeliſtæ legunt, ſed quia
tum eſt, pauci aſſentiuntur. Nos autem
tiqua traditione, Cum appropinquaret, le-
, non utique ſedi Apoſtolicæ, ſi aliter iuſ-
præiudicantes, ſed interim authoritatem
rum Patrum ſectantes. Nam & ſanctus Hie-
ius in libro Comitis ita ordinavit, cuius li-
dinem & ſanctus Gregorius diligentiſſime
avit, ſiue dum lectionibus & Evangeliis
es orationes in ſacramentario adaptaret, ſi-
m Antiphonas ex eisdem Evangeliis quam
iis diebus in Antiphonario articularet. Ipſum
e Evangelium, Cum appropinquaret, etſi
nere Domini ad paſſionem agere hiſtoriali-
deatur, non tamen iſtius adventus in mun-
omnino obliviſcitur, cum pueri Hebræorum
idem eius illud pſalmiſtæ in altum procla-
Benedictus qui venit in nomine Domini.
author Antiphonarii de hoc adventu pro-
pio intellexit, cum inde Reſponſorium in
am Dominicæ nativitatis compoſuit.

## XXXII. De hiſtoria, Clama.

dam hiſtoriam, Clama, a quarta feria hye-
ieiunii omni anno incipiunt, etiamſi ad-
2. dies uſque ad nativitatem Domini rema-
Æſtimant enim hanc hiſtoriam pro eo-
ieiunio eſſe inſtitutam, ſed falluntur. Si
Romana authoritas illam ad hoc inſtitue-
ante Dominicam vacantem, id eſt, Canite
hanc quoque ſicut diurnalia eiusdem ieiu-
icia collocaret. Nam hoc in omnibus huius-
modi ieiuniis obſervatur, ut officia eorum ſem-
per Dominicam vacantem præcedant, quæ etiam
poſt iſta ſemper obſervatur, iuxta ſtatuta ſancto-
rum Patrum, aut penitus prætermittitur. Nec
Nec utique aliqua Dominica vacans, proprie di-
citur, niſi quæ huiusmodi ieiunii officia indiviſe
ſequitur, a quibus & ipſa inofficiatur, ſi neceſſe
fuerit, ut obſervetur. Præterea ſi eadem hiſto-
ria pro ieiunio inſtituta eſſet, ſuperfluo ſecun-
dam, tertiam, quartam, quintam feriam eodem
modo, ut ſextam, inofficiatas haberet, cum ta-
men nihil ad illas prædictum ieiunium pertineat.
Patet ergo, hanc hiſtoriam non pro ieiunio, ſed
potius ad hoc eſſe inſtitutam, ut proxima heb-
domada ante Nativitatem Domini, ſicut & ante
Paſcha, tanto plus in officiis habeatur, quanto
vicinior Dominicæ ſolennitati exiſtat. Nam &
Antiphonarius hoc innuere videtur, qui hiſtoriam,
Canite tuba, proximam Dominicam ante nativi-
tatem vocat, & hanc, id eſt, Clama, infra heb-
domadam eiusdem Dominicæ canendam ſubſe-
quenter inſinuat, ſingulis feriis ſingulas matuti-
nales laudes attribuens. Sunt autem ita deſcriptæ,
ut eo anno obſerventur, cum Nativitas Domini
in Dominicam, & vigilia in ſabbatum occurrit,
quod & Antiphona, Nolite timere, in quarta fe-
ria præcedenti deſcripta, & Antiphona, Expecte-
tur, de Cantico ſabbati vigiliæ aſſcripta, demon-
ſtrant. Unde & ipſum ſabbatum ſpeciali matu-
tinali laude inſigniri non neceſſe habuit. Nam
omni anno, aut eiusdem vigiliæ officium obtine-
bit, aut alterius feriæ, quam eadem vigilia eo
anno occupaverit. Illo non negligenter obſer-
vato, ut ſabbatum ſemper de vigilia ferialem
pſalmum & canticum cum Antiphona obtineat,
& vigilia illius feriæ, quam ſibi vendicavit, fe-
rialem pſalmum & canticum cum antiphona poſ-
ſideat.

## XXXIII. De ſeptem diebus ante Natale Domini.

Sciendum autem in antiquis antiphonariis ante
Natale Domini non niſi VII. officia continuari,
videlicet vacantis Dominicæ, & quinque feria-
rum ac vigiliæ, unde & annuatim eadem officia
ab octava die, quæ Nativitatem Domini præce-
dit, congrue incipimus, ut totam illam ſeptima-
nam ſtatutis officiis celebrem habeamus, nec ta-
men aliquem diem præter ſanctorum Patrum in-
ſtitutionem huic celebritati ex noſtra parte appli-
cemus.

cemus. Et hoc quoque non ocioſe notandum, quia huius ſeptimanæ officia, etſi ſpecialiter pro ieiunio, ut probatum eſt, non ſint inſtituta, nunquam tamen illud omnino relinquunt, niſi eo anno, dum Nativitas Domini in Dominica occurrit. Tunc enim vigilia in ſabbato evenit, & hoc ieiunium extra hanc ſeptimanam in præcedenti ſabbato celebrari compellit. Nam officium vigiliæ & ieiunii ſimul una die competenter nequeunt obſervari. In omnibus autem aliis annis, idem ieiunium aut ex integro, aut ex aliqua parte prædictæ ſeptimanæ includitur, & per legitimas eius ferias celebratur. Unde & Antiphonæ, de Evangeliis huius ieiunii, quamvis cum ipſo multoties anticipentur, merito tamen in quarta & ſexta feria & ſabbato eiusdem ſeptimanæ deſcribuntur, quia easdem ferias idem ieiunium adeo frequentat, ut vix uno anno illas ex integro derelinquat. Si Natale S. Thomæ in aliqua die huius ieiunii evenerit, omnia ſollemniter de Apoſtolo nocte & die peragantur, miſſaque eius ad tertiam, ieiunii ad ſextam cum genuflexione celebratur. Sic quoque in ieiunio autumnali agitur, ſiquando feſtivitas S. Mauritii & Matthæi Apoſtoli illud attigerit. In proxima Dominica ante Natale Domini ſi vigilia non occurrit, romano more non memento, ſed Rorate per totum quippe officium præcedentis quartæ feriæ canimus, eſt enim una vacantium Dominicarum, quæ cum propriis careant officiis, aliunde inofficiantur, ut ſupra demonſtravimus. Si autem vigilia hanc occupaverit Dominicam, omnia ad miſſam de vigilia obſervamus, ſed feſtive cum alleluia veni, quæ & ad matutinum ſex ſibi reſponſoria de Dominicali hiſtoria cum Dominicalibus pſalmis debet aſſumere, tria vero ultima & matutinales laudes cum ferialibus pſalmis debet aſſumere.

## XXXIV. In Natali Domini.

In Natali Domini finito nono reſponſorio, Evangelium, Liber generationis, legitur. Deinde, Te Deum laudamus, cum pulſatione ſignorum dicitur: ſicque finitis nocturnalibus vigiliis, Miſſa Dominus dixit, ante matutinales laudes, cum, Benedicamus Domino, non cum, Ite Miſſa eſt, completur: ne populo quaſi licentiam abeundi infra matutinales laudes dediſſe videamur, quas ſtatim poſt Miſſam, iterum concrepantibus ſignis, incipere ſolemus.

## XXXV. De ſecunda veſpera ſancti Stephani.

Omnes authentici antiphonarii ſecundam veſperam ſancto Stephano concedunt ex integro. Unde & reliquis feſtivitatibus per annum hoc exemplo ſecundam veſperam ex toto concedimus, etiamſi maior feſtivitas ſubſequatur. Non enim congruum eſt, ut pſalmos veſpertinales tantummodo præcedenti feſto, reliqua vero ſubſequenti tribuamus. Nam ſancti Patres nullum nobis inde exemplum reliquerunt, qui potiſſimum nos concordiam officiorum ſingulari diligentia ſervare docuerunt. Summa tamen feſtivitas ſiquando minorem ſubſequitur, ſecundam veſperam prioris feſti ex toto ſibi non incongrue vendicabit, ut octava Domini ſecundam veſperam ſancti Sylveſtri. Veſperam quidem de quolibet feſto uniformiter perficimus, deinde alterius feſti, ſi neceſſe fuerit, poſt Benedicamus Domino, memoriam facimus, ut de ſancto Stephano, & de ſancto Iohanne obſervamus.

## XXXVI. De Innocentibus.

In nativitate Innocentium, Gloria in excelſis, & Alleluia ſecundum ordinem reticemus. Item, Te Deum laudamus, &, Ite Miſſa eſt, quæ cum Gloria in excelſis, Romano more ſolent admitti vel prætermitti. Hæc, inquam, omnia omittuntur, niſi Dominica fuerit. Gloria Patri vero nunquam dimittimus, niſi de paſſione Domini. Merito autem paſſio ſanctorum Innocentium minus feſtive quam aliorum ſanctorum celebratur, quia licet martyrio coronati, non dum tamen ad gloriam, ſed ed infernalem pœnam diſceſſerunt. Nam ante deſcenſum Chriſti ad inferos, nullus ſanctorum ad illam gloriam pervenit, ad quam Chriſtus antiquos ſanctos perduxit, & deinceps ſuos ſequaces perducere non deſinit. Sed quia ipſi in reſurrectione Dominica, cum reliquis ſanctis liberari & conglorificari meruerunt, convenientiſſime & ipſi iuxta ordinem, ſolitam gloriam in officiis cum reliquis ſanctis obtinebunt, ſi natalis eorum uſque ad diem reſurrectionis, id eſt, Dominicam pervenerit. Octavam quoque eorum eodem modo, ut aliorum ſanctorum, celebramus, quia iam transacta die reſurrectionis non dubitamus eos gloriari cum aliis ſanctis.

XXXVII.

## XXVII. De officio, Dum medium ſilentium.

Iativitas Domini, vel aliqua ſubſequentium
tatum, in Dominica evenerit: officium,
nedium ſilentium, poſt natalem Innocen-
d privatos dies congrue ſervatur: ſicut &
; Dominicis agimus, ſi aliquando celebrius
feſtum habuerimus. Unde etiam idem of-
Romano more repetitur, ſi quando ab octa-
nini uſque ad Epiphaniam, Dominica eve-
Omnis enim Dominica a nativitate Do-
uſque ad Epiphaniam, ex antiqua tradi-
llud obtinebit: quæ tamen celebriori fe-
upata non fuerit. Nam cum hoc officium
:ivitate Domini agat, convenientiſſime il-
ninicis adaptatur, quæ & reliqua officia
em ſolennitate ſolent obtinere. Non enim
t audiendi, qui hoc officium, eo quod
ivitate agat, nunquam poſt octavam Do-
icendum exiſtimant: cum tamen ipſi vi-
Epiphaniæ de Nativitate Domini ex inte-
officiare ſoleant & debeant. Ipſi quoque
inica in octava ſancti Stephani vel alio-
enerit, Dominicam de octava inofficiant,
men eccleſiaſtica ſolennitas, non pro octa-
ti Stephani, ſed pro octava Domini aga-
oc autem ſancti Patres in diſpoſitione of-
ſummopere procuraverunt, ut officium
inſtanti celebritati concordaret: ne cle-
d quam populus, in eccleſiaſticis celebri-
obſervaret. Præterea omnes Dominicæ
ates ſibi invicem affines, hoc habent pri-
, ut obſervatio earum adinvicem conti-
ut, Reſurrectionis uſque ad Aſſcenſio-
& Aſſcenſionis uſque ad Pentecoſten com-
mus, & omnes Dominicas iis ſolennita-
nterpoſitas de eiſdem inofficiamus Sic
& nativitatis Dominicæ uſque ad Epipha-
nemoriam agimus, niſi inquantum feſtis
m vel octavis eorum ſatisfacere cogi-
Eodem quoque modo infra hunc termi-
currentes Dominicæ, officium de Nativi-
ſidebunt.

## XVIII. De eodem officio in alia Dominica repetendo.

vis autem duæ Dominicæ multoties eve-
tempore, nunquam tamen ambas Dominicali officiò occupari feſta ſanctorum permittent: niſi eo tantum anno, dum vigilia Epiphaniæ in Dominica evenerit. Unde & ſanctus Gregorius ſatis competenter unum Dominicale officium eo tempore ordinavit, eo quod & ibi una tantum Dominica omni pene anno occurrat, quæ huiusmodi officio indigeat. Nec hoc utique ſanctus Gregorius, vel poſt Epiphaniam, vel poſt Pentecoſten ſervare curavit, ut tot officia ſemper haberemus, quot Dominicæ poſſent evenire. Nam optime prævidit, huiusmodi inæqualitatem, repetitione officiorum facile emendari poſſe. Unde & nos, cum vigilia Epiphaniæ in Dominica occurrit, prioris Dominicæ officium pleniter repetimus. Sic & in Dominicis poſt Epiphaniam & poſt Pentecoſten, quoties neceſſe fuerit, iuxta Romanam conſuetudinem facere debemus. Sicut enim hiſtorias Dominicarum, inquantum tempori ſufficit, repetimus, nihilominus & officia earum repetere poſſumus. Nam & Dominicale officium alii Dominicæ, quæ eiusdem obſervantiæ eſt, non incompetenter adhibebitur, quam ſingulis privatis diebus, qui Dominicarum officia dum recipiunt, ex feſtivis ferialia efficiunt: hoc tamen non tam ex Eccleſiaſtici conventus neceſſitate, quam ex propria devotione uſquequaque uſitamus. Non ergo magis incongruum videatur, ſi idem officium in alia Dominica, ut eccleſiaſtico conventui ſatisfiat, repetatur.

## XXXIX. De octava Domini.

In octava Domini, iuxta Romanam authoritatem, non officium, Puer natus eſt: ſed, Vultum tuum, ut in graduali libro habetur, cum Alleluia, Poſt partum virgo: cantamus: & orationem Gregorianam, Deus qui ſalutis æternæ: non illam, Deus qui nos Nativitatem dicimus. Et notandum, huius octavæ officium evidentiſſime de ſancta Maria agere. Unde & Romani ea die ad ſanctam Mariam ſtationem faciunt, nec immerito: nuper enim cum nativitatem Domini celebraremus, nullum tam ſpeciale officium matri eius attribuere potuimus. Unde non incongrue illam ſpecialius in octava Domini veneramur, ne ſolennitate Filii ſui expers eſſe videatur, quam tamen in eadem ſolennitate poſt Dominum maxime honorandam eſſe non dubitamus. Matutinales quoque laudes huius octavæ, de ſancta Maria agunt expreſſiſſime. Unde & illa reſponſoria de Nativitate Domini, quæ de ſancta Maria

ria commemorant, huic diei congrue attitulantur, ne a Gregoriano eiusdem diei officio diſcrepemus in aliquo. Apte autem omnia in hunc modum ordinari poſſunt. Ad veſperam Antiphon. Tecum principium, cum reliquis. Reſponſorium, Congratulamini. Hymnus, A ſolis. In Evangelio Antiphona, Magnum hæreditatis. Invitatorium, Chriſtus natus eſt. Antiphona, Dominus dixit. Antiphona, In ſole. Antiphona, Elevamini. Reſponſorium, Deſcendit. Reſponſorium, O magnum. Reſponſorium, Sancta & immaculata. Antiphona, Speciosus. Antiphona, Rex omnis. Antiphona, Suſcepimus. Reſponſorium, Beata & veneranda. Reſponſorium, Congratulamini. Reſponſorium, Continet in gremio. Antiphona, Homo natus. Antiph. Exultabunt. Antiphona, Notum fecit. Reſponſorium, Confirmatum eſt. Reſponſorium, Neſciens mater. Reſponſorium, Verbum caro. Matutinales laudes, O admirabile, per ordinem. Eædem Antiphonæ, in ſecunda veſpera ſuper pſalmos de Nativitate Domini leguntur. In Evangelio Antiphona, Qui de terra eſt. In Dominica autem poſt Nativitatem Domini, ita ordinabitur: Invitatorium, Chriſtus natus eſt. Pſalmi Dominicales, cum tribus Antiphonis de Nativitate Domini. Reſponſorium, Deſcendit. Reſponſorium, Quem vidiſtis. Reſponſorium, O magnum. In 2. noctur. Reſponſorium, Continet in gremio. Reſponſorium, Confirmatum eſt. Reſponſorium, Hic qui advenit. In tertio nocturno. Reſponſorium, Ecce Agnus Dei. Reſponſor. Benedictus. Reſpon. O regem. Matutinales Laudes, Quem vidiſtis. In Evangelio: Dum medium. Notandum autem, in octava Domini nocturnalem cantum de ſancta Maria multum agere, quia & diurnale officium in honorem eius videtur inſtitutum. In Dominicali autem nocte, non tam de ſancta Maria, quam de Nativitate Domini agimus: quia & in diurnali officio ſpecialiter de Nativitate Domini commemoramus: Eſt autem traditio ſanctorum Patrum, ut in huiusmodi feſtivitatibus officio Miſſæ reliqua concordent officia.

## XL. De Epiphania.

Si vigilia Epiphaniæ in Dominicam evenerit, in nocte, ut prædictum eſt, canimus. In die quoque officium, Dum medium, ut in priori Dominica, pleniter obſervamus. Si autem in alia die occurrit, idem quidem officium, ſed cum lectione, Scimus: & Evangelio, Defuncto Herode. Unde & communio, Tolle puerum, ſumpta eſt, cantamus: quia hoc officium ante uſum huius vigiliæ ibi cantabatur, utpote Dominica eiusdem hebdomadæ, ſicut &, Vocem iocunditatis, canitur in vigilia Aſſcenſionis, & aſſumitur Communio de eiusdem diei Evangelio. In Epiphania ad nocturnas, iuxta Romanum Ordinem, Invitatorium reticemus: ut a doloſa invitatione Herodis diſcrepemus: ab Antiphona, Afferte, e: nocte incipitur. Antiphona, Fluminis, cum Pſalmo in tertiam nocturnam differtur: quia maior laudatio, quam Alleluia ſonat, ſub gratia eſt: cuius typum tertia nocturna gerit, quam ante legem vel ſub lege, quod præcedentes nocturna ſignificant. Unde & omnes hiſtoriæ, quæ ſibi Alleluia vendicant, plus Alleluia in tertia nocturna frequentant. Si Epiphania in Dominicam evenerit, nihil in ea die de officio Dominicæ tangimus. Quod tamen infra Octavam eius ideo obſervare ſolemus, ut lectiones & Evangelia ferialia, quæ de baptiſmo Domini ſonant, eo tempore recitentur, cum & feſtum de Baptiſmo Domini agitur.

## XLI. De Dominicis poſt Epiphaniam.

Si autem per interiacentes dies ab Epiphania uſque in octavam eius, Dominica evenerit, neceſſario eo die Eccleſiaſtico conventui, cum Dominicali officio ſatisfaciemus, quem non pro Epiphania, ſed pro Dominica conveniſſe ſcimus. Dominicales quoque pſalmi, cum cantu de Epiphania, ſunt recitandi. Sic enim omnem Dominicam, Dominicis ſolennitatibus interpoſitam, nec tamen celebriori officio occupatam, de eisdem inofficiare ſolemus. Privatos quoque dies ſolennitatibus intervenientes, ita obſervamus, ut invitatorium & unam Antiphonam ſuper ferialem Nocturnam: item verſ. Reſponſorium, & Matutinales laudes, & cætera, de feſto dicamus. Iuxta Romanum enim Ordinem, ferialem nocturnam nunquam dimittimus, cum tria tantum reſponſoria dicimus, niſi in hebdomada Paſchæ & Pentecoſtes. Primæ ergo Dominicæ officium infra hanc octavam omni anno rite obſervatur, etiamſi propter pluralitatem hebdomadarum uſque ad ſeptuageſimam, repetendum videatur: ſicut & alia duo officia, Omnis terra, Adorate, cum multoties ſex occurrant hebdomadæ, his officiis inofficiandæ. Cum autem una tantum Dominica inter Epiphaniam & ſeptuageſimam accidit, duo officia, nullo Eccleſiaſtico conventu fieri

hoc

:xigente, in unam hebdomadam coniungebebit, quicunque nullum eo anno ex ſta. officiis prætermittere voluerit. Non ergo competenter idem officium aliquando in )ominica repetimus, cum nullum celebrius m habuerimus, unde Eccleſiaſtico convente ſatisfacere valeamus. Ipſi quoque prilies, Romano more, officium prioris Doæ recipiunt, ſi non aliunde competenter inri poſſunt. Sciendum autem, cum in ali)ominica aliud feſtum ſolenniter obſerva)roceſſionem tamen & aquæ benedictæ adınem, iuxta decretum ſancti Alexandri Pa. &, Credo in unum, non dimittimus.

## [. De duobus feſtis in unum diem concurrentibus.

ım duæ feſtivitates novem lectionum in diem concurrunt, quarum utraque plenum : exigit officium, celebriorem ex integro amus, alterius vero poſtea tantum memoagimus. Si autem utraque pleniter obſervidetur, aut in ipſa die ambabus ſingula perſolvantur, iuxta quod & ſanctus Grein Sacramentario, & in Graduali libro alis uni diei bina aſcribit officia: aut una in ſequentem diem differatur, ſicut ſan)regorius Papa feſtum ſancti Pauli, poſt feſancti Petri voluit obſervare. Nam illam tionem, quæ ex duobus officiis in una die andis, unum incompoſite compingit, ſanı Patrum authoritas non admittit, (quæ r nos inofficiis concordiam cuſtodire præ't) videlicet unam nocturnam de uno feeliquas de alio obſervemus. Eo enim pautrique feſto ſatisfacere niteremur, neudebita officiorum reverentia celebraſſe conemur. Ut autem duorum feſtorum officia o die ſeparatim compleantur, vel unum ı in alium diem differatur: non tam geneɔtius eccleſiæ obſervationi, quam privatæ ſorum vacationi adiacere videtur, qni nule ſtatutis officiis prætermittere volunt.

## :LIII. De Martyribus Romanis Pontificibus.

gorius huius nominis Papa ſeptimus, Apo: ſedi præſidens, conſtituit, ut ſanctorum omnium Romanorum Pontificum & Martyrum feſtivitates, ſolenniter ubique cum pleno officio celebrentur. Nam cum qualibet Eccleſia ſui patroni, etiamſi conſeſſor fuerit, feſtum ſolenniter obſervet, quanto magis eorum, qui totius Eccleſiæ non tam patroni, quam Patres exciterunt, quam etiam uſque ad martyrium verbis & exemplis inſtituere non deſtiterunt? Nota autem ſanctum Gregorium Papam primum in graduali libro de his martyribus, ſicut de confeſſoribus, Pontificalia inſtituiſſe officia, ut de S. Marcello, Antiph. Statuit: & de S. Felice, Antiph. Sacerdotes, & hoc utique ſatis congrue, propter excellentiam dignitatis Apoſtolicæ. Hoc etiam attendendo, Maiores noſtri de eisdem ſanctis confeſſorum officia ad curſum diei & noctis leguntur obſeruaſſe, quæ & Pontificii dignitatem eodem modo inſinuant, nec tamen in aliquo eorum martyrio præiudicant. Idem & de ſancto Apollinare obſervandum eſſe gradualis liber demonſtrat. Et de iis quidem ſanctis Hymnus, Invitatorium, Verſus: Gloria & honore, Poſuiſti Domine, Magna eſt gloria eius, cantantur ut de martyribus: reliqua vero per ordinem, ut de confeſſoribus. Quidam autem moderni, minus concordiam officiorum attendentes, de illis omnem cantum, ut de martyribus obſervant, præter ad Miſſam: aſſerentes congruum eſſe, ut nocte de Martyrio eorum: ad Miſſam autem, de ſacerdotali eorum dignitate agatur. Sed convenientior videtur ſuperior obſervatio. Nam Miſſa in quolibet feſto, reliqua ſolet informare officia.

## XLIV. De octavis Sanctorum.

Iuxta Romanam authoritatem, nullorum ſanctorum octavas obſervare debemus, niſi unde certam aliquam traditionem a ſanctis Patribus habemus. Eorum quoque, quorum octavas celebramus, nullam quotidianam mentionem per interiacentes dies agimus, quia nullam authoritatem inde habemus: exceptis de ſancta Maria, & de ſancto Petro, quorum memoriam & alio tempore non ceſſamus frequentare. In feſto cuiuslibet ſancti trium Reſponſoriorum, nocturnas non dimittimus, ſancto tamen Invitatorium, Reſponſorium, & matutinales laudes, & alia uſque ad finem Miſſæ, concedimus: Reliqua de ferialibus. Nam iuxta Romanam conſuetudinem, nullius ſancti trium Reſponſoriorum, mentionem facimus poſt Miſſam, ſive illa canatur ad tertiam, ſive ad ſextam. Immo cum ipſa Miſſa mentionem

ſancti ſinimus. In feſto autem novem lectionum, omnia uſque ad ſecundam veſperam de feſto agimus.

## XLV. De priori veſpera Dominicali.

Poſt octavam Epiphaniæ, ſive privata dies ſit, ſive Dominica, leguntur Epiſtolæ Pauli uſque ad ſeptuageſimam. Prior veſpera cuiuslibet Dominicæ, craſtinam exigit orationem: quia capitulum ante Magnificat, ſequenti aſſcribitur Dominicæ: ſicut in Dominica de Adventu Domini, & Quadrageſimæ, ſive paſſionis Dominicæ comprobatur, quod & in aliis ſolennitatibus pene uſquequaque frequentatur. Hoc utique & Reſponſoria & Antiphonæ indicant, quæ de craſtina hiſtoria ad priorem veſperam ſolent anticipari. Aliquando tamen ultima Antiphona de Evangelio prioris Dominicæ, ad veſperam prædictam reſervatur, ut in Dominicis poſt Epiphaniam & Paſcha, quæ tamen adeo concordant, ut Antiphona præcedentis Dominicæ, orationi ſubſequentis optime conveniat.

## XLVI. De Aqua Aſperſionis, Gloria in excelſis, Ite Miſſa eſt, & Credo.

Alexander Papa quintus a beato Petro, conſtituit, ut ſal & aqua benediceretur ad conſpergendum populum, & habitacula eorum: quod & nos in omni Dominica iuxta Canones ſequimur. Symmachus Papa in ordine 53. conſtituit, ut in Dominicis diebus & natalitiis martyrum, hymnus, Gloria in excelſis, dicatur. Quod & nos obſervamus in omni Dominica, & in feſtis novem lectionum, excepto infra Adventum Domini, & a ſeptuageſima uſque in Paſcha. In iis tamen diebus natalicia Apoſtolorum & feſta ſanctæ Mariæ iuxta Romanam conſuetudinem, Gloria in excelſis, recipiunt. Semper autem cum Gloria in excelſis, etiam, Te Deum, &, Ite Miſſa eſt, recitamus: niſi in Miſſa de Nativitate Domini ſcilicet in nocte, & in cœna Domini, & in vigilia Paſchæ & Pentecoſtes. Congrue autem & in feſtivis diebus, Ite Miſſa eſt, dicitur, quia tunc generalis conventus celebrari ſolet, qui per huiusmodi denuntiationem licentiam diſcedendi accipere ſolet. Ad quotidiana autem Miſſarum ſolennia, non generaliter ab omnibus, ſed a religioſis convenitur, qui plus ſpiritualibus negociis quam ſecularibus invigilant, qui & reliqua, dum licet, officia quotidie frequentant. Ergo convenienter illis poſt Miſſam, ut non ſtatim diſcedant, ſed ut Dominum benedicant, denunciatur. Huic aſſertioni & Eccleſiaſtica conſuetudo videtur adſtipulari. Quia cum, Ite Miſſa eſt, dicimus, ad populum vertimur, quem diſcedere iubemus: cum autem, Benedicamus Domino, dicimus, non ad populum, ſed ad altare, id eſt, ad Dominum vertimur, nosque ipſos non ad diſcedendum, ſed ad benedicendum Domino adhortamur. Sciendum tamen, quod, Ite Miſſa eſt, infra adventum Domini & ſeptuageſimam, non recitetur: non quaſi tempore nullus fiat conventus, qui ſit demittendus, ſed potius pro triſtitia temporis inſinuanda. Sic &, Gloria in excelſis, dimittitur. Credo in unum, iuxta Canones, in omni Dominica, & in omnibus Dominicis ſolennitatibus, item in feſtis ſanctæ Mariæ & Apoſtolorum, & ſanctæ Crucis, & omnium Sanctorum, & dedicationis, debet cantari, nec immerito: nam & de iis ſingulis in eodem ſymbolo aliqua reperitur commemoratio. Hoc quoque notandum, quod cum, Gloria in excelſis, ſemper Dalmaticæ & ſubdiaconalia reſumuntur.

## XLVII. De Septuageſima.

In ſeptuageſima Heptateuchum incipiunt. Unde & Alexander Papa ſecundus conſtituit, ut reſponſoria de eadem hiſtoria in eadem Dominica incipiantur, quæ & in ſequenti Dominica repetantur, Alleluia etiam in ſabbato ad veſperam iuſſit dimitti ante ſeptuageſimam. Ab hinc uſque in cœnam Domini, Te Deum, Gloria in excelſis, Ite Miſſa eſt, Item Dalmaticæ, & ſubdiaconalia antiquo more dimittuntur. In biſſextili anno Nativitatem ſancti Matthiæ Apoſtoli *colimus* in illa die, quæ vigiliam eius proxime ſequitur, non in alia, quæ propter biſſextum eo anno in eodem Kalendario iteratur.

## XLVIII. De feſtis infra LXX. vel L. occurrentibus.

Si Purificatio ſanctæ Mariæ infra ſeptuageſimam evenerit, nihil in ea iuxta Romanam conſuetudinem præter Alleluia de ſolita glorificatione mutamus. Sergius Papa a beato Petro 86. conſtituit, ut in diebus Annunciationis Domini, & Dormitionis, & Nativitatis ſanctæ Mariæ, & ſancti Simeonis, quod Græci ὑπαπαντῃ vocant, Litania exeat a ſancto Adriano, & ad ſanctam Mariam

populus occurrat. ὑπαρ autem interpre- obviatio, quia venerabiles perſonæ Si- & Anna eo die obviaverunt Domino, dum ntaretur in templo. Item cathedram ſan- :tri etiam infra ſeptuageſimam, & Annun- nem ſanctæ Mariæ infra quadrageſimam ſo- ſime cum Dalmaticis & Gloria in excelſis no more celebramus. Sciendum autem, Laodicenſe Concilium capitulo 51. conſti- ut natalitia martyrum in Quadrageſima non entur, ſed eorum commemoratio fiat in die- ıbbatorum, vel Dominicorum. Quod hic artyres nominantur, hoc ideo, quia non- apud antiquos memoria Confeſſorum adeo is fuit. Sancti quoque Patres in Toletano lio, de Annunciatione ſanctæ Mariæ conſti- .t, ut de Quadrageſima in 15. Kalendas Ia- transferretur, ubi annuatim ſolenniter & nienter ante Natale Domini poſſet celebra- tputa cum omnia illius temporis officia de reſonent annunciatione, ut in Ambroſiana atur eccleſia. Sed nos magis ſanctæ Ro- Eccleſiæ morem gerentes, infra Quadrage- , illam celebramus, ſicut & aliorum quo- n ſanctorum. Synodaliter autem legitur m, ut eadem annunciatio, ſi in triduo an- :ha occurrat, in ſabbato ante Palmas anti- . Qui dies & proprio officio caret, & tum annum venerationi ſanctæ Mariæ ſolet ndare: quæ anticipatio & omni neceſſaria :ur anno, dum eadem feſtivitas idem ſab- ſubſequitur, eo quod duæ ſubſequentes ınæ propriis officiis intantum ſunt occupa- : tantæ ſolennitati digne nequeant deſervi- ed nos nihil temere uſurpare debemus niſi ex Rom. auctoritate aut eccleſiaſtica tradi- :anonizatum depræhendimus. Cum autem ates novem lectionum in quadrageſima agi- omnia de feſto, die ac nocte, & Miſſam › ad tertiam feſtive dicimus. De quadra- vero, poſt Benedicamus, Antiphonam fe- cum precibus & oratione, & hoc ad ma- n & veſperam tantum: Miſſam quoque de ıgeſima, ad Nonam cum genuflexione.

## XLIX. De capite Ieiunii.

:apite Ieiunii, Miſſam dicimus ad nonam, ia facimus ut in quadrageſima. Cum enim ıtuor dies pro complemento quadrageſima- nii recipiantur, neceſſario quadrageſimalem obſervantiam obtinebunt, videlicet ut nonniſi poſt veſperam ieiunium ſolvatur, ſicut in Canonibus præcipitur. Quod tamen alio tempore ſtatim poſt nonam ſolvitur, cum & Miſſa ad ſextam celebratur. In hoc enim quadrageſimale ieiunium ab aliis differt diebus, quod in aliis poſt nonam, in hoc autem poſt veſperam reficere debemus. Nec iuxta Canones quadrageſimaliter ieiunare cenſemur, ſi ante veſperam reficimur. Ergo & in iis quatuor diebus, ſimiliter ieiunare debemus, ſi cum iis quadrageſimale ieiunium adimplere volumus: Unde & Miſſa in iis diebus, non ad ſextam, ſed ad nonam merito celebratur. Eſt enim Eccleſiaſtica conſuetudo, ut ad nonam reficiamur, cum ad ſextam Miſſam celebramus: ad veſperam autem, cum ad nonam ſacrificamus. Ut ergo & in iis diebus uſque ad veſperam ieiunemus, Canonicum eſt, ut & Miſſam uſque ad Nonam differamus. Sciendum autem, non ſolum modernos, ut quidam putant, ſed & antiquos a capite Ieiunii incepiſſe, cum & ſanctus Gregorius ibi Quadrageſimalia officia videatur initiaſſe. Sic enim in Gregorianis ſacramentariis ſive Gradualibus libris evidentiſſime declaratur. Subſequens tamen Dominica proprie initium Quadrageſimæ dicitur: unde & 42. dies uſque in Paſcha computantur, quibus cum ſex Dominicas ſubtrahimus, non niſi trigintaſex in abſtinentia obſervamus. Ergo a capite ieiunii neceſſario incipimus, ſi cum Domino ieiunium quadraginta dierum complere volumus. Exinde etiam orationem ſuper populum iuxta Gregorii inſtitutionem exordimur, quam nunquam dicimus, niſi cum & quadrageſimaliter ieiunare debemus.

## L. De Quadrageſima.

In Quadrageſima dicitur præfatio, Qui corporali ieiunio, iuxta ſtatutum Pelagii Papæ, non minus in Dominicis, quam in earum feriis. A Dominica tamen Palmarum, eo quod ibi paſſiones legere incipimus, præfationem de Cruce dicimus uſque in cœnam Domini, videlicet per illos quinque dies quinquepartitam Domini paſſionem intimantes: Ipſamque hebdomadam, quam ſancti Patres maiorem vocant, eadem præfatione adornantes: nam & convenientiſſime eo tempore dicitur, cum de paſſione Domini tam ſpecialiter agitur. In prima hebdomada Quadrageſimæ celebrandum eſt ieiunium vernale, ſicut & ſancti Patres, Leo Magnus, Gelaſius, Gregorius Papa primus, & ſecundus & ſeptimus, conſtituiſſe

leguntur. Tractum, Domine non ſecundum, quem in Quadrageſima frequentamus, non tam ex Romano Ordine, quam ex noſtra conſuetudine uſurpamus. Melciades Papa a beato Petro 33. conſtituit, ut nullus in Dominica nec in quinta feria ieiunaret. Unde ſanctus Gregorius in diſpoſitione officiorum quintam feriam infra Quadrageſimam, vacantem dimiſit, ut quia feſtiva erat, ſicut Dominica, etiam officio Dominicali honoraretur. Sed quia eadem feria ieiuniis poſtmodum applicata eſt, Gregorius Iunior, ut reliquas ſtatuit eſſe ſolennem, officiis undecunque collectis, & maxime ex æſtivalibus Dominicis, unde & Antiphonæ ex Dominicalibus Evangeliis quintis feriis adhuc aſſcriptæ reperiuntur, ut ex Evangelio, Homo quidam erat dives: &, Ibat Ieſus: & in hebdomada quoque Pentecoſtes, quinta feria officio Dominicæ inofficiatur. Sabbata ante Quadrageſimam & ante Palmas Dominicarum ſuarum officia recipiunt: nec immerito, cum quilibet dies privati, de ſuis Dominicis ſoleant inofficiari. Ad omnes horas Quadrageſimales genua flectimus. Item ad Miſſam, etiamſi ſalutatio præcedat orationem, niſi alia oratio ſine ſalutatione præceſſerit: tunc enim ad priorem tantum genua flectimus: excepto, in quarta feria poſt Palmas, ubi ad utraſque iuxta Romanum Ordinem genuflectimus.

## LI. De oratione ſuper Populum.

Orationem ſuper populum in Quadrageſima, ideo frequentamus: quia cum maiorem conflictum in ieiuniis & orationibus contra ſpirituales nequitias ſumimus, neceſſario nos inſtantius Deo commendare debemus. Nam oratio poſt communionem, pro ſolis communicantibus ſolet orare. Populus autem etſi quotidie in Quadrageſima conveniat, non tamen quotidie, ut deberet, communicat. Ne ergo populus ita oratione, ut communione careret, adiecta eſt oratio ſuper populum. In qua non de communicatione, ſed pro populi protectione ſpecialiter oratur. In Dominicis tamen diebus non dicitur, quia genuflexio vitatur, quæ huic orationi a populo antiquitus perſolvebatur: vel potius ideo, quia omnes iuxta atteſtationem ſancti Ambroſii, in Dominicis diebus communicare deberent, quibus & oratio poſt communionem pro benedictione ſufficere poſſet. Sciendum eſt autem, iuxta antiquos patres, quod ſoli communicantes divinis myſteriis intereſſe conſueverunt, unde & ante oblationem iuxta Canones iubebantur exire Catechumeni & pœnitentes, ut qui nondum ſe præparaverunt ad communicandum. Hoc quoque ipſa ſacramentorum innuit confectio. In qua ſacerdos non pro ſola ſua oblatione & communicatione, ſed & aliorum rogat, & maxime in oratione poſtcommunionem, pro ſolis communicantibus orare videtur. Nec proprie communio dici poteſt, niſi plures de eodem ſacrificio participent. Apud Græcos etiam, ut legitur, excommunicandus eſt, qui uſque ad tertiam Dominicam non communicaverit. Beatiſſimi quoque patres noſtri Ambroſius & Auguſtinus, ad quotidianam nos hortantur communionem. Sed quia hoc modo nec ab omnibus presbyteris in xl. nedum a laicis obſervatur, congrue adiecta eſt oratio ſuper populum, ut vel eo tempore ultima benedictione populus non careret, dum tamen communicare non ſoleret. Hinc quoque & illa conſuetudo apud modernos, quæ non fuit apud antiquos, inoleviſſe videtur, ut & in aliis temporibus, etiam presbyteri poſt finem Miſſæ benedicant, ne populum ita benedictione, ut communione, privatum diſcedere permittant.

## LII. De diebus Dominicæ paſſionis.

A Dominica de paſſione Domini, non dicitur uſque in Paſcha, Gloria Patri, ad Reſponſoria vel ad Introitus, vel ad pſalmum, Venite, ad quem etiam repetitio Invitatorii ſolet mutari, id eſt, ut ad primum verſum a medio, ad ſecundum autem a principio repetatur, & ſic uſque in finem alternetur. In pſalmis ad tertiam nocturnam, legitur homilia de Evangelio, Cum appropinquaret. Iuxta ordinem non dimittitur ſalutatio ad paſſiones, niſi in Paraſceve. A ſacerdote officium reticetur, ſed, Gloria tibi Domine, non ſubiungimus. Sciendum autem, ſi quando infra paſſionem Domini de aliquo ſancto agimus, Gloria Patri, non omittimus. In feria ſecunda & tertia poſt palmas, duæ lectiones leguntur continuatim ad Miſſam, ut in Nativitate Domini. Item in ſabbato poſt mediam Quadrageſimam, & in quarta feria, poſt Palmas, duæ lectiones leguntur, & ſingulas recipiunt genuflexiones, nec immerito: Nam & Apoſtolus in eadem die in Antiphona ad introitum, Omnia cœleſtia & terreſtria & infernalia ad genuflexionem pro paſſione Domini hortatur, quæ in hac die conſilio Iudæorum facta legitur: quod enim in hac die Iudæi conſiliati ſunt, hoc in Paraſceve peractum eſt.

Sicut ergo Paraſceve plus quam aliæ feriæ in genuflexionibus celebris habetur: ſic & ic quarta feria plus quam in aliis, genufle- merito debemus. Cum enim omnes quar- :rias pro paſſione Domini ſervemus, quis illam nobis maxime obſervandam, quæ eandem ſpecialius paſſionem annuatim re- ntat? Iuxta Romanum quoque ordinem, m orationes cum genuflexionibus in quarta dicere debemus, quas & in Paraſceve ante :ionem Crucis ſancta Eccleſia ſolet obſerva- Præterea hæc hebdomada iuxta Romanam ritatem maior appellatur, eo quod ex ſan- 1o Dominicæ paſſionis ſacramento inſignior is habeatur. Iure ergo eandem & lectioni- ˀ genuflexionibus ſive in aliis obſervationi- :elebriorem, quam alias habemus. Iuxta .num Ordinem in Cœna Domini in Paraſce- ſabbato ſancto, ad matutinales laudes poſt lictus, ſub ſilentio dicendum eſt, Kyrie elei- preces & orationes. In Cœna Domini, ı Patri, & Gloria in excelſis reticetur, niſi :hriſma conſecratur: Diaconi tamen Dalma- & ſubdiaconi ſubdiaconalibus utuntur. In ie ſub anathemate interdicitur, ne quis ſol- Quadrageſimale ieiunium, ut Priſcillianiſtæ ıt. Sic enim ſancti Patres noſtri in Laodi- & in Toletano concilio conſtituiſſe legun- Hinc beatus Ambroſius in ſermone de qua- ſima: Qui, inquit, in quadrageſima unum prætermittit, totam Quadrageſimam viola- lla præcipue die, quæ cum finis ſit quadra- æ, magis eſt obſervanda, quam alii. Quia ı laus in fine canitur quam maxime. In :eve officium a lectione, non ab oratione, ordinem incipitur. Nam oratio finis eſſe potius officiorum, quam principium, ut in Miſſa patet, & in ſingularibus curſibus. In ı die ante ſingulas orationes, præter il- le Iudæis, Flectamus genua, dicimus: ſta- ıe, Levate: Poſtea orationem ſubiungimus, ıno more, ſicut & in aliis diebus conti- us.

## LIII. De Sabbato ſancto.

ı ſabbato ſancto Zozimus papa cereum ma- . benedici conſtituit, qui & ante benedi- :m illuminandus eſt, & in octavis Paſchæ lo diſtribuendus ad ſuffumigandum rebus eo- quem Diaconus accepta benedictione ab ı ſacerdote debet benedicere. Duodecim lectiones iuxta Romanum Ordinem legendæ ſunt abſque titulis, ante baptiſmum. Poſt baptiſmum presbyteri demum poſſunt Miſſam, ſi neceſſe fue- rit, priuatim celebrare, quia iam renati ſunt, de quibus ſpecialiter in Miſſa agere debemus: nec poſtea a lectionibus, quas iam audivimus, ſed a Litania, incipere ſolemus.

## LIV. De Paſchali obſervatione.

Iuxta Romanam authoritatem, Agnus in Paſcha benedicitur, non ad altare, ſed ad communem menſam. Credo in unum, & alia huiusmodi, quotidie uſque in octavam dicimus, ut in die ſancto. Verſum Gradualis, Benedictus qui ve- nit, in quinta feria: Lapidem, in ſexta feria congrue dicimus, in qua Dominus a Iudæis re- probatus eſt. In ſabbato infra octavas Paſchæ, Antiphona: Cum eſſet ſero, ad veſperam canta- tur, eo quod idem Evangelium apud antiquos uſque ad, Thomas autem, in eodem ſabbato le- gebatur, ſicut adhuc breviaria Evangeliorum te- ſtantur. Ad hanc veſperam feriales ſpalmi di- cuntur cum Alleluia, & in nocte Dominica no- cturna & novem lectiones iuxta Romanum Or- dinem. Et ſic deinceps feriales pſalmos ad ve- ſperam & ad nocturnam cum Alleluia dicimus, niſi feſtum occurrat novem lectionum. Semper tamen ad matutinas, Dominus regnavit, recita- mus. Sed quia quamplures, omnes dies hinc uſque Octavam Pentecoſtes cum tribus pſalmis & lectionibus obſervare volunt, operæ precium vi- detur, ut ad authoritatem ſedis Apoſtolicæ re- curramus, & inde, quid nobis faciendum ſit, ex- ploremus, unde totius Chriſtianæ religionis for- mam accepimus. Gregorius Papa in Apoſtolica ſede conſtitutus de hac cauſa tale ſtatutum pro- mulgavit: A die, inquit, reſurrectionis, uſque in ſabbatum in albis, & a die Pentecoſtes uſque in ſabbatum eiusdem hebdomadæ, tres pſalmos tan- tum ad nocturnas, tresque lectiones antiquo mo- re cantamus & legimus. Omnibus aliis diebus per totum annum, ſi feſtivitas eſt, novem pſal- mos & novem lectiones & Reſpon. dicimus: aliis autem diebus duodecim pſalmos & tres lectiones recitamus. In diebus Dominicis octodecim pſal- mos, excepto die Paſchæ & die Pentecoſtes, & novem lectiones dicimus. Hoc etiam uſquequa- que iuxta Romanum Ordinem ita fieri ſtatuimus, ut ſupra notavimus. In octava Paſchæ hiſtoriam, Dignus es Domine, & Apocalypſin, iuxta ordi- nem incipimus.

## LV. De feſtis infra Paſchale tempus.

Ab octava Paſchæ uſque in Pentecoſten, in feſto trium Reſponſoriorum, unum Alleluia tantum: Novem vero lectionum, duo Alleluia ad Miſſam cantamus, ſive de reſurrectione, ſive de alio feſto. Et cum duo Alleluia dicimus, non primum, ſed ſecundum repetimus. Præfationem quoque uſque in aſſcenſionem Domini, non omittimus, quia die & nocte Paſchale officium celebramus. Incongruum enim eſſet, ut ſola præfatio ferialiter, & omnia alia Paſchaliter obſervarentur. In nativitate tamen Apoſtolorum Philippi & Iacobi, præfationem de Apoſtolis dicimus: ſicut & de Cruce in Inventione ipſius. Hoc tempore nullius feſti vigiliam ieiunare vel obſervare iubemur, niſi Aſſcenſionis & Pentecoſtes. Hoc quoque congrue in omnibus vigiliis obſervatur, ut Nona de futuro feſto peragatur, ſi tamen poſt Miſſam differtur, videlicet, ut poſtquam de feſto poſt Miſſam incipimus, nullam deinceps cum nona diſſonantiam officiorum faciamus: quam maxime ſancti Patres in diſpoſitione eorundem devitare ſtuduerunt. Sciendum autem quod antiqui de ſanctis communiter in Paſchalibus cantare ſolebant, unde & adhuc de uno quæ ad plures pertinent, cantantur, ut Alleluia, Gaudete: & offertorium, Confitebuntur: & Reſponſorium, In ſervis ſuis. Et hoc ideo, quia in univerſali reſurrectione, cuius typus eo tempore agitur, communis eſt lætitia & feſtivitas iuſtorum. Ideo etiam invenitur in Martyrologiis, ſive in ſacramentariis, feſtivitas ſanctorum Iacobi & Philippi, & omnium Apoſtolorum. Euſebius Papa a beato Petro 52. conſtituit, ut omnes Chriſtiani Inventionem ſanctæ Crucis 5. Nonas Maii ſolenniter celebrarent. Unde & nos illam cum pleno officio obſervare debemus, quod non incongrue ita ordinare poſſumus. Antiphona, Helena. Invitatorium, Alleluia, Regem crucifixum. In I. nocturn. Antiphona, Adoremus. Antiphona, Adoramus. Antiphona, Tuam crucem. Pſal. Domini eſt terra. Conſerva me. Domine in virtute. Verſ. Omnis terra. Reſponſorium, Hoc ſignum crucis. Reſponſorium, Agnus Dei Chriſtus. Reſponſorium, Ecce vicit leo. In ſecundo nocturno, Antiphonæ, Crucem ſanctam, Per ſignum crucis, Nos autem. Pſalmi, Domini eſt terra, Magnus Dominus, Iubilate. Verſus, Dicite in nationibus Dominus regnavit a ligno. Reſponſorium, Dignus es Domine Reſponſorium, Audivi. Reſponſor. Dulce lignum. In tertio nocturno, Antiphona, Salvator mundi. Antiphona, Salva nos. Antiphon. O magnum. Pſalmi, Cantate, prim. Dominus regnavit, exultet, Cantate, ſecundum. Mihi autem abſit gloriari. Reſponſorium, Bonum eſt confiteri Domino. Reſponſorium, Dicant nunc. Reſponſorium, O crux benedicta. Ad laudes matutinales, Antiphona: Helena Conſtantini. Antiphona, Tunc præcepit. Antiphona, Helena ſancta. Antiphona, Cumque aſſcend. Antiphona, Orabat Iudas. In Evangelio, Antiphona: Cum oraſſet Iudas. De ſancto autem Alexandro & ſociis eius poſt Benedicamus, commemorare ſolemus. Exaltatio autem ſanctæ crucis non adeo generaliter & ſolenniter celebratur, & hoc fortaſſe ideo, quia nullum inde tam ſpeciale ſtatutum, ut de inventione, reperitur.

## LVI. De Paſcha annotino.

Romani annotinum Paſcha quaſi anniverſarium Paſcha dicunt, quia antiquitus apud illos, qui in priori Paſcha baptizati erant, in ſequenti anno eadem die ad Eccleſiam convenere, ſuæque regenerationis anniverſarium diem cum oblationibus ſolenniter celebraverunt. Cuius diei hoc erat officium, Reſurrexi, per totum. Lectio, Vidi Oſtium. Evangelium, Erat homo ex phariſæis, cum orationibus ad hoc competentibus: quæ omnia apertiſſime de gratia regeneratorum agere videntur. Sed quanvis huiusmodi anniverſarius a paucis uſpiam obſervetur, authentici tamen libri ipſum obſervari debere innuunt, qui nobis lectionem & Evangelium ſub titulo Paſchæ annotini, annuatim præſcribunt. Si enim quilibet ſuum natalem, quo ad æternam mortem natus eſt, obſervat: quanto magis illum obſervare deberet, quo ad æternam vitam regeneratus eſt?

## LVII. De Litaniis.

Maior Litania a beato Gregorio Papa primo, pro peſtilentia illius temporis inſtituta eſt, quia & Iohanni Epiſcopo Ravennati ſcribens, diem Litaniæ, tempus cineris & cilicii appellat. Triduanæ autem Litaniæ ante Aſſcenſionem Domini, non Romanæ, ſed Gallicanæ ſunt: quas illas ſanctus Mammertus Viennenſis Epiſcopus inſtituiſſe legitur: quas ſancti Patres non equitando, non veſtibus precioſis utendo, ſed in cinere & cilicio, ſicut & maiorem Litaniam, obſervari ſtatuerunt. In quarum ultima die, id eſt, in vigilia

ſcenſionis Domini, canitur officium, Vo-cunditatis. Offertor. Viri Galilæi. Com-, Pater cum eſſem.

## III. De hebdomada Pentecoſtes.

ium æſtivale ſemper infra Pentecoſten eſt ndum. Nam orationes & lectiones de eo-iunio, agunt de feſto ſancti Spiritus. Si-;o ieiunium vernale ſemper infra quadra-ı eſt celebrandum, eo quod quadrageſi-abeat officia: ita & iſtud infra feſtum Spi-ncti, unde habet officia, apte celebratur. m ſancti Patres iuxta Rom. ordinem de ieiunio conſtituiſſe leguntur. In ieiunio ſtes, genua non flectimus, iuxta Roma-rdinem. Quidam etiam ad Miſſam ieiu-c Gloria in excelſis prætermittunt, ſed in-:, cum eadem Miſſa de tertia mutetur ad Sunt enim tres horæ in die, ex Do-paſſione ad celebranda myſteria conſecra-lelicet, Tertia, in qua linguis Iudæorum: in qua manibus gentilium crucifixus eſt. in qua emiſit ſpiritum. Inter quas hora ı feſtivis diebus maxime obſervatur, ea ratione, quia inter reliquas paſſionis ho-mpori Dominicæ reſurrectionis ſive Nati-propinquior eſſe videbatur. Sexta vero ıa, ieiuniorum officiis deputantur. Ex-utem in Cœna Domini, in ſabbato ſan-chæ & Pentecoſtes, nunquam alicui Miſ-ria in excelſis aſſcribitur, niſi illi, quam re ad tertiam celebrare debemus. Ergo ongrue & Miſſis huius ieiunii, Gloria in, ſubtrahimus, quas non feſtive ad Ter-ſed ad Sextam obſervare ſolemus. Qui-tem ſatis apte in hoc ieiunio duas Miſſas, unam ad Tertiam ſolenniter, cum Glo-excelſis, ut feſto Spiritus ſancti ſatisfa-Alteram poſt Sextam pro ieiunio, ſicut Thomæ, ſatisfaciunt in ieiunio hyemali, ſancti Matthæi in ieiunio autumnali. Item Marco in Litania maiore, & annunciatio-æ Mariæ in quadrageſima, videlicet ut iſſa feſto, ſecunda vero ſatisfaciat Ieiunio. d etiam non gradualia, ut antiquitus, ſed cantamus.

## .IX. De octavis Pentecoſtes.

tur Dominica vacans, cui attitulatur le-idi oſtium: orationem vero, i. e. Depreca-tionem, ex quadrageſima, & Evangelium de Paſcha annotino mutuavit: officium aut de ipſo die Pentecoſtes, eo quæ octava eius ſit, competenter accepit. Ad nocturnam, novem lectiones iuxta Romanum ordinem dicimus, licet totidem reſponſoria de Spiritu ſancto, in antiquis Antiphonariis non inveniamus. Et hoc fortaſſe ideo, quia Romani non ſingulis lectionibus ſingula ſemper ſubiungunt reſponſoria. Nam Tertium ſive nonum multoties prætermittunt. Nos tamen prædictis novem lectionibus totidem Reſponſoria Alleluiata undecunque collecta, Gregoriano more ſubnectimus, i. e. communiones pro Reſponſoriis accipientes, ut in aliquibus libris reperitur. In craſtinum aut de libris Regum ad nocturnam legimus & canimus, & officium ad Miſſam: Domine in tua, niſi aliquod feſtum celebrare debeamus. Ipſum etiam officium in ſequenti Dominica Romano more poſſumus repetere, ſi tamen eo anno uſque in adventum Domini plures hebdomadæ fuerint. Sin autem, officio: Domine in tua, ſolæ feriæ ſufficiant, ſicut cuilibet Dominicali officio feriæ ſufficiunt, cuius Dominicam aliquod celebre officium occupaverit.

## LX. De officio ſanctæ Trinitatis.

Quidam autem officium de ſancta Trinitate, in octava Pentecoſtes inſtituunt, licet non ſit Alleluiatum, quod & per totam ſubſequentem hebdomadam obſervandum putant, ſed non eſt authenticum. Nam quidam Leodienſis Stephanus idem officium, ſicut & hiſtoriam de inventione ſancti Stephani, compoſuiſſe aſſeritur, quæ utraque ab Apoſtolica ſede reſpuuntur. Unde piæ memoriæ Alexander Papa hoc inquiſitus, reſpondit, iuxta Romanum Ordinem nullum diem ſpecialiter aſſcribi debere ſolennitati ſanctæ Trinitatis, ſicut nec ſanctæ unitatis, præcipue cum in omni Dominica, immo quotidie, utriuſque memoria celebretur. Sciendum autem quendam Albinum magiſtrum Karoli Imp. rogatu ſancti Bonifacii Archiepiſcopi, ut aiunt, Miſſales orationes de ſancta Trinitate compoſuiſſe, & in ſecunda feria de ſapientia, In tertia de Spiritu ſancto, In quarta de charitate, In quinta de angelis, In ſexta de Cruce, In ſabbato de ſancta Maria. Et hoc ideo, ut presbyteri illius temporis nuper ad fidem converſi, nondum Eccleſiaſticis officiis inſtructi, nondum etiam librorum copia præditi, vel aliquid haberent, cum quo officium ſuum qualibet die poſſent explere. Unde & adhuc qui-

dam easdem orationes quotidie, etiam cum propria abundent officia, nolunt prætermittere. In ſingulis quoque hebdomadibus, ſexta feria de Cruce, & ſabbato. De ſancta Maria pene uſquequaque ſervatur, non tam ex authoritate quam ex devotione. Sicut igitur huiusmodi obſervationes nulli magis hebdomadæ, quam alii, aſſcribuntur. Ita nihilominus & illa de ſancta Trinitate. Incongruum ergo videtur, unam Dominicam cum orationibus Albini, & cantu Stephani, De ſancta Trinitate celebrari: cum omnes Dominicæ authenticis abundent officiis, quæ non minus nobis intimant honorem ſanctæ Trinitatis. Præfationem autem de ſancta Trinitate, quam in diebus Dominicis frequentamus, non ex Albino, ſed ex Romana authoritate ſuſcepimus. Nam hæc eſt una ex illis novem, quas ſolas Pelagius Papa anteceſſor Gregorii conſtituit obſervari. Fecit tamen idem Alboinus in ſancta Eccleſia non contemnendum opus: nam Gregorianas orationes in libris ſacramentorum collegiſſe aſſeritur, paucis aliis adiectis, quas tamen ſub obelo notandas eſſe iudicavit. Deinde alias orationes ſive præfationes, etſi non Gregorianas, eccleſiaſticæ tamen celebritati idoneas collegit, ſicut prologus teſtatur, quem poſt Gregorianas orationes, in medio eiusdem libri, collocavit.

## LXI. De concordia & ordine officiorum.

Sciendum autem, quod ſanctus Gregorius ita Eccleſiaſtica ordinavit officia, ut prima oratio in Miſſa, officio, lectioni & Evangelio ſemper concordet: ſicut in omnibus ſolennitatibus depræhendi poteſt. Sed hanc concordiam in æſtivalibus Dominicis illi maxime confundunt, qui vacantium Dominicarum orationes incongrue aſſumunt. Verbi gratia, ut illam orationem, Deprecationem, quæ etſi in octava Pentecoſtes poſt ieiunium quatuor temporum legitime ponatur, multoties tamen & inter Dominicas in tertio loco reperitur: & hoc ideo, quia & prædictum ieiunium in ſecunda hebdomada poſt Pentecoſten aliquando, licet incongrue, celebretur. Qui ergo prædictam orationem tertio Dominicali officio applicaverit, concordiam officiorum uſque in adventum Domini ſecundum ordinem diſturbabit. Eodem modo & ille peccabit, ſi quis poſt ieiunium autumnale orationi vacantis Dominicæ, ſive illi orationi, Abſolve, quæ ieiunium præcedit, aliquod ex Dominicalibus officiis adaptaverit. Iis ergo prætermiſſis, ita Miſſales orationes ſingulis officiis feriatim copulentur, ut illa oratio, Omnipotens ſempiterne Deus, qui abundantia pietatis, illi Evangelio, Duo homines, ſocietur, quæ adinvicem adeo concordant, ut devotio Publicani in ipſa oratione exprimi videatur. Item illa ſecreta, Deus qui legalium differentiam hoſtiarum, ſemper iungenda eſt illi offertorio, Sicut in holocauſto. Nam quanvis & aliæ huiusmodi orationes ſuis officiis indubitanter concordent, in prædictis tamen evidentior concordia notatur: quam qui diligenter obſervaverit, nec antea, nec poſtea concordiam officiorum diſturbabit, ſi per ordinem officiis orationes viritim ſociare voluerit.

## LXII. De Dominicali officio non facile prætermittendo.

Iuxta Romanam conſuetudinem, in omni Dominica eccleſiaſtico conventui cum officio Dominicali ſatisfacimus, niſi aliqua multum celebris feſtivitas in ipſa die occurrat, ut feſtum Iohannis Baptiſtæ vel ſancti Petri Apoſtoli: pro quibus non minus quam pro Dominica populus ſolet congregari, quas & in aliis diebus ſolenniſſime celebraremus. Item cum plures ſunt Dominicæ quam officia, non ut quidam differimus, ſed quoties neceſſe fuerit, aliqua repetimus: Illo duntaxat obſervato, ut ultimum officium in proxima tantum hebdomada ante adventum Domini cantetur. Eſt enim præparatio Dominici adventus, qui ſemper in quinta Dominica ante Natale Domini debet initiari, videlicet ut ſicut antiqui Patres per quinque annorum curricula, ſive per quinque libros Moiſis, de adventu Chriſti edocti ſunt, nihilominus & nos per quinque Dominicas de adventu eius inſtruamur, ut iuxta Evangelium eiusdem diei, de quinque panibus, cum quinque millibus hominum, ſaturari mereamur.

*F I N I S.*

43